

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2017–2018)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2018

Utgiftskapitler: 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540

Inntektskapitler: 3900–3961, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5613, 5625, 5629, 5656

Innhold

Del I	Innledende del	7	Kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse	99
1	Konkurranseskraft og verdiskaping	9	Kap. 906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard ..	100
1.1	Oppgaver og mål	10	Kap. 3906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard ..	102
1.2	Utviklingen i norsk økonomi	11	Kap. 909 Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	103
1.3	Prioriteringer på næringsministerens område	12	Kap. 910 Sjøfartsdirektoratet	104
1.4	Prioriteringer på fiskeriministerens område	19	Kap. 3910 Sjøfartsdirektoratet	107
2	Hovedtrekkene i budsjettforslaget	23	Kap. 911 Konkurransetilsynet	108
2.1	Hovedtrekk	23	Kap. 3911 Konkurransetilsynet	110
2.2	Oversikt over forslag til utgiftsbevilgninger	24	Kap. 912 Klagenemndssekretariatet	111
2.3	Oversikt over forslag til inntektsbevilgninger	27	Kap. 915 Regelrådet	113
2.4	Fordeling av ministrenes konstitusjonelle ansvar	28	Kap. 917 Fiskeridirektoratet	114
2.5	Oversikt over tilsagns- og bestillingsfullmakter	30	Kap. 3917 Fiskeridirektoratet	117
2.6	Oversikt over garanti- og garantiliknende ordninger	31	Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	118
2.7	Bruk av stikkordet «kan overføres»	34	Kap. 919 Diverse fiskeriformål	119
2.8	Tilskuddsforvaltning	35	<i>Programkategori 17.20 Forskning og innovasjon</i>	122
3	Anmodningsvedtak	37	Kap. 920 Norges forskningsråd	135
Del II	Budsjettforslag	39	Kap. 922 Romvirksomhet	145
4	Nærmere omtale av bevilgningsforslagene	41	Kap. 923 Havforskningsinstituttet	152
Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål	41	Kap. 3923 Havforskningsinstituttet	Kap. 924 Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	153
<i>Programkategori 17.10 Forvaltning og rammebetingelser</i>	41	Kap. 924 Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	Kap. 925 Havforskningsinstituttet	154
Kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet	74	Kap. 925 Havforskningsinstituttet	Kap. 3925 Havforskningsinstituttet	155
Kap. 3900 Nærings- og fiskeridepartementet	87	Kap. 926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	Kap. 926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	159
Kap. 902 Justervesenet	87	Kap. 926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	Kap. 927 NIFES	161
Kap. 3902 Justervesenet	90	Kap. 927 NIFES	Kap. 3927 NIFES	161
Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	90	Kap. 928 Annen marin forskning og utvikling	Kap. 928 Annen marin forskning og utvikling	164
Kap. 903 Norsk akkreditering	91	Kap. 930 Design og arkitektur Norge	Kap. 930 Design og arkitektur Norge	164
Kap. 3903 Norsk akkreditering	92	Kap. 935 Patentstyret	Kap. 935 Patentstyret	167
Kap. 904 Brønnøysundregistrene	92	Kap. 3935 Patentstyret	Kap. 3935 Patentstyret	169
Kap. 3904 Brønnøysundregistrene	97	Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	171
Kap. 905 Norges geologiske undersøkelse	97	Kap. 936 Klagenemnda for industrielle rettigheter	Kap. 936 Klagenemnda for industrielle rettigheter	172
		Kap. 3936 Klagenemnda for industrielle rettigheter	Kap. 2421 Innovasjon Norge	172
		Kap. 2421 Innovasjon Norge	Kap. 3936 Klagenemnda for industrielle rettigheter	173
		Kap. 5325 Innovasjon Norge	Kap. 2421 Innovasjon Norge	173
		Kap. 5625 Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	Kap. 5325 Innovasjon Norge	188
			Kap. 5625 Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	189

Kap. 2426 Siva SF	190
Kap. 5326 Siva SF	194
Kap. 5613 Renter fra Siva SF	195

<i>Programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport</i>	196
Kap. 940 Internasjonaliseringstiltak	209
Kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS	210
Kap. 5329 Eksportkreditt Norge AS	213
Kap. 5629 Renter fra eksportkreditt-ordningen	214
Kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt	214
Kap. 5460 Garantiinstituttet for eksportkreditt	221

<i>Programkategori 17.40 Statlig eierskap</i>	222
Kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap	231
Kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap	233
Kap. 953 Kings Bay AS	233
Kap. 3961 Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	234
Kap. 5612 Renter fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	234
Kap. 5656 Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	235

Programområde 33	236
-------------------------------	-----

<i>Programkategori 33.40 Arbeidsliv</i>	236
Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	236

Del III Andre saker	237
----------------------------------	-----

5 Fornye, forenkle og forbedre ...	239
--	-----

6 Samfunnssikkerhet og beredskap	241
--	-----

7 Omtale av klima- og miljørelevante saker	243
--	-----

8 Oppfølging av FNs bærekraftsmål	253
---	-----

9 Likestilling	257
------------------------------------	-----

10 Retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel	263
---	-----

11 Lederes ansettelsesvilkår i virksomheter heleid av staten og der eierskapet forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet	266
--	-----

12 Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Norsk Romsenter	269
---	-----

Forslag	274
----------------------	-----

Vedlegg 1 Meldinger og proposisjoner Nærings- og fiskeridepartementet har fremmet for Stortinget i 2016 og så langt i 2017	287
--	-----

Vedlegg 2 Omtale av medlemskap i internasjonale organisasjoner, jf. kap. 900, post 70	288
---	-----

Vedlegg 3 Innovasjon Norge – rapportering på ordninger uten årlige bevilgninger	290
---	-----

Vedlegg 4 Mål og vilkår for garantiordningene under GIEK	293
--	-----

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2017–2018)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2018

Utgiftskapitler: 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540

Inntektskapitler: 3900–3961, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5613, 5625, 5629, 5656

*Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 29. september 2017,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledende del

1 Konkurranseskraft og verdiskaping

Næringslivet skaper verdier som ligger til grunn for vår felles velferd. Skal vi ruste Norge for framtiden, må vi legge til rette for at bedrifter lykkes. Bare slik kan vi trygge arbeidsplasser og finansiere velferdsordningene framover. Å styrke landets konkurranseskraft er derfor ett av regjeringens åtte satsingsområder.

Gjennom flere tiår har petroleumsnæringen vært en viktig drivkraft for den økonomiske veksten i Norge. Etterspørselen fra næringen har trukket opp aktiviteten i fastlandsøkonomien og bidratt til høye inntekter og stadig flere godt betalte jobber. Selv om petroleumsnæringen vil være viktig for norsk økonomi også i tiår framover, vil den bidra mindre til veksten enn før. Derfor må det legges til rette for norsk økonomi får flere ben å stå på.

Regjeringen vil fortsette arbeidet for gode rammebetingelser for næringslivet, med et enklere og mer vekstfremmende skattesystem, bedre infrastruktur og kompetent arbeidsstyrke. Regjeringen vil fortsette arbeidet med forenkling av regelverk og legge til rette for økt konkurranse i både privat og offentlig sektor. Konkurranseskraft fremmer produktivitet og god ressursutnyttelse.

Regjeringen vil bidra til å skape morgendagens jobber gjennom satsing på kunnskap, forskning og innovasjon. Regjeringen fortsetter også gjennomføringen av skattereformen og reduserer skattene. Slik tas Norge trygt gjennom den langsiktige omstillingen.

Regjeringen legger fram et forslag til statsbudsjett for 2018 som legger til rette for omstilling mot et mer innovativt, kunnskapsbasert og mangfoldig næringsliv. Budsjettet legger til rette for mer verdiskaping, bl.a. ved å støtte testing og utvikling av ny teknologi og ved å legge til rette for vekst og internasjonalisering.

Regjeringen foreslår å styrke forskningsprogrammene om muliggjørende teknologier (nanoteknologi, bioteknologi, IKT og avanserte produksjonsprosesser) med 30 mill. kroner over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Dette kommer i tillegg til forslag om å øke bevilgningen med 30 mill. kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Regjeringen legger til rette for at norske industribedrifter får tilgang til infrastruktur og forskerkompetanse som er nødvendig for å få gjennomført gode forsknings- og innovasjonsprosjekter. I statsbudsjettet for 2018 foreslår regjeringen å øke bevilgningen med 15 mill. kroner for å innlemme Sintef Raufoss i basisfinansieringsordningen.

Tilskudd til testfasiliteter ble introdusert i statsbudsjettet for 2017. Det foreslås at bevilgningen til ordningen økes med 50 mill. kroner i statsbudsjettet for 2018.

Regjeringens havstrategi peker på at det er mangel på virkemidler til større demonstrasjonsprosjekter og kommersialisering til maritime og marine næringer. For å støtte opp om gode prosjekter som ellers ikke ville ha blitt realisert, foreslår regjeringen en bevilgning på 30 mill. kroner for å støtte marine og maritime pilot- og demonstrasjonsprosjekter.

Det foreslås å bevilge 5 mill. kroner til et nytt senter for hav og arktiske spørsmål i Tromsø.

Regjeringen foreslår å styrke havbruksforskning og kunnskap om nye marine arter med 14 mill. kroner. Det foreslås også å bevilge 11 mill. kroner til forskningstokt i Antarktis.

Forskningsinstituttene under Nærings- og fiskeridepartementet i Bergen har i dag lokaler som er spredt på flere steder og har en bygningsmessig standard og kapasitet som ikke i tilstrekkelig grad er rustet for å ivareta dagens eller framtidige behov. Det har vært gjennomført konseptvalgutredning og kvalitetssikring av framtidige behov, og regjeringen har besluttet å utrede videre samlokalisering av Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet i nybygg. Det foreslås å bevilge 10 mill. kroner til videre utredning i 2018.

Innovasjon Norges *Invest in Norway*-funksjon har vist seg å være et godt og effektivt virkemiddel for å håndtere henvendelser fra internasjonale investorer som vurderer etablering i Norge. Det foreslås å øke bevilgningen til dette arbeidet med 10 mill. kroner.

Det foreslås å øke bevilgningen til Innovasjon Norge med 10 mill. kroner for å styrke Norges profil som en ledende havnasjon.

Regjeringen foreslår videre å øke bevilgningen til Innovasjon Norges ordning Globalt vekstprogram med 10 mill. kroner. Programmet skal styrke norsk verdiskaping gjennom økt eksport og kommersialisering av bedrifter med internasjonalt vekstpotensial.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Innovasjon Norges arbeid med klyngene med 10 mill. kroner for å forsterke innovasjons- og fornyelsesevnen i regionale innovasjonsmiljøer.

Det foreslås at det bevilges 200 mill. kroner i kapital til det nye investeringsselskapet «Fornylbar AS», og at selskapet i 2018 kan forplikte investeringer for ytterligere 200 mill. kroner som kommer til utbetaling senere år. Regjeringen vil foreslå at bevilgningene blir trappet ytterligere opp i lys av selskapets virksomhet og investeringsmuligheter.

For å sikre tilstrekkelig kapitaltilgang og like konkurransevilkår når redere skal vurdere hvor de vil få bygget skip, foreslår regjeringen at det i 2018 opprettes en midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen skal forvaltes av GIEK og Eksportkreditt Norge, og det foreslås en garantiramme på 10 mrd. kroner for ordningen i 2018.

I 2017 ble det etablert en egen tilskuddsmodell under tilskuddsordningen for sjøfolk hvor det gis uavkortet tilskudd for arbeidstakere på NIS-registrerte lasteskip i utenriksfart som frakter olje, gass, kjemikalier eller ro/ro-last. Til sammen foreslås det en bevilgning på om lag 2 030 mill. kroner til tiltak for sysselsetting av sjøfolk i 2018. Tilskuddsordningen er et viktig skipsfartspolitisk virkemiddel som bidrar til å sikre norsk maritim kompetanse og konkurransedyktige rammevilkår for næringen.

For å oppnå stabil og effektiv drift i Brønnøysundregistrene og bedre samhandling mellom offentlig sektor og næringslivet, utvikles nå registerplattformen. I statsbudsjettet for 2018 foreslås det en bevilgning på 55 mill. kroner til modernisering av Altinn. Dette gir grunnlag for enklere rapportering fra næringslivet, gjenbruk av informasjon og ytterligere digitalisering av offentlige tjenester.

1.1 Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for viktige, generelle rammebetingelser for næringslivet. Dette gjelder regelverk for etablering og drift av næringsvirksomhet, næringsregistre, konkur-

ransepolitikk, handelspolitikk, eierskapspolitikk og virkemidler for næringsrettet forskning og innovasjon. Departementet har et særlig ansvar for reguleringen av maritim næring, mineralnæringen, fiskerinæringen og havbruksnæringen.

Rammebetingelsene for norsk næringsliv påvirkes i stadig større grad av internasjonale reguleringer og avtaler. Departementet legger derfor stor vekt på det internasjonale arbeidet.

Nærings- og fiskeridepartementet har også en viktig oppgave i å bidra til at næringspolitiske hensyn blir ivarettatt på andre politikkområder, som skatte- og avgiftspolitikken, finanspolitikken, utdanning og forskning, energi og miljø, samferdsel og andre infrastrukturtiltak.

Departementets hovedmål er «størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer». Delmålene er «effektiv bruk av samfunnets ressurser», «økt innovasjon og omstillingsevne» og «bedrifter som lykkes i internasjonale markeder».

Figuren oppsummerer Nærings- og fiskeridepartementets mål og de viktigste virkemidlene, slik disse er gruppert i programkategorier i budsjettet:

- Programkategori 17.10 *Forvaltning og rammebetingelser* omfatter bevilgninger til drift av departementet og hovedtyngden av de underliggende forvaltningsorganer, tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk og enkelte andre tilskudd.
- Programkategori 17.20 *Forskning og innovasjon* omfatter bevilgninger til virkemidler for forskning og innovasjon i næringslivet, nukleær virksomhet, romvirksomhet og forvaltningsrettet marin forskning.
- Programkategori 17.30 *Markedsadgang og eksport* omfatter bevilgninger til internasjonalseringstiltak og eksportfinansiering og omtaler i tillegg departementets arbeid med handelsavtaler, bilaterale forhandlinger og fremme av norsk næringsliv i utlandet.
- Programkategori 17.40 *Statlig eierskap* omfatter bevilgninger til forvaltning av statlig eierskap og utbytte fra aksjer i selskaper hvor statens eierandel forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet.

FN har vedtatt nye bærekraftsmål som gjelder fra 2016. Innenfor næringsministerens ansvarsområde står bærekraftig industri- og teknologiutvikling sentralt, sammen med tilrettelegging for innovasjon, nye småbedrifter og bærekraftig turisme. Innenfor fiskeriministerens område er målene om bærekraftig forvaltning av hav og marine ressur-

Figur 1.1 Nærings- og fiskeridepartementets målstruktur

ser særlig viktige, sammen med arbeidet for mat-sikkerhet og ernæring. Oppfølgingen av bærekraftmålene under Nærings- og fiskeridepartementets område er nærmere omtalt i kap. 8.

1.2 Utviklingen i norsk økonomi

De siste årene har utviklingen i norsk økonomi vært preget av lavere oljepris, fall i petroleumsinvesteringene og endringer i næringsstrukturen.

Aktiviteten i fastlandsøkonomien har imidlertid tatt seg opp den siste tiden, og veksten øker raskere enn det som var forventet i fjor høst. Samtidig har arbeidsledigheten beveget seg nedover. Lave renter, bedret kostnadsmessig konkurransevne og ekspansiv finanspolitikk har vært drivkrefter bak omslaget.

I industrien har veksten i verdiskapingen blitt trukket opp av bl.a. utviklingen i råvareindustrien. I de delene av industrien som leverer til petroleumsnæringen flater aktivitetsfallet ut. I bl.a. bygg og anlegg og reiseliv har veksten holdt seg oppe. Mye tyder på at norsk økonomi har lagt det verste bak seg. Det ventes at veksten i fastlandsøkonomien vil ta seg videre opp i tiden framover, jf. omtale i Nasjonalbudsjettet 2018.

Arbeidsledigheten i områder hvor mange er sysselsatt i petroleumsrelaterte næringer er fremdeles høyere enn før, men ledigheten går ned i hele landet. Til tross for at sysselsettingen i petroleumsrelaterte næringer har falt, har samlet sysselsetting i Norge økt. Det viser at det har vært en oppgang i sysselsetting som ikke er knyttet til petroleum. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at mesteparten av denne oppgangen har kommet i

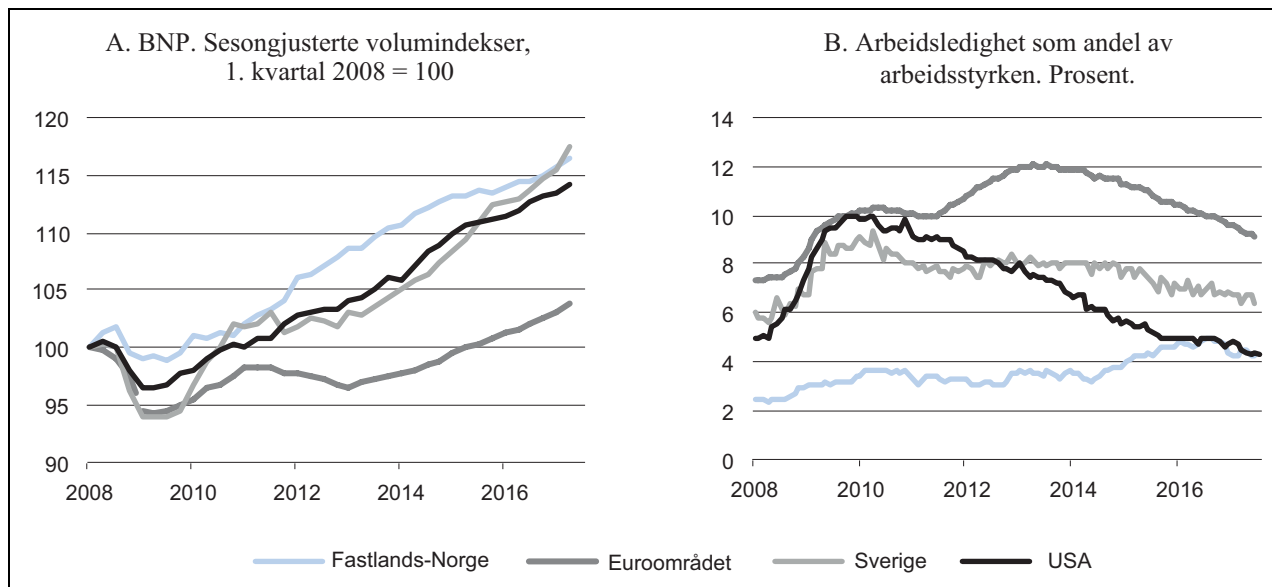
næringslivet. Befolkningen stiger imidlertid raskere enn sysselsettingen, og sysselsettingsraten har falt i nær ti år.

Den økonomiske politikken brukes aktivt for å påvirke utviklingen i norsk økonomi. Norges Bank holder styringsrenten lav, og sammen med ekspansiv finanspolitikk har dette trukket opp veksten i innenlandsk etterspørsel.

Svakere krone er en fordel for store deler av norsk næringsliv, og legger til rette for vekst i eksportbedrifter og i bedrifter som møter konkurranse fra utlandet på hjemmemarkedet. Svak krone gir, sammen med høye priser, god lønnsomhet bl.a. i sjømatnæringen. Reiselivsnæringen drar også nytte av den svake kronen og opplever økt etterspørsel.

Den videre utviklingen i norsk økonomi vil bl.a. påvirkes av utviklingen i prisene på olje og gass, og hvordan bedrifter og husholdninger reagerer på eventuelle endringer i disse prisene. Som en liten, åpen økonomi er utviklingen i verdensøkonomien viktig for Norge. Veksten i internasjonal økonomi ventes framover særlig å bli drevet av framvoksende økonomier, selv om oppgangen i disse landene har blitt lavere de siste årene. Der som veksten i framvoksende økonomier skulle gå ytterligere ned, vil det kunne få store ringvirkninger i verdensøkonomien. Videre er det knyttet usikkerhet til den økonomiske politikken i USA, konsekvensene av brexit og hvor raskt den økonomiske aktiviteten i EU vil ta seg opp framover.

Norsk næringsliv har de siste årene vist seg omstillingsdyktig. Det er mange eksempler på at den høye kompetansen fra petroleumsnæringen nyttes andre steder. Videre har mange virksomheter som er rammet av lavere aktivitet i petroleums-

Figur 1.2 Viktige økonomiske utviklingstrekk

Kilde: SSB og OECD

næringen funnet nye markeder. En rekke andre forhold, bl.a. aldrende befolkning og klimautfordringer, forsterker Norges langsiktige omstillingsbehov. Den videre utviklingen i norsk økonomi avhenger derfor av at omstillingstakten holdes på minst samme nivå.

1.3 Prioriteringer på næringsministerens område

Økt innovasjon og omstillingsevne

Forskning og innovasjon

Det meste av forskning og innovasjon i næringslivet foregår uten støtte fra det offentlige. Virksomheter investerer i forskning, innovasjon og utvikling fordi det lønner seg. Samtidig har det offentlige en viktig rolle i mange sammenhenger. Forskning som utføres og finansieres av en virksomhet kan skape verdier for andre virksomheter. I slike tilfeller kan offentlig støtte til forskning bidra til mer forskning og større samlet verdiskaping. Det foreslås derfor midler til ordninger som gjør at næringslivet satser mer på fornyelse og forbedring enn det ellers ville gjort.

Det ventes at veksten i fastlandsøkonomien vil ta seg opp i tiden framover. Tiltakspakken i 2017-budsjettet som skulle bedre den akutte situasjonen etter oljeprisfallet er tatt ut av budsjettet for 2018. I tillegg er det nye isgående forskningsfartøyet ferdigstilt. Dette bidrar til at de totale bevilgningene til forskning og innovasjon går ned i 2018.

Selv om noen ordninger reduseres når tiltakspakken fases ut, har bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon i sum økt betydelig de siste årene. Regjeringen foreslår å opprettholde et høyt nivå på bevilgningene til forskning og innovasjon for å sikre langsiktig konkurransekraft og omstillingsevne og stimulere til vekst i privat, konkurranseutsatt næringsliv.

Regjeringen vil føre en offensiv politikk for å medvirke til grønn omstilling av norsk økonomi og arbeider med en strategi for grønn konkurransekraft for å ruste Norge og næringslivet for en lavutslippsframtid. Regjeringen legger fram en strategi for grønn konkurransekraft i forbindelse med statsbudsjettet for 2018.

De siste årene er bevilgningene til tiltak for å legge til rette for innovasjon og omstilling økt betydelig, bl.a. gjennom økte midler til etablerertilskudd, miljøteknologi, biøkonomi, pre-så Kornfond, FORNY2020 og bedriftsrettet forskning gjennom bl.a. BIA-programmet. Det er gjennomført tiltak for å styrke næringslivets kapitaltilgang, ved at Innovasjon Norges låne- og garantirammer er økt og det er bevilget midler til nye såkornfond. I tillegg er det gjort forbedringer i Skattefunnordningen. Norge deltar også med midler i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, som utfyller den nasjonale virkemiddelporteføljen. Perspektivmeldingen og industrimeldingen peker på at teknologiske endringer stiller krav til omstilling i bedriftene og at det eksisterende virkemiddelapparatet generelt sett er

Boks 1.1 Prioriteringer på næringsministerens område i 2018

Størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innen bærekraftige rammer

Økt innovasjon og omstillingsevne	Effektiv bruk av samfunnets ressurser	Bedrifter som lykkes i internasjonale markeder
– Fremme innovasjon på kort og lang sikt. – Fremme flere gode gründere og vekstkraftige bedrifter. – Følge opp industrimeldingen, bl.a. gjennom å: – Legge til rette for en bærekraftig industri. – Følge opp arbeidet med Digital21. – Følge opp Prosess21. – Utarbeide en stortingsmelding om helsenæringen sammen med Helse- og omsorgsdepartementet. – Legge fram en romstrategi. – Følge opp regjeringens bioøkonomistrategi. – Følge opp reiselivsmeldingen, med vekt på bærekraftig reiseliv, samarbeid mellom reiselivsnæringen og andre næringer og å måle effekten av profileringsarbeidet finansiert med statlige midler. – Følge opp regjeringens havstrategi, ved å legge til rette for bærekraftig verdiskaping og sysselsetting i havnæringene gjennom satsing på kunnskap og kompetanse, regelverksutvikling og internasjonale rammebetingelser. – Følge opp regjeringens maritime strategi ved å sikre stabile og gode rammebetingelser for den maritime næringen gjennom en konkurransedyktig tilskuddsordning og sjøfartsadministrasjon, en aktiv rolle internasjonalt og satsing på miljøvennlig skipsfart. – Fremme aktivitet og omstilling på Svalbard, bl.a. ved å legge fram en nærings- og innovasjonsstrategi.	– Redusere administrative byrder for næringslivet gjennom å: – Utvikle og forenkle sammenslutnings- og registerlovgivningen. – Forenkle regelverk og ytterligere digitalisere informasjonsflyt. – Utvikle og forbedre Brønnøysundregistrene med Altinn. – Forbedre og forenkle tjenestene i Brønnøysundregistrene slik at etaten gjennom sin infrastruktur og kompetanse kan legge til rette for effektivisering i offentlig forvaltning. – Følge opp rapporten om like konkurransevilkår mellom offentlige og private aktører. – Følge opp eierskapsmeldingen med vekt på å: – Arbeide for kompetente styrer i selskaper med statlig eierandel. – Styrke den strategiske oppfølgingen av selskapene. – Legge til rette for reduksjon av statens direkte eierskap.	– Arbeide for å sikre best mulig nærings- og handelspolitisk samarbeid med Storbritannia og best mulig markedsadgang til det britiske markedet, etter at landet forlater EU. – Samarbeide med EU for å ivareta EØS-avtalen og sikre gode løsninger for norsk næringsliv i forbindelse med Storbritannias utmelding av EU. – Utvikle den handels- og næringspolitiske dialogen med Kina, og framforhandle en frihandelsavtale med Kina som sikrer gode og forutsigbare rammebetingelser for norsk næringsliv. – Framforhandle nye EFTA-frihandelsavtaler med India, Indonesia, Vietnam, Malaysia, Ecuador og Mercosur og reforhandle eksisterende frihandelsavtaler med Canada, Mexico og Tyrkia. – Utvikle de handelspolitiske relasjonene med ASEAN¹ og Japan. – Følge opp tiltakene i regjeringens strategi for eksport og internasjonalisering.

¹ Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

godt tilpasset utfordringene norsk næringsliv står ovenfor.

Regjeringen foreslår tiltak for omstilling som skal få fram de beste forsknings- og innovasjonsprosjektene.

- Det foreslås en særskilt satsing på støtte til pilot- og demonstrasjonsprosjekter i maritim og marin sektor. Satsingen skal støtte opp om gode prosjekter i marin og maritim næring som ellers ikke ville ha blitt realisert gjennom fullskala testing av prosjekter i en fase med høy risiko som ikke kan bæres av næringen alene.
- Det foreslås å øke bevilgningen til tilskudd til testfasiliteter. Ordningen skal finansiere etableringen av flerbruksanlegg for testing av ny teknologi og nye produksjonsmetoder.
- Det foreslås å øke avsetningen til *Invest in Norway* under Innovasjon Norge, som er et virkemiddel for å håndtere henvendelser fra internasjonale investorer som vurderer etablering i Norge.
- Det foreslås også å styrke Innovasjon Norges ordning *Globalt vekstprogram*, som skal styrke norsk verdiskaping gjennom økt eksport og kommersialisering av bedrifter med internasjonalt vekstpotensial.
- Det foreslås å styrke forskningsprogrammene om muliggjørende teknologier (nanoteknologi, bioteknologi, IKT og avanserte produksjonsprosesser). Dette er brede teknologiområder som kommer mange næringer til gode.

En bærekraftig industri

Industrien er i kontinuerlig endring, og over tid har strukturen forandret seg mye. Endring av økonomiske rammebetingelser, ny teknologi, endringer i organisasjonsformer og skiftende etterspørsels- og konkurranseforhold medfører at noen industrigrener vokser, mens andre får redusert betydning. I en tid med store endringsbehov i økonomien, vil regjeringen prioritere politikk som fremmer omstilling og bidrar til å skape nye arbeidsplasser. Regjeringen har i Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende* (industrimeldingen) fremmet tiltak for å legge til rette for en bærekraftig industri, bidra til velfungerende kapitalmarkeder, sikre tilgang på kompetanse, fremme deling og overføring av kompetanse, og satse videre på forskning, innovasjon og teknologiutvikling.

Global oppvarming er en av de store utfordringene i vår tid og kan bare løses gjennom en bred internasjonal dugnad. Industrien har en særskilt rolle å spille som leverandør av klimavennlige løs-

ninger både i Norge og internasjonalt, men har også betydelige egne utslipp. Det er foretatt betydelig utslippskutt i industrien de siste 30 årene. Nye vesentlige reduksjoner vil kreve til dels betydelige teknologigjennombrudd. For å bidra til dette er det viktig med samhandlingen mellom relevante kompetansemiljøer i og rundt industrien og virkemiddelapparatet. Regjeringen vil derfor etablere samhandlingsforumet Prosess21. Hovedoppgaven til Prosess21 vil være å vurdere hvordan vi best kan få til en utvikling i retning av minimale utslipp og bærekraftig vekst fra en prosessindustri som opererer i sterk internasjonal konkurranse, og som leverer miljøprodukter for andre næringer i inn- og utland.

Regjeringen vil samtidig legge til rette for at norsk kraftintensiv industri har gode rammevilkår. CO₂-kompensasjonsordningen for kraftkrevende industri bidrar til å motvirke faren for karbonlekkasje. Regjeringen arbeider inn mot EU for å sikre en best mulig CO₂-kompensasjonsordning for norsk kraftkrevende industri, også etter 2020. Regjeringen har ingen planer om å avvike ordningen.

Økt og mer effektiv og lønnsom utnyttelse av fornybare biologiske ressurser, er også et viktig ledd i overgangen til et lavutslippøkonomi. Gjennom videre oppfølging av bioøkonomistrategien vil regjeringen legge til rette for ønsket utvikling på området.

Tilgang på kapital er en viktig forutsetning for utvikling og omstilling av næringslivet. Mye tyder på at det i sum ikke er mangel på kapital i Norge, men særlig små og mellomstore bedrifter kan tidvis oppleve det som utfordrende å få kontakt med investeringsvillig kapital. Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal vurdere om forventet lønnsomme prosjekter i Norge har tilstrekkelig tilgang til kapital. Regjeringen foreslår også at det i 2018 opprettes en midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen er treårig og skal evalueres.

Den økende digitaliseringen og utviklingen av nye digitale teknologier som kunstig intelligens, tingenes internett og virtuell virkelighet skaper nye muligheter og påvirker hvordan bedrifter, logistikk og verdikjeder organiseres og hvordan bedrifter utvikler relasjoner til kundene. Dette kan endre norsk industri og øvrig næringsliv slik vi kjenner det ved at produkter, tjenester og produksjonsprosesser digitaliseres og industriproduksjon automatiseres. Regjeringen vil fremme digitalisering i næringslivet, og har som følge av dette initiert en strategiprosess for økt digitalise-

ring i hele bredden av næringslivet, kalt Digital-21. Formålet er å etablere en helhetlig og sam- lende strategi på tvers av ulike næringer og bran- sjer, slik at næringsliv og kunnskapsmiljøer kan samle seg om felles strategiske mål og tiltak. Det er i tillegg etablert et forum for samarbeid mellom myndigheter, industrien og kunnskapsmiljøer der det skal legges til rette for drøftinger rundt digita- lisering i industrien.

I tråd med anbefalingene i industrimeldingen foreslår regjeringen å styrke forskningsprogram- mene på muliggjørende teknologier (nanotekno- logi, bioteknologi, IKT og avanserte produksjons- prosesser). En forsterket satsing på muliggjø- rende teknologier kan lette den omstillingen næringslivet nå står overfor, bl.a. knyttet til digita- lisering, robotisering og avanserte produksjons- prosesser. GIEKs tilbud av eksportgarantier under Alminnelig garantiordning ble i 2017 utvi- det til også å omfatte långivergarantier på mar- ketsmessige vilkår for eksportrelaterte investe- ringer i Norge. Det kan bli gitt garantier for lån som skal bli brukt til investeringer i f.eks. produk- sjonslokale, -maskiner og -utstyr i Norge. Det er et krav at investeringene skal utløse eksport, ved at investeringen direkte eller indirekte er eksportre- latert.

Regjeringen legger til rette for at norske indus- tribedrifter får tilgang til infrastruktur og kompe- tanse som er nødvendig for å få gjennomført gode forsknings- og innovasjonsprosjekter. I statsbud- sjettet for 2018 foreslår regjeringen å styrke basis- finansieringen til de teknisk industrielle institut- tene med 15 mill. kroner og katapultordningen i Siva med 50 mill. kroner.

Havnæringene

Norge er en av verdens ledende havnasjoner med kompetent arbeidskraft, sterke og innovative bedrifter, ledende forskningsmiljøer og gode, naturgitte forutsetninger. Havnæringene (maritim næring, sjømatnæringen og petroleumsnæringen) skaper til sammen verdier for om lag 760 mrd. kroner årlig og sysselsetter over 250 000 perso- ner¹.

Norge har et godt utgangspunkt for videre utvikling av de havbaserte næringene. Samarbeid på tvers av disse næringene kan gi betydelige muligheter for videre vekst i maritim-, sjømat- og petroleumsnæringene. Videre kan det gi grobunn for utvikling av ny, havbasert industri. Regjerin- gen la i februar 2017 fram havstrategien «*Ny vekst,*

stolt historie». Strategien samler regjeringens sat- sing på de norske havnæringene. Regjeringens hovedmål er å bidra til størst mulig samlet bære- kraftig verdiskaping og sysselsetting i havnærin- gene.

For å nå dette målet vil regjeringen arbeide langs tre spor: For det første vil regjeringen bidra til gode rammebetingelser gjennom å videreføre og videreutvikle en effektiv, forutsigbar og kunn- skapsbasert regulering av havnæringene. For det andre vil regjeringen legge til rette for kunnskaps- og teknologiutvikling i havnæringene gjennom forskning, innovasjon, utdanning og kompetanse. For det tredje vil regjeringen styrke de norske havnæringenes internasjonale konkurransekraft gjennom å bistå i arbeidet med markedsadgang, internasjonalisering og profilering av havnærin- gene. I 2018 foreslås det en satsing på støtte til marine og maritime demonstrasjon- og pilote- ringsprosjekter, å videreføre tiltak som bidrar til økt kunnskaps- og teknologiflyt på tvers av havnæ- ringene, og å styrke Norges profil som ledende havnasjon.

Maritim næring

Maritim næring er blant Norges mest globale og innovative næringer, og den norske maritime klyngen består av en komplett verdikjede med bredde i både kunnskap, produkter og tjenester. Næringen har vesentlig betydning for lokal og regional verdiskaping og sysselsetting, og står for om lag 100 000 arbeidsplasser og 175 mrd. kroner i verdiskaping. Deler av næringen har de siste årene opplevd betydelige utfordringer som følge av lavere oljepris og redusert etterspørsel etter tjenester og produkter til petroleumsnæringen. Samtidig er næringen innovativ og omstillingsdyk- tig og mange rederier, verft og leverandører ser mot nye segmenter utenfor petroleumsmarkedet.

Regjeringen la i 2015 fram den maritime strate- gien *Maritime muligheter – blå vekst, grønn frem- tid*. Strategien sammenfatter regjeringens mari- time politikk og omfatter en rekke tiltak som skal sikre den maritime næringen forutsigbare og framtidsrettede rammevilkår.

Regjeringen arbeider for å opprettholde norsk maritim kompetanse og en betydelig flåte under norsk flagg, bl.a. gjennom en konkurransedyktig tilskuddsordning for sysselsetting av sjøfolk. I 2017 er det etablert en egen tilskuddsmodell med uavkortet tilskudd for arbeidstakere på NIS-regis- trerte lasteskip i utenriksfart som frakter olje, gass, kjemikalier eller ro/ro-last. Til sammen fore-

¹ Menon (2016)

slås det en bevilgning på om lag 2 030 mill. kroner til sysselsetting i norsk skipsfartsnæring i 2018.

Regjeringen vil i 2018 videreføre arbeidet for en effektiv og kundeorientert sjøfartsadministrasjon og konkurransedyktige skipsregistre, gjennom forenkling og videre utvikling av digitale løsninger i Sjøfartsdirektoratet og et oppdatert regelverk som legger til rette for innovasjon og teknologiutvikling i næringen. Det foreslås å øke bevilgningen til Sjøfartsdirektoratet for å styrke kompetansen knyttet til nye innovative løsninger. Målet er bl.a. en forutsigbar og effektiv prosess for godkjenning av skip som bygges med innovativ teknologi.

Regjeringen har gjennomført forbedringer i eksportfinansieringstilbudet som skal bidra til å gjøre norske verft og utstyrsleverandører mer konkurransedyktige. I 2017 har regjeringen åpnet for at Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og Eksportkreditt Norge kan finansiere krillfartøy som skal gå i utenriksfart, som bygges i Norge og selges til norske kjøpere. Det er også presisert at GIEK og Eksportkreditt Norge kan finansiere norske selskapers kjøp av offshore havmerder fra norske verft. Regjeringen forslår at det i 2018 opprettes en midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Formålet vil være å bidra til at norske redde oppnår finansiering på markedsmessige vilkår og dermed medvirke til økt aktivitet for norske skipsverft. Ordningen skal forvaltes av GIEK og Eksportkreditt Norge. Ordningen vil være en midlertidig treårig ordning som skal evalueres. Regjeringen foreslår en garantiramme på 10 mrd. kroner for ordningen i 2018.

Regjeringen vil i 2018 legge fram en melding til Stortinget om sikkerhet til sjøs. Meldingen skal også omtale ulykker knyttet til bruk av fritidsbåt.

Regjeringen vil stimulere til mer forskning, utvikling og innovasjon innen maritim næring og på tvers av ulike havbaserte næringer. Miljøvennlig skipsfart er et prioritert område i regjeringens klimapolitikk. Regjeringen vil i 2018 fortsette å prioritere miljøvennlig skipsfart ved å legge til rette for utvikling og bruk av miljøvennlig teknologi og grønn omstilling i maritim næring.

Gjennom globalt, regionalt og bilateralt samarbeid arbeider norske myndigheter for å sikre mest mulig enhetlige globale krav til den maritim næringen. Arbeidet for strenge krav til sjøsikkerhet, miljø og sosiale standarder, åpne markeder og frihandel er viktige innsatsområder.

Reiselivsnæringen

Reiselivet er i vekst, både globalt og nasjonalt. Oppgangen i norsk reiseliv de siste årene har i hovedsak kommet fra utenlandsmarkedet. Et økt antall reisende på verdensbasis gjør at den norske reiselivsnæringen har potensial til fortsatt vekst. Regjeringen vil at norske reiselivsbedrifter utnytter det økte potensialet i markedet på en lønnsom og bærekraftig måte.

I Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig* redegjør regjeringen for muligheter og utfordringer i norsk reiseliv, og presenterer regjeringens politikk for reiselivsnæringen. Regjeringen prioriterer innsatsen på fem sentrale områder; gode generelle rammebetingelser, et bærekraftig reiseliv, styrket samordning, profileringen av Norge som reisemål, og kunnskap og kompetanse i reiselivet.

Regjeringen vil bidra til å styrke samarbeidet innenfor reiselivet, bl.a. ved å utarbeide en strategi for kultur og reiseliv. Videre vil regjeringen videreføre forskning på reiseliv, og måle effekten av profileringsarbeidet finansiert med statlige midler. Regjeringen vil også sette i gang en prosess med å koordinere tilsyn og tilsynsordninger, slik at reiselivsnæringens administrative belastning knyttet til tilsyn reduseres.

I Reiselivsmeldingen, Meld. St. 19 (2016–2017), ble det varslet at regjeringen tar sikte på i statsbudsjettet for 2018 å foreslå lettelser i formuesskatten på hoteller/overnattingssteder gjennom en vesentlig økning i verdsettelsesrabatten. Det vises til Prop. 1 LS (2017–2018) punkt 4.2 for nærmere omtale.

Aktivitet og omstilling på Svalbard

Ett av hovedmålene i svalbardpolitikken er å opprettholde norske samfunn på øygruppen. Selv om kulldriften har vært kjerneaktivitet og drivkraft i den lokale økonomien, har Longyearbyen fått et vesentlig mer variert næringsliv de siste 20 årene. Den største aktiviteten på Svalbard i dag er knyttet til bergverksvirksomhet, forskning, undervisning, romrelatert virksomhet, reiseliv og offentlig virksomhet. Etter ulike eiendoms kjøp de siste årene, eier nå staten ved Nærings- og fiskeridepartementet, direkte eller indirekte gjennom statlige selskaper, 99,5 pst. av all grunn på Svalbard.

Regjeringen foreslår at driftshvilen i Svea/Lunckefjell avsluttes, og at det settes i gang opprydding etter gruvevirksomheten. Det vises til omtale under programkategori 17.40 Statlig eier-

skap og kap. 900, post 31 Miljøtiltak Svea og Lunckefjell.

Det skal utarbeides en egen nærings- og innovasjonsstrategi for Svalbard. Målet med strategiarbeidet er å innhente innspill og vurderinger fra ulike aktører som grunnlag for en gjennomgang av hvilket potensial som finnes for næringsutvikling på Svalbard på lengre sikt. Nærings- og fiskeridepartementet leder strategiarbeidet. Som følge av Innovasjon Norges tilstedeværelse og engasjement på Svalbard, har Innovasjon Norge fått prosjektlederansvaret for å utarbeide en innspillsrapport, som grunnlag for utarbeidelse av strategien. Det tas sikte på å legge fram strategien i løpet av 2018.

Effektiv bruk av samfunnets ressurser

Forenkle regelverk og redusere kostnadene for næringslivet

Regjeringen bygger sin politikk på målet om en mest mulig effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Gründere, bedriftseiere og ansatte skal kunne bruke mer tid på verdiskaping og mindre tid på administrasjon og rapportering til det offentlige.

Regjeringen vil gjøre hverdagen til næringsdrivende, privatpersoner og frivillige organisasjoner enda enklere.

Nærings- og fiskeridepartementet har organisert et forenklingsprosjekt som samarbeider med hele forvaltningen for å identifisere tiltak og sikre at tempoet i arbeidet holdes oppe. Regjeringen har siden den tiltrådte gjennomført 79 forenklingstiltak. Regjeringen etablerte våren 2016 et uavhengig regelråd som skal vurdere nye forslag til regelverk. Regelrådet skal vurdere om konsekvensene for næringslivet av nye regler er tilstrekkelig kartlagt, og om reglene er utformet slik at de når sitt mål til en relativt lav kostnad for næringslivet.

En viktig forutsetning for forenklingsarbeidet er informasjonen og infrastrukturen som Brønnøysundregistrene med Altinn tilbyr. Digitale tjenester frigir verdifull tid både for bedriftene og i forvaltningen. Norge ligger langt framme internasjonalt når det gjelder elektronisk rapportering fra bedrifter til det offentlige. Brønnøysundregistrenes arbeid med å forbedre Altinn og utvide det digitale tjenestetilbudet fra det offentlige skal derfor videreføres og utvides. Regjeringen foreslår å bevilge 55 mill. kroner til modernisering av Altinn. Det skal tilbys flere digitale tjenester via Altinn, og det arbeides med å gjøre disse tilgjengelige på ulike digitale plattformer, som nettbrett og smarttelefon og gjennom direkte

integrasjon med næringslivets egne IKT-systemer.

De totalt 17 registrene som Brønnøysundregistrene forvalter inneholder informasjon om selskaper, foreninger, pantsettelse og annen informasjon om rettigheter og plikter allmenheten eller myndighetene har behov for.

Oppdatert, lett tilgjengelig informasjon med høy grad av notoritet er en forutsetning for effektiv etablering og drift av foretak og foreninger og gir næringslivet tilgang til kreditt gjennom pantsettelse av løsøre. Registrene som forvaltes av Brønnøysundregistrene gir rettsvern, trygghet og enkel adgang til oppdaterte opplysninger om bedriftene som forbrukere og næringsliv handler med. Korrekte og tilgjengelige opplysninger i registrene er av stor betydning både for å gjennomføre offentlige oppgaver og for allmenheten.

Informasjonen som er samlet i Enhetsregisteret og de andre registrene er i hovedsak åpent tilgjengelig for alle. Den grunnleggende informasjonen om alle registrerte enheter kan hentes gratis i de digitale løsningene i Brønnøysundregistrene.

Utvikle og forenkle sammenslutnings- og registerlovgivningen

Sammenslutnings- og registerlovgivningen danner en vesentlig del av rammen næringslivet driver virksomheten innenfor. Hvordan regelverket er utformet har stor betydning for etablering, drift og utvikling av foretakene. Regjeringen vil forbedre rammeverket for næringslivet ved å utvikle sammenslutnings- og registerlovgivningen slik at dette blir et tydelig og forutsigbart regelverk, egnet til å fremme verdiskaping i norske bedrifter.

For å oppnå dette må sammenslutnings- og registerlovgivningen utformes slik at regelverket ikke forhindrer gjennomføring av effektiviserings tiltak den teknologiske utviklingen muliggjør. Samtidig må sammenheng og konsistens mellom selskapslovgivningen og annet regelverk ivaretas.

Konkurransopolitikk

Konkurransopolitikken er et sentralt virkemiddel for å fremme effektiv ressursbruk. Konkurransen fremmer innovasjon og vekst, bidrar til å gi kundene et bedre tilbud av varer og tjenester med bedre kvalitet og lavere priser. Dette gjør også at norske bedrifter blir mer konkurransedyktige i internasjonale markeder. Velfungerende markeder sikres best gjennom en streng konkurranselov som håndheves effektivt av konkurransemyndighetene.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for de sektorovergripende virkemidlene i konkurransepolitikken, inkludert konkurransereglene, reglene om offentlige anskaffelser og reglene om offentlig støtte.

Det er etablert en uavhengig klagenemnd for konkurransesaker i 2017. Dette styrker Konkurransetilsynet som selvstendig myndighetsorgan.

Forebygging og avdekking av konkurransekriminalitet, som ulovlig prissamarbeid, anbudssamarbeid og markedsdeling, vil være en høyt prioritert oppgave for Konkurransetilsynet også i 2018.

Regjeringen vil utvikle en helhetlig anskaffelsespolitikk og legge til rette for bedre og mer effektive offentlige anskaffelser. Det er planlagt å legge fram en melding til Stortinget om offentlige anskaffelser våren 2018.

Anskaffelsesregelverket har gjennomgått en revisjon og trådte i kraft 1. januar 2017. De nye reglene er mer fleksible, reduserer rettslige uklarheter og reduserer administrative byrder. Det er viktig med en effektiv håndhevelse av anskaffelsesregelverket. Håndhevelsen av alvorlige brudd på regelverket er styrket gjennom at Klagenemnda for offentlige anskaffelser fra 1. januar 2017 har fått tilbake myndigheten til å ilegge overtredelsesgebyr ved ulovlige direkte anskaffelser.

Regjeringen satte sommeren 2016 ned en ekstern arbeidsgruppe som skal utrede og vurdere konkurranseforholdene mellom offentlig og privat virksomhet, og vurdere tiltak som kan sikre like konkurransevilkår mellom offentlig og privat virksomhet når de er i samme marked. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport innen 1. januar 2018. Det vil være en prioritert oppgave for Regjeringen å følge opp rapporten i 2018, slik at det kan sikres like konkurransevilkår mellom private og offentlige aktører i samme marked, samtidig som det sikres at det offentlige er i stand til å løse sine oppgaver på en god og effektiv måte.

Statlig eierskap

Verdiskaping er det overordnede målet for staten som eier. For selskaper der staten har forretningsmessige mål med eierskapet er målet høyest mulig avkastning over tid på investert kapital. For selskaper der staten hovedsakelig har sektorpolitiske mål med eierskapet er ambisjonen at målene skal nås mest mulig effektivt.

Etter regjeringens syn bør privat eierskap være hovedregelen, og direkte statlig eierskap bør begrunnes særskilt. Regjeringen er åpen for å redusere statens direkte eierskap i selskaper hvor det ikke er særskilte grunner for statlig eierskap

og foreslår at gjeldende fullmakter til å kunne redusere statens eierskap videreføres i 2018.

Norge vil uansett ha et betydelig statlig eierskap i overskuelig framtid. Det er derfor avgjørende at den statlige eierskapsutøvelsen videreutvikles og profesjonaliseres ytterligere, for at fellesskapets verdier til enhver tid skal forvaltes på best mulig måte. Regjeringen skal føre en ansvarlig statlig eierskapspolitikk som gir rom for både eiermangfold og verdiskaping. Regjeringen er åpen for strategiske initiativer og transaksjoner som kan bidra til verdiutvikling i selskaper med statlig eierandel. Forutsetningen er at dette kan gjennomføres innenfor en ramme som ivaretar statens mål med eierskapet.

Bedrifter som lykkes i internasjonale markeder

Markedsadgang og eksport

Storbritannia er en av Norges største handelspartnere for varer, tjenester og investeringer. Landet utløste den 29. mars 2017 artikkel 50 i traktaten om Den europeiske union, som regulerer utmeldelse av EU. Storbritannia og EU har inntil to år til å forhandle en utmeldingsavtale, med mindre de blir enige om å forlenge forhandlingsperioden. Norge er ikke part i forhandlingene, men blir direkte berørt ved at Storbritannia også forlater EØS-samarbeidet. Regjeringen vil i 2018 videreføre dialogen med Storbritannia med mål om å sikre best mulig adgang til det britiske markedet, også etter at landet forlater EU. Regjeringen vil også opprettholde det gode samarbeidet med EU for å ivareta EØS-avtalen og sikre gode løsninger for norsk næringsliv i forbindelse med Storbritannias utmelding av EU.

Kina er en handelspolitisk stormakt og Norges største handelspartner i Asia. Som følge av normaliseringen av det politiske forholdet mellom Norge og Kina i desember 2016 har regjeringen gjenopprettet samarbeidet med kinesiske myndigheter, bl.a. i forhandlingene om en bilateral frihandelsavtale og møter i blandet økonomisk kommisjon. Det er et stort potensial for økt handel og næringslivssamarbeid med Kina. Regjeringen vil videreutvikle den nærings- og handelspolitiske dialogen med Kina og arbeide for en frihandelsavtale som sikrer gode og forutsigbare rammebetingelser for norsk næringsliv. Målet er at næringslivet skal lykkes i sine satsinger i Kina.

For Norges handel med øvrige handelspartnere utenom EU spiller frihandelsavtaler inngått gjennom EFTA en viktig rolle. Regjeringen vil i 2018 videreføre pågående forhandlinger om nye EFTA-frihandelsavtaler med India, Indonesia,

Vietnam, Malaysia, Ecuador og Mercosur. Regjeringen vil også videreføre arbeidet med å reforhandle de eksisterende frihandelsavtalene med Canada, Mexico og Tyrkia.

Det arbeides også med å legge til rette for framtidige forhandlinger om en frihandelsavtale mellom ASEAN² og EFTA og en bilateral frihandelsavtale mellom Norge og Japan.

Norge er en liten, åpen økonomi, og har store gevinster av handel med utlandet. Det innenlandske markedet er lite sammenliknet med mange andre land og utenrikshandel og investeringer er viktig for norsk næringsliv. Norge kunne ikke nådd dagens velstandsnivå uten internasjonal handel og investeringer. Regjeringen har lagt fram strategien *Verda som marknad* om eksport og internasjonalisering. Målet er å legge til rette for økt handel og investeringer til og fra Norge. Tiltakene favner bredt og knytter seg bl.a. til internasjonale rammevilkår, økt eksport- og internasjonaliseringskompetanse, samt koordinering av virkemiddelapparatet. Blant tiltakene er etablering av et globalt vekstprogram, styrking av Invest in Norway, etablering av en helhetlig satsing for eksport av norske grønne løsninger, styrking av Norges profil som en ledende havnasjon, en videreutvikling av regjeringens klyngesatsing, og en utvidelse av tilbudet av offentlig eksportfinansiering. Regjeringen er opptatt av at norsk næringsliv har et konkurransedyktig og forutsigbart eksportfinansieringstilbud, som er tilpasset næringslivets behov. Det er derfor det gjennomført enkelte justeringer i eksportfinansieringstilbudet, for å bedre legge til rette for norsk eksport bl.a. er GIEKs tilbud av eksportgarantier utvidet slik at GIEK nå kan tilby långivergarantier for eksportrelaterte investeringer i Norge.

1.4 Prioriteringer på fiskeriministerens område

Havnæringene

Regjeringen la i februar 2017 fram havstrategien *Ny vekst, stolt historie*. Strategien samler regjeringens satsing på de norske havnæringene. Regjeringens hovedmål er å bidra til størst mulig bærekraftig verdiskaping og sysselsetting i havnæringene. Som en oppfølging av havstrategien, foreslår regjeringen en satsing på marin vekst, for å

øke kunnskap innen havbruk og nye marine arter, herunder mesopelagiske ressurser. Regjeringen foreslår videre et forskningstøkt til Antarktis vinteren 2018–2019. Regjeringen foreslår også en satsing på støtte til marine og maritime demonstrasjon- og piloteringsprosjekter og å videreføre tiltak som bidrar til økt kunnskaps- og teknologiflyt på tvers av havnæringene.

Havbruk

Havbruksnæringen er en av våre viktigste næringer. Norge skal beholde sin stilling som internasjonalt ledende produsent og eksportør av oppdrettslaks, samtidig som hensynet til miljø og fiskehelse blir ivarettatt når produksjonen øker.

Regjeringen ønsker vekst i havbruksnæringen og har foreslått flere tiltak for å øke produksjonen. I 2015 ble det gitt tilbud om vekst i eksisterende tillatelser mot strenge miljøkrav, og det ble etablert en midlertidig ordning med utviklingstillatelser. I 2016 ble det lyst ut tilbud om mer fleksibel utnyttelse av eksisterende produksjonskapasitet som en prøveordning.

Den 15. oktober 2017 trer et nytt produksjonsreguleringsregime for havbruksnæringen i kraft, og det tas sikte på å gjennomføre den første tildelingen av økt kapasitet etter det nye systemet i 2018. Det nye systemet for kapasitetsjusteringer gir havbruksnæringen sterke insentiver til å utvikle og ta i bruk teknologi og driftsformer som sikrer at det miljømessige fotavtrykket holdes innenfor akseptable rammer, selv om produksjonsvolumet økes. Regjeringen legger vekt på å ha en effektiv forvaltning av og tilsyn med det nye produksjonsreguleringssystemet.

I tillegg til utfordringene med å ha kontroll med lakselus og andre smittsomme sykdommer, er det viktig for havbruksnæringens økonomi og omdømme at produksjonssvinnet i anleggene holdes på et lavt nivå.

En viktig faktor for langsiktig utvikling i havbruksnæringen er tilgang på egnet areal til sjømatproduksjon, og at arealet som avsettes til dette formålet utnyttes på en best mulig måte. Målet er en havbruksnæring med en effektiv og robust arealstruktur som best mulig balanserer hensynet til produksjonsvolum, miljø og sykdom.

Kommuner og fylkeskommuner som legger til rette for havbruk skal belønnes. Regjeringen har derfor i samsvar med Stortingets vedtak etablert retningslinjer for et havbruksfond der 80 pst. av vederlaget for nye lakse- og ørretkonsesjoner og økt kapasitet på eksisterende konsesjoner skal fordeles til kommuner og fylkeskommuner. Ord-

² Association of Southeast Asian Nations – ASEAN består av: Brunei, Filippinene, Indonesia, Kambodsja, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand og Vietnam

Boks 1.2 Prioriteringer på fiskeriministerens område i 2018

Størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innen bærekraftige rammer

Økt innovasjon og omstillingsevne	Effektiv bruk av samfunnets ressurser	Bedrifter som lykkes i internasjonale markeder
– Følge opp regjeringens bio-økonomistrategi. – Oppdatere kunnskapsgrunnlaget for planmessig igangsetting av nye arter i oppdrett. – Planlegge og starte gjennomføring av tokt til Antarktis for å styrke kunnskapsgrunnlaget for høsting av krill. – Arbeide videre med strategi om helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien. – Følge opp regjeringens havstrategi ved å legge til rette for størst mulig bærekraftig verdiskaping og sysselsetting i havnæringene gjennom satsing på kunnskap og kompetanse, regelverksutvikling og internasjonale rammebetingelser. – Arbeide videre med strategi for økt verdiskaping fra marint restråstoff. – Gjennomføre tiltak for jevnere landingsmønster og økt kvalitet i hvitfisksektoren. – Styrke sjømatens rolle i et matsikkerhets- og ernæringsperspektiv nasjonalt og globalt.	– Forbedre regelverk for næringsdrivende i fiskeri- og havbruksnæringen gjennom å: – Følge opp forslagene i Regionmeldingen om å effektivisere behandlingen av akvakultursøknader. – Følge opp Eidesenutvalgets rapport om kvotesystemet i fiskeriene. – Arbeide for å få vedtatt en resolusjon om fiskerikriminalitet i FNs kriminalitetskommisjon. – Tilrettelegge for samarbeid mellom FAO og UNODC for gjensidig støtte i kampen mot ulovlig, uregulert og urapportert fiske og fiskerikriminalitet. – Ha en effektiv forvaltning av og tilsyn med det nye systemet for regulering av produksjonsvekst i lakse- og ørretoppdrettsnæringen. – Følge opp etableringen av nytt institutt for marin forskning etter sammenslåing av Havforskningsinstituttet og NIFES fra 1. januar 2018. – Fremme effektiv marin forskningsinfrastruktur gjennom: – Oppfølging av konseptutvalgsutredning for lokalisering av marine FoU-virksomheter i Bergen. – Videreutvikle forskningsfartøyparken, bl.a. ved å sette i drift nytt isgående forskningsfartøy og nytt kystforskningsfartøy.	– Forbedre markedsadgang til viktige sjømatmarkeder med særlig vekt på Kina, Brasil og Storbritannia. Dette inkluderer å håndtere og forebygge tekniske og veterinære handelshindre. – Arbeide for at nytt regelverk i USA ikke får negative konsekvenser for eksport av norsk sjømat. – Bidra til at det etableres regelverk som forbyr skadelige fiskerisubsidier i WTO. – Følge opp regjeringens eksportstrategi.

ningen er gjort gjeldende for alle nye utlysninger av vekst etter 1. januar 2016, der det kreves vederlag til staten.

Som en oppfølging av regionreformen vurderes det tiltak for å effektivisere saksbehandlingen av akvakultursøknader.

Fiskeri

Havets ressurser og miljø er fundamentet for marin verdiskaping. Vitenskapelige råd og gode forvaltningsprinsipper er grunnlaget for at vi skal kunne realisere et høyt langtidsutbytte av bestandene i havet. Det må også holdes god kontroll med utøvelsen av fiskeriene.

Bevilgningene til ressursforskning er økt de siste årene. Det er også satt i gang et arbeid med å vurdere mulighetene for utvidet flerbestandsforvaltning.

Gjennom internasjonalt samarbeid arbeider Norge for at forvaltningen av marine ressurser skal skje i tråd med anerkjente prinsipper, som bl.a. bærekraftig bruk, føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning.

Størrelsen på kvoter svinger av naturlige årsaker, og regjeringen søker størst mulig stabilitet i ressursfordelingen innenfor de biologiske rammene, for å oppnå størst mulig forutsigbarhet for næringsaktørene. Nærings- og fiskeridepartementet vil fortsette arbeidet med å utvikle et mer fleksibelt kvote- og tillatelsessystem tilpasset næringsens behov. Eidesen-utvalget la i 2016 fram forslag til hvordan kvotesystemet for fiskeflåten skal se ut i framtiden og vurderte spørsmålet om ressursrente. Nærings- og fiskeridepartementet vil følge opp dette arbeidet videre i 2018.

Nærings- og fiskeridepartementet skal arbeide for at norske posisjoner knyttet til marin ressurs- og miljøforvaltning får gjennomslag i internasjonale fora og forhandlinger. Departementet vil arbeide for avtaler om felles forvaltning av fiskebestander som sikrer bærekraftig høsting og forvaltning av fiskeriene. Når Storbritannia ikke lenger er en del av EU, vil landet bli en ny forhandlingspart på fiskeriforvaltningsområdet for Norge.

Bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og fiskerikriminalitet er prioritert. I 2018 vil det bli arbeidet for å få vedtatt en resolusjon om fiskerikriminalitet i FNs kriminalitetskommisjon og å opprette et internasjonalt ekspertpanel mot fiskerikriminalitet. I tillegg skal det tilrettelegges for samarbeid mellom FNs matvareorganisasjon (FAO) og FNs organisasjon mot narkotika og kriminalitet (UNODC) for gjensidig

støtte i arbeidet mot UUU-fiske og fiskerikriminalitet.

I tillegg til internasjonalt samarbeid videreføres den nasjonale innsatsen for å sikre god ressurskontroll og fangststatistikk. Justervesenets tilsyn av fiskevekter er en del av arbeidet mot UUU-fiske i Norge.

Sjømatindustri

Den globale etterspørselen etter sjømat er økende. Norsk sjømatindustri har et godt utgangspunkt med tilgang på råstoff langs kysten og nærhet til et stort marked i Europa.

Sjømatindustrien konkurrerer i krevende globale markeder, og jevn tilgang på råstoff av god kvalitet, arbeidskraft og kapital er kritiske faktorer. Deler av sjømatindustrien har hatt lav lønnsomhet over tid, særlig gjelder dette produsenter av filet fra hvitfisk. Dette har svekket konkurranseevnen og gjort det vanskelig for industrien å investere i FoU og teknologi. Regjeringen la høsten 2015 fram Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*, med forslag til tiltak for omstilling og fremme konkurransekraft og verdiskaping i sjømatindustrien. En ekspertgruppe leverte i desember 2016 en rapport med forslag til endringer i prisfastsettelsen og forretningsreglene innenfor salgslagssystemet i villfisknæringen. Formålet er å fornye og forbedre førstehåndsomsetningen av villfisk. Regjeringen vil arbeide videre med strategi for økt verdiskaping fra marint restråstoff og strategi for rekruttering og helårslige arbeidsplasser i sjømatnæringen i 2018.

Regjeringen prioriterer tiltak som øker kvaliteten og tilgangen på ferskt råstoff i hvitfisksektoren gjennom større deler av året. En evaluering av ferskfiskordningen og kvotebonusordningen til levendelagring av fisk ferdigstilles høsten 2017. I 2015 iverksatte regjeringen en prøveordning med kvalitetstilsyn i regi av fiskesalgslagene for hvitfisksektoren i Nordland, Troms og Finnmark. Denne prøveordningen evalueres høsten 2017.

Norge har ledende kompetanse på området trygg og sunn sjømat og betydningen sjømatkonsumet har for ernæring og helse. Norge har også ledende kunnskap om bærekraftig forvaltning og produksjon innenfor fiskeri og havbruk. Det er en prioritert oppgave å fremme og styrke denne kunnskapen i det globale arbeidet med matsikkerhet og ernæring. Norge har tatt initiativ til å opprette et globalt handlingsnettverk «Bærekraftig mat fra havet for matsikkerhet og ernæring» i FNs ernæringstiår. Dette arbeidet følges videre

opp i 2018. Matsikkerhet må også ses i sammenheng med reduksjon i matsvinn. Norge finansierer derfor FAOs arbeid med veiledning for reduksjon av matsvinn i verdikjeden på fisk. For å styrke sjømatens rolle i et sunt kosthold i Norge, foreslås det å øke bevilgningen til tilskuddsordningen for sjømattiltak.

Forskning

Bevilgningene til forvaltningsrettet marin forskning skal bidra til et best mulig kunnskapsgrunnlag for en samfunnsmessig, økonomisk og miljømessig bærekraftig forvaltning av norske hav- og kystområder. I dette inngår bl.a. kunnskap om tilstanden i økosystemene og bestandsutvikling, status for fiskehelse og fiskevelferd, sjømattrygghet og miljø og konsekvenser av næringsvirksomhet.

Regjeringen ønsker å legge til rette for kunnskapsbasert omstilling og vekst i biobaserte næringer, gjennom økt, mer effektiv og lønnsom produksjon og bruk av fornybare biologiske ressurser. Regjeringen la i 2016 fram en egen strategi for bioøkonomien. Satsingen på bioøkonomi skal bidra til å realisere mulighetene som ligger i de betydelige marine ressursene Norge har tilgang til, inkludert restråstoff. Strategien følges videre opp i 2018.

Oppdrett av nye arter som skjell eller tare vil kreve betydelige investeringer i kunnskap knyttet til avl og produksjon, sykdom, tilvekst, innhold av næringsstoffer og uønskede stoffer, miljøpåvirkning m.m. Kunnskapsgrunnlaget om mulighetene og behovene dette vil medføre skal oppdateres.

Fra 1. januar 2018 slås Havforskningsinstituttet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) sammen til ett institutt. Formålet med sammenslåingen er å styrke den marine forskningen og forvaltningsrådgivningen i hele kjeden fra hav til mat.

Forskningsinstituttene under Nærings- og fiskeridepartementet i Bergen har i dag lokaler som er spredt på flere steder og har en bygningsmessig standard og kapasitet som ikke i tilstrekkelig grad er rustet for å ivareta dagens og framtidige behov. Det har vært gjennomført konseptvalgutredning og kvalitetssikring av framtidige behov, og regjeringen har besluttet å utrede videre samlokalisering av Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet i nybygg. Det foreslår en bevilgning på 10 mill. kroner til utredninger i 2018.

Det er nødvendig å ha god kapasitet for innhenting av marine data for forskning og forvalt-

ning både langs kysten og i områder som krever isgående fartøy. Det nye isgående fartøyet «Kronprins Haakon» vil bli satt i drift i 2018. I tillegg er det satt i gang arbeid med anskaffe et nytt kystgående forskningsfartøy, som vil bli ferdigstilt i 2018.

Høye ambisjoner om vekst i marinrelaterte næringer, økt aktivitet langs kysten og økende etterspørsel gir økt behov for kunnskap. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 14 mill. kroner til økt havbruksforskning og økt kunnskap om nye marine arter, inkludert mesopelagiske ressurser. I tillegg foreslås bevilget 11 mill. kroner i 2018 til gjennomføring av forskningstokt til Antarktis.

Markedsadgang og eksport

Norge eksporterer om lag 95 pst. av all fisk som tas opp av havet. Godt over halvparten av sjømaten går til EU. Regjeringen legger derfor stor vekt på arbeidet for å forbedre markedsadgangen til EU for norske sjømatprodukter. Arbeidet med frihandelsavtaler med land utenfor EU er også svært viktig. Regjeringen legger særlig vekt på arbeidet rettet mot nye markeder med vekstpotensial, som i Sørøst-Asia.

Storbritannia er et viktig eksportmarked for norsk sjømat, og følgene av brexit vil kunne ha konsekvenser for markedsadgangen for sjømat. I dialogen med Storbritannia legges det vekt på at sjømat sikres god adgang til det britiske markedet. USA er Norges nest viktigste eksportmarked etter EU. Regjeringen vil arbeide for at nytt regelverk i USA knyttet til ulovlig, urapportert og uregulert fiske og sjøpattedyr ikke får negative konsekvenser for eksport av norsk sjømat.

Utviklingen av WTO-regelverket spiller en viktig rolle for eksporten av norsk sjømat. Regjeringen vil bidra til framgang i forhandlingene der det er mulig, og vil være en konstruktiv medspiller i arbeidet med å etablere regelverk i WTO som forbyr skadelige fiskerisubsidier.

Regjeringen arbeider for å redusere veterinære og tekniske handelshindre både gjennom engasjement i internasjonale organisasjoner som WTO og FAO og gjennom utstrakt bilateralt arbeid ovenfor de viktigste markedene. Dette gjelder f.eks. Kina, Nigeria, Ukraina og Brasil.

For Norge som stor eksportør av sjømat er det avgjørende å kunne dokumentere mattrygghet, fiskehelse, bærekraft og kvalitet gjennom hele produksjonskjeden. Det gjelder også dokumentasjon på hvorvidt fisken er fanget lovlig, i tråd med gjeldende regelverk.

2 Hovedtrekkene i budsjettforslaget

2.1 Hovedtrekk

Tabell 2.1 Departementets utgifter fordelt på programkategorier og lånetransaksjoner

Betegnelse	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endring 17/18
<i>Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål</i>			
17.10 Forvaltning og rammebetingelser	5 127 267	5 308 299	3,5
17.20 Forskning og innovasjon	50 938 593	56 241 573	10,4
17.30 Markedsadgang og eksport	12 115 498	7 213 850	-40,5
17.40 Statlig eierskap	446 329	441 100	-0,5
33.40 Arbeidsliv	80 000	85 000	6,3
Lånetransaksjoner	54 465 300	55 879 300	2,6
Sum Nærings- og fiskeridepartementet	68 707 687	69 292 822	0,9
Sum før lånetransaksjoner	14 242 387	13 413 522	

En betydelig del av utgiftsbevilgningene på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett omfatter lån til Innovasjon Norge, Siva SF og lån som forvaltes av Eksportkreditt Norge AS på vegne av staten. I noen tilfeller gis det også bevilgninger til andre former for formueplasseringer som aksje- og egenkapitalinnskudd på departementets budsjett. Slike bevilgninger gis på poster i postgruppe 90–99, se tabell fordelt på postgrupper nedenfor.

Ordinære utgiftsbevilgninger dekker drift av statlige virksomheter, tilskuddsordninger og lignende, og budsjetteres i postgruppene 01–89. Det er disse bevilgningene som utgjør den «reelle» utgiftsrammen for departementet. De siste årene har summen av de ordinære utgiftene, dvs. sum før lånetransaksjoner utgjort om lag 20 pst. av departementets totale utgiftsramme.

Budsjettframlegget for 2018 innebærer forslag om lag 69,3 mrd. kroner til nærings- og fiskeriformål. Det er en økning på 0,9 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2017.

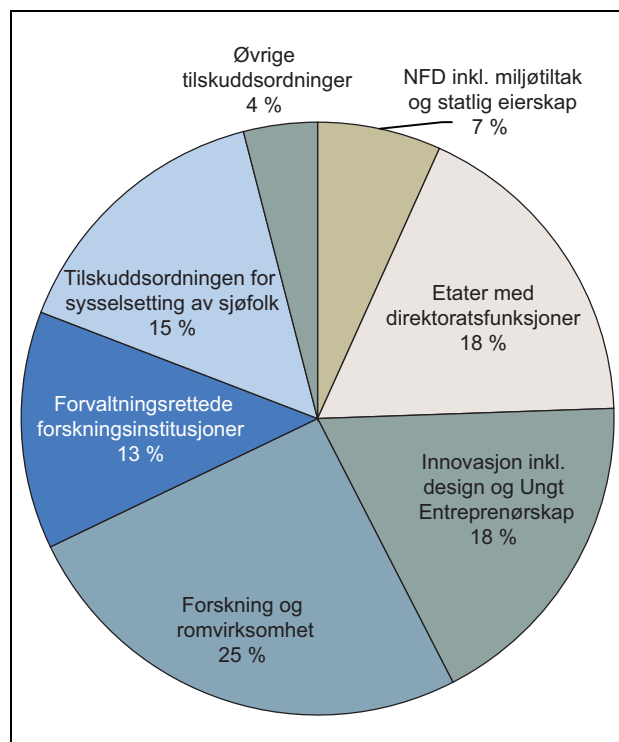
Forslaget til ordinære utgiftsbevilgninger på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett utgjør 13,4 mill. kroner

Nedenfor følger oversikt over den ordinære utgiftsrammen fordelt på hovedområder.

Figuren viser budsjettforslagets fordeling av det ordinære utgiftsbudsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 på noen hovedområder. Driften av departementet og de underliggende etatene med direktoratsfunksjoner (inkludert miljøtiltak og statlig eierskap) utgjør til sammen 25 pst. av budsjettforslaget og omfatter utgifter til Justervesenet, Norsk akkreditering, Brønnøysundregistrene, Direktoratet for mineralforvaltning, Sjøfartsdirektoratet, Konkurransetilsynet, Klagenemndssekretariatet, Regelrådet, Fiskeridirektoratet, Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettigheter.

Forskning og innovasjon utgjør til sammen 56 pst. av budsjettforslaget.

Kategorien forvaltningsrettede forskningsinstitusjoner omfatter de underliggende etatene Norges geologiske undersøkelse og Havforskningsinstituttet (inkludert forskningsfartøy). I tillegg er tilskudd til Veterinærinstituttet, som administrativt er underlagt Landbruks- og matdepartementet, inkludert her.

Figur 2.1 Fordeling av Nærings- og fiskeridepartementets ordinære foreslåtte utgiftsramme i 2018

Forskningskategorien inkluderer tildeling til Norges forskningsråd og tilskuddet til forskningsinstituttet Nofima AS. Kategorien Innovasjon og gründerskap inneholder tilskudd til Innovasjon Norge, Siva SF, Design og arkitektur Norge og Ungt Entreprenørskap.

Romvirksomhet har også en sterk forsknings- og innovasjonskomponent og inkluderer utgifter til norsk deltakelse i internasjonalt romsamarbeid og driften av Norsk Romsenter.

Tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk utgjør 15 pst. av budsjettforslaget, mens øvrige tilskuddsordninger utgjør 4 pst. De største utgiftene i den siste gruppen gjelder tilskudd til fiskeriformål, internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer og Eksportkreditt Norge AS.

2.2 Oversikt over forslag til utgiftsbevilgninger

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Forvaltning og rammebetingelser					
900	Nærings- og fiskeridepartementet	588 185	727 724	864 244	18,8
902	Justervesenet	129 093	126 737	132 480	4,5
903	Norsk akkreditering	50 212	50 876	53 140	4,5
904	Brønnøysundregistrene	572 519	728 453	828 970	13,8
905	Norges geologiske undersøkelse	225 939	243 640	245 560	0,8
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	70 257	74 996	92 410	23,2
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	1 767 505	2 100 000	2 030 000	-3,3
910	Sjøfartsdirektoratet	394 774	379 862	387 000	1,9
911	Konkurransetilsynet	106 329	108 015	108 200	0,2
912	Klagenemndssekretariatet		17 676	20 630	16,7

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
915	Regelrådet	6 075	8 569	10 795	26,0
917	Fiskeridirektoratet	444 052	487 369	480 730	-1,4
919	Diverse fiskeriformål	169 868	73 350	54 140	-26,2
	Sum kategori 17.10	4 524 808	5 127 267	5 308 299	3,5
	Forskning og innovasjon				
920	Norges forskningsråd	2 316 636	2 311 806	2 176 300	-5,9
922	Romvirksomhet	992 566	1 034 331	1 129 760	9,2
923	Havforskningsinstituttet	0	0	1 139 030	100,0
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	46 410	48 616	29 520	-39,3
925	Havforskningsinstituttet	734 623	956 514	0	-100,0
926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	324 557	1 290 037	296 943	-77,0
927	NIFES	162 659	171 648	0	-100,0
928	Annen marin forskning og utvikling	156 000	158 132	161 600	2,2
930	Design og arkitektur Norge	71 700	71 700	70 100	-2,2
935	Patentstyret	247 909	237 301	252 940	6,6
936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	6 524	7 779	7 830	0,7
2421	Innovasjon Norge	47 606 700	44 321 289	50 813 600	14,6
2426	Siva SF	129 992	329 440	163 950	-50,2
	Sum kategori 17.20	52 796 276	50 938 593	56 241 573	10,4
	Markedsadgang og eksport				
940	Internasjonaliseringstiltak	8 779	7 600	91 000	1 097,4
2429	Eksportkreditt Norge AS	10 234 841	12 107 898	7 112 850	-41,3
2460	Garantiinstituttet for eksportkreditt			10 000	
	Sum kategori 17.30	10 243 620	12 115 498	7 213 850	-40,5
	Statlig eierskap				
950	Forvaltning av statlig eierskap	514 237	446 329	444 100	-0,5
953	Kings Bay AS	20 662			
	Sum kategori 17.40	534 899	446 329	444 100	-0,5
	Sum programområde 17	68 099 603	68 627 687	69 207 822	0,8

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Arbeidsliv					
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	80 000	80 000	85 000	6,3
	Sum kategori 33.40	80 000	80 000	85 000	6,3
	Sum programområde 33	80 000	80 000	85 000	6,3
	Sum utgifter	68 179 603	68 707 687	69 292 822	0,9

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–29	Driftsutgifter	3 831 000	4 184 050	4 313 702	3,1
30–49	Investeringer	100 637	1 274 400	481 100	-62,2
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	3 294 521	3 264 537	3 020 980	-7,5
60–69	Overføringer til kommuneforvaltningen	131 532	23 400	15 000	-35,9
70–89	Overføringer til andre	4 919 448	5 496 000	5 582 740	1,6
90–99	Lånetransaksjoner	55 902 465	54 465 300	55 879 300	2,6
	Sum under departementet	68 179 603	68 707 687	69 292 822	0,9

Forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse

Fra 2017 er det innført en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke tidligere har betalt premie. Virksomhetene ble kompensert i statsbudsjettet 2017.

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen

Regjeringen har innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform og forutsetter at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Den foreslåtte overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet for 2018. Dette utgjør om lag 35,4 mill. kroner på Nærings- og fiskeridepartementets område.

2.3 Oversikt over forslag til inntektsbevilgninger

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Administrasjon					
3900	Nærings- og fiskeridepartementet	6 799	272	267	-1,8
3902	Justervesenet	53 263	54 888	56 050	2,1
3903	Norsk akkreditering	42 869	45 094	48 100	6,7
3904	Brønnøysundregistrene	703 067	587 975	600 900	2,2
3905	Norges geologiske undersøkelse	85 940	76 270	77 900	2,1
3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	1 395	848	865	2,0
3910	Sjøfartsdirektoratet	249 016	248 969	254 300	2,1
3911	Konkurransetilsynet	2 767	299	300	0,3
3912	Klagenemndssekretariatet		1 396	1 400	0,3
3917	Fiskeridirektoratet	122 966	32 934	23 400	-28,9
3923	Havforskningsinstituttet		0	410 200	100,0
3925	Havforskningsinstituttet	287 769	331 325	0	-100,0
3926	Havforskningsinstituttet, forsknings- fartøy	91 555	82 158	84 000	2,2
3927	NIFES	67 177	70 094	0	-100,0
3935	Patentstyret	88 079	81 176	91 800	13,1
3936	Klagenemnda for industrielle rettig- heter	571	698	700	0,3
3950	Forvaltning av statlig eierskap	2 875 522	25 000	25 000	0,0
3961	Selskaper under Nærings- og fiskeri- departementets forvaltning	5 862	4 800	4 800	0,0
5325	Innovasjon Norge	45 325 961	41 501 500	47 975 000	15,6
5326	Siva SF	57 000	222 000	7 000	-96,8
5329	Eksportkreditt Norge AS	10 236 010	10 730 000	6 720 000	-37,4
5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt	15 600	17 500	18 900	8,0
5574	Sektoravgifter under Nærings- og fis- keridepartementet	486 302	471 750	494 750	4,9
	Sum kategori 17.00	60 805 490	54 586 946	56 895 632	4,2

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Statlig eierskap					
5613	Renter fra Siva SF	22 922	24 000	14 900	-37,9
5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	359 639	225 500	290 000	28,6
5629	Renter fra eksportkredittordningen	1 711 132	1 800 000	1 800 000	0,0
5656	Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	12 475 367	13 412 300	16 381 119	22,1
Sum kategori 17.40		14 569 060	15 461 800	18 486 019	19,6
Sum programområde 17		75 374 550	70 048 746	75 381 651	7,6
Sum inntekter		75 374 550	70 048 746	75 381 651	7,6

2.4 Fordeling av ministrenes konstitusjonelle ansvar

Næringsministerens ansvar

Tabell 2.2 Budsjettkapitler og -poster næringsministeren er ansvarlig for

Kap. 900 og 3900	Nærings- og fiskeridepartementet, postene 01, 22, 23, 30, 31, 60, 71, 72, 73, 74, og 81
Kap. 902 og 3902	Justervesenet
Kap. 903 og 3903	Norsk akkreditering
Kap. 904 og 3904	Brønnøysundregistrene
Kap. 905 og 3905	Norges geologiske undersøkelse
Kap. 906 og 3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard
Kap. 909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk
Kap. 910 og 3910	Sjøfartsdirektoratet
Kap. 911 og 3911	Konkurransetilsynet
Kap. 912 og 3912	Klagenemndssekretariatet
Kap. 915	Regelrådet
Kap. 920	Norges forskningsråd, post 51 Tilskudd til atomforskning
Kap. 922	Romvirksomhet
Kap. 924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer
Kap. 930	Design og arkitektur Norge
Kap. 935 og 3935	Patentstyret
Kap. 936 og 3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter
Kap. 940	Internasjonaliseringstiltak
Kap. 950 og 3950	Forvaltning av statlig eierskap

Tabell 2.2 Budsjettkapitler og -poster næringsministeren er ansvarlig for

Kap. 3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning
Kap. 5656	Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning
Kap. 2421	Innovasjon Norge, postene 70, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 90 og 95
Kap. 5325	Innovasjon Norge, postene 50, 70, 90 og 91
Kap. 5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge
Kap. 2426, 5326 og 5613	Siva SF
Kap. 2429, 5329 og 5629	Eksportkreditt Norge AS
Kap. 2460 og 5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt
Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, postene 71 og 75

Fiskeriministerens ansvar

Tabell 2.3 Budsjettkapitler og -poster fiskeriministeren er ansvarlig for

Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, postene 77, 78 og 82
Kap. 917 og 3917	Fiskeridirektoratet
Kap. 919	Diverse fiskeriformål
Kap. 923 og 3923	Havforskningsinstituttet
Kap. 925 og 3925	Havforskningsinstituttet (kap. utgår)
Kap. 926 og 3926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy
Kap. 927 og 3927	NIFES (kap. utgår)
Kap. 928	Annen marin forskning og utvikling
Kap. 2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn
Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, postene 72–74

Delt ansvar

Tabell 2.4 Budsjettposter statsrådene deler ansvaret for

Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, post 21, 70, 75, 76
Kap. 920	Norges forskningsråd, post 50
Kap. 2421	Innovasjon Norge, post 50

Fordelingen av bevilgningene mellom statsrådene tilsvarende fordelingen på statsrådenes ansvarsom-

råder for prosjekter og programmer som finansieres av bevilgningene.

2.5 Oversikt over tilsagns- og bestillingsfullmakter

Tabell 2.5 Tilsagns- og bestillingsfullmakter

(i 1 000 kr)					
Kap/post	Betegnelse	Fullmakt 2017	Forslag til bestillings- fullmakt 2018	Forslag til tilsagns- fullmakt 2018	Anslått termin for utbetaling/ dekning
900/21	Nærings- og fiskeridepartementet, spesielle driftsutgifter	7 500	7 500		2019
904/22	Brønnøysundregistrene, forvaltning av Altinn-løsningen	50 000	50 000		2019
920/51	Norges forskningsråd, tilskudd til atomforskning			105 000	2019–2020
2421/72	Innovasjon Norge, Innovasjonskontrakter	400 000		400 000	2019–2020
2421/76	Innovasjon Norge, miljøteknologi	550 000		550 000	2019–2020

Det har gjennom flere år vært gitt en fullmakt under kap. 900, post 21 til å foreta bestillinger eller inngå forpliktelser til særskilte utredninger o.l. for inntil 7,5 mill. kroner ut over gitt bevilgning. Det foreslås å videreføre ordningen for 2018, jf. forslag til vedtak VII, 1.

Altinn-løsningen, som forvaltes av Brønnøysundregistrene, vedlikeholdes og videreutvikles gjennom tre årlige oppdateringer. Det meste av innholdet i en ny Altinn-versjon bestilles ni måneder i forkant av produksjonssetting. Det betyr at bestillinger som foretas etter utløpet av første kvartal i ett år, vil binde opp budsjettmidler for etterfølgende år. Det foreslås derfor en bestillingsfullmakt på inntil 50 mill. kroner ut over gitt bevilgning, jf. forslag til vedtak VII, 2.

Tilsagnsfullmakten knyttet til kap. 920, post 51 gjelder Halden-prosjektet for perioden 2019–2020 og foreslås satt til 105 mill. kroner for 2018, jf. omtale under kap. 920, post 51 og forslag til vedtak VI, 1.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt knyttet til innovasjonskontrakter i regi av Innovasjon Norge på 400 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI, 1. Dette er

samme beløpsgrense som tilsagnsfullmakten for 2017 etter behandlingen av revidert budsjett 2017, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt knyttet til miljøteknologiordningen i regi av Innovasjon Norge på 550 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI, 1. Dette er samme beløpsgrense som tilsagnsfullmakten for 2017 etter behandlingen av revidert budsjett 2017, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

I tillegg foreslås fullmakten knyttet til norsk deltakelse i frivillige programmer i Den europeiske romorganisasjonen (ESA) videreført. Fullmakten innebærer at Nærings- og fiskeridepartementet gis fullmakt til å gi tilsagn om tilskudd på inntil 157,75 mill. euro ut over gitt bevilgning til frivillige ESA-programmer, men slik at samlet ramme for gamle og nye tilsagn ikke overstiger 198,75 mill. euro, jf. nærmere omtale under kap. 922, post 71 og forslag til vedtak VI, 2.

2.6 Oversikt over garanti- og garantilignende ordninger

Garantiordninger

Tabell 2.6 Oversikt over garantiordninger

(i 1 000 kr/1 000 euro)					
Betegnelse	Utbetalt (tap) i 2016	Samlet garanti-ansvar per 31.12.2016	Fullmakt for nye garantitilsagn for 2017	Forslag til nye garantitilsagn for 2018	Totalramme for nytt og gammelt garanti-ansvar i 2018
<i>Innovasjon Norge:</i>					
Realinvesteringer og driftskreditt	150	41 425	80 000	80 000	201 000
<i>Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK):</i>					
Den alminnelige ordning inkl. Gammel alminnelig ordning	3 157 196	112 761 300	1	1	145 000 000 ¹
Garantier ved eksport til og investeringer i utviklingsland		1 982 200	2	2	3 150 000 ²
Byggelånsgarantier til skipsbyggingsindustrien	0	2 984 100	3	3	5 000 000 ³
Garantiordning for langsiktige kraftavtaler til kraftintensiv industri	0	–	4	4	20 000 000 ⁴
Garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge					10 000 000 ⁵
<i>Øvrige garantier:</i>					
Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD), garantikapital		0 Euro 296 920	0	0	Euro 296 920

¹ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 145 mrd. kroner.

² Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 3,15 mrd. kroner, men likevel slik at rammen ikke overstiger sju ganger det til enhver tid inntilstående beløp på ordningens grunnfond.

³ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 5 mrd. kroner.

⁴ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 20 mrd. kroner.

⁵ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 10 mrd. kroner

Nærmere om de enkelte garantiene

Innovasjon Norge

Landsdekkende garantiordning for realinvesteringer og driftskreditt

Innovasjon Norge signerte i januar en toårig avtale med European Investment Fund (EIF) om risikoavlastning for en vekstgarantiordning. Avtalen innebærer at EIF dekker halvparten av tapene for låne- og garantitilsagn som gis under avtalen. Det foreslås en ramme for nye garantier til realin-

vesteringer og driftskapital på 80 mill. kroner for 2018. Dette er en økning fra 40 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2017. Driftskapitalen økte fra 40 til 80 mill. kroner i behandlingen av revidert budsjett 2017. Det vises til nærmere omtale i Prop. 129 S (2017–2018). En totalramme på 201 mill. kroner vil være tilstrekkelig til å dekke gammelt ansvar fra tidligere år og nye tilsagn for 2018, jf. nærmere omtale under kap. 2421, post 50 og forslag til vedtak VIII, 1.

Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK)

GIEK har fire ordninger: Alminnelig garantiordning, U-landsordningen, Byggelånsgarantiordningen og Kraftgarantiordningen. I tillegg foreslår regjeringen å opprette en midlertidig garantiordning i 2018 for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge.

Hver ordning har et klart definert formål med egne kriterier og en øvre ramme for totalbeløp av alle utstedte garantier og tilsagn om nye garantier under ordningen.

Det vises til nærmere omtale av GIEKs garantiordninger og forslag til rammer under kap. 2460 og forslag til vedtak VIII, 2–6.

Andre garantier

Garanti til Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD)

Avtalen om å opprette Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) ble undertegnet 29. mai 1990. Banken eies av 65 land og to institusjoner, Den europeiske investeringsbanken og EU-kommisjonen. Bankens hovedkontor ligger i London, men EBRD har også regionskontorer i samtlige av landene hvor banken opererer. EBRD har et permanent styre i London med 23 styremedlemmer fra medlemslandene. Norge, Finland og Latvia deler en styreplass.

EBRDs hovedformål er å framskynde overgangen til åpne markedsorienterte økonomier og fremme utviklingen av en konkurransedyktig pri-

vat sektor i de sentral- og østeuropeiske landene, de tidligere sovjetrepublikkene, Mongolia, Hellas (til 2020), Kypros (til 2020), Tyrkia, Egypt, Marokko, Tunis og Jordan. Libanon er i prosess med å bli medlem av banken, og på sikt også mottakerland for EBRD-finansiering. Banken har i 2017 også avsatt 30 mill. euro til gavefinansiering av prosjekter på Vestbredden og i Gaza. EBRD kan gi lån, foreta egenkapitalinvesteringer, gjennomføre samfinansiering med andre finansinstitusjoner eller gi garantier til prosjekter/bedrifter i land som har forpliktet seg til og anvender prinsippene om flerpartidemokrati, pluralisme og markedsøkonomi. Banken prioriterer prosjekter i landene som er kommet kortest i endringsprosessen, og særlig i små og mellomstore bedrifter, oppbygging av lokale finansinstitusjoner og egenkapitalinnskudd i bedrifter og institusjoner. Miljøsideeffekten av prosjektene og energieffektivitet og energitrygghet vektlegges mye. Banken forplikter seg til å finansiere kommersielle prosjekter for om lag 9 mrd. euro pr. år. Banken bidrar også med gavefinansiering ved bruk av tidligere overskudd, og var blant annet den største enkeltbidragsyteren til finansiering av sikringsprosjektene ved atomkraftverket Tsjernobyl.

Norges eierandel av EBRDs grunnkapital på 30 mrd. euro er på 1,26 pst., dvs. 378 mill. euro. Av beløpet er 81,08 mill. euro innbetalt, mens det øvrige, 296,92 mill. euro, er garantikapital. Det foretas ikke tapsavsetninger i tilknytning til garantikapital i multilaterale finansinstitusjoner ut over innbetalt kapital.

Andre garantilignende ordninger

Tabell 2.7 Garantilignende ordninger

Betegnelse	(i 1 000 kr/1 000 euro)			
	Utbetalt i 2016	Samlet ansvar per 31.12.2016	Forslag til ramme for 2018	Totalramme i 2018
Institutt for energiteknikk og Statsbygg, fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell	0	0	euro 80 000	euro 80 000
Beredskapsordning for varekrigsforsikring	0	0	2 000 000	2 000 000
Statlig miljøansvar på Raufoss	4 725	9 669	–	168 000
Eksportfinans ASA, porteføljegaranti	28 850	750 000	–	225 000
Lånesikringsordning, bolig- og næringsformål på Svalbard	0	0	25 000	25 000

Institutt for energiteknikk (IFE) og Statsbygg, fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell

IFEs erstatningsansvar for atomulykker og tilhørende garanti er ved kongelig resolusjon fastsatt til 80 mill. euro, med praktisk virkning fra det tidspunkt endringsprotokollen av 12. februar 2004 til Pariskonvensjonen trer i kraft for Norge. Dette vil skje når protokollen er ratifisert av Norge og et tilstrekkelig antall av de andre kontraherende statene. Så langt er det fortsatt bare to land som har ratifisert protokollen. Ansvarer omfatter IFEs atomanlegg på Kjeller og i Halden, Statsbyggs anlegg KLDRA Himdalen, midlertidig lagring av atomavfall på IFEs eiendom på Kjeller i påvente av overføring til Himdalen og all transport av radioaktivt materiale mellom IFEs og Statsbyggs atomanlegg. Ansvarer foreslås satt til 80 mill. euro. Inntil endringene trer i kraft for Norge, vil det nåværende ansvarsbeløpet på 60 mill. spesielle trekkrettigheter gjelde. Det vises til omtale under kap. 920 og forslag til vedtak X, 1.

Beredskapsordning for varekrigsforsikring

Lov om statlig varekrigsforsikring som en beredskapsordning trådte i kraft 1. januar 2004. Ordningen er nærmere omtalt under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 72 Tilskudd til beredskapsordninger. Iverksettelse av ordningen med hjemmel i loven medfører risiko for at staten kan pådra seg erstatningsutbetalinger ut over det som blir dekket gjennom premieinnbetalinger. Ordningen med at Stortinget gir samtykke til å inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for varekrigsforsikring innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar på 2 mrd. kroner foreslås videreført i 2018, jf. forslag til vedtak X, 2.

Statlig miljøgaranti på Raufoss

Staten påtok seg i 2004 ansvar for å dekke kostnader knyttet til opprydding av forurensning etter den tidligere virksomheten til Raufoss Ammunisjonsfabrikker as, som var 100 pst. eiet av staten, og Raufoss ASA, hvor statens eierandel var 50,3 pst. Ved behandlingen av St.prp. nr. 40 og Innst. S. nr. 147 (2003–2004) Statlig miljøansvar på Raufoss fattet Stortinget 23. mars 2004 følgende vedtak:

«Stortinget samtykker i at staten ved Nærings- og handelsdepartementet kan utstede garantier for miljø- og forurensningsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området som følger av offentlig rettslig miljøpålegg oppad begrenset til 50 mill. kroner.»

Bakgrunnen for vedtaket var at juridiske vurderinger viste at staten kunne holdes ansvarlig for eventuelle miljøforpliktelser knyttet til historisk relatert forurensning på Raufoss-området, samt deponering av ammunisjon m.m. i Mjøsa.

Utbetalinger under fullmakten skjer på grunnlag av dokumenterte refusjonskrav for kostnader ved tiltak som omfattes av rettskraftige pålegg fra Miljødirektoratet. Garantien skal bare dekke kostnader knyttet til historisk forurensning.

Miljøtiltakene som er gjennomført i Raufoss Industripark siden 2004, har ført til en betydelig forbedring av miljøkvaliteten i parken. Overvåking viser at vannkvaliteten i Hunnselva er forbedret de siste årene, og at miljøpåvirkningen fra industriparken er betydelig redusert. Oppryddingsprosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidligere gitte pålegg fra Miljødirektoratet og miljømålene som er satt. I oktober 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor eieren av Raufoss Industripark, Raufoss Næringspark ANS hovedsakelig knyttet til miljøovervåking og rapportering.

Rammen for garantiene er utvidet flere ganger, senest til 130 mill. kroner i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett 2017, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Bakgrunnen for og omtale av aktivitet knyttet til garantiansvaret og forslag om å øke garantirammen ytterligere er nærmere omtalt under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 71 Miljøtiltak Raufoss. For 2017 er det gitt en bevilgning på 9,0 mill. kroner til å dekke refusjon av kostnader i forbindelse med de statlige garantiene for miljø- og forurensningsansvar på Raufoss. Det foreslås en bevilgning på 6,2 mill. kroner for 2018. Utbetalingene i de enkelte år føres som innfrielse av refusjonsansvar og reduserer samtidig resterende fullmaktsramme for garantiforpliktelsene. Per 1. september 2017 var det utbetalt til sammen ca. 120,8 mill. kroner siden staten påtok seg garantiforpliktelsene i 2004. Det foreslås å utvide garantirammen fra 130 til 168 mill. kroner. Videre foreslås det en fullmakt til å kunne overskride bevilgningen innenfor garantirammen på 168 mill. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 1.

Eksportfinans ASA, porteføljegaranti

På bakgrunn av uro i de internasjonale kapitalmarkedene inngikk Eksportfinans ASA i 2008 en avtale med selskapets største private aksjonærer (DnB NOR Bank ASA, Nordea Bank AB og Danske Bank A/S) som innebar at selskapet på nærmere angitte vilkår sikres mot verdifall i en definert portefølje av verdipapirer etter 29. februar 2008 innenfor en totalramme på 5 mrd. kroner. De øvrige aksjonærene, inklusiv staten, ble i etterkant invitert til å delta i avtalen på proratarisk basis. Avtalen skjermer selskapets resultater mot ytterligere regnskapsmessige tap knyttet til verdifall i verdipapirporteføljen og bidrar dermed til å beskytte egenkapitalen i selskapet. Stortinget ga i 2008 daværende Nærings- og handelsdepartementet fullmakt til å tiltre porteføljegarantiavtalen, og statens andel av garantirammen ble begrenset til 750 mill. kroner, tilsvarende statens eierandel på 15 pst. i selskapet. Den totale garantirammen ble nedjustert til 1,5 mrd. kroner fra 1. mars 2016 fordi verdipapirporteføljen som garantien knytter seg til, var blitt vesentlig nedtrappet siden 2008. Statens andel av garantirammen ble nedjustert til 225 mill. kroner ved Sttingsvedtak 17. juni 2016, jf. Innst. 400 S og Prop. 122 S (2015–2016).

Ifølge garantiavtalen er den enkelte garantist forpliktet til hvert år å foreta utbetaling til Eksportfinans ASA av et beløp som tilsvarer garantistens andel av eventuelt verdifall på likviditetsporteføljen per utgangen av februar. På den annen side skal Eksportfinans ASA foreta utbetaling til garantistene dersom det inntreffer verdistigning på porteføljen. Nærings- og fiskeridepartementet fikk innbetalt 30,7 mill. kroner fra Eksportfinans ASA i mars 2017 som følge av dette.

I statsbudsjettet for 2018 foreslås det at departementets fullmakt videreføres innenfor gitt garantiramme på 225 mill. kroner. Det vises også til omtale under programkategori 17.40 Statlig eierskap, og forslag til vedtak V.

Lånesikringsordning, bolig- og næringsformål på Svalbard

Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet eier over 98 pst. av all grunn på Svalbard. Utleie av grunn til private er regulert av en standardavtale. Stortinget vedtok i forbindelse med revidert budsjett for 2017, jf. Innst. 401 (2016–2017), å ta inn en bestemmelse om en lånesikringsordning i standardavtalen. Dette innebærer at staten, dersom den sier opp en avtale, eller nekter overføring av leieretten til ny leietaker, kan bli forpliktet til å innfri eksisterende lån med tinglyst pant i bygninger på grunnen som omfattes av avtalen. Ordningen er foreløpig ikke tatt i bruk, og dens mange begrensninger gjør at det er svært liten sannsynlighet for at den noen gang vil bli tatt i bruk. Ordningen vil likevel gi økt forutsigbarhet for långivere og dermed kunne legge til rette for ny næringsvirksomhet på Svalbard, uten at dette går på bekostning av statens kontroll over grunnen.

I statsbudsjettet for 2018 foreslås det å videreføre departementets fullmakt til å gi garantier for lån innenfor en samlet garantiramme for nye og gamle avtaler på 25 mill. kroner, og til å utgiftsføre uten bevilgning utbetalinger innenfor en ramme på 10 mill. kroner under kap. 900, post 80, jf. forslag til romertallsvedtak IX.

2.7 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Under Nærings- og fiskeridepartementet foreslås stikkordet knyttet til enkelte poster utenom postgruppen 30–49. Disse er oppført i tabellen nedenfor. Bruk av stikkordet begrunnes ut fra følgende to forhold:

- Bevilgningen gjelder bygg- og anleggs- og materiellbevilgninger.
- Utbetaling av tilsagn om tilskudd gitt i 2018 må helt eller delvis kunne foretas i 2019 eller senere budsjetterminer for å sikre at alle vilkår i tilsagnene er oppfylt før midlene utbetales.

Tabell 2.8 Under Nærings- og fiskeridepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30 – 49

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2017	Forslag 2018
900	21	Spesielle driftsutgifter	97 327	52 650
900	22	Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg		58 000
900	75	Tilskudd til særskilte prosjekter	16 082	8 800
900	77	Tilskudd til sjømattiltak	10 250	9 750

Tabell 2.8 fortsetter

Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2017	Forslag 2018
900	79	Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab	32 500	
904	21	Spesielle driftsutgifter	10 273	20 820
904	22	Forvaltning av Altinn-løsningen	51 135	274 850
905	21	Spesielle driftsutgifter	3 548	73 710
917	22	Fiskeriforskning og -overvåking	22 064	67 800
919	74	Erstatninger	52	1 900
919	75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene	23 144	29 300
919	76	Tilskudd til fiskeriforskning	23 918	22 100
919	79	Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning	911	840
922	72	Nasjonale følgemidler		20 400
922	74	Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter		41 400
923	21	Spesielle driftsutgifter		397 050
923	22	Fiskeriforskning og -overvåking		157 100
925	21	Spesielle driftsutgifter	1 863	
925	22	Fiskeriforskning og -overvåking	119 936	
926	21	Spesielle driftsutgifter		83 850
927	21	Spesielle driftsutgifter	19 037	
927	22	Fiskeriforskning og -overvåking	3 130	
940	21	Spesielle driftsutgifter	5 701	10 000
2421	71	Innovative næringsmiljøer	79 077	126 600
2421	72	Innovasjonskontrakter	73 900	278 700
2421	73	Tilskudd til innkjøpskonsortium for kjøp av kraft	907	
2421	74	Reiseliv, profilering og kompetanse	33 877	545 000
2421	76	Miljøteknologi	113 530	465 500

2.8 Tilskuddsforvaltning

I bestemmelser om økonomistyring i staten framgår det at departementene skal gi en presentasjon for Stortinget av hovedelementer i tilskuddsforvaltningen og av sammenhengen mellom dem når det fremmes forslag om en ny tilskuddsordning. Ved forslag om ny årlig bevilgning til en eksisterende tilskuddsordning kan det alternativt vises til premissene for tidligere bevilgningsvedtak. Hovedelementene må imidlertid vurderes og presenteres på nytt med jevne mellomrom. Hovedelementene omfatter:

- mål for ordningen
- kriterier for måloppnåelse
- tildelingskriterier, herunder beregningsregler
- oppfølging og kontroll
- evaluering

Nærings- og fiskeridepartementet legger opp til en full presentasjon av samtlige av disse elementene hvert fjerde år, når nytt Storting tiltrer. I postomtalene knyttet til den enkelte tilskuddsordning er det redegjort for de tre førstnevnte strekpunktene for hver ordning, eventuelt grupper av ordninger. For de to siste strekpunktene er det i

utgangspunktet lagt til grunn felles opplegg for samtlige ordninger, i enkelte tilfeller med visse mindre tilpasninger. Oppfølging, kontroll og evaluering skal dimensjoneres og vurderes i forhold til formålet med ordningen og ha et rimelig omfang i forhold til nytten og kostnadene forbundet med disse aktivitetene.

Normalt vil det viktigste elementet i oppfølging og kontroll av tilskuddsordningene som Nærings- og fiskeridepartementet eller noen av departementets underliggende virksomheter eller andre forvalter, bestå av å gjennomgå, vurdere og gi tilbakemelding om rapportering fra tilskuddsmottaker. De som forvalter ordningen, skal foreta hensiktsmessig kontroll av kvaliteten på informasjon som påvirker tilskuddsstørrelse og belyser måloppnåelse. På grunnlag av denne gjennomgangen må det vurderes om det er behov for ytterligere oppfølgings- eller kontrolltiltak, spesielt dersom gjennomgangen avdekker muligheter for

uregelmessigheter. Dette kan for eksempel omfatte stikkprøvekontroll for prøving av data som ligger til grunn for utarbeidelse av innrapportert informasjon, nærmere regnskapsgjennomgang eller annen kontroll med at midlene har blitt nyttet som forutsatt.

Nærings- og fiskeridepartementet skal med noen års mellomrom sørge for at formålet med en tilskuddsordning og anvendelsen av tilskuddsmidlene blir evaluert for å innhente informasjon om ordningen er effektiv i forhold til ressursbruk, organisering og fastsatte mål. Frekvens og omfang av evalueringer skal ta utgangspunkt i en vurdering av risiko og vesentlighet for ordningen, inkludert hvor omfattende og viktig ordningen er, omfang og kvalitet på innsendt rapportering og i hvilken grad det er mulig å beskrive de årlige resultatene gjennom den ordinære rapporteringen fra tilskuddsmottaker.

3 Anmodningsvedtak

Tabellen under gir en oversikt over anmodningsvedtak under Nærings- og fiskeridepartementet og hvor i proposisjonen de omtales.

Tabell 3.1 Oversikt over anmodningsvedtak under Nærings- og fiskeridepartementet

Sesjon	Nr.	Beskrivelse	Side
2013–2014	496	Offentlig løsning med informasjon om eiere av aksjeselskaper	45
2014–2015	679	Utslippsmodell der tillatt miljøbelastning er definert	70
2015–2016	218	Styrke Konkurransetilsynets innsats overfor dagligvaremarkedet	49
2015–2016	219	Nasjonal romstrategi	133
2015–2016	457	Forskningstokt i Antarktis	133
2015–2016	508	Innlands oppdrettsfiskvirksomhet	70
2015–2106	568	Hvordan økt fiskeri og annen høsting av marine ressurser kan gi positive ringvirkninger for Svalbard	73
2015–2016	571	Strategi for helårs arbeidsplasser i industrien	73
2015–2016	574	Opptrappingsplan for norsk bestands- og ressursforskning	133
2015–2016	575	Strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen	73
2015–2016	576	Strategi for økt verdiskaping fra marint restråstoff	73
2015–2016	637	Strategi for etablering av grønne datasentre i Norge	133
2015–2016	835	Risikoordning for offentlige anskaffelser	51
2015–2016	919	Implementere forslagene fra Fiskarlaget	64
2016–2017	32	Oppbevaring av norsk radioaktivt avfall, dekommissjonering, avfallshåndtering og finansiering	76
2016–2017	84	Stortingsmelding om sjøsikkerhet og kystberedskap	58
2016–2017	91	Opprettholde Norges innbetalinger til ESAs frivillige programmer på dagens nivå	134
2016–2017	92	Romstrategi	134
2016–2017	93	Virkemidler og organisering av norsk romvirksomhet	134
2016–2017	108 pkt. 11	Utvidelse av ordningen med tilskudd til kondemnering av skip	132
2016–2017	108 pkt. 35	Registrering av firmaer og selskap i Norge uten fysisk tilstedeværelse etter modell fra Estland	46
2016–2017	108 pkt. 37	Gjennomgang av tilgang på venture-kapital i Norge	133

Tabell 3.1 Oversikt over anmodningsvedtak under Nærings- og fiskeridepartementet

Sesjon	Nr.	Beskrivelse	Side
2016–2017	108 pkt. 43	Ekstraordinært utbytte Argentum	231
2016–2017	108 pkt. 49	Innovative og klimavennlige offentlige anskaffelser	50
2016–2017	108 pkt. 58	Etablering av et toppindustriesenter	77
2016–2017	115	Investeringsfondene for Nordvest-Russland og Øst-Europa	206
2016–2017	119	Utvidelse av ungdomsfiskeordningen til å gjelde hele året	64
2016–2017	121	Omregningsregler slik at antall kilo blir regnet i rund fisk	73
2016–2017	123	Omregningsregler slik at antall kilo blir regnet i rund fisk	73
2016–2017	154	Utrede muligheten for fiskeindustri på Svalbard	74
2016–2017	155	Ny ordning i GIEK fornybarinvesteringer i utviklingsland	207
2016–2017	447	Tre som byggemateriale ved offentlige innkjøp	50
2016–2017	451	Fiskarane i Måsøy full adgang til fisket etter kongekrabbe	64
2016–2017	452	Konsekvensar av endring i aktivitetskravet og ev. utviding av adgangen til kongekrabbefiske	65
2016–2017	566	Moratorium mot bunntråling i noen områder	65
2016–2017	684	Handlingsplan for kvinnelige gründere	134
2016–2017	690	Flere tjenesteytende næringer innenfor kvinneedominerte sektorer som helse- og omsorgssektoren	135
2016–2017	691	Stimulere til mer gründerskap i offentlig sektor	135
2016–2017	720	Strategi for utvidelse av reiselivsnæringens sesong	61
2016–2017	723	Økt digital kompetanse i norsk reiseliv	61
2016–2017	727	Implementere Fiskarlagets modell ved første anledning	66
2016–2017	762	Stortingsmelding om handelsnæringen	54
2016–2017	841	Overføre oppgaver tilknyttet regional næringsutvikling fra Innovasjon Norge til de nye regionene	135
2016–2017	856	Inkludere trofefiske i grensa for kor mykje fisk som kan takast ut av landet	66
2016–2017	857	Omregningsreglar slik at talet på kilo vert rekna i rund fisk	74
2016–2017	951	Stortingsmelding om helseindustrien	54
2016–2017	952	Tiltak for å bidra til tettere kobling mellom design- og merkevaredrevet industri og råvareindustrien	54
2016–2017	954	Risikoordning for offentlige anskaffelser	51
2016–2017	956	Handlingsrom for statlige låne- og garantiordninger til norsk industri, innenfor EØS-avtalen	55
2016–2017	1101	Norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel	59

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene

Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål Programkategori 17.10 Forvaltning og rammebetingelser

Utgifter under programkategori 17.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
900	Nærings- og fiskeridepartementet	588 185	727 724	864 244	18,8
902	Justervesenet	129 093	126 737	132 480	4,5
903	Norsk akkreditering	50 212	50 876	53 140	4,5
904	Brønnøysundregistrene	572 519	728 453	828 970	13,8
905	Norges geologiske undersøkelse	225 939	243 640	245 560	0,8
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	70 257	74 996	92 410	23,2
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	1 767 505	2 100 000	2 030 000	-3,3
910	Sjøfartsdirektoratet	394 774	379 862	387 000	1,9
911	Konkurransetilsynet	106 329	108 015	108 200	0,2
912	Klagenemndssekretariatet		17 676	20 630	16,7
915	Regelrådet	6 075	8 569	10 795	26,0
917	Fiskeridirektoratet	444 052	487 369	480 730	-1,4
919	Diverse fiskeriformål	169 868	73 350	54 140	-26,2
	Sum kategori 17.10	4 524 808	5 127 267	5 308 299	3,5

Utgifter under programkategori 17.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–29	Driftsutgifter	2 373 328	2 536 942	2 638 859	4,0
30–49	Investeringer	35 993	227 300	426 100	87,5
60–69	Overføringer til kommuneforvaltningen	131 532	23 400	15 000	-35,9
70–89	Overføringer til andre	1 983 955	2 339 625	2 228 340	-4,8
Sum kategori 17.10		4 524 808	5 127 267	5 308 299	3,5

Kategorien omfatter bevilgninger til drift av Nærings- og fiskeridepartementet og underliggende virksomheter. Den omfatter også tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, beredskapsarbeid og enkelte tilskudd til miljøtiltak og næringsutvikling.

Nedenfor følger nærmere omtale av departementets arbeid med næringslovgivning og forenkling, konkurransepolitikk og industri og tjenestenæringer. Deretter følger en omtale av enkelt-næringer i departementets portefølje; maritim næring, mineralnæringen, reiseliv, fiskeri, havbruk og sjømatindustrien.

Næringslivslovgivning og forenkling

Oppgaver og mål

Regjeringen har som mål at offentlige reguleringer bidrar til å styrke norske bedrifters konkurransekraft. Velfungerende markeder forutsetter at det finnes orden og oversikt over økonomiske ansvarsforhold. Lover og regler og systemer for utveksling av informasjon mellom næringslivet og offentlig sektor er viktige rammevilkår for næringslivet. Verdiskapingen blir størst dersom samfunnets behov ivaretas samtidig som bedriftene påføres færrest mulige belastninger.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for sammenslutningsretten. Dette regelverket legger rammer for organiseringen av virksomheter. Gjennom sammenslutningslovgivningen reguleres rettigheter, plikter, ansvar og risiko for ulike organisasjonsformer. Departementet forvalter også regelverket for registrering i bl.a. Enhetsregisteret og Foretaksregisteret. Opplysninger registrert i disse registrene sikrer at grunnleggende informasjon om virksomhetene gjøres kjent slik at allmenheten og det offentlige kan bygge på disse. Nærings- og fiskeridepartementet

legger til rette for norsk næringsliv ved å forenkle regelverket og forbedre de digitale løsningene i Brønnøysundregistrene.

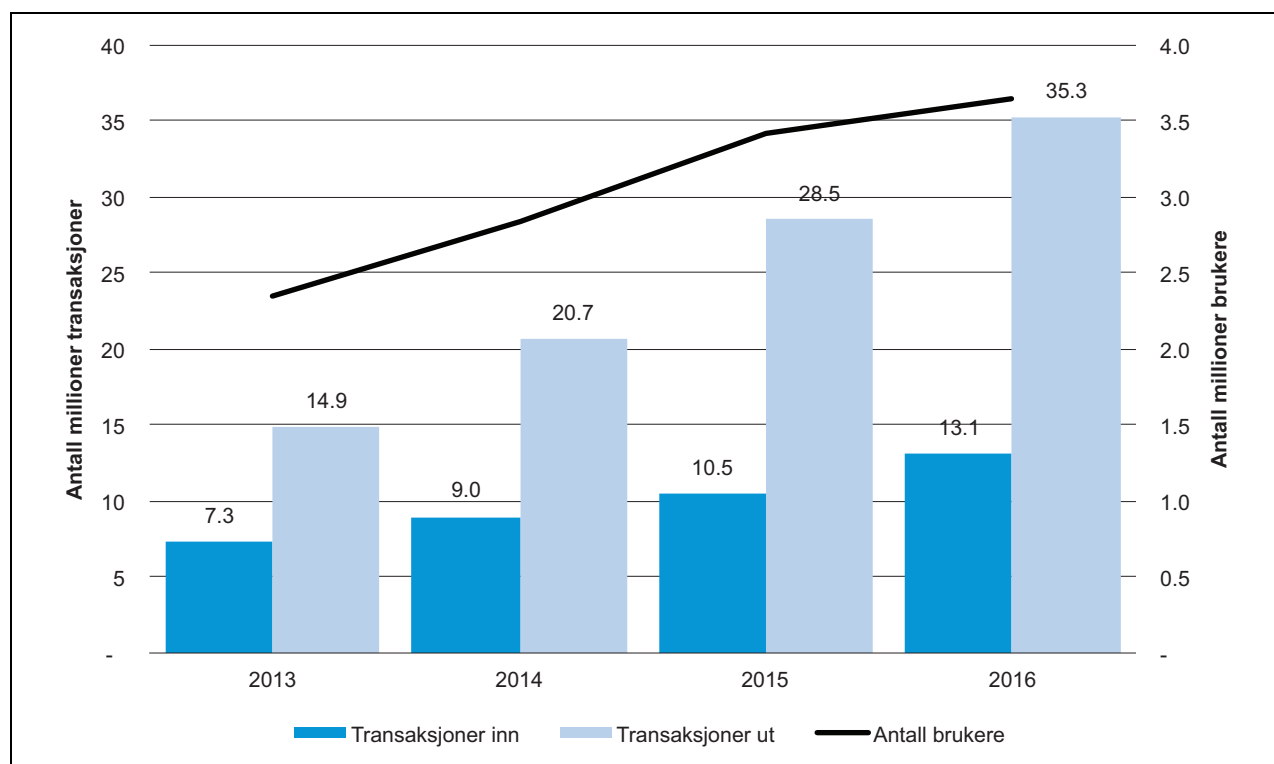
Regjeringen har tillit til at de fleste bedrifter følger gjeldende regelverk. Kontrollvirksomheten skal sikre etterlevelse og like rammebetingelser for aktørene, og skal være målrettet slik at innsatsen rettes inn etter en vurdering av risikoen for og konsekvensene av overtredelser.

Forenkling

Regjeringens forenklingsarbeid for næringslivet tar utgangspunkt i målet om å regulere på en samfunnsøkonomisk effektiv måte. Forenklingstiltakene skal ikke bare redusere næringslivets byrder; de skal også bidra til en effektiv bruk av våre samlede ressurser. Regelverket skal være egnet til å ivareta gitte mål til en lavest mulig kostnad for næringslivet. På den måten unngår man at ressurser trekkes vekk fra bedriftenes kjerneaktiviteter. Unødvendige administrative kostnader og plikter reduserer næringslivets konkurransekraft.

Et velfungerende samfunn trenger et tydelig og forutsigbart regelverk. Forenklingsarbeidet har ikke et ensidig mål om å fjerne flest mulig regler. Arbeidet dreier seg dels om å fjerne, redusere eller forbedre regelverk, og dels om å gjøre arbeidet med å oppfylle regelverket mindre byrdefullt. Endringer som gjør bruk av digitale løsninger mulig, er en viktig del av forenklingsarbeidet.

Endringer i regelverket dreier seg bl.a. om å fjerne unødvendige informasjonskrav og å hindre at samme informasjon må gis flere ganger. Å utforme regelverket slik at næringslivet enkelt kan forstå og oppfylle sine forpliktelser er en vesentlig forenkling. Uklare regler fører til usikkerhet, og konsekvensene kan bli store for bedrifter som feiltolker regelverket. Klare regler, med

Figur 4.1 Transaksjoner og brukere i Altinn

lett tilgjengelige veiledere, er derfor et mål både ved revisjon av eksisterende og utarbeidelse av nytt regelverk.

Ulike offentlige etater henter inn og lagrer mye opplysninger fra bedriftene. Ofte innhentes de samme opplysningene flere ganger. Det er et mål at det offentlige bare skal innhente opplysninger én gang. Som en del av forenklings- og effektiviseringsarbeidet i forvaltningen er Brønnøysundregistrene sentral i arbeidet med å utarbeide løsninger som skal gi myndighetene oversikt over opplysninger det offentlige allerede har innhentet, og har gjennom midler til modernisering av Altinn gitt mulighet for utvikling av løsninger som gjennom tilgangsstyring gjør det mulig å gjenbruke disse. I 2016 ble det satt i gang utvikling av en felles datakatalog som vil gi oversikt over grunndata som finnes i offentlig sektor. Dette er en forutsetning for gjenbruk av data på tvers av sektorer.

Digitale løsninger som åpner for forhåndsutfylling av skjemaer og direkte utlevering av informasjon fra bedriftenes IKT-systemer fører til at rapporteringen langt på vei kan automatiseres, og at den kan skje raskt og kostnadseffektivt. Brønnøysundregistrene er gjennom Altinn en motor i myndighetenes forenklingsarbeid for næringslivet. Tjenestene i Altinn har en svært høy og økende bruksgrad, jf. figur 4.1. Overgangen til

digitale tjenester er det viktigste bidraget til forenkling og redusert tidsbruk for næringslivet.

Forenklinger for næringslivet må balanseres mot behovet for kontroll. Forenklingstiltak kan bidra til bedre og enklere kontroll, og hensynene er derfor ikke alltid motstridende. Spesielt vil digitalisering gi enklere rapportering og mer tilgjengelig og lettere sammenlignbar informasjon. Dette styrker kontrollmulighetene og reduserer kontrollinstansenes ressursbruk. Rapporterings- og dokumentasjonskrav må derfor ses i sammenheng med behovet for en risikotilpasset og effektiv kontrollvirksomhet.

Forenklingsarbeidet berører alle departementer. Nærings- og fiskeridepartementet har et koordinerende ansvar for at forenklinger for næringslivet gjennomføres i tråd med regjeringens politikk. Departementet har organisert et forenklingsprosjekt som samarbeider med hele forvaltningen for å identifisere tiltak. Prosjektet skal bidra til at tempoet i arbeidet holdes oppe. Som et ledd i arbeidet med å hindre at nytt unødvendig belastende regelverk pålegges næringslivet, ble Regelrådet etablert. Per juni 2017 har Regelrådet levert 35 uttalelser etter at de startet behandling av saker 1. juni 2016. Det vises til egen omtale under kap. 915.

Status og resultater

Selskapsstruktur

En av forutsetningene for vekst i næringslivet er at det etableres ny virksomhet. Nyetableringer av foretak gir en indikasjon på økt virksomhet. I 2016 ble det etablert 60 474 nye foretak ifølge tall fra SSB³. Til sammenligning ble det i 2015 etablert 57 866 nye foretak. Totalt antall foretak var 413 761 per 1. januar 2016. De mest vanlige organisasjonsformene er enkeltpersonforetak og aksjeselskap.

Regjeringen satte i januar 2016 ned et ekspertutvalg som skulle utrede mulighetene for forenklinger i aksjelovgivningen, samt evaluere endringene som trådte i kraft 1. juli 2013. Regjeringen la fram en lovproposisjon i april som ble vedtatt av Stortinget i juni 2017. Endringene innebærer økt mulighet for elektroniske løsninger og forenklinger i kravene til aksjeselskapers organisasjon, kapitalreglene, fravalg av revisjon og krav til særattestasjoner. Endringene vil kunne føre til store besparelser for næringslivet. Departementet arbeider med ytterligere forenklinger i selskapslovgivningen. Dette vil legge til rette for at næringslivet uavhengig av selskapsform skal ha et klart og hensiktsmessig regelverk hvor det åpnes for å benytte digitale løsninger i selskapsstyringen.

Forenkling

Regjeringen har hatt som mål å redusere næringslivets årlige kostnader med å oppfylle lover og regler med 15 mrd. kroner innen utløpet av 2017, sett i forhold til kostnadsnivået i 2011. Regjeringens forenklingsarbeid for næringslivet koordineres av Forenklingsprosjektet i Nærings- og fiskeridepartementet. Det er beregnet at tiltak som er gjennomført, har gitt brutto innsparing i årlige kostnader med 14 mrd. kroner, hvorav i underkant av 9 mrd. kroner i denne regjeringsperioden. Med regjeringens forslag til endringer i regnskapsloven blir brutto innsparing 15 mrd. kroner. Dermed er målet nådd.

Regjeringen har siden den tiltrådte gjennomført 79 forenklingstiltak. Blant disse er:

- Forenklet skattemelding for næringsdrivende med enkle skattemessige forhold.
- Alle rapporteringspliktige endringer i et aksjeselskaps liv – fra oppstart til avvikling – kan nå utføres elektronisk.

- Regelverket knyttet til reiser er enklere med færre diettsatser og originalitetskravet til reiseregninger og utleggsoppstillinger er opphevet.
- Samlet og digital rapportering av lønn, arbeidsgiveravgift og skattetrekk (A-ordningen).
- Modernisering og forenkling av aksjeloven.
- Det er gjort en rekke forenklinger i bokføringsregelverket. Spesielt små bedrifter uten egen regnskapsfører har en fordel av dette.
- Rapportering til Statistisk Sentralbyrå (SSB) er redusert ved at utvalget av små bedrifter i strukturstatistikken er redusert med 40 pst.
- Forenkling av merverdiavgiftsreglene for importører.
- Forenkling av regelverket rundt offentlige anskaffelser slik at det blir enklere for små bedrifter å delta i dette markedet.
- Enklere regler for oppfølging av sykemeldte.
- Forenklinger i plan- og bygningsloven.
- Mulighet for elektronisk tinglysing av eiendom automatisk 24 timer i døgnet og i de fleste tilfeller bekreftelse i løpet av sekunder.

Viktige forenklingstiltak som er besluttet og under gjennomføring er:

- Forenkling av regnskapslovgivningen.
- Digitalisering av plan- og byggeprosessen gjennom bruk av Altinn i søknadsprosessen.
- Digitalisering av tilbudsfasen i offentlige anbud.
- Videre forenkling av selvangivelsen for næringsdrivende.
- Digital samhandling mellom forvaltningen og finanssektoren (samtykkebasert lånesøknad, kontrollinformasjon og konkursbehandling).

Altinn

Altinn er en av statens viktigste plattformer for effektivisering, både for staten selv og for næringslivet.

Med økt digital dialog med næringslivet kan saksbehandlingen skje raskere, enklere og med høyere kvalitet for både bedriftene og det offentlige. Ved utgangen av 2016 var det 646 digitale offentlige tjenester i Altinn, 158 tjenester var nye i 2016. Dette er en økning på om lag 22 pst. fra 2015. Rundt 300 kommuner benytter Altinn meldingsboks SvarUt i dag, og antallet er økende.

Nær 100 pst. av selskaper og næringsdrivende benytter i dag Altinn til rapportering til det offentlige. Norge ligger langt foran de fleste andre land når det gjelder digital rapportering.

I løpet av 2016 ble om lag 35,3 mill. meldinger sendt til brukernes meldingsboks i Altinn. Dette

³ <https://ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/statistikker/foretak/aarleg-foretaksdemografi>

er en økning på 24 pst. sammenlignet med 2015. Antall transaksjoner inn via Altinn (skjemaer og ev. vedlegg) var på om lag 13,1 millioner. I løpet av 2016 var det 3,6 millioner unike brukere som logget inn én eller flere ganger i Altinn – en økning på 200 000 brukere fra 2015, jf. figur 4.1.

Brønnøysundregistrene har gjennom oppstart av funksjonalitet for «*brukerstyrt samtykke til deling av informasjon*» satt i gang arbeid med en å etablere funksjonalitet som åpner for nye effektive løsninger på tvers av sektorer både innad i offentlig sektor og mellom offentlig og privat sektor. Et eksempel i er oppstart av «*Samtykkebasert lånesøknad*» som ble lansert våren 2017. Løsningen innebærer at lånesøker gir tillatelse til at banken henter ut informasjon om lønn og selvangivelse fra offentlige registre.

Prioriteringer 2018

Forenkling

Regjeringen vil redusere administrative kostnader for næringslivet gjennom forenklinger i regelverk og ytterligere digitalisering av informasjonsflyt. Viktige tiltak under gjennomføring eller vurdering er bl.a. ny digital skattemelding og reell digitalisering av rapporteringen fra næringslivet. Gjenbruk av den informasjonen det offentlige allerede har innhentet inngår også som et vesentlig element i forenklingsarbeidet. Arbeidet legger vekt på godt samspill mellom digitalisering og regelverksutvikling.

Utvikle sammenslutnings- og registerlovgivningen

Sammenslutnings- og registerlovgivningen danner en viktig del av rammeverket for norske bedrifter. Reglene må tilpasses teknologiske endringer slik at effektiviseringspotensialet digitale løsninger åpner for, kan utnyttes. Samtidig må sammenslutningslovgivningen og annet regelverk bedriftene er underlagt være konsistent. Forutsigbare og tydelige regler reduserer usikkerheten og fremmer verdiskaping. Regjeringen prioriterer behovene til små og mellomstore bedrifter.

I 2018 vil Nærings- og fiskeridepartementet fortsette arbeidet med å revidere og videreutvikle sammenslutnings- og registerlovgivningen, bl.a. med sikte på å forenkle regelverket. Enklere regelverk gir bedre rammebetingelser for næringslivet og bidrar derved til å styrke norske bedrifters konkurransekraft og øke den samlede verdiskapingen. Departementet vil i 2018 starte arbeidet med å modernisere og forenkle selskaps-

loven, arbeide med ytterligere forbedringer av aksjelovene og følge opp NOU 2016: 21 *Stiftelsesloven*. Departementet vil også starte arbeidet med å utvikle regelverk for foreninger som kan dekke behovet for mer forutsigbare rammer for de foreningene som ikke er basert på de frivillige organisasjonenes standardregler.

Modernisering av Brønnøysundregistrene for å gi næringslivet mer effektive tjenester

Regjeringen vil arbeide videre med videreutvikling av Brønnøysundregistrene, inkludert løsningene som leveres gjennom Altinn.

En ny plattform for Brønnøysundregistrenes registersystemer er nødvendig for å kunne opprettholde elektroniske basistjenester og videreutvikle nye, elektroniske tjenester for næringslivet, privatpersoner og myndigheter. Prosjektet har en samlet kostnadsramme (2017-kroner) på 1 213 mill. kroner og en styringsramme på 1 072 mill. kroner. For 2018 foreslås det en bevilgning på 212 mill. kroner. Gjennom prosjektet vil plattformen til registrene sikres en nødvendig modernisering og videreutvikling, og det sikrer samtidig moderne og automatiserte løsninger. Ny plattform vil også legge grunnlag for utvikling av nye tjenester og ytterligere gjenbruk av data.

Plattformen som Altinn er bygget på er gammel og uten en modernisering kan den ikke oppfylle brukernes forventninger til funksjon og stabilitet. For at Altinn skal fortsette å være et ledende nasjonalt miljø for digitalisering og forenkling innen offentlig sektor, har regjeringen foreslått å bevilge 55 mill. kroner til modernisering av tjenesteutviklingsløsningen.

Tiltakene skal sikre ytterligere forenkling for virksomheter og privatpersoner og styrke effektiviseringen av offentlig sektor.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 496 (2013–2014), 16. juni 2014

«Stortinget ber regjeringen etablere en offentlig løsning med informasjon om eiere av aksjeselskaper som sikrer større åpenhet, med etablering i løpet av 2015»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 261 L (2013–2014) *Endringer i skatte-, avgifts- og tolllovgivninga*. Oppfølging av vedtaket er tidligere omtalt i Meld St. 4 (2014–2015) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2013–2014*, Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og*

omprioriteringer i statsbudsjettet for 2015, Meld. St. 15 (2015–2016) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2014–2015* og i Prop. 1 S for Nærings- og fiskeridepartementet for årene 2015, 2016 og 2017. Stortinget har ikke hatt merknader til omtalen som er gitt tidligere av oppfølgingen av vedtaket.

Nærings- og fiskeridepartementet startet i 2014 arbeidet med å etablere en offentlig løsning med informasjon om eiere av aksjeselskaper. Løsningen skal sikre større åpenhet rundt hvem som eier aksjer i norske selskaper. Brønnøysundregistrene har utredet mulighetene for å etablere elektronisk aksjeeierbok i Altinn. Regjeringen mener at også andre alternativer bør utredes nærmere, og et høringsnotat med alternative løsninger ble sendt på alminnelig høring i desember 2015. Kostnadene til flere av de skisserte løsningene er såpass betydelige at de ikke kan dekkes innenfor ordinære budsjetttrammer, og for disse alternativene må det derfor tas forbehold om Stortingets bevilgning. I høringen har det kommet en rekke innspill som vil inngå i grunnlaget for regjeringens valg av løsning. De fleste høringsinstansene peker på en løsning i regi av Brønnøysundregistrene.

Regjeringen tar sikte på å fremme forslag til nødvendige lovendringer for Stortinget i denne stortingssesjonen. Parallelt med lovarbeidet vil det utredes nærmere hvordan den tekniske løsningen mest hensiktsmessig kan innrettes.

Vedtak nr. 108 (2016–2017) punkt 35, 5. desember 2016

«Vurdere en ordning med mulighet for registrering av firmaer og selskap i Norge uten fysisk tilstedeværelse etter modell fra Estland.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 2 S (2016–2017), jf. Meld. St. 1 (2016–2017) *Nasjonalbudsjettet 2017*, Prop. 1 S (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 1–5 (2016–2017).

Estland tilbyr mulighet for å søke om e-Residency – «a transnational secure digital identity» ved å utstede elektronisk identifikasjon til utenlandske statsborgere. Dette er en tilknytning som er uavhengig av opphold i landet, og bl.a. gir tilgang og rett til å stifte og administrere virksomhet digitalt.

Det er flere likhetstrekk ved estiske og norske offentlige digitale tjenester. Nærings- og fiskeridepartementet har under vurdering om det er ele-

menter i den estiske løsningen med e-Residency som kan anvendes i norsk forvaltning. Det tas sikte på å fullføre dette arbeidet høsten 2017. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Konkurransopolitikk

Oppgaver og mål

Konkurranse fremmer effektiv ressursbruk, bidrar til å gi kundene et bedre tilbud av varer og tjenester med høyere kvalitet og lavere priser og gjør norske bedrifter mer produktive, innovative og konkurransedyktige i internasjonale markeder. Regjeringen vil legge til rette for et fritt og uavhengig næringsliv uten særbehandling eller konkurransehindrende avtaler, med fri flyt av varer og tjenester og fri tilgang til markedene. Velfungerende markeder blir best sikret gjennom en streng konkurranselov som håndheves effektivt av konkurransemyndighetene.

Nærings- og fiskeridepartementet har det samlede ansvaret for konkurransereglene, reglene om offentlige anskaffelser og reglene om offentlig støtte.

Konkurranseloven forbyr konkurransebegrensende samarbeid og misbruk av dominerende stilling, og gir hjemmel til inngrep mot konkurransebegrensende fusjoner og oppkjøp. Konkurransetilsynet håndhever konkurranse-loven. Fra 1. april 2017 er den nyopprettede Konkurranseskagenemnda, ikke departementet, klageinstans for tilsynets vedtak. Konkurranseloven bygger på EØS-avtalens konkurranseregler, som gjelder parallelt med den norske loven. Departementet er ansvarlig for å sikre at nye konkurranseregler i EU blir innlemmet i EØS-avtalen og gjennomføres i norsk rett.

Reglene om offentlige anskaffelser skal fremme effektiv ressursbruk og gi allmennheten tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte. Dette krever effektive markeder og en god vurdering av formålene med de ulike anskaffelsene. Reglene om offentlige anskaffelser må være i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser. Myndighetene skal sørge for riktig og hensiktsmessig utforming og tolkning av regelverket, og følge opp det internasjonale samarbeidet om offentlige anskaffelser i EØS og WTO. Det er også en viktig oppgave for departementet å sikre norske interesser i klagesaker om offentlige anskaffelser som behandles i ESA.

Brudd på lov om offentlige anskaffelser med tilhørende forskrifter kan klages inn for Klagenemnda for offentlige anskaffelser, som er et uav-

hengig tvisteløsningsorgan, eller tas til domstolene.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har en viktig rolle i arbeidet med å heve kompetansen på anskaffelsesområdet. Difi har ansvar for å legge til rette for at offentlige virksomheter har god kompetanse og organiserer sine anskaffelser på en hensiktsmessig og effektiv måte.

Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede faglige ansvaret for anskaffelsesområdet og styringen av Difis prioriteringer på dette området, mens Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det generelle ansvaret for etatsstyring av Difi. Difis arbeid er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

EØS-avtalens regler om offentlig støtte setter rammer for hvilke muligheter norske myndigheter har til å gi støtte til næringsvirksomhet. Offentlig støtte som truer med å vri konkurransen og påvirke samhandelen i EØS-området, er i utgangspunktet forbudt. Offentlig støtte som fremmer viktige samfunnshensyn gjennom å korrigere markedssvikt, for dermed å fremme mer effektiv ressursbruk, kan i visse tilfeller likevel gis. Større støttetildelinger må som hovedregel godkjennes av ESA før støtten kan iverksettes. For mindre tildelinger gjelder enklere meldingsordninger.

Det er støttegiver (departement, fylkeskommune, kommune og andre offentlige myndigheter) som har ansvar for at støtten er gitt i samsvar med regelverket, og for å melde støtten til ESA når det er påkrevd. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for å koordinere informasjon om ny støtte til ESA, og kan gi råd og veiledning om regelverket. Departementet har også en viktig oppgave med å sikre norske interesser i notifikasjons- og klagesaker om offentlig støtte som behandles i ESA.

Status og resultater

Konkurranselovgivningen

Håndhevingen av konkurranselovens forbuds- og inngrepsbestemmelser gir opphav til en rekke direkte virkninger for forbrukerne på kort og lengre sikt i form av lavere priser, høyere kvalitet, bedre utvalg og økt innovasjon. Den viktigste virkningen av konkurranseloven, og Konkurransetilsynets tilhørende håndheving, er den indirekte virkningen av at alle foretak må forholde seg til reglene og unnlate å drive konkurranseskadelig adferd. Gjennom forenklinger i fusjonskontrollre-

glene i 2014 og 2016, samt innføring av en kartellforliksordning i 2016 har tilsynet fått flere verktøy for å avslutte ressurskrevende saker på en enklere måte. Dette kan redusere behandlingstid både i komplekse lovbruddsaker og fusjonssaker, og frigjøre ressurser som Konkurransetilsynet kan bruke til å behandle flere saker. Mer effektiv håndheving vil kunne styrke både de direkte og de indirekte virkningene av konkurransepolitikken.

I 2016 vedtok Stortinget å oppheve muligheten til politisk begrunnet omgjøring av Konkurransetilsynets vedtak, samt å flytte klagesaksbehandlingen over vedtak fra departementet til en uavhengig klagenemnd. Konkurransklagenemnda ble etablert i Bergen 1. april 2017 med leder og syv medlemmer. Disse tiltakene bidrar til å øke forutsigbarheten ved håndhevingen av konkurranseloven og styrker de indirekte virkningene av Konkurransetilsynets vedtak.

Offentlige anskaffelser

Offentlige anskaffelser spiller en stor rolle for ressursbruken i offentlig sektor og er et viktig marked for næringslivet. Eksklusiv oljesektoren utgjorde offentlige innkjøp 413 mrd. kroner i 2015, en økning på 23 mrd. kroner (6 pst.) fra 2014.

Den 1. januar 2017 trådte nytt anskaffelsesregelverk i kraft. De nye reglene er mer fleksible, reduserer rettslige uklarheter, reduserer administrative byrder og gjør det enklere for små og mellomstore bedrifter å delta i konkurranser om offentlige kontrakter. Departementet utarbeider i 2017 veiledning til det nye regelverket. I tillegg har Difi oppdatert sitt veiledningsmaterieell slik at det er i tråd med nytt regelverk.

Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) har en viktig rolle ved håndhevelsen og uttaler seg rådgivende i tvister om mulige brudd på regelverket. Etter at ny lov om offentlige anskaffelser trådte i kraft ble KOFAs kompetanse til å illegge overtredelsesgebyr ved ulovlige direkte anskaffelser gjeninnført. I tillegg håndheves anskaffelsesregelverket gjennom det ordinære domstolsapparatet.

Innovative anskaffelser kan bidra til at markedet leverer bedre og mer effektive løsninger til offentlige virksomheter. Departementet bidro i 2016 til å styrke nasjonalt program for leverandørutvikling, som er en pådriver for at stat og kommune skal skape innovasjon gjennom offentlige anskaffelser. Nærmere omtale av programmet gis under kap. 900, post 81.

Offentlig støtte

Hovedregelen er at all offentlig støtte må notifiseres til og godkjennes av EFTAs overvåkingsorgan (ESA) før støtten kan gis. Støtte til fiskeri- og landbrukssektoren omfattes ikke av regelverket for offentlig støtte. I 2015 ble det i Norge totalt tildelt om lag 26,2 mrd. kroner i statsstøtte innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Hovedformålet med støtten i Norge de siste årene har vært å fremme energi- og miljøtiltak, regional utvikling og forskning, utvikling og innovasjon.

EU-kommisjonen har de siste årene endret regelverket for offentlig støtte. Gjennom EØS-avtalen gjelder endringene også for Norge. Endringene gir et større handlingsrom for norske myndigheter til å gi støtte uten notifikasjon og godkjenning av ESA, men det blir stilt strengere krav til norske myndigheter om å kontrollere at støtte som gis er lovlig, dokumentere virkninger og evaluere større støtteordninger. Dette stiller høyere krav til kompetanse hos offentlige myndigheter. Nærings- og fiskeridepartementet har i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet etablert et nettverk rettet mot kommunesektoren og arrangert kurs for kommuner og fylkeskommuner.

Reformen medfører også en forpliktelse til å føre opplysninger om tildeling av offentlig støtte i et offentlig register. Register for offentlig støtte ble opprettet 1. juli 2016, og administreres av Brønnøysundregistrene. Støttegivere rapporterer støtte til registeret. Offentlig støtte i form av skatte- og avgiftslettelser skal også rapporteres inn i registeret.

Norske myndigheter deltar i et nettverk av nasjonale myndigheter i EU som drøfter tiltak for å sikre en god og ensartet gjennomføring på nasjonalt nivå av EUs moderniseringsreform for regelverket for offentlig støtte.

EU-kommisjonens revisjon av prosedyreforordningen for offentlig støtte gir Kommisjonen bl.a. kompetanse til å kreve opplysninger direkte fra foretak og til å håndheve slike krav med bøter og tvangsmulkt. Prosedyreforordningen vurderes som EØS-relevant. Norske myndigheter har foreslått en EØS-tilpasning når det gjelder kompetanse til å bøtelegge foretak. Forslaget ble avvist av EU i desember 2016. Det vurderes hvorvidt det skal fremmes forslag om alternative tilpasninger, eller om Norge kan akseptere at forordningen innføres i EØS-avtalen uten særskilte tilpasninger. En eventuell innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen uten tilpasninger forutsetter Stortingets samtykke, og vil dessuten kreve en endring i lov

om offentlig støtte. Saken vil bli forelagt Stortinget.

Lov om offentlig støtte trådte i kraft 1. januar 1994, i forbindelse med at Norge ble medlem i EØS. Siden den gang er loven med forskrifter blitt endret flere ganger, men bare på avgrensede områder. Departementet arbeider med å utforme et forslag til en ny og mer brukervennlig lov, som i større grad gjenspeiler utvikling og faktiske prosesser på støtteområdet. En ny lov vil være et ledd i å følge opp EU-kommisjonens moderniseringsreform, f.eks. gjennom å sikre gode prosesser for tildeling av støtte ved bruk av gruppeunntaksmeldinger.

Prioriteringer 2018

Effektiv håndheving av konkurranseloven

Forebygging og avdekking av konkurransekriminalitet vil fortsatt være en høyt prioritert oppgave for Konkurransetilsynet i 2018. Tilsynets håndheving av konkurranseloven gir betydelige direkte velferdsgevinster i de markeder som berøres av inngrep. Enda viktigere er det at bedriftene får sterkere insentiver til å overholde konkurranselovens forbuds- og inngrepsbestemmelser også i andre markeder enn dem som blir berørt. Konkurransetilsynet skal i 2018 forsterke håndhevingens samfunnsøkonomiske effekter. Effektiv håndheving, saksbehandling med høy faglig standard og streng sanksjonering av alvorlige brudd på konkurransereglene bidrar til å øke omfanget på håndhevingens samlede direkte og indirekte virkninger.

Oppfølging av EUs arbeid med nye regler for håndheving av konkurransereglene

Direktivforslaget omhandler krav til nasjonale konkurransemyndigheters prosessuelle håndhevingskompetanse, uavhengighet og ressurser. En eventuell gjennomføring av direktivet i norsk rett vil sannsynligvis kreve enkelte endringer i konkurranseloven og EØS-konkurranseloven. Direktivforslaget må også ses i sammenheng med EU-direktivet om privat håndheving.

Oppfølging av EU-direktivet om privat håndheving av konkurransereglene

Direktivet om erstatningsansvar ved brudd på konkurransereglene ble vedtatt høsten 2014. Departementet arbeider med gjennomføring av direktivet i EØS-avtalen og norsk rett, men dette

avhenger av at EU og EFTA blir enige om en felles nasjonal håndheving av EØS-avtalens konkurranseregler i hele EØS.

Utvikle en helhetlig anskaffelsespolitikk og legge til rette for mer effektive offentlige anskaffelser

Nærings- og fiskeridepartementet har i 2017 arbeidet med å utvikle en helhetlig anskaffelsespolitikk og identifisere tiltak for å forbedre offentlig innkjøpsvirksomhet. Dette arbeidet fortsetter i 2018, og det planlegges fremlagt en stortingsmelding våren 2018. Målet med stortingsmeldingen er å utvikle en mer helhetlig offentlig anskaffelsespolitikk med sikte på bl.a. effektivisering av anskaffelsesprosessene gjennom å redusere kostnader, bidra til bedre behovsdekning og et mer konkurransedyktig norsk næringsliv.

Digitalisering av anskaffelsesprosesser

I 2018 starter Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) en økt satsing på digitalisering av anskaffelsesprosessene. Målet er å få til heldigitalisering, noe som vil gi bedre og mer kostnadseffektive anskaffelser basert på fellesløsninger og felleskomponenter.

Følge opp rapporten om like konkurransevilkår mellom offentlige og private aktører

Dersom det ikke eksisterer like konkurransevilkår mellom private og offentlige aktører i samme marked, kan man risikere at effektive aktører presses ut av markedet. Både Produktivitetskomisjonen og ESA har påpekt at konkurransen bør skje på like vilkår, og det er en åpen ESA-sak om skattefritak og implisitte garantier for offentlig virksomheter. Regjeringen nedsatte derfor en ekstern arbeidsgruppe i 2016 som skal utrede og vurdere konkurranseforholdene mellom offentlig og privat virksomhet samt foreslå tiltak som kan sikre like konkurransevilkår når de er i samme marked. Arbeidsgruppen skal også vurdere hvilket handlingsrom Norge har i forhold til EØS-avtalen på dette området. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport 1. januar 2018. Det vil være en prioritert oppgave å følge opp rapporten i 2018, slik at det kan sikres like konkurransevilkår mellom private og offentlige aktører i samme marked, samtidig som man sikrer at det offentlige er i stand til å løse sine oppgaver på en god og effektiv måte.

Utarbeide forslag til ny lov om offentlig støtte

Nærings- og fiskeridepartementet har satt i gang arbeid med å utarbeide et forslag til ny lov om offentlig støtte. Hovedformålet er å sikre en klar og helhetlig regulering av støtteprosessen på nasjonalt nivå. Forslaget til ny lov vil i all hovedsak lovfeste dagens praksis, slik at de rettigheter og plikter støttegiver og støttemottager har i dag blir klargjort. Dette skal sikre tydelige rammer og en klar ansvarsfordeling for støtteprosessene nasjonalt, og legge til rette for at Norge også i fremtiden overholder sine EØS-rettslige forpliktelser på støtteområdet.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 218 (2015–2016), 11. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen styrke Konkurransetilsynets innsats overfor dagligvaremarkedet, og hvis behov, på egnet måte komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer av konkurranseloven.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 8 S, jf. Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Det vises i denne sammenheng også til rapportering til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2016, se Prop. 122 S (2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016* og rapportering i forbindelse med statsbudsjettet for 2016, se Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet. I forbindelse med behandlingen av Meld. St. 17 (2016–2017) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortings-sesjonen 2015–2016* uttalte flertallet i Kontroll- og konstitusjonskomiteen at de ikke anser anmodningsvedtaket som tilstrekkelig fulgt opp, jf. Innst. 285 S (2016–2017).

Regjeringen har iverksatt følgende tiltak for å styrke konkurransen og effektiviteten i dagligvaremarkedet:

- Utvidet informasjonsplikt om fusjoner og oppkjøp er nå pålagt samtlige dagligvarekjeder i tråd med regjeringens tiltak.
- Konkurransetilsynet har ferdigstilt sin undersøkelse om informasjonsutvekslingen mellom dagligvarekjedene.
- Oppdraget om utredning av en inngrepshjemmel mot ensidige handlinger i dagligvarebransjen ble lyst ut i slutten av august 2016 og utredningsrapport ble overlevert departementet i slutten av januar 2017. Videre oppfølging vur-

deres sammen med andre reguleringsalternativer.

- Oppdraget om utredning av hva som hindrer nyetablering ble utlyst i januar 2017, og rapporten fra utredningen skal etter planen foreligge 1. oktober 2017.

Utvidet meldeplikt om fusjoner og oppkjøp ble pålagt Rema 1000, Bunnpris og Coop i april 2016. NorgesGruppen var fra før pålagt tilsvarende utvidet meldeplikt. Opplysningsplikten innebærer at aktøren må melde alle fusjoner og oppkjøp til Konkurransetilsynet, uavhengig om de faller under terskelverdiene i meldeplikten. Dette gjør at tilsynet effektivt gjøres kjent med bl.a. oppkjøp av enkeltbutikker, og det styrker dermed tilsynets muligheter for å identifisere og forby konkurransebegrensende oppkjøp i lokale markeder før tidsfristene for inngrep har utløpt.

Ingen av foretakssammenslutningene Konkurransetilsynet har blitt kjent med gjennom den utvidede meldeplikten har hittil medført inngrep. Opplysningsplikten kan imidlertid også ha en preventiv effekt ved at konkurransebegrensende oppkjøp lettere oppdages og kan stanses, ettersom de nå må meldes til Konkurransetilsynet. Tiltaket er derfor et viktig bidrag til å opprettholde konkurransen i dagligvaremarkedet.

Konkurransetilsynet har gjennomført en kartlegging av den informasjonsutveksling som skjer mellom dagligvarekjedene. Som et ledd i dette arbeidet har tilsynet innhentet dokumentasjon fra de fire dagligvarekjedene og Nielsen Norge. Konkurransetilsynet har fulgt dagligvaremarkedet tett over flere år, og har god markedskunnskap. Markedet er imidlertid i stadig endring, og kartleggingen har gitt tilsynet en oppdatert innsikt i hvordan kjedene utveksler informasjon, og hva de bruker informasjonen til. Dette er særlig nyttig for å vurdere om kjedenes tilgang på prisinformasjon kan øke faren for konkurranseskadelig koordinering mellom kjedene. Kartleggingen gir også verdifull kunnskap ved behandlingen av framtidige fusjonsaker.

Departementet mottok utredningen om inngrepshjemmel i januar 2017. Utredningen konkluderer med at det er mulig å innføre en inngrepshjemmel mot ensidige handlinger uten at aktørene er dominerende, men at det vil være få handlinger som vil være omfattet. Utredningen gir også eksempler på hvordan en slik inngrepshjemmel kan formuleres.

Oslo Economics AS har nylig utredet etableringshindre i dagligvaremarkedet. I utredningen beskrives og analyseres ulike etableringshindre i

dagligvaremarkedet, samt effekten av helt eller delvis å lempe på disse etableringshindringene. Virkningen av endrede etableringshindre på andre politikkområder er også utredet.

Den videre oppfølgingen av de to utredningene vil bli vurdert samlet. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 108 (2016–2017) punkt 49, 5. desember 2016

«Vurdere et mål om at minst 10 pst. av de statlige midlene som går til offentlige anskaffelser skal være innovative, klimavennlige anskaffelser, og komme tilbake til Stortinget med eventuelt forslag til hvordan dette kan realiseres.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 2 S (2016–2017), jf. Meld. St. 1 (2016–2017) *Nasjonalbudsjettet 2017*, Prop. 1 S (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 1–5 (2016–2017).

En vurdering av muligheten for å realisere et tallfestet mål om økning av andelen innovative, klimavennlige anskaffelser forutsetter tallmateriale som per i dag ikke foreligger. Det blir i dag ikke foretatt registreringer som gjør det mulig å identifisere offentlige anskaffelser som defineres som innovative. Situasjonen er den samme for registrering av klimavennlige anskaffelser. Statistisk materiale som viser andelen innovative og klimavennlige anskaffelser må foreligge før en slik vurdering blir mulig.

Regjeringen tar sikte på i den kommende stortingsmeldingen om offentlige anskaffelser å se nærmere på hvilke muligheter som finnes for registrering av henholdsvis innovative og klimavennlige offentlige anskaffelser. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 447 (2016–2017), 31. januar 2017

«Stortinget ber regjeringen sørge for at tre som byggemateriale i større grad blir brukt ved offentlige innkjøp.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 162 S (2016–2017), jf. Meld. St. 6 (2016–2017) *Verdier i vekst. Konkurransedyktig skog- og trenærving*.

Hensikten med økt bruk av trevirke i offentlige innkjøp er i stor grad knyttet til miljøgevinstene ved bruk av tre som byggemateriale. Byggematerialer av tre lagrer karbon gjennom sin levetid. I dag kommer det største bidraget til karbon-

lagring i varige treprodukter i Norge fra bruk av trelast i byggenæringen. Norge har lange tradisjoner for bruk av trevirke i eneboliger og andre mindre bygg, som mindre næringsbygg og driftsbygninger. De siste årene har utvikling av ny teknologi også gjort det mulig å bruke trevirke i større bygg og konstruksjoner. Det er imidlertid flere barrierer som er til hinder for økt bruk av tre i større og urbane bygg og konstruksjoner, som f.eks. manglende standardisering og mangel på kompetanse hos aktører i næringen.

I 2017 er det bevilget 15 mill. kroner til Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) for å fremme klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser. Difi arbeider derfor med å styrke kompetansen på miljø og følger praktisk opp med veiledning, erfaringsutveksling og lignende. Oppfølgingen av anmodningsvedtaket bør knyttes til Difis oppdrag om å fremme klima- og miljøhensyn, slik at Difi kan bidra til å øke kompetansen om bruk av tre som byggemateriale hos offentlige oppdragsgivere. Departementet har derfor sendt brev til Difi hvor de bes om å følge opp anmodningsvedtaket ved å ta hensyn til føringen i vedtaket i utarbeidelsen av veiledning, kriteriesett og lignende på miljøområdet. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 835 (2015–2016), 9. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan en risikoordning for offentlige anskaffelser kan utformes og komme tilbake til Stortinget med en sak på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 358 L (2015–2016), jf. Prop. 51 L (2015–2016) *Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)*.

Den 1. januar 2017 ble EUs reviderte anskaffelsesregelverk implementert i norsk lov. Det nye regelverket muliggjør bredere deltakelse av næringsaktører i det offentliges innovative anskaffelser. Stavanger kommune gjennomfører for tiden et første innovasjonspartnerskap. I denne piloten brukes midler avsatt til Innovasjon Norge for å virke risikoreducerende for både det offentlige (innkjøper) og næringslivet (leverandør) i en innovative anskaffelsesprosess.

Innovasjonskontrakter er et tilskudd til et forpliktende og målrettet samarbeid mellom to eller flere parter i næringslivet eller mellom næringslivet og det offentlige. Tilskuddet gis normalt til små og mellomstore leverandørbedrifter med

kompetanse til å løse utviklingsbehov hos kunde-partnere. I statsbudsjettet for 2018 foreslås det at Innovasjon Norge skal utvide ordningen med Innovasjonskontrakter til å gjelde innovative anskaffelsesprosesser. Dette åpner for at støtten i større grad også kan gå til innkjøper, sammenlignet med tidligere. Utvidet bruk av midler fra ordningen vil øke dens risikoreducerende effekt i innovative anskaffelsesprosesser. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 954 (2016–2017), 15. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan en risikoordning for offentlige anskaffelser kan utformes, og komme tilbake til Stortinget med en sak på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 453 S (2016–2017), jf. Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*.

Se omtale under vedtak nr. 835 (2016–2017). Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Industri og tjenestenæringer

Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for å utforme en næringspolitikk som bidrar til størst mulig samlet verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Det innebærer å skape gode rammevilkår, bl.a. ved å utarbeide, forvalte og tilrettelegge på en rekke politikkområder som er av betydning for norsk næringsliv. Departementet skal legge til rette for at viktige næringer i Norge, som industrien, bygg og anlegg og tjenestenæringene har vilkår som bidrar til en god næringsutvikling.

Departementet skal bidra til en helhetlig næringspolitikk. Viktige rammevilkår for næringsvirksomhet skapes bl.a. gjennom finanspolitikk, skatte- og avgiftspolitik, utdannings- og forskningspolitikk, arbeidsmarkedspolitik, energi- og miljøpolitikk og infrastrukturtiltak. Nærings- og fiskeridepartementet skal ivareta hensynet til næringslivet på disse områdene, slik at målet om størst mulig samlet verdiskaping innenfor bærekraftige rammer kan nås.

Status og resultater

Tilgang på kompetent arbeidskraft fra utlandet

Regjeringen er opptatt av at næringslivet skal ha tilgang til den kompetansen og arbeidskraften de

trenger, også fra utlandet. Om næringslivet skal være konkurransedyktig, må bedrifter ha tilgang til den arbeidskraften de har behov for.

For å få et godt bilde på utfordringer og muligheter ved rekruttering av kompetent arbeidskraft fra utlandet, har Nærings- og fiskeridepartementet i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet, Finansdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Olje- og energidepartementet arrangert tre innspillmøter om temaet i løpet av regjeringssperioden. I disse møtene har berørte aktører, som bedrifter, organisasjoner og offentlig forvaltning, delt sine erfaringer forbundet med rekruttering av arbeidskraft fra utlandet. Møtene har gitt god innsikt og bidratt til bedre koordinering av saksfeltet.

Regjeringen har gjennom flere tiltak gjort det enklere å rekruttere kompetent arbeidskraft fra utlandet. Bl.a. har regjeringen åpnet to nye servicesenter for utenlandske arbeidstakere og gjennomført flere endringer i utlendingsregelverket. Regjeringen har også opprettet en godkjenningsordning for 15 fag- og svennebrev fra Tyskland og Polen, og det pågår et utredningsarbeid med mål om å forbedre godkjenningsprosessen for personer med utenlandske yrkeskvalifikasjoner som ønsker å utøve regulerte yrker i Norge. I tillegg arbeides det løpende med å gi utenlandske arbeidstakere rask tilgang til d-nummer og skattekort samt mer informasjon på engelsk.

Industrien

Regjeringen har i Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende* fremmet tiltak for å legge til rette for en bærekraftig industri, bidra til velfungerende kapitalmarkeder, sikre tilgang på kompetanse, fremme deling og overføring av kompetanse, og satse videre på forskning, innovasjon og teknologiutvikling.

Industrien har over tid vist en betydelig omstillingsevne. Ny teknologi, digitalisering, robotisering og raskere teknologiske endringer samt behovet for mer klimavennlig produksjon vil bidra til enda raskere omstillingstempo i årene framover. Samtidig får industrien tilgang på stadig mer kompetente arbeidstakere. Det gir industrien bedre muligheter til å møte omstillingsutfordringene på en offensiv måte.

Nærhet til kompetansemiljøer, sikkerhet for leveranser og graden av fleksibilitet blir stadig viktigere og kan medvirke til betydelige omstruktureringer i globale verdikjeder i årene framover. Digitaliseringen og automatiserte løsninger inne-

bærer at lønnskostnader blir en mindre viktig lokaliseringsfaktor og dette kan gi grunnlag for utvikling av nye varer og tjenester i industribedriftene. Utviklingen gir nye muligheter for industriell aktivitet i et høykostnadsland som Norge.

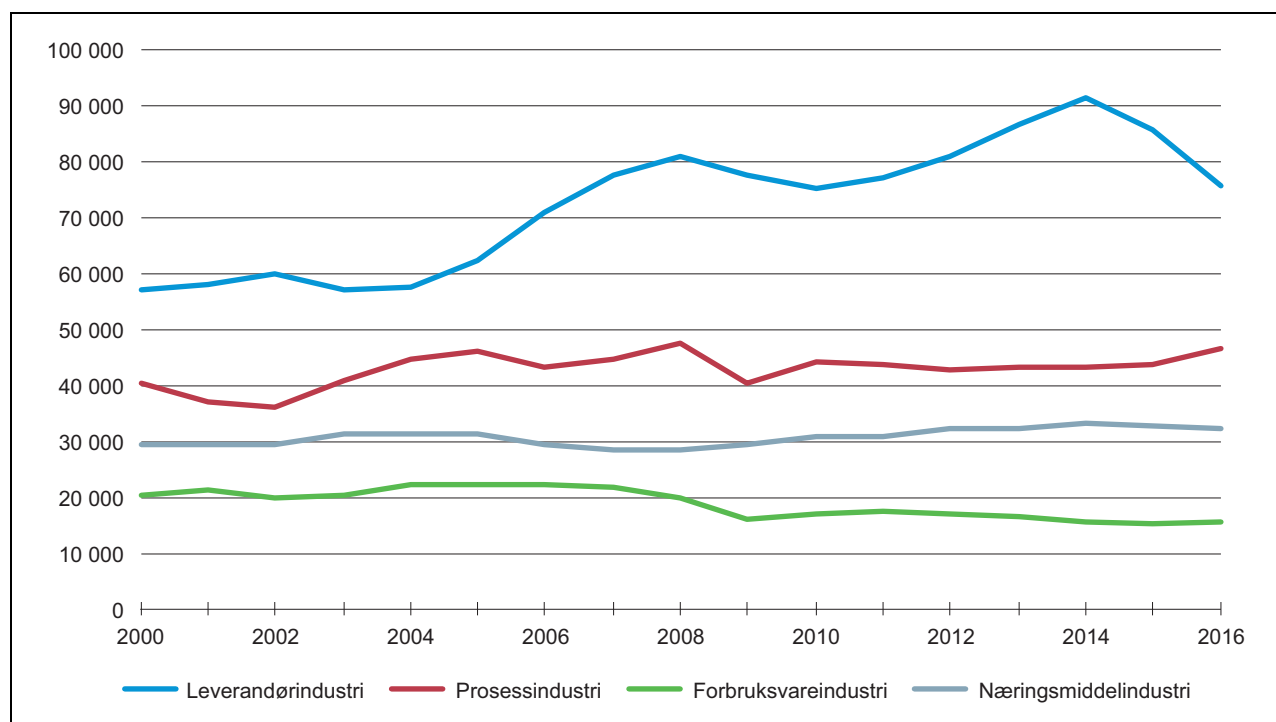
Industrien står for om lag 9 pst. av samlet verdiskaping i Fastlands-Norge. Industrisyssetningen er redusert over tid i Norge, slik som i mange andre vestlige land. Til tross for at antall sysselsatte i industrien falt med nesten 35 pst. fra 1970 til 2016, økte produksjonen med nesten 140 pst. i samme periode. Aktiviteten innenfor petroleumssektoren har hatt stor betydning for utviklingen av norsk industri.

I 2. kvartal 2017 utgjorde sysselsettingen i industrien om lag 228 000 personer. Inklusive bergverk og utvinning av olje og gass, utgjorde sysselsettingen om lag 282 000 personer. Sysselsettingen i industri, bergverk og olje- og gassutvinning har falt siden 2014, og har fortsatt å falle første halvår 2017. Det har vært størst nedgang innenfor leverandørindustrien rettet mot petroleumssektoren.

Figur 4.2 viser utviklingen i verdiskapingen (bruttoproduktet) for leverandør-, prosess-, næringsmiddel- og forbruksvareindustrien i perioden 2000 – 2017. Utviklingen i industrien er preget av betydelig variasjon mellom bransjene. Samtidig er det slik at ulike industrigrupper og bransjer i stadig større grad glir over i hverandre og at tjenester blir en stadig mer integrert del av industriell virksomhet.

Leverandørindustrien (teknologi-, verksted og leverandørindustri) har siden 2000 hatt størst vekst i verdiskapingen innenfor industrien. I 2013 var investeringene på norsk kontinentalsokkel på et rekordhøyt nivå. Fra 2014 snudde dette som følge av fall i oljepris og reduserte investeringer på norsk kontinentalsokkel og internasjonalt. Samtidig har den petroleumsrettede leverandørindustrien vist en betydelig omstillingsevne og styrket sin kostnadsmessige konkurransekraft på kort tid. Siden 3. kvartal 2016 har produksjonsnedgangen i leverandørindustrien avtatt og flatet ut. Kombinert med vekst i prosessindustrien siden 2014, har det ført til vekst i den samlede verdiskapingen i industrien.

Prosessindustrien eksporterer nesten hele sin produksjon. Norsk prosessindustri har satset betydelig på effektivisering av produksjonen og tatt i bruk ny teknologi, bl.a. som følge av et høyt norsk kostnadsnivå. Den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien, med unntak av sjømatindustrien, produserer i stor grad for det norske markedet og har i betydelig grad hatt en stabil

Figur 4.2 Utvikling i bruttoprodukt i industrien. Faste 2015-priser, sesongjustert, i mill. kroner.

Leverandørindustri: produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner, verftsindustri og annen transportmiddelindustri, reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr. Prosessindustri: produksjon av papir og papirvarer, oljeraffineri, kjemisk og farmasøytisk industri, gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri, produksjon av metaller. Forbruksvareindustri: tekstil-, beklædnings- og lærvarerindustri, trelast- og trevarerindustri, trykking og reproduksjon av innspilte opptak, produksjon av møbler og annen industriproduksjon. Næringsmiddelindustrien: nærings-, drikkevare- og tobakksindustri

Kilde: SSB og NFD

utvikling over tid. Forbruksvareindustrien består av et mangfold av bransjer, og er sammensatt av næringer og bedrifter med ulike typer av muligheter, utfordringer og særpreg.

Bygge- og anleggsnæringen

Bygge- og anleggsnæringen står for om lag 8 pst. av samlet verdiskaping på fastlands-Norge og sysselsetter om lag 230 000 personer. Bygge- og anleggsnæringen er relativt jevnt spredd utover hele landet, og antall ansatte og omsetningen henger sammen med innbyggertallet i de ulike regionene. Næringen har i de siste årene hatt god vekst, noe som er positivt for industri som produserer byggevarer.

Bygge- og anleggsnæringen berøres av flere av de samme trender som industrien, slik som digitalisering, rask teknologisk, behov for mer miljø- og klimavennlig produksjon og tilgang på kompetent arbeidskraft. Konjunktursituasjonen og endringer i rammebetingelser for bygg- og anleggsnæringen påvirker hele verdikjeden som bygg- og anleggsnæringen utgjør. Den sterke satsingen på samferdsel er viktig for å holde aktivite-

ten i økonomien oppe, og bygge- og anleggsnæringen har i stor grad virket som en buffer i omsittingen av økonomien de siste årene.

Tjenestenæringene

Tjenestenæringene, definert som privat tjenesteyting, står for over 40 pst. av verdiskapingen i Norge, og sysselsetter om lag 40 pst. av arbeidsstyrken. Inkluderes offentlig tjenesteyting, står tjenesteyting for rundt 60 pst. av norsk verdiskaping og nesten 80 pst. av sysselsettingen.

Vare- og tjenesteproduksjon er ofte knyttet sammen i verdikjeder. Varer skal ikke bare produseres. De skal også utvikles, designes, markedsføres, selges og transporteres. Tjenester har fått en økende betydning som innsatsfaktor i varer og i andre tjenester. Delvis skyldes det at tjenester som bedriftene tidligere selv produserte, nå i økende grad kan kjøpes i markedet fra tjenestebedrifter (outsourcing) som f.eks. renhold, kantine og IKT-tjenester. Videre selges tjenester og varer i økende grad som komplementære goder, og produkter får i økende grad et tjenesteinnhold. Tjenesteinnholdet i produktene synes også å bli en sta-

dig viktigere konkurranseparameter for bedrifter i avanserte økonomier. Ulik programvare i ulike mobiltelefoner kan illustrere dette.

Framskrittene i informasjons- og kommunikasjonsteknologi har endret både organisering, leveringsmåter og ytelser i internasjonalt næringsliv. Bruk av IKT har bidratt til utvikling av nye typer tjenester. Bruk av IKT har muliggjort tjenesteyting over lange avstander, over landegrenser og gitt opphav til nye tjenester.

Prioriteringer 2018

Regjeringen vil legge til rette for en bærekraftig industri og vil etablere et samarbeidsforum, Prosess21. Prosess21 skal vurdere hvordan utslipp fra prosessindustrien kan minimeres, samtidig som bedrifter kan oppnå bærekraftig vekst. Arbeidet med Prosess21 er høyt prioritert i 2018.

Det er etablert et forum for samarbeid mellom myndigheter, industrien og kunnskapsmiljøer der det skal legges til rette for drøftinger rundt digitalisering i industrien. I 2018 vil det legges vekt på å drøfte digitalisering utfordringer i industrien, utvikle en felles forståelse av ulike aktørers rolle og ansvar, og få innspill til videre politikkutvikling på området.

Regjeringen har initiert en strategiprosess for økt digitalisering i hele bredden av næringslivet, Digital21. Formålet er å etablere en helhetlig og samlet strategi på tvers av ulike næringer og bransjer, slik at næringsliv og kunnskapsmiljøer kan samle seg om felles strategiske mål og tiltak. Arbeidet med Digital21 vil bli prioritert i 2018.

Tilgang på kapital er en viktig forutsetning for utvikling og omstilling av næringslivet. Mye tyder på at det i sum ikke er mangel på kapital i Norge, men særlig små og mellomstore bedrifter kan tidvis oppleve det som utfordrende å få kontakt med investeringsvillig kapital. Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal vurdere om forventet lønnsomme prosjekter i Norge har tilstrekkelig tilgang til kapital.

Regjeringen vil legge fram stortingsmeldinger om handelsnæringen og helsenæringen.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 762 (2016–2017), 6. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om handelsnæringen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 345 S (2016–2017), jf. Dok. 8:134 S (2016–2017) *Repre-*

sentantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad og Heidi Greni om en stortingsmelding om handelsnæringen.

Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om handelsnæringen.

Vedtak nr. 951 (2016–2017), 15. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme en stortingsmelding om helseindustrien.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 453 S (2016–2017), jf. Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende.*

Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har startet arbeidet med en stortingsmelding om helsenæringen. Næringsministeren og helse- og omsorgsministeren arrangerte 11. august i år et møte med aktører i sektoren og næringslivet for å få innspill om hva som bør være sentrale elementer i arbeidet, som grunnlag for departementenes arbeid med stortingsmeldingen.

Vedtak nr. 952 (2016–2017), 15. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme tiltak for å bidra til tettere kobling mellom design- og merkekvareindustri og råvareindustrien.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 453 S (2016–2017), jf. Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende.*

Regjeringen vil bidra til at tettere kobling mellom design- og merkekvareindustri og råvareindustrien videreføres gjennom DOGAs Designdrevet innovasjonsprogram (DIP). Programmet bidrar til at designmetodikk som strategi tas i bruk til nyskaping både i innledende faser med produktutvikling, og utvikling av varemerker i råvareindustrien for å øke verdiskaping innenfor bl.a. skog-, metall- og fiskeriindustrien. Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2018 ta opp med DOGA hvordan Designdrevet innovasjonsprogram kan utvikles for å bidra til tettere kobling mellom design- og merkekvareindustri og råvareindustrien. Departementet vil videre drøfte utfordringene med industrien og vurdere behovet for eventuelt ytterligere tiltak som kan bidra til sterkere kobling mellom de nevnte industrier.

Vedtak nr. 956 (2016–2017), 15. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå handlingsrommet for statlige låne- og garantiordninger til norsk industri, innenfor EØS-avtalen, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 453 S, jf. Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*.

Nærings- og fiskeridepartementet komme tilbake til Stortinget med en helhetlig omtale på egnet måte. Regjeringen viser for øvrig til at det i budsjettet for 2018 er foreslått at det opprettes en midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen vil være en midlertidig treårig ordning som skal evalueres. Ordningen skal forvaltes av GIEK og Eksportkreditt Norge. Det foreslås en garantiramme på 10 mrd. kroner for ordningen i 2018. Se nærmere omtale i programkategori 17.30. Videre viser Regjeringen til at GIEKs tilbud av eksportgarantier under Alminnelig garantiordning i 2017 ble utvidet til også å omfatte långivergarantier på markedsmessige vilkår for eksportrelaterte investeringer i Norge. Det kan bli gitt garantier for lån som skal bli brukt til investinger i f.eks. produksjonslokale, -maskiner og -utstyr i Norge. Det er et krav at investeringene skal utløse eksport, ved at investeringen direkte eller indirekte er eksportrelatert.

Maritim næring

Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for helheten i regjeringens maritime politikk. Dette omfatter bl.a. tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs, regelverket for sjøsikkerhet, arbeidsmiljø, sikringsarbeid (security), og regelverket for fritidsfartøy. De sentrale lovene er skipssikkerhetsloven, skipsarbeidsloven, NIS-loven, lov om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs og deler av sjøloven.

Gjennom Sjøfartsdirektoratet reguleres kontroll og sertifisering av norskregistrerte skip og mannskap, samt havnestatskontroll av fremmede skip som anløper norske havner. Direktoratet ivaretar også funksjonen som realregister gjennom skipsregistrene Norsk Ordinært Skipsregister (NOR) og Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS). I tillegg arbeider Sjøfartsdirektoratet med holdningsskapende sjøvettarbeid.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs. Ordningen skal sikre norsk maritim kompetanse og rekruttering av norske sjøfolk og rammevilkår som er konkurransedyktige sammenlignet med vilkårene i andre land. Sjøfartsdirektoratet forvalter ordningen på grunnlag av lov om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs og forskrift fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Maritim næring er en global næring, og rammene fastsettes i stor grad internasjonalt. Gjennom internasjonalt samarbeid arbeider norske myndigheter for å sikre mest mulig enhetlige globale krav til næringen, strenge krav til sjøsikkerhet, miljø og sosiale standarder, åpne markeder og frihandel.

Regelverksutviklingen på skipsfartsområdet skjer i stor grad gjennom internasjonalt samarbeid, bl.a. i FNs sjøfartsorganisasjon (IMO), EU, i kontrollsamarbeidet gjennom Paris MoU (Memorandum of Understanding), og FNs arbeidslivsorganisasjon (ILO). Regelverk og prosedyrer i tilknytning til kriser, beredskap, terror og piratvirksomhet er en viktig oppgave. Departementet har også ansvaret for sjølovens regler om undersøkelse av sjøulykker og samarbeider med Statens havarikommisjon om dette.

Det offentlig virkemiddelapparatet skal bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget for maritim utvikling og innovasjon. Innovasjon Norge og Norges forskningsråd har en rekke generelle landsdekkende tjenester og aktiviteter som bidrar til innovasjon og verdiskaping i den maritime næringen. Maroff-programmet i Norges forskningsråd er et viktig virkemiddel som skal stimulere til maritim forskning. Forskningsrådets fellesutlysninger skal bidra til mer overføring av teknologi og kunnskap mellom maritim næring og andre havbaserte næringer.

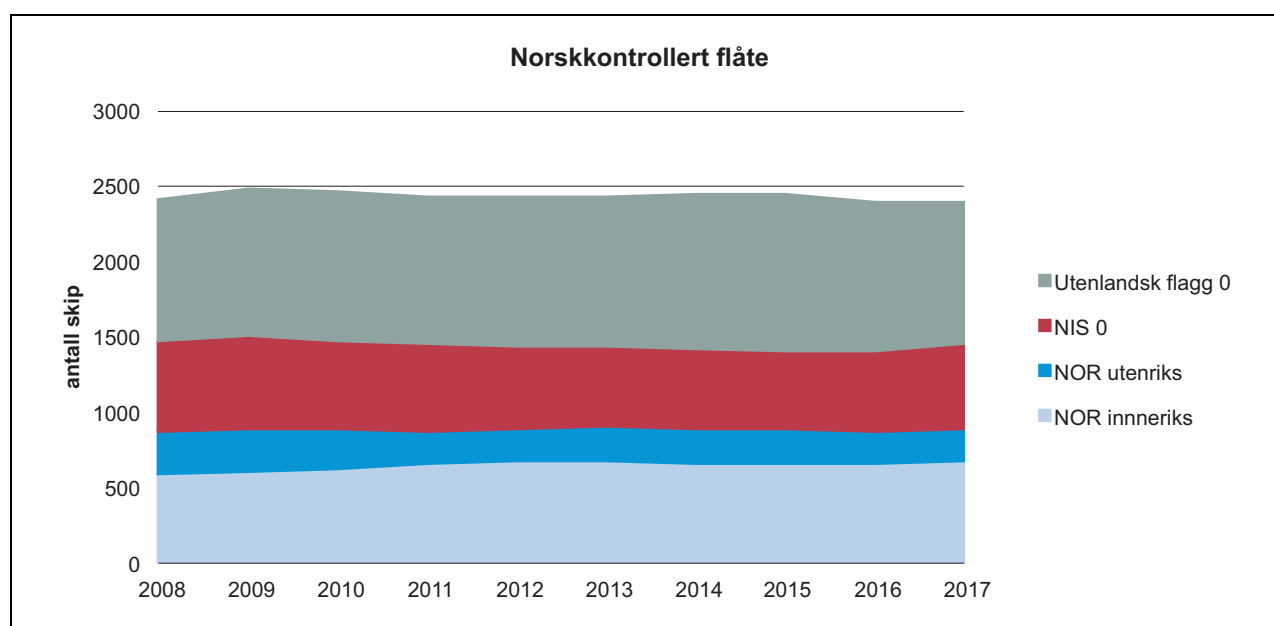
Grønn skipsfart er et satsningsområde i regjeringens maritime politikk. Norsk maritim næring er i dag verdensledende i å utvikle og ta i bruk null- og lavutslippsløsninger, mer klima- og miljøvennlig drivstoff, og i å gjennomføre energieffektiverende tiltak. Kondemneringsordningen og innovasjonslånordningen i Innovasjon Norge for fornying av nærskipsfartsflåten skal bidra til en mer miljøvennlig flåte.

Status og resultater

Maritim næring omfatter både rederier, verft og utstyrs- og tjenesteleverandører. Næringen sysselsetter nær 100 000 personer i Norge og skaper

Tabell 4.1 Sysselsetting og verdiskaping i maritim næring

	Verdiskaping (mrd. kroner)			Sysselsetting (antall ansatte)		
	2004	2014	2015	2004	2014	2015
Rederi	44	107	106	38 000	46 400	42 000
Tjenester	15	36	34	20 500	27 000	25 200
Utstyr	10	32	29	14 000	26 200	21 700
Verft	3	8	6	8 000	10 200	9 500
Totalt	72	183	175	80 500	109 800	98 400

Figur 4.3 Utvikling i antall skip i norskkontrollert flåte fra 2008 til 2016

verdier for til sammen 175 mrd. kroner.⁴ Rederivirkomheten står for over halvparten av verdiskapingen i maritim næring, etterfulgt av utstyrleverandørene og tjenestesektoren.

Regjeringen la i 2015 fram den maritime strategien *Maritime muligheter – blå vekst for grønn fremtid*. Strategien omfatter åtte innsatsområder fordelt på 69 tiltak. Nær samtlige tiltak er fulgt opp. Regjeringen har bl.a. styrket tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs og myket opp fartsområdebestemmelsene for skip i Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS). I revidert nasjonalbudsjett 2017 ble tilskuddsordningen styrket ytterligere ved at grensen for maksimale utbetalinger av tilskudd for sjøfolk på NIS-registrerte olje- og gasstankere, kjemikalietankere og ro-ro-skip ble fjernet. Endringen vil bidra til å

sikre norsk maritim kompetanse innen spesialiserte segmenter i utenriksfarten.

Norge er en betydelig skipsfartsnasjon. I internasjonal statistikk, for skip over 1 000 bt, framgår det at mer enn 1 850 handelsskip er under norsk eierskap eller kontroll. Med dette kontrollerer Norge 2,69 pst. av verdens handelsflåte og er verdens 11. største skipsfartsnasjon målt i dødvekt-tonn. Norge har i tillegg en betydelig innenriksflåte, og samlet er den norske handelsflåten på om lag 2400 skip.

Fra 2014 har næringens inntjening i offshore-segmentet falt betydelig som følge av oljeprisfallet, og det forventes at mye av veksten i årene framover vil komme innenfor tradisjonell skipsfart og andre havnæringer. Mange rederier, verft og utstyrsleverandører har omstilt seg og sett muligheter i andre markeder innen både maritim næring og andre aktiviteter til havs. Utviklingen i

⁴ Maritim Forum (2017). Maritim verdiskapingsbok.

den maritime næringen skjer raskt, og myndighetene står overfor helt nye konsepter for havbruk, automatisering og miljø- og klimavennlige løsninger. Deling av kompetanse og teknologi på tvers av havnæringene er viktig i denne omstillingen og for å videreutvikle den norske havklyngen. Det er noe av bakgrunnen for at regjeringen i februar 2017 la fram havstrategien *Ny vekst, stolt historie*. Strategien legger vekt på og skal bidra til mer kompetanse- og teknologioverføring mellom ulike næringer.

Konkurransedyktige rammebetingelser

I 2016 ble tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk styrket for NOR-skip i kystfart, NOR-passasjerskip i utenriksfart og NOR-passasjerskip i fart mellom Bergen og Kirkenes og petroleumsskip i NOR. Det ble også etablert særskilte tilskuddsmodeller for NOR-registrerte seilskip og NIS-registrerte konstruksjonsskip. I 2017 er det også etablert en særskilt tilskuddsmodell for tilskudd for arbeidstakere på NIS-registrerte lasteskip som frakter olje, gass, kjemikalier og ro/ro-last i utenriksfart. Regjeringen la i 2016 fram for Stortinget et forslag om lovfesting av tilskuddsordningen. Loven trådte i kraft 1. juni 2017. I 2016 ble det utbetalt om lag 1,7 mrd. kroner i tilskudd til sysselsetting av sjøfolk.

Fartsområdebestemmelsene for skip i NIS ble endret i 2016. Etter endringen kan NIS-skip frakte gods mellom norske havner som del av europeisk rute, og NIS-registrerte konstruksjonsskip kan operere på norsk sokkel. Endringene i fartsområdebestemmelsene for NIS-passasjerskip i utenriksfart er midlertidig utsatt i påvente av løsning av sak med ESA. Siden endringene trådte i kraft i januar 2016 og fram til utgangen av juni 2017 har NIS økt med 47 skip fra 535 til 582 skip. Antall skip i NOR ligger på omtrent samme nivå som for ti år siden.

Norges forskningsråd og Innovasjon Norge tildele henholdsvis 665 mill. kroner og 179,5 mill. kroner til maritim næring i 2016. Som oppfølging av regjeringens maritime strategi, overleverte maritim næring en helhetlig forsknings- og innovasjonsstrategi, *Maritim21*, til myndighetene november 2016. Regjeringen følger opp flere av anbefalingene fra Maritim21-strategien i regjeringens havstrategi, som ble lagt fram 21. februar 2017, og i dialog med virkemiddelapparatet.

Maritim teknologi og kunnskap anvendes også innenfor andre næringer. I 2016 gjennomførte Norges forskningsråd flere fellesutlysninger for å legge til rette for teknologi- og kunnskapsoverfø-

ring mellom havnæringene. Det vises til nærmere omtale under programkategori 17.20.

I 2016 ble det innført en kondemneringsordning for skip i norsk nærskipsfart, samtidig som tapsfondet for innovasjonslåneordningen i Innovasjon Norge ble økt. Formålet med endringene var å bidra til at energi- og miljøvennlige fartøy blir mer tilgjengelige i markedet. Kriteriene for tilsagn om tilskudd ble i 2017 endret for å gjøre ordningene mer treffsikre og sørge for at flere kan søke om tilskudd.

Den maritime næringen er avhengig av internasjonale markeder og likeverdige rammebetingelser. Regjeringen prioriterer derfor arbeidet for å avtalefeste et åpent internasjonalt handelsregelverk med like vilkår for skipsfartstjenester fra ulike land gjennom bl.a. Verdens handelsorganisasjon (WTO), EFTAs frihandelsavtaler og bilaterale maritime avtaler. Markedsadgang, industri- og teknologiutvikling, miljøvennlig skipsfart, skipsfart i Arktis og skipsbygging er noen av temaene som ble prioritert i 2016. Det vises også til omtale under programkategori 17.30.

Regjeringen har i 2017 gjennomført forbedringer i eksportfinansieringstilbudet som skal bidra til å gjøre norske verft og utstyrsleverandører mer konkurransedyktige, og kan bidra til at de vinner flere kontrakter. I 2017 har Regjeringen åpnet for at GIEK og Eksportkreditt Norge kan finansiere krillfartøy som skal gå i utenriksfart, som bygges i Norge og selges til norske kjøpere. Det er også presisert at GIEK og Eksportkreditt Norge kan finansiere norske selskapers kjøp av offshore havmerder fra norske verft. Regjeringen har også innført andre endringer i eksportfinansieringstilbudet, som er relevant for maritim næring. Sommeren 2017 ble det innført en utvidelse av GIEKs tilbud av eksportgarantier, slik at GIEK nå kan tilby långivergarantier for eksportrelaterte investeringer i Norge.

Sjøfartsadministrasjon og regelverk

Sjøfartsdirektoratet arbeider for å sikre en effektiv og kundeorientert sjøfartsadministrasjon og konkurransedyktige skipsregistre. Direktoratet har de siste årene arbeidet for forenkling for den maritime næringen og effektivisering av egen drift gjennom satsing på gode digitale og lett tilgjengelige tjenester og et klart og brukervennlig regelverk. Sjøfartsdirektoratet vektlegger ny teknologi og miljøvennlige løsninger, og god dialog med næringen. Økt innflugging har medført økt aktivitet for direktoratet. Videre har det vært

svært stor aktivitet knyttet til utstedelse av personlige sertifikater.

Direktoratet arbeider målrettet for å utvikle regelverk som åpner for bruk av ny teknologi og innovative løsninger. Sjøfartsdirektoratet arbeider for at nasjonale løsninger fremmes i fora hvor internasjonalt regelverk framforhandles, som f.eks. i FNs sjøfartsorganisasjon IMO. Det er viktig at IMOs regelverk i tilstrekkelig grad er tilpasset aktuelle utfordringer knyttet til ny teknologi og bærekraftig utvikling.

IMO vedtok i 2015 IGF-koden for skip som bruker drivstoff med lavt flammepunkt (LNG) etter forslag fra Norge. Koden trådte i kraft 1. januar 2017. IMO vedtok i 2016 en endring i FAL-konvensjonen (konvensjon om lettelse av internasjonal ferdsel til sjøs), som vil bidra til å lette arbeidsbyrden for næringen og myndighetene. Endringen trådte i kraft 1. januar 2017. Polarkoden ble vedtatt i IMO i 2015 og trådte i kraft 1. januar 2017. Sjøfartsdirektoratet utstedte i 2016 det første norske polarsertifikatet.

Verdens første testområde for autonome skip ble åpnet i Trondheim i 2016. Sjøfartsdirektoratet og Kystverket har sammen med flere eksterne aktører tatt initiativ til å etablere et slikt testområde.

Prioriteringer 2018

Videreføre arbeidet for stabile og gode rammebetingelser for den maritime næringen

Regjeringen vil også i 2018 arbeide for at maritim næring har stabile og framtidsrettede rammebetingelser. Regjeringen vil sikre en konkurransedyktig tilskuddsordning for å bevare norsk maritim kompetanse, arbeide for at næringen har gode internasjonale rammevilkår og tilgang til internasjonale markeder, og legge til rette for omstilling og innovasjon i næringen.

Stortingsmelding om sjøsikkerhet

Regjeringen vil i 2018 legge fram en Stortingsmelding som skal omhandle sikkerhet til sjøs. Meldingen skal også omhandle ulykker knyttet til bruk av fritidsbåt.

Sikre en effektiv og kundeorientert sjøfartsadministrasjon og konkurransedyktige skipsregistre

Regjeringen vil i 2018 arbeide videre for å sikre en effektiv og kundeorientert sjøfartsadministrasjon og konkurransedyktige skipsregistre. Sjøfartsdi-

rektoratet skal arbeide for ytterligere forenklinger for den maritime næringen og effektivisering av egen drift gjennom satsing på gode digitale og lett tilgjengelige tjenester. Direktoratet skal prioritere arbeidet med kompetansebygging knyttet til nye innovative og miljøtekniske løsninger.

Følge opp regjeringens havstrategi

Gjennom regjeringens havstrategi, *Ny vekst, stolt historie*, ønsker regjeringen å bidra til størst mulig samlet bærekraftig verdiskaping og sysselsetting i havnæringene. I 2018 vil oppfølging av tiltakene i strategien ha høy prioritet. Regjering foreslår en satsing på støtte til marine og maritime demonstrasjons- og piloteringsprosjekter, å videreføre tiltak som bidrar til økt kunnskaps- og teknologiflyt på tvers av havnæringene og å styrke Norges profil som ledende havnasjon. Regjeringen foreslår videre en satsing på marin vekst, for å øke kunnskapen innen havbruk og nye marine arter, og et forskningstokt til Antarktis vinteren 2018. Se nærmere omtale i kap. 17.20 Forskning og innovasjon.

Etablere og følge opp en ny midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skal brukes i Norge

Regjeringen foreslår at det i 2018 opprettes en midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning for kjøp av skip fra norske verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen skal forvaltes av GIEK og Eksportkreditt Norge. Ordningen vil være en treårig ordning som skal evalueres. Regjeringen foreslår en garantiramme på 10 mrd. kroner for ordningen i 2018. Se nærmere omtale under programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 84 (2016–2017), 29 november 2016

«Stortinget ber regjeringa om å utarbeida ei stortingsmelding om betre samhandling mellom alle aktørane når det gjeld forebyggjande sjøtryggleik og kystberedskap. Meldinga skal også omhandla ulykker knytt til bruk av fritidsbåt.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 72 S (2016–2017), jf. Meld. St. 35 (2015–2016) *På rett kurs. Forebyggende sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning*.

Regjeringen vil i 2018 legge fram en stortingsmelding om sikkerhet til sjøs. Meldingen skal også omhandle ulykker knyttet til bruk av fritidsbåt.

Vedtak nr. 1101 (2016–2017), 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å stille krav om norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel. Utredningen skal blant annet klargjøre kyststatens handlingsrom i norske farvann og på norsk sokkel uten å komme i konflikt med flaggstatsprinsippet.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 401 S (2016–2017), jf. Meld. St. 2 (2016–2017) *Revidert nasjonalbudsjett 2017*.

Regjeringen vil i 2018 følge opp Stortingets vedtak på egnet måte. Arbeidet vil skje i dialog med partene i næringen.

Mineralnæringen

Oppgaver og mål

Norge har betydelige mineralressurser som gjennom utvinning gir grunnlag for verdiskaping. Mineralressursene er nødvendige for bygg, veier og infrastruktur. Mineralressurser brukes også som innsatsfaktor i industri- og vareproduksjon og vil være sentrale innsatsfaktorer i framtidens teknologi og det grønne skiftet. Departementet har ansvar for virkemidler som bidrar til at mineralressursene forvaltes på en bærekraftig måte. Regjeringen vil legge til rette for økt verdiskaping i næringen.

Lov om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven) regulerer mineralvirksomhet. Med hjemmel i denne loven gir Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) lete- og utvinningstillatelser og driftskonsesjon til mineralselskaper. Loven regulerer også selskapenes plikter ved start, drift, opphør og opprydding. Kommunale prioriteringer av arealbruk gjennom planprosesser er også av stor betydning for næringen.

Gode geologiske oversiktsdata er en forutsetning for å kunne påvise utvinnbare mineralressurser. Slike data er et kollektivt gode med en rekke bruksområder, og finansieres derfor av staten og samles inn av Norges geologiske undersøkelse (NGU).

Status og resultater

Mineralnæringen omfatter virksomheter som tar ut og bearbeider mineraler og bergarter fra fast fjell eller løsmasser. Mineralnæringen omsatte i 2016 for 10,2 mrd. kroner og sysselsatte omlag 4 750 årsverk.

Samlet eksportandel var 43 pst. i 2016. Næringen har for de fleste produkter en høy eksportandel. For naturstein var den 60 pst., for kull 98 pst., og for metaller 92 pst. Byggeråstoffer, som står for 59 pst. av omsetningen i mineralnæringen, har imidlertid en eksportandel på om lag 20 pst. og dette trekker den samlede eksportandelen ned.

Etterspørselen etter mineralressurser på verdensmarkedet er nært knyttet til økonomisk vekst, og særlig i land som bygger mye infrastruktur, industri og bygg, som krever mye mineraler. Prisnivåene var rekordhøye i begynnelsen av 2011, og har deretter gått ned. 2015 var et bunnpunkt, og i 2016 har prisene økt noe.

Det har vært en sterk nedgang i omsetningen av kull, en moderat nedgang i omsetningen av naturstein og metaller. Krevende markeder og lave priser for flere råvarer, bl.a. for kull og jern, gjør at det er usikre utsikter til vekst i denne delen av mineralnæringen i 2017. For byggeråstoff bestemmes konjunktorene i større grad av byggeaktivitet og utbygging av samferdselsprosjekter.

Direktoratet for mineralforvaltning har siden utløpet av overgangsordningen etter mineralloven hatt betydelige utfordringer med å behandle alle de innkomne søknadene om driftskonsesjon. Driftsbevilgningen til Direktoratet for mineralforvaltning er økt de siste årene, og det arbeides med effektivisering av saksbehandlingen og tiltak for å redusere tids- og ressursbruk i kommunale plansaker.

I 2016 behandlet DMF for første gang siden innføringen av mineralloven flere søknader om driftskonsesjon, enn det som kom inn.

Prioriteringer 2018

Mineralforvaltning

Det er en prioritert oppgave å redusere saksbehandlingstiden for konsesjonssøknader. Direktoratet for mineralforvaltning er de siste årene styrket for å få en mer effektiv utføring av etatens forvaltningsoppgaver og reduksjon i saksbehandlingstiden for mineralnæringen. Dette arbeidet videreføres i 2018. Driftsbevilgningen til Direktoratet for mineralforvaltning foreslås økt med ytterligere 5 mill. kroner i 2018. Den økte bevilgningen

skal muliggjøre økt bemanning for å styrke etatens arbeid med oppfølging og behandling av konsesjonssøknader og til IKT-utvikling for å oppnå effektiviseringsgevinster.

Mineralloven fastsetter grunnleggende rammer for å drive mineralvirksomhet i Norge. Det er nå over sju år siden loven trådte i kraft 1. januar 2010, og Nærings- og fiskeridepartementet har startet et arbeid med en helhetlig gjennomgang og evaluering av loven. Arbeidet skal sluttføres i løpet av 2018.

Plan- og bygningsloven er et sentralt rammeverk for mineralvirksomhet. Regjeringen har forenklet loven i flere omganger, og gjennom dette bidratt til å bedre rammevilkårene for mineralnæringen. Blant tiltakene som ble vedtatt av Stortinget våren 2017 var innføringen av en egen hensynssone for mineralressurser. Endringen åpner for at kommunene gjennom sin planlegging kan synliggjøre mineralressurser som kan være aktuelle for framtidig utvinning. Hensikten er å unngå utbygging eller tiltak som kan vanskeliggjøre utvinning av mineralske ressurser.

Reiseliv

Oppgaver og mål

Reiseliv er en av verdens raskest voksende næringer. Et økende antall reisende globalt gir muligheter for ytterligere utvikling og vekst i den norske reiselivsnæringen.

Reiselivsnæringen brukes ofte som samlebetegnelse på bransjer hvor salget til reisende utgjør en markant andel av produksjonen; overnatting, servering, transport, opplevelser og formidling. Reiselivsnæringen kjennetegnes også ved at aktørene utfyller og påvirker hverandres virksomhet.

Natur utgjør en vesentlig del av det norske reiselivsproduktet, og store deler av reiselivsnæringen benytter naturen som utgangspunkt for sine produkter. Samtidig er også norske byer og kultur viktige ressurser for norsk reiseliv.

Regjeringen la våren 2017 fram Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*. I meldingen redegjør regjeringen for muligheter og utfordringer i norsk reiseliv, og presenterer regjeringens politikk for reiselivsnæringen. Regjeringen vil at norske reiselivsbedrifter utnytter det økte potensialet i markedet på en lønnsom og bærekraftig måte.

De viktigste virkemidlene innenfor Nærings- og fiskeridepartementets område ligger hos Innovasjon Norge og Norges forskningsråd, jf. nærmere omtale under programkategori 17.20. Innovasjon Norge skal bidra til å profilere Norge som

reisemål i samarbeid med reiselivsnæringen og stimulere til utvikling av næringen. Norges forskningsråd finansierer forskning på reiseliv gjennom generelle ordninger og ved egen forskning på reiseliv. I tillegg gir departementet tilskudd til Visit Svalbard AS, jf. kap. 900, post 74.

Status og resultater

Statistisk sentralbyrås satellittregnskap for turisme viser at reiselivsnæringen i 2015 stod for i overkant av fire pst. av verdiskapingen og rundt sju pst. av sysselsettingen i Fastlands-Norge. Reiselivsnæringens samlede verdiskaping var på rundt 110 mrd. kroner i 2015. Med om lag 160 000 årsverk bidrar reiselivsnæringen til aktivitet og lokal utvikling over hele landet.

Det har vært en positiv utvikling i norsk reiseliv de siste årene. Antall kommersielle overnattinger økte med 5 pst. fra 2015 til 2016, drevet av en sterk vekst i antall besøkende fra utlandet. I 2016 økte antallet internasjonale turistankomster til Norge med 12 pst., mot en vekst i internasjonal turisme på 4 pst. globalt.

Tabell 4.2 Verdiskaping og sysselsetting fordelt på enkeltbransjer innenfor reiselivsnæringen i 2015¹

Enkeltbransjer	Andel av reiselivets verdiskaping (i pst.)	Andel av reiselivets sysselsetting (i pst.)
Servering	24	29
Overnatting	11	16
Transport	29	32
Formidling, inkl. utleie/leasing	19	8
Aktiviteter/opplevelser	17	15
Reiselivsnæringen – samlet	100	100

¹ Kilden er SSBs satellittregnskap for turisme. Tidligere år har tall og definisjoner fra Menon Economics blitt benyttet. Kilde: SSB

Nærings- og handelsdepartementet startet i 2012 et arbeid med å omstrukturere reisemålsselskapene for å gjøre driften mer effektiv og finansieringen mer robust og forutsigbar. Ansvar for å gjennomføre strukturprosessen ble etter regjeringsskiftet i 2013 overført til reiselivsnæringen, slik at næringen selv fikk styre sin omorganisering. Nærings- og fiskeridepartementet har gjen-

nom insentivordningen for restrukturering av reiselivsnæringen bidratt med tilskuddsmidler til prosessen. De siste prosjektene med støtte fra departementet avsluttes etter planen høsten 2017. Reisemålselskapene er samlet i større enheter og det er utviklet et bedre samarbeid dem imellom. Den nye strukturen for reisemålsselskap gir næringen et godt utgangspunkt for å koordinere en felles innsats.

Prioriteringer 2018

Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2018 prioritere arbeidet med å følge opp stortingsmeldingen om reiseliv med vekt på bærekraftig reiseliv, samarbeid mellom reiselivsnæringen og andre næringer, og å måle effekten av profileringsarbeidet finansiert med statlige midler. Regjeringen vil sette i gang prosessen med å kartlegge det offentliges tilsynspraksis med reiselivsnæringen, som grunnlag for å kunne redusere den totale belastning på næringen.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 720 (2016–2017), 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for utvidelse av reiselivsnæringens sesong i samarbeid med reiselivsnæringen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 324 S (2016–2017), jf. Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*.

Nærings- og fiskeridepartementet vil vurdere saken og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 723 (2016–2017), 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen sette i gang et arbeid for å sikre hele bredden av aktører i norsk reiseliv økt digital kompetanse.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 324 S (2016–2017), jf. Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*.

Regjeringen har satt i gang en Digital21-prosess for økt digitalisering i næringslivet. Formålet er å etablere en helhetlig og samlende strategi på tvers av næringer og bransjer. Dette kan også komme reiselivsnæringen til gode.

Regjeringen viser videre til at Innovasjon Norge tilbyr kurs i digitale ferdigheter for reiselivsbedrifter, spesielt for små og mellomstore bedrifter. Dette er nasjonale kurs, som er tilgjengelige over hele landet og som arrangeres med jevne mellomrom, på flere nivå og etter behov. Kursene leveres av en privat aktør, etter en offentlig anbudsprosess.

Regjeringen viderefører sitt oppdrag til Innovasjon Norge, og anser dermed vedtaket som fulgt opp.

Fiskeri

Oppgaver og mål

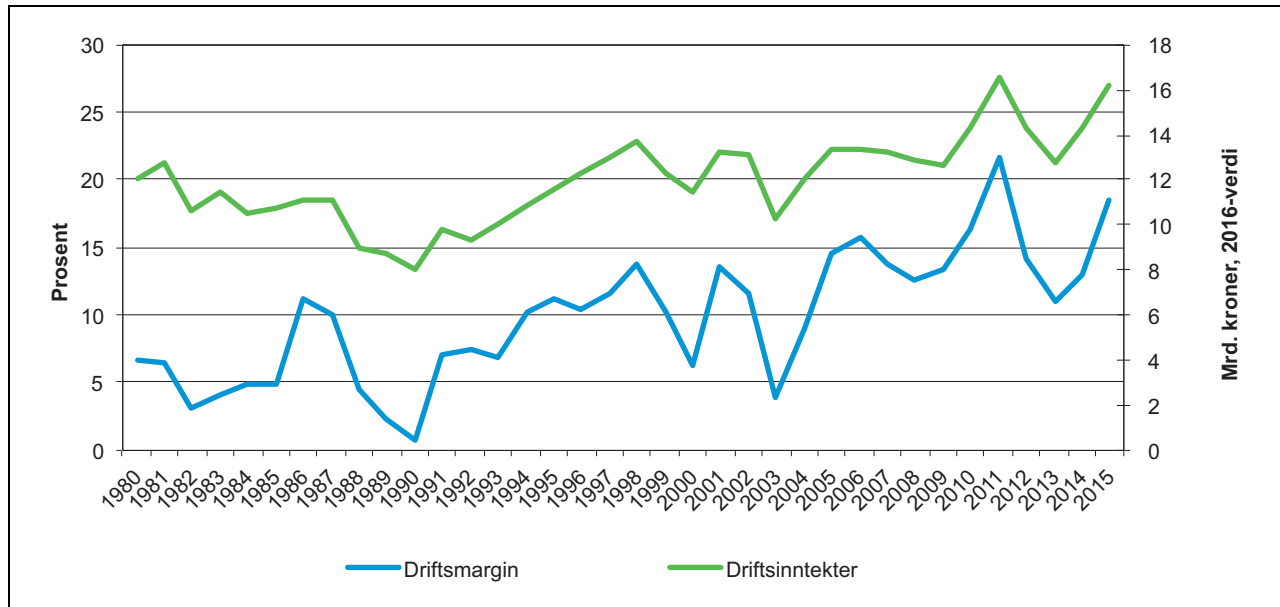
Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for regjeringens politikk på fiskeriområdet. Dette omfatter forvaltning og regelverk, inkludert næringsstruktur, reguleringen av og adgangen til å drive fiske og fangst, kvoteforhandlinger og internasjonale fiskeriavtaler. Målet er å framme en lønnsom og verdiskapende fiskerinæring innenfor bærekraftige rammer.

Fiskeridirektoratet er rådgivende og utøvende organ for Nærings- og fiskeridepartementet innen fiskeriforvaltning. Hovedoppgavene til direktoratet er knyttet til fiskerireguleringer og ressurskontroll. Fiskeridirektoratet samarbeider nært med Havforskningsinstituttet, andre etater og organisasjoner nasjonalt og internasjonalt for å gi Nærings- og fiskeridepartementet best mulige kunnskapsbaserte råd.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for mattrygghet knyttet til primærproduksjon av sjømat. Mattilsynet fører tilsyn på området.

Havets og kystens ressurser og miljø er fundamentet for marin verdiskaping. Vitenskapelige råd, gode forvaltningsprinsipper og god kontroll med høstingen av ressursene er avgjørende for å kunne realisere et høyt langtidsutbytte av bestandene. Kvotene svinger med bestandsstørrelsene. Innenfor disse biologiske rammene søkes det stabilitet i ressursfordelingen, for å sikre mest mulig forutsigbarhet for næringsaktørene.

Norge deltar i en rekke internasjonale fora der forvaltning av havets ressurser er tema. Gjennom internasjonalt samarbeid arbeider Norge for at forvaltningen av disse ressursene skal skje i tråd med anerkjente prinsipper som bærekraftig bruk, føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning. Det inngås avtaler om felles forvaltning av delte fiskebestander for å sikre bærekraftig høsting og forvaltning av fiskeriene.

Figur 4.4 Gjennomsnittlig driftsmargin og totale driftsinntekter for fiskeflåten, 1980–2015

Definisjon: Driftsmargin = (driftsresultat/driftsinntekter) * 100

Kilde: Fiskeridirektoratet

Status og resultater

Lønnsomhet

For fiskeflåten har utviklingen i lønnsomhet de siste 25 årene, målt ved driftsmarginen, vært positiv sett under ett, selv om lønnsomheten har variert mye, jf. figur 4.4. Etter et historisk høyt nivå i 2011 hadde fiskeflåten to år med reduksjon i driftsinntektene og driftsmarginen, deretter økning til om lag 2011-nivå i 2015. Totale driftsinntekter for fiskeflåten (som inngår i lønnsomhetsundersøkelsen) var i 2015 i på 16,2 mrd. kroner, som var en økning på om lag 1,8 mrd. kroner fra 2014. Driftsmarginen var i 2015 på 18,5 pst., en økning fra 12,9 pst. i 2014.

Det er flere underliggende årsaker til den positive utviklingen i lønnsomhet i perioden. Flere av våre viktigste fiskebestander er i langt bedre forfatning nå enn i 1990. Dessuten har tallet på fiskefartøy blitt redusert. Det har bidratt til lavere kostnader og høyere produktivitet, noe som illustreres godt i figur 4.5.

Mens 20 475 personer hadde fiske som hovednæring i 1990, var det 14 264 i 2000 og 10 325 i 2010. Foreløpige tall viser at det for 2016 var 9 411 personer som var registrert med fiske som hovednæring, en liten økning fra 2015.

Fiskeriforvaltning

Bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske og fiskerikriminalitet (UUU-fiske) er høyt prioritert av Nærings- og fiskeridepartementet. Fiskeriforvaltningen har prioritert internasjonalt samarbeid om ressurskontroll. Fiskeriforvaltningens analysenettverk er et tverrfaglig samarbeid mellom ulike kontrolletater. Sekretariatet for nettverket ligger i Nærings- og fiskeridepartementet.

Refordelingen av kvoter og flere fiskerireguleringer er delegert til Fiskeridirektoratet for å forenkle saksbehandlingen. Det er gjennomført en prøveordning med kvotebytte i lodde- og nordsjøsildefisket i 2017. Struktureringsprosessen i havfiskeflåten er forenklet. I juni 2016 ble reglene om fylkesbindinger ved strukturering endret. Med de nye reglene deles landet i to områder hvor de tre nordligste fylkene utgjør ett område, mens resten av landet utgjør det andre. Dette er tiltak som vil kunne bidra til en lønnsom helårig drift for fiskeflåten.

Norge har i dag et kvotesystem som er stabilt og forutsigbart, men som gir lite fleksibilitet til aktørene. Regjeringen satte derfor i 2015 ned et offentlig utvalg som skulle foreta en gjennomgang av det norske kvotesystemet og vurdere hvordan ressursrenten fra fiskeriene skal behandles i framtiden. Utvalget leverte sin innstilling i desember 2016, og utvalgets forslag er til vurdering i departementet.

Norge har inngått bilaterale avtaler om fiskerisamarbeid med Russland, EU, Grønland og Færøyene for 2017. Trepartsavtalen mellom Island, Grønland og Norge om lodde er videreført. Norge har også samarbeidet med Island om kvotebytte og oppfølging av Smutthullavtalen.

I 2014 ble Norge, EU og Færøyene enige om en femårig trepartsavtale om forvaltning og fordeling av makrell. Videre forhandlinger for også å få Island og Grønland inn i forvaltningssamarbeidet vil fortsette. I 2016 ble det gjennomført forhandlinger om norsk vårgytende sild mellom Norge, Russland, Island, EU og Færøyene for 2017. Det var enighet om å videreføre forvaltningsplanen som før, og det er oppnådd enighet om totalkvote. Partene har ikke klart å bli enige om en ny fempartsavtale når det gjelder andelsfordeling, og forhandlingene fortsetter i 2017. Norge, EU, Færøyene og Island inngikk i 2016 en avtale om totalkvote og forvaltningsplan for kolmule. Det er heller ikke her enighet om en ny avtale, men det eksisterer en felles forståelse av totalkvoten. Forhandlingene fortsetter i 2017. Meld. St. 28 (2016–2017) *Noregs fiskeriavtaler for 2017 og fisket etter avtalane i 2015 og 2016* rapporterer om Norges internasjonale fiskeriavtaler og fisket etter avtalene.

Det har vært politiske samtaler med både Storbritannias minister for fiskeri og EU-kommisæreren om brexit. Nærings- og fiskeridepartementet har startet arbeidet for å utrede en rekke

spørsmål i denne saken. Arbeidet gjøres i dialog med næringen.

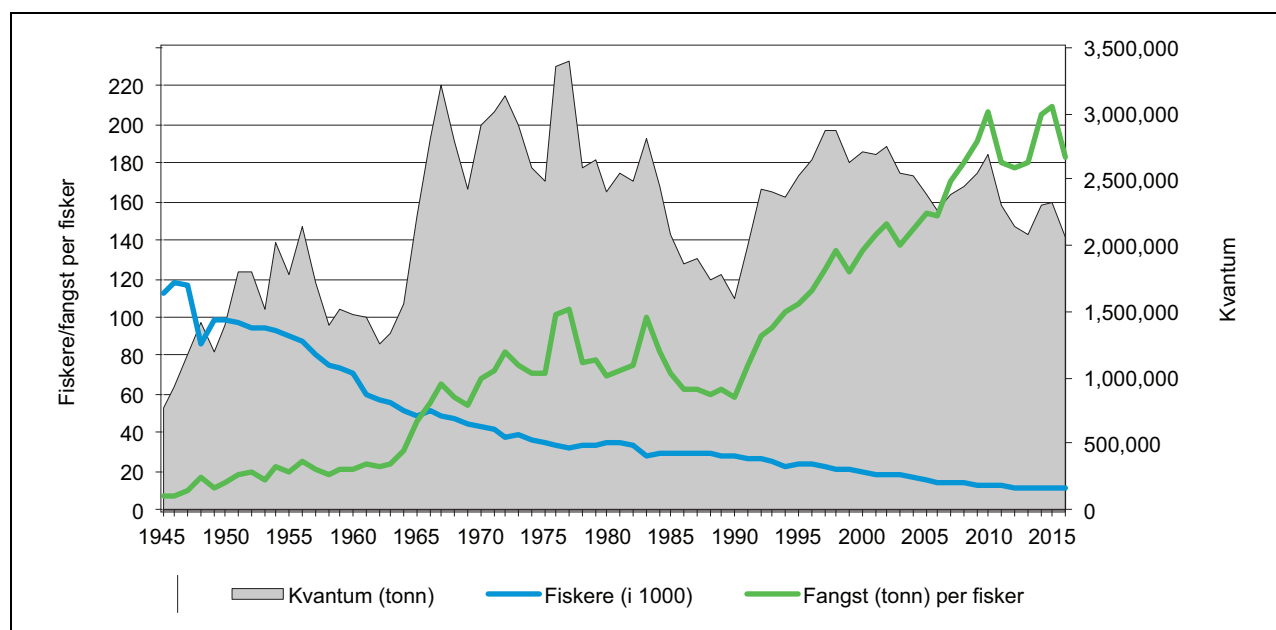
Norge legger stor vekt på å utvikle normativ hav- og fiskeriforvaltning gjennom FNs havretts- og fiskeriresolusjoner. FAO vedtok i 2017 retningslinjer for globale fangstsertifikatsystemer. Norge har deltatt i FAOs arbeid med retningslinjer for flaggstatsansvar og retningslinjer for bunnfiske og fiske nær sårbare bunnhabitater, og var i mai 2017 vertskap for det første statspartsmøte om avtalen om havnestatskontroll. Norge deltar også i den årlige oppfølgingen av relevante retningslinjer i de ulike fiskeriforvaltningsorganisasjonene. Norge bidrar til å sette havets betydning for global matsikkerhet og ernæring høyt på dagsorden internasjonalt.

Norge deltar i forhandlingene i FN om utvikling av elementer til en ny avtale om havmiljø under havrettskonvensjonen bl.a. for å forbedre den internasjonale havmiljøforvaltningen, og for å ivareta eksisterende avtaler som regulerer fiskeriforvaltning og skipsfart. Den forberedende komité avholdt sitt siste møte i juli 2017 og overleverte sitt forslag til Generalforsamlingen.

Prioriteringer 2018

Utvikle kvotesystemet og fiskerireguleringene

Nærings- og fiskeridepartementet vil fortsette arbeidet med å utvikle kvote- og tillatelsessystemet for å gjøre det mer framtidsrettet, fleksibelt og tilpasset næringens behov. Kvoteutvalget

Figur 4.5 Utvikling i fangst, antall fiskere og fangst per fisker, 1945–2015

Kilde: Fiskeridirektoratet

leverte i desember 2016 NOU 2016:26 Et framtidsett kvotesystem om hvordan framtidens kvotesystem bør innrettes. Departementet vil følge opp utvalgets arbeid.

Bidra til bærekraftig ressursutnyttelse internasjonalt

Norge vil være en pådriver i internasjonale forhandlinger for å oppnå bærekraftige avtaler som ivaretar norske interesser. Norge skal også være en premissleverandør og bidragsyter til den internasjonale fiskeri- og havdebatten og legge særlig vekt på at bærekraftig ressursutnyttelse er et viktig bidrag til global matsikkerhet og ernæring. Det arbeides også for at globale konvensjoner og retningslinjer så langt som mulig ligger tett opp til norske interesser.

Bekjempe ulovlig, uregulert og uregistrert fiske og fiskerikriminalitet

I kampen mot UUU-fiske og fiskerikriminalitet prioriteres målrettet kontroll og samarbeid med faglige myndigheter både nasjonalt og internasjonalt. I 2018 vil det bli arbeidet for å få vedtatt en resolusjon om fiskerikriminalitet i FNs kriminalitetskommisjon og å opprette et internasjonalt ekspertpanel mot fiskerikriminalitet. I tillegg skal det tilrettelegges for samarbeid mellom FAO og UNODC for gjensidig støtte i arbeidet mot UUU-fiske og fiskerikriminalitet.

Den nasjonale innsatsen for å sikre god ressurskontroll og fangststatistikk videreføres. Justeringsvesenets tilsyn av fiskevekter er en del av arbeidet mot UUU-fiske i Norge.

Sikre et best mulig avtaleverk med både EU og Storbritannia

Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2018 arbeide for å sikre et best mulig avtaleverk på fiskeriområdet med både EU og Storbritannia. Storbritannia blir en betydelig fiskerinasjon i nordøst-Atlanteren når landet går ut av EU. Det må inngås et avtaleverk for forvaltningen av fellesbestandene i Nordsjøen og kyststatsforhandlingene om pelagiske bestander, som også inkluderer Storbritannia som selvstendig part. Det må også inngås en egen fiskeritavtale med Storbritannia.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 919 (2015–2016), 15. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere å implementere forslagene fra Fiskarlaget og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 416 S (2015–2016), jf. Dokument 8:105 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentant Torgeir Knag Fylkesnes om umiddelbar frys av fiskeriministerens instruks, som i strid med Stortingets ønske åpner for overføring av fiskekvoter.*

Regjeringen la fram sin vurdering av forslagene fra Fiskarlaget i Meld. St. 31 (2016–2017) *Noen fiskeri- og havbrukspolitiske saker*. Stortingets vedtak nr. 727 (2016–2017) til denne meldingen ber regjeringen implementere Fiskarlagets modell ved første anledning. Nærings- og fiskeridepartementet fastsatte 15. juni 2017 ny instruks i henhold til Stortingets vedtak, jf. omtale under. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 119 (2016–2017), 8. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen gi ungdom bedre mulighet til å prøve seg i fiskeriene gjennom å utvide ungdomsfiskeordningen til å gjelde hele året.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 61 S (2016–2017), jf. Dokument 8:126 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes og Snorre Serigstad Valen om å åpne havet for ungdomsfiske hele året.*

Nærings- og fiskeridepartementet har startet opp arbeidet med å utrede de spørsmålene som reises av næringskomiteen, og det er bedt om utredningsbidrag fra ulike instanser. Frist for tilbakemelding til departementet er i løpet av august. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget når innspillene er mottatt og vurdert.

Vedtak nr. 451 (2016–2017), 31. januar 2016

«Stortinget ber regjeringa gi fiskarane i Måsøy full adgang til fisket etter kongekrabbe frå og med kvoteåret 2017.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 163 S (2016–2017), jf. Dokument 8:7 (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Frank Bakke-Jensen og Oskar J. Grimstad om å*

utvide områdeadgangen i det kvoteregulerte fisket etter kongekrabbe.

Vedtaket ble umiddelbart fulgt opp, og 6. februar 2017 ble det vedtatt fartøykvoter som tok høyde for økt deltakelse fra fartøy fra Måsøy kommune i fisket etter kongekrabbe i det kvoteregulerte området. Vedtaket er med dette fulgt opp.

Vedtak nr. 452 (2016–2017), 31. januar 2016

«Stortinget ber regjeringa komme attende til Stortinget med ei sak vedrørende konsekvensar av endring i aktivitetskravet og eventuell utviding av adgangen til kongekrabbefiske.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 163 S (2016–2017), jf. Dokument 8:7 (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Frank Bakke-Jensen og Oskar J. Grimstad om å utvide områdeadgangen i det kvoteregulerte fisket etter kongekrabbe.*

Regjeringen redegjorde for denne saken i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*, s. 115–117. Stortinget tok omtalen til orientering, jf. Innst. 401 S (2016–2017). Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 566 (2016–2017), 4. april 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere å nedlegge moratorium mot bunntråling i områder som er gjort tilgjengelig for bunntråling på grunn av mindre isdekke, inntil ny rullering av forvaltningsplan for Barentshavet er behandlet av Stortinget, og snarest mulig komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 241 S (2016–2017), jf. Dokument 8:36 (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rigmor Andersen Eide, Line Henriette Hjemdal og Geir Jørgen Bekkevold om marine verneområder i Arktis og føre-var-prinsippet ved all virksomhet i tidligere helt eller delvis islagte områder.*

Norsk fiskeriforvaltning er basert på føre-var-prinsippet og vitenskapelig rådgivning. Vi legger stor vekt på at vår forvaltning skal være kunnskapsbasert og bygge på best mulig vitenskapelig grunnlag. Både den nasjonale forvaltningen og de årlige forhandlingene Norge fører med andre land er i hovedsak basert på rådgivingen fra Det internasjonale råd for havforskning (ICES). Gjennom

havressursloven er vi forpliktet til å innføre de reguleringer som er nødvendig for å sikre en bærekraftig beskatning av våre marine ressurser. I tillegg har vi en forpliktelse til å ivareta havmiljøet, ved å sikre at den påvirkning fiskeriene har på havmiljøet er innenfor akseptable rammer. Vår fiskeriforvaltning har vist seg å gi gode resultater.

Overvåkingsgruppen for havforvaltningsplanene skriver i sin rapport fra 2017 om Barentshavet at «Gjennom MAREANO og økosystemtoktet har en siden 2009 fått mye ny informasjon om utbredelse av bunndyr. I den norske delen av Barentshavet er artsrikdommen høy, og spesielt store mengder av bunndyr (både i antall individer og biomasse) er funnet på og rundt Sentralbanken, på Spitsbergbanken og nordøst for Svalbard.» Rapporten påpeker også at artsrikdommen er generelt høyere i det nordlige Barentshavet enn i sør. Bankeområdene i Barentshavet er også kjent som viktige for både fisk, sjøfugl og sjøpattedyr.

I forvaltningsplanen for Barentshavet–Lofoten er havområdene rundt Svalbard, inkludert Bjørnøya, identifisert og beskrevet som særlig verdifulle og sårbare områder. Både iskantsonen og polarfrontens beliggenhet påvirkes av klimaendringene, og har trukket seg lengre nordover enn tidligere. En ny vurdering av hvordan de særlig verdifulle og sårbare områdene ved iskantsonen, polarfronten og havområdene rundt Svalbard kan avgrenses, vil bli gjort som en del av det faglige arbeidet fram mot revidering av forvaltningsplanen i 2020.

Solid kunnskap er et nødvendig grunnlag for videreutvikling av norsk havforvaltning. Kartlegging av havbunnen gjennom MAREANO-programmet øker kunnskapen betydelig om utbredelsen av naturtyper og arter, og påvirkning på disse fra menneskelig aktivitet. Denne kunnskapen gir grunnlag for en bedre forvaltning og bevaring av sårbare naturtyper. Programmet har prioritert å kartlegge først de områdene som har eller kan ha store miljøverdier eller ressurser som kan påvirkes av eksisterende eller ny menneskelig aktivitet. I 2017 har MAREANO kartlagt havbunnen i utvalgte områder rundt Svalbard.

Når det gjelder vern av sårbare områder i Arktis, har Norge naturreservatene og nasjonalparkene på Svalbard som strekker seg ut til territorialgrensen. Dette er kystnære og i stor grad grunne områder der livet på sjøbunnen er svært viktig som føde for sjøpattedyr og sjøfugl, som det finnes store mengder av på Svalbard. Innenfor verneområdene er fiske med torsketrål ikke tillatt over betydelige områder i det nordlige Barentsha-

vet. Områder der sjøbunnen er vernet mot alle typer inngrep og bruk av redskap som kan skade sjøbunnen, omfatter i dag områder der dybden er mindre enn 100 meter.

Fiskeriene i Barentshavet er godt regulert gjennom et veletablert regulerings- og kontrollregime som bygger på vitenskapelige råd. Etter regjeringens vurdering er et generelt moratorium mot bunntrål ikke nødvendig for å sikre tilstrekkelig beskyttelse av artsdiversiteten og verdifulle områder. Vår fiskeriforvaltning har vist seg å gi gode resultater, bl.a. gjennom målrettede tiltak der det er identifisert et behov for beskyttelse. Det arbeides nå med en revidering av vårt regelverk om vern av sårbare marine økosystem. Denne reguleringen definerer i dag eksisterende fiskeområder, altså områder hvor det kan fiskes med bunnredskap, som områder grunnere enn 1000 meter dybde, mens nye fiskeområder, som er områder hvor det bare kan tillates et prøvefiske etter spesiell tillatelse og på særlige vilkår, defineres som områder dypere enn 1 000 meter dybde. Skillet mellom nye og eksisterende fiskeområder ble fastsatt på bakgrunn av sporingsdata fra norske og utenlandske trålere og norske line- og garnbåter fra årene 2007, 2008 og 2009, i tillegg til at dette var en naturlig grense med tanke på bunnforholdene langs norskekysten. Varmere hav og issmelting har den senere tid ført til et ekspanderende fiske nordover. Disse områdene omfattes imidlertid ikke av forskriftens definisjon av nye områder, da bunnforholdene er grunnere enn 1 000 meter. Departementet har på denne bakgrunn bedt Fiskeridirektoratet, i samarbeid med Havforskningsinstituttet, om å vurdere hvorvidt skillet på 1 000 meters dybde framdeles er hensiktsmessig i de nordligste områdene, eller om det er behov for å justere forskriften på dette området. Et forslag til revidert regelverk sendes på høring innen utgangen av 2017. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 727 (2016–2017), 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen implementere Fiskarlagets modell ved første anledning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 323 S (2016–2017), jf. Meld. St. 31 (2016–2017) *Noen fiskeri- og havbrukspolitiske saker*.

Nærings- og fiskeridepartementet fastsatte 15. juni 2017 ny instruks i henhold til Stortingets vedtak. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 856 (2016–2017), 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringa inkludere trofefiske i grensa for kor mykje fisk som kan takast ut av landet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 373 S (2016–2017), jf. Prop. 119 L (2016–2017) *Endringar i havressurslova m.m. (regulering av turistfiskerier m.m.)*.

Inkludering av trofefiske i grensen for hvor mye fisk som kan tas ut av landet er innarbeidet i regelverket med ikrafttredelse 1. januar 2018. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Havbruk

Oppgaver og mål

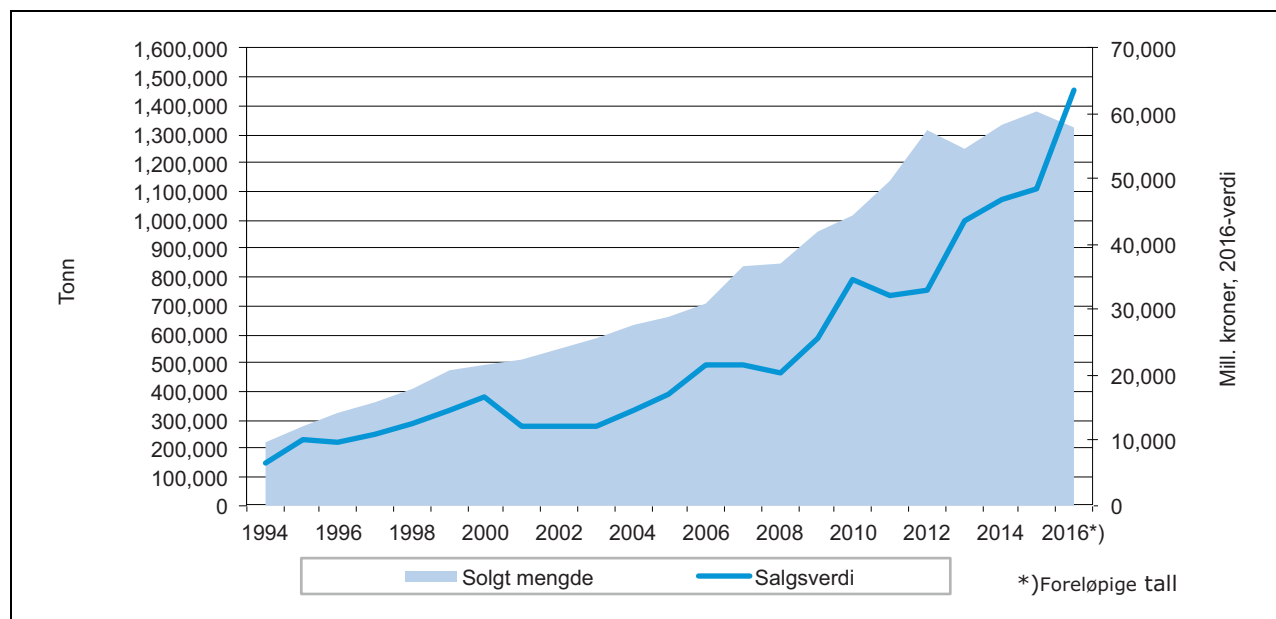
Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for regjeringens politikk på havbruksområdet. Dette omfatter bl.a. ansvar for forvaltning og regelverk, inkludert næringsstruktur, tildeling av konsesjoner, produksjonsbegrensninger, arealbruk og eierskap. Målet er å fremme en lønnsom og verdiskapende havbruksnæring innenfor miljømessig bærekraftige rammer.

Fiskeridirektoratet og Mattilsynet er rådgivende og utøvende organer for Nærings- og fiskeridepartementet innen forvaltning av havbruksnæringen. Hovedoppgavene til Fiskeridirektoratet er knyttet til produksjonsreguleringer og miljøhensyn, mens hovedoppgavene til Mattilsynet er knyttet til mattrygghet, fiskehelse og -velferd. Direktoratene samarbeider nært med Havforskningsinstituttet, Veterinærinstituttet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) og andre etater og miljøer nasjonalt og internasjonalt, for å gi Nærings- og fiskeridepartementet best mulige råd.

Status og resultater

Produksjon og lønnsomhet

Oppdrettsnæringen har hatt en betydelig produktionsvekst de siste tiårene. Siden 2012 har volumveksten imidlertid avtatt, og produksjonen har ligget på et relativt jevnt nivå. I 2016 var produksjonen av laks om lag 1 235 000 tonn, en reduksjon på 5,2 pst. fra 2015. I tillegg produserte den norske havbruksnæringen om lag 88 000 tonn regnbueørret. Gjennomsnittlig salgspris for både laks og ørret økte betydelig fra 2015 til 2016. I 2016 ble det solgt 2 767 tonn skaldyr, hvor blåskjell utgjør hoveddelen. Det ble solgt 2 473 tonn av andre opp-

Figur 4.6 Total mengde og førstehåndsverdi av fisk i havbruksnæringen 1993–2016

Kilde: Fiskeridirektoratet

drettede marine fiskearter i 2016. Førstehåndsverdien av produksjonen av fisk fra havbruksnæringen var i 2016 på 63,9 mrd. kroner, en økning på 37 pst. sammenlignet med 2015, jf. figur 4.6.

De siste årene har antall sysselsatte innen havbruksnæringen vært stigende. I 2016 var om lag 7 500 personer direkte sysselsatt i havbruksnæringen. Av disse var 5 400 sysselsatt innenfor matfiskproduksjon av laks og regnbueørret, en økning fra 4 750 sysselsatte i 2015. I tillegg til direkte arbeidsplasser skaper havbruksnæringen ringvirkninger i annet næringsliv, bl.a. innen utvikling og produksjon av fôr og utstyr, videreforedling, transport og salg.

Det drives oppdrett i omkring 160 kommuner, fra Lillesand i sør til Sør-Varanger i nord. Hovedtyngden av oppdrettsaktiviteten er på Vestlandet, i Trøndelag og Nordland.

Utviklingen i gjennomsnittlig driftsmargin er svært markedsavhengig og viser store variasjoner fra år til år, jf. figur 4.7. Lakseprisen var høy også i 2016. Gjennomsnittlig driftsmargin gikk ned fra 25,4 pst. i 2014 til 19,4 pst. i 2015. Gjennomsnittlig produksjonskostnad per kg gikk kraftig ned fram til 2000. Deretter har det vært en utflating, og med gradvis økning fra 2012. Gjennomsnittlig produksjonskostnad i nominell verdi økte til 26,15 kroner per kg i 2015. Førkostnader utgjør i overkant av halvparten av produksjonskostnadene per kilo produsert fisk.

Lakseprisen fortsatte å stige i 2016. Dersom ikke kostnadsøkningen ble større enn inntektsøk-

ningen kan det forventes høyere driftsmargin i 2016.

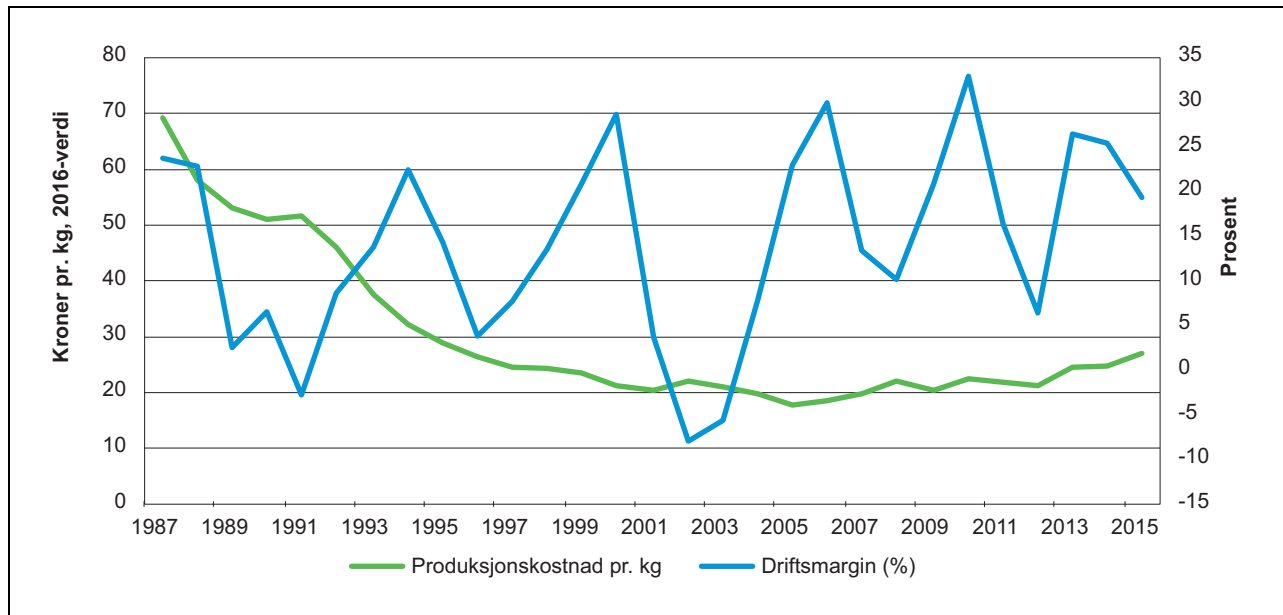
Kapasitetsvekst

Sommeren 2015 fikk etablerte oppdrettere tilbud om 5 pst. økt kapasitet på eksisterende tillatelser, mot vesentlig strengere miljøkrav når det gjelder lakselus. Vederlaget for kapasitetsøkningen ble satt til 1 mill. kroner per tillatelse. Fristen for å innbetale vederlaget var 1. mars 2017, og ved utløpet av fristen var det innbetalt vederlag for til sammen 63 tillatelser. Det er ti aktører som har benyttet tilbudet.

I 2013 ble det utlyst 45 nye tillatelser til lakse- og ørretoppdrett. En av de tildelte tillatelsene ble ikke tatt i bruk. Denne tillatelsen blir tildelt høsten 2017. Vederlaget for tillatelsen er 10 mill. kroner.

I juni 2016 ble en modell med variabel grense for maksimalt tillatt biomasse (MTB) gjennom året innført som en prøveordning i norsk lakse- og ørretoppdrett. Ordningen innebærer at taket for hvor mye fisk som kan stå i sjøen økes i den beste tilvekstperioden, mot at det senkes i resten av året, og gir mulighet for økt aktivitet i foredlingsleddet på vinteren, i perioder hvor det ellers har vært vanlig med permitteringer. Ordningen ble tilbudt mot et vederlag på 1,5 mill. kroner. Ved utløpet av søknadsfristen var det innbetalt vederlag for til sammen 21 tillatelser.

Regjeringen foreslo i Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk*

Figur 4.7 Gjennomsnittlig driftsmargin og gjennomsnittlig produksjonskostnad per kilo laks og regnbueørret 1987–2015

Definisjon: Driftsmargin = (driftsresultat/driftsinntekter) * 100

Kilde: Fiskeridirektoratet

lakse- og ørretoppdrett en handlingsregel for kapasitetsjustering i norsk lakse- og ørretoppdrett basert på produksjonsområder og miljøindikatorer. En forutsetning for vekst er at næringen drives innenfor miljømessig akseptable rammer. Stortinget har gjennom behandlingen av meldingen sluttet seg til hovedprinsippene i meldingen. Det nye systemet for kapasitetsjusteringer trer i kraft 15. oktober 2017.

Arealstruktur

En avgjørende faktor for å kunne utnytte havbruksnæringens produksjonspotensial er tilgang på egnet areal til sjømatproduksjon og at arealet utnyttes på en best mulig måte.

Utviklingen har i store trekk gått fra en forvaltning som tok utgangspunkt i det enkelte oppdrettsanleggets påvirkning, til å i stadig større grad vektlegge samlet effekt fra flere anlegg i et større område. Dette gradvise skiftet har vært nødvendig for å håndtere næringens sykdoms- og miljøutfordringer på en god måte.

Det nye forvaltningssystemet som innebærer inndeling av kysten i produksjonsområder og at miljøindikatorer skal avgjøre mulighetene for videre vekst, gir insentiver til å legge til rette for mer optimal arealstruktur for videre bærekraftig vekst i havbruksnæringen.

Oppfølging av regionreformen

Som en oppfølging av regionreformen vurderes det tiltak for å effektivisere saksbehandlingen av akvakultursøknader.

Ved stortingsbehandlingen av regionreformen (jf. Innst. 385 S (2016–2017)) påpekte flertallet at det må flyttes faglige ressurser fra Fiskeridirektoratets regioner til de nye folkevalgte regionene. I forbindelse med overføring av behandling av akvakultursøknader til fylkeskommunene i 2010 ble det overført faglige ressurser fra Fiskeridirektoratet, og det er ikke ytterligere ressurser tilgjengelig på dette området ved regionkontorene i Fiskeridirektoratet.

Utvikling av ny teknologi

Gode oppdrettslokaliteter er i ferd med å bli et knapphetsgode. Utvikling av ny teknologi kan bidra til å realisere nye driftsopplegg innen landbasert oppdrett, halvlukkede anlegg i skjermede fjorder, ulike anleggsformer lengre ut til havs, samt en videreutvikling av dagens åpne merdteknologi. Dette kan legge til rette for oppdrettsvirksomhet i tidligere uegnede områder, og dermed også økt produksjon. Regelverket bør være så teknologinøytralt som mulig. Det betyr at det bør stilles funksjonskrav framfor krav om at det skal brukes én spesifikk teknologi. Et teknologinøytralt

regelverk gir grunnlag for nye og innovative løsninger.

En toårig prøveordning med utviklingstillatelser ble innført i november 2015. Dette er særtillatelser som kan tildeles prosjekter som innebærer betydelig innovasjon og betydelige investeringer. Formålet er å legge til rette for utvikling av teknologi som kan bidra til å løse en eller flere av de miljø- og arealutfordringene som akvakulturnæringen står overfor, f.eks. ved konstruksjon av prototyper og testanlegg, industriell design, utstyrsinstallasjon og fullskala prøveproduksjon. Fiskeridirektoratet har per 19. september 2017 mottatt 62 søknader om til sammen i overkant av 500 utviklingstillatelser. Det er gitt 5 tilsagn om til sammen 38 tillatelser. 39 søknader er per 19. september til behandling og det er gitt 18 avslag.

Bærekraftig havbruk

Som all annen matproduksjon vil lakseoppdrett sette sitt avtrykk og påvirke miljøet rundt seg. Det er bred politisk enighet om at et visst miljøavtrykk må aksepteres, men at produksjonen skal foregå innenfor bærekraftige rammer.

Ved behandling av Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett* har Stortinget gjort klart hvilket miljøavtrykk som er akseptabelt når det gjelder lakselus. Stortinget sluttet seg også til en indikator for lakseluspåvirkning av villfisk basert på modellering. En rekke forskningsinstitusjoner har blitt involvert i arbeidet med å videreutvikle modellverktøyet, og en ekspertgruppe har kommet med en rapport om risiko for lakselusindusert dødelighet hos villfisk innenfor de enkelte produksjonsområdene. Rapporten vil danne det faglige grunnlaget for regjeringens beslutning om justering av produksjonskapasiteten i lakse- og ørretproduksjonen høsten 2017. Modeller for å vurdere lakselusas virkninger på villfisk vil bli utviklet videre i årene som kommer.

Tiltak mot rømming har vært prioritert både av myndighetene og næringen i de siste årene. Det har ført til at både antall rømmingsepisoder og mengde rømt fisk er redusert. Nivået er nå så lavt at enkelthendelser har stor betydning for de samlede rømmingstallene. Myndighetene har de siste årene fastsatt strengere krav til teknisk utforming av anleggene og styrket tilsynet med at reglene overholdes. De fleste uhell skyldes nå menneskelig svikt og rutinesvikt. Tilsvarende konstruksjonskrav til landbaserte oppdrettsan-

legg, inkludert settefiskanlegg, ble fastsatt 19. juni 2017 og trer i kraft 1. januar 2018. Forskriftens krav innføres over tid, og innen 1. januar 2021 skal alle landbaserte anlegg ha brukstillatelse av Fiskeridirektoratet.

Den ansvarlige oppdretter skal betale for utfisking når eier av den rømte oppdrettsfisken kan identifiseres. Oppdrettsnæringens sammenslutning for utfisking av rømt oppdrettsfisk (OURO) skal betale når en ansvarlig eier ikke kan identifiseres. Alle innehavere av akvakulturtillatelse til laks, ørret og regnbueørret er pliktige til å delta i OURO. I 2016 ble det gjennomført utfisking i 37 vassdrag der innslaget av rømt oppdrettsfisk var for høyt.

Miljøutfordringene knyttet til havbruk er nærmere omtalt i del III, kap. 7 Omtale av klima- og miljørelevante saker.

Tap og sykdom

Tap i fiskeoppdrett kan brukes som en indikator på velferd og et indirekte mål for fiskehelse. Årsaker til dødelighet kan være alt fra stress, skader, parasitter og sykdom. Tapet i matfiskproduksjonen er fortsatt høyt. De viktigste tapsårsakene har vært dårlig smoltkvalitet, sykdom og dårlig vannmiljø. I 2016 var det også til dels store tap som følge av behandling mot lakselus. Dette hadde sammenheng med resistensutvikling mot lusemidler og innføringen av nye metoder for mekanisk behandling. Rensefisk er et viktig og mye brukt tiltak mot lakselus. Data for tap og dødelighet hos rensefisk mangler, men det er allment kjent at en stor andel av rensefisken dør eller går tapt på annen måte i løpet av en produksjonssyklus.

Pankreassykdom (PD) er fortsatt en av de mest alvorlige sykdommene i oppdrettsnæringen. Den fører til lidelser for fisken og store økonomiske tap for enkeltoppdrettere og en samlet næring. Antall utbrudd var 138 – omtrent på samme nivå som tidligere. Målet om å holde områdene nord for Sør-Trøndelag fri for PD ble i hovedsak oppnådd, med unntak av noen utbrudd i grenseområdet mellom Nord-Trøndelag og Nordland. Det var 12 utbrudd av infeksiøs lakseanemi (ILA) i 2016. De fleste tilfellene er fremdeles i Nordland.

Andre sykdommer i fiskeoppdrett er Amøbegjellesykdom (AGD) og hjertesykdommene kardiomyopatisyndrom (CMS) og hjerte- og skjelettmuskelbetennelse (HSMB).

Prioriteringer 2018

Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å skape en forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst, gjennom implementering av det nye vekstsystemet, forenklingstiltak og utviklingstillatelser. Nytt system for kapasitetsjusteringer i norsk lakse- og ørretoppdrett vil tre i kraft 15. oktober 2017. Det tas sikte på å gjennomføre den første tildelingen av økt kapasitet etter det nye systemet i 2018. Tidsrammen avhenger av innretningen på tildelingsrunden.

Nærings- og fiskeridepartementet vil prioritere en effektiv forvaltning av og tilsyn med det nye systemet for regulering av produksjonsvekst i lakse- og ørretoppdrettsnæringen.

Miljøutfordringer i havbruk

Videre tiltak for kontroll med lakeslus er prioritert. Tiltakene må innrettes slik at de ivaretar fiskevelferden.

Arbeidet med å forebygge rømming er prioritert, og tiltak for å fjerne rømt oppdrettsfisk gjennom oppdrettsnæringens utfiskingssammenslutning (OURO) videreføres.

Det er også viktig for havbruksnæringens økonomi og omdømme at produksjonssvinnet i anleggene holdes på et lavt nivå.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 679 (2014–2015), 15. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede en utslippsmodell der hver enkelt aktørs tillatte miljøbelastning er definert.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 361 S (2014–2015), jf. Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Regjeringen følger opp anmodningen om å utrede en utslippsmodell der hver enkelt aktørs tillatte miljøbelastning er definert. Dette er imidlertid et krevende arbeid som må ta tid. Regjeringen omtalte hvordan anmodningsvedtaket følges opp i Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet, side 66. En slik utslippsmodell kan sees på som en videreutvikling av den modellen som det nye produksjonsreguleringsregimet skal legge til grunn. Når den grunnleggende modellen er etablert, testet og en har skaffet tilstrekkelig erfaring med bruk av modellen, vil en

videreutvikling i retning av det Stortinget ber om i vedtaket være en naturlig vei å gå. Stortinget behandlet omtalen i Innst. 8 S (2016–2017) og hadde ingen merknader. Nærings- og fiskeridepartementet mottok sommeren 2017 en rapport fra Havforskningsinstituttet knyttet til spredning av organisk og uorganisk materiale innenfor de enkelte produksjonsområdene som en del av dette arbeidet.

Vedtak nr. 508 (2015–2016), 1. mars 2016

«Stortinget ber regjeringen fremme en tiltaksplan for å legge til rette for innlands oppdrettsfiskvirksomhet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 177 S (2015–2016), jf. Meld. St. 31 (2014–2015) *Garden som ressurs – markedet som mål – Vekst og gründerkap innan landbruksbaserte næringar*.

Regjeringen omtalte hvordan anmodningsvedtaket følges opp i Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet. Her er det redegjort for den utvikling som har skjedd på myndighetsnivå knyttet til innlands fiskeoppdrett. Stortinget behandlet omtalen i Innst. 8 S (2016–2017) og hadde ingen merknader. Det ble i juni 2017 avholdt et dialogmøte mellom næringsaktører og ulike relevante myndigheter. Hensikten var å få innspill til mulige tiltak. Regjeringen vil følge opp anmodningen ved å beskrive de endringer som er foretatt for å bedre legge til rette for innlandsoppdrett, samt vurdere behov for ytterligere regelverksendringer i en tiltaksplan i tråd med Meld. St. 31 (2014–2015) *Garden som ressurs – markedet som mål*. Det tas sikte på å legge fram tiltaksplanen i løpet av 2017.

Sjømatindustri

Oppgaver og mål

Sjømatindustrien omfatter virksomhetene som tar hånd om fisken etter at den er fisket eller oppdrettet, foretar eventuell bearbeiding og omsetter fisken nasjonalt eller internasjonalt. Utnyttelse og videre bearbeiding av restråstoff er også en viktig del av denne industrien. Regjeringen arbeider for å styrke sjømatindustriens konkurransekraft og verdiskaping, bl.a. ved å øke næringens evne til omstilling.

Nærings- og fiskeridepartementet har det faglige ansvaret for matforvaltningen på sjømatområdet. Mattilsynet, som er administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet, har ansvaret

for mattrygghet og øvrige hensyn etter matloven. Helhetlig kunnskap om uønskede stoffer og næringsstoffer i sjømat samt helseeffekter av sjømatkonsum er vesentlig for tillit, omdømme, omsetning og konsum. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for forskning og overvåking knyttet til sunn og trygg sjømat. Dette er nærmere omtalt i programkategori 17.20.

All førstehåndsomsetning av fisk i Norge går gjennom fiskesalgslagene. Omsetningen og salgslagenes rolle reguleres i lov om førstehåndsomsetning av viltlevende marine ressurser (fiskesalgsslova). Nærings- og fiskeridepartementet har hjemmel til å pålegge fiskesalgslagene å gjennomføre tilsyn med råstoffkvalitet. Fra 1. januar 2015 er ordningen gjennomført i de tre nordligste fylkene.

Hvitfiskindustrien har utfordringer knyttet til at hovedvekten av råstoffet landes i noen korte, hektiske vintermåneder. Selv om mye skyldes fiskens eget vandringsmønster, er det et mål å jevne ut svingningene og sikre industrien mer stabil råstofftilgang av god kvalitet.

Status og resultater

Sjømatindustrien i Norge bestod i 2014 av om lag 440 bedrifter som til sammen utgjør om lag 9 700 årsverk. Sektorene laksefisk, hvitfisk og pelagisk fisk er de viktigste. Litt under halvparten av bedriftene er lokalisert i de tre nordligste fylkene. Utviklingen i sjømatindustrien har gått i retning av færre og større enheter.

De siste årene har 55–60 pst. av hvitfisken blitt bearbeidet i Norge, mens de tilsvarende tallene for laksefisk og pelagisk fisk er henholdsvis ca. 15–20 pst. og 25 pst. En stor andel av hvitfisken eksporteres som konserverte produkter, særlig klippfisk, mens laks og ørret gjerne eksporteres ubearbeidet fersk til videreforedling i utlandet og til fersk konsum.

Ifølge Nofimas driftsundersøkelse for fiskeindustrien har lønnsomheten i norsk sjømatindustri vært svak i en årrekke, særlig innen filetproduksjon av hvitfisk⁵. Det er stor variasjon når det gjelder lønnsomheten både mellom og innad i de ulike sektorene i sjømatindustrien, samt over tid. Lønnsomheten i bearbeidingsindustrien i 2015 var imidlertid den beste siden 1994. Økte priser og

høye kvoter for torsk og makrell ga økt lønnsomhet sammenlignet med foregående år. Svingninger i valutakursen har også stor betydning for konkurransedyktigheten i en eksportrettet næring. En svakere norsk krone sammenlignet med fremmed valuta har hatt stor betydning for inntjeningen til norske sjømatindustribedrifter.

Ferskfiskordningen og kvotebonus til levendelagring av villfanget fisk er begge tiltak med formål om å bidra til jevnere leveranse av torsk til fiskeindustrien. Levendelagring innebærer at fisken fangstes skånsomt og lagres levende i et merdandlegg inntil den slaktes og selges. Avsetningen til kvotebonus til levendelagring av torsk er 4 000 tonn i 2017 med 50 pst. kvotebonus. Dette innebærer at inntil 8 000 tonn kan fiskes under denne ordningen. I 2016 ble det levert om lag 6 500 tonn torsk til levendelagring.

Ekspertgruppen som var satt ned av Nærings- og fiskeridepartementet for å vurdere prisfastsettelsen i førstehåndsomsetningen av fisk, la fram sin rapport i desember 2016. Tiltakene foreslått i rapporten vil kunne forenkle markedsmekanismene i førstehåndsomsetningen av fisk og sikre en minstepris som bedre harmoniserer med utviklingen i markedet. Tiltakene vil også kunne bedre kvaliteten på råstoffet som landes.

Nærings- og fiskeridepartementet vil arbeide videre med strategier og tiltak for økt utnyttelse av marint restråstoff og helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien. Det er i særlig grad i hvitfisknæringen at det er potensial for økt utnyttelse av restråstoffet som oppstår i trålerflåten, mens det restråstoffet som oppstår i pelagisk sektor og ved produksjon av laks og ørret, i stor grad allerede anvendes. Det er et langsiktig mål om full råstoffutnyttelse og at alt restråstoff ivaretas. En forutsetning må imidlertid være at dette bidrar til økt verdiskaping. Det er i dag ingen hindre for at bedrifter i næringen kan ilandføre restråstoffet dersom de finner det lønnsomt. Dette viser seg også i praksis ved at enkelte fartøyer tar vare på restråstoffet som oppstår. Et tiltak som vil medføre at alt råstoff fra fiskeflåten kan gjøres tilgjengelig for utnyttelse, er å innføre et ilandføringspåbud. Dette vil imidlertid medføre merkostnader for sjømatnæringen, og sannsynligvis ikke bidra til økt netto verdiskaping. Dagens praksis med utkast av restråstoff til havs vurderes ikke å være et miljøproblem. Et ilandføringspåbud vurderes ikke å være hensiktsmessig.

Sesongsvingningene i fiskeindustrien er store både i hvitfisksektoren, pelagisk sektor og i oppdrettsnæringen. Industrien opplever tydelige og markerte sesongtopper og lange perioder uten

⁵ I Nofimas beregninger er det korrigert for ekstraordinære poster knyttet til gevinst eller tap ved salg av driftsmidler samt ekstraordinære nedskrivninger på driftsmidler og utbytte eller resultatandel fra datterselskaper. Dette gjør det mulig å se på ulike lønnsomhetstall for selve videreforedlingsdelen innenfor de ulike sektorene.

fiske. Når det gjelder oppdrett, er problematikken knyttet til sesongvekst kombinert med hvor mye biomasse det er tillatt å ha i anleggene. Bruk av permitteringer i fiskeforedling er derfor vanlig, og har alltid vært knyttet til variasjoner i tilførsel av råstoff. Sesongarbeiderne var tidligere lokale, mens de i dag i stor grad kommer fra andre EØS-land. Det er god tilgang på utenlandsk arbeidskraft som er villig til å akseptere sesongkontrakter. I tillegg bidrar utleiebyråer med rekruttering av arbeidskraft. Disse forholdene er omtalt i en rapport som er utarbeidet av Nofima etter oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet. Funnene i rapporten vil inngå i videre vurderinger knyttet til en målsetting om helårige arbeidsplasser i industrien.

Norske myndigheter overvåker uønskede stoffer i fôr, fôrråvarer samt i oppdrettet og villfanget sjømat for å dokumentere og sikre sjømattryggheten. Ved funn av uønskede stoffer over grenseverdier kan myndighetene iverksette tiltak, som å fastsette kostholdsråd, gi omsetningsforbud eller stenge fiskefelt, for å sikre trygg sjømat. Resultater fra Mattilsynets tilsyn i 2016 viser at norsk sjømat er trygg. Det ble ikke funnet stoffer som er ulovlige å bruke eller uønskede stoffer over grenseverdiene fra prøver tatt av oppdrettsfisk i 2016. Det er sjeldne tilfeller av funn av uønskede stoffer over grenseverdi i enkelte villfangede arter i særskilte områder. På grunn av for høye nivåer av miljøgifter i atlantisk kveite, ble det i 2017 innført utkastpåbud for all fisk over 2 meter/100 kg, og fiskefeltet Sklinnabanken ble stengt for fiske av denne arten. I tillegg ble det innført advarsel mot å spise selvfisket brosme fra deler av Sognefjorden, på grunn av for høye kvikksølvnivåer.

Mattilsynet har en viktig rolle i arbeidet med å legge til rette for markedsadgang for norsk sjømat, bl.a. ved å ha godt samarbeid med matmyndighetene i mottakerland og skape forutsigbare rammevilkår for eksport. Mattilsynet har etablert et eksportprosjekt med formål å etablere ordninger som skal bidra til økt effektivitet og forutsigbarhet ved utstedelsen av eksportsertifikater. Mattilsynets virksomhet er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) for Landbruks- og matdepartementet.

Prioriteringer 2018

Arbeide videre med strategi for økt verdiskaping fra marint restråstoff og strategi for helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien

Det er mange komplekse problemstillinger knyttet til målsetting og strategier for økt bruk av restråstoff og flere helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien. Regjeringen vil arbeide videre med anmodningsvedtak nr. 576 og nr. 571 (2015–2016). Arbeidet med anmodningsvedtak nr. 575 om rekrutteringen til fiskerinæringen er slått sammen med arbeidet med helårige arbeidsplasser.

Følge opp evaluering av føringstilskuddet

Regjeringen vil følge opp evalueringen av føringstilskuddet, som gjennomføres i 2017.

Gjennomføre tiltak for jevnere landingsmønster og økt kvalitet i hvitfisksektoren

Kvotebonus til levendelagring av fisk og ferskfiskordningen er tiltak for å utjevne landingsmønsteret i hvitfisksektoren. Ferskfiskordningen og kvotebonus til levendelagring evalueres høsten 2017. Departementet vil se på ordningene for 2018 i lys av evalueringene.

Sikre oppdatert kunnskap om trygg og sunn sjømat som legger til rette for økt utnyttelse av havets ressurser

Regjeringen har ambisjoner om å utnytte havets ressurser på en mer effektiv måte. For å lykkes med forvaltningen av nye marine ressurser/arter som til nå ikke har vært kommersielt utnyttet til mat- og fôrproduksjon, må kartlegging og kunnskapsinnhenting om uønskede stoffer, smittestoffer samt næringsstoffer i nye marine ressurser prioriteres.

Øke sjømatkonsumet hos den yngre del av befolkningen

Sjømatkonsumet i Norge er på vei ned. Regjeringen prioriterer derfor tiltak som på sikt er med på å øke sjømatkonsumet hos den norske befolkningen. Kostholdsvaner skapes tidlig i livet. Tiltak rettet mot barn og unge er derfor høyt prioritert.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 568 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen komme med forslag i den kommende Svalbard-meldingen til hvordan økt fiskeri og annen høsting av marine ressurser kan gi positive ringvirkninger for Svalbard.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*. Oppfølgingen av vedtaket er tidligere omtalt i Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet. Stortinget har ikke hatt merknader til omtalen som er gitt tidligere av oppfølgingen av vedtakene.

Regjeringen la fram *Meld. St. 32 (2015–2016) Svalbard* 11. mai 2016. Det var ikke mulig å utarbeide forslag i henhold til anmodningsvedtaket i tide til at disse kunne tas inn i Meld. St. 32 (2015–2016). Regjeringen viste imidlertid til vedtaket i Svalbardmeldingen og varslet om at den vil komme tilbake til Stortinget vedrørende dette, og at den vil legge til rette for sjømatnæring knyttet til lokalmat og reiseliv. Anmodningsvedtaket er under behandling. Regjeringen vil komme tilbake til anmodningsvedtaket i RNB 2018.

Vedtak nr. 571 og nr. 575 (2015–2016), 5. april 2016

Nr. 571: «Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for helårs arbeidsplasser i industrien.»

Nr. 575: «Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen.»

Vedtakene ble truffet ved behandlingen av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*. Oppfølgingen av vedtaket er tidligere omtalt i Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet og Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Stortinget har tatt omtalen som er gitt tidligere av oppfølgingen av vedtakene til orientering.

Regjeringen ønsker å se arbeidet med arbeidsplasser i sammenheng med rekrutteringen til næringen og vil derfor følge opp anmodningsvedtak nr. 571 og 575 samlet. Strategien vil drøfte og analysere hvilke tiltak som kan gi økt verdiskaping i sjømatindustrien og flere konkurransedyktige arbeidsplasser. I strategien vil det skilles mel-

lom hva som bør være private næringsaktørers ansvar og statens ansvar, for å bidra til en konkurransedyktig næring som kan tilby attraktive arbeidsplasser. Det vil arbeides videre med strategien i 2018.

Vedtak nr. 576 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for bruk av alt restråstoff/biprodukt og insentivordning for ilandføring av hele fisken, herunder utrede og finne rimelig tidspunkt for når innføring av «hele fisken på land» kan skje i Norge.»

Vedtaket ble truffet i Innst. 215 S (2015–2016), i forbindelse med behandling av Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*. Oppfølgingen av vedtaket er tidligere omtalt i Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet og Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Stortinget har tatt omtalen som er gitt tidligere av oppfølgingen av vedtakene til orientering.

Marint restråstoff utgjør en viktig ressurs i norsk sjømatnæring. Målet med strategien er å legge til rette for økt verdiskaping fra restråstoff. Myndighetenes rolle er å sørge for gode rammebetingelser og markedsadgang. Dette vil omtales i strategien. Det vil arbeides videre med strategien i 2018.

Vedtak nr. 121 (2016–2017), 8. desember 2016

«Stortinget ber regjeringa utarbeide omrekningsreglar slik at antal kg vert rekna i rund fisk.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 96 S (2016–2017), jf. Dokument 8:127 (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes og Snorre Serigstad Valen om langsiktighet og trygghet for turistfisket*.

Se omtale under vedtak nr. 857.

Vedtak nr. 123 (2016–2017), 8. desember 2016

«Stortinget ber regjeringa utarbeide omrekningsreglar slik at talet på kilo vert rekna i rund fisk. Stortinget ber regjeringa komme attende til Stortinget i forbindelse med reiselivsmeldinga.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 96 S (2016–2017), jf. Dokument 8:127 (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes og Snorre Serigstad Valen om langsiktighet og trygghet for turistfisket.*
Se omtale under vedtak nr. 857.

Vedtak nr. 857 (2016–2017), 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringa utarbeide omrekningsreglar slik at talet på kilo vert rekna i rund fisk.»

Vedtak nr. 154 (2016–2017), 13. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheter for fiskeindustri på Svalbard.»

Vedtaket ble truffet ved Innst. 8 S jf. Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Regjeringen vil komme tilbake til anmodningsvedtaket i RNB 2018.

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 373 jf. Prop. 119 L (2016–2017) *Endringar i havresurslova m.m. (regulering av turistfiskerieringa m.m.).*

Nærings- og fiskeridepartementet vil vurdere hvordan vedtaket best kan følges opp, og vil i den forbindelse gå i dialog både med Fiskeridirektoratet og Tolletaten. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	340 871	430 248	430 794
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	69 200	87 601	52 650
22	Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg, <i>kan overføres</i>			58 000
23	Digital Norway/Toppindustrisenteret AS			2 000
30	Miljøtiltak Søve, <i>kan overføres</i>		20 200	20 600
31	Miljøtiltak Svea og Lunckefjell, <i>kan overføres</i>			141 000
60	Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling	15 000	15 400	15 000
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	34 707	38 925	37 400
71	Miljøtiltak Raufoss	4 725	3 200	6 200
72	Tilskudd til beredskapsordninger	3 500	3 600	3 700
73	Tilskudd til Ungt Entreprenørskap	28 300	27 100	29 100
74	Tilskudd til Visit Svalbard AS	2 200	2 200	2 250
75	Tilskudd til særskilte prosjekter, <i>kan overføres</i>	24 627	12 900	8 800
76	Tilskudd til Standard Norge	31 500	31 900	32 700
77	Tilskudd til sjømattiltak, <i>kan overføres</i>	11 955	8 750	9 750
78	Tilskudd til Akvariet i Bergen	4 100	4 200	4 300
79	Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab, <i>kan overføres</i>	7 500	30 000	

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
81	Tilskudd til nasjonalt program for leverandør- utvikling	10 000	10 000	10 000
82	Tilskudd til laboratorium for undervannsteknologi		1 500	
	Sum kap. 0900	588 185	727 724	864 244

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 401 S (2016–2017) og Prop. 129 S (2016–2017):

- post 01 ble økt med 1,3 mill. kroner
- post 21 ble økt med 1,44 mill. kroner
- post 71 ble økt med 5,8 mill. kroner
- post 75 ble redusert med 1 mill. kroner
- post 77 ble økt med 2 mill. kroner
- post 79 ble økt med 30 mill. kroner

Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for viktige generelle rammebetingelser for næringslivet, som deler av regelverket for etablering og drift av næringsvirksomhet, næringsregistre, konkurransepolitikk, handelspolitikk, eierskapspolitikk og virkemidler for næringsrettet forskning og innovasjon. Departementet har i tillegg et særlig ansvar for enkelt næringer som mineralnæringen, reiselivsnæringen, sjømatnæringene og den maritime næringen.

Viktige oppgaver er nasjonalt regelverksarbeid, styring av underliggende virksomheter og selskaper, internasjonalt arbeid og forvaltning av tilskudds-, låne- og garantiordninger. Det er i tillegg en viktig oppgave for departementet å sikre at næringspolitiske hensyn blir ivare tatt på alle nasjonale politikkområder som har betydning for verdiskaping, dvs. innen områder som finans, skatt og avgift, utdanning og forskning, energi og miljø, samferdsel og andre infrastrukturtiltak. Departementet leder regjeringens arbeid for å styrke konkurransekraften.

Departementets hovedmål er *størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer*. Departementet arbeider mot følgende delmål:

- effektiv bruk av samfunnets ressurser
- økt innovasjon og omstillingsevne
- bedrifter som lykkes i internasjonale markeder

Måloppnåelse for delmålene vil hver for seg og sammen bidra til å nå hovedmålet.

Departementet disponerte 314,5 årsverk 2016. I tillegg har departementet tre nærings- og fiskeriråder ved EU-delegasjonen i Brussel, to råder ved ambassaden i Washington DC, en råd ved ambassaden i Moskva og en ny råd ved ambassaden i London.

I vedlegg 1 følger en oversikt over stortingsmeldingene og proposisjonene Nærings- og fiskeridepartementet har fremmet for Stortinget i 2016 og så langt i 2017.

For nærmere omtale av departementets resultater i 2016 og status for forvaltningen av de ulike fagområdene, se kategoriomtalene til 17.10 Forvaltning og rammebetingelser, 17.20 Forskning og innovasjon, 17.30 Markedsadgang og eksport og 17.40 Statlig eierskap. I tillegg er departementets arbeid med bl.a. forenkling og effektivisering, samfunnssikkerhet og beredskap, klima og miljø, oppfølging av FNs bærekraftsmål og likestilling omtalt i proposisjonens del III.

Prioriteringer 2018

Prioriteringene for 2018 er beskrevet i hovedinnledningen i del I av proposisjonen og i de innledende omtalene under hver programkategori.

Budsjettforslag**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter inklusiv arbeidsgiveravgift, husleie, reiseutgifter, administrative fellesutgifter og mindre investeringer. Av bevilgningen dekkes også nødvendige utgifter knyttet til forsyningsberedskap.

Det foreslås en bevilgning på 430,8 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3900, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten skal dekke utgifter knyttet til tjenester, oppdrag og prosjekter som er vesentlige i Nærings- og fiskeridepartementets arbeid, men som departementet ikke har kapasitet eller kompetanse til å utføre selv. Dette omfatter bl.a. større utredningsutvalg, evalueringer og prosjekter initiert av departementet.

I 2016 foregikk det bl.a. konseptvalgutredninger på det nukleære området, for Ocean Space Centre og for lokalisering av marine forskningsmiljøer i Bergen. Det ble arbeidet med en utredning om atomavfall, kartlegging av innovasjonseffekten av bedriftsrettede virkemidler, oppfølging av regjeringens gründerplan og utredning om konsekvensene av TTIP for Norge. Kostnader til et offentlig utvalg om kvotesystemet for fiskeflåten ble også dekket over denne posten.

Det foreslås en bevilgning på 52,65 mill. kroner på posten. Dette er en reduksjon på 35 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2017. Endringen skyldes først og fremst at engangsbevilgningen på 48 mill. kroner til utredninger på det nukleære området i 2017 er justert ut, samtidig som posten økes med 15 mill. kroner i 2018. Av økningen foreslås det satt av 10 mill. kroner til det videre arbeidet med samlokalisering av marine forskningsmiljøer i Bergen, jf. omtale under programkategori 17.20.

Det foreslås en bevilgning på 5 mill. kroner til å etablere et senter for hav og arktiske spørsmål i Tromsø.

Det foreslås en fullmakt til å inngå forpliktelsesut over gitt bevilgning på posten på 7,5 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII, 1. Videre foreslås en fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3900, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg, kan overføres

Staten har ut fra samfunnsmessige hensyn påtatt seg et medansvar for finansiering av framtidig dekommisjonering (nedbygging og riving) av forskningsreaktorene på Kjeller og i Halden og håndtering av brukt reaktorbrensel og annet radioaktivt avfall. Stiftelsen Institutt for energiteknikk (IFE) har gjennom sitt eierskap til og driftsansvar for atomanleggene det formelle juridiske ansvaret for finansiering av dekommisjonering og avfallshåndtering. Siden 2013 har IFE satt av 3 mill. kroner årlig i et dekommisjoneringsfond

til framtidig nedbygging av atomanleggene. IFEs framtidige bidrag til finansieringen vil bli vurdert nærmere.

Nærings- og fiskeridepartementet i samarbeid med flere andre departementer, Statens strålevern og IFE arbeider videre med å følge opp anbefalingene i kvalitetssikringsrapportene fra 2016 om framtidig dekommisjonering av atomanleggene og oppbevaring av nasjonalt atomavfall.

I 2016 ble det arbeidet med tilstandsundersøkelser av historisk brukt reaktorbrensel på Kjeller og i Halden, forundersøkelser i Frankrike knyttet til mulig reprosessering av ikke-lagringsbestandig brukt brensel og utredning av nytt kombinert lager og deponi for lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall.

For 2018 foreslås det bevilget 50 mill. kroner under kap. 900, post 22 til arbeidet med å følge opp anbefalingene i kvalitetssikringsrapportene. Midlene skal brukes på nødvendige oppryddingsrelaterte aktiviteter, herunder å opprette et ordinært statlig forvaltningsorgan for trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg, videre utredninger om behandling av ikke-lagringsbestandig brukt brensel, trygg mellomlagring i Norge samt planlegging av framtidig dekommisjonering av reaktoranleggene, men også uforutsette tiltak om nødvendig.

Under bevilgningen til Norges forskningsråd, kap. 920, post 50 har det årlig blitt satt av midler til IFEs drift av det kombinerte lageret og deponiet for lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall i Himdalen i Aurskog-Høland (KLDRA Himdalen). Anlegget eies av Statsbygg og drives av IFE på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet. KLDRA inneholder avfall fra IFEs egen forskningsvirksomhet og avfall fra eksterne brukere som forsvar, industri og helsevesen. Fyllingsgraden var i overkant 60 pst. ved utgangen av 2016. Fra 2018 vil midler til driften av KLDRA Himdalen inngå i kap. 900, post 22. Dette utgjør 8 mill. kroner i 2018.

Det foreslås en bevilgning på 58 mill. kroner i 2018.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 32 (2016–2017), 20. oktober 2016

«Stortinget ber regjeringen om å legge fram et forslag om organisering av arbeidet med oppbevaring av norsk radioaktivt avfall og framtidig dekommisjonering av de norske reaktorene, samt plan for avfallshåndtering og finansiering. Forslaget må ivareta behovet for

trygge løsninger og framdrift i arbeidet, som også inkluderer en trygg løsning for mellomlagring av norsk atomavfall.»

Vedtaket ble truffet i behandlingen av Innst. 30 S (2016–2017), jf. Dokument 8:100 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om trygg håndtering av radioaktivt avfall*.

Organisering av Norges nukleære virksomhet i en selveiende, ikke-kommersiell stiftelse er historisk betinget. Organiseringen er ikke tilfredsstillende eller tilstrekkelig til å løse utfordringene og arbeidsoppgavene framover på det nukleære området. IFE har ikke økonomisk grunnlag for å ivareta et slikt ansvar på egen hånd.

I tråd med anbefalinger i eksterne kvalitets-sikringsrapporter, legger regjeringen opp til at arbeidet med håndtering og oppbevaring av norsk radioaktivt avfall og framtidig dekommisjonering av de norske reaktorene organiseres i en egen organisasjon. Regjeringen vil opprette et ordinært forvaltningsorgan.

Forvaltningsorganet skal være et nasjonalt organ for dekommisjonering av nasjonale atomreaktorer og håndtering av nasjonalt atomavfall. Organet skal bidra til samfunnsøkonomisk gode løsninger innenfor sitt ansvarsområde. Organet skal ivareta framdrift, kapasitet og kompetanse i oppryddingsarbeidet. Organets grenseflate mot IFE skal utredes og klarlegges.

For å bidra til rask framdrift etableres organet så tidlig som mulig i 2018. Organet overtar oppgaver gradvis fra IFE og må ha nødvendige konsekvenser for oppgaver som organet skal utføre. Organet skal ikke overta reaktorer i drift. IFE vil ha ansvar for disse så lenge de er i drift. Det tas sikte på at organet skal være fullt operativt senest innen 2021. Anmodningsvedtaket anses med dette som delvis fulgt opp. Departementet vil komme tilbake når det gjelder en plan for avfallshåndtering og videre finansiering. Stortinget blir orientert om videre prosess i de årlige budsjettproposisjonene.

Nærings- og fiskeridepartementet i ferd med å opprette en tettere styringsdialog med IFE på det nukleære området for å følge det ansvaret departementet har for sikring av anleggene og medfinansiering av oppryddingen.

Post 23 Digital Norway/ Toppindustrisenteret AS

Digital Norway/Toppindustrisenteret AS er et næringslivsrevet initiativ med Kongsberg Grup-

pen som drivkraft. Bakgrunn for initiativet er den raske teknologiske utviklingen og behovet dette medfører for økt kompetanse om digitalisering i norsk næringsliv. Senteret skal samle kompetanse og skape en nasjonal arena for samhandling og deling av kunnskap, erfaringer, teknologier, forretningsmodeller og kompetanse. Målgruppen skal spesielt være SMB-segmentet. Formålet er at norsk næringsliv får utnyttet de mulighetene som ligger i økt digitalisering.

I 2017 gis det et tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett på 2 mill. kroner, som er på nivå med bidraget til hver av de private eierne. Det foreslås at dette videreføres i 2018. Nærings- og fiskeridepartementet inngikk i juli 2017 en samarbeidsavtale med senteret, som innebærer et strategisk medlemskap i en treårs periode. Medlemskontingenten er satt til 2 mill. kroner. Innholdet i samarbeidet vil bli nærmere konkretisert mellom partene. Senteret fikk også i juli 2017 tildelt rollen som sekretariat for regjeringens strategiprosess for økt digitalisering i næringslivet, Digital21. Denne prosessen ble varslet ved lanseringen av Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*.

Det foreslås en bevilgning på 2 mill. kroner i 2018.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 108 (2016–2017) punkt 58, 5. desember 2016

«Komme tilbake til Stortinget i revidert nasjonalbudsjett 2017 med en vurdering av etablering av et toppindustrisenter.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 2 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet. Vedtaket ble omtalt og behandlet i revidert nasjonalbudsjett 2017, Prop. 129 S (2016–2017), jf. Innst. 401 S (2016–2017). Stortinget hadde ingen merknader.

Regjeringen viste der til at Nærings- og fiskeridepartementet har fulgt prosessen og støttet forprosjektet med 800 000 kroner. Gjennom Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett ble det bevilget 2 mill. kroner til å støtte etableringen av senteret. Det fremgikk i proposisjonen at statens videre rolle i senteret ville bli vurdert. I juli 2017 ble det inngått en samarbeidsavtale med Digital Norway/Toppindustrisenteret AS, jf. omtale over. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Post 30 Miljøtiltak Søve, kan overføres

Staten har påtatt seg å finansiere og gjennomføre opprydding etter virksomheten til statsaksjeselskapet AS Norsk Bergverk ved Søve i Telemark i perioden 1953–1965. Daværende Nærings- og handelsdepartementet utarbeidet en tiltaksplan, og Statens strålevern ga i 2014 departementet pålegg om opprydding.

Nærings- og fiskeridepartementet kunngjorde i april 2014 et oppdrag for opprydding med utgangspunkt i tiltaksplanen. Det kom inn ett tilbud, og dette forutsatte deponering i selskapet NOAH AS sitt deponi på Langøya utenfor Holmestrand. NOAH meddelte senere at selskapet ikke ville inngi tilbud på mottak av massene, på grunn av bekymring for utlekking av radioaktivitet fra deponiet. På bakgrunn av dette avlyste Nærings- og fiskeridepartementet oppdraget.

Departementet kunngjorde oppdraget om opprydding på nytt i juli 2016. Norsk gjenvinning fikk tildelt oppdraget. De hadde to aktuelle deponier: ett på Hamar og ett i Fredrikstad. Begge deponiene har trukket seg, og med bakgrunn i dette avlyste Nærings- og fiskeridepartementet oppdraget nok en gang.

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider nå med mulige framgangsmåter for å gjennomføre oppryddingen så raskt som mulig.

Det foreslås en bevilgning på 20,6 mill. kroner til miljøtiltak ved Søve for 2018. Bevilgningen skal benyttes til tiltakene som er beskrevet i tiltaksplanen, inkludert deponiavgift. Det er ikke avklart deponi for massene, og det er derfor knyttet usikkerhet til bevilgningsbehovet for 2018.

Post 31 Miljøtiltak Svea og Lunckefjell, kan overføres

Regjeringen foreslår at driftshvilen i Svea/Lunckefjell avsluttes, og at det settes i gang opprydding etter gruvevirksomheten. Det vises til nærmere omtale under programkategori 17.40 Statlig eierskap.

Det foreslås en bevilgning på 141 mill. kroner til miljøtiltak i Svea og Lunckefjell i 2018. I tillegg fremmes forslag om å forplikte staten med inntil 500 mill. kroner til miljøtiltak i området ut over budsjettåret, jf. forslag til vedtak XII, 2.

Post 60 Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling

Sykkelrittet Arctic Race of Norway er et årlig internasjonalt etapperitt over fire dager i Nord-

Norge. Rittet ble i 2017 arrangert for femte gang. Etappene endres hvert år, og alle regioner i Nord-Norge skal i løpet av de kommende årene være vertskap for rittet. Det norske selskapet Arctic Race of Norway AS samarbeider med det franske selskapet Amaury Sport Organisation (ASO) om arrangementet. ASO er også arrangør av Tour de France og en rekke andre store idrettsarrangementer. Arctic Race of Norway har fått stor oppmerksomhet internasjonalt og skaper positiv aktivitet i Nord-Norge. Det ble bevilget 15 mill. kroner til idrettsarrangementet i 2016 og 15,4 mill. kroner i 2017. Bevilgningen blir håndtert av de tre fylkeskommunene i Nord-Norge.

Det foreslås en bevilgning på 15 mill. kroner til Arctic Race of Norway i 2018.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Norge er medlem av en rekke internasjonale organisasjoner og kommisjoner som er viktige premissleverandører for utformingen av norsk nærings- og fiskeripolitikk. Formålet med det statlige tilskuddet til internasjonale organisasjoner er å:

- Bidra til at berørte næringer, bedrifter og organisasjoner i Norge får opplysninger om og kan dra nytte av gjeldende internasjonale ramme- og konkurransevilkår på de respektive områdene.
- Sikre at norske interesser blir ivaretatt på de aktuelle områdene.
- Medvirke til at norske myndigheter, organisasjoner og næringer/virksomheter får anledning til å påvirke utformingen av internasjonale lover og regelverk, konvensjoner og retningslinjer.

Bevilgningen dekker kontingentene til organisasjonene i tabellen under. Informasjon om organisasjonene finnes i vedlegg 2. Kriterier for måloppnåelse og tildelingskriteriene/beregningsregler er knyttet til de enkelte medlemsbidragene. Størrelsen på Norges kontingent utgjør som hovedregel en andel av organisasjonenes vedtatte driftsbudsjett basert på fastsatte fordelingsnøkler.

Tidligere har bevilgningen også dekket bl.a. utgifter til frivillig tilskudd til flere internasjonale organisasjoner, bistandsmidler til den internasjonale sjøfartsorganisasjon, delfinansiering av latvisk rådgiver ved EBRD og deltakelse i midlertidige arbeidsgrupper i OECD. Fra 2018 er dette flyttet til kap. 900, post 75.

Det foreslås en bevilgning på 37,4 mill. kroner for 2018. Nedgangen fra 2017 skyldes at frivillige tilskudd og deltakelse i midlertidige arbeidsgrupper i OECD er flyttet til kap. 900, post 75. Størrelsen på flere av bidragene vil avhenge av kursutviklingen for de aktuelle betalingsvalutaene og endringer i medlemskontingentene. Kontingenten til det europeiske maritime sikkerhetsbyrå

(EMSA) fastsettes i EUs årlige budsjetter. EUs budsjett for 2018 var ikke klart i tide til å justere budsjettforslaget for 2018. Dermed videreføres budsjettert kontingent fra revidert budsjett for 2017, justert for oppdatert eurokurs. En eventuell endring av EMSA-kontingenten håndteres i revidert budsjett 2018.

Tabell 4.3 Kontingenter til internasjonale organisasjoner

Organisasjon	(i 1 000 kroner)	
	Budsjett 2017	Forslag 2018
Det europeiske maritime sikkerhetsbyrå (EMSA)	13 650	14 000
Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC)	5 200	5 750
Den internasjonal sjøfartsorganisasjon (IMO)	4 700	4 350
Ispatroljetjenesten (NAIP)	1 875	2 500
Den nordvestatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO)	2 480	2 485
Det internasjonale råd for havforskning (ICES)	2 130	2 130
Deltakelse i komiteer og arbeidsgrupper under OECD*	2 300	875
Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia (ReCaap)	830	850
Den internasjonale kommisjonen for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT)	690	750
EUROFISH (bistand til oppbygging og utvikling av egen fiskerisektor i sentral- og østeuropeiske land)	570	580
Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC)	640	570
Den sørøstatlantiske fiskeriorganisasjon (SEAFO)	435	500
EQUASIS (internettportal for sikkerhetsrelatert informasjon om skip i handelsvirksomhet)	500	475
Paris Memorandum of Understanding on Port State Control (Paris MoU)	450	410
Den nordvestatlantiske fiskerikommisjon (NAFO)	300	310
Det internasjonale utstillingsbyrå (knyttet til verdensutstillinger)	210	285
Studiegruppen for nikkel	200	200
Det internasjonale handelskammer (knyttet til frihandel)	130	175
Studiegruppen for bly og sink	85	85
Det norske handelskammerforbund	60	80
International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET)	40	40
Bistandsmidler til Den internasjonal sjøfartsorganisasjon (IMO) ¹	1 000	0
Norsk senter for nærskipfart (SPC Norway) ¹	450	0
Sum	38 925	37 400

¹ Midler helt eller delvis flyttet til kap. 900, post 75

Post 71 Miljøtiltak Raufoss

Formålet med bevilgningen er å oppfylle statens garantiforpliktelser for historisk forurensning ved Raufoss Industripark, jf. St.prp. nr. 40 og Innst. S. nr. 147 (2003–2004). Miljøtiltakene som er gjennomført siden 2004 har gitt en betydelig forbedring av miljøkvaliteten i parken, bl.a. ved at mer enn 500 tonn tungmetaller og ca. 135 000 liter olje nå er fjernet fra jordsmonn og grunnvann og fraktet til forsvarlig sluttdeponering i godkjente deponi.

Overvåking viser at vannkvaliteten i Hunnselva er forbedret de siste årene, og at miljøbelastningen fra industriparken til omgivelsene er betydelig redusert.

Oppryddingsprosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidligere gitte pålegg og miljømål fra Miljødirektoratet. I oktober 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor Raufoss Næringspark ANS, hovedsakelig knyttet til miljøovervåking og rapportering, som følge av implementering av EUs vannforskrift i Norge. Det ble stilt krav om mer detaljert overvåking av Hunnselva, samt grunnvann, overflatevann og det nedlagte slamdeponiet i industriparken. Videre omfatter pålegget drift og vedlikehold av tiltaksbrønner og oljeutskillere der det pumpes opp og renses forurenset vann. Per 1. september 2017 var det utbetalt til sammen om lag 120,8 mill. kroner siden ordningen ble operativ.

For å gi dekning for de statlige refusjonene i 2017 vedtok Stortinget 21. juni 2017 å utvide rammen for de statlige garantiene for miljø- og forurensningsansvar på Raufoss fra 124 mill. kroner til 130 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Beregninger utført av statens miljørådgiver viser at det er behov for å utvide den statlige garantirammen ytterligere for å dekke kostnader knyttet til garantiansvaret. Garantirammen foreslås således utvidet, fra 130 mill. kroner til 168 mill. kroner. Forslaget tar høyde for å dekke kostnader innenfor den statlige garantien som i hovedsak er knyttet til fortsatt overvåking og oppfølging av krav til dokumentasjon i pålegget fra Miljødirektoratet av oktober 2012, fram til 2029 samt områder hvor det er avdekket mulig historisk relatert forurensning i grunnen som vil kunne kreve oppryddingstiltak. Det kan også komme ytterligere garantiforpliktelser, bl.a. dersom det avdekkes historisk relatert forurensning i forbindelse med gravearbeider for bygg og annen infrastruktur ved Raufoss Industripark.

Budsjettforslag 2018

Det foreslås å bevilge 6,2 mill. kroner til å dekke refusjon av kostnader i 2018 i forbindelse med de statlige garantiene for miljø- og forurensningsansvar på Raufoss. I tillegg foreslås garantirammen utvidet fra 130 mill. kroner til 168 mill. kroner. Videre foreslås det en fullmakt til å kunne overskride bevilgningen innenfor garantirammen på 168 mill. kroner, jf. forslag til vedtak IV,1. Der som fullmakten benyttes, vil forslag til endret bevilgning bli fremmet i endringsproposisjon i vår- eller høstsesjonen.

Post 72 Tilskudd til beredskapsordninger

Tilskuddet er todelt og omfatter det arbeidet Norges Rederiforbund utfører innenfor skipsfartsberedskap etter avtale med departementet og det arbeidet Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) utfører som sekretariat for den lovbestemte ordningen for varekrigsforsikring.

Skipsfartsberedskap

Beredskapsarbeidet på skipsfartsområdet bygger i stor grad på samarbeid mellom myndighetene og skipsfartsnæringen. Departementet har etablert NORTRASHIP-ledelsen, som ivaretar kontakten med rederinæringen og andre viktige aktører. I tillegg er det etablert et samarbeid hjemlet i avtale om at Norges Rederiforbund planlegger og gjennomfører tiltak for skipsfartsberedskap innenfor rammen av tilskuddet. Dette omfatter bl.a. å skaffe til veie relevant skipskapasitet ved behov samt tiltak mot piratvirksomhet og andre trusler mot skipsfarten. Arbeidet utføres på oppdrag fra eller i samarbeid med departementet.

Ordningen har som mål å sikre:

- drift, videreutvikling og øving av beredskapssystemer for skipsfarten.
- mest mulig trygg skipstransport.
- kontakt, samarbeid og god informasjonsutveksling mellom myndighetene og rederinæringen.
- at kompetanse og kapasitet hos næringen er tilgjengelig for myndighetene i en krisesituasjon.

Varekrigsforsikring

Det betyr mye for samfunnet at forsyning og transport av viktige varer opprettholdes i en krisesituasjon. I de tilfeller hvor forsyningssikkerheten trues av at det private markedet for transportforsikring ikke vil være tilstrekkelig eller faller helt

bort, har staten gjennom lov etablert varekrigsforsikring som et beredskapssystem. Ordningen forvaltes av GIEK etter retningslinjer fastsatt av departementet.

Ordningen har som mål å sikre:

- at myndighetene har et sekretariat for å vedlikeholde og eventuelt aktivisere beredskapsordningen for statlig forsikring av varer under transport i en krise eller krigssituasjon.
- at departementet kan få bistand med faglige utredninger, råd og utførende arbeid knyttet til varekrigsforsikring.

Resultater 2016

Innenfor skipsfartsberedskap har arbeidet mot piratvirksomhet og informasjons- og sikkerhetstiltak for skipsfarten nasjonalt og internasjonalt fortsatt stått sentralt, innenfor et mer uforutsigbart risikobilde. Det er videreutviklet og øvet et IT-basert system for oversikt over aktuelle skip, for bruk i det daglige beredskapsarbeidet og for operativ håndtering av krisesituasjoner.

Innenfor varekrigsforsikring er det arbeidet med vedlikehold av ordningen, inkludert bruk av et IT-basert støttesystem, og kontakt mot forsikringsbransjen gjennom et etablert forsikringsforum.

Prioriteringer 2018

Innenfor skipsfartsberedskap prioriteres arbeidet med informasjon til rederier om spørsmål av betydning for risiko og sikkerhet, behandling av sikkerhetsspørsmål nasjonalt og internasjonalt, god evne til å håndtere uforutsette situasjoner og å skaffe til veie transportkapasitet ved behov.

Innenfor arbeidet med varekrigsforsikring prioriteres vedlikehold av forsikringssystemer og kontakt med forsikringsbransjen, herunder å etablere hensiktsmessige samarbeidsordninger.

Budsjettforslag

Det foreslås en samlet bevilgning på 3,7 mill. kroner. Midlene foreslås fordelt med inntil 3,3 mill. kroner til Norges Rederiforbund for arbeid med skipsfartsberedskap og inntil 0,4 mill. kroner til GIEK for arbeid med varekrigsforsikring.

For øvrig foreslås fullmakten til å inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for varekrigsforsikring videreført med en ramme på 2 mrd. kroner, jf. redegjørelse i kap. 2.6

Oversikt over garanti- og garantiliknende ordninger, og forslag til vedtak X, 2.

Post 73 Tilskudd til Ungt Entreprenørskap

Ungt Entreprenørskap er en landsomfattende organisasjon som tilbyr utdanningsinstitusjoner bistand til opplæring i entreprenørskap. Formålet med tilskuddet er å bidra til at unge under utdanning får tilbud om entreprenørskapsopplæring som fremmer ønske om, og styrker evnen til, fremtidig entreprenørskap og gründervirksomhet. Det er et mål å nå flest mulig elever i grunnskolen og den videregående skole.

Ungt Entreprenørskap består av et nasjonalt sekretariat og 17 juridisk uavhengige fylkesorganisasjoner.

Resultater 2016

Ungt Entreprenørskap Norge hadde i 2016 inntekter på 46 mill. kroner, finansiert med både offentlige og private midler. I 2016 var andelen privat finansiering på 25,1 pst. mot 27,5 pst. i 2015.

Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd var 28,3 mill. kroner. Av dette var 2 mill. kroner øremerket marine entreprenørskapstiltak for elever i videregående skole fordelt med 1 mill. kroner til nasjonal innovasjonscamp og 1 mill. kroner til ungdomsbedrifter for utvikling av marine løsninger.

Til sammen 150 000 elever deltok på ett eller flere tiltak i regi av Ungt Entreprenørskap i 2016. Varigheten på arrangementene var fra én dag til de ettårige bedriftsprogrammene for elever i videregående skole og for studenter. Undersøkelser viser at opprettelse av ungdomsbedrifter for elever i den videregående skolen har god effekt for senere etablering av næringsvirksomhet. Innenfor rammen av tilskuddet er det derfor prioritert å få flere elever i den videregående skole til å opprette ungdomsbedrifter. Det ble i 2016 opprettet 2 055 ungdomsbedrifter, en økning på 18 fra 2015. Ungdomsbedriftene omfattet 11 720 elever i 2016 mot 11 442 elever i 2015. I alt 150 jenter deltok på arrangementet *Jenter og ledelse*.

Prioriteringer 2018

Ungt Entreprenørskap skal prioritere arbeidet med å gi flest mulig elever et best mulig tilbud om opprettelse av ungdomsbedrifter. Elevene skal oppmuntres til utvikling av innovative løsninger og produkter.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 29,1 mill. kroner på posten til styrking av arbeidet med ungdoms-bedrifter.

Post 74 Tilskudd til Visit Svalbard AS

Visit Svalbard AS koordinerer reiselivsnæringen på Svalbard. Formålet med Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til selskapet er å bidra til økt verdiskaping og bedre lønnsomhet for et miljøtilpasset reiseliv på øygruppen. Tilskuddet skal bl.a. benyttes til å ivareta fellesoppgaver som drift av helårig turistinformasjon, kompetansebygging blant aktørene og opplæring av guider og turledere.

Visit Svalbard AS er eid av Svalbard Reiselivsråd, som i 2016 bestod av 70 bedrifter innenfor reiselivs- og reiselivsrelaterte næringer. Selskapets virksomhet er finansiert gjennom medlemsavgifter, salg av tjenester til Svalbard Reiselivsråd, deltakelse i prosjekter og tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Resultater 2016

2016 ble nok et godt år for reiselivsnæringen på Svalbard, med en vekst i kommersielle overnattinger (antall gjestedøgn) på 8,5 pst. fra 2015. Antall ankomster til hotell og gjestehus økte fra 60 000 i 2015 til 65 000 i 2016. Veksten fordeler seg over hele året, også i den tradisjonelle lavsesongen fra oktober til februar. Oppholdstiden per gjest holdt seg stabil fra 2015 med 2,2 døgn i gjennomsnitt. Visit Svalbard AS hadde i 2016 en omsetning på 8,3 mill. kroner. Det statlige tilskuddet var på 2,2 mill. kroner.

Miljøarbeid står sentralt i reiselivsnæringens arbeid på Svalbard. Svalbard mottok Innovasjon Norges merke for «Bærekraftig reisemål» i juni 2016. Dette er et kvalitetsmerke for reisemål i Norge, basert på tydelige krav til reisemålets evne til bærekraftig virksomhet og utvikling.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 2,25 mill. kroner til Visit Svalbard AS i 2018.

Post 75 Tilskudd til særskilte prosjekter, kan overføres

Formålet med ordningen er å kunne gi tilskudd til tiltak som er vesentlige i departementets arbeid med nærings- og fiskeripolitikken. Målgruppen er organisasjoner, virksomheter og forskningsmiljøer. Områder der det kan være aktuelt å gi støtte, er bl.a.:

- samarbeidsarenaer mellom viktige aktører i næringslivet
- samfinansiering av utredninger som skal bidra til bedre kunnskapsgrunnlag for nærings- og fiskeripolitikken
- informasjonstiltak
- internasjonale organisasjoner
- utprøving av tiltak
- andre prosjekter

Tiltakene vurderes ut fra hvor relevante de er for å gjennomføre regjeringens nærings- og fiskeripolitikk. Det legges vekt på tiltak som har forankring i politiske dokumenter, som bl.a. stortingsproposisjoner og -meldinger, handlingsplaner og strategier på Nærings- og fiskeridepartementets område.

For 2018 er utgifter til frivillig tilskudd til flere internasjonale organisasjoner, bistandsmidler til den internasjonale sjøfartsorganisasjon, delfinansiering av latvisk rådgiver ved EBRD og deltakelse i midlertidige arbeidsgrupper i OECD flyttet til post 75 fra kap. 900, post 70.

Departementet behandler mottatte søknader fortløpende. Nærings- og fiskeridepartementet vurderer det slik at aktuelle mottakere er få, og at disse må forutsettes å være kjent med departementets virksomhet innenfor de aktuelle politikk-områdene. Departementet legger derfor til grunn at kunngjøring av mulighet for å søke om tilskudd er tilstrekkelig ivare tatt gjennom Prop. 1 S og informasjon om ordningen på departementets nettsider.

Tabell 4.4 Prosjekter og mottakere som fikk støtte i 2016

	(i 1000 kr)
Mottaker/prosjekter	
Forsvarets forskningsinstitutt – BAS 8 forskningsprosjekt	100
Universitetet i Bergen – Tilskudd til Norsk fiskeri- og kysthistorie	1 000
SNSK – Tilskudd til minnesmerke over omkomne	50
Forsvarsdepartementet – NFDs del av økonomisk støtte til DS Hestmanden som norsk krigsseilermuseum	3 000
OECD – Framskriving av norsk havøkonomi	200
NHO Agder – Støtte til arrangementet «Den store pengedagen»	100
BluePlanet – Tilskudd til havbrukskonferansen Storby Marin	50
NINA – Tilskudd til utvikling av miljøDNA som metode for overvåking av lakselus	180
NHH – Tilskudd til Høstkonferansen 2015	100
Gyro AS – Støtte til overrekkelsesseremoni under Marine Business Convention	23
FHF – Lønnsom utnyttelse av marint restråstoff	700
SINTEF – Fishtech 2016	50
UNODC – Tilskudd til Indonesia-symposium om fiskekriminalitet	680
Skatteetaten – Støtte til drift av sekretariatet for NA-FIG	120
Norges fiskarlag – tilskudd til samarbeidstiltak med Russland	700
FAO – Eksportkonsultasjon fangstdokumentasjon	415
Miljøstiftelsen Bellona – Miljøkonsekvensanalyse multitrofisk havbruk	657
Norges småkvalfangerlag – Næringsrepresentasjon NAMMCO-årsmøte	29
ICCAT – Støtte til fond for u-lands havnestatskontroll	250
NEAFC – Tilskudd til seminar om utvikling av kriterier for fordeling av bestander	193
NTNU – professorat i mineralteknikk	300
Bergen 2017 AS – Støtte til sykkel-VM i Bergen	3 000
Førde 2016 – Støtte til EM i vektløfting 2016	300
Museum Vest – Fornying av Norsk Fiskerimuseum	1 000
Norway Summit AS – Støtte til næringslivskonferansen Norway Summit 2016	300
AS Sjøfisk, Hovden Fiskeindustri AS og Røst Sjømat AS – Tilskudd til levendelagring av fisk	1 100
Nofima – Tilskudd til levendelagring av fisk	900
Stiftelsen AksjeNorge	90

Tabell 4.4 Prosjekter og mottakere som fikk støtte i 2016

	(i 1000 kr)
Mottaker/prosjekter	
Støtte til forprosjekt for etablering av norsk toppindustrisenter	300
Riksantikvaren – Nasjonalt pilegrimssenter	2 000
Stiftelsen Vinterfestspill i Bergstaden – Støtte til Berlinfilharmoniens Europakonsert på Røros	250
Div. reisemålsselskaper – Insentivmidler til restrukturering av reisemålsselskap	6 489
Sum	24 581

Det foreslås en bevilgning på 8,8 mill. kroner i 2018. Reduksjonen fra saldert budsjett 2017 skyldes at 5 mill. kroner er overført til Kulturdepartementet for å dekke utgifter ifm. at Norge er hovedland på bokmessen i Frankfurt i 2019 og 2 mill. kroner er overført til kap. 900, post 23 Digital Norway/Toppindustrisenteret AS. Samtidig er det overført om lag 2,6 mill. kroner fra post 70 til frivillig tilskudd til flere internasjonale organisasjoner, bistandsmidler til den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO), delfinansiering av latvisk rådgiver ved EBRD og deltakelse i midlertidige arbeidsgrupper i OECD.

Post 76 Tilskudd til Standard Norge

Standardisering innebærer utarbeiding av krav og spesifikasjoner for varer, tjenester og prosesser. Bruk av standarder bidrar til mer effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser. Standarder reduserer handelshindringer, bidrar til innovasjon og sikrer at produkter og tjenester har tilsiktet kvalitet og egenskaper i samsvar med krav fra marked og myndigheter. Standarder er et kollektivt gode som mange aktører har nytte av. Markedet vil ikke nødvendigvis selv frambringe de standardene som er ønskelig for samfunnet som helhet. Myndighetene ønsker derfor å bidra til å fremme standardiseringsarbeidet for å legge til rette for økt verdiskaping gjennom tilskudd til Standard Norge. Standardisering er en viktig del av departementets forenklingsarbeid.

Innenfor næringsministeren ansvarsområde foreslås det et generelt tilskudd til Standard Norge for å fremme standardisering. Standard Norge skal tilrettelegge for en effektiv infrastruktur for standardisering i Norge slik at næringslivet, offentlige myndigheter og andre interessegrupper kan ivareta norske interesser og forpliktelser i nasjonalt og internasjonalt standardiseringsarbeid.

Standard Norge er en nøytral og uavhengig privat organisasjon rettet mot næringsliv, forvaltning, arbeidsliv og forbrukere. Standard Norge fastsetter norske og internasjonale standarder som Norsk Standard og er medlem av den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO og den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN.

Standard Norge har 65 ansatte og holder til i Oslo.

Standard Norges arbeid blir hovedsakelig finansiert ved bidrag fra offentlige og private interessenter, royalties fra salg av standarder, medlemsavgifter og tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Departementets styring av Standard Norge begrenser seg til oppfølging av at formålet med tilskuddet blir ivaretatt. Mens det generelle tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet hovedsakelig skal gå til drift og utvikling av en infrastruktur for standardiseringsarbeid, har andre departementer ansvar for standardisering på sine fagområder.

Europaparlaments- og rådsforordning nr. 1025/2012 om europeisk standardisering er implementert i norsk rett. Forordningen regulerer samarbeidet mellom de europeiske standardiseringsorganisasjonene, nasjonale standardiseringsorganisasjoner, EØS-statene og Europakommisjonen. Departementet legger til grunn at Standard Norge, som har status som nasjonal standardiseringsorganisasjon, følger opp de oppgavene som følger av forordningen.

Det foreslås et øremerket tilskudd til standardisering på fiskeri- og havbruksområdet innenfor fiskeriministerens ansvarsområde. Formålet med tilskuddet er forenkling og effektivisering av internasjonal handel med fisk, fiskeprodukter og utstyr brukt i fiskeri- og havbruksnæringen og bidra til mer bærekraftig utvikling av næringen. Arbeidet omfatter også ledelse av standardkomiteen for fiskeri og akvakultur i ISO.

Resultater 2016

Det ble fastsatt 1 059 nye standarder som Norsk standard i 2016. Av disse var 178 harmoniserte europeiske standarder, dvs. standarder som er utarbeidet for å dokumentere at varer og tjenester samsvarer med krav i EU-direktiver. I alt 16 nasjonalt utarbeidede standarder ble notifisert til EU gjennom CEN. Disse standardene dekker spesifikke nasjonale behov som ikke omfattes av europeiske eller internasjonale standarder. Samlet mener departementet at Standard Norge nådde målene for det statlige tilskuddet i 2016.

Prioriteringer 2018

Norge signerte 13. juni 2016 «Joint Initiative on Standardisation». Dette er et av tiltakene i indre marked-strategien for å forbedre det europeiske standardiseringssystemet. Initiativet skal bidra til å styrke næringslivets konkurransekraft ved bl.a. å sikre bedre prioritering og raskere utarbeidelse av standarder. Oppfølging av dette prioriteres i 2018.

Næringslivet kan ha stor nytte av å delta i internasjonalt standardiseringsarbeid for å vinne markedsandeler i globale markeder. Arbeidet for å øke kunnskapen om mulighetene og betydningen av standardiseringsarbeid er derfor prioritert, spesielt inn mot høyteknologiske kompetansemiljøer.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 32,7 mill. kroner til standardiseringsarbeidet i 2018. Av disse er 700 000 kroner øremerket til standardisering på fiskeri- og havbruksområdet.

Post 77 Tilskudd til sjømattiltak, kan overføres

Bevilgningen på posten har som formål å stimulere til tiltak som på sikt er med på å øke sjømatkonsumet hos den norske befolkning. Innenfor bevilgningen finansieres kostholdsprogrammet Fiskesprell og en søknadsbaserte tilskuddsordningen for sjømattiltak. Til og med 2017 er det gitt tilskudd til rekrutteringsprosjektet Sett Sjøbein under denne posten.

Kostholdsprogrammet Fiskesprell har som mål å øke konsumet av sjømat blant barn og unge. Programmet er et samarbeid mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Norges sjømatråd og er innrettet mot barnehager, barneskoler og ungdomsskoler. Tilskuddsordningen for sjømattiltak er rettet mot institusjoner, organisasjoner, bedrifter og privatpersoner i Norge som jobber for å øke sjømatkonsumet hos barn og unge, tiltaket skal komme felleskapet og til gode og ha et nasjonalt, regionalt eller lokalt nedslagsfelt. Det gis ikke støtte til fullfinansiering av prosjekter.

Tabell 4.5 Oversikt over tiltak dekket av tilskuddet i 2016

		(i 1000 kroner)
Område	Tilskuddsmottakere	Tilsagn 2016
Fiskesprell	Norges sjømatråd	4 000
Sett Sjøbein	Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond	2 500
Tilskuddsordning for sjømattiltak	div. nasjonale, regionale og lokale tiltak	4 986
Sum		11 486

I 2017 er 4 mill. kroner satt av til kostholdsprogrammet Fiskesprell, 2,5 mill. kroner er satt av til rekrutteringsprosjektet Sett Sjøbein og 8,25 mill. kroner er satt av til tilskuddsordningen for sjømattiltak.

Prioriteringer 2018

Regjeringen ønsker å styrke det forebyggende helsearbeidet og stimulere til et sunnere kosthold. En vridning av kostholdet mot mer fisk kan gi stor

helsemessig effekt for store deler av befolkningen i Norge. I dag er det spesielt den yngre delen av befolkningen som spiser for lite sjømat, og kan gå glipp av viktige helsefordeler. Kostholdsvaner skapes tidlig i livet. Positive matopplevelser og delaktighet i matlagingen gjennom oppveksten legger grunnlaget for gode kostholdsvaner og spisemønstre som voksne. Tiltak som bidrar til å øke sjømatkonsumet hos barn og unge er derfor høyt prioritert.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 9,75 mill. kroner på posten i 2018. Av dette foreslås 4 mill. kroner til kostholdsprosjektet Fiskesprell og 5,75 mill. kroner til tilskuddsordningen for sjømattiltak.

Post 78 Tilskudd til Akvariet i Bergen

Bevilgningen skal dekke utgiftene til husleie for bygg som Stiftelsen Akvariet disponerer, og som staten tidligere har fått som gave. Bygningen forvaltes av Statsbygg og tilskuddet tilsvarende husleien som betales til Statsbygg. Akvariet dekker selv de brukeravhengige kostnadene. Det foreslås en bevilgning på 4,3 mill. kroner i 2018.

Post 79 Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab

Mechatronics Innovation Lab (MIL) er et samarbeidsprosjekt mellom klyngen Global Centres of Expertise NODE og Universitetet i Agder (UiA), med UiA som eier. UiA har et svært godt utdannings- og forskningsmiljø innen mekatronikk, som anvendes innenfor en rekke bransjer. MIL er lokalisert ved Campus Grimstad, og ble åpnet i august 2017. MIL skal være et nasjonalt senter for innovasjon, pilotering og teknologikvalifisering, og skal bedre innovasjonsevnen i selskaper og øke regionens attraktivitet for investeringer i teknologiutvikling. Senteret skal bl.a. bidra til at teknologi og kompetanse kan videreutvikles fra olje- og leverandørindustrien til nye anvendelsesområder, og skal være en arena for kompetansespredning. Totale investeringskostnader er budsjettet til 274,5 mill. kroner, hvorav 58,5 mill. kroner til bygget og resten til utstyr. Det er bevilget statlig støtte på totalt 100 mill. kroner til prosjektet, hvorav de siste 30 mill. ble bevilget i revidert nasjonalbudsjett 2017. Med dette har senteret fått innvilget hele støttebeløpet det ble søkt om til prosjektet. Støtten er innmeldt til ESA og oppfyller kravene til støtte under det såkalte «gruppeinntaket». Resterende investeringskostnader skal dekkes av næringslivet, og det er lagt opp til at driften skal finansieres gjennom brukerbetaling.

Post 81 Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling

Nasjonalt program for leverandørutvikling arbeider for at stat, kommune og andre offentlige virksomheter skal få utviklet innovative løsninger gjennom sine anskaffelser. Målet er at innovative offentlige anskaffelser blir normal praksis i stat og kommune samtidig som det styrker næringslivets utviklingsmuligheter og verdiskaping. Næringslivets hovedorganisasjon (NHO), Kommunenes sentralforbund (KS) og Direktorat for forvaltning og ikt (Difi) er programansvarlige. NHO har prosjektlederansvaret. Programperioden utløpet i 2019.

Bevilgningen til programmet over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett var i 2016 på 10 mill. kroner. Programmet mottok i tillegg 6,65 mill. kroner fra andre kilder.

Programmets arbeid har vært konsentrert rundt to hovedaktiviteter:

- Piloter: bistått med råd til offentlige virksomheter som har valgt å gjennomføre en innovativ offentlig anskaffelse.
- Møteplasser: gjennomført nasjonale møteplasser for å skape erfarings- og kunnskapsoverføring mellom offentlige virksomheter og potensielle leverandører.

Sekretariatet har i 2016 blitt utvidet med prosjektledere for områdene helse, klima og digitalisering.

Det foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner i 2018.

Post 82 Tilskudd til laboratorium for undervannsteknologi

Laboratoriet for undervannsteknologi i Lindesnes er et prosjekt der private bedrifter samarbeider med det offentlige om utvikling av en arena for undervannsteknologi med hovedfokus på foredling av de biologiske verdiene under vann.

I statsbudsjettet 2017 ble det bevilget 1,5 mill. kroner i tilskudd til laboratoriet. Midlene brukes til investeringer i oppstartsfasen for laboratoriet. Det foreslås ikke bevilgning i 2018.

Kap. 3900 Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære driftsutgifter	1 945	172	157
02	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til spesielle driftsutgifter	4 854	100	100
86	Tvangsmulkt			10
	Sum kap. 3900	6 799	272	267

Post 01 og 02 Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære og spesielle driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 157 000 kroner på post 01 og 100 000 kroner på post 02 for inntekter fra eksterne refusjoner og prosjektbidrag for 2018. Videre foreslås det merinntektsfullmakter knyttet til postene, jf. omtale under kap. 900, post 01 og post 21 og forslag til vedtak II, 1.

Post 86 Tvangsmulkt

I henhold til anskaffelsesloven kan Nærings- og fiskeridepartementet gi offentlige oppdragsgivere pålegg som er nødvendige for å sikre oppfyllelse av Norges internasjonale forpliktelser. Dersom slike pålegg ikke blir oppfylt, kan det ilegges tvangsmulkt. Pålegg som gir grunnlag for tvangsmulkt, vil bare være aktuelt i unntakstilfeller og vil normalt etterleves uten at det ilegges tvangsmulkt eller svært raskt etter illeggelse av tvangsmulkt. Det antas derfor at inntektene vil være lave.

Det foreslås en bevilgning på 10 000 kroner i 2018.

Kap. 902 Justervesenet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	127 218	122 788	123 430
21	Spesielle driftsutgifter	402	349	350
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres	1 473	3 600	8 700
	Sum kap. 0902	129 093	126 737	132 480

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på kap. 902, post 01 økt med 1 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Oppgaver og mål

Justervesenet er nasjonal måleteknisk myndighet. Staten skal sikre tillit til norske målinger og måle-

resultater. Justervesenet fører tilsyn med målinger og leverer måletekniske tjenester. Staten gir råd og yter bistand innenfor måleteknikk og kvalitetssikring av målinger til næringslivet og offentlige myndigheter, og deltar i forskningsprosjekter.

Pålitelige og sporbare målinger utført av etaten legges til grunn for kjøp og salg, og har derfor stor betydning for å sikre like konkurransevilkår i næringslivet og for å sikre forbrukernes rettigheter. Pålitelige måleresultater er en forutsetning

også for områder som energi, ressursforvaltning og helse, miljø og sikkerhet. Tillit til etatens målinger er derfor en viktig forutsetning for norsk næringsliv nasjonalt og for eksportindustrien.

Internasjonalt samarbeid på området er viktig, og Justervesenet deltar derfor i globalt samarbeid gjennom Meterkonvensjonen og International Organization of Legal Metrology, og i europeisk samarbeid gjennom Euramet og European Cooperation in Legal Metrology.

Justervesenet disponerte 94 årsverk i 2016. Etaten har hovedkontor på Kjeller i Akershus og har fem distriktskontorer; i Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger og på Kjeller.

Det er fastsatt følgende mål for Justervesenet:

- sørge for forsvarlig forvaltning og målrettet utvikling av regelverk på måleteknikkområdet
- sikre trygghet for at måleresultater som brukes i økonomiske oppgjør, er tilstrekkelig nøyaktige
- bidra til at målinger som utføres i næringslivet, forskningsinstitusjoner og forvaltningen, er sporbare og tilstrekkelig nøyaktige

Resultater 2016

Regelverksutvikling

Justervesenet forvalter lov om målenheter, måling og normaltid, i tillegg til edelmetalloven. Lovene skal bidra til at målinger og måleresultater er tilfredsstillende nøyaktige ut fra formålet om effektiv bruk av samfunnets ressurser og ivaretagelse av beskyttelsesverdige interesser.

Det er de siste årene foretatt vesentlige endringer av regelverket for å tilrettelegge for mer samfunnsøkonomisk effektive tilsynsformer gjennom risikobasert tilsyn. Ny modell for avgifts- og gebyrfinansiering av tilsynsvirksomheten ble ved endring av forskrift om målenheter og måling innført med virkning fra 1. januar 2016. Endringene åpner for stikkprøvebasert tilsyn, informasjonskampanjer og lignende istedenfor periodiske kontroller.

Omleggingen fra gebyrfinansiert tilsyn til avgiftsfinansiert tilsyn innebærer en betydelig omstilling for de bransjene som er berørt. Det ble derfor i 2016 lagt ned et stort informasjons- og veiledningsarbeid overfor brukerne som skal betale den nye avgiften.

Justervesenet evaluerer regelmessig sine ansvarsområder. I 2016 fullførte Justervesenet utredninger knyttet til regelverket for elektrisitetsmålere og taksametre. Etaten har også kartlagt hvordan markedstilsyn kan integreres i til-

synsvirksomheten og gjennomføres på en effektiv måte.

Tilsyn

I 2016 ble tilsynet lagt vesentlig om. Dette har hatt størst betydning for de tilsynsområdene som nå er årsavgiftsfinansiert. Det er i 2016 i mye større grad enn tidligere benyttet risikovurderinger som grunnlag for prioriteringer i tilsynet.

Det er i 2016 observert en betydelig nedgang av feil måleresultater i dagligvarebransjen, samtidig som det er brukt betydelig mindre ressurser enn tidligere på området. Andelen observerte feil er imidlertid fortsatt høy.

Det er brukt mer ressurser på tilsyn med veiing av fisk som landes ved landets fiskemottak. Justervesenet har i større grad hatt uvarslede tilsyn og tilsyn med bruk av måleredskap. Det er også i større grad blitt gjennomført uvarslede tilsyn med taksametre i drosjenæringen. Samtidig er ressursbruken i tilsynet av taksametre redusert.

Den største endringen i 2016 har dreid seg om å operasjonalisere og å ta i bruk mulighetene den nye finansieringen gir, herunder at ressursbruken er i tråd med prioriteringene.

Laboratorievirksomhet

Som følge av endringer i måleinstrumentdirektivet og i direktivet om ikke-automatiske vekter, søkte Justervesenet i 2015 om akkreditering som grunnlag for nytpeking som teknisk kontrollorgan. Bakgrunnen for dette er at direktivene legger opp til at akkreditering er den foretrukne metoden for å demonstrere kompetanse som grunnlag for utpeking. Akkrediteringsprosessen ble igangsatt i 2015. Bedømmelsesbesøk fra Norsk akkreditering foregikk i hovedsak i september og oktober 2016. Våren 2017 ble Justervesenet akkreditert for oppgavene som teknisk kontrollorgan.

Justervesenet deltar i European Metrology Programme for Innovation and Research. Programmet retter seg mot måleteknikkforskning. I tillegg til grunnforskning, vektlegges relevans for industri, helse, energi og miljø. Programmet har mekanismer som skal sørge for at forskningsresultatene gir innovasjon. Justervesenet arbeider for å trekke norske forskningsmiljøer og næringslivet med i programmet.

I 2016 deltok Justervesenet bl.a. i et prosjekt som omhandlet utvikling av nye metoder for industrielle temperaturmålinger sammen med

Elkem Solar. I et annet prosjekt – *NewStar* – skal Justervesenet bidra til nye metoder og utstyr for måling av optisk effekt. Justervesenet hadde i NewStar-prosjektet ansvar for å utvikle bedre silisiumdetektorer og gjennom bruk av avansert programvare beregne responsen til detektorene. Resultatene vil kunne ha anvendelsesområder innenfor bl.a. helse og miljø.

I 2016 ble det ikke gjort vesentlige endringer i Justervesenets kalibreringstilbud. Innenfor analyse av edelmetall er det imidlertid etablert titrering som ny metode for analyse av finhet av produkter av sølv.

Vurdering av måloppnåelse

Justervesenet har i 2016 gjennomført et betydelig antall tilsyn og levert tjenester av høy kvalitet. Etaten har utført forskning og utvikling på et høyt faglig nivå, arbeidet med regelverksutvikling og innført nye tilsynsmetoder. Etaten har bidratt vesentlig til den norske måletekniske infrastrukturen og sikret tillit til norske målinger og måleresultater. Nærings- og fiskeridepartementets vurdering er at Justervesenet nådde sine mål i 2016.

Prioriteringer 2018

Justervesenets nye finansieringsmodell gir rom for større fleksibilitet og bruk av ulike virkemidler i tilsynet for områder som er finansiert av årsavgift. I 2018 skal Justervesenet videreutvikle sine tilsynsmetoder, særlig innenfor områder med høy risiko. Det bør også tas i bruk tilsynsmetoder som oppnår god effekt med redusert ressursbruk, på områder hvor risikoen for feil målinger anses som lav.

Justervesenets evne til effektivt å ivareta sin samfunnsrolle er avhengig av en oppgradering av etatens IKT-løsninger. I 2018 skal Justervesenet prioritere arbeidet med å oppgradere sine IKT-løsninger. Det skal utvikles IKT-verktøy for effektiv saksbehandling og planlegging av tilsyn og tjenester. Samtidig skal dagens arbeidsprosesser gjen-

nomgås og det skal vurderes om det er andre måter å gjøre oppgavene på.

Justervesenet deltar i EU-programmet EMPIR fram til 2020. En prioritert oppgave er å sørge for at næringslivet og norske forskningsmiljøer får størst mulig nytte av deltakelsen i programmet. Justervesenet skal i den sammenheng informere om hvilke muligheter for deltakelse som finnes i programmet for norsk næringsliv, og arbeide for å trekke med eksterne miljøer i industri, universitetssektoren og andre institutter.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre løpende driftsutgifter. Utgifter til lov-pålagt tilsynsvirksomhet og laboratorievirksomhet belastes kundene gjennom gebyrer og avgifter. Det foreslås en bevilgning på 123,4 mill. kroner i 2018.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3902, postene 01 og 03 og under kap. 5574, post 75, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 350 000 kroner i 2018. Tilsvarende beløp er ført til inntekt under kap. 3902, post 04. Bevilgningen er knyttet til salg av administrative tjenester til Norsk akkreditering. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3902, post 04, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 8,7 mill. kroner i 2018, en økning på 5,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2017. Økningen er begrunnet i behov for investeringer i bl.a. nye IKT-systemer og utskifting av utstyr i laboratoriene og til tilsynsvirksomheten.

Kap. 3902 Justervesenet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyrinntekter	31 886	38 188	39 000
03	Inntekter fra salg av tjenester	20 975	16 351	16 700
04	Oppdragsinntekter	402	349	350
	Sum kap. 3902	53 263	54 888	56 050

Post 01 Gebyrinntekter

Etter omlegging til ny finansieringsform som trådte i kraft 1. januar 2016 vil om lag 45 pst. av de totale inntektene fra tilsyn dekkes av gebyrer, og det resterende av årsavgift.

På posten føres gebyrinntekter fra kontroll med veiing og målinger fra en rekke bransjer. Kontrollene er bl.a. knyttet til framstilling og omsetning av ferdigpakninger, distribusjon av flytende petroleumsprodukter, oljeraffineri, petrokjemisk- og prosessindustri, flytende gass fra store anlegg (LNG, luftgasser og lignende), pukk og grus og annen veiing på bilveker, inn- og utmåling av melk og øl, tilsyn i tilknytning til farmasøytisk industri og helsesektor og omsetning av varer av edelt metall.

Det foreslås en bevilgning på 39 mill. kroner i 2018. Årsavgiften er omtalt under kap. 5574, post 75 nedenfor. Det foreslås en merinntektsfullmakt

til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 03 Inntekter fra salg av tjenester

Posten er knyttet til laboratorievirksomheten, inntekter for oppgaver som teknisk kontrollorgan og andre oppdrag. Det foreslås en bevilgning på 16,7 mill. kroner i 2018. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 04 Oppdragsinntekter

Det foreslås en bevilgning på 350 000 kroner i 2018. Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 21 og forslag til vedtak II, 1. Inntektene er knyttet til salg av administrative fellestjenester til Norsk akkreditering, jf. omtale under kap. 902, post 21.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
75	Tilsynsavgift Justervesenet	42 335	46 600	46 600
	Sum	42 335	46 600	46 600

Post 75 Tilsynsavgift Justervesenet

På posten føres inntekter fra avgifter knyttet til Justervesenets tilsynsvirksomhet etter omlegging til ny finansieringsform i 2016. Dette omfatter tilsyn med taksameter, drivstoffmålere på bensinstasjon, målere for LPG (flytende propangass), vekter i dagligvarebutikker og postkontor, vekter ved

fiskemottak og elektriske målere. Departementet har gjort en gjennomgang av tilsynsavgiften for fiskemottak. Et forslag til endringer i forskriften sendes på høring i 2017.

Det foreslås en bevilgning på 46,6 mill. kroner i 2018. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Kap. 903 Norsk akkreditering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	50 212	50 876	53 140
	Sum kap. 0903	50 212	50 876	53 140

Oppgaver og mål

Norsk akkreditering er nasjonalt akkrediteringsorgan i Norge. Akkreditering er en formell anerkjennelse av at en virksomhets kvalitetssystemer og kompetanse er i samsvar med nasjonale og/eller internasjonale krav. Akkrediterte virksomheter kan teste og godkjenne at bedriftenes produkter og tjenester følger regelverket. Det sikrer trygge varer og tjenester til forbrukere. Akkrediterte virksomheter er som regel laboratorier, inspeksjons- eller sertifiseringsorganer.

Norsk akkrediterings mål er å sikre at norske varer og tjenester oppfyller strenge krav til kvalitet, helse, miljø og sikkerhet. Norsk akkrediterings oppgaver er å behandle søknader om akkreditering fra private og offentlige virksomheter, fremme bruk av akkreditering på nye områder og ivareta norske interesser i videreutviklingen av akkrediteringsordningene på europeisk og annet internasjonalt nivå. Norsk akkreditering utfører inspeksjoner i samsvar med OECDs prinsipper for god laboratoriepraksis.

Det er viktig for næringslivets konkurransevne at norske varer og tjenester har tillit nasjonalt og internasjonalt. Akkreditering etter internasjonale standarder skaper tillit til rapporter og testresultater. Samtidig vil avtaler om gjensidig anerkjennelse av akkrediteringer internasjonalt kunne senke kostnadene for bedrifter, forbrukere og myndigheter, fordi samme testrapport kan brukes i flere land. Akkreditering kan også bidra til å effektivisere offentlig sektor. Akkrediterte virksomheter kan kvalitetssikre teknisk krevende godkjenningsordninger på vegne av det offentlige. De kan kontrollere at eksempelvis utstyr til EU-kontroll av kjøretøy, oppdrettsanlegg og avløpsrenseanlegg er i tråd med regelverket, uten at en etat eller en kommune må ha denne kompetansen internt. Det gir tryggere biler på veien, færre rømte laks og renere vann i vassdragene.

Norsk akkreditering er et statlig forvaltningsorgan lokalisert i Lillestrøm. Virksomheten disponerte 26 årsverk i 2016.

Resultater 2016

Norsk akkreditering innvilget 25 søknader om akkreditering i 2016, sju flere enn året før. Videre ble noen akkrediteringer sagt opp eller terminert og noen slått sammen. Totalt antall akkrediteringer økte fra 231 til 242 i 2016. I alt 18 søknader var ikke ferdigbehandlet ved utgangen av 2016, mot 29 året før.

Etterspørselen etter akkreditering har de siste årene vært høy. Norsk akkreditering har på samme tid effektivisert saksbehandlingen både ved omorganisering og digitale hjelpemidler, og ved å forbedre informasjonen om akkrediteringsprosessen til søkerne. Det har bidratt til at saksbehandlingstiden nå går ned og at flere søknader behandles hvert år. Det er en prioritert oppgave å redusere antall utestående søknader. Etaten har bidratt til økt forståelse av akkrediterings nytteverdi gjennom kurs, seminarer og kontaktmøter med offentlige og private virksomheter. Departementet vurderer måloppnåelsen til Norsk akkreditering for 2016 som god.

Prioriteringer 2018

Norsk akkreditering skal prioritere behandling av søknader om akkreditering innen gjeldende frister og delta i arbeidet med å videreutvikle den europeiske akkrediteringsordningen.

Budsjettforslag**Post 01 Driftsutgifter**

Det foreslås en bevilgning på 53,1 mill. kroner på posten. Bevilgningen skal dekke utgifter til lønn, pensjon, løpende drift og kjøp av tjenester. I tillegg skal bevilgningen dekke informasjons- og utviklingsarbeid og internasjonale forpliktelser. Akkrediteringsoppdrag finansieres av Norsk akkrediterings kunder. Som følge av usikkerhet om omfanget av akkrediteringsoppdrag foreslås det at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3903, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 3903 Norsk akkreditering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyrinntekter og andre inntekter	42 869	45 094	48 100
	Sum kap. 3903	42 869	45 094	48 100

Post 01 Gebyrinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 48,1 mill. kroner på posten. Virksomhet knyttet til utføring av akkrediteringer, andre godkjenningsordninger og rela-

terte aktiviteter dekkes gjennom gebyrer. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 903, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Kap. 904 Brønnøysundregistrene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	291 781	320 019	321 200
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	23 727	20 440	20 820
22	Forvaltning av Altinn-løsningen, <i>kan overføres</i>	257 011	215 994	274 850
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		172 000	212 100
	Sum kap. 0904	572 519	728 453	828 970

Oppgaver og mål

Brønnøysundregistrene har to hovedoppdrag. Staten skal gjennom registrene de forvalter samle inn og forvalte registerdataene slik at opplysnin- gene som er registrert om norske virksomheter gir trygghet, orden og oversikt for virksomheter, offentlig sektor og den enkelte innbygger. Brønnøysundregistrene skal sørge for sikker, brukervennlig og effektiv registrering og tilgjengeliggjøring av informasjon.

Etaten skal også forvalte og videreutvikle Altinn som nasjonal felleskomponent, slik at den kan fortsette å være en sentral drivkraft i digitaliseringen av det offentlige Norge.

Brønnøysundregistrene skal gjennom sin virksomhet legge til rette for:

- Trygg og effektiv digital samhandling mellom virksomheter, privatpersoner og det offentlige.
- Virksomheter og privatpersoner etablerer nye forretningsmodeller og tjenester basert på tilgjengelige data og fellesløsninger.

- Virksomheter og privatpersoner får enkelt utført sine plikter, ivaretatt sine rettigheter og blir oppmerksom på muligheter gjennom digitale tjenester på tvers av forvaltningen.

Brønnøysundregistrene forvalter 17 registre på vegne av åtte departementer. Registrene yter service overfor næringslivet og andre virksomheter, privatpersoner og en rekke offentlige myndigheter. Registrene er tillagt nasjonale forvaltningsoppgaver som bl.a. etableringskontroll, registrering og vedlikehold av data om foretak og juridiske enheter.

Etaten forvalter også Altinn, som er et offentlig samarbeid for å digitalisere og forenkle næringslivets og innbyggernes kommunikasjon med offentlig forvaltning. Altinn-samarbeidet består i dag av mer enn 40 ulike forvaltningsorganer. Løsningen består av infrastruktur for utvikling og drift av sikre og brukervennlige digitale tjenester. Altinns teknologiske infrastruktur er tilgjengelig for alle offentlige forvaltningsorganer,

og Brønnøysundregistrene har en sentral rolle i koordineringen av digitale tjenester på tvers av sektorer. Den enkelte etat og kommune er selv ansvarlig for sine tjenester i Altinn, og for å beregne og realisere gevinster ved bruk av tjenestene. Altinn er også portalen der offentlig sektor har samlet informasjonstjenestene til næringslivet på ett nettsted.

Brønnøysundregistrene disponerte 531 årsverk i 2016. Av disse er omkring 80 årsverk knyttet til forvaltningen av Altinn. Dette er en reduksjon på 16 årsverk sammenlignet med 2015. Etaten har hovedkontor i Brønnøysund, men har også kontorer i Oslo og i Narvik.

Brønnøysundregistrene disponerer i dag bygg på tre adskilte steder i Brønnøysund. Dagens leieavtale for hovedbygget løper ut 31. desember 2020. Etter oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet gjennomfører Brønnøysundregistrene nå en anbudskonkurranse om leie av nye kontorlokaler. Tilbudsfrist var 16. august. Det tas sikte på at kontrakt med entreprenør skal være inngått innen høsten 2017.

Brønnøysundregistrene har fått i oppdrag å gjennomgå gebyrene for etatens tjenester, for å få bedre overenstemmelse mellom kostnadsstruktur og gebyrer. Nærings- og fiskeridepartementet vil på bakgrunn av evalueringen vurdere å foreslå endringer i gebyrstrukturen ved Brønnøysundregistrene.

Resultater 2016

I 2017 er det satt opp nye hovedmål for Brønnøysundregistrene. I 2016 var det satt opp følgende hovedmål for etaten:

- Å være en tillitsskapende myndighetsutøver og datakilde
- Å bidra til å gjøre næringslivets samhandling med norsk forvaltning enklere
- Å bidra til å gjøre norsk forvaltning enklere
- Å utvikle og forvalte Altinn for norsk næringsliv, innbyggere og offentlig forvaltning

Rapportering for 2016 følger disse målene.

Tillitsskapende myndighetsutøver og datakilde

Brønnøysundregistrene gjennomfører årlige brukerundersøkelser, og brukertilfredsheten er gjennomgående høy. Brukerundersøkelsen for 2016 viser at brukerne har høy tillit til etaten. Resultatene i brukerundersøkelsene bekrefter at brukerne til Brønnøysundregistrene foretrekker å finne informasjon i digitale kanaler. Fremdeles foretrekker mange veiledning over telefon, også blant profesjonelle brukere. Brønnøysundregis-

trene arbeider for å øke bruken gjennom digitale kanaler også der direktekontakt foretrekkes i dag.

I 2016 var tilgjengeligheten til registrene nær 100 pst., og det var ingen alvorlige sikkerhetshendelser i registersystemet. Brønnøysundregistrene har arbeidet systematisk med kvalitetssikring for å ivareta krav om informasjonskvalitet og integritet i registrene. Dette arbeidet har gitt gode resultater.

Åpne registerdata legger til rette for videre bruk og danner grunnlag for innovasjon og verdiskaping i næringslivet. Stadig flere opplysninger som ikke er taushetsbelagte, gjøres åpent og maskinlesbart tilgjengelig. Fra 2016 kan de fleste opplysninger som er registrert i Enhetsregisteret og på Foretaksregisteret hentes ut digitalt og gebyrfritt på Brønnøysundregistrenes nettsider www.brreg.no eller www.data.norge.no. Tjenestene har blitt stadig mer brukt og har hatt stor trafikk i 2016, jf. figur 4.8. Økningen fra 2015 er på 35,5 pst. og nesten hele veksten er uttak fra Brønnøysundregistrenes nettsider.

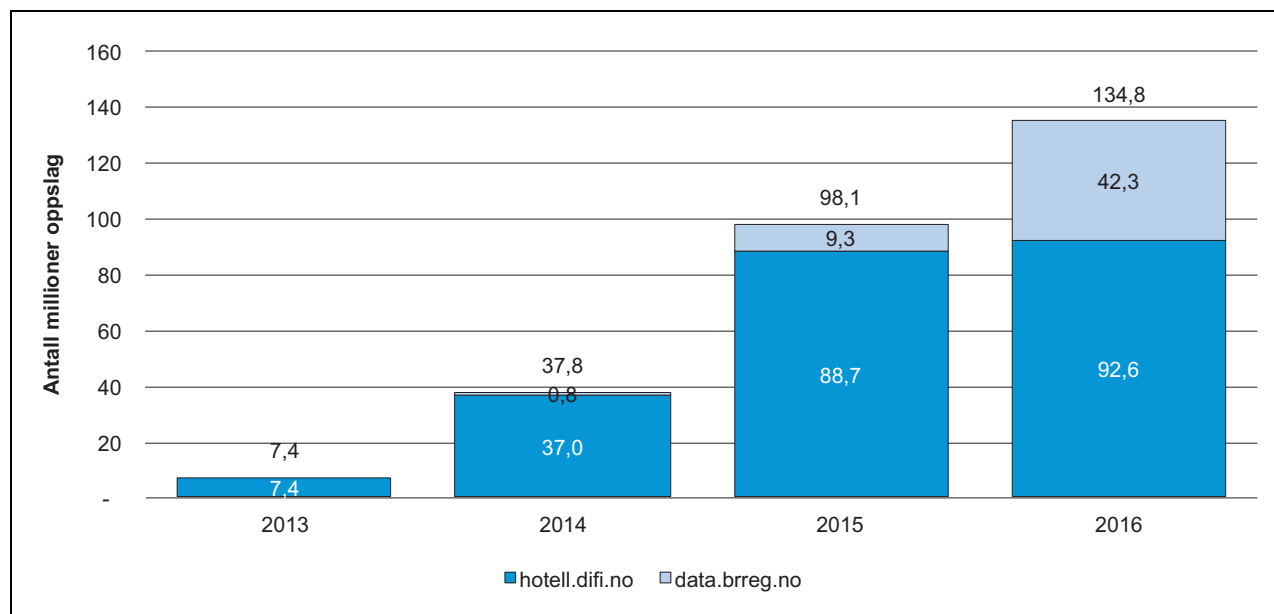
Brønnøysundregistrene fortsetter den systematiske jobben med å forbedre alle digitale kanaler, med hovedvekt på brreg.no og altinn.no som primærkanaler. I 2016 fortsatte Brønnøysundregistrene arbeidet med å videreutvikle og oppdatere faglig innhold på sine nettsider. Etatens arbeid på dette området gjenspeiles ved at det i 2016 har vært en økt bruk av nettsidene og en nedgang i antall telefonsamtaler.

Oppgaveregisteret satt i 2016 i drift en ny digital løsning hvor etater og skjemaeiere registrerer og oppdaterer sine skjema. Den nye løsningen erstatter den tidligere papirbaserte løsningen, og har ført til et mer oppdatert register.

Register for offentlig støtte ble satt i drift 1. juli 2016, med bakgrunn i EØS-avtalens regler om offentlig støtte. Registeret vil gi norske myndigheter og ESA en oversikt over, og muligheter for å kontrollere, den offentlige støtten som gis til støttemottakere som driver økonomisk virksomhet.

Gjøre næringslivets samhandling med norsk forvaltning enklere

Brønnøysundregistrene skal sørge for at næringslivet har tilgang til nødvendig informasjon for å drive sin virksomhet, og at oppgaver kan utføres enklest mulig. I arbeidet med å gjøre samhandlingen mellom næringsliv og norsk forvaltning enklere er det viktig med et tilrettelagt system for rask saksbehandling. Den elektroniske andelen av saker fra næringslivet er høy og stigende. Næringslivet får raskere, riktigere og enklere

Figur 4.8 Antall oppslag i åpne data fra Brønnøysundregistrene i perioden 2013–2016

behandling, og gis mulighet for digital dialog med forvaltningen i den aktuelle saken.

I 2016 ble det innrapportert 85 forenklingsinnspill. I alt 64 forenklingsinnspill som ble meldt inn i 2015 er fulgt opp.

Som ledd i regjeringens grundersatsing, utviklet Norid, Brønnøysundregistrene og Patentstyret sammen en egen tjeneste med samtidig navnesøk for domene, foretak og varemerke. Formålet er å forenkle oppstartsfasen av en bedrift, øke kunnskap om immaterielle rettigheter og å forebygge konflikter knyttet til domener og varemerker.

Andelen elektroniske registreringer er stadig økende. Den var nær opptil 100 pst. for Regnskapsregisteret i 2016. For Foretaksregisteret ble den elektroniske andelen 88,9 pst. og for Enhetsregisteret 87,7 pst., en økning på henholdsvis 3,3 og 5,2 prosentpoeng fra året før.

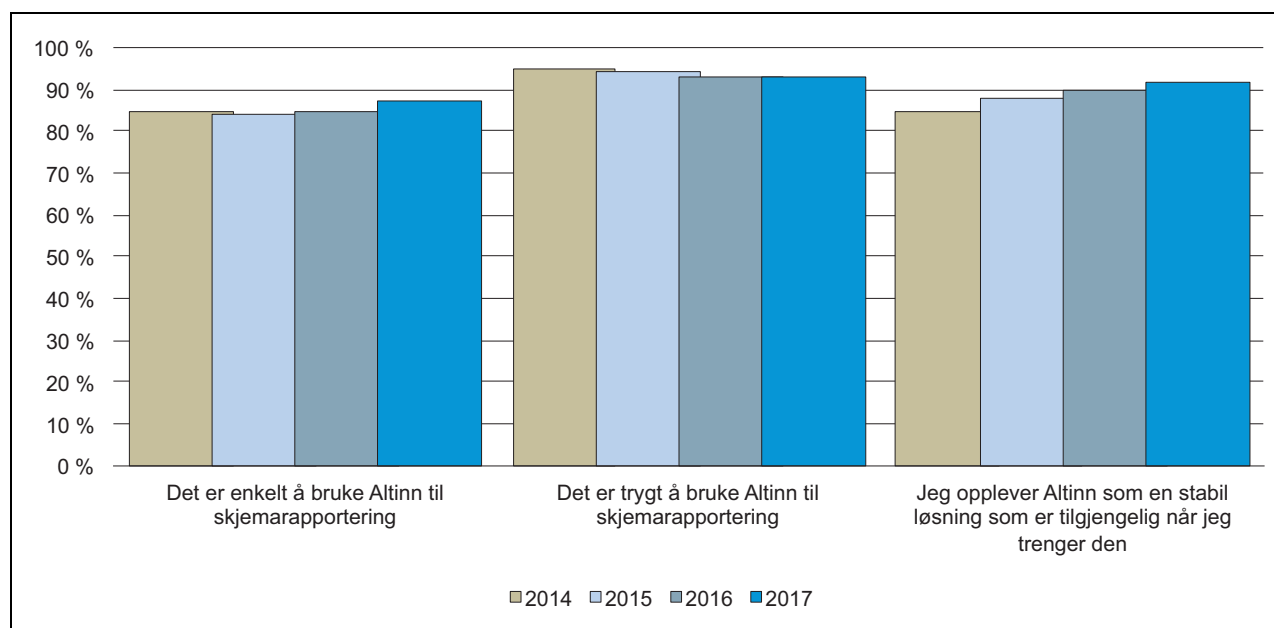
Gjøre norsk forvaltning enklere

Effektivisering av offentlig sektor er av avhengig av gode digitale løsninger. Brønnøysundregistrene forvalter de nasjonale felleskomponentene Enhetsregisteret og Altinn som er sentrale virkemidler for digitaliseringen. Gjenbruk av registerdata har medført betydelige besparelser for både forvaltningen og publikum. Ved utgangen av 2016 hadde Brønnøysundregistrene avtale med 371 offentlige aktører om tilgang til maskinbasert kommunikasjon med Enhetsregisteret. 22 avtaler

ble inngått i 2016. Det er 239 aktører som aktivt benyttet løsningen i 2016. Totalt ble det gjort 121 millioner oppslag i Enhetsregisteret i 2016. Én aktør står for 38 pst. av trafikken. Ti aktører står for 50 pst. av oppslagene, og de resterende 12 pst. gjøres av 228 aktører.

Brønnøysundregistrene har i 2016 startet arbeidet med å etablere en ny fellesløsning som skal bidra til sikker og effektiv kommunikasjon mellom forvaltning og virksomheter. Digital kontaktinformasjon og fullmakter for virksomheter skal innhentes og lagres. Ved å sikre at kontakt med virksomhetene er i samsvar med fullmakter og autorisasjoner, legger arbeidet grunnlag for ytterligere effektivisering av dialogen mellom næringslivet og det offentlige.

For at næringslivet ikke skal behøve å oversende de samme opplysningene til det offentlige mer enn én gang, må forvaltningen også ha oversikt over hvilke data det offentlige allerede har om bedrifter, privatpersoner og frivillige organisasjoner, hvilken informasjon dataene gir og hvem informasjonen kan deles med. Som en del av arbeidet med å skaffe og systematisere denne oversikten har Brønnøysundregistrene etablert en felles datakatalog. Datakatalogen vil inneholde informasjon om de opplysninger som er innhentet fra virksomhetene, slik at disse opplysningene kan gjenbrukes. Sammen med et modernisert Oppgaveregister vil virksomhetene enkelt kunne finne ut hvilken informasjon som skal gis til det offentlige.

Figur 4.9 Altinns brukerundersøkelse 2014–2017

Brønnøysundregistrene skal utvikle og forvalte Altinn for norsk næringsliv, innbyggere og offentlig forvaltning.

Sentrale utviklingstrekk i 2016:

- 24 pst. økning i antall meldinger ut via Altinn meldingsboks.
- 25 pst. økning i antall transaksjoner inn via Altinn.
- 158 nye tjenester.
- 300 kommuner benyttet per 31.12.2016 Altinns meldingsboks via SvarUt og antallet øker stadig. Antall betalende tjenesteeiere er 43.

Tilgjengeligheten i Altinn har vært 99,9 pst. Driften av Altinn har vært stabil. Oppdateringer på Altinn-plattformen gjøres nå samtidig som tjenestene er operative for brukerne. Altinns brukere bekrefter i sine svar på den årlige brukerundersøkelsen at de er fornøyde med løsningen, jf. figur 4.9.

I 2016 ble første del av funksjonalitet for brukerstyrt samtykke til deling av informasjon satt i produksjon. Samtykkebasert lånesøknad ble lansert våren 2017.

Sommeren 2015 inngikk Brønnøysundregistrene kontrakter med fem leverandører om å drive, forvalte og videreutvikle Altinn de neste fire til åtte årene. Avtalene er operative fra høsten 2016. Altinn samarbeider tett med næringslivet for å videreutvikle, forvalte og drive plattformen. Økt kompetanse og konkurranse i leverandørmarkedet åpner for bedre og mer innovativt bruk av

Altinn. Private tjenesteleverandører har i økende grad utviklet tjenester på Altinn-plattformen.

I 2016 la Brønnøysundregistrene fram en lang-siktig strategi for Altinn. Strategien omfatter fire overordnede strategiske satsingsområder:

- Brukerorientering
- Støtte til myndighetsutøvelse
- Samhandling
- Innovasjon og næringsutvikling

Departementet støtter hovedprioriteringene i strategien, og mener at den legger et godt grunnlag for videre utvikling av Altinn.

Vurdering av måloppnåelse

Brønnøysundregistrene har hatt stabil drift og gjennomført mange aktiviteter for å forenkle for næringsliv, innbyggere og offentlig forvaltning. Samlet sett mener Nærings- og fiskeridepartementet at Brønnøysundregistrenes måloppnåelse i 2016 var akseptabel.

Prioriteringer 2018

Ny registerplattform

Arbeidet med ny registerplattform planlegges gjennomført i perioden 2017–2022. Prosjektet skal ta 14 registersystemer over på ny registerplattform, noe som vil gjøre en heldigital registerforvaltning mulig. Dette er det største utviklingsprosjektet i Brønnøysundregistrenes historie og vil ha høy prioritet i årene framover, både hos eta-

ten og hos departementet. Gjennom dette prosjektet skal det legges til rette for moderne og automatiserte løsninger som forenkler og effektiviserer saksbehandlingen i Brønnøysundregistrene.

Hoveddelen av de opplysninger Brønnøysundregistrene har, skal tilgjengeliggjøres slik at alle kan ta denne i bruk. Ny registerplattform vil legge til rette for at Brønnøysundregistrene kan tilgjengeliggjøre mer data og muliggjøre videre bruk. Unntak vil være opplysninger som skal unntas fra offentlighet etter gjeldende regelverk og opplysninger som skal slettes. Offentlige etater vil dermed kunne bruke denne informasjonen i sin saksbehandling, og privat næringsliv vil kunne bruke den i sin tjenesteutvikling. Enhetsregisteret inneholder opplysninger om alle registrerte juridiske personer. Registeret er definert som nasjonal felleskomponent og i dag bruker over 250 offentlige etater og kommuner data fra Enhetsregisteret i sin daglige saksbehandling. Ny registerplattform vil i seg selv ikke føre til at rapporteringskrav forsvinner. Ny plattform vil imidlertid legge grunnlag for ytterligere gjenbruk av data, slik at de opplysningene det offentlige allerede har, ikke behøver å hentes inn på nytt.

Fortsette utviklingen av Altinn

Altinn er svært sentral i digitaliseringen av det offentlige Norge. Moderniseringen av Altinn-plattformen er nødvendig hvis Altinn skal brukes til realisering av digitale tjenester i offentlig sektor. Brønnøysundregistrene skal derfor prioritere utviklingen av Altinn.

Brønnøysundregistrene skal styrke sin rolle som forenklingsetat og gjennomføre regjeringens IKT-politikk

Brønnøysundregistrene har som mål å gjøre det enklere for alle å forholde seg til det offentlige. I 2018 skal Brønnøysundregistrene fortsette å prioritere dette arbeidet. I dette inngår økt bruk av nåværende elektroniske innsendingsløsninger, nye elektroniske innrapporteringsløsninger og nasjonal datakatalog.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns-, pensjons- og driftsutgifter, mindre investeringer og utgifter forbundet med oppdrag. Det foreslås en bevilgning på 321,2 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utviklingsprosjekter. Det foreslås en bevilgning på 20,8 mill. kroner. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Forvaltning av Altinn-løsningen, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 274,9 mill. kroner i 2018, hvorav en økning på 55 mill. kroner til modernisering av Altinn. Brønnøysundregistrene forvalter Altinn på vegne av de deltakende etatene. Altinn driftes og utvikles gjennom kontrakter med eksterne leverandører.

Av bevilgningsforslaget er 85,8 mill. kroner knyttet til utgifter som skal finansieres av tjenesteeierne i forbindelse med drift og driftsrelatert applikasjonsforvaltning. Brønnøysundregistrene viderefakturerer tjenesteeierne i samsvar med gjeldende fordelingsnøkkel i samarbeidsavtalen mellom de berørte etatene, jf. tilsvarende bevilgningsforslag under kap. 3904, post 03.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904, post 03, jf. nærmere omtale under denne inntekts-posten og forslag til vedtak II, 1.

Altinn-løsningen vedlikeholdes og videreutvikles gjennom tre årlige oppdateringer. Det meste av innholdet i en ny Altinn-versjon bestilles ni måneder i forkant av produksjonssetting. Det betyr at bestillinger som foretas etter utløpet av første kvartal i et år, vil binde opp budsjettmidler for etterfølgende år. Det foreslås derfor en bestillingsfullmakt ut over gitt bevilgning på inntil 50 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII, 2.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 212,1 mill. kroner for 2018 til ny registerplattform for Brønnøysundregistrene. Prosjektet har en samlet kostnadsramme på 1 213 mill. 2017-kroner, og en styringsramme på 1 072 mill. 2017-kroner. Brønnøysundregistrenes egne personalkostnader knyttet til prosjektet er beregnet til 79 mill. kroner for hele prosjektperioden, og budsjetteres under kap. 904, post 01.

Andre poster

Utgifter til kunngjøringer belastes Justis- og beredskapsdepartementets budsjett kap. 410, post 23 og kap. 440, post 21.

Kap. 3904 Brønnøysundregistrene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyrinntekter	557 660	473 512	484 000
02	Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter	34 170	30 510	31 100
03	Refusjoner og inntekter knyttet til forvaltning av Altinn-løsningen	111 237	83 953	85 800
	Sum kap. 3904	703 067	587 975	600 900

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på kap. 3904, post 01 økt med 26,5 mill. kroner, jf. Innst. 401 S (2016–2017) og Prop. 129 S (2016–2017).

Post 01 Gebyrinntekter

Gebyrinntektene kommer fra flere registertjenester og informasjonsavgivelse, hjemlet i ulike lover og forskrifter, jf. omtale i Ot.prp. nr. 61 og Ot.prp. nr. 55 (2006–2007). Hoveddelen av tjenestene fra Brønnøysundregistrene er brukerfinansiert mot gebyrer.

Det foreslås en bevilgning på 484 mill. kroner i 2018.

Post 02 Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 31,1 mill. kroner. Posten benyttes til inntektsføring av refunderte

midler for oppdrag Brønnøysundregistrene påtar seg for andre.

Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten mot økte utgifter under kap. 904, postene 01 og 21, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 03 Refusjoner og inntekter knyttet til forvaltning av Altinn-løsningen

Det foreslås en bevilgning på 85,8 mill. kroner for refusjoner i forbindelse med samarbeidsprosjekter eller spesielle oppdrag i tilknytning til forvaltning av Altinn-løsningen. Brønnøysundregistrene blir fakturert for alle utgifter til drifts og driftsrelatert applikasjonsforvaltning. Utgiftene viderefaktureres til tjenesteeierne etter gjeldende fordelingsnøkkel basert på retningslinjene for Altinn samarbeidet. Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten mot økte utgifter under kap. 904, post 22, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 905 Norges geologiske undersøkelse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	153 647	171 253	171 850
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	72 292	72 387	73 710
	Sum kap. 0905	225 939	243 640	245 560

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017):

- post 01 ble økt med 8 mill. kroner
- post 21 ble økt med 4,5 mill. kroner

Oppgaver og mål

Norges geologiske undersøkelse (NGU) er et forvaltningsorgan som skal framskaffe og formidle kunnskap om Norges berggrunn, løsmasser, grunnvann og mineralressurser. NGU skal bidra til å dekke samfunnets behov for geologisk basis-kunnskap gjennom å etablere og drive nasjonale databaser som gir informasjon om Norges geologi og geologiske ressurser.

NGU har hovedkontor i Trondheim og et bor-kjerne- og prøvesenter på Løkken i Meldal kommune. Staten disponerte 194 årsverk i 2016. NGU har et internasjonalt fagmiljø med medarbeidere fra 26 nasjoner. Om lag 70 pst. av virksomheten finansieres med bevilgninger over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Resten finansieres med inntekter fra samfinansieringsprosjekter og oppdrag.

NGUs virksomhetsidé er sammenfattet i begrepet «Geologi for samfunnet», og NGU har følgende operative målsettinger for sin virksomhet:

- øke kartleggingen av geologiske ressurser
- øke omfanget av tilgjengelig geologisk kunnskap til bruk i arealplanlegging og utbygging
- styrke kunnskapen om landets oppbygging og geologiske prosesser
- sørge for god forvaltning og brukertilpasning av geologisk kunnskap
- styrke kommunikasjon og formidling av geologisk kunnskap

Kjernevirksomheten til NGU kan deles inn i datainnsamling, bearbeiding, lagring i nasjonale databaser og formidling av geologiske data fra fastlandet, grunnfjellet og de øverste lag på kontinentalsokkelen. For kontinentalsokkelen er det en avklart arbeidsdeling med Oljedirektoratet. Innsamling av data skjer både ved egen kartlegging, ved kartlegging samfinansiert med andre offentlige etater, kommuner og bedrifter, og ved at data blir overført til NGU fra universiteter og konsulentfirmaer.

Resultater 2016

NGU har i 2016 økt innsatsen innenfor geologisk oversiktskartlegging og videreutvikling og drift av de nasjonale databasene for berggrunn, løsmasser, mineralressurser, grunnvann, maringeologi og geofysikk.

Kartlegging

Mineralkartleggingsprogrammene i Nord-Norge og Sør-Norge ble ikke videreført i 2016. Ved utgangen av 2016 var 77 pst. av landarealet i Nord-Norge og 34 pst. av landarealet i Sør-Norge kartlagt og totalt er 49 pst. av landarealet i Norge kartlagt. Geologisk kartlegging og geofysiske bakke-målinger ble i hovedsak utført som samfinansiering med fylkeskommuner. Arbeidet for øvrig innenfor dette området har gått som planlagt uten vesentlige avvik.

Geologisk kunnskap til bruk i arealplanlegging og utbygging

Kartleggingsprogrammet MAREANO (marin arealdatabase for norske kyst- og havområder), med Havforskningsinstituttet, Kartverket og NGU som utførende deltakere, er videreført. Gjennom programmet ble det gjennomført innsamling av geologiske, biologiske og kjemiske data fra et areal på 9 000 km². Dette er noe mindre enn opprinnelig planlagt.

Geologisk kunnskap om landets oppbygging og geologiske prosesser

Gjennomføring av kvartær- og berggrunnsgeologisk kartlegging ligger etter oppsatte planer. Ferdigstilling av kvartærgeologiske kart har gått som planlagt. Grunnvannsdatabasen og brønn-databasen holdes à jour etter plan. Det er registrert ca. 6 000 nye brønner i 2016. NGU samarbeider med brønnborebransjen med utvikling av ny inn-rapporteringsløsning. Arbeidet for øvrig innenfor dette området har gått som planlagt uten vesentlige avvik.

Forvaltning, brukertilpasning og kommunikasjon

NGU arbeider kontinuerlig med å effektivisere produksjonen fra feltarbeid til ferdige databaser, kart og innsynsløsninger på nett. En ny og moderne kartløsning er satt i drift i 2016. Tilgjengeliggjøring av data har vært en sentral del av utviklingen av NGUs nye nettside, ngu.no. Mye av

den digitale informasjonen er lettere tilgjengelig. Innholdet i databasene har økt, det er levert flere trykte kartprodukter og data fra kartleggingsprogrammene er gjort tilgjengelige.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at NGU i all hovedsak nådde sine mål i 2016 uten vesentlige avvik.

Prioriteringer 2018

NGU skal prioritere geologisk kartlegging og anvendt/tverrfaglig forskning, utvikling og vedlikehold av nasjonale databaser og effektiv formidling gjennom kart- og webtjenester. NGU skal fortsette arbeidet med å øke tilgangen til og forbedre kvaliteten på informasjon om undergrunnen gjennom nye digitale rapporteringsrutiner, åpen forvaltning og bruk av åpne formidlingstjenester. Innen jordobservasjon skal NGU fortsette samarbeidet med Norsk Romsenter og NVE om å bygge opp og drive et nasjonalt senter for bruk av satellittbaserte InSAR-data.

NGU skal videreføre skredfarekartleggingen som et oppdrag fra NVE og MAREANO-programmet i samarbeid med Havforskningsinstituttet og Kartverket. NGU skal også utvikle marine grunnkart for kystsonen i samarbeid med aktuelle

næringer og forvaltnings- og forskningsinstitusjoner.

Det vil bli gjennomført en evaluering av NGU i løpet av 2018.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 171,9 mill. kroner i 2018. Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter, husleie, reiseutgifter, administrative fellesutgifter, investeringer og utgifter knyttet til tjenesteavtalen mellom Direktoratet for mineralforvaltning og NGU. Det foreslås satt av 28,9 mill. kroner til Mareano-programmet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 73,7 mill. kroner i 2018. Under denne posten føres utgifter til eksternfinansierte prosjekter. Det foreslås å tilføye stikkordet «kan overføres» til posten.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3905, post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter, jf. forslag til vedtak II, 1. Videre fremmes det forslag om fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2016	budsjett 2017	
01	Oppdragsinntekter	25 216		
02	Tilskudd til samfinansieringsprosjekter	60 724		
03	Oppdragsinntekter og andre inntekter		76 270	77 900
	Sum kap. 3905	85 940	76 270	77 900

Post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 77,9 mill. kroner. Under posten føres eksterne inntekter fra oppdrag, og bidrag fra eksterne deltakere til finansiering av samfinansieringsprosjekter. Oppdraget fra NVE knyttet til kartlegging av skredfare utgjør det største enkeltprosjektet. De øvrige oppdragsinntektene ventes i hovedsak å komme fra oljesel-

skapene. De viktigste finansieringskildene for øvrig er Norges forskningsråd, oljeselskapene, mineralindustrien, kommuner, fylkeskommuner, andre departementer og statsetater.

Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 905, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	35 737	43 496	48 710
30	Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	9 138	6 900	7 000
31	Miljøtiltak Løkken, <i>kan overføres</i>	25 382	24 600	36 700
	Sum kap. 0906	70 257	74 996	92 410

Oppgaver og mål

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) er statens fagetat for forvaltning og utnyttelse av mineralressursene i Norge og på Svalbard. Etaten disponerte 34,8 årsverk i 2016 og er samlokalisert med Norges geologiske undersøkelse (NGU) i Trondheim. Etaten har også kontor på Svalbard.

DMF skal bidra til størst mulig samlet verdiskaping basert på en forsvarlig og bærekraftig utvinning og bearbeiding av mineraler. DMF skal sørge for at mineralvirksomhet skjer ut fra en avveining av flere kryssende samfunnshensyn, herunder annen næringsvirksomhet, miljø og kulturminneverdier.

DMF tildeler undersøkelsesrett og utvinningsrett til mineralske ressurser som staten eier, og gir driftskonsesjon for mineralvirksomhet på alle typer mineraler. DMF er høringsinstans og har innsigelseskompetanse i saker om mineralske ressurser etter plan- og bygningsloven. Videre kan DMF være ansvarlig myndighet for konsekvensvurderinger etter plan- og bygningsloven for større uttak av mineralressurser.

DMF administrerer og følger også opp en rekke miljøtiltak og sikringsarbeider ved gamle gruver.

DMF skal bidra til at Svalbards geologiske ressurser forvaltes og utnyttes best mulig til nytte for samfunnet. På Svalbard er grunnlaget for DMFs virksomhet Bergverksordningen for Svalbard med utfyllende regler for petroleumsvirksomhet. DMF utsteder mineraltillatelser og utgir oversikter over geologiske funn på Svalbard.

Bevilgning til virksomheten på Svalbard gis over eget budsjettkapittel i Svalbardbudsjettet, jf. omtale under Svalbardbudsjettets kap. 11 Bergmesteren.

Det er fastsatt følgende hovedmål for etatens virksomhet:

- DMF skal bruke sine virkemidler overfor mineralnæringen slik at forvaltningen av mineralressursene blir forsvarlig og bærekraftig
- DMF skal arbeide for størst mulig samlet verdiskaping i mineralnæringen
- DMF skal tilstrebe best mulig kommunikasjon og brukerorientering på alle sine virksomhetsområder
- DMF skal redusere miljøkonsekvenser av tidligere mineralvirksomhet og sørge for forsvarlig sikring etter slik virksomhet
- DMF skal sørge for forsvarlig og bærekraftig forvaltning av mineralressurser på Svalbard

Resultater 2016**Forvaltning**

For første gang siden mineralloven trådte i kraft har DMF i 2016 ferdigbehandlet flere søknader om driftskonsesjon enn de har mottatt. DMF har fortsatt en lang saksbehandlingsskø, men arbeider med å redusere køen så raskt som mulig. Det har vært en prioritert oppgave å følge opp virksomheter som ikke har søkt om driftskonsesjon innen utløpet av overgangsordningen.

Tilsynsvirksomheten i 2016 er fortsatt redusert som følge av manglende kapasitet. Det er gjennomført 21 stedlige tilsyn for utvalgte virksomheter basert på vurdering av risiko. Tilsynsplikten ivaretas hovedsakelig i form av postale tilsyn. Postale tilsyn omfatter innhenting og kvalitetssikring av informasjon om nye uttak og uttak i drift. Omlegging av driftsrapporteringen til digital rapportering gjennom «MinSide» har bidratt til bedre oversikt over virksomheter i drift og økt kvalitet på DMFs dataregistre.

Miljøtiltak

Miljødirektoratet har fastsatt en handlingsplan for forurensningstiltak i gruveområder med antatt

størst forurensningsrisiko. I samarbeid med Miljødirektoratet vurderer DMF ytterligere tiltak i disse og andre områder hvor det har vært mineralutvinning.

Løkken: Miljødirektoratet har gitt Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om å iverksette forurensningsbegrensende tiltak ved Løkken Gruver. Miljødirektoratet har gitt tilslutning til tiltaksplan for Løkken. DMF har ansvar for gjennomføring av tiltaksplanen. Gjennomførte kartleggingsarbeider har avdekket stort behov for renovering og ombygging av eksisterende anlegg fra 1990-tallet. DMF har gjennomført og gjennomfører vedlikeholds- og ombyggingstiltak for eksisterende anlegg, og det er satt i gang arbeid med en revidert tiltaksplan som ferdigstilles i løpet av høsten 2017.

Folldal: Klima- og miljødepartementet har pålagt Nærings- og fiskeridepartementet å gjennomføre tiltak for å redusere forurensningen fra gruveområdet i Folldal. Målingene viser at metallavrenningen er stabil, men fortsatt over kravet fra forurensningsmyndighetene. Norges geotekniske institutt (NGI) har utredet tiltaksløsninger for Folldal. DMF har iverksatt ytterligere undersøkelser i tilknytning til tiltaksalternativene som NGI har foreslått. Dette for å få en bedre forståelse av kost-nytte effekten av tiltakene, og få bedre kunnskap om hvilke tiltak som er nødvendige for å forbedre miljøtilstanden i Folla som grunnlag for en avveining mellom miljø- og kulturminnehensyn.

Sulitjelma: I tråd med pålegg fra Miljødirektoratet har DMF fortsatt arbeidet med å overvåke vannkvaliteten, inkludert biologiske undersøkelser. Hovedprioritet for arbeidet har vært å kartlegge kilder og disse kildenes betydning for metalltransporten ut i Langvatnet. I tillegg er kontrollmålingsprogrammet for Sulitjelma revidert. NGI har utredet alternative tiltaksløsninger med kostnadsoverslag. DMF har vurdert de foreslåtte tiltakene med vekt på kost-nytte vurdering og teknisk gjennomførbarhet. For å få et bedre grunnlag har DMF iverksatt ytterligere undersøkelser.

Sikring

DMF påser at undersøkelsesarbeider og uttak av mineralske ressurser gjennomføres i samsvar med minerallovens krav og godkjente driftsplaner. DMF har gjennomført befaringer og sikringstiltak ut fra prioriteringsliste over planlagte tilsyn og sikringstiltak. Arbeidet med rehabilitering/nyetablering av gjerder har vært hovedaktiviteten i 2016.

Kommunikasjon og brukerorientering

Som offentlig organ har DMF plikt til å gi generell veiledning, råd og informasjon om mineralregelverket til næringen. DMF skal gi råd gjennom veiledning og informasjon via brukervennlige hjemmesider, nye karttjenester og MinSide løsning. DMF arbeider for å gi enkel tilgang til informasjon og veiledning om rettigheter og plikter etter mineralloven gjennom brukervennlige digitale løsninger. Løsningen skal bl.a. gi mulighet for søker å fastsette areal for konsesjonsområdet ved hjelp av eksisterende kartfestet informasjon som allerede er tilgjengelig via Norge Digitalt. Den årlige driftsrapporteringen er overtatt fra NGU og er fulldigitalisert fra 2016. DMF har utviklet en egen kartproduksjonsplattform hvor to nye karttjenester er publisert. Relevante karttjenester fra andre offentlige myndigheter er også tilgjengelige via DMFs nye kartportal.

Når det gjelder etatens virksomhet på Svalbard, vises det til omtale i Svalbardbudsjettet.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at DMF i all hovedsak nådde sine fastsatte mål i 2016. Det er fortsatt utfordringer knyttet til kapasitet og behov for ytterligere kompetanse i etaten før DMF er i stand til å håndtere arbeids- og ansvarsområder på en fullt ut effektiv måte.

Prioriteringer 2018

DMF skal i 2018 prioritere arbeidet med å redusere køen av konsesjonssøknader etter mineralloven. Dette skal gjøres ved styrking av kompetanse og kapasitet, samt etablere ny digital løsning for hurtigbehandling av søknader (Fast Track). Hurtiglinjeprosjektet som ble startet opp i 2017 videreføres i 2018. DMF har satt ned en gruppe som skjermes for øvrige oppgaver, som behandler de enkleste søknadene innen byggeråstoff. DMF skal fortsette arbeidet for en moderne og framtidsrettet mineralforvaltning i Norge, gjennom å utvikle døgnåpen forvaltning, kartverktøy for ekstern bruk, og ivareta hensynet til mineraler i planprosesser. Direktoratet skal, så langt råd er, øke tilsynsaktiviteten og gjennomføre miljøtiltak i områder med nedlagte gruver.

DMF skal videreføre arbeidet med digital utvikling av og i etaten. Prosjektet «Mineraler for alle», som er et ledd i DMFs arbeid for å legge til rette for vekst i mineralnæringen, videreføres og ferdigstilles i 2018. Det skal bidra til at mineralske

ressurser ivaretas bedre i offentlig arealplanlegging, og vil medføre besparelser for aktører som ønsker å etablere ny mineralutvinning, samt effektivisere interne oppgaver i DMF.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 48,7 mill. kroner i 2018. Dette er en økning på 5,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2017. På Svalbardbudsjettet for 2018 foreslås det i tillegg bevilget 1,84 mill. kroner under kap. 11 Bergmesteren, til drift av virksomheten på Svalbard.

Staten eier et område på Raudsand i Nesset kommune i Møre og Romsdal etter hjemfall av tidligere gruveaktivitet. Området er i dag leid ut og leietaker ønsker å kjøpe eiendommen. Det er usikkert om gjennomføring av salgsprosessen og om et eventuelt salg vil kunne ferdigstilles i 2017. Det foreslås derfor at fullmakten videreføres i 2018, jf. forslag til vedtak XVII.

Post 30 Sikrings- og miljøtiltak, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 7 mill. kroner i 2018. Midlene vil bli brukt til sikring av farlige gruveåpninger, tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak. I tillegg vil deler av bevilgningen bli benyttet til arbeidet med nødvendige vedlikeholds- og sikringstiltak på gamle gruvebygninger som eies av Nærings- og fiskeridepartementet.

Post 31 Miljøtiltak Løkken, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 36,7 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke kostnader knyttet til gjennomføring av tiltak i samsvar med tiltaksplan for Løkken gruver. Det foreslås å videreføre øvre ramme på 190 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak på Løkken, jf. forslag til vedtak XII, 1.

Kap. 3906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Leie av bergrettigheter og eiendommer	149	100	100
02	Behandlingsgebyrer	1 246	748	765
	Sum kap. 3906	1 395	848	865

Post 01 Leie av bergrettigheter og eiendommer

Inntektene kommer fra leie av bergrettigheter og utleie av gruveeiendommer. Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner. Det foreslås også at bortfeste av gruver til museale formål kan skje vederlagsfritt, jf. forslag til vedtak XIV.

Post 02 Behandlingsgebyrer

Inntektene kommer fra behandlingsgebyr for undersøkelses- og utvinningssøknader. Det foreslås en bevilgning på 765 000 kroner.

Kap. 909 Tiltak for sysselsetting av sjøfolk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
73	Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, <i>overslagsbevilgning</i>	1 767 505	2 100 000	2 030 000
	Sum kap. 0909	1 767 505	2 100 000	2 030 000

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen under post 73 økt med 27 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Post 73 Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, overslagsbevilgning

Tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs skal sikre norsk maritim kompetanse og rekruttering av norske sjøfolk og sikre rederiene konkurransedyktige rammevilkår. Tilskuddsordningen kompenserer delvis for kostnadsulempen ved å sysselsette arbeidstakere fra Norge og de andre EØS-landene. Rederier mottar tilskudd basert på innbetalt forskuddstrekk av skatt, trygdeavgift og arbeidsgiveravgift for tilskuddsberettiget mannskap i ordningen.

Sjøfartsdirektoratet forvalter ordningen på grunnlag av lov om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs, som trådte i kraft 1. juni 2017, og forskrift, oppdragsbrev og veiledninger fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

I oppfølgingen av regjeringens maritime strategi «Maritime muligheter – blå vekst for grønn fremtid» og på bakgrunn av fartsområdeutvalgets rapporter, gjennomførte regjeringen i 2016 og 2017 betydelige endringer i ordningen. I 2017 ble det etablert en egen tilskuddsmodell med uavkortet tilskudd for sjøfolk på NIS-registrerte lasteskip i utenriksfart som frakter olje, gass og kjemikalier eller ro/ro-last. Modellen omfatter skip over 10 000 bruttotonn som seiler i utenriksfart, samt skip mellom 3 000 og 10 000 bruttotonn som seiler i utenriksfart og som ikke seiler mellom europeiske havner, herunder norske. Etter endringene er tilskuddsordningen utformet som ni ulike tilskuddsmodeller med ulike vilkår og virkeområder:

- Tilskudd for arbeidstakere på skip i NOR
- Tilskudd for arbeidstakere på petroleumsskip i NOR

- Tilskudd for arbeidstakere på passasjerskip i utenriksfart i NOR
- Tilskudd for arbeidstakere som inngår i skipets sikkerhetsbemanning på skip i NOR som betjener strekningen Bergen-Kirkenes
- Tilskudd for arbeidstakere som inngår i skipets sikkerhetsbemanning på seilskip i NOR
- Tilskudd for arbeidstakere på skip i NIS
- Tilskudd for arbeidstakere på NIS lasteskip i utenriksfart
- Tilskudd for arbeidstakere som inngår i skipets sikkerhetsbemanning på passasjerskip i utenriksfart i NIS (ikke trådt i kraft)
- Tilskudd for arbeidstakere på konstruksjonsskip i NIS

For tilskuddsmodellene for petroleumsskip i NOR, passasjerskip i utenriksfart i NIS og NIS konstruksjonsskip er tilskudd begrenset til 212 000 kroner per arbeidstaker også i 2018. Tilskudd under modellen for skip i NIS er begrenset til 26 pst. av innbetalt forskuddstrekk av skatt, arbeidsgiveravgift og trygdeavgift per arbeidstaker.

Tilskuddsordningen er godkjent av EFTAs overvåkningsorgan (ESA), med unntak av tilskuddsmodellen for arbeidstakere på passasjerskip i utenriksfart i NIS. Notifiseringen av denne tilskuddsmodellen er utsatt. Årsaken er at ESA har åpnet sak mot Norge knyttet til fartsområdeavgrensningene disse skipene har i dag. Som følge av denne saken har ESA ikke hatt mulighet til å ta stilling til notifisering av tilskuddsmodellen for passasjerskip i utenriksfart i NIS.

Regjeringen tar sikte på å innføre tiltak for økt kontroll med utbetalingene av tilskudd over ordningen i 2018.

Resultater 2016

I 2016 var det en nedgang i antall sjøfolk i tilskuddsordningen sammenliknet med 2015. I 2016 omfattet ordningen i gjennomsnitt om lag

11 400 tilskuddsberettigede arbeidstakere, 400 skip og 160 rederier. Samlet utbetaling av tilskudd i 2016 var om lag 1,75 mrd. kroner. Offshoresegmentet i ordningen sto for den største andelen sjøfolk og utbetalinger av tilskudd, men hadde også den største nedgangen i antall sjøfolk sammenliknet med 2015.

Rederier som mottar tilskudd skal bidra til tiltak for opplæring av arbeidstakere til sjøs, og er pålagt å ha et visst antall opplæringsstillinger om bord gjennom året. Rederiene innbetaler 500 kroner per arbeidstaker omfattet av ordningen per måned til kompetansefondet under Stiftelsen Norsk Maritim Kompetanse. Stiftelsen skal arbeide for kompetansehevings- og rekrutterings tiltak for norske sjøfolk. Fondets utbetalinger har bidratt til en positiv utvikling i antall opplæringsstillinger blant norske rederier, med en økning fra om lag 1 000 opplæringsstillinger i 2004 til om lag 2 600 ved utgangen av 2016. Tilskuddsmottakernes samlede kompetansefremmende bidrag til fondet beløp seg til om lag 69,6 mill. kroner i 2016.

Budsjettforslag 2018

Det foreslås en bevilgning på 2 030 mill. kroner i 2018. Bevilgningen skal dekke utbetalinger av tilskudd for 6 terminer.

Kap. 910 Sjøfartsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	394 774	379 862	387 000
	Sum kap. 0910	394 774	379 862	387 000

Oppgaver og mål

Norsk sjøfartsadministrasjon ivaretas gjennom Sjøfartsdirektoratet. Direktoratet er forvaltnings- og tilsynsmyndighet for fartøy med norsk flagg og utenlandske fartøy i norske farvann. Direktoratet ivaretar også funksjonen som realregister gjennom skipsregistrene Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS) og Norsk Ordinært Skipsregister (NOR).

Sjøfartsdirektoratets strategiplan har som overordnet mål at *Sjøfartsdirektoratet skal være den foretrukne maritime administrasjonen*. Målet med strategien er å videreutvikle direktoratet som

Budsjettvirkningen for 2018 påvirkes i vesentlig grad av utviklingen i antall arbeidstakere til sjøs og lønnsnivået til disse. Det er lagt til grunn at om lag 11 500 sjøfolk vil være omfattet av tilskuddsordningen i 2018. Dette er noe lavere enn anslaget i statsbudsjettet for 2017. Nedjusteringen skyldes i hovedsak en nedgang i antall tilskuddsberettigede arbeidstakere i offshoresegmentet i ordningen.

Regjeringen foreslår å videreføre dagens grenser for maksimale utbetalinger av tilskudd per arbeidstaker i modellene for petroleumsskip i NOR, passasjerskip i utenriksfart i NIS, NIS konstruksjonsskip og skip i NIS.

I 2017 ble det etablert en egen tilskuddsmodell med uavkortet tilskudd for sjøfolk på NIS-registrerte lasteskip i utenriksfart som frakter olje, gass, kjemikalier eller ro/ro-last. Satsingen foreslås videreført i 2018.

Det er lagt til grunn at differensierte arbeidsgiveravgiftssatser for transportsektoren gjeninnføres fra og med 1. januar 2018. Gjeninnføringen innebærer at nivået på den delen av tilskuddet som beregnes på grunnlag av innbetalt arbeidsgiveravgift differensieres i henhold til soneinndelingen av arbeidsgiveravgiften.

en kundeorientert, effektiv og kompetent organisasjon. Direktoratet skal tilby konkurransedyktige tjenester slik at næringen velger norsk flagg.

Sjøfartsdirektoratets hovedoppgaver er:

- forvalte og utvikle norsk og internasjonalt regelverk på skipsfartsområdet
- registrere fartøy og rettigheter i fartøy og markedsføre Norge som flaggstat
- føre tilsyn med bygging og drift av norskregistrerte fartøy og deres rederier og utstede sertifikater til fartøy
- føre tilsyn med og fremme gode arbeids- og levevilkår på fartøy, utstede sertifikater for sjøfolk og føre tilsyn med norske maritime utdanningsinstitusjoner

- føre tilsyn med utenlandske fartøy i norske havner
- forvalte tilskuddsordninger på skipsfartsområdet
- overvåke risikobildet og registrere og følge opp ulykker til sjøs
- holdningsskapende og forebyggende arbeid innen sjøsikkerhet

Sjøfartsdirektoratet har hovedkontor i Haugesund og sju regioner med tilsynskontorer langs kysten. Direktoratet disponerte til sammen 310 årsverk i 2016.

Hoveddelen av direktoratets virksomhet er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet. I saker som gjelder forurensning fra skip og vern av det marine miljøet, er direktoratet underlagt Klima- og miljødepartementet. Direktoratet bistår Kystverket bl.a. med skipsteknisk kompetanse under oljevernaksjoner, Petroleumsstilsynet med å håndheve petroleumsløven på norsk sokkel, og Statens havarikommisjon for transport i forbindelse med skipsulykker.

Sjøfartsdirektoratet har følgende mål:

- Sjøfartsdirektoratet skal arbeide for høy sikkerhet for liv, helse og miljø og materielle verdier
- Sjøfartsdirektoratet skal være en kundeorientert og effektiv administrasjon
- Sjøfartsdirektoratet skal være synlig, kompetent og anerkjent

Resultater 2016

Sikre og miljøvennlige fartøy

Sjøfartsdirektoratet arbeider for sikre og miljøvennlige fartøy og for å redusere fartøysulykker gjennom internasjonalt regelverksarbeid, dokumentkontroll, revisjoner og tilsyn av norske og utenlandske skip og annet forebyggende arbeid.

Direktoratet registrerer ulykker med norske fartøy (NIS/NOR) samt ulykker med utenlandske fartøy i norske farvann. Det var i 2016 en moderat nedgang i antallet registrerte ulykker med næringsfartøy sammenliknet med 2015. Antallet skipsulykker gikk ned fra 264 i 2015 til 235 i 2016, mens det var en nedgang i antallet personulykker fra 235 i 2015 til 211 i 2016. Det totale antallet ulykker i 2016 (446) er lavere enn gjennomsnittet for de fem foregående årene (506). Det er registrert sju dødsfall og 16 forlis i 2016, mot ni dødsfall og 22 forlis i 2015. Direktoratet registrerer også ulykker med fritidsfartøy. Det ble i 2016 registrert 27 dødsfall knyttet til bruk av fritidsfartøy. Dette er en nedgang på ti omkomne sammenliknet med

2015. Gjennomsnittet for tiårsperioden 2006–2016 er 32 omkomne per år. Direktoratet har i 2016 fulgt opp tiltaksplan for holdningsskapende arbeid for fritidsfartøy, og det er gitt tilskudd på om lag 800 000 kroner til ulike sjøvetiltak.

Sjøfartsdirektoratets inspeksjons- og revisjonsvirksomhet er et sentralt virkemiddel for å opprettholde en høy sikkerhetsstandard på norske skip. Det har vært høy tilsynsaktivitet i 2016, og sertifikatinspeksjoner og revisjoner blir gjennomført i henhold til direktoratets plan.

Direktoratet har fortsatt arbeidet med risiko-basert tilsyn. Bemanning og hviletid har vært et prioritert område i 2016. Det er også gjennomført analyser av svovelinnholdet i bunkers.

Sjøfartsdirektoratet har drevet forebyggende arbeid for å redusere antall ulykker i både fritidsbåtflåten og næringsflåten. Dette inkluderer holdningsskapende arbeid.

Sjøfartsdirektoratet legger stor vekt på sikringsarbeidet (security) for norsk skipsfart. Bl.a. gjennomfører direktoratet kontinuerlige vurderinger av trusselbildet i samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste. Direktoratet deltar med representanter i nasjonale og internasjonale fora, og er hovedansvarlig for å følge opp alt EU-relatert maritimt sikringsarbeid.

Sjøfartsdirektoratet har i 2016 hatt høy aktivitet knyttet til registrering i skipsbyggingsregisteret, nybygg og ombygging av fartøy i Norge og utlandet. I nybyggsegmentet er det stagnasjon i offshore, mens det er noe økning i nybygg og ombygginger av fartøy til bruk innen vindkraft-industrien, havbruk og fiskeri.

Det ble i 2016 gjort vedtak om å utstede overtredelsesgebyr i 76 av totalt 99 varslede saker. Det ble ikke fattet vedtak om tvangsmulkt.

Sjøfartsdirektoratet har også i 2016 deltatt i det internasjonale arbeidet i FNs sjøfartsorganisasjon IMO med å utvikle regelverk for å redusere forurensende utslipp fra skip til luft og vann, medregnet klimautslipp.

Sjøfolks kompetanse og velferd

Fristen for oppdatering av sertifikater i henhold til revidert STCW-konvensjon utgikk 31. desember 2016. Sjøfartsdirektoratet har i 2016 derfor hatt stor pågang av søknader om utstedelse, fornying og påtegning av personlige sertifikater, jf. tabell 4.6.

Direktoratet har gjennom revisjoner og annen oppfølging ført kontroll med at skoler og kurssetter som inngår i den maritime utdanningen, opp-

Tabell 4.6 Sertifikater og båtførerbevis

Beskrivelse	2014	2015	2016
Personellsertifikater, antall utstedte	19 540	18 500	38 000
– herav påtegninger	6 167	6 300	10 000
Båtførerbevis, antall utstedte	17 794	21 200	24 500

fyller internasjonale minimumskrav og relevant EU-regelverk.

Sjøfartsdirektoratet har gjennomført sertifiseringer etter ILOs konvensjon om sjøfolks arbeids- og levevilkår (MLC) og inspeksjoner på aktuelle fartøy. Sjøfartsdirektoratet har i også i 2016 arbeidet med å videreutvikle dagens velferdstjeneste til en moderne tjeneste med vekt på elektroniske løsninger og helse og trivsel for sjøfolk.

Sjøfartsdirektoratet forvalter tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk. Det vises til omtalen under kap. 909.

NIS og NOR skal være attraktive kvalitetsregistre

NIS og NOR er realregistre hvor samfunnsopprettet er å sikre rettsvern og realkreditt. En betydelig flåte under norsk flagg og en kompetent sjøfartsadministrasjon er viktig for norsk verdiskaping og for å sikre innflytelse i internasjonale myndighetsfora. Gjennom en betydelig flåte kan Norge også bidra til raskere ikrafttredelse av nye internasjonale konvensjoner.

Det har i 2016 vært en økning i antall skip i NIS og NOR.

Rederiene velger fritt hvilke land de ønsker å registrere sine fartøy i. Framveksten av internasjonale kommersielle skipsregistre i de senere år har medført at rederier defineres som kunder som registrene konkurrerer om. Dette gjør at Sjøfartsdirektoratet er konkurranseutsatt, og at service, brukervennlighet og kompetanse hele tiden blir målt mot kvaliteten på tjenestene i andre lands sjøfartsadministrasjoner. Direktoratet har også i 2016 arbeidet målrettet for å bedre sine tjenester slik at Norge skal ha en attraktiv sjøfartsadministrasjon og for å markedsføre NIS nasjonalt og internasjonalt.

Som en del av satsingen er det gjennomført omfattende utviklingstiltak for å modernisere IT-tjenestene. Det foreligger i dag digitale løsninger for dokumenter for skipsregistrering, søknader om fartøyssertifikater, personellsertifikater, refusjon i henhold til tilskuddsordningen og rapportering av ulykker. I forbindelse med nybygg kan rederier og verft få tilgang til egne prosjekter

gjennom Sjøfartsdirektoratets elektroniske Næringsportal. Sjøfartsdirektoratet har i 2016 startet et større IKT-prosjekt for å effektivisere tjenestene til skipsregistrene, bl.a. gjennom modernisering av saksbehandlingssystemer og digitalisering av en rekke skjemaer. Sjøfartsdirektoratet vil med dette kunne levere flere nye hovedprodukter til næringen. Det vil i de neste årene være behov for kontinuerlig forbedring og utvikling for at Sjøfartsdirektoratets IKT-systemer skal fungere optimalt.

Sjøfartsdirektoratet arbeider også, i dialog med næringen, med å forenkle det maritime regelverket.

Sjøfartsdirektoratet har et sertifisert kvalitetsystem og et system for internrevisjon.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at Sjøfartsdirektoratet i all hovedsak nådde sine mål i 2016.

Prioriteringer 2018

Sjøfartsdirektoratet skal i 2018 legge vekt på å møte næringens behov som følge av omstillinger i skipsfarten, nye miljøtekniske og autonome løsninger for skip og endringer i havbruksnæringen. Sjøfartsdirektoratet skal i arbeidet videreutvikle den tekniske maritime og juridiske kunnskapen og sikre at direktoratet har tilstrekkelig personell med slik kompetanse. Målet er bl.a. en forutsigbar og effektiv prosess for myndighetsbehandling av skip som bygges med innovativ teknologi.

Sjøfartsdirektoratet skal legge vekt på forenkling for den maritime næringen gjennom gode digitale og lett tilgjengelige tjenester, dialog og et tilstrekkelig, klart og brukervennlig regelverk.

Sjøfartsdirektoratet skal også arbeide for å markedsføre Norge som flaggstat for å få flere rederier til å velge NIS og NOR.

Sjøfartsdirektoratet skal være en synlig og tydelig pådriver i det internasjonale regelverksarbeidet for sikkerhet, miljø og innovasjoner gjennom å delta i organisasjoner som IMO, ILO, Paris MoU og EU.

Sjøfartsdirektoratet skal fortsette sitt forebyggende arbeid for å redusere antall ulykker i både fritidsbåtflåten og næringsflåten. Dette inkluderer holdningsskapende arbeid.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 387 mill. kroner i 2018. Bevilgningen skal dekke lønn, pensjon og andre ordinære driftsutgifter.

Omstillingen i skipsfartsnæringen, den akseleerende utviklingen med nye miljøtekniske og autonome løsninger for skip, og endringer i havbruksnæringen medfører et behov for å et sær-

skilt kompetanseløft i Sjøfartsdirektoratet. Det foreslås derfor 5 mill. kroner til tiltak som bidrar til at Sjøfartsdirektoratet utvikler den kompetansen næringen har behov for.

Det foreslås en fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3910, post 03, jf. forslag til vedtak II, 1.

Andre utgifter

Sjøfartsdirektoratets utgifter knyttet til arbeid med deler av regelverket på miljøområdet, utarbeidelse og oppfølging av forvaltningsplaner m.m., belastes under Klima- og miljødepartementets kap. 1422, post 21.

Kap. 3910 Sjøfartsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR	165 112	185 569	183 100
02	Maritime personellsertifikater	23 197	13 830	14 000
03	Diverse inntekter	8 269	400	400
04	Gebyrer for skip i NIS	46 853	44 370	52 000
86	Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt	5 585	4 800	4 800
	Sum kap. 3910	249 016	248 969	254 300

Post 01 Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR

Skip i NOR (Norsk Ordinært Skipsregister) er i hovedsak underlagt kontroll av Sjøfartsdirektoratet. Gebyrene gir ikke full dekning for kontrollutgiftene. Gebyrene for skip og flyttbare innretninger i NOR omfatter førstegangsgebyr, årsgebyr, gebyr for flyttbare innretninger, andre NOR-gebyr og gebyr for registrering av NOR-skip i Skipsregistrene.

Anslaget for kap. 3910 post 01 er noe usikkert grunnet lavere aktivitet i oljenæringen. Det vises også til omtale under kap. 910, post 01.

Det foreslås en bevilgning på 183,1 mill. kroner i 2018.

Post 02 Maritime personellsertifikater

Posten omfatter personlige sertifikater og obligatorisk båtførerbevis. Det antas om lag 10 000 norske sertifikatsøknader og om lag 7 000

søknader om påtegning av utenlandske sertifikater i 2018. Videre forventes at det avlegges om lag 20 000 båtførerprøver i 2018.

Det foreslås en bevilgning på 14 mill. kroner i 2018.

Post 03 Diverse inntekter

Posten omfatter bl.a. refusjoner for oppdrag fra Petroleumsstilsynet og Kystverket.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 400 000 kroner i 2018. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 910, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 04 Gebyrer for skip i NIS

Gebyrene for skip i NIS (Norsk Internasjonalt Skipsregister) skal minst dekke virksomhetens kontrollutgifter og i tillegg norsk bidrag til IMO og andre utgifter knyttet til IMO-arbeidet. Gebyrene omfatter førstegangsgebyr, årsgebyr, andre

NIS gebyr og gebyr for registrering av NIS-skip i Skipsregistrene. Det foreslås en bevilgning på 52 mill. kroner i 2018.

Post 86 Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt

På bakgrunn av bestemmelse i skipssikkerhetsloven har Sjøfartsdirektoratet hjemmel til å ilegge

overtredelsesgebyr ved brudd på loven. Sjøfartsdirektoratet har hjemmel i skipssikkerhetsloven § 50 til å ilegge tvangsmulkt. Tvangsmulkt kan ilegges dersom pålegg ikke er innfridd innen den pålagte fristen som er gitt i vedtaket. Det foreslås en bevilgning på 4,8 mill. kroner i 2018. Anslaget er usikkert.

Kap. 911 Konkurransetilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	96 460	108 015	108 200
23	Klagenemnda for offentlige anskaffelser	9 869		
	Sum kap. 0911	106 329	108 015	108 200

Oppgaver og mål

Konkurransetilsynet skal bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å fremme konkurranse i næringslivet. Konkurransetilsynet fører tilsyn med konkurranseforholdene og håndhever konkurranseloven og EØS-konkurranseloven. Ved overtredelse av lovens forbudsbestemmelser kan Konkurransetilsynet ilegge overtredelsesgebyr. Fra 1. april 2017 behandles klager på tilsynets vedtak av den nyopprettede Konkurransesklagenemnda. Konkurranseloven forbyr samarbeid som begrenser konkurransen og misbruk av dominerende stilling. Bedrifter har plikt til å melde fusjoner og oppkjøp til Konkurransetilsynet, og tilsynet kan gripe inn mot konkurranseskadelige oppkjøp og fusjoner. Tilsynet kan påpeke konkurransebegrensende virkninger av offentlige ordninger og reguleringer.

Konkurransetilsynet disponerte 82,4 årsverk i 2016, og ligger i Bergen.

Det er satt følgende hovedmål for Konkurransetilsynets virksomhet:

- Effektiv håndheving av konkurranseloven med tilhørende forskrifter og EØS-konkurranseloven

Resultater 2016

Håndheving av konkurranseloven

Konkurranseskriminalitet

I 2016 brukte Konkurransetilsynets tre fagavdelinger 40 pst. av sine ressurser til å undersøke

mulige brudd på konkurranselovens forbud mot konkurransebegrensende samarbeid og misbruk av dominerende stilling. Ressurser ble prioritert til å behandle igangsatte saker basert på bevissikring utført tidligere år. Konkurransetilsynet fattet ett vedtak om overtredelsesgebyr for ulovlig samarbeid og sendte varsler om overtredelsesgebyr for to ulovlige samarbeid og ett misbruk av dominerende stilling. Flere nye saker om ulovlig samarbeid ble opprettet etter tips fra næringslivet og gjennom lempningssøknader hvor deltakere i ulovlig samarbeid ber om full fritakelse eller reduksjon av overtredelsesgebyr mot å være først ute med å avsløre ulovlig samarbeid. Markeder hvor faren for koordinering vurderes som høy overvåkes nøye av Konkurransetilsynet, og i 2016 ble kontrollen med dagligvaremarkedet prioritert.

En ny veileder som beskriver personlig straffansvar i kartellsaker ble publisert i 2016. Den som varsler og samarbeider fullt ut med Konkurransetilsynet, vil normalt ikke bli anmeldt. Et viktig formål med veilederen er å styrke insentivene til å varsle tilsynet om brudd på konkurranseloven. Konkurransetilsynet har også satt i gang et flerårig internt prosjekt om aktiv kartellavdekking.

På oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet utredet Konkurransetilsynet i 2016 norsk petroleumsnæring og betydningen av kjøpermakt. Utredningen gir en overordnet beskrivelse av konkurranseforholdene i næringen, uten å vurdere enkeltaktører.

Foretakssammenslutning

I 2016 ble 30 pst. av ressursene i fagavdelingene brukt til behandling av saker relatert til fusjoner og oppkjøp. Konkurransetilsynet har hatt fokus på å avslutte saker så tidlig i prosessen som mulig, og å ha en effektiv dialog med partene. Tilsynet grep inn i tre foretakssammenslutninger i 2016. Inngrepene i markedene for skogprodukter, restaurant og take-away, og ferjetjenester antas å ha gunstige direkte virkninger for forbrukerne i form av økt kvalitet, lavere priser og bedre utvalg. Fusjonsvedtakene gir tydelig signal om at foretakssammenslåinger som fører til vesentlig markedskonsentrasjon trolig vil bli stoppet.

Konkurransetilsynets pålegg om salg av St1-bensinstasjoner ved St1 Nordic sitt oppkjøp av Smart Fuel i 2015 verner om konkurransen i drivstoffmarkedet og reduserer faren for koordinering. St1 Nordic ba i februar 2016 Konkurransetilsynet om å godkjenne Blue Energy Holding AS som kjøper av St1-stasjonene i Norge. Tilsynet konkluderte med at Blue Energy ikke var tilstrekkelig uavhengig og egnet til å kjøpe bensinstasjonene til finske St1 i Norge. Dette ble pålagt til departementet. De to selskapene valgte under departementets klagesaksbehandling å forhandle avtalen, slik at bindingene ble vesentlig redusert. Departementet har dermed godkjent Blue Energy som kjøper av selskapet St1 Norge Automat AS.

I henhold til konkurranseloven § 19 er det forbudt å gjennomføre meldepliktige fusjoner og oppkjøp før Konkurransetilsynet har behandlet saken (gjennomføringsforbudet). Tilsynet inngikk i 2016 forlik i en sak om overtredelsesgebyr knyttet til brudd på gjennomføringsforbudet.

Særskilte markeder

Konkurransetilsynet skal i henhold til konkurranseloven § 9 være en pådriver for økt bruk av konkurranse som virkemiddel for effektiv ressursbruk. I løpet av 2016 har Konkurransetilsynet drevet markedsovervåkning og analyser av mulige konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak. Denne aktiviteten har resultert i en felles nordisk rapport om avfallsmarkedet, samt kronikker, artikler og høringsssvar med sikte på å fremme konkurransen i en rekke markeder.

De nordiske konkurransemyndighetene har undersøkt konkurranse situasjonen i avfallssektoren, og sett på utfordringer og mulige løsninger for å skape en mer effektiv sektor. Konkurranse

brukes i for liten grad i avfallssektoren, noe som medfører høye kostnader og begrenset innovasjon. Rapporten fremmer forslag til tiltak som vil kunne forbedre ressursbruken og bidra til at målene for gjenvinning kan nås mer effektivt.

Konkurransetilsynet har lenge argumentert for at taxinæringen bør reguleres på en bedre måte og etterlyste gjennom kronikk og høringsvar i 2016 endringer i dagens regulering som fremmer en sunnere konkurranse og åpner for mer fleksible og innovative løsninger.

Nærings- og fiskeridepartementet bad høsten 2016 Konkurransetilsynet om å vurdere et forslag til ny markedsbalanseringsordning for kjøtt- og eggsektoren fra Nortura og Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund (KLF). Sett fra tilsynets ståsted vil konkurransen i markedene for kjøtt og egg kunne bli svekket av den foreslåtte ordningen. Dette vil kunne gi høyere forbrukerpriser, dårligere produktutvikling og mindre effektive bedrifter. Tilsynet mente at det foreslåtte samarbeidet mellom Nortura og KLF ikke ville være omfattet av primærnæringsunntaket i konkurranseloven. Forslaget fra Nortura og KLF ble ikke fulgt opp av regjeringen.

Gjennom kronikker og høringsuttalelser har Konkurransetilsynet påpekt at full åpenhet om pris i dagligvaremarkedet øker faren for koordinering i et allerede konsentrert marked. En ny versjon av dagligvareportalen ble lansert i 2016 for å øke forbrukermakten og konkurransen i dagligvaresektoren. Konkurransetilsynet er i dialog med Forbrukerrådet om hvordan den nye dagligvareportalen gjennom å begrense opplysninger om pris kan redusere faren for koordinering. Portalen vil da kunne øke forbrukermakten, uten at det fører til høyere dagligvarepriser.

Konkurransetilsynet har i en artikkel og kronikk i 2016 skrevet om hvordan særnorske kapitalkrav kan ha påvirket konkurransen og stabiliteten i norsk banksektor negativt. Norske banker står overfor strengere kapitalkrav og får høyere kostnader enn utenlandske banker som opererer i Norge. Denne konkurransevidningen i favør av filialer av utenlandske banker kan ifølge tilsynet gi norske banker en mer risikabel utlånsportefølje, som i sin tur kan være med på å undergrave stabiliteten i norsk banksektor. Sett fra tilsynets ståsted bør det foretas grundig vurdering av hvordan særnorske kapitalkrav på lang sikt påvirker stabiliteten i norsk banksektor. Konkurransetilsynet anbefaler at norske kapitalkrav harmoniseres med EUs regelverk for kapitalkrav.

Effektiv saksbehandling i sekretariatet til Klagenemnda for offentlige anskaffelser

Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) behandler klager over brudd på anskaffelsesregelverket. Formålet med virksomheten er å effektivisere håndhevelsen av slike brudd og å løse konflikter på et lavere nivå enn for domstolene. Nemnda var administrativt underlagt Konkurransetilsynet fram til 1. april 2017, da Klagenemndssekretariatet overtok ansvaret (jf. omtale under kap. 912).

I 2016 fikk KOFA inn 28 pst. flere klager enn i 2015. Årsaken til denne økningen kan være lav saksbehandlingstid ved inngangen til året og at KOFA derfor ble betraktet som mer attraktiv som tvisteløsningsalternativ. Det er viktig for partene som har saker hos KOFA og for KOFAs egen legitimitet at saksbehandlingstiden er kort. I 2016 avgjorde KOFA totalt 151 saker, sammenlignet med 180 i 2015. Antall innkomne klagesaker steg fra 140 i 2015 til 195 i 2016.

Vurdering av måloppnåelse

En samlet vurdering av oppnådde resultater viser at Konkurransetilsynet og KOFA har oppnådd

målene for 2016. Resultatrapporteringen viser at det har vært høy aktivitet totalt sett i tilsynet i 2016. Konkurransetilsynet ble som i 2015 rangert best av de nordiske tilsynene i en måling foretatt av Global Competition Review. Det høye aktivitetsnivået bidrar sammen med streng sanksjonering til å opprettholde sunn konkurranse i markedene.

Prioriteringer 2018

Konkurransetilsynet vil fortsette å ha som hovedprioritet å håndheve konkurranselovens forbuds- og inngrepsbestemmelser på en slik måte at lovbrudd sanksjoneres raskt og effektivt. Videre skal Konkurransetilsynet bidra med å fremme konkurranse og forhindre konkurranseskadelig atferd.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 108,2 mill. kroner for 2018. Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre løpende driftsutgifter.

Kap. 3911 Konkurransetilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Klagegebyr	1 380		
03	Refusjoner og andre inntekter	135	199	200
04	Refusjoner og andre inntekter, Klagenemnda for offentlige anskaffelser	352		
86	Lovbruddsgebyr	900	100	100
	Sum kap. 3911	2 767	299	300

Post 03 Refusjoner og diverse inntekter

Inntektene på denne posten gjelder bl.a. eksterne refusjoner til Konkurransetilsynet for kurs og konferanser. Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner i 2018.

Post 86 Lovbruddsgebyr

Konkurransetilsynet kan ilegge gebyr for bl.a. brudd på konkurranselovens og EØS-avtalens for-

bud mot konkurransebegrensende samarbeid, forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling og påbudet om alminnelig melding av foretakssammenslutninger. Ved de mest alvorlige bruddene kan det legges gebyr på inntil 10 pst. av den årlige omsetningen til et foretak.

For å tvinge fram etterlevelse av et enkeltvedtak etter konkurranseloven, kan Konkurransetilsynet gi tvangsmulkt som løper inntil forholdet er rettet opp. Det samme gjelder for å sikre at pålegg

om å gi opplysninger etter kravene i loven blir oppfylt.

Det er knyttet stor usikkerhet til den samlede summen for gebyr og tvangsmulkt. Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner i 2018.

Kap. 912 Klagenemndssekretariatet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter		17 676	18 230
22	Konkurransseklagenemnda			2 400
	Sum kap. 0912		17 676	20 630

Oppgaver og mål

Klagenemndssekretariatet ble opprettet i Bergen 1. april 2017, og er sekretariat for seks ulike klagenemnder; Konkurransseklagenemnda, Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA), Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda. De to første nemndene hører inn under Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde, mens de andre nemndene ligger under Kulturdepartementet.

Klagenemndssekretariatet er et forvaltningsorgan underlagt Nærings- og fiskeridepartementets etatsstyringsansvar og delfinansiert fra Kulturdepartementet. Sekretariatet er et underordnet organ til Konkurransseklagenemnda, KOFA og de fire nemndene under Kulturdepartementet, som alle har faglig instruksjonsmyndighet over sekretariatet. Sekretariatet består av 13 årsverk, inkludert en sekretariatsleder.

Klagenemnda for offentlige anskaffelser

Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) er et uavhengig tvisteløsningsorgan som behandler klager på offentlige anskaffelser. Brudd på lov om offentlige anskaffelser med tilhørende forskrifter kan klages inn for KOFA. Klagenemnda består av ti regjeringsoppnevnte jurister. Tidligere hadde KOFA et eget sekretariat som var administrativt underlagt Konkurransetilsynet. Den 1. april 2017 ble KOFAs sekretariat skilt ut fra Konkurransetilsynet og overført til Klagenemndssekretariatet. Etter at nytt regelverk om offentlig anskaffelser trådte i kraft 1. januar 2017 har KOFA fått tilbake kompetansen til å ilegge overtredelsesgebyr i saker om ulovlige direkte anskaffelser. I tillegg vil de som får medhold i sine klager, få tilbake-

betalt klagegebyret forutsatt at visse vilkår er oppfylt.

For rapportering om KOFAs resultater i 2016, se eget avsnitt under kap. 911.

Konkurransseklagenemnda

Konkurransseklagenemnda ble opprettet 1. april 2017, og er et uavhengig organ for behandling av forvaltningsklager over Konkurransetilsynets vedtak. Nemnda består av syv medlemmer og en leder. Medlemmene er oppnevnt for en periode på fire år, og leder for seks år.

Nemndene tilknyttet Kulturdepartementet

Ved opprettelsen av Klagenemndssekretariatet ble fire nemnder tilknyttet Kulturdepartementet underlagt Klagenemndssekretariatet, henholdsvis Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda.

Medieklagenemnda

Medieklagenemnda er en uavhengig nemnd som behandler klager over Medietilsynets vedtak etter kringkastingsloven, bildeprogramloven, lov om åpenhet om eierskap i medier og forskrift om tilskudd til lokale lyd- og bildemedier. Klagenemnda består av leder, nestleder, tre medlemmer, samt tre varamedlemmer. Klager på Medietilsynets enkeltvedtak vedrørende tilsyn med konsesjonsvilkår for riksdekkende kringkasting og riksdekkende anlegg for kringkasting eller videresending av kringkasting behandles av Kulturdepartementet. Medieklagenemnda behandler ikke saker om lisensavgift til NRK.

Stiftelsesklagenemnda

Stiftelsesklagenemnda er en uavhengig klagenemnd som behandler klager over Stiftelsestilsynets vedtak etter stiftelsesloven, samvirkeloven, arveloven og dekningsloven. Klagenemnda består av leder, to medlemmer, samt tre personlige varamedlemmer.

Lotterinemnda

Lotterinemnda er en uavhengig klagenemnd som behandler klager over Lotteritilsynets vedtak etter lotterilova, og Lotteri- og stiftelsestilsynets vedtak etter forskrift om merverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjoner. Klagenemnda består av leder, to medlemmer, samt tre personlige varamedlemmer.

Frivillighetsregisternemnda

Frivillighetsregisternemnda er en selvstendig klagenemnd for saker knyttet til registrering i Frivillighetsregisteret. Nemnda er samordnet med Lotterinemnda ved at medlemmer og personlige varamedlemmer i Lotterinemnda blir nevnt opp til tilsvarende verv i Frivillighetsregisternemnda. I tillegg blir det nevnt opp én representant fra Frivillighet Norge og én representant med inngående kunnskap om frivillig sektor, begge med personlig varamedlem. Til sammen består Frivillighetsregisternemnda av leder, fire medlemmer, samt fem personlige varamedlemmer.

Prioriteringer 2018

Hovedprioriteringen til Klagenemndssekretariatet er å være et effektivt og velfungerende sekretariat for Konkurransklagenemnda, KOFA, Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda.

Budsjettforslag**Post 01 Driftsutgifter**

Det foreslås en bevilgning på 18,2 mill. kroner i 2018 som skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre driftsutgifter for Klagenemndssekretariatet. Bevilgningen dekker også honorarer og andre utgifter til Klagenemnda for offentlige anskaffelser. Honorarer og andre utgifter til Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda dekkes inntil videre av Kulturdepartementet.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3912, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Konkurransklagenemnda

På grunn av at Konkurransklagenemndas ressursbruk i stor grad vil variere med saksmengde, er det viktig å unngå at variasjon i saksmengde i for stor grad påvirker ressurs situasjonen i Klagenemndssekretariatet. Konkurransklagenemndas bevilgning til dekning av honorarer og andre direkte saksrelaterte kostnader for nemnda foreslås derfor lagt på en egen post 22 under kap. 912. Det foreslås en bevilgning på 2,4 mill. kroner i 2018.

Kap. 3912 Klagenemndssekretariatet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Klagegebyr		1 097	1 100
02	Refusjoner og andre inntekter		199	200
87	Overtredelsesgebyr		100	100
	Sum kap. 3912		1 396	1 400

Post 01 Klagegebyr

Inntektene på denne posten er klagegebyr for Klagenemnda for offentlige anskaffelser. Det foreslås

en bevilgning på 1,1 mill. kroner i 2018.

Det foreslås også en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 912 post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 02 Refusjoner og andre inntekter

Inntektene på denne posten knytter seg først og fremst til refusjoner for kurs og konferanser. Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner i 2018.

Post 87 Overtredelsesgebyr

Klagenemnda for offentlige anskaffelser har myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr for ulovlige

direkte anskaffelser. Det er stor usikkerhet til anslaget på overtredelsesgebyr.

Konkurransklagenemnda har myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på konkurranseloven og EØS-konkurranseloven. Det er stor usikkerhet til anslaget på overtredelsesgebyr.

Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner i 2018.

Kap. 915 Regelrådet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	6 075	8 569	10 795
	Sum kap. 0915	6 075	8 569	10 795

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på kap. 915, post 01 økt med 1,06 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Oppgaver og mål

Regelrådet ble opprettet som et faglig uavhengig forvaltningsorgan i desember 2015.

Regelrådets formål er å bidra til at næringslivet ikke påføres unødvendige byrder gjennom nytt eller endret regelverk. Regelrådet skal vurdere om konsekvensene for næringslivet av nye regler er tilstrekkelig kartlagt og om reglene er utformet slik at de oppnår målene til en relativt sett lav kostnad for næringslivet. Det er de minste bedriftene som relativt sett bruker mest ressurser på oppfølging av kravene som næringsreguleringen stiller, og det er derfor disse som vil ha størst nytte av at forenklingperspektivet ivaretas når nye lover og forskrifter fremmes.

Regelrådet skal gi uttalelser til forslag til nytt og endret regelverk som påvirker næringslivets rammebetingelser. Rådet skal også gi generell veiledning til forvaltningen om utarbeidelse av konsekvensvurderinger, og rådet kan bistå ansvarlig departement i arbeidet med å vurdere konsekvensene av EØS-relevant regelverk. Rådet skal også følge faglig utvikling og praksis på områdene regelforenkling og regulering.

Rådet består av leder, nestleder og fire medlemmer og bistås av et fast sekretariat. Sekretaria-

tet, som er lokalisert i Hønefoss, ble etablert 1. april 2016 med fem ansatte. Regelrådet startet behandling av saker 1. juni 2016.

Resultater 2016*Uttalelser til forslag til nytt og endret regelverk*

Regelrådet har uttalt seg i 20 hørings saker fra juni til og med desember 2016. Dette tilsvarer ti prosent av registrerte relevante saker. Regelrådets uttalelser markeres med trafikklys. Grønt lys gis dersom Regelrådet vurderer at høringsforslaget er tilstrekkelig utredet, gult lys gis dersom utredningen har svakheter, og rødt lys gis dersom forslaget er utilstrekkelig utredet. I 2016 fikk fem høringsforslag grønt lys, åtte fikk gult lys, og sju ble gitt rødt lys. Flere av uttalelsene fra Regelrådet har ført til endringer i forslag og forbedringer i høringsmaterialet. Regelrådets uttalelser brukes også i andre høringsinstansers vurdering av saken, da Regelrådets høringsfrist i utgangspunktet er halvparten av den ordinære høringsfristen.

Veiledningsarbeid

Det er på grunn av ressurs situasjonen i 2016 ikke gjennomført selvstendige veiledningsaktiviteter dette året. Regelrådet har imidlertid fulgt opp sine uttalelser overfor ansvarlige myndigheter. Regelrådet har også presentert sitt arbeid på ulike seminarer og konferanser.

Faglig utvikling og praksis på områdene regelforen- kling og regulering

Regelrådet deltar i det internasjonale samarbeidet mellom regelråd, bl.a. RegWatchEurope. Dette internasjonale nettverket består i dag av regelråd fra sju europeiske land.

Prioriteringer 2018

Regelrådet vil også i 2018 ha som hovedprioritet å avgi uttalelser om høringsforslag som er av særlig

relevans for næringslivet. Regelrådet skal videreutvikle sitt veiledningsarbeid.

Regelrådet er et faglig uavhengig organ som selv velger hvilke saker som de gir uttalelser i og hvilke saksområder som prioriteres.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 10,8 mill. kroner i 2018. Bevilgningen skal dekke lønn og pensjon til de ansatte ved sekretariatet, honorering av rådsmedlemmer, husleie og andre driftsutgifter.

Kap. 917 Fiskeridirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	379 521	409 100	402 230
21	Spesielle driftsutgifter	13 524	10 469	10 700
22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	51 007	67 800	67 800
	Sum kap. 0917	444 052	487 369	480 730

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på kap. 917, post 22 redusert med 5,2 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Oppgaver og mål

Fiskeridirektoratet er det sentrale rådgivende og utøvende forvaltningsorganet for fiskeri- og havbruksnæringen med følgende hovedmål:

- Fiskeridirektoratet skal fremme lønnsom og verdiskapende næringsaktivitet, gjennom bærekraftig og brukerrettet forvaltning av marine ressurser og marint miljø.

Fiskeridirektoratets hovedoppgaver er forvaltning av fiskeri- og havbruksnæringene, ressurskontroll og tilsyn med regelverksetterlevelse. Fiskeridirektoratet er også en viktig aktør i marin arealforvaltning. Direktoratet leverer også norsk offisiell statistikk om fiskeri og havbruk.

Direktoratet har hovedkontor i Bergen og regionkontor i Tromsø, Bodø, Ålesund, Måløy og Egersund. Fiskeridirektoratet disponerte 418 årsverk i 2016.

Direktoratet har følgende mål for de tre virksomhetsområdene sine (delmål):

Havressursforvaltning

- Regelverk og reguleringsmodeller som sikrer bærekraft og lønnsomhet
- Høsting av marine ressurser i samsvar med nasjonale og internasjonale reguleringer

Akvakulturforvaltning

- Regelverk og tillatelsessystemer som fremmer bærekraft og lønnsomhet
- Akvakultur i tråd med fastsatte krav

Marin arealforvaltning

- En balansert og bærekraftig utnyttelse av kystsonen og havområdene, med utviklingsmuligheter for marine næringer.
- Fiskeridirektoratet skal regulere og kontrollere fiske og fangst på en måte som balanserer høsting og beskyttelse av ressursene på en framtidsrettet måte.
- Fiskeridirektoratet skal bidra til at havbruksnæringen kan utnytte kystens produk-

sjonspotensial på en framtidsrettet måte, og at konflikter med annen viktig utnyttelse av kystområder blir minst mulig.

- Fiskeridirektoratet skal innhente nødvendige råd og kunnskapsstøtte hos Havforskningsinstituttet, Nofima og Veterinærinstituttet for å sikre et godt faglig fundament for sin forvaltning. Kunnskapsstøtten finansieres innenfor driftsbevilgningen/tilskuddet til disse virksomhetene.

Resultater 2016

Den nye organiseringen av Fiskeridirektoratet der antall regioner ble redusert fra sju til fem ble iverksatt fra 1. januar 2016. Ved utgangen av 2016 ble også antall kontorsteder redusert. Direktoratet er nå lokalisert på 20 ulike steder langs kysten. Den nye organiseringen har ikke medført færre regionalt ansatte, men noen har fått endrede oppgaver og/eller arbeidsted.

En sammenligning av tidsbruken per virksomhetsområde for 2010 fram til 2016 viser nedgang i årsverk brukt på havressursforvaltning, marin arealforvaltning og administrasjon og en økning i årsverk brukt på havbruksforvaltning. Direktoratet har også brukt en større del av sine ressurser på å utvikle nye digitale løsninger. Dette er i tråd med departementets prioriteringer.

Havressursforvaltning

Selv med lavere ressursbruk klarte Fiskeridirektoratet å opprettholde gode resultater innenfor fartøyforvaltning og regulering av de ulike fiskeriene. Til tross for svært mange saker om erverv av fiskefartøy, var saksbehandlingstiden generelt lav også i 2016.

Fiskeridirektoratet har de siste årene fokusert mer på risikobasert kontroll av fiskeriene. Sammen med kontrollstatene, Kystvakten og salgslagene utarbeider direktoratet årlig en nasjonal strategisk risikovurdering som ligger til grunn for utøvelsen av kontroll. I 2016 lå følgende hovedrisikoområder til grunn for de utførte kontrollene: Ilandsføringsplikten, uregistrerte, feilregistrerte og ulovlige landinger, og implementering av forskrift om landing og sluttseddel (landingsforskriften).

I 2016 har Fiskeridirektoratet arbeidet videre med å ta i bruk elektroniske verktøy der ulike rapporteringskrav skal sammenholdes automatisk for å få en mer effektiv risikovurdering av mulige ulovlige uttak og omsetning av fisk. Dette har ført

til at kontrolleffektiviteten er opprettholdt med lavere ressursinnsats.

Fiskeridirektoratet har arbeidet med en effektiv implementering av de nye kravene i landings- og sluttseddelforskriften som trådte i kraft 1. januar 2015. Kravene i forskriften har blitt justert, bl.a. for å lette implementeringen for små og mellomstore aktører.

Bestandstabellen og fiskeritabellen er to verktøy som er sentrale for den marine ressursforvaltningen. Bestandstabellen gir en indikatorbasert beskrivelse av bl.a. tilstanden til og økologisk og økonomisk betydning av bestandene i norske farvann. Fiskeritabellen gir en oversikt over de ulike fiskeriene og en vurdering av nødvendige tiltak overfor det enkelte fiskeri. Fiskeridirektoratet har i 2016 gjennomført særskilt innsats rettet mot ål, pigghå, blålange og har samlet inn kunnskap om fritids- og turistfiske. Det ble også slutført oppgaver knyttet til hummer, raudåte og revisjon av forvaltningsplaner for torsk, hyse og lodde i Barentshavet. I tillegg ble det gjennomført utviklingsarbeid knyttet til fangstbegrensnings-systemet og forsøk med overpumping i makrell-fisket.

Fiskeridirektoratet har startet arbeid med revisjon av forskriften som regulerer utøvelsen av fisket. Formålet med revisjonen er forenklinger og mer tilgjengelig språk.

Fiskeridirektoratet følger de ulike fiskeriene tett gjennom året og justerer kvoter og andre reguleringselementer i dialog med næringen og andre involverte. Det er utstrakt kontakt og samarbeid med kontrollmyndighetene i andre land for å følge opp etablerte fiskerireguleringer og bekjempe ulovlig fiske. Dette gjelder særlig land i EU og Russland. Kontrollsamarbeidet med EU skjer gjennom arbeidsgruppe for kontroll av pelagiske fiskerier som er gitt mandat gjennom fiske-riavtalen mellom Norge og EU, kontrollsamarbeidsgruppe om fiskeriene i Skagerrak og bilaterale kontrollavtaler med en rekke av landene i EU. En britisk utmeldelse av EU (brexit) vil få stor betydning for forvaltningen av bestandene i Nordsjøen og havområdene rundt. Arbeidet med å analysere konsekvensene av en britisk utmeldelse har startet. Arbeidet i regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner og andre internasjonale fora om kontrollspørsmål er også svært viktig. Samarbeidet med Russland foregår gjennom oppdrag gitt av den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, med observatørbesøk og analyse av det årlige uttaket av torsk og hyse.

Havbruksforvaltning

Fiskeridirektoratet har en sentral rolle i gjennomføring av regjeringens politikk knyttet til vekst i havbruksnæringen, både gjennom rollen som tildelingsmyndighet for tillatelser til akvakulturvirk-somhet og ved oppfølging av fylkeskommunenes arbeid med tildelings- og lokalitetsklareringer.

Havbruksforvaltning er blitt prioritert i 2016. Behandling av søknader om utviklingstillatelser er svært ressurskrevende. Målet med ordningen er å få utviklet teknologi som skal bidra til å løse miljø- eller arealutfordringer. Søknadene viser at det er stor kreativitet og innovasjonsvilje i nærin-gen.

Direktoratet har digitalisert søknadsskjema-ene for akvakultur. Forventet effekt av dette er at søknadsbehandlingen blir mer effektiv, både i fylkeskommunene, hos sektormyndighetene og internt i Fiskeridirektoratet. Det er også satt i gang arbeid for å modernisere akvakulturregiste-ret og å kvalitetssikre data, både for å tilpasse registeret til nye typer tillatelser og legge til rette for nye tilsynsverktøy.

Direktoratet har i 2016 prioritert tilsyn med rømming, mangelfull etterlevelse av vilkår i til-la-telser, biomasseoverskridelser, mangelfull rappor-tering og uakseptabel miljøtilstand. Antallet inn-rapporterte rømmingshendelser går ned. For 2017 har Fiskeridirektoratet ved utgangen av juli mottatt 21 rapporter om rømmingshendelser fra oppdrettere på til sammen om lag 7 200 laks og 4 100 regnbueørret. Overvåkingen av rømt opp-drettsfisk i elvene viser at innslaget av slik fisk på gytefeltene er lavt til moderat (< 10%) i nær 80 pst. av de 196 vassdragene som er overvåket. Resulta-tene fra miljøundersøkelsene viser at på landsba-sis har mer enn 90 pst. av lokalitetene god eller svært god miljøtilstand. Unntaket er Finnmark der om lag 17 pst. av nærmiljøundersøkelsene viser dårlig eller svært dårlig tilstand.

Tilsynet med havbruksnæringen er blitt ytter-ligere styrket både med teknisk kompetanse, nye tilsynsmetoder og med mer nettbasert risiko- og erfaringsformidling og veiledning overfor nærin-gen. Det nye kontroll- og tilsynssystemet SAGA er tatt i bruk og skal utvikles videre.

Marin arealforvaltning

Kartverktøy og kartfestede data er viktig for Fisk-eridirektoratets mulighet for effektiv forvaltning. Direktoratet har styrket kapasiteten og kompetan-sen på området i 2016. I 2016 hadde karttjenesten ca. 1,6 mill. genererte kartbilder, en økning på

21 pst. fra året før. Et nytt og forbedret kartverk-tøy, kalt Yggdrasil, ble tatt i bruk fra januar 2017 og er raskere og mer brukervennlig enn den gamle løsningen. Den nye løsningen er også blitt gjort tilgjengelig for eksterne brukere, noe som vil gi kommuner, etater og andre brukere bedre og enklere tilgang til Fiskeridirektoratets data.

En viktig del av arbeidet med marin arealfor-valtning er å ivareta fiskeri- og havbruksnærin-gens interesser i planprosesser i kystsonen og i arbeidet med forvaltningsplaner for havområ-dene. Tilgang på tilstrekkelig og riktig areal er en nøkkelfaktor for videre vekst i de marine nærin-gene, og direktoratet er en pådriver for kommune-nes planlegging i de nære sjøområdene.

Det er satt i gang et arbeid for å lage en data-base for å registrere areal som er satt av til ulike formål i kystsoneplanene. Direktoratet har jobbet videre med å tilrettelegge data for publisering i kart. Dette omfatter bl.a. prosjektet *Kartlegging av biologisk mangfold – kyst* hvor data fra prosjekt er publisert i Miljødirektoratets naturdatabase og Fiskeridirektoratets kartløsning. Et annet pro-sjekt er *Mareanos geodatagruppe* som har vurdert bedre samordning av marine data i Norge Digitalt. Et tredje prosjekt, innsamling av *Kystnære fiskeri-data*, er direktoratets kartlegging av arter og bestander, hvor innsamlet kunnskap er viktig med tanke på best mulig forvaltning av kystområdene.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at Fiskeridirek-toratet hadde god måloppnåelse i 2016 uten vesentlige avvik. Departementet er spesielt til-freds med direktoratets arbeid med å få på plass en ny intern organisering og med direktoratets arbeid med forbedringer i IKT- løsningene.

Prioriteringer 2018

I 2018 vil Fiskeridirektoratet prioritere virksom-hetsområdet akvakulturforvaltning, økt digitalise-ring og forenkling. I tillegg vil Fiskeridirektoratet prioritere oppfølging og kontroll av fiskeriene.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 402,2 mill. kroner i 2018. Bevilgningen skal dekke lønn, pensjon og andre driftsutgifter.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3917, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til ordningen for fiskeforsøk og utvikling og den marine delen av Program for kartlegging av biologisk mangfold.

Det foreslås en bevilgning på 10,7 mill. kroner i 2018. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3917, post 22, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Fiskeriforskning og –overvåking, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgiften skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Det foreslås en bevilgning på 67,8 mill. kroner i 2018. Videre foreslås det at de tre utgiftsbevilgningene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 2.

Kap. 3917 Fiskeridirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Refusjoner og diverse inntekter	8 727	100	100
05	Saksbehandlingsgebyr	19 742	17 446	17 800
13	Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner	83 500	10 000	
22	Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling	7 580	4 388	4 500
86	Forvaltningssanksjoner	3 417	1 000	1 000
	Sum kap. 3917	122 966	32 934	23 400

Post 01 Refusjoner og diverse inntekter

Inntektene på denne posten er refusjoner fra andre statsetater og inntekter knyttet til salg av registre m.m. Det foreslås en bevilgning på 0,1 mill. kroner i 2018. Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 917, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 05 Saksbehandlingsgebyr

Inntektene på denne posten omfatter gebyr knyttet til saksbehandling innenfor hele direktoratets arbeidsfelt. I tillegg føres gebyr for søkerregistrering og innmeldingsgebyr i Merkerregisteret på denne posten. Det foreslås en bevilgning på 17,8 mill. kroner.

Post 13 Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner

Inntektene på denne posten er vederlag for tildeling av oppdrettstillatelser eller vekst i eksis-

terende tillatelser. I Meld. St 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett* la regjeringen fram forslag om nytt system for vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett. Det nye systemet trer i kraft 15. oktober 2017, og det tas sikte på at den første tildelingen etter det nye systemet gjennomføres i løpet av 2018. Antallet tillatelser som vil bli utlyst og vederlaget for disse, beror på en rekke forhold beheftet med usikkerhet. Nærmere detaljer om dette vil bli avklart i forbindelse med gjennomføringen av vekstvurderingen. Det budsjetteres derfor ikke med inntekter på denne posten nå.

Post 22 Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling

Posten gjelder fangstinntekter og andre inntekter knyttet til ordningen for fiskeforsøk og utvikling. Det foreslås en bevilgning på 4,5 mill. kroner i 2018. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 917, post 21 og forslag til vedtak II, 1.

Tabell 4.7 Oversikt over bevilgninger finansiert av fiskeriforskningsavgiften

		(i 1000 kroner)
Kap/post	Betegnelse	Forslag 2018
917/22	Fiskeridirektoratet, Fiskeriforskning og –overvåking, <i>kan overføres</i>	67 800
919/76	Diverse fiskeriformål, Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>	22 100
923/22	Havforskningsinstituttet, Fiskeriforskning og –overvåking, <i>kan overføres</i>	157 100
	Sum	247 000

Post 86 Forvaltningssanksjoner

Inntektene vil kunne variere fra år til år avhengig av bl.a. bevegelse i saksmassen, klagebehandling

og rettsoppgjør. Det foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner i 2018.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
72	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur	26 968	29 600	29 600
73	Årsavgift Merkeregisteret	8 205	8 550	8 550
74	Fiskeriforskningsavgift	250 664	236 000	247 000
	Sum kap. 5574	285 837	274 150	285 150

Post 72 Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur

Det foreslås en bevilgning på 29,6 mill. kroner i 2018. Inntekten fra sektoravgiften dekker en del av statens kostnader knyttet til kontroll og tilsyn med havbruk.

Post 73 Årsavgift Merkeregisteret

Det foreslås en bevilgning på 8,55 mill. kroner i 2018. Inntektene fra sektoravgiften dekker en del av statens kostnader knyttet til drift og vedlike-

hold av merkeregisteret og bruk av registret til statistikk- og forvaltningsformål.

Post 74 Fiskeriforskningsavgift

Posten omfatter inntekt fra fiskeriforskningsavgiften. Det foreslås en bevilgning på 247 mill. kroner i 2018. Inntektene motsvares av utgifter på tre budsjettposter, jf. tabellen nedenfor.

Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten slik at eventuelle merinntekter kan motsvares av tilsvarende økte utgifter under de tre nevnte utgiftspostene, jf. forslag til vedtak II, 2.

Kap. 919 Diverse fiskeriformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	116 532	8 000	
71	Tilskudd til velferdsstasjoner, <i>kan overføres</i>	2 100	2 200	
72	Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere	1 544	2 100	
74	Erstatninger, <i>kan overføres</i>	3 048	1 930	1 900
75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>	37 172	36 200	29 300
76	Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>	8 003	22 100	22 100
79	Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning, <i>kan overføres</i>	1 469	820	840
	Sum kap. 0919	169 868	73 350	54 140

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på kap. 919, post 76 redusert med 1,7 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Post 60 Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner

Posten gjelder kommunenes og fylkeskommunenes andel av vederlag for tildelte oppdrettstillatelser. Formålet med tilskuddet er at kommuner som stiller arealer til disposisjon for havbruksnæringen skal oppleve positive ringvirkninger fra aktiviteten. Fra tildelinger etter 1. januar 2016 skal kommuner og fylkeskommuner ha 80 pst. av vederlagene for nye tillatelser og vekst på eksisterende tillatelser for tildelingsrunder. De resterende 20 pst. tilfaller staten. Kommunal sektors del av vederlaget fordeles på to potter, der 87,5 pst. tilfaller kommunene og 12,5 pst. tilfaller fylkeskommunene.

I 2013 ble det utlyst 45 nye tillatelser til lakse- og ørretoppdrett. Én av de tildelte tillatelsene ble ikke tatt i bruk. Denne tillatelsen ble retildelt i august 2017, men tildelingsvedtaket er påklaget. Endelig tildeling forventes å finne sted høsten 2017. Kommunenes og fylkeskommunenes del av vederlaget for denne tillatelsen er 8 mill. kroner.

I juni 2015 ble alle innehavere av tillatelse til lakse- og ørretoppdrett gitt tilbud om kapasitetsøkning med 5 pst., med strenge krav når det gjelder lakselus. Vederlaget for kapasitetsøkningen ble satt til 1 mill. kroner per tillatelse. Endelig frist

for å ta i bruk kapasitetsutvidelsen og betale vederlag ble opprinnelig satt til 1. desember 2016, men ble senere forlenget til 1. mars 2017. Det er besluttet at vederlaget som ble innbetalt fra og med 1. januar 2016 skal fordeles i tråd med den nye fordelingsnøkkelen. Kommunene og fylkeskommunenes andel av dette er 35,3 mill. kroner.

En prøveordning med variabel MTB-grense gjennom året ble i 2016 tilbudt mot et vederlag på 1,5 mill. kroner per tillatelse. Det ble meldt på 21 tillatelser til ordningen, og det samlede innbetalte vederlaget ble på 31,5 mill. kroner. Kommunenes og fylkeskommunenes del av inntektene er dermed 25,2 mill. kroner.

I Meld. St 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett* la regjeringen fram forslag om nytt system for vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett. Det tas sikte på å foreta den første vurderingen av økt produksjonskapasitet i henhold til det nye systemet for vekst høsten 2017. Antallet tillatelser som vil bli utlyst og vederlaget for disse, beror på en rekke forhold beheftet med usikkerhet. Nærmere detaljer om dette vil bli avklart i forbindelse med gjennomføringen av vekstvurderingen. Regjeringen tar derfor sikte på å komme tilbake til Stortinget med forslag til bevilgning i forbindelse med revidert budsjett 2018.

Post 71 Tilskudd til velferdsstasjoner, kan overføres

Midlene på posten har vært brukt til å delfinansiere velferdsstasjoner for fiskere drevet av Norges

Fiskarlag og Den Indre Sjømannsmisjon. I 2016 ble det bevilget 2,2 mill. kroner på posten, fordelt med 1,2 mill. kroner til Norges fiskarlag og 1 mill. kroner til Den Indre Sjømannsmisjon. Tilskuddet har vært forvaltet av Fiskeridirektoratet. Det foreslås ikke bevilgning på posten i 2018.

Post 72 Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere

Sikkerhetsopplæring for fiskere er regulert av en egen forskrift med hjemmel i lov om sertifikatpliktige stillinger på norske skip, borefartøy og andre flyttbare innretninger på sjøen. STCW-F konvensjonen er vedtatt i FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) og trådte i kraft i 2012. Konvensjonen gir føringer for innholdet i opplæringen. I Norge har Sjøfartsdirektoratet ansvaret for godkjenning av fagplan samt sikkerhetssentre som vil tilby sikkerhetskurs tilpasset fiskere.

Grunnleggende sikkerhetskurs for fiskere gis ved sikkerhetssentre i hele landet. Tilskuddet utbetales bare til fiskere som har bestått det fiskeritilpassede sikkerhetskurset ved et senter godkjent av Sjøfartsdirektoratet for å gi dette. Tilskuddet følger fiskeren og ikke sikkerhetssenteret. Utbetalingen skjer gjennom refusjon til det senteret hvor fiskeren valgte å gjennomføre kurset. Tilskuddet sikrer fiskerne lavere egenandel, og fiskere som er 22 år eller yngre får et større tilskudd slik at egenandelen blir lavere eller eventuelt faller helt bort. Fiskere som ikke står i Fiskermanntallet må dokumentere at de enten har fått jobb eller aktivt søker om å få jobb på et fiskefartøy. I 2016 var det til sammen 151 kursdeltagere som mottok tilskudd til grunnleggende sikkerhetskurs for fiskere mot 159 i 2015. Andelen kursdeltakere som var 22 år eller yngre var 29 pst.

Tilskuddet har blitt forvaltet av Fiskeridirektoratet. Det foreslås ingen bevilgning på posten i 2018.

Post 74 Erstatninger, kan overføres

Midlene på posten skal dekke forskudd på erstatninger ved skade på fiskeredskaper, erstatninger med hjemmel i petroleumsloven kap. VIII, kompensasjon også ved ilandføring av skrot som ikke kommer fra oljeindustri og tap av fiskefelt. Ordningen omfatter erstatninger for direkte tap grunnet seismisk datainnsamling. Det foreslås en bevilgning på 1,9 mill. kroner i 2018.

Post 75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, kan overføres

Formålet med posten er å bidra til utvikling og økt lønnsomhet for fiskeri- og fangstnæringen. Tilskuddet skal også legge til rette for en variert flåte og desentralisert mottaksstruktur langs kysten og bidra til en helhetlig forvaltning av de marine ressursene.

Føringstilskudd

Føring er frakt av fisk fra ett område til et annet. Formålet med ordningen er å opprettholde lokale fiskerimiljøer og en variert flåtestruktur, bidra til at ressursene utnyttes også i områder hvor det ikke er mottak i umiddelbar nærhet, samt bidra til en effektiv gjennomføring av fisket ved å føre fisk ut av overskuddsområder. Nærings- og fiskeridepartementet fastsetter fordeling av tilskuddet på salgslag og ulike ordninger etter forslag fra Fiske-salgslagene Samarbeidsråd. Tilskuddet administreres av fiskesalgslagene. Salgslagene har utviklet noe ulike regelverk i sine respektive distrikter. Departementet har bedt salgslagene tilstrebe å sette satser som i størst mulig grad kan ligge fast over tid, for slik å bidra til forutsigbarhet for næringsaktørene. Ordninger som finnes i flere salgslag, bør også ha mest mulig like vilkår for ikke å være konkurransevridende. Norges Råfisklag disponerer den største delen av rammen siden dette salgslaget har ansvar for et stort distrikt med relativt mange små fartøy og mange mottaksstasjoner. Inkludert midler som ble overført fra 2016 var totalrammen for tilskuddet i sin helhet på om lag 37,8 mill. kroner i 2017. Ordningen evalueres i løpet av 2017.

Garantilott

Formålet med ordningen er å sikre fiskere en viss minsteinntekt i de ulike fiskeriene, dersom fisket av ulike årsaker skulle slå feil. Ordningen er hjemlet i forskrift om garantiordningen, og administreres av Garantikassen for fiskere. Ordningen gjelder når et fartøy er i aktiv drift ved ulønnsomt fiske, i reguleringsperioder, i tidsrom med leveringsvansker og i tidsrom mellom turer/sesonger. Ordningen er regelstyrt, som innebærer at fiskere som tilfredsstiller vilkårene er berettiget til garantilott.

Nivået på utbetalingene til garantilott har holdt seg stabilt de siste årene fram til 2016, da behovet for midler til ordningen gikk ned. I 2016 ble det

satt av 1,35 mill. kroner til ordningen. Anslått behov i 2017 er 1,35 mill. kroner.

Selfangst

Formålet med tilskuddet til selfangst er å bidra til at de fastsatte kvotene på grønlandssel blir tatt, og å legge til rette for en mer lønnsom selfangstnæring. Målgruppen for ordningen er rederier og mottak for selprodukter. Det har blitt satt som forutsetning for tilskudd at rederi har deltatt i norsk selfangst i løpet av de seneste årene. Ved søknad om tilskudd til både rederi og mottak må det beskrives hvordan de omsøkte tilskuddsmidlene skal bidra til oppnåelse av ordningens formål. Det er Fiskeridirektoratet som administrerer ordningen og utbetaler tilskuddene.

I 2016 ble det avsatt 2 mill. kroner, mens det er satt av 2,5 mill. kroner i 2017. Det gikk ett fartøy på fangst i Vestisen i 2017.

Tilskuddsordningen i det frie fisket etter kongekrabbe

Formålet med tilskuddsordningen i det frie fisket etter kongekrabbe er å begrense spredningen av kongekrabbe utenfor kvoteregulert område, vest for 26°Ø. Det utbetales tilskudd for fangst og mottak av kongekrabbe under en viss størrelse fangstet utenfor kvoteområdet. Kriteriene for tilskudd fastsettes årlig etter forslag fra Fiskeridirektoratet. Fiskeridirektoratet administrerer ordningen. I tidligere år har det blitt stilt krav til påmelding fra fartøy for å delta i ordningen, men i 2017 stilles ikke slike krav.

I 2016 og 2017 ble det avsatt henholdsvis 600 000 og 300 000 kroner til ordningen.

Budsjettforslag

Det foreslås en samlet bevilgning på 29,3 mill. kroner i 2018.

Post 76 Tilskudd til fiskeriforskning, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgiften skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Midlene på posten går til en tilskuddsordning for å finansiere kostnader til bruk av fartøy og andre ekstrakostnader ved toktbasert fiskeriforskning. Målgruppen for ordningen er norske

forskningsinstitusjoner utenom fiskeriforvaltningen og norskregistrerte private aktører som kan bidra med å innhente kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig høsting av de viltlevende marine ressursene. Fiskeridirektoratet forvalter ordningen etter et regelverk som er fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Det foreslås en bevilgning på 22,1 mill. kroner i 2018. Det foreslås at bevilgningene på de tre postene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 2.

Post 79 Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning, kan overføres

Midlene på posten benyttes til å fremme økt kunnskap, forståelse og aksept for bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser, medregnet sjøpattedyr. Balansert og oppdatert kunnskap blir viktigere, fordi stadig flere prosesser i ulike internasjonale fora får økt påvirkning på fiskerisektoren. Arbeidet for å skape forståelse for en rasjonell utnyttelse av marine ressurser vil bli videreført. Det er fremdeles et problem at ulike arter, særlig sjøpattedyr, på ikke-vitenskapelig grunnlag utpekes som truede. Arbeidet med å gjøre vitenskapelige data og kunnskap om norsk ressursforvaltning tilgjengelig for beslutningstakere og publikum videreføres. Samarbeidet med organisasjoner som arbeider for en bærekraftig utnyttelse av naturens ressurser vil stå sentralt i dette arbeidet.

Tilskudd kan tildeles til prosjekter som bidrar til forståelse for en rasjonell utnyttelse av marine ressurser, å gjøre vitenskapelige data og kunnskap om norsk ressursforvaltning tilgjengelig for beslutningstakere og publikum, å motvirke at ulike fiskearter og særlig sjøpattedyr, blir utpekt som truet på ikke-vitenskapelig grunnlag, eller å unngå boikottaksjoner og lovgivning rettet mot norsk forvaltning av marine ressurser. Institusjoner og organisasjoner i Norge og andre land kan søke om tilskudd. Det gis ikke støtte til opprettelse av næringsvirksomhet, publisering av bøker, produksjon av film eller liknende.

I 2016 ble det gitt om lag 830 000 kroner i tilskudd til European Bureau of Conservation and Development, 80 000 kroner til Merkevarforeningen Norsk Hval, 350 000 kroner til Bergefilm og 200 000 kroner til Karivold film AS.

Det foreslås en bevilgning på 840 000 kroner i 2018.

Programkategori 17.20 Forskning og innovasjon

Utgifter under programkategori 17.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
920	Norges forskningsråd	2 316 636	2 311 806	2 176 300	-5,9
922	Romvirksomhet	992 566	1 034 331	1 129 760	9,2
923	Havforskningsinstituttet			1 139 030	
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	46 410	48 616	29 520	-39,3
925	Havforskningsinstituttet	734 623	956 514		-100,0
926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy	324 557	1 290 037	296 943	-77,0
927	NIFES	162 659	171 648		-100,0
928	Annen marin forskning og utvikling	156 000	158 132	161 600	2,2
930	Design og arkitektur Norge	71 700	71 700	70 100	-2,2
935	Patentstyret	247 909	237 301	252 940	6,6
936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	6 524	7 779	7 830	0,7
2421	Innovasjon Norge	47 606 700	44 321 289	50 813 600	14,6
2426	Siva SF	129 992	329 440	163 950	-50,2
	Sum kategori 17.20	52 796 276	50 938 593	56 241 573	10,4

Utgifter under programkategori 17.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–29	Driftsutgifter	1 411 628	1 616 179	1 641 743	1,6
30–49	Investeringer	64 644	1 047 100	55 000	-94,7
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	3 056 035	3 085 537	2 872 980	-6,9
70–89	Overføringer til andre	2 721 469	2 968 477	3 065 550	3,3
90–99	Lånetransaksjoner	45 542 500	42 221 300	48 606 300	15,1
	Sum kategori 17.20	52 796 276	50 938 593	56 241 573	10,4

Vedrørende 2018:

Havforskningsinstituttet og NIFES blir slått sammen fra 1. januar 2018, jf. orientering i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Navnet på det nye instituttet vil bli Havforskningsinstituttet.

Programkategori 17.20 omfatter bevilgninger til offentlige virkemidler for forskning og innovasjon i næringslivet. I tillegg bevilges midler til forvaltningsrettet marin forskning.

Næringsrettet forskning og innovasjon**Oppgaver og mål**

Bevilgningene til forskning og innovasjon i næringslivet skal bidra til størst mulig verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. For å oppnå dette målet på lang sikt er Norge avhengig av vekstkraftige bedrifter og høy produktivitet i alle næringer. Dagens levestandard har kommet etter mange tiår med høy produktivtetsvekst, og en positiv velstandsutvikling vil avhenge av en fortsatt god ressursutnyttelse. Innovasjon og kunnskapsutvikling er sentralt for å få til dette.

Regjeringen legger til rette for omstilling mot et mer innovativt, kunnskapsintensivt og mangfoldig næringsliv. Regjeringens ambisjon er at Norge skal bli ett av de mest innovative landene i Europa.

Verdiskaping og produktivtetsvekst krever både fornyelse og forbedring. Virksomheter og entreprenører må ta i bruk ny kunnskap, bruke eksisterende kunnskap på nye måter, utvikle nye produkter og løsninger og finne nye bruksområder. Innovasjon er en samlebetegnelse for vellykket fornyelse og er den viktigste drivkraften for produktivtetsvekst. Uten innovasjon vil den økonomiske aktiviteten begrense seg til kjente metoder og produkter. Innovasjon er derfor nødvendig for å opprettholde og utvikle Norges konkurransevne og velstand.

Det meste av innovasjon i næringslivet foregår uten støtte fra det offentlige. Virksomheter investerer i forskning, innovasjon og utvikling fordi det lønner seg. Samtidig har det offentlige en viktig rolle i ulike sammenhenger. Forskning som utføres og finansieres av en virksomhet kan skape verdier for andre virksomheter. I slike tilfeller kan offentlig støtte til forskning bidra til mer forskning og større samlet verdiskaping. Offentlig støtte til forskning og innovasjon skal derfor bidra med midler til ordninger som gjør at næringslivet

satser mer på forskning og nyskaping enn det ellers ville gjort.

Verdiskaping og produktivtetsvekst er også avhengig av at ressursene brukes der de gir høyest avkastning. Gjennom flytting av arbeidskraft og kapital mellom bedrifter og næringer, fra de som er lavproduktive til de som er høyproduktive, er det potensialer for produktivtetsgevinster. For at produktiviteten skal kunne øke og verdiskapingen bli størst mulig, må norsk økonomi ha høy omstillingsevne.

En rekke faktorer har betydning for innovasjon i virksomhetene. Kunnskap, kompetanse, behov hos kunder, konkurransesituasjonen i markedene, initiativ blant medarbeiderne, internasjonalt samarbeid, tilgjengelig infrastruktur, institusjoner, regelverk, økonomiske rammebetingelser og mange andre forhold fremmer fornyelse og nye løsninger. En rekke politikkområder har derfor betydning for innovasjonsevnen, bl.a. utdannings- og forskningspolitikken, konkurransepolitikken, skattepolitikken, infrastrukturpolitikken, arbeidsmarkedspolitikken og politikk for offentlige innkjøp. Innovasjon krever et godt samspill mellom ulike aktører, og en helhetlig innovasjonspolitik avhenger av samarbeid på tvers av mange departementer og politikkområder. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for å koordinere regjeringens politikk og virkemidler for innovasjon i norsk økonomi.

Aktører og virkemidler

Bevilgningene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett til næringsrelevant forskning og innovasjon blir i hovedsak forvaltet av Innovasjon Norge, Siva, Patentstyret, Design og arkitektur Norge, Norges forskningsråd, Norsk Romsenter, Nofima, Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet. I tillegg tildeler Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond midler til næringsrettet forskning og utvikling.

Norge deltar i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020. Horisont 2020 stimulerer norske aktører til forskning og innovasjonssamarbeid på tvers av landene i Europa. Norge deltar også i internasjonalt samarbeid om forskning og utvikling relatert til romvirksomhet i den europeiske romorganisasjonen ESA og EUs romprogrammer. I tillegg bidrar flere andre aktører og virkemidler til forskning og innovasjon. Til sammen utgjør disse aktørene et helhetlig virkemiddelapparat for næringsrelevant forskning og innovasjon.

Figur 4.10 Sammenhengen mellom virkemidlene for forskning og innovasjon

Virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet bidrar til infrastruktur, tilførsel av kapital, kompetanse og forskning. Figur 4.10 illustrerer sammenhengene mellom målene om økt verdiskaping gjennom styrket omstillingsevne og vekstkraftige bedrifter og virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet.

Virkemidler

Kapital

Virkemidlene for kapital bidrar til økt kapitaltilgang for bedrifter gjennom både direkte støtte og ved at støtten utløser privat kapital og kompetanse. Kapitalvirkemidlene omfatter lån, tilskudd, garantier og egenkapital. I tillegg er det innført en ny skatteinsentivordning for investeringer i oppstartsselskaper.

Forskning

Virkemidlene for forskning utløser forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette kan føre til nye eller forbedrede produkter, tjenester og prosesser, eller at kunnskap blir utnyttet og videreutviklet i andre sammenhenger. Regjeringens FoU-virkemidler omfatter bl.a. skattefradrag, forskningsprogrammer, kommersialiseringsprogrammer og

EUs rammeprogram for forskning og innovasjon (Horisont 2020).

Infrastruktur

Støtten til infrastruktur fremmer verdiskapende innovasjon og forskning. Virkemidlene inkluderer både fysisk infrastruktur og immateriell infrastruktur, som møteplasser, samarbeidsplattformer og tilgang til forskningsmiljøer med relevant kunnskap og kompetanse. Eksempler på virkemidler er eiendomsvirksomhet, inkubatorer, institutter, klyngeprogram, pilot- og demonstrasjonsanlegg, satellittsystemer, forskningsfartøy, forskningsstasjoner, tildeling av industrielle rettigheter og støtte til laboratorier.

Kompetansetiltak

Støtten til kompetansetiltak går til veiledning og rådgivning for å fremme verdiskapende innovasjons- og forskningsaktiviteter. I tillegg til ren-dyrkede kompetansetjenester inngår ofte veiledning og rådgivning som del av andre virkemidler. Det dreier seg eksempelvis om rådgivning som skal bidra til økt forretningsforståelse, økt forståelse for designmetodikk, utvikling av forskningsprosjekter og veiledning i hvordan bedriftene kan forvalte sine immaterielle verdier.

Virkninger i bedriftene

Formålet med de offentlige virkemidlene for forskning og innovasjon er å utløse positive virkninger i virksomhetene som ikke ville vært utløst uten den offentlige innsatsen. For å få ønskede virkninger må virkemidlene også fungere godt i samspill.

Lønnsomme investeringer

Virkemidlene skal bidra til at flere samfunnsøkonomisk lønnsomme innovasjonsprosjekter som ellers ikke ville blitt realisert, utløses i næringslivet, bl.a. gjennom direkte finansiell støtte, risikoavlastning for private investorer og ved å gjøre det enklere for bedriftene å få banklån.

Økt samspill og bedre nettverk

Virkemidlene skal gjøre det enklere for bedriftene å samarbeide, utvikle og utnytte kunnskap gjennom bl.a. klynger, nettverk og forsknings- og innovasjonssentre.

Økt internasjonalisering

Virkemidlene skal stimulere norsk næringsliv til bedre å utnytte de mulighetene som en globalisert verden gir gjennom kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Økt forretningskompetanse

Virkemidlene skal øke gründeres og bedrifters forretningskompetanse og evne til markedsorientering gjennom kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Økt vilje og mulighet til oppstart

Virkemidlene skal stimulere til oppstart av ny virksomhet gjennom tilgang på kapital, kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Mer forskningsaktivitet

Virkemidlene skal stimulere til mer forskningsaktivitet i næringslivet gjennom infrastruktur, tilskudd og veiledning.

I figur 4.10 er sammenhengene mellom de offentlige virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet og verdiskaping framstilt. I tillegg forvalter Finansdepartementet den rettig-

hetsbaserte Skattefunnordningen som gir skattefradrag for forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette er en ordning som i betydelig grad stimulerer til økt forskning og innovasjon i næringslivet.

Romvirksomhet

Teknologi som gjør bruk av verdensrommet har stor betydning innen et stadig økende antall samfunnsområder. Romvirksomhet er en tilrettelegger for verdiskaping, et verktøy for samfunnsikkerhet, suverenitetsutøvelse og forskning og et sentralt virkemiddel innen klima- og miljøpolitikken. Viktige norske næringer som offshorenæringen, fiskeriene og maritim næring er i dag avhengige av velfungerende satellittinfrastruktur. Norge har flere bedrifter som hevder seg godt internasjonalt innen enkelte nisjer av romrelatert teknologi.

Ressursene konsentreres om prioriterte områder som er sentrale for norske brukerinteresser og norske bedrifters kompetanse. Norsk romvirksomhet er et verktøy for å oppnå målsettinger innen andre politikkområder, slik som nordområdepolitikk, klima- og miljøpolitikk, samfunnsikkerhet, transportpolitikk og forskning. Målene for norsk romvirksomhet er fastsatt i Meld. St. 32 (2012–2013) *Mellom himmel og jord: Norsk romvirksomhet for næring og nytte*. Hovedmålet er at romvirksomhet skal være et verktøy for norske interesser. Det er satt fire delmål:

- Lønnsomme bedrifter, vekst og sysselsetting
- Dekning av viktige samfunns- og brukerbehov
- Bedre utnyttelse av internasjonalt samarbeid om romvirksomhet
- God nasjonal forvaltning av norsk romvirksomhet

Regjeringen informerte i Prop. 1 S (2016–2017) om at Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med en romstrategi. Dette arbeidet pågår fortsatt. Menon Economics har utarbeidet en samfunnsøkonomisk analyse av offentlig norsk romsatsing, som inngår som informasjonsunderlag i strategien. Det er også gjennomført innspillskonferanser med deltakelse fra relevant næringsliv og forskningsmiljøer. Strategien legges fram i 2018.

Norge deltar i europeisk romsamarbeid gjennom European Space Agency (ESA), EUs jordobservasjonsprogram Copernicus og EUs satellittnavigasjonsprogrammer Galileo og EGNOS. Deltakelsen sikrer Norge markedsadgang, tilgang til teknologi og tidlig innsikt i rombaserte infrastruktursystemer. Satsingen utløser en rekke kontrakter og oppdrag for norske høyteknologiske

bedrifter, både gjennom ESA-programmene, EUs programmer og det kommersielle markedet. Midlene gir samfunnsgevinster i form av arbeidsplasser, teknologiutvikling, forskning og utvikling av nasjonal evne til å ivareta strategisk viktige oppgaver som miljø- og suverenitetsovervåking, fiskeriforvaltning, værvarsling, redningstjeneste og sjøsikkerhet.

Norsk Romsenter er statens strategiske, samordnende og utøvende organ for romvirksomhet. Etaten forvalter teknologiutviklingsordningen Nasjonale følgemidler og er rådgivende organ for norske myndigheter i spørsmål som angår romvirksomhet. Norsk Romsenter arbeider for å sikre norsk industri kontrakter i internasjonale programmer og for å legge til rette for bedre utnyttelse av rombaserte tjenester i norsk forvaltning, næringsliv og forskningsmiljøer.

De to statseide selskapene Andøya Space Center AS og Space Norway AS er sektorpolitiske verktøy som skal utvikle og drifte romrelatert infrastruktur som dekker norske brukerbehov. Andøya Space Center AS leverer tjenester til forskning og næringsliv, bl.a. i form av oppskyting av forskningsraketter, slipp av forskningsballonger og testing av missilteknologi. Space Norway AS drifter sjøfiberkabelen til Svalbard og eier 50 pst. av Kongsberg Satellite Services (KSAT) som drifter satellittbakkestasjoner på Svalbard, Jan Mayen og ved Trollstasjonen i Antarktis. Selskapet har et datterselskap, Statsat, som drifter romrelatert infrastruktur for norske forvaltningsetater, som f.eks. de norske AIS-satellittene.

Regjeringen har varslet i flere strategier og stortingsmeldinger at muligheten for å styrke kommunikasjonskapasiteten i nordområdene skal utredes. En konseptvalgutredning (KVU) for kommunikasjon i nordområdene ble overlevert Nærings- og fiskeridepartementet i vår. Konseptvalgutredningen anbefalte å gå videre med konseptet Satellittbasert kommunikasjonssystem med pan-arktisk dekning. Konseptet innebærer investering i og oppskytning av to kommunikasjonssatellitter i høy-elliptisk bane over nordområdene som kan tilby bredbåndskommunikasjon nord for 72 grader nord i hele det arktiske området. Samtidig arbeider det sektorpolitiske selskapet Space Norway AS med et prosjekt for satellittkommunikasjon i Arktis som baserer seg på samme konseptuelle løsning som KVU-rapporten for kommunikasjon i nordområdene anbefaler. Metier og Møreforskning AS er eksterne kvalitetssikrere (EKS) for kvalitetssikring fase 1 (KS1) av KVU for kommunikasjon i nordområdene. Kva-

litetssikrerne er, i tillegg til å vurdere de alternativene til konsepter som ligger i rapporten, bedt om å vurdere om Space Norways konsept (3b) dekker behovene som er lagt til grunn i konseptvalgutredningen. Kvalitetssikrerene vil levere sine konklusjoner i slutten av september 2017. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte med oppfølging av prosjekt for kommunikasjon i nordområdene.

Særskilte nukleære aktiviteter

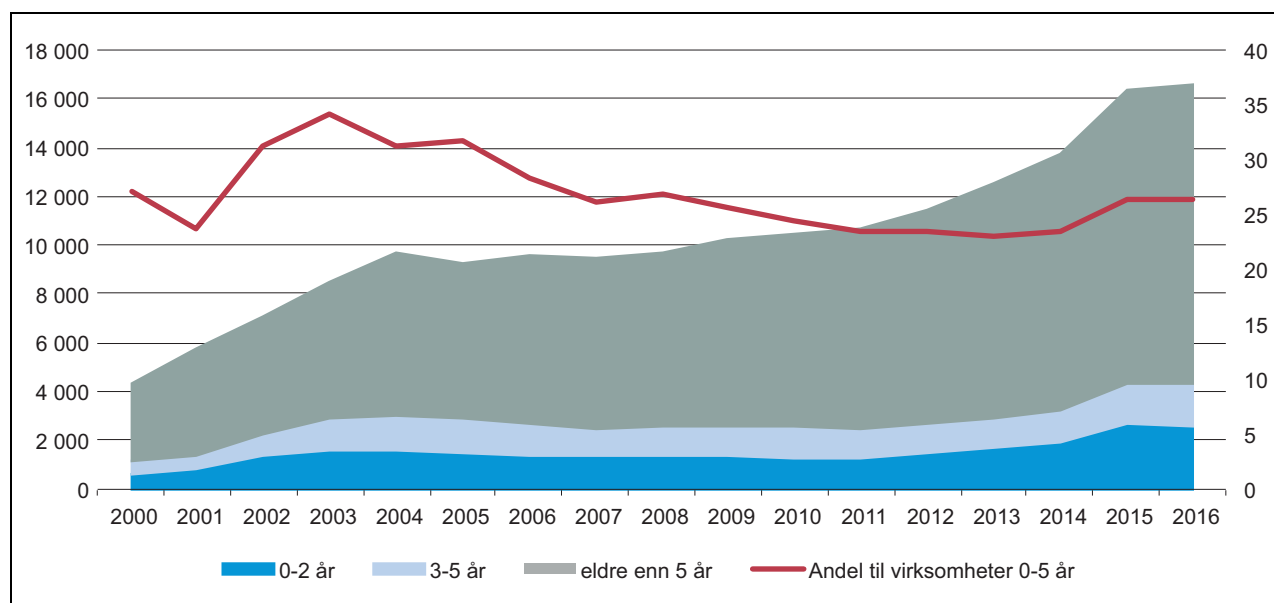
Det har i flere år blitt bevilget midler til særskilte nukleære aktiviteter, bl.a. til Institutt for energiteknikk (IFE) for ledelse av Haldenprosjektet, som er et OECD-prosjekt innen atomsikkerhet. I tillegg bevilges midler til drift av det kombinerte lageret og deponiet for lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall i Aurskog-Høland (KLDRA Himdalen), samt til norsk deltakelse i Euratoms strålevernprogram. Bevilgninger til håndtering av nasjonalt atomavfall og atomanlegg foreslås under kap. 900, ny post 22 Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg. I tillegg flyttes bevilgninger til atomforskning fra kap. 920, post 50 til ny post 51 under samme kapittel.

Status og resultater

Styrket omstillingsevne og vekstkraftige bedrifter

Nyskaping og omstilling skjer kontinuerlig, og resultatene av de offentlige virkemidlene materialiserer seg ofte ikke før etter lang tid. Tiltakene for økt innovasjon og omstilling er styrket betydelig de siste årene, og det er satset på brede, landsdekkende ordninger. Bl.a. er bevilgningene til etablerertilskudd, miljøteknologi, bioøkonomi, ulike fondsordninger og bedriftsrettet forskning og kommersialisering økt. I tillegg er Skattefunnordningen styrket.

Det siste tiåret har det vært en kraftig vekst i antall virksomheter som benytter seg av ett eller flere av de offentlige forsknings- og innovasjonsvirkemidlene. Fra 2007 og fram til 2016 ble antallet virksomheter som benyttet seg av virkemiddelapparatet for forskning og innovasjon mer enn fordoblet. Brukerne av virkemiddelapparatet er både nyetablerte virksomheter, innovative virksomheter som ønsker å vokse og eldre virksomheter med utstrakt forsknings- og utviklingsaktivitet. I tillegg til tilskudd bidrar de offentlige aktørene med finansielle instrumenter som lån, garantier og egenkapital, samt rådgivning, nettverkstilbud og profilering.

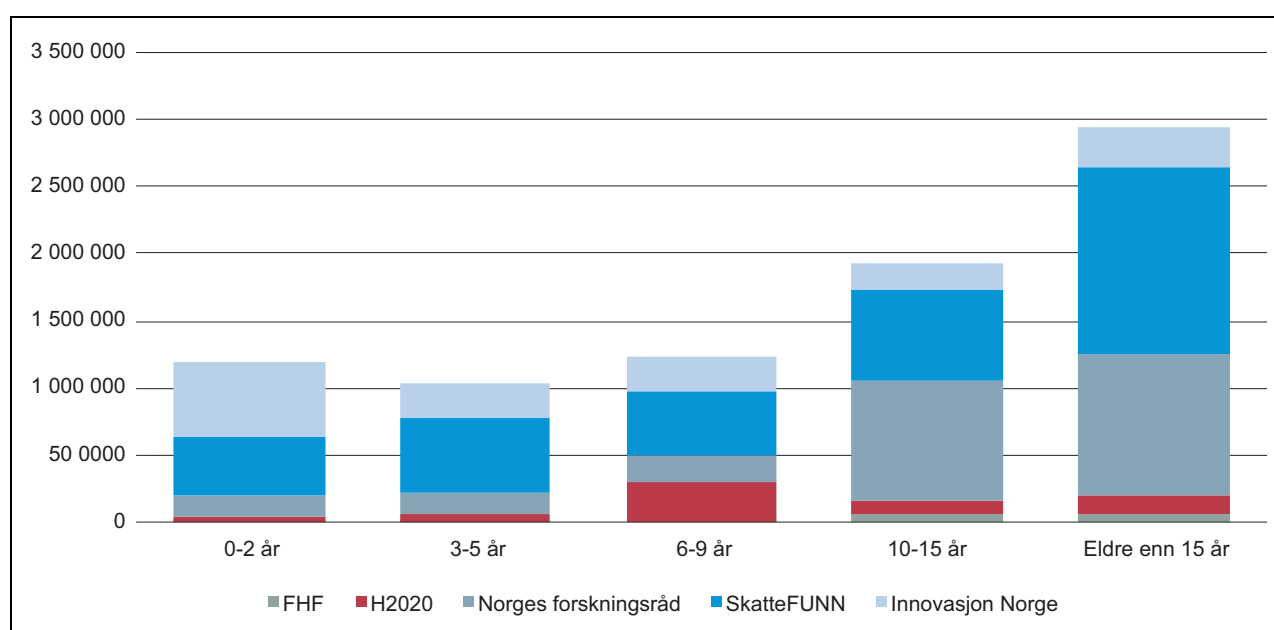
Figur 4.11 Antall brukere av forsknings- og innovasjonsvirkemidlene

Økningen i bruken av virkemiddelapparatet var frem til 2013 størst blant virksomheter over fem år. Fra 2013 og fram til 2016 har andelen virksomheter under fem år økt. Det er særlig Innovasjon Norge og Skattefunn som har bidratt til at flere nyetablerte virksomheter benytter seg av virkemiddelapparatet.

Unge virksomheter under tre år mottar halvparten av tilskuddene de får fra Innovasjon Norge. Skattefunn er et forutsigbart virkemiddel som forskningsintensive oppstartsselskaper benytter seg av i stor grad.

For eldre virksomheter spiller Innovasjon Norge en mindre fremtredende rolle. De store forskningsprogrammene i Forskningsrådet utgjør en større del av tilskuddene til eldre virksomheter. Skattefunn fremstår som et virkemiddel for virksomheter i alle aldre.⁶

⁶ Opplysninger om virksomhetenes alder er hentet fra Brønnøysundregistrene. I noen tilfeller kan omorganisering av en virksomhet gjøre at det får ny etableringsdato. Borregaard AS har stor suksess i det europeiske forskningsprogrammet Horisont 2020. På tross av en 130 år lang historie har selskapet en registreringsdato i 2010.

Figur 4.12 Virkemiddelaktørens andel av tilskuddene, fordelt på virksomhetens alder

Forskningsaktiviteten i næringslivet har økt kraftig de to siste årene. Næringslivet utførte forskning og utvikling (FoU) for 27,8 mrd. kroner i 2015, en økning på 12 pst. fra 2014.⁷ Forskningsaktiviteten øker både i kroner og i antall årsverk.

Innovasjonsundersøkelsen utføres av SSB hvert annet år.⁸ For perioden 2014–2016 viser undersøkelsen at 65 pst. av foretakene som er omfattet av innovasjonsundersøkelsen, rapporterte en eller annen form for innovasjonsaktivitet. Dette er betydelig høyere enn i perioden 2012–2014.

Tallet 65 pst. gjelder alle formene for innovasjon som inngår i undersøkelsen. Dette er produktinnovasjon, prosessinnovasjon, organisatorisk innovasjon og markedsmessig innovasjon. Foretakene kan ha svart at det har hatt én eller flere av disse formene. For produktinnovasjonene kommer økningen i innovasjonsaktiviteten i all hovedsak fra innovasjoner som er nye bare for foretaket, men ikke nye for foretakets marked. Innovasjoner som er nye for verdensmarkedet, har gått noe ned. Det betyr at foretakene utvikler supplerende produkter og forbedrer eksisterende produkter, men at de i liten grad melder om store utviklingsoppgaver.

Undersøkelsen tyder på at foretakene i løpet av den siste treårsperioden har hatt økende oppmerksomhet om innovasjon i form av vareutvalg, omstilling og effektivisering. Samtidig har dette bare i begrenset grad – fram til nå – gitt seg utslag i mer ustrakt innovasjonssamarbeid og i utvikling av nye produkter og prosesser.

Ekspertgruppen som har gjennomgått systemet for tildeling av forskningsmidler fra Norges forskningsråd, leverte sin rapport i februar 2017. Ekspertgruppen foreslo tiltak for å fremme økt vitenskapelig kvalitet i forskningen gjennom Forskningsrådets ordninger og tiltak for å redusere Forskningsrådets administrasjonskostnader. Områdegjennomgangen foreslo også å samle Forskningsrådets administrasjonskostnader på Kunnskapsdepartementets budsjett. For nærmere informasjon om oppfølgingen av områdegjennomgangen vises det til Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon.

Regjeringen har satset på gründere og vekstbedrifter, og det har vært en kraftig økning i antallet unge virksomheter som bruker virkemiddelapparatet. Nærings- og fiskeridepartementet har samtidig jobbet systematisk med å få mer kunnskap om effekten av virkemidlene slik at midlene blir brukt så effektivt som mulig. Høsten 2017 vil departementet lyse ut et forskningsprosjekt som skal gi et enda bedre kunnskapsgrunnlag fremover.

I vår satte regjeringen ned kapitaltilgangsutvalget. Utvalget skal utrede om kapitalmarkedene i Norge fungerer godt. I den forbindelse skal utvalget undersøke om det er en effektiv kobling mellom dem som søker kapital og dem som ønsker å investere sin kapital. I tillegg skal utvalget se på om det er spesielle utfordringer i enkelte deler av landet, innenfor enkelte bransjer eller for bedrifter i ulike faser.

Oppfølging av norsk deltagelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020

Internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid er av stor betydning for Norge. Deltakelse i Horisont 2020 er den største enkeltstatsingen fra norske myndigheter innen internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid. Deltagelse her gir tilgang på ny kunnskap, teknologi, nettverk, markeder og infrastruktur for norske bedrifter. Kontingenten for å delta dekkes over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Regjeringens ambisjon er at Norge skal hente hjem 2 pst. av midlene som blir lyst ut i programmet. Den samlede returandelen for Norge var 1,81 pst. per juni 2017. Nærings- og fiskeridepartementet har et særskilt ansvar for næringsrelevant forskning og innovasjon. Norges forskningsråd og Innovasjon Norge samarbeider for å styrke den norske deltagelsen. Det er gjennomført flere tiltak de siste årene, bl.a. styrking av prosjektetableringsstøtten og bedre synliggjøring av mulighetene som finnes i EUs forskningssamarbeid, ved mobiliseringskonferanser og møter.

Oppfølging av melding til Stortinget om industriens rammevilkår

Regjeringen la våren 2017 fram Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*. Flere av tiltakene som ble varslet i meldingen, er gjennomført.

I 2017 ble det bevilget 50 mill. kroner til å støtte næringslivets behov for fasiliteter til testing, pilotering, simulering og visualisering. Ordningen

⁷ FoU-undersøkelsen for næringslivet gjennomføres hvert år av Statistisk sentralbyrå. Formålet med FoU-undersøkelsen er å kartlegge den nasjonale FoU-aktiviteten.

⁸ Innovasjonsundersøkelsen gjennomføres av Statistisk sentralbyrå hvert annet år med en observasjonsperiode på tre år. Innovasjonsundersøkelsen for 2016 dekker perioden fra og med 2014 til og med 2016. Formålet med undersøkelsen er å kartlegge næringslivets innovasjons- og nyskappingsaktivitet.

forvaltes av Siva, i nært samarbeid med Innovasjon Norge og Norges forskningsråd. Regjeringen foreslår å styrke ordningen med ytterligere 50 mill. kroner i 2018.

De teknisk industrielle instituttene utfører forskning og utvikling for og med industrien. Instituttene tilbyr spesialiserte forskningsbaserte tjenester til både forskningstunge virksomheter og selskaper som ikke har hatt slik kompetanse selv. Regjeringen foreslår å øke basisbevilgningen til de teknisk industrielle instituttene med 15 mill. kroner i 2018 bl.a. for å innlemme Sintef Raufoss i ordningen.

I revidert budsjett 2017 er det opprettet en ordning med skatteinsentiver for langsiktige investeringer i oppstartsselskap, bedriftenes tilgang på kapital i vekstfasen er styrket gjennom økt tapsfond til landsdekkende innovasjonslån og rammene for den landsdekkende garantiordningen i Innovasjon Norge er økt. I tillegg foreslås det at Innovasjon Norge skal utvide ordningen med Innovasjonskontrakter til å gjelde innovative anskaffelsesprosesser.

I industrimeldingen ble det også varslet at det skulle settes i gang en strategiprosess for økt digitalisering i bredden av næringslivet, Digital21. Formålet er å etablere en bred og samlende strategi på tvers av ulike næringer og kompetansemiljøer. Regjeringen har satt ned en styringsgruppe som skal levere sluttrapport innen juni 2018.

Regjeringen vil legge til rette for en bærekraftig industri og vil etablere et samarbeidsforum, Prosess21. Prosess21 skal vurdere hvordan utslipp fra prosessindustrien kan minimeres, samtidig som bedrifter kan oppnå bærekraftig vekst. Prosess21 er nærmere omtalt under programkategori 17.10.

Oppfølging av regjeringens havstrategi

Norge er en betydelig havnasjon, og det forventes en betydelig vekst i havnæringene globalt. For at Norge fortsatt skal ha en ledende rolle på hav, må også offentlige myndigheter legge til rette for at de etablerte havnæringene kan vokse videre, at nye næringer kan utvikles og ikke minst at sektorspesifikk kunnskap utnyttes på tvers av næringene. Regjeringen la våren 2017 fram en havstrategi, *Ny vekst, stolt historie*. Målet med havstrategien er å bidra til størst mulig samlet verdiskaping i de norske havnæringene basert på bærekraftig bruk av havets ressurser. Regjeringen vil særlig legge til rette for gode rammebetingelser, høy kunnskaps- og teknologiutvikling, og bidra til havnæringenes internasjonale

konkurranseskraft. Regjeringens forslag om styrking av eksportfremme av norske grønne løsninger vil være viktig for havnæringene.

I strategien ble det varslet flere tiltak med budsjettmessige virkninger som regjeringen nå følger opp med en rekke forslag i sitt forslag til statsbudsjettet for 2018:

- Regjeringen vil styrke kunnskapen om økosystemene i kystsonen for å legge til rette for havbruksvirksomhet.
- Videre vil regjeringen prioritere en satsing på støtte til marine og maritime demonstrasjons- og piloteringsprosjekter. Regjeringen vil også videreføre tiltak som bidrar til økt kunnskaps- og teknologiflyt på tvers av næringene.
- I havstrategien ble det også varslet at regjeringen vil styrke Norges profil som ledende havnasjon. I tillegg vil regjeringen i 2017 legge fram planer for Stortinget om et forskningstøkt til Antarktis vinteren 2018–2019.

Oppfølging av regjeringens bioøkonomistrategi

Regjeringen la høsten 2016 fram sin bioøkonomistrategi *Kjente ressurser – Uante muligheter*. Som en oppfølging av strategien ble bevilgningene til forskning og innovasjon styrket med 100 mill. kroner for 2017 gjennom relevante virkemidler i Norges forskningsråd og Innovasjon Norge. Regjeringen har også bedt Forskningsrådet, Innovasjon Norge og SIVA om å utarbeide en felles handlingsplan for oppfølging av strategien.

Helhetlig strategi for forskning, utvikling og innovasjon, Maritim21

Som oppfølging av regjeringens maritime strategi *Maritime muligheter – blå vekst for grønn fremtid* mottok regjeringen i 2016 næringens helhetlige forsknings- og innovasjonsstrategi Maritim-21. Norsk maritim næring er verdensledende innenfor utvikling og bruk av null- og lavutslippsteknologier, deriblant gassdrevne skip og batteriferger, og er dessuten ledende innen digitalisering og utvikling av automatiserte og førerløse skip. Regjeringen følger opp flere av anbefalingene fra Maritim-21-strategien i regjeringens havstrategi og i dialog med virkemiddelaktørene.

Opprydding av nasjonalt atomavfall og atomanlegg

For å sikre bedre framdrift, kompetanse og kapasitet til opprydding av nasjonalt atomavfall og stenging og riving av reaktorer vil regjeringen etablere et ordinært forvaltningsorgan. Organet skal

være et nasjonalt planleggende, rådgivende og utøvende organ for dekommisjonering av nasjonale atomreaktorer og håndtering av nasjonalt atomavfall. Organet skal bidra til samfunnsøkonomiske gode løsninger innenfor sitt ansvarsområde.

Nærings- og fiskeridepartementet vil etablere en direkte styringsdialog, innenfor rammen av stiftelseslovgivningen, med Institutt for energiteknikk (IFE) for å sikre bedre statlig kontroll og styring med den nukleære virksomheten. Departementet vil også oppnevne IFEs eksterne styre-medlemmer.

Regjeringen foreslår å bevilge 58 mill. kroner til trygg håndtering av atomavfall og atomanlegg i 2018, jf. omtale under kap. 900, post 22.

Tilpasset KVVU og KS1 av Ocean Space Centre

En tilpasset KVVU av Ocean Space Centre ble ferdigstilt ved utgangen av 2016, og en kvalitetssikring fase 1 (KS1) av denne ble ferdigstilt i mai 2017. Nærings- og fiskeridepartementet har bedt NTNU og SINTEF Ocean om å utarbeide supplerende analyser i etterkant av KS1. De supplerende analysene skal så kvalitetssikres.

Marin forvaltningsrettet forskning

Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementets bevilgning til forvaltningsrettet marin forskning skal bidra til et best mulig kunnskapsgrunnlag for en økonomisk, samfunnsmessig og miljømessig bærekraftig forvaltning av norske hav- og kystområder. Forvaltningen trenger bl.a. kunnskap om tilstanden i økosystemene og bestandsutvikling, status for fiskehelse og fiskevelferd, sjømattrygghet og miljø, samt konsekvenser av næringsvirksomhet. Aktørene innen forvaltningsrettet marin forskning skal sørge for at tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag er til stede og gi råd til forvaltningen.

Aktører og virkemidler

Forvaltningen får råd fra Havforskningsinstituttet, Veterinærinstituttet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES). Fra 1. januar 2018 skal Havforskningsinstituttet og NIFES slås sammen til ett institutt. Havforskningsinstituttet blir videreført som navn på det nye instituttet. Formålet er å styrke den marine forskningen og forvaltningsrådgivningen. Instituttet skal være en ledende kunnskapsleverandør for en bærekraftig forvaltning av ressursene i de

marine økosystemene, og for hele kjeden fra hav til mat, inkludert det marine miljøet, fiskeernæring og trygg og sunn sjømat. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap som grunnlag for god forvaltning og til anvendelse i nasjonal overvåking og beredskap, næringsliv og samfunnet for øvrig.

En god forvaltning av fiskebestandene forutsetter et tett internasjonalt samarbeid om forskning og overvåking av havområder. Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) er det viktigste forumet for samarbeid om marin forskning i Nord-Atlanteren. EUs rammeprogram for forskning og det felleseuropeiske program-samarbeidet Healthy and Productive Seas and Oceans (JPI Oceans) er andre viktige arenaer for marint forskningssamarbeid.

Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond (FHF) finansierer forsknings- og utviklingsoppgaver som fiskeri- og havbruksnæringen ønsker gjennomført. FHF finansieres av en FoU-avgift på 0,3 pst. av eksportverdien av fisk og fiskevarer og ledes av et styre med representanter fra næringen. FHF's inntekter fra FoU-avgiften var på 274,5 mill. kroner i 2016. FHF tar initiativ til og finansierer FoU-prosjekter med generell nytteverdi for hele eller deler av marin næring. Midlene gis som tilskudd til FoU-leverandører basert på FHF's strategier utarbeidet i dialog med næringen. Nærings- og fiskeridepartementet vurderer FHF's tilknytningsform. Et forslag om å omdanne FHF til et statlig heleid aksjeselskap er sendt på høring.

Status og resultater

Tilstanden for våre viktigste fiskebestander er meget god, og bestandene høstes med godt utbytte. Risikovurdering av norsk fiskeoppdrett 2017 viser at lakselus og rømming fortsatt er de to største miljøutfordringene for havbruksnæringen. Teknologi og nye oppdrettsmetoder utvikles kontinuerlig. Det er fortsatt behov for mer kunnskap for bedre å forstå hvordan oppdrettsnæringen påvirker kystøkosystemene. Nivåene av uønskede stoffer i fiskefôr og norsk sjømat er generelt lave, samtidig som overvåkingen vurderes å være av et omfang og på et nivå som gir en god dokumentasjon av sjømattrygghet.

Statistikk fra Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) viser stor vekst i FoU-innsatsen på det marine området i 2015, og det er særlig næringslivets innsats som har økt. Kartleggingen viser at driftsutgifter til marin FoU utgjorde 4,7 mrd. kroner i 2015, dvs. vel 8 pst. av landets samlede FoU-ressurser. Fra

2013 til 2015 var årlig realvekst i driftsutgifter til marin FoU over 10 pst. Det tilsvarer om lag dobbelt så stor vekst som i Norges totale FoU-ressurser. Næringslivets andel av samlet FoU-aktivitet har steget til 36 pst., mot 20 pst. tidlig på 2000-tallet. Næringslivets innsats har først og fremst økt innen havbruksforskning. Instituttsektoren er den største forskningsutførende sektoren for marin FoU med 43 pst. av ressursene. Omtrent en tredjedel av ressursene ble kanalisert gjennom Norges forskningsråd.

Gjennom den forvaltningsrettede forskningen utformes det råd knyttet til fiskeri, havbruk og kystmiljø. Dette gjelder bl.a. vurdering av bestandssituasjonen, utvikling av kvoteråd for de sentrale fiskebestandene, fiskehelse, risikovurdering av norsk fiskeoppdrett og råd knyttet til utvikling av trafikklyssystemet som oppfølging av Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Norske forskningsmiljøer er verdensledende innenfor flere områder knyttet til havbruk og fiskeriforvaltning. Norske forskere når meget godt opp i konkurransen om forskningsmidlene til «Blå vekst» under EUs rammeprogram Horisont 2020. Programmet omfatter havrelaterte problemstillinger knyttet til mat, klima, miljø og forvaltning av marine ressurser. I 2016 mottok norske deltakere 11 pst. av de samlede midlene til forskning innenfor disse områdene, noe som ligger godt over regjeringens overordnede mål om en returandel på 2 pst.

Det er nødvendig å ha god kapasitet for innhenting av marine data for forskning og forvaltning både langs kysten og for bruk i områder som krever isgående fartøy. Det nye isgående fartøyet "Kronprins Haakon" vil etter planen bli ferdigstilt i 2017. I tillegg er det satt i gang arbeid med anskaffelse av et nytt kystgående forskningsfartøy. Det vises til nærmere omtale under kap. 926.

Regjeringen har nylig lagt frem en havstrategi *Ny vekst, stolt historie*. Målet med havstrategien er å bidra til størst mulig samlet verdiskaping i de norske havnæringene basert på bærekraftig bruk av havets ressurser. Regjeringen vil særlig legge til rette for gode rammebetingelser for kunnskaps- og teknologiutvikling, og bidra til havnæringenes internasjonale konkurransekraft.

Prioriteringer 2018

Regjeringen legger fram et forslag til statsbudsjett for 2018 som legger til rette for omstilling mot et mer innovativt, kunnskapsbasert og mangfoldig næringsliv.

Perspektivmeldingen og industrimeldingen peker på at teknologiske endringer stiller krav til omstilling i bedriftene. Industrimeldingen peker på at det eksisterende virkemiddelapparatet generelt er godt tilpasset utfordringene norsk næringsliv står ovenfor. Åpne programmer med stor konkurranse om midler bidrar til at de beste prosjektene får finansiering, og at arbeidskraften går til de mest produktive virksomhetene. Regjeringen har siden 2013 satset på åpne programmer med god effekt på innovasjon og verdiskaping. Forslaget til budsjett for 2018 opprettholder denne satsingen.

Det ventes at veksten i fastlandsøkonomien vil ta seg opp i tiden framover. Tiltakspakken i 2017 som skulle bedre den akutte situasjonen etter oljeprisfallet er tatt ut av budsjettet for 2018. I tillegg er det nye isgående forskningsfartøyet ferdigstilt. Dette bidrar til at de totale bevilgningene til forskning og innovasjon går ned i 2018. Selv om noen ordninger reduseres når tiltakspakken fases ut, har bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon i sum økt betydelig de siste årene. Regjeringen forslår å opprettholde et høyt nivå på bevilgningene til forskning og innovasjon for å sikre langsiktig konkurransekraft og omstillings- evne og stimulere til vekst i privat, konkurranseutsatt næringsliv.

Regjeringen foreslår å styrke forskningsprogrammene på muliggjørende teknologier (nanoteknologi, bioteknologi, IKT og avanserte produksjonsprosesser). Dette er brede teknologiområder som kommer mange næringer til gode. En forsterket satsing på muliggjørende teknologier vil lette den omstillingen næringslivet nå står overfor, bl.a. knyttet til digitalisering, robotisering og avanserte produksjonsprosesser.

Regjeringen legger til rette for at norske industribedrifter får tilgang til infrastruktur og forskerkompetanse som er nødvendig for å få gjennomført gode forsknings- og innovasjonsprosjekter. I statsbudsjettet for 2018 foreslår regjeringen å øke basisbevilgningen til de tekniske industrielle instituttene med 15 mill. kroner. Dette gir rom for å innlemme Sintef Raufoss Manufacturing AS i ordningen.

Katapultordningen under Siva ble introdusert i statsbudsjettet for 2017 og skal bidra til finansiering av testanlegg. I statsbudsjettet for 2018 foreslår regjeringen å øke bevilgningen til ordningen med 50 mill. kroner. Ordningen skal finansiere etableringen av flerbruksanlegg for testing av ny teknologi og nye produksjonsmetoder. Ved å bygge opp denne typen infrastruktur får næringslivet mulighet til å gjennomføre innovasjonspro-

sjekter som tidligere ikke var mulig i Norge. Dette gjelder særlig små og mellomstore bedrifter uten infrastruktur. Dette er en åpen konkurransearena der det forventes stor konkurranse om midlene. Ordningen skal ikke finansiere enkeltprosjekter i bedrifter. Innovasjonsprosjektene skal fremdeles vurderes opp mot strenge kriterier for lønnsomhet og verdiskaping og konkurrere om midler i de landsdekkende ordningene.

I revidert nasjonalbudsjett for 2017 la regjeringen fram en ny skatteinsentivordning for å stimulere langsiktige investeringer i oppstartsselskap. Det anslås at skatteinsentivordningen vil gi om lag 330 mill. kroner i påløpt provenytap i 2017. Ordningen gir personlige skattytere fradrag for investeringer på opptil 500 000 kroner årlig i kvalifiserte aksjeselskap. Minstebeløp per investering er 30 000 kroner. Det settes et tak på 1,5 mill. kroner per selskap årlig.

Regjeringens havstrategi peker på at det er et behov for økt satsing på demonstrasjon og verifisering for marin og maritim sektor. Regjeringen vil legge til rette for at norsk næringsliv får tilgang til infrastruktur for testing og demonstrasjon av ny teknologi og nye løsninger. Det foreslås en satsing på støtte til marine og maritime pilot- og demonstrasjonsprosjekter. Satsingen kan bidra til å redusere kostnader og risiko for industrien og til å kommersialisere ny teknologi. En felles demonstratorsatsing vil også bidra til å øke den sektorovergripende utnyttelsen av teknologi og kompetanse mellom havnæringene.

Vekstpotensialet i de marine næringene er stort, og satsing på forskning og utvikling er en forutsetning for å realisere potensialet. Høye ambisjoner om vekst i marinrelaterte næringer, økt aktivitet langs kysten og økende etterspørsel gir økt behov for kunnskap. Kunnskap som grunnlag for best mulig reguleringer er vesentlig for vekst i havbruksnæringen, inkludert tang og tare, mikroalger, mesopelagiske ressurser, skjell, nye arter i opprett og arter til ny bruk i fôr og mat.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til havbruksforskning og kunnskap om nye marine arter med 14 mill. kroner. Det foreslås også å avsette 11 mill. kroner til forskningstokt i Antarktis, jf. nærmere omtale under kap. 926.

Regjeringen har lagt fram strategien *Verda som marknad* om eksport og internasjonalisering. Målet er å legge til rette for økt handel og investeringer til og fra Norge. Innovasjon Norges *Invest in Norway*-funksjon har vist seg å være et godt og effektivt virkemiddel for å håndtere henvendelser fra internasjonale investorer som vurderer etablering i Norge. Invest in Norway har i dag liten

kapasitet, og regjeringen foreslår å styrke denne slik at flere utenlandske investorer som vurderer investeringer i Norge, kan få hjelp.

Det foreslås å styrke Innovasjon Norge med 10 mill. kroner for å styrke Norges profil som en ledende havnasjon. Regjeringens ambisjon er at Norge skal være en ledende havnasjon og den foretrukne partneren for samarbeid innen havbasert næringsliv og bærekraftig utnyttelse av ressursene i havet. OCED anslår at de havbaserte næringene vil doble bidraget sitt til den globale økonomien i 2030. Dette representerer store muligheter for norske havnæringer.

Regjeringen foreslår videre å styrke Innovasjon Norges ordning *Globalt vekstprogram*, som skal styrke norsk verdiskaping gjennom økt eksport og kommersialisering av bedrifter med internasjonalt vekstpotensial. Mange norske selskaper evner ikke å etablere kundeforhold i utlandet grunnet manglende erfaring og kompetanse innen internasjonalisering, selv om produktene og tjenestene de tilbyr, er gode nok. Internasjonalisering er en svært kostnadsdrivende, kompleks og risikofylt prosess, noe som ofte hindrer vekstbedrifter i å satse internasjonalt. Globalt vekstprogram skal bidra til å forenkle denne prosessen for norske selskaper.

Forskningsinstituttene under Nærings- og fiskeridepartementet i Bergen har i dag lokaler som er spredt på flere steder og har en bygningsmessig standard og kapasitet som ikke i tilstrekkelig grad er rustet for å ivareta dagens eller framtidige behov. Det har vært gjennomført konseptvalgutredning og kvalitetssikring av framtidige behov, og regjeringen har besluttet å utrede videre samlokalisering av Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet i nybygg. Det foreslås satt av 10 mill. kroner til videre utredning i 2018.

Mange norske virksomheter er små. Alene kan de mangle forskningskapasitet, nettverk, erfaring og kontakter som er viktig for å konkurrere nasjonalt og internasjonalt. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Innovasjon Norges arbeid med klyngene med 10 mill. kroner for å forsterke innovasjons- og fornyelsesevnen i regionale innovasjonsmiljøer.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 108 (2016–2017) punkt 11, 5. desember 2016

«Vurdere utvidelse av ordningen med tilskudd til kondemnering av skip til også å omfatte nedbygging av kapasitet i utvalgte segmenter. Kon-

demneringstilskuddet kan da utbetales umiddelbart, men mottakeren skal forplikte seg til å benytte et tilsvarende beløp til kontrahering av miljøvennlige nybygg som bidrar til å trekke den maritime næringen i retning av lavutslipps-samfunnet i tråd med gjeldende kriterier for kondemneringstilskuddet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 2 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet. Vedtaket ble vurdert i forarbeidet til regjeringens endringer av kriteriene for tilsagn i kondemnerings- og innovasjonslåneordningen 19. juni 2017. De nye kriteriene er annonsert på Innovasjon Norge sine nettsider. Flere kan nå søke og benytte seg av disse ordningene. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 108 (2016–2017) punkt 37, 5. desember 2016

«Foreta en helhetlig gjennomgang av tilgang på venturekapital i Norge, både offentlig og privat, og på egnet måte fremme forslag til forbedringer.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 2 S (2016–2017), jf. Meld. St. 1 (2016–2017) *Nasjonalbudsjettet 2017*, Prop. 1 S (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 1–5 (2016–2017).

Vedtaket vil i første omgang bli fulgt opp gjennom det regjeringsoppnevnte utvalget som skal se på bedriftenes tilgang på kapital. Utvalget har frist til 1. mars 2018 med å levere innstillingen sin.

Vedtak nr. 219 (2015–2016), 11. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å utarbeide en bredt forankret nasjonal romstrategi.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 8 S (2015–2016), jf. Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Regjeringen informerte i Prop 1 S (2016–2017) om at Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med en romstrategi. Stortinget hadde ingen merknader. Det tas sikte på at strategien legges fram i 2018.

Vedtak nr. 457 (2015–2016), 19. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen gjenoppta planene om forskningstokt til Antarktis.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 98 S (2015–2016), jf. Meld. St. 32 (2014–2015) *Norske interesser og politikk i Antarktis*.

Regjeringen legger fram planer om forskningstokt til Antarktis vinteren 2018–2019 i forslaget til statsbudsjettet for 2018, jf. nærmere omtale i boks 4.1. Toktet vil ha budsjettmessige virkninger også i 2019. Det tas sikte på nærmere omtale av toktplanene i statsbudsjettet for 2019. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 574 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsplan for norsk bestands- og ressursforskning med mål om å utvikle og innføre en modell for flerbestandsforvaltning av fiskeriene.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekyktig sjømatindustri*.

Regjeringen informerte i RNB 2017, Prop. 129 S (2016–2017) side 114, om regjeringens satsing på bestands- og ressursforskning, og om kunnskapsutvikling for økt flerbestandsforvaltning. Stortinget tok omtalen til orientering. En arbeidsgruppe har gjennomgått det etablerte kunnskapsgrunnlaget for flerbestandsforvaltning og vurdert muligheter og utfordringer, for å avklare realistiske mål i tilknytning til økt flerbestandsforvaltning. Arbeidsgruppen vil legge fram rapport høsten 2017.

Vedtak nr. 637 (2015–2016), 3. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi som beskriver hvordan myndighetene kan legge til rette for ytterligere etablering av grønne datasentre i Norge.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 238 S (2015–2016), jf. Dokument 8:36 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Breivik, Iselin Nybø, Hans Fredrik Grøvan, Kjell Ingolf Ropstad, Torill Eidsheim, Ingunn Foss, Sivert Bjørnstad, Åse Michaelsen, Terje Aasland og*

Odd Omland om strategi for utbygging av fiberkabler og grønne datasentre.

Nærings- og fiskeridepartementet leder arbeidet med å utarbeide en strategi for etablering av datasentre i Norge. Berørte departement er involvert i arbeidet. Regjeringen legger allerede i budsjettet for 2018 fram tiltak som legger til rette for etablering av grønne datasentre i Norge. Jf. omtale i Finansdepartementets Prop 1 S (2017–2018) foreslår regjeringen at produksjonsutstyr og produksjonsinstallasjoner i verk og bruk fritas for eien- domsskatt. I tillegg foreslår regjeringen 100 mill. kroner for å legge til rette for fiberkabler mellom Norge og utlandet. For 2018 foreslås det en bevilgning på 40 mill. kroner og en tilsagnsfullmakt på inntil 60 mill. kroner, jf. omtale i Samferdselsdepartementets Prop 1 S (2017–2018). Det tas sikte på å legge fram strategien i løpet av 2017.

Vedtak nr. 91 (2016–2017), 29. november 2016

«Stortinget ber regjeringen på ESAs ministererrådsmøte 1. desember 2016 om å opprettholde Norges innbetalinger til ESAs frivillige programmer på dagens nivå inntil ny romstrategi er behandlet, dvs. 150 mill. euro i nye forpliktelser.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 97 S (2016–2017), jf. Dokument 8:122 S (2015–2016) *Representantsforslag fra stortingsrepresentantene Torstein Tvedt Solberg, Snorre Serigstad Valen, Tore Hagebaken, Torgeir Knag Fylkesnes og Odd Omland om en ny norsk romstrategi.*

På ministermøtet i Luzern 1. og 2. desember 2016 forpliktet Norge seg til å delta med 150,05 mill. euro. Forpliktelsene ble inngått med hjemmel i Stortingets vedtak ved behandlingen av Innst. 97 S (2016–2017), jf. omtale under kap. 922, post 71 i Prop 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Vedtaket er med dette fulgt opp.

Vedtak nr. 92 (2016–2017), 29. november 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en romstrategi med følgende fire strategiske hovedområder: 1. Klima og miljø 2. Teknologioverføring 3. Samfunnssikkerhet 4. Forskning og utdanning.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 97 S (2016–2017), jf. Dokument 8:122 S (2015–2016)

Representantsforslag fra stortingsrepresentantene Torstein Tvedt Solberg, Snorre Serigstad Valen, Tore Hagebaken, Torgeir Knag Fylkesnes og Odd Omland om en ny norsk romstrategi.

Regjeringen informerte i Prop. 1 S (2016–2017) om at Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med en romstrategi. Det tas sikte på at strategien legges fram i 2018.

Vedtak nr. 93 (2016–2017), 29. november 2016

«Stortinget ber regjeringen: 1. Oppdatere og fornye virkemidlene fra Meld. St. 32 (2012–2013) *Mellom himmel og jord: Norsk romvirksomhet for næring og nytte*. 2. Vurdere et «Space leadership council» direkte under næringsministeren – et rådgivende organ for utvikling av norsk romvirksomhet med seniormedlemmer fra industrien/akademia. 3. Vurdere opprettelsen av et nytt nasjonalt romprogram. 4. Arbeide fram en ny og bedre organisering av Norsk Romsenter, med et mandat som er ambisiøst, målrettet og næringsorientert, og gjøre senteret til spydspissen for å gjennomføre strategien. 5. Vurdere å opprette et nytt romteknologiprogram i samarbeid med Innovasjon Norge, for utvikling av ny teknologi og teknologioverføring. 6. Samordne og styrke utdanning og forskning innenfor feltet. 7. Utvikle Norge til å bli den ledende romnasjonen i Arktis. 8. Utarbeide en langsiktig strategi for samarbeidet med ESA, med mål om å styrke nasjonal retur fra ESAs programmer.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 97 S (2016–2017), jf. Dokument 8:122 S (2015–2016) *Representantsforslag fra stortingsrepresentantene Torstein Tvedt Solberg, Snorre Serigstad Valen, Tore Hagebaken, Torgeir Knag Fylkesnes og Odd Omland om en ny norsk romstrategi.*

Regjeringen informerte i Prop 1 S (2016–2017) om at Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med en romstrategi. Det tas sikte på at strategien legges fram i 2018.

Vedtak nr. 684 (2016–2017), 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for kvinnelige gründere med tiltak som gjør at man bedre kan legge til rette for at kvinner kan starte egen bedrift.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 277 S (2016–2017), jf. Dokument 8:62 S (2016–2017) *Representantsforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling.*

Regjeringen vil sette i gang en kartlegging av barrierer for at kvinner i mindre grad enn menn etablerer egen virksomhet slik at man får et godt kunnskapsgrunnlag for at en handlingsplan for kvinnelige gründere får treffsikre tiltak. I dette arbeidet vil en sentral vurdering være hvordan offentlig sektor og tjenesteytende næringer innenfor helse- og omsorgssektoren kan stimuleres til økt entreprenørskap. Stortinget vil bli orientert på egnet måte.

Vedtak nr. 690 (2016–2017), 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for flere tjenesteytende næringer innenfor kvinnedominererte sektorer som helse- og omsorgssektoren.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 277 S (2016–2017), jf. Dokument 8:62 S (2016–2017) *Representantsforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling.*

Se felles omtale av vedtak 684, 690 og 691 under vedtak 684.

Vedtak nr. 691 (2016–2017), 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak for å stimulere til mer gründerskap i offentlig sektor.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 277 S (2016–2017), jf. Dokument 8:62 S (2016–2017) *Representantsforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling.*

Se felles omtale av vedtak 684, 690 og 691 under vedtak 684.

Vedtak nr. 841 (2016–2017), 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen overføre oppgaver tilknyttet regional næringsutvikling fra Innovasjon Norge til de nye regionene.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 385 S (2016–2017), jf. Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå.*

Fylkeskommunene forvalter i dag i likhet med Nærings- og fiskeridepartementet, både eierskap og oppdrag til Innovasjon Norge. I tillegg forvalter Innovasjon Norge betydelige oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Utenriksdepartementet.

Departementet vil i første omgang følge opp vedtaket gjennom etablerte arenaer for oppfølging av eierskap og koordinering av oppdrag til Innovasjon Norge. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om videre oppfølging av vedtaket, senest i tilknytning til etableringen av de nye regionene.

Kap. 920 Norges forskningsråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
50	Tilskudd til forskning	2 316 636	2 311 806	2 073 800
51	Tilskudd til atomforskning			102 500
	Sum kap. 0920	2 316 636	2 311 806	2 176 300

Oppgaver og mål

Norges forskningsråd er det sentrale organet for oppfølging av regjeringens forskningspolitiske prioriteringer. Forskningsrådet har ansvar for forskning på alle fagområder, med virkemidler

som spenner fra grunnforskning til innovasjonsrettet forskning og kommersialisering av forskningsresultater.

Forskningsrådets tre hovedoppgaver er å finansiere forskning, gi forskningspolitiske råd og skape møteplasser. Forskningsrådet er et forvalt-

ningsorgan med særskilte fullmakter administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet.

Mål for Forskningsrådet:

- økt vitenskapelig kvalitet
- økt verdiskaping i næringslivet
- møte store samfunnsutfordringer
- et velfungerende forskningssystem
- god rådgiving

Målene er felles for alle departementene.

Tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet skal i hovedsak bidra til målet om økt verdiskaping i næringslivet gjennom tiltak for å:

- styrke konkurranseevnen i nytt og eksisterende næringsliv
- styrke omstillingsevnen i norsk økonomi
- bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv

Tilskuddet skal også bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av og økt verdiskaping i marin og maritim sektor. Nærings- og fiskeridepartementet har den nest største tildelingen til Forskningsrådet.

Kunnskapsdepartementet har utarbeidet et styringssystem for departementenes styring av Forskningsrådet i samarbeid med de andre departementene og Forskningsrådet, og Nærings- og fiskeridepartementet styrer sine midler til Forskningsrådet i tråd med dette.

De fastsatte styringsindikatorene under målet om Økt verdiskaping i næringslivet, legges også til grunn ved vurdering av måloppnåelse for Norges forskningsråds virkemidler over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Strategisk område: Økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv

Forskningsrådet skal utløse forskningsbasert innovasjon som gir økt konkurranseevne i næringslivet. Forskningsrådet skal utløse økt FoU-innsats i bedriftene og økt kvalitet i prosjektene. Målet er

uavhengig av bedriftenes størrelse og alder, næring og geografi.

Strategisk område: Styrket evne til omstilling i norsk økonomi

Forskningsrådet skal identifisere, bygge opp kunnskap og legge til rette for utvikling av forskningsmiljøer på områder som er viktige for omstilling i økonomien. Målet omfatter forskning som ikke nødvendigvis har umiddelbar anvendelse i dagens marked.

Strategisk område: Bedre samspill og kunnskaps-overføring mellom FoU-miljøer og næringsliv

Forskningsrådet skal fremme samspill og kunnskapsoverføring mellom offentlig finansierte forskningsinstitusjoner og næringsliv som fører til økt verdiskaping i norsk økonomi. Forskningsrådets virksomhet skal gi økt næringsrelevant kompetanse i FoU-miljøene og økt FoU-kompetanse i næringslivet. Forskningsrådet skal også bidra til at forskning ved offentlig finansierte institusjoner kommer til bedre utnyttelse i næringslivet, bl.a. gjennom kommersialisering av forskningsresultater.

Styringssystemet og samlet resultat av Norges forskningsråds virksomhet 2016 er omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2018.

Resultater 2016

Under mål om økt verdiskaping i næringslivet var departementets tildeling i 2016 rettet mot følgende strategiske områder:

- Økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv
- Styrket evne til omstilling i norsk økonomi
- Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv

Tabell 4.8 Fordeling av tildelingen over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett i 2016 (i 1000 kroner)

Tiltak	Nærings- ministeren	Fiskeri- ministeren	Total
Forskningsprogrammer og internasjonalt samarbeid	1 126 275	299 775	1 426 050
Kommersialisering og nettverkstiltak	259 708	141 370	401 078
Institutter og annen infrastruktur	444 267		444 267
Andre tiltak	45 241		45 241
Sum	1 875 491	441 145	2 316 636

Forskningsprogrammer og internasjonalt samarbeid

Formålet med bevilgninger til forskningsprogrammer og internasjonalt samarbeid er å bidra til økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv og å styrke omstilling i norsk økonomi. Over 60 pst. av Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til Forskningsrådet går til forskningsprogrammer og internasjonalt samarbeid.

I 2016 ble tildelinger til virkemidler for å fremme økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv økt, gjennom bl.a. økte bevilgninger til forskningsprogrammet Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA), teknologiprogrammer og marin og maritim forskning.

Tildelinger til øvrige næringsspesifikke programmer under næringsministerens ansvarsområde ble noe redusert i 2016.

Styrke konkurranseevnen i nytt og eksisterende næringsliv

Evnen til å utvikle og ta i bruk ny kunnskap er blant de viktigste konkurransefaktorene for norsk næringsliv. Støtte til forskning i og for næringslivet bidrar til å styrke konkurranseevnen i nytt og eksisterende næringsliv gjennom at dette bidrar til utvikling av nye eller forbedrede produkter, tjenester og prosesser, eller ved at kunnskap blir utnyttet og videreutviklet i andre sammenhenger. Støtte til forskning i næringslivet skal bidra til

at foretak igangsetter forskningsprosjekter de ellers ikke ville igangsatt, eller igangsatt i samme omfang. Tilskuddet over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett bidrar også til å fremme samarbeid og nettverk mellom bedrifter og mellom bedrifter og forskningsinstitutter og universiteter og til å støtte teknologi.

Støtte til forsknings- og innovasjonsprosjekter i næringslivet er prioritert innenfor departementets tildeling til forskningsprogrammer. Dette er prosjekter der bedriftene definerer prosjekter ut fra egne strategier og forskningsbehov. For rammer og resultater fra de mest sentrale programmene som Nærings- og fiskeridepartementet bidrar med finansiering til se tabell 4.9. Flere bedrifter benytter seg av Forskningsrådets virkemidler i 2016. Det var særlig flere små og mellomstore bedrifter som har søkt og fått tildelt støtte.

I 2016 evaluerte Statistisk sentralbyrå Forskningsrådets støtteordninger for næringslivet. Evalueringen viste at Forskningsrådets støtte til næringslivet har god effekt. I følge rapporten vil en million kroner i støtte til bedrifter fra Forskningsrådet skape ett og et halvt årsverk hos bedriften og øke årlig verdiskaping med 1,8 mill. kroner, målt etter tre år. Støtten virker utløsende for foretakenes innsats og kommer i tillegg til forskning foretakene ville gjennomført på egen hånd.

Møreforskning gjennomfører årlig en undersøkelse av støtte til brukerstyrt forskning gjennom Forskningsrådet. I denne undersøkelsen følges prosjektene fra søknadsbehandling og inntil

Tabell 4.9 Resultater for 2016 forskningsprogrammer

	NFDs tildeling mill. kroner	Samlet tildeling til programmet mill. kroner	Innovasjon ¹	Publisering ²
	2016	2016	2016	2016
Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA)	639 500	659 535	310	194
Maroff	145 361	145 361	46	
Havbruk	147 635	168 000	22	38
IKTPLUSS	73 550	190 000	9	75
BioteK2021	60 100	150 000	14	75
Nano2021	56 455	128 000	30	69
Marinforsk	59 457	101 000	6	65
Bionær	45 275	251 000	16	148

¹ Ferdigstilte, forbedrede metoder, modeller og prototyper

² Publiserte artikler i periodika og serier

fire år etter prosjektavslutning for å fange opp langsiktige effekter. Samlet synes den samfunnsøkonomiske avkastningen i porteføljen av brukerstyrte prosjekter å være god. Studien viser at det totalt for porteføljen er en forventning om positiv privatøkonomisk avkastning og at det gjennom prosjektene utvikles kompetanse av stor betydning for bedriftene.

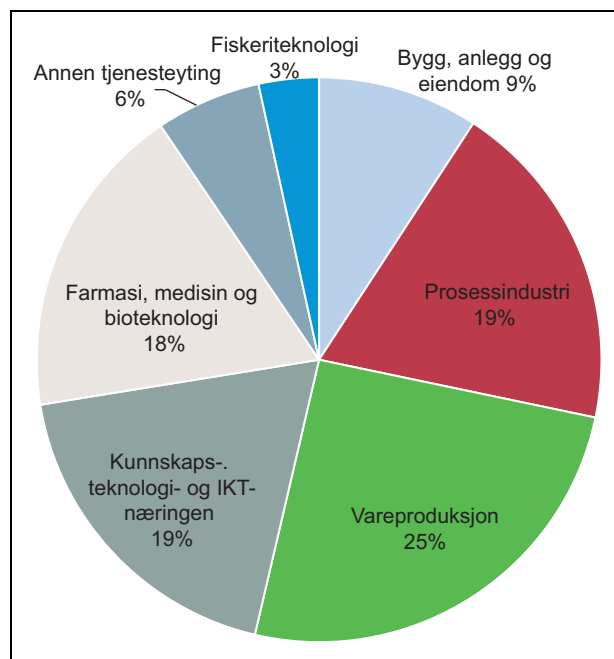
Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA) er det største enkeltprogrammet under Nærings- og fiskeridepartementet, som finansierer støtte til forskning i foretak. BIA skal stimulere til ambisiøse FoU-satsinger i bredden av norsk næringsliv innenfor tema som ikke er dekket av de øvrige næringsrettede programmene i Forskningsrådet. Formålet med ordningen er økt forskningsinnsats og innovasjonsaktivitet i næringslivet. Gjennom BIA gis det støtte til de beste prosjektene uansett bransjetilhørighet. I 2016 ble tildelingen til BIA økt med 120 mill. kroner.

BIA utlyste totalt 655 mill. kroner. Det ble gitt støtte til 82 ny prosjekter. Det er stor konkurranse om midlene fra BIA, og de prosjektene som finansieres har høy kvalitet. Både bedrifter og forskningsmiljøer deltar i BIAs prosjekter. BIA bidrar derfor til utvikling av næringsrelevant kompetanse i forskningsmiljøene og forskningskompetanse i næringslivet. Støtten utløser FoU-innsats i bedriftene og vil bidra til fornyelse av etablert industri og nytt næringsliv gjennom nye produkter, prosesser og tjenester og styrking av bedriftenes konkurransevne. Flere av bedriftene har ikke hatt slik støtte fra Forskningsrådet tidligere.

Små og mellomstore bedrifter (SMB) og bedrifter som ikke tidligere har søkt om støtte hevder seg nå i konkurransen om midler og bidrar til et mer kunnskapsbasert næringsliv. SMB har de siste tre årene utgjort ca. 60 pst. av porteføljen. I 2016 ble det gitt støtte til 102 doktorgradsstipendiater.

Figur 4.13 viser hvordan BIAs finansiering av FoU-prosjekter fordeler seg på ulike næringssektorer. Vareproduksjon, prosessindustri, kunnskaps-, teknologi- og IKT-næringen og farmasi, medisin og bioteknologi utgjør til sammen over 80 pst. av tildelingene. Sektorfordelingen i porteføljen i 2016 er relativt lik fordelingen som tidligere år.

Hav er prioritert i område i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Området Hav omfatter de marine og maritime næringene, petroleumsvirksomhet og utvikling av nye havbaserte næringer. Samlet innsats på området Hav, i både målrettede og ikke-målrettede aktiviteter, var i 2016 på nærmere 1,7 mrd. kroner.

Figur 4.13 Fordeling av tildelinger fra BIA på sektorer.

Kilde: Årsrapport Norges forskningsråd 2016

Over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett ble tildelingene til marin forskning økt i 2016, i tillegg til at forskning på tvers av havbaserte næringer ble styrket. Forskningsaktivitet på det marine området omfatter forskning for bærekraftig utvikling av havbruksnæringen, trygg og sunn sjømat, økosystemforskning, marin bioteknologi, fiskeriteknologi og hvordan klimaendringer virker inn på sjømatnæringen og sjømaten. I 2016 ble økosystemforskning og forskning på effekter av havbruk prioritert. Det siste er viktig for en videre utvikling og vekst av havbruksnæringen. Hoveddelen av forskningsmidlene på det marine området fordeles gjennom programmene Havbruk2, Marinforsk og Bionær.

Maroff-programmet skal bidra til at maritime bedrifter og forskningsmiljøer videreutvikler sine kunnskapsmessige fortrinn. Programmet støtter prosjekter innenfor miljø, miljøvennlig energiutnyttelse, krevende maritime operasjoner og avansert transport og logistikk. Prioriteringene i Maroff sees i lys av anbefalingene i maritim nærings helhetlige forsknings- og innovasjonsstrategi *Maritim21*.

Koordinering av innsatsen i ulike forskningsprogrammer som støtter havbasert virksomhet bidrar til å styrke kompetanse- og teknologioverføring på tvers av sektorer og bidrar til å styrke omstilling og vekst. Teknologi- og kunnskaps-overføring innenfor, mellom og fra havbaserte

næringer ble styrket i 2016, og Forskningsrådet lyste ut drøye 250 mill. kroner til disse formålene.

Styrket evne til omstilling i norsk økonomi

Næringslivets omstillingsevne styrkes gjennom at norske bedrifter settes i stand til å levere nye produkter, tjenester og produksjonsprosesser. Gjennom Forskningsrådets forvaltning av virkemidlene legges det vekt på å utvikle bedriftenes kompetanse slik at de er i stand til å utnytte eksisterende kunnskap og forskningsresultater, identifisere nye forskningsutfordringer, utvikle et bredere samarbeid nasjonalt og internasjonalt og utnytte kunnskapsoverføring på tvers av sektorer.

Den teknologiske utviklingen er en sentral driver for omstilling og vekst, og det er en økende tendens til digitalisering av produkter og produksjonsprosesser. Satsing på teknologi er viktig for å løse store samfunnsutfordringer som energi, bærekraftig utnyttelse av naturressurser og helse og bygger opp under næringer hvor Norge allerede har en sterk posisjon. Muliggjørende teknologier er derfor prioritert i Nærings- og fiskeridepartementets tildeling gjennom Forskningsrådet.

Det ble tildelt i overkant av 190 mill. kroner over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett til IKT, bioteknologi og nanoteknologi i 2016. Forskningsrådets totale innsats knyttet til muliggjørende teknologier var i 2016 ca. 2 mrd. kroner. Av dette var om lag en fjerdedel forvaltet gjennom de dedikerte programmene. Muliggjørende teknologier er teknologiområder med et bredt nedslagsfelt som bygger opp under innovasjon og nyskaping på tvers av sektorer, bransjer og miljøer. Det ble i tillegg tildelt midler til avanserte produksjonsprosesser. I 2016 var den samlede porteføljen av prosjekter knyttet til avanserte produksjonsprosesser på rundt 200 mill. kroner. Innsatsen i 2016 ble dreid mot å stimulere til mer forskning på digitalt liv og kunstig intelligens, autonome systemer, tingenes internett og stor data.

Det ble det i 2016 etablert en egen ordning for å styrke norsk næringslivs omstillingsevne innenfor rammen av BIA. Den første utlysning innenfor denne nye fleksible støtteordningen var rettet mot omstilling mot nye markeder for leverandører til petroleumssektoren og maritim sektor ved bruk av bedriftenes kjerneteknologi- og kompetanse. I alt 13 bedrifter fikk totalt 53 mill. kroner til prosjekter som har som mål å åpne nye markeder og bidra til økt konkurransekraft og arbeidsplasser i bedriftene. Våren 2017 ble det lyst ut 45 mill. kroner for å øke innovasjon og verdiskaping i hel-

senæringen, gjennom bl.a. støtte til utvikling av ny produksjonsteknologi og prosesser.

Regjeringen la i 2016 fram en tiltakspakke for økt sysselsetting. Innenfor denne tiltakspakken ble det satt av 50 mill. kroner i økt tildeling til BIA. Dette muliggjorde større utlysninger og uttesting av nye tiltak. Tiltakspakken åpnet for at flere av BIA-søknadene fikk støtte.

Internasjonalt forskningssamarbeid

Internasjonalt samarbeid gir bedrifter tilgang til kunnskap som er nødvendig for å konkurrere i et globalt marked, og forskningssamarbeid er en viktig inngangsport for næringssamarbeid internasjonalt.

Nærings- og fiskeridepartementet finansierer internasjonalt forskningssamarbeid gjennom Forskningsrådets nasjonale programmer og gjennom egne ordninger for å mobilisere norske forskere til å benytte de mulighetene som internasjonalt forskningssamarbeid gir. Departementets midler er innrettet både mot næringslivets og kunnskapsinstitusjoners deltakelse i internasjonalt samarbeid. Godt over 60 pst. av næringsrelevante prosjekter finansiert av departementet har internasjonal deltagelse. På denne måten sikres sammenheng og koblinger mellom nasjonale og internasjonale forskningsområder og prioriteringer.

Samarbeidet gjennom EU er den viktigste arenaen for norsk FoU-samarbeid med utlandet. Det kreves et bredt og koordinert støtteapparat nasjonalt for at næringslivet og de andre FoU-miljøene skal lykkes i europeisk samarbeid, noe som bl.a. innebærer et nært samarbeid mellom Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, er særlig prioritert. Europasamarbeidet omfatter også et voksende antall initiativer under betegnelsen EU-partnerskap. Finansiering av noen av disse aktivitetene kommer dels fra Horisont 2020 og dels i form av nasjonal medfinansiering.

Norge har et mål om en økonomisk returandel på 2 pst. i Horisont 2020. Per juni 2017 var det registrert en norsk returandel på 1,81 pst. av samlede tildelinger. Det er betydelige resultatforskjeller mellom de ulike delprogrammene. Flere tiltak er blitt gjennomført for å styrke næringslivets deltakelse i programmet. Næringslivets andel av den norske støtten fra Horisont 2020 er på 28 pst. mot 21 pst. i det forrige rammeprogrammet. Av midlene som hentes hjem finnes de beste resultater i programmets pillar 3 (samfunnsutfordringer),

hvor det er en 60 pst. retur. Det vises også til omtale av deltakelse i Horisont 2020 i kategori-omtalen.

Fellesprograminitiativet Healthy and Productive Seas and Oceans (JPI Oceans) skal styrke marin og maritim forskning og teknologiutvikling i Europa. Gjennom deltakelse i JPI Oceans har Norge innflytelse på innretningen av Horisont 2020.

Støtte til bilateralt forskningssamarbeid bidrar til delfinansiering og risikoavlastning i innledende faser av internasjonalt samarbeid. I regjeringens Panoramastrategi *Strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør Afrika (2016–2020)* prioriteres seks land i bilateralt samarbeid. Strategien skal legge til rette for et mer helhetlig og langsiktig samarbeid innen høyere utdanning og forskning, med sikte på mer samarbeid av høy kvalitet på områder av særlig interesse for Norge. I tillegg til de landene som er omfattet av Panoramastrategien er USA og Canada prioritert innenfor bilateralt forskningssamarbeid. I 2016 er det bl.a. lagt til rette for samarbeid med ledende innovasjonsmiljøer i USA. Det er også gitt støtte til samarbeid mellom institusjoner i Norge og BRIKS-landene⁹ og Japan. Reisestøtte for økt næringsrettet samarbeid med prioriterte land utenfor Europa ble for første gang lyst ut høsten 2016. Responsen fra næringslivet har så langt vært god.

Kommersialisering og nettverkstiltak og tilskudd til institutter og annen infrastruktur

Gjennom tildelinger til kommersialisering, nettverkstiltak, institutter og annen infrastruktur bidrar Nærings- og fiskeridepartementet til bedre samspill og kunnskapsoverføringer mellom FoU-miljøer og næringsliv.

Kommersialisering

Støtte til kommersialisering av forskningsresultater gjennom FORNY2020 skal legge til rette for at forskningsresultater fra offentlig finansierte forskningsinstitusjoner kommer til nytte og skaper verdier i samfunnet.

Tildelingen til FORNY2020-programmet ble økt med 95 mill. kroner i 2016. Av dette var 50 mill. kroner en del av regjeringens tiltakspakke. Fra 2012 har det vært en positiv utvikling i resultatene fra FORNY2020 bl.a. når det gjelder inntekter

fra kommersialisering, antall forretningsideer, bedriftsetableringer, patenter og lisensavtaler. Dette er et resultat av at det har blitt mer midler tilgjengelig til kommersialisering av resultater fra offentlig finansierte forskningsinstitusjoner, men det viser også at kommersialisering i større grad er blitt en integrert del av forskningen ved institusjonene.

I 2016 ble StudENT lansert som en ny støtteform innen Fornyprogrammet rettet mot masterstudenter som ønsker å satse på en karriere som entreprenør. Målet med ordningen er å stimulere til økt innovasjons- og entreprenørskapsfokus i UoH-sektoren. Søknadene hadde generelt god kvalitet og kom fra ulike fagfelt.

Tilskudd til institutter og annen infrastruktur

Nærings- og fiskeridepartementet tildeler basisbevilgninger til forskningsinstitutter gjennom Norges forskningsråd. Formålet med basisfinansiering er å bidra til sterke institutter som kan tilby næringslivet og det offentlige god kompetanse og forskningstjenester av høy internasjonal kvalitet. Den statlige basisfinansieringen skal brukes til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging og stimulere instituttene til kvalitet, internasjonalisering og samarbeid.

Tildelingen fra Nærings- og fiskeridepartementet går til teknisk-industrielle institutter og primærnæringsinstitutter. Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet har felles ansvar for basisfinansiering av primærnæringsinstituttene. Primærnæringsinstitutter som mottar basisfinansiering er Nofima AS, SINTEF Ocean, Veterinærinstituttet, Norsk institutt for bioøkonomi og Norsk senter for bygdeforskning. Teknisk-industrielle institutter som mottar basisfinansiering over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett er Christian Michelsen Research, Institutt for energiteknikk (IFE), Norsk Marinteknisk Forskningsinstitutt (Marintek som nå inngår i SINTEF Ocean), Norges Geotekniske Institutt (NGI), Norsar, Norut, Norut (Narvik), Norsk Regnesentral (NR), International Research Institute of Stavanger (IRIS), Stiftelsen SINTEF, SINTEF Energi, SINTEF Petroleum, Tel-Tek og Uni Research.

Basisfinansieringen består av en grunnbevilgning og en strategisk bevilgning. Primærnæringsinstituttene får begge typer bevilgning, mens for de teknisk-industrielle instituttene er basisfinansieringsordningen uten strategisk bevilgning. Grunnbevilgningen består av en fast del og en resultatbasert del: 2,5 pst. av grunn-

⁹ Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika

Tabell 4.10 Basisbevilgning, økonomiske nøkkeltall 2016 for marine primærnæringsinstitutter og teknisk-industrielle institutter

	Mill. kroner	
	Marine primærnæringsinstitutter ¹	Teknisk-industrielle institutter
Basisbevilgninger	138	352
Oppdragsinntekter		
– internasjonale inntekter	30	930
– nasjonale inntekter	439	1906

¹ Gjelder Nofima, Veterinærinstituttet og Sintef Fiskeri og havbruk. Tall for Nofima og Veterinærinstituttet omfatter også instituttenes virksomhet innenfor landbruk.

bevilgningen til primærnæringsinstituttene blir omfordelt etter oppnådde resultater, mens 10 pst. av grunnbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene blir omfordelt etter oppnådde resultater.

Norges forskningsråd har igangsatt en evaluering av instituttene på primærnæringsarenaen.

Totalt ble det tildelt 279 mill. kroner i samlet basisbevilgning til primærnæringsinstituttene i 2016. Av dette ble 109 mill. kroner gitt over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett og 170 mill. kroner over Landbruks- og matdepartementets budsjett. Nærings- og fiskeridepartementet tildeler også strategiske instituttbevilgninger til Havforskningsinstituttet og NIFES gjennom Norges forskningsråd. De strategiske instituttbevilgningene skal benyttes til kunnskaps- og kompetanseoppbygging på områder av strategisk betydning. I 2016 var det tre strategiske satsinger ved Havforskningsinstituttet og to ved NIFES. Samlet ramme for de strategiske satsingene var i overkant av 27 mill. kroner i 2016.

Totalt ble det tildelt 351 mill. kroner i basisbevilgning til de teknisk-industrielle instituttene i 2016. I 2016 hadde de teknisk-industrielle instituttene et samlet positivt driftsresultat på 133 mill. kroner.

Instituttene har et stort internasjonalt engasjement, og inntekter fra EUs rammeprogram og øvrige ordninger utgjør en stadig viktigere finansieringskilde for norske forskningsmiljøer. Instituttene holder generelt et høyt vitenskapelig nivå. De primærnæringsinstituttene som er med i basisfinansieringssystemet hadde i snitt 0,68 publiseringspoeng per forskerårsverk i 2016, mens de teknisk-industrielle instituttene hadde 0,64.

Nukleær virksomhet

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for statens tilskudd til Institutt for energiteknikk for finansiering av Norges medlemskontingent i Haldenprosjektet (the OECD Halden Reactor Project). Midlene kanaliseres gjennom Norges forskningsråd.

Haldenprosjektet er det eldste internasjonale forskningsprosjektet i Norge og det største internasjonale forskningsprosjektet på atomsikkerhet med over 100 organisasjoner fra 20 medlemsland. I 2016 ble Kina og Nederland nye medlemmer. Målet for prosjektet er å gjøre produksjon av kjernekraft sikrere. Prosjektet går over treårsperioder og administreres av IFE. For perioden 2015–2017 er det samlede statlige tilskuddet på 150 mill. kroner. IFE startet høsten 2016 forhandlinger med medlemmene om videreføring av Haldenprosjektet for en ny treårsperiode 2018–2020.

IFE har også en reaktor på Kjeller, JEEP II, som nyttes primært til grunnforskning i fysikk og produksjon av isotoper for medisinsk og teknisk bruk. IFE prioriterer selv driften av JEEP II-reaktoren innen rammen av basistilskuddet. I 2016 ble 20 mill. kroner av basistilskuddet benyttet til JEEP II. Ytterligere 27,5 mill. kroner av basistilskuddet ble benyttet til den nukleære virksomheten.

Andre infrastrukturtiltak

Andre infrastrukturtiltak omfatter støtte til institusjoner som bidrar til en bred teknologidebatt, fremmer kunnskap om teknologi og naturvitenskap og formidler forskningsresultater. Forskningsrådet har en stor portefølje som bygger opp kunnskap i samspill mellom bedrifter og FoU-institusjoner, og utvikler forskningsmiljøer på områder som er viktig for omstilling i økonomien. Simula Research Laboratory ble i 2016 til-

delt 11 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, og det ble tildelt 10 mill. kroner til ordningen Senter for fremragende innovasjon over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Blant virksomhetene som finansieres er Teknologirådet og Norges Tekniske Vitenskapsakademi. I 2016 ble det avsatt 9 mill. kroner til Teknologirådet og 1,2 mill. kroner til Norges Tekniske Vitenskapsakademi.

Tilskudd til andre tiltak

Tilskuddet gjelder støtte til ulike tiltak for kompetansebygging og administrasjon. Tilskuddene i 2016 omfattet bl.a. støtte til administrasjon av Skattefunnordningen, Kunnskapsgrunnlaget for reiselivspolitikken (REISEPOL) og program for velferd, arbeid og migrasjon (VAM). I tillegg ble det i 2016 bevilget om lag 20 mill. kroner til utvikling av administrative støttetiltak i Forskningsrådet som informasjonstiltak, utarbeiding av statistikk og utredninger for videre utvikling av forsknings- og innovasjonspolitikken. For nærmere omtale av finansieringen av administrasjonsutgiftene i Norges forskningsråd vises det til kap. 285, post 55 i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon.

Bruken av Skattefunnordningen øker. Forskningsrådet mottok totalt 4 570 Skattefunnsøknader i 2016 fra 3 430 bedrifter. Av de mottatte søknadene ble 83 pst. av søknadene godkjent. Aldri tidligere har antall Skattefunnsøknader vært så høyt som i 2016, og antallet økte med 25 pst. fra 2015. Den fylkesvise fordelingen i 2016 viser at Oslo har flest Skattefunnprosjekter med 1 440 aktive prosjekter, etterfulgt av Rogaland med 829 prosjekter, Akershus med 671 prosjekter og Hordaland med 651 prosjekter. Det har vært en økning i nesten alle fylker, og de fylkene som har hatt en negativ utvikling fra 2015 til 2016, eller lav vekst, har hatt større vekst i årene før. IKT er den sektoren som har størst andel Skattefunnprosjekter. Av alle aktive Skattefunnprosjekter er 20 pst. i IKT sektoren, mens marin/sjømat er den nest største sektoren. Petroleumssektoren er den tredje største sektoren. Av de tidligere mindre aktive brukere av Skattefunn er det størst økning i sektorene skog/tre, transport, kraft/energi og reiseliv/turisme. Forskningsrådet har de siste årene gjennomført flere tiltak for at Skattefunnordningen skal bli bedre kjent blant bedrifter, og har samtidig gjennomført flere tiltak for at det skal være enklere for bedriftene å benytte Skattefunn.

Hele 40 pst. av bedriftene som får godkjent ett Skattefunn prosjekt har ikke brukt Skattefunn tidligere. Hovedtyngden (42 pst.) av brukerne av Skattefunn er bedrifter med mindre enn 9 ansatte.

Samlet vurdering av Forskningsrådets måloppnåelse

Departementet mener at Forskningsrådet langt på vei har nådd målene som var satt for bevilgningen i 2016. Forskningsrådets virksomhet bidrar til forskning og utvikling som på sikt gir økt verdiskaping i norsk økonomi. Forskningsrådet bidrar til å styrke næringslivets framtidige konkurransevne gjennom direkte støtte til bedriftenes innovasjonsprosjekter og gjennom støtte til de forskningsmiljøene som samarbeider med næringslivet og forvaltningen.

Tilskuddene fra Forskningsrådet bidrar til mobilisering for økt forskningsinnsats i næringslivet, styrket omstillingsevne i næringslivet og kommersialisering. Følgeevalueringen av innovasjonsprosjektene viser at Forskningsrådets bidrag er utløsende for næringslivets egne midler.

Forskningsrådets aktivitet bidrar til kunnskapsoppbygging og omstilling i strategisk viktige næringer for Norge.

Prioriteringer 2018

Regjeringen viderefører satsingen på virkemidler for å øke kunnskapsbasert omstilling og innovasjon i næringslivet. Formålet er å legge til rette for økt verdiskaping i næringslivet, omstilling i norsk økonomi og å bidra til bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU miljøer og næringsliv. Tabell 4.11 viser forslag til fordeling av Nærings- og fiskeridepartementets bevilgning på Forskningsrådets hovedmål. Fordelingen er basert på departementets overordnede prioriteringer, men endelig fordeling kan avvike noe. Endelig fordeling framkommer i rapporteringen for det enkelte år.

For å øke konkurransevne og styrke evne til langsiktig omstilling i norsk økonomi viderefører Regjeringen satsingen på de landsdekkende og generelle ordningene. Dette er ordninger som bidrar til at innsatsen rettes dit behovet er størst og som sikrer at de beste prosjektene får støtte. Den største ordningene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett for å fremme økt forskning i norsk næringsliv er Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA). BIA er et program rettet mot bredden av norsk næringsliv, og med stor etterpørsel og betydelig konkurranse om midlene. De

offentlige midlene gjennom BIA skal stimulere bedriftene til økt og mer ambisiøs forskning innenfor næringslivets egne prioriterte områder og temaer.

Satsingen på teknologi styrkes i 2018. Den teknologiske utviklingen, herunder digitaliseringen, vil medføre store endringer for norsk industri. Dette underbygger behovet for en nasjonal strategisk satsing på muliggjørende teknologier som kan understøtte innovasjon innenfor de fleste næringer. Dette er et sentralt tema i Meld. St. 27 *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende* (Industrimeldingen). På den bakgrunn foreslås å styrke satsing på muliggjørende teknologier (nanoteknologi, bioteknologi, IKT og avanserte produksjonsprosesser). En forsterket satsing innenfor muliggjørende teknologier vil lette den omstillingen næringslivet nå står overfor bl.a. knyttet til digitalisering, robotisering og avanserte produksjonsprosesser.

For å fremme økt verdiskaping gjennom kommersiell utnyttelse av forskningsresultater videreføres satsingen på FORNY2020 på et høyt nivå. FORNY2020 er en av de ordningene som regjeringen har styrket i perioden. FORNY2020 bidrar til å styrke verdiskaping gjennom kommersiell utnyttelse av forskningsresultater utført ved universiteter, høyskoler, helseforetak og institutter.

Norge har ambisjoner om å være i førerretet i den globale utviklingen av havnæringene. Norge har komparative fortrinn i form av naturressurser og kunnskap innenfor havbaserte næringer, og det er et potensial for videre vekst i disse næringene. Teknologiutvikling er viktig for å fremme videre vekst og utvikling i marin og maritim næring.

Midler for å styrke forskningsmiljøer og bedre samspill mellom forskningsmiljø og næringsliv videreføres i 2018.

Tabell 4.11 Fordeling av tilskuddet per minister og hovedformål, post 50 (i 1000 kroner)

Tiltak	Nærings- ministeren	Fiskeri- ministeren	Totalt
Økt konkurranseevne i nytt og eksisterende næringsliv og styrket evne til omstilling i norsk økonomi	1 053 898	301 502	1 355 400
Bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv	570 555	138 452	709 007
Andre tiltak	6 401	2 962	9 363
Sum	1 630 854	442 916	2 073 770

Budsjettforslag

Post 50 Tilskudd til forskning

Det foreslås en bevilgning på 2 073,8 mill. kroner i 2018. Det konstitusjonelle ansvaret for tilskuddet er delt mellom fiskeriministeren og næringsministeren. Tabell 4.11 viser hvordan tilskuddet foreslås fordelt i 2018. Fordelingen er basert på departementets overordnede prioriteringer, men endelig fordeling kan avvike noe. Endelig fordeling framkommer i rapporteringen for det enkelte år.

Det foreslås å styrke satsingen på muliggjørende teknologier (nanoteknologi, bioteknologi, IKT og avanserte produksjonsprosesser) med 30 mill. kroner.

Regjeringen viderefører satsingen på marin og maritim forskning.

Regjeringen foreslår å prioritere en ytterligere styrking av teknologisatsingen på det marine og maritime området gjennom at det foreslås å øke

bevilgningen gjennom Innovasjon Norge med 30 mill. kroner til støtte til pilot- og demonstrasjonsprosjekter fra marin og maritim sektor. Midlene skal bidra til å redusere risikoen til private aktører som ønsker å realisere og kommersialisere ny teknologi. Midlene skal sees i sammenheng med eksisterende ordninger i virkemiddelapparatet, og Innovasjon Norge skal samarbeide med Norges forskningsråd om forvaltningen av midlene.

Regjeringen foreslår å styrke basisfinansieringen av de teknisk-industrielle instituttene med 15 mill. kroner. Ordningens formål er å bidra til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging, ved å sikre en sterk instituttsektor som bl.a. kan tilby næringsliv og offentlig sektor forskningstjenester av høy internasjonal kvalitet. Økningen gir rom for at SINTEF Raufoss Manufacturing AS fra 2018 innlemmes i basisfinansieringsordningens teknisk-industrielle arena. Kriteriene for opptak av

dette instituttet på den teknisk-industrielle arenaen er nå oppfylt.

Enkelte institutt i basisfinanseringsordningen inngår i forskningskonserner, noe som reiser problemstillinger bl.a. knyttet til mulighetene til å disponere midlene til helhetlig strategisk instituttutvikling innenfor konsernet. Kunnskapsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet vil sammen med andre departementer gå gjennom disse problemstillingene og vurdere behov for endring av retningslinjene for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter.

Parallelt med at enkelte ordninger blir styrket reduseres tildelingen til enkelte forskningsprogrammer over næringsministerens del av budsjettet. Reduksjonen berører tematiske programmer som ikke er omfattet av prioriterte satsinger og der næringsministeren har en mindre andel av programmets samlede bevilgning.

Rammen reduseres også med 100 mill. kroner som følge av at regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting foreslås avvirket fra og med 2018 og som følge av at midler som er tidligere bevilget over kap. 920 post 50 foreslås flyttet til kap. 920 post 51 og kap. 900 post 22.

I tillegg reduseres rammen som følge av at regjeringen foreslår å samle alle bevilgninger til drift av Forskningsrådets virksomhet på én rammestyrte post på Kunnskapsdepartementets budsjett, kap. 285 Norges forskningsråd, post 55 Virksomhetskostnader, fra 2018. Regjeringen ønsker med dette å sikre mer overordnet og effektiv styring av de samlede kostnadene ved Forskningsrådets virksomhet. Bakgrunnen er rapporten fra ekspertgruppen for områdegjennomgangen av Forskningsrådet som foreslo en omlegging av finansieringssystemet for administrasjonskostnader (virksomhetskostnader) i Forskningsrådet. Ekspertgruppen anbefalte at alle bevilgninger til virksomhetskostnader skulle budsjetteres på én post i Kunnskapsdepartementet og at Kunnskapsdepartementet fikk budsjett- og styringsansvar for denne posten.

Omleggingen innebærer at midler til drift av Forskningsrådets virksomhet som tidligere har vært en del av forskningsbevilgningene under det enkelte departement, permanent rammeoverføres til Kunnskapsdepartementet fra og med 2018. Midlene som overføres er alle kostnader som ikke Forskningsrådet fordeler videre til forskning, dvs. aktiviteter knyttet til drift, forvaltning av forskningsmidler, kommunikasjon og formidling, rådgivning, evalueringer og rapporter og annen særlig tjenesteyting. Rammeoverføringen er av teknisk karakter og innebærer i seg selv ingen

endring i nivået på virksomhetskostnadene eller noen endringer i aktiviteten til Forskningsrådet. For nærmere omtale av den nye posten for virksomhetskostnader i Forskningsrådet, se Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2018, programkategori 07.70.

Post 51 Tilskudd til atomforskning

Atomforskning skilles ut som en egen post under kap. 920 for å synliggjøre kostnadene til videreføring av aktiviteten ved Haldenreaktoren.

Det foreslås et samlet statlig bidrag på 157,5 mill. kroner til Haldenprosjektet for prosjektperioden 2018–2020, hvorav 52,5 mill. kroner i 2018. Norges deltakelse forutsetter tilstrekkelig finansiering fra andre land. Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 105 mill. kroner for 2019 og 2020, jf. forslag til vedtak VI,1. I tillegg foreslås et ekstraordinært statlig tilskudd i 2018 på 50 mill. kroner til IFEs drift av Haldenreaktoren. IFE har opplevd over flere år et fall i etterspørselen i det internasjonale markedet etter forskningstjenester som Haldenreaktoren kan levere. Dette har ført til vesentlig lavere inntekter enn forventet fra bilaterale prosjekter ved Haldenreaktoren. Fallet i etterspørsel synes å være av langsiktig karakter. Et ekstraordinært statlig tilskudd i 2018 vil bidra til å opprettholde kritisk nasjonal kompetanse om reaktoren som er nødvendig i det kommende oppryddingsarbeidet ved atomanleggene. Det foreslås derfor en samlet bevilgning på 102,5 mill. kroner i 2018.

Forberedelser til fremtidig dekommisjonering av reaktorene og håndtering av nasjonalt atomavfall er omtalt under kap. 900, post 22 Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg.

Fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell

Statens selvassuranse, jf. St. prp. nr. 9 (1998–99), omfatter IFEs atomanlegg i Halden og på Kjeller, Statsbyggs anlegg KLDRA Himdalen, all transport av radioaktivt materiale mellom IFEs og Statsbyggs atomanlegg og midlertidig lagring av atomavfall på IFEs eiendom på Kjeller, i påvente av overføring til Himdalen. Atomenergilooven begrenser innehaverens ansvar for skader som skyldes virksomhet ved atomanlegg.

De norske atomanleggene ble ved kongelig resolusjon av februar 2009 vurdert å falle innenfor definisjonen av lavrisikoanlegg, og IFEs erstatningsansvar for atomulykker og tilhørende statsgaranti ble fastsatt til 80 mill. euro, med praktisk

virkning fra det tidspunkt endringsprotokollen av 12. februar 2004 til Paris-konvensjonen om erstatningsansvar på atomenergiens område trer i kraft for Norge. Inntil endringene trer i kraft, vil

nåværende ansvarsbeløp være regulert i atomenergiloen.

Statsgarantien for ansvaret foreslås satt til 80 mill. kroner euro, jf. forslag til vedtak X, 1.

Kap. 922 Romvirksomhet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
50	Norsk Romsenter	66 280	67 601	68 780
70	Kontingent i European Space Agency (ESA)	210 300	211 950	217 310
71	Internasjonal romvirksomhet	375 200	419 280	426 770
72	Nasjonale følgemidler, <i>kan overføres</i>	24 900	15 000	20 400
73	EUs romprogrammer	276 686	280 200	355 100
74	Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, <i>kan overføres</i>	39 200	40 300	41 400
	Sum kap. 0922	992 566	1 034 331	1 129 760

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble post 73 redusert med 43 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Bevilgningen dekker statlige bidrag til norsk romvirksomhet og omfatter driften av Norsk Romsenter, deltakelse i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet gjennom European Space Agency (ESA), EUs romprogrammer og bilaterale avtaler. I tillegg dekker bevilgningen FoU-støtte til norske bedrifter og fagmiljøer gjennom støtteordningen Nasjonale følgemidler og investeringer i nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter. Internasjonalt samarbeid gir Norge tilgang på infrastruktur som det ikke er hensiktsmessig eller mulig å bygge opp i nasjonal regi, mens den nasjonale satsingen er komplementær til den internasjonale satsingen, og bidrar til å dekke norske behov som ikke håndteres gjennom internasjonalt samarbeid.

Post 50 Norsk Romsenter

Norsk Romsenter (NRS) er statens strategiske, samordnende og utøvende organ for romvirksomhet og er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Virksomheten disponerte 37,3 årsverk i 2016. Staten ivaretar Norges interesser i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet og driver rådgivning og utredning rettet mot norsk forvaltning og næringsliv. Norsk Romsenter forvalter

ordningen med nasjonale følgemidler og midler til infrastrukturutvikling.

Det er fastsatt følgende mål for Norsk Romsenter:

- Maksimal utnyttelse av Norges deltakelse i den europeiske romorganisasjonen ESAs programmer.
- Maksimal nytte av Norges deltakelse i EUs romprogrammer.
- Videreutvikling av nasjonal rominfrastruktur.
- Effektiv offentlig forvaltning og verdiskaping også utenfor romsektoren.
- Anerkjent rådgiver for norsk forvaltning og næringsliv.

Resultater 2016

Nytte av ESAs programmer

Norge deltar i ESA for å utvikle norsk industri og ny teknologi som kan ivareta norske brukerbehov.

Ringvirkningsfaktoren for norske industriaktører viser hvilken effekt de offentlige midlene til industriutvikling innen ESA har på utviklingen av norske virksomheter. Tabell 4.12 viser at ringvirkningene i 2016 var betydelig over årets mål. Returkoeffisienten i ESAs frivillige programmer er omtrent som måltallet for 2016, mens resultatet for de obligatoriske programmer er lavere enn måltallet for 2016. Det er likevel en klar økning i

Tabell 4.12 Maksimal utnyttelse av ESAs romprogrammer

	Resultat 2015	Mål 2016	Resultat 2016
Ringvirkningsfaktor for norske industriaktører	5,3	4,6	5,1
Returkoeffisient i ESAs obligatoriske programmer	0,31	0,80	0,57
Returkoeffisienten i ESAs frivillige programmer	0,89	0,98	0,96
ESA-generert salg	1 140 mill. kroner	1 000 mill. kroner	1 055 mill. kroner

returkoeffisienten sammenlignet med 2015. ESA nullstilte industrireturen ved utgangen av 2014, noe som innebærer at tidligere skjevheter i returstatistikken strykes. Nullstillingen medfører at industrireturberegningene for 2015 og 2016 ikke blir representative for hvilke oppgaver norsk industri kan få. Returkoeffisientene gjenspeiler dette. ESAs programmer er av flerårig karakter og et mer korrekt bilde av situasjonen kan ses først etter noen år. Når det gjelder norske bedrifters ESA-genererte salg, dvs. industriens rapporterte omsetning som utløses av ESA-deltakelsen, er resultatet noe høyere enn måltallet for 2016.

Nytte av EUs romprogrammer

Norsk deltakelse i EUs romprogrammer skal sikre at Norge har påvirkningskraft over samfunns viktig infrastruktur. Videre skal det arbeides for at norske aktører får den innsikten som er nødvendig for best mulig utnyttelse av EUs satellittsystemer for norske brukere. I EUs satellittnavigasjonsprogrammer deltar Norge fullt, dog uten stemmerett, i de styrende og rådgivende organer. Etter inkluderingen av Galileo-forordningen i EØS-avtalen har norske aktører lik rett til å konkurrere om leveranser til programmet. Når det gjelder norsk deltakelse i EGNOS og Galileo på like vilkår som EUs medlemsstater er avtalen om norsk deltakelse i Galileos navigasjonsløsning for offentlige brukere (PRS) ikke ferdigstilt, men forhandlinger med EU pågår.

Norsk deltakelse i EUs jordobservasjonsprogram Copernicus i perioden 2014–2020 ble vedtatt av Stortinget i mai 2015, og Copernicus-rettsakten er innlemmet i EØS-avtalen. Norge deltar i de styrende og rådgivende organene, dog uten stemmerett.

Det vises for øvrig til omtale under post 73 EUs romprogrammer.

Videreutvikling av nasjonal rominfrastruktur

Den tredje norske AIS-satellitten, AISSat-3 skulle skytes opp i 2016. Det samme skulle etter planen NorSat-1. Norsat-1 ble skutt opp sammen med Norsat-2 i juli 2017. Oppskyting av AISSat-3 er utsatt til 3. kvartal 2017 på grunn av mangel på oppskytingsmuligheter. Den første versjonen av det operative bakkesegmentet for Copernicus ble åpnet høsten 2016. Systemet er etablert hos Meteorologisk Institutt, og gir norske brukere en vesentlig bedre tilgang til jordobservasjonsdata.

Effektiv offentlig forvaltning og verdiskapning også utenfor romsektoren

I 2016 er nedlesning, prosessering og distribusjon av Radarsat- og Sentinel-1 data blitt tilgjengeliggjort for norske brukere. Romsenteret har også bidratt til implementering av jordobservasjonsdata i BarentsWatch og Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System (SIOS). Særlig har det blitt lagt vekt på samspillet mellom SIOS og nasjonalt bakkesegment for Copernicus. Det er etablert dialog med Innovasjon Norge og Norges forskningsråd om nedstrøms romvirksomhet. Dette har bl.a. resultert i særskilt fokus på satellittdata i en utlysning fra Innovasjon Norge våren 2017.

Råd til norsk forvaltning og næringsliv

I samråd med Innovasjon Norge og Forskningsrådet har Romsenteret i 2016 sett på egnetheten av aktørenes generelle virkemidler for romvirksomheten og relatert nedstrømsvirksomhet. Planen «Rom for Forskning 2» er utarbeidet i samarbeid med Norges forskningsråd. Norsk Romsenter har gjennom 2016 bidratt med faglig og strategisk rådgiving ovenfor Nærings- og fiskeridepartementet og andre departement innenfor en rekke saker. Eksempel på dette er Romsenterets bidrag til ESAs ministerrådsmøte i desember

2016, faglig støtte til Klima- og miljødepartementet i arbeidet med klima- og skogovervåkning, faglig støtte til Samferdselsdepartementet for utarbeidelse av nasjonal strategi for posisjon, navigasjon og presis tid (PNT). Sammen med Forsvarets forskningsinstitutt har Romsenteret gjennomført en utredning om norske radarsatellittbehov i perioden 2018–2028. Norsk Romsenter følger også utviklingen av GOVSATCOM, EUs mulige nye satellittkommunikasjonsprogram.

Tabell med nøkkeltall for Norsk Romsenter er gjengitt i kap. 8 i proposisjonens del III Andre saker, jf. standardrapportering for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter.

Vurdering av måloppnåelse

Industrireturstatistikken ble nullstilt ved utgangen av 2014. ESAs programmer er av flerårig karakter, og et mer korrekt bilde av situasjonen for norske industrikontrakter vil vi først få om noen år. Det er likevel en klar økning i returkoeffisienten sammenlignet med 2015. Norsk Romsenter har ellers oppfylt målene for 2016. Ringvirkningsfaktoren på 5,1 viser at de offentlige midlene til industriutvikling innen ESA fortsatt har en positiv effekt på utviklingen av norske virksomheter som deltar i ESA-prosjekter. Det anslåtte ESA-genererte salget lå godt over målet for 2016. Norsk Romsenter har i 2016 bidratt til å videreutvikle nasjonal rominfrastruktur, og vært en aktiv rådgiver for forvaltning og næringsliv. Innsatsen Norsk Romsenter har gjort for å ivareta Norges interesser i EUs romprogrammer Copernicus, Galileo og EGNOS vurderes også av departementet som betydelig. Menon Economics AS har våren 2017 på oppdrag av NFD analysert norsk offentlig satsing på romvirksomhet. I analysen trekkes Norsk Romsenters arbeid med rådgivning, informasjonsdeling, koordinering og samspill med ESA og EU særskilt frem.

Prioriteringer 2018

I 2018 skal Norsk Romsenter særlig prioritere følgende oppgaver:

- Styrking av Norges industriretur i den europeiske romorganisasjonen ESA
- Ivaretagelse av Norges interesser i EUs romprogrammer
- Tilrettelegging for at romvirksomhet skal kunne bidra til å løse nasjonale brukerbehov
- Bidra til å utvikle norsk politikk innen romsikkerhet

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 68,8 mill. kroner til dekning av administrasjonsutgifter for Norsk Romsenter. Bevilgningen inkluderer 3,2 mill. kroner til nasjonal administrativ oppfølging av Norges deltakelse i Galileo og EGNOS, og 5 mill. kroner til nasjonal administrativ oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus.

Post 70 Kontingent i European Space Agency (ESA)

Medlemskapet i ESA er av stor betydning for norsk industri, brukerinteresser og forskning. Kontingenten i ESA er obligatorisk og dekker ESAs administrasjon og vitenskapsprogram. Vitenskapsprogrammet har som mål å bidra til å utvide forståelsen av grunnleggende spørsmål som mulighetene for liv andre steder enn på jorden og de fundamentale kreftene i universet.

Nivået på ESAs budsjett bestemmes av ESAs ministerrådsmøter. Hvert land betaler en andel som er basert på størrelsen på nettonasjonalinntekten. Den norske kontingenten er satt til 2,81 pst. av ESAs budsjett.

Det foreslås en bevilgning på 217,3 mill. kroner til kontingent i ESA.

Post 71 Internasjonal romvirksomhet

Norges deltakelse i ESAs programmer og Norges øvrige internasjonale avtaler om romvirksomhet bidrar til teknologisk utvikling av industrien, til å ivareta norske brukerinteresser, til å bygge nasjonal kompetanse og til å etablere romrelatert infrastruktur. Bevilgningen på posten dekker også Radarsat-avtalen med Canada, EASP-avtalen med Tyskland, Frankrike, Sveits og Sverige og bidrag til utdanningskontoret ESERO ved Andøya Space Center AS.

Norges innbetalinger til ESAs frivillige programmer følger av flerårige forpliktelser Norge har inngått i forbindelse med ESAs ministerrådsmøter. På ministerrådsmøtet i 2016 inngikk Norge forpliktelser for totalt 150,05 mill. euro. Dette tilsvarer Norges NNI-andel (netto nasjonalinntekt) av de totale forpliktelsene som ble inngått på møtet. Størrelsen på Norges årlige innbetalinger følger framdriften i programmene.

Norges gjestående forpliktelser i de frivillige programmene i ESA er forventet å utgjøre 198,75 mill. euro ved utgangen av 2017. Det foreslås at Stortinget samtykker til at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan gi tilsagn om tilskudd på

157,75 mill. euro ut over gitt bevilgning for å delta i de frivillige programmene i ESA. Samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar skal likevel ikke overstige 198,75 mill. euro, jf. forslag til vedtak VI, 2.

Nåværende avtaleperiode for EASP-avtalen for perioden 2016–2020 gir forpliktelser på om lag 24,77 mill. kroner (2,61 mill. euro årlig).

ESAs programmer

Tabell 4.13 gir oversikt over ESAs programmer. Ved utgangen av 2017 forventes det at Norges gjestående forpliktelser vil utgjøre i overkant av 1886 mill. kroner, tilsvarende 198,75 mill. euro.

Tabell 4.13 Forventede gjestående forpliktelser per 31. desember 2017

	(i 1 000 kr) ¹
Betegnelse	Forpliktelse
<i>ESA programmer:</i>	
Jordobservasjon	527 332
Telekommunikasjon	413 457
Teknologi	499 717
Navigasjon	32 929
Romtransport	232 398
Romstasjon, mikrogravitasjon og utforskning	142 248
Romovervåking	38 053
<i>EASP-avtalen</i>	74 302
Sum gjestående forpliktelser	1 960 436

¹ Med valutakurs per 1. juni 2017.

Nærmere om ESA-programmene

Jordobservasjon

ESAs jordobservasjonsprogram utvikler satellitter for værvarsling, miljøovervåking og forskning. Jordobservasjonssatellitter har de senere årene fått stadig større betydning for en lang rekke viktige samfunnsoppgaver, slik som miljø- og klimaovervåking, ressursforvaltning, samfunnssikkerhet og katastrofehåndtering. Norges store geografiske territorium og spredte bosetting gjør at satellittbasert overvåking er svært nyttig. Teknologi utviklet gjennom ESA har hatt sentral betydning for utviklingen av norsk havovervåking.

Grunnlaget for EUs jordobservasjonsprogram Copernicus ble lagt gjennom utviklingsarbeid utført i ESAs jordobservasjonsprogram. Det vises for øvrig til omtale under post 73 EUs romprogrammer.

Telekommunikasjon

ESAs telekommunikasjonsprogram ARTES (Advanced Research in Telecommunications Systems) skal styrke konkurranseevnen til medlemslandenes satellittkommunikasjonsindustri, gjennom prosjekter for utvikling av teknologi, utstyr og systemer. Selv om satellittkommunikasjonsindustrien de senere årene i stor grad har blitt markedsdrevet, spiller offentlige programmer fortsatt en sentral rolle for å utvikle, og ikke minst teste, nye teknologier. Årsaken til dette er den store risikoen som er knyttet til å ta i bruk ny teknologi som ikke tidligere har blitt testet i verdensrommet. Satellittkommunikasjon står for den største delen av omsetningen innen norsk romvirksomhet. Hoveddelen av omsetningen er eksportrettet.

Teknologi

General Support Technology Programme (GSTP) er det mest sentrale teknologiprogrammet i ESA. Norske bedrifter med spisskompetanse har synergieffekter med romvirksomhet, f.eks. innen offshoreteknologi, medisinsk teknologi og forsvarsteknologi. GSTP gir disse bedriftene mulighet til å kvalifisere teknologi for levering til ESAs programmer og det kommersielle markedet. PRODEX er et frivillig program ESA har opprettet for å utvikle og utnytte eksperimenter på satellitter. PRODEX er blitt tatt godt imot av norske FoU-miljøer og er hovedsakelig benyttet i forbindelse med validering av instrumentmålinger på nye jordobservasjonssatellitter.

Navigasjon

European GNSS Evolution Programme bidrar til å videreutvikle EUs satellittnavigasjonsprogrammer Galileo og EGNOS. Norge deltar i programmet for å styrke konkurransedyktigheten til norsk industri og for å legge til rette for utviklingen av teknologi som øker yteevnen til Galileo og EGNOS i nordområdene. Norge har stor samfunnsnytte av satellittnavigasjon og store muligheter for industriell verdiskaping. Det vises for øvrig til omtale under post 73 EUs romprogrammer.

Romtransport

ESAs romtransportprogram sikrer Europa uavhengig adgang til verdensrommet. For Norge er deltakelse i programmet også viktig for å kunne gi norsk næringsliv andeler i utvikling og produksjon av de europeiske bærerakettene (Ariane) og markedet for kommersielle oppskytinger. Bærerakettene Ariane 5 og Vega gjennomførte i 2016 henholdsvis 7 og 2 oppskytinger. Norsk Romsenter har jobbet for å posisjonere norsk industri for de nystartede prosjektene Ariane 6 og Vega C.

Romstasjon, mikrogravitasjon og utforskning

Norge deltar i ESAs programmer for den internasjonale romstasjonen (ISS), noe som sikrer norske forskere tilgang til eksperimentfasiliteter ved romstasjonen. Norge fokuserer på forskning innen biologiske prosesser og materialteknologi, områder som dekker norske behov bl.a. innen havbruk, planteforedling og materialutvikling. Videre har utprøving om bord på den internasjonale romstasjonen vært viktig for utviklingen av de norske AIS-satellittene.

Romovervåking

Norge deltar i ESAs romovervåkingsprogram. Målet er å utrede og legge til rette for europeisk egenevne innen sporing av satellitter og romsøppel, romværværsling og overvåking og varsling av asteroider og kometer som passerer nær jorda. Norske fagmiljøer har særlig stor kompetanse innen romvær og baneberegning.

Esrangle Andøya Special Project (EASP)-avtalen

EASP-avtalen er et samarbeid mellom Tyskland, Frankrike, Sveits, Sverige og Norge om bruken av rakettskytefeltene i Kiruna og på Andøya. Avtalen bidrar med en betydelig del av inntektene til Andøya Space Center og finansierer norsk og internasjonal forskning som har betydning bl.a. for forståelsen av klimaendringer og for hvordan romvær påvirker satellittnavigasjonssystemer. Avtalen fornyes automatisk for fem år av gangen og gjeldende avtale går fram til 2020. For 2018 er Norges forpliktelse anslått til 24,77 mill. kroner.

Radarsat

Norge har siden 1990-tallet hatt avtaler med Canada som sikrer tilgang til bilder fra det kanadiske radarsatellittprogrammet. Radarsatellitter

kan observere bakken og havoverflaten selv i mørke, ved overskyet vær eller i tett tåke. Kombinasjonen av radarsatellitter og AIS-satellitter har vist seg som et særlig effektivt virkemiddel for havovervåking. Skip som vises av radarsatellitten, men ikke av AIS-satellitten, må antas enten å ha problemer, eller å ha skrudd av AIS-senderen for å bedrive ulovlige aktiviteter som oljeutslipp eller ulovlig omlasting. På denne måten kan myndighetene redusere bruken av kostbar overvåking ved hjelp av fly eller kystvaktskip og prioritere kontrollinnsatsen mot mistenkelige skip. Radarsatellitter brukes også i økende grad for skredovervåking.

Den nåværende Radarsat-avtalen sikrer Norge tilgang til data fra Radarsat-2 ut 2019, på bakgrunn av innbetaling gjort over statsbudsjettet 2017. For å sikre Norge fortsatt tilgang til radarsatellittdata, foreslås det å videreføre Norges innbetaling til Radarsat-2 i 2018. Dette medfører en kostnad på 1,5 mill. USD (ca. 12,69 mill. kroner) og vil sikre Norge datatilgang ut 2020. Norsk Romsenter har i 2016 utredet behov for radarsatellittdekning i årene framover. Radarsat-2 er et mer fleksibelt system enn EUs radarsatellitt Sentinel-1, og vil i de nærmeste årene kunne utfylle dekningen fra Sentinel-1 over norske interesseområder.

Budsjettforslag

Det foreslås en samlet bevilgning på 426,8 mill. kroner for forpliktelser til internasjonal romvirksomhet i 2018. Av dette er 389,1 mill. kroner forventede utbetalingskrav til ESAs frivillige programmer, 12,7 mill. kroner kostnader til forlengelse av Radarsat-avtalen, 24,8 mill. kroner til EASP-avtalen og 0,3 mill. kroner til ESAs utdanningskontor ESERO.

Post 72 Nasjonale følgemidler, kan overføres

Nasjonale følgemidler er en søknadsbasert støtteordning for romrelatert teknologi- og tjenesteutvikling. Ordningen er ment å styrke konkurranseevnen til norsk romrelatert næringsliv og bidra til utvikling av rombaserte varer og tjenester som kan dekke norske brukerbehov. Målgruppe for ordningen er norske bedrifter og forskningsmiljøer som har eller kan få leveranser til internasjonal romrelatert virksomhet eller til anvendelsesområder av stor betydning for Norge. Formålet med bevilgningen til Nasjonale følgemidler er å bidra til bedre utnyttelse av investeringen Norges deltakelse i ESAs og EUs programmer representerer. Ordningen er et sentralt virkemiddel for å

legge til rette for god industriretur i ESAs programmer. Menon Business Economics AS har analysert ordningen i 2016 og i 2017. I analysen av nasjonale følgemidler i 2016 hevdet Menon at det ikke var mulig å fastslå om følgemidlene var samfunnsøkonomisk lønnsomme. I den foreliggende analysen fra 2017 har Menon gjennomført en økonometrisk analyse som indikerer at ordningen er lønnsom og at den forsterker nytten av de frivillige programmene i ESA.

Resultater 2016

Med ubrukte midler fra tidligere år ble det fordelt i alt 27,9 mill. kroner i nasjonale følgemidler. 29 ulike bedrifter og organisasjoner mottok støtte til i alt 33 forskjellige prosjekter. 18,4 mill. kroner gikk til vare- og tjeneste-produserende industri og 9,5 mill. kroner gikk til utdannings- og institutt-sektoren.

Prioriteringer 2018

Fordelingen av midler i 2018 skal innenfor regelverket fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet ta utgangspunkt i de overordnede prioriteringene for norsk romvirksomhet.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 20,4 mill. kroner i 2018.

Post 73 EUs romprogrammer

Galileo og EGNOS

EUs satsing på satellittnavigasjon skjer gjennom programmene Galileo og EGNOS. EGNOS har vært i drift siden 2009 og kompletterer det amerikanske GPS-systemet slik at brukere vil oppleve bedre ytelse over Europa enn ved bruk av GPS alene. Galileo er et selvstendig, globalt satellittnavigasjonssystem på lik linje med GPS. I desember 2016 ble Galileo erklært operativt med begrenset tjenestetilbud. Systemet består nå av 18 satellitter, og ytterligere 4 satellitter skal skytes opp ved årsskiftet 2017–2018. Systemet vil bli fullt operativt i 2020, med minst 24 operative satellitter i bane. Galileo har allerede gitt vesentlig bedre ytelse for lokalisering av nødradiopeilesendere i nordområdene.

Norge har vært med på å utvikle teknologien og systemene bak Galileo og EGNOS siden dette arbeidet startet, først gjennom ESA og senere gjennom samarbeid med EU. I 2014 vedtok Stor-

tinget å videreføre Norges deltakelse i programmene for perioden 2014–2020. Programmene er tatt inn i EØS-avtalen. Norges finansielle forpliktelse til programmene tilsvarer Norges BNP-andel av de totale programkostnadene for perioden 2014–2020, for tiden 2,21 pst. Norges gjenstående finansielle forpliktelser til Galileo og EGNOS er ved utgangen av 2017 beregnet å utgjøre om lag 1,16 mrd. kroner.

Geografi, topografi og nærings- og bosettingsstruktur gjør Norge til et av de landene som har størst utbytte av Galileo og EGNOS. Erfaringene fra Norges deltakelse har vært gode. Deltakelse i programmene styrende organer har gitt norske myndigheter mulighet til å påvirke programmene slik at de i størst mulig grad ivaretar norske interesser. Som følge av dette vil EGNOS og Galileo få langt bedre ytelse i nordområdene enn det som ellers ville ha vært tilfelle. Deltakelsen har også gitt norsk forvaltning og industri tidlig innsikt i programmene. Dette har bidratt til å posisjonere norsk industri i det voksende markedet for tjenester som nyttiggjør satellittnavigasjon og forberedt norsk forvaltning til raskt å kunne ta i bruk nye, samfunnsnyttige satellittnavigasjonstjenester. Videre har Norges deltakelse ført med seg kontrakter til norsk industri for om lag 74,5 mill. euro, inklusive leveranser til ytterligere 8 satellitter som ble satt i bestilling i juni 2017.

Bakkeinfrastruktur for Galileo og EGNOS har som følge av Norges deltakelse blitt lokalisert på Svalbard, Jan Mayen, i Trondheim, Tromsø, Kirkenes og på Troll-stasjonen i Antarktis. Nest etter Frankrike er Norge det landet med flest utplasserte bakkestasjoner. Den norske bakkeinfrastrukturen sørger for bedre ytelser i områder som er viktige for Norge, norsk tilstedeværelse i områder av strategisk betydning og inntekter til norske operatører. Stasjonen på Svalbard er av særlig interesse med tanke på å sikre fullgod ytelse fra Galileo også i nordområdene.

Copernicus

Copernicus er EUs jordobservasjonsprogram som skal støtte opp under bærekraftig ressursforvaltning, sikkerhet og beredskap, klima og miljø. Programmet omfatter bygging og drift av satellitter, sensorer og tilhørende tjenester og vil gi en stor økning i den globale kapasiteten for bl.a. havovervåkning, overvåking av klimaendringer og miljøtrusler, katastrofehåndtering og overvåking av rasfare. Norge har deltatt i utviklingen og utbyggingen av Copernicus siden programmet ble startet opp i 2000. Nåværende deltakelse går

fram til 2020. Norges gjenstående finansielle forpliktelser til Copernicus er ved utgangen av 2017 forventet å utgjøre om lag 708 mill. kroner.

Tre Copernicus-satellitter ble skutt opp i 2016 og 2017, Sentinel-3A, Sentinel-1B og Sentinel-2B. Med det har Copernicus fem Sentinel-satellitter i bane, og er nå verdens tredje største dataleverandør innen geografiske informasjonssystemer.

Norsk deltakelse i Copernicus gir Norge mulighet til å delta i styrende og rådgivende organer for programmet, og i så måte bidra til at programmet får styrket dekning og ytelse over norske områder, i tillegg til å gi norsk forvaltning og næringsaktører de beste muligheter til å nyttiggjøre seg av data og tjenester fra programmet. Deltakelse er også en forutsetning for at norske næringsaktører får by på kontrakter som lyses ut under programmet. I forrige programperiode vant norske aktører kontrakter for rundt 56,6 mill. euro. For perioden 2014–2020 er det anslått at kontraktpotensialet for norske aktører i programperioden er på om lag 1 mrd. kroner, omtrent samme beløp som den norske programkontingenten. Foreløpige tall viser at norske aktører i inneværende periode så langt har vunnet Copernicus-relaterte kontrakter på om lag 72 mill. euro.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 355,1 mill. kroner til EUs romprogrammer i 2018. Den årlige medlemskontingenten for norsk deltakelse fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet framdrift under det enkelte program. Beløpet omfatter medlemskontingent til EUs romprogrammer Copernicus, Galileo og EGNOS. Eventuelle endringer i medlemskontingentene håndteres i revidert budsjett 2018.

Post 74 Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, kan overføres

Posten omfatter midler til infrastrukturutvikling og tekniske støtteaktiviteter som skal løse særlige norske brukerbehov. Midlene skal benyttes til utviklingsprosjekter i norske etater og institutter og til å anskaffe tjenester og infrastruktur. Formålet er å øke nytten av Norges deltakelse i inter-

nasjonalt samarbeid om romvirksomhet og skaffe til veie infrastruktur og tjenester som Norge har særlig behov for, men som det ikke er mulig eller hensiktsmessig å skaffe tilgang til gjennom internasjonalt samarbeid. Posten forvaltes av Norsk Romsenter.

Resultater 2016

Romsenteret har gjennom året fortløpende satt ut kontrakter knyttet til Galileo/EGNOS og Copernicus. Det ble gitt støtte til etater og instituttsektoren for å utvikle rombaserte løsninger for effektivisering av forvaltningen. Midlene til flerbruks dataprosessering er også anvendt, mens videreutvikling av AIS er forsinket på grunn av forsinkelse med oppskytning av NorSat-1. Romsenteret har signert kontrakt med NSM angående oppbygging av en funksjon som skal være klar til å utføre oppgaver knyttet til de offentlig regulerte tjenestene innen EUs navigasjonsprogram Galileo (PRS) så snart det blir nødvendig.

Prioriteringer 2018

I 2018 foreslås det å videreføre arbeidet med utvikling av satellitter for skipsidentifikasjon (AIS), flerbruks dataprosessering og nasjonal oppfølging av Galileo og EGNOS, hvor det vil være behov for nasjonale tekniske oppfølgingsaktiviteter også i året som kommer. I tillegg foreslås det å sette av midler til nasjonal oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus. For å få best mulig nytte av Norges deltakelse i Copernicus er det nødvendig med midler som dekker nasjonale fellestjenester og som bidrar til teknisk utvikling og etablering av nye nasjonale tjenester.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 41,4 mill. kroner til nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter i 2018. Av dette foreslås 25 mill. kroner avsatt til nasjonal oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus, 8 mill. kroner til nasjonal oppfølging av Galileo og EGNOS, 5,1 mill. kroner til skipsidentifikasjon/videreutvikling av AIS-konseptet, og 3,3 mill. kroner til flerbruks dataprosessering.

Kap. 923 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter			584 880
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			397 050
22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>			157 100
	Sum kap. 0923			1 139 030

Vedrørende 2018:

Havforskningsinstituttet og NIFES slås fra 1. januar 2018 sammen til ett institutt. Resultatrapporteringen for Havforskningsinstituttet og NIFES er omtalt under henholdsvis kap. 925 og kap. 927.

Oppgaver og mål

NIFES og Havforskningsinstituttet slås fra 1. januar 2018 sammen. Det nye instituttet viderefører navnet Havforskningsinstituttet og vil være et ordinært bruttobudsjettert forvaltningsorgan.

NIFES og Havforskningsinstituttet er nasjonale rådgivende forskningsinstitutt og NIFES er myndighetenes rådgiver innenfor fiskeernæring og trygg og sunn sjømat. Havforskningsinstituttet er myndighetenes rådgiver i forvaltning av de marine ressursene i havet og langs kysten. Rådgivning knyttet til fiskeri og akvakultur er hovedoppgaven. Instituttene har komplementære oppgaver og er lokalisert på Nordnes i Bergen. Instituttene yter informasjonstjenester til samfunnet for øvrig, bl.a. ved å samle og formidle marine data som nyttiggjøres både i akademia og næringsliv.

Det ventes en betydelig vekst innen marin sektor i framtiden. Dette øker behovet for marin kunnskap og forvaltningsrådgivning. Formålet med sammenslåingen av NIFES og Havforskningsinstituttet er å stå bedre rustet til å møte dette behovet. En stadig større andel av den totale forskningsfinansieringen skjer gjennom internasjonale arenaer som EUs rammeprogrammer. Med det nye instituttet etableres et faglig bredere og mer konkurransekraftig forskningsinstitutt.

Det nye instituttet vil bli bedre i stand til å legge til rette for tverrfaglige prosjekter hvor havmiljø henger sammen med spørsmål knyttet til fiskens ernæring, trygg og sunn sjømat. I tillegg

vil sammenslåingen øke mulighetene for en mer effektiv produksjon gjennom felles drift av infrastruktur, administrasjon/IKT, formidling og humankapital.

Det legges opp til gevinster i form av faglig kvalitet, volum og relevans og effektiviseringsgevinster knyttet til drift. I tillegg forventes det at formidlingen av marine data og kunnskap forbedres som følge av den nye organiseringen.

Det nye Havforskningsinstituttet vil ha om lag 950 tilsatte. Instituttet vil være lokalisert med hovedkontor i Bergen og avdelinger i Tromsø og Arendal. Instituttet vil drifte en betydelig del av statens marine forskningsinfrastruktur, inkludert forskningsfartøy, forskningsstasjoner og laboratorier. Fiskerifaglig senter for utviklingssamarbeid (CDCF) er organisert under instituttet, men rapporterer til NORAD.

Det vil bli utarbeidet mål for det nye instituttet i 2018.

Prioriteringer 2018

Økt aktivitet i marin sektor medfører at forvaltningen har behov for mer kunnskap om hav- og kystmiljøet, og hvordan dette henger sammen med spørsmål knyttet til fiskens ernæring og trygg og sunn sjømat. I 2018 blir det viktig å prioritere kjerneoppgaver innenfor fiskeri og havbruk og innenfor forskning på ernæring og sunn og trygg sjømat:

- Havbruk – styrke kunnskapsgrunnlaget for havbruksvirksomhet og forbedre grunnlaget for regelverksutvikling.
- Fiskeri – redusere usikkerheten i bestandsberegningene og styrke kartleggingen av lokale gytefelt for ulike fiskebestander.
- Sjømattrygghet – bygge kunnskap om sunn og trygg sjømat i et helkjedeperspektiv, med særlig fokus på nye marine arter og ressurser til bruk som mat og fôr.

- Styrke kunnskapsgrunnlaget for utvikling av nye marine næringer, herunder nye arter i oppdrett, krill og mesopelagisk fiske.
- Organisasjonsutvikling og effektiv drift – utvikle den nye organisasjonen i henhold til målene for sammenslåingen, inkludert å legge et godt grunnlag for gevinstrealisering i tråd med planen for dette.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til lønn, pensjoner og kjøp av varer og tjenester. Det foreslås en bevilgning på 584,9 mill. kroner i 2018. Av dette utgjør Havforskningsinstituttets andel av finansieringen av Mareano-programmet 35,1 mill. kroner og instituttets finansiering av aktivitet i Det norske blå skog nettverket (NBFN) utgjør 3,9 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten omfatter bruttoførte utgifter i tilknytning til instituttets eksterne oppdrag, og motsvares av tilsvarende oppdragsinntekter under kap. 3923, post 01. Det foreslås en bevilgning på 397,1 mill. kroner i 2018. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3923, post 03, jf. forslag til vedtak II, 1. Videre

fremmes det forslag om fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Post 22 Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 157,1 mill. kroner i 2018. Bevilgningen motsvares av inntekter fra Fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgiftsinntektene skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Inntektene fra fiskeriforskningsavgiften varierer med verdien av førstehåndsomsetningen av fisk. Forslag til bevilgning for 2018 samsvarer med prognosene for avgiftsinntektene i 2018. Anslaget er imidlertid usikkert, og regjeringen vil eventuelt komme tilbake til Stortinget med forslag til endring av bevilgningen. Det er store svingninger i verdien av førstehåndsvurderingen av fisk. Usikkert anslag for avgiftsinntektene har de siste årene ført til betydelige overføringer mellom budsjettår. I planleggingen av bruken av midlene tas det høyde for at svingningene i avgiftsinntektene i minst mulig grad skal påvirke aktivitetsnivået.

Bevilgningene som er knyttet til Fiskeriforskningsavgiften kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 2.

Kap. 3923 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Oppdragsinntekter			410 200
	Sum kap. 3923			410 200

Post 01 Oppdragsinntekter

Posten omfatter eksterntfinansierte oppdrag og motsvares av kap. 923, post 21. Det foreslås en bevilgning på 410,2 mill. kroner i 2018. Videre

foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 923, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 924 Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Tilskudd	46 410	48 616	29 520
	Sum kap. 0924	46 410	48 616	29 520

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på kap. 924, post 70 redusert med 20,3 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Post 70 Tilskudd

Regjeringen ønsker å videreutvikle et tett samarbeid mellom Norge og andre land i Europa. Denne målsettingen oppnås bl.a. gjennom deltakelse i EU-programmer og bidrag til Europakommisjonens arbeid med det indre marked.

Årlig medlemskontingent for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet framdrift under det enkelte program. Kontingenter betales samlet av Utenriksdepartementet, mot senere refusjon fra de departementene som er ansvarlige for de enkelte programmene.

EØS- og EFTA-landene har siden 2004 bidratt med finansiering av Europakommisjonens aktiviteter knyttet til gjennomføring og utvikling av det indre marked for varer og tjenester. Slike tiltak er positive for verdiskapingen og bidrar til at norsk næringsliv får like gode vilkår som øvrig europeisk næringsliv. Bidraget støtter også informasjonstiltak og uformelle hjelpeverktøy, som Ditt Europa og SOLVIT rettet mot næringslivet og privatpersoner slik at de lettere kan ta del i de muligheter og rettigheter de har i det indre marked. Midlene går også til styrking av myndighets-samarbeid gjennom IMI, informasjonssystemet for det indre marked.

Fra og med 2014 er de innovasjonsrettede tiltakene i EUs rammeprogram for konkurranseevne og innovasjon (CIP) flyttet over til EUs store forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020. Norsk deltakelse i Horisont 2020 koordineres av Kunnskapsdepartementet, men programmet har en sentral næringslivskomponent.

*Resultater 2016**Gjennomføring og utvikling av det indre marked*

De totale utgiftene for norsk deltakelse i det indre marked og bidrag til ulike programmer og tiltak som skal forbedre hvordan det indre marked fungerer, var i 2016 på om lag 4,5 mill. kroner. I 2016 var aktivitetene bl.a. knyttet til mer effektiv forvaltning av det indre marked. Videreutviklingen av markedet for tjenester, arbeidet med gjensidig godkjenning av varer og gjennomføring av regelverket for offentlige anskaffelser ble prioritert. Europakommisjonen fortsatte å styrke det administrative samarbeidet i EØS gjennom informasjonssystemet for det indre marked, samtidig med informasjonstiltak for bedrifter og borgere.

EUs rammeprogram for konkurranseevne og innovasjon (CIP) – delprogram for entreprenørskap og innovasjon

CIP ble delt inn i tre delprogrammer der NFD hadde fagansvaret for entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet (EIP). Utgiftene for allerede igangsatte prosjekter under EIP var i 2016 på om lag 39,2 mill. kroner. Ingen nye prosjekter ble lyst ut i 2016.

Innovasjon Norge hadde i programmets periode rollen som nasjonalt konsortium for Enterprise Europe Network (EEN), som lå inne i delprogrammet EIP gjennom sin EU-rådgivningstjeneste. Kontrakten om å være nasjonalt konsortium for EEN under EIP løp ut ved utgangen av 2014. Innovasjon Norges nye kontrakt om å være nasjonalt konsortium for EEN er ikke tilknyttet deltakelse i EUs programmer.

Budsjettforslag

Europakommisjonen forventer å videreføre aktivitetene i 2018 knyttet til gjennomføring og utvikling av det indre marked i tråd med dagens ordning. Midlene finansierer videreutviklingen av det indre markedet for varer og tjenester. Eksempler

på aktiviteter vil være studier for å identifisere eksisterende eller potensielle hinder for et vel- fungerende indre marked innenfor gitte sektorer, støtte til grensekryssende myndighetssamarbeid om tilsyn med varer og støtte til det europeiske akkrediteringssystemet. Samtidig bidrar midlene også til drift og utvikling av hjelpeverktøy i det indre marked, som den uformelle problemløsningsmekanismen SOLVIT, informasjonstjenesten Ditt Europa og myndighetssamarbeidet i informasjonssystemet for det indre marked, IMI. Norsk deltakelse i disse verktøyene gir norske borgere og bedrifter mulighet til å få kostnadsfri hjelp og rådgivning til å benytte sine rettigheter i det indre marked bedre.

Entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet under CIP er beregnet til å koste 50 mill. euro, dvs. om lag 380 mill. kroner, i samlet norsk kontin-

gent. Det utgjør om lag 54 mill. kroner i gjennom- snitt per år i programperioden 2007–2013. For 2018 vil utgiftene for deltakelsen dekke ute- stående utbetalinger til igangsatte prosjekter.

Det foreslås også avsatt midler til slutføring av ISA-programmet (Interoperability Solutions for EU Public Administrations, ferdig i 2015) og til det nye ISA 2-programmet.

De årlige medlemskontingentene for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet fram- drift under det enkelte program. EUs budsjett for 2018 var ikke klart i tide til å justere budsjett- forslaget for 2018. Det foreslås en bevilgning på 29,5 mill. kroner i 2018, som er på samme nivå som revidert budsjett 2017 justert for valuta- endringer. Eventuelle endringer i medlemskontin- gentene håndteres i revidert budsjett 2018.

Kap. 925 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	407 042	494 862	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	225 908	322 452	
22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	101 673	139 200	
	Sum kap. 0925	734 623	956 514	

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på kap. 925, post 01 redusert med 15,25 mill. kroner, jf. Innst. 401 S (2016–2017) og Prop. 129 S (2016–2017).

Vedrørende 2018:

Havforskningsinstituttet og NIFES slås fra 1. januar 2018 sammen til ett institutt. Forslag om bevilgning til det nye instituttet er lagt på kap. 923 Havforskningsinstituttet.

Oppgaver og mål

Havforskningsinstituttet er et nasjonalt råd- givende forskningsinstitutt organisert som et ordinært forvaltningsorgan. Instituttet gir råd til Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirekto- ratet, Mattilsynet, andre myndigheter, fiskeri- og havbruksnæringen og andre næringsaktører i

spørsmål som angår forvaltning av havets og kys- tens biologiske ressurser og miljø. Instituttet har en fri og uavhengig rolle i alle faglige spørsmål.

Havforskningsinstituttet disponerte 715 årsverk i 2016. Instituttet er lokalisert med hoved- kontor i Bergen og avdelinger i Tromsø og Arendal. Instituttet forvalter en betydelig del av norsk marin forskningsinfrastruktur i form av fartøy og forskningsstasjoner på Austevoll, Masfjorden (Matre) og Arendal (Flødevigen). Fiskerifaglig senter for utviklingssamarbeid (CDCF) er organi- sert under Havforskningsinstituttet, men rappor- terer til NORAD.

En betydelig del av instituttets aktivitet skjer som en direkte oppfølging av internasjonale og nasjonale forpliktelser i tilknytning til arbeid i Det internasjonale råd for havforskning (ICES), fiskeriavtaler, lovverk og reguleringer for fiskeri- og havbruksforvaltningen, forvaltningsplanar- beid for norske havområder, vannforskriften m.m.

Det er fastsatt følgende mål for Hav- forskningsinstituttet:

Tabell 4.14 Fordeling av ressursbruk på hovedområder og delmål i 2016

	Tall i 1000 kroner			
	Data	Forskning	Råd	Sum
Bærekraftig akvakultur	61 965	69 907	31 245	163 117
Bærekraftig høsting hav	204 813	66 147	48 909	319 869
Bærekraftig høsting kyst	42 407	13 209	10 859	66 475
Marint miljø hav	85 264	46 144	19 241	150 649
Marint miljø kyst	21 478	12 752	5 581	39 811
Marin utviklingsforskning	46 043	47 553	34 086	127 682
Sum	461 970	255 713	149 921	867 603

Tabellen er basert på Havforskningsinstituttets prosjektrengnskap, som utgjør om lag 80 pst. av omsetningen til instituttet.

Hovedmål: Havforskningsinstituttet skal være en ledende leverandør av kunnskap og råd for bærekraftig forvaltning av ressursene og miljøet i de marine økosystemene.

Delmål:

- Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer
- Leverer internasjonalt ledende forskning
- Leverer forskningsbaserte råd og tjenester

Instituttet skal disponere sine materielle og menneskelige ressurser på en slik måte at måloppnåelsen blir høyest mulig. Instituttet skal sørge for kostnadseffektiv og rasjonell drift og vedlikehold av funksjonelle forskningsfartøyer, stasjoner, laboratorier og annen infrastruktur.

Resultater 2016

Resultatrapporteringen under er en overordnet framstilling av enkelte resultater og av anvendelsen av tildelingen for 2016 fordelt på delmål og hovedområder. For en mer utfyllende beskrivelse av instituttets mål og aktiviteter i 2016 vises det til Havforskningsinstituttets årsrapport for 2016. For mer informasjon om tilstanden til marine ressurser og miljøtilstanden i hav og kystområder henvises det til miljøomtalen i del III i denne proposisjonen, Meld. St. 28 (2016–2017) Noregs fiskeriavtaler for 2017 og fisket etter avtalene i 2015 og 2016, Havforskningsinstituttets rapport Risikovurdering norsk fiskeoppdrett 2016 og Havforskningsrapporten 2016.

Det periodiserte årsregnskapet for 2016 viser driftskostnader på om lag 1 124,7 mill. kroner. Om lag 74 pst. av driftskostnadene bevilges over kapitlene 925 og 926, inklusive fiskeriforsknings-

avgiften. Resterende finansiering kommer gjennom oppdrag for Utenriksdepartementet/NORAD, Klima- og miljødepartementet/Miljødirektoratet, Forskningsrådet, EUs-programmer for forskning og andre aktører/arenaer. Tabellen nedenfor viser fordeling av ressursbruk på hovedområder og delmål i 2016. En betydelig andel av instituttets ressurser anvendes til datainnhenting og forskning, som danner kunnskapsgrunnlag for instituttets rådgivning.

Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer

Data utgjør grunnlaget for Havforskningsinstituttets forskning og råd. Datainnsamlingen er basert på omfattende toktaktivitet, måleinstallasjoner, landbaserte eksperimentelle fasiliteter og modellering. Datainnsamlingen er også viktig for andre aktører innen forskning og utvikling. Både instituttets data og data fra andre marine forskningsvirksomheter blir samlet inn og formidlet ved Norsk marint datasenter.

Havforskningsinstituttet benytter om lag 50 pst. av sine ressurser til dette delmålet. Av midlene som brukes innenfor delmålet, går om lag halvparten til overvåking. De tre største overvåkingsprosjektene er overvåking av pelagisk fisk, overvåking av lakselus og overvåking av rømt laks.

Instituttet har i 2016 prioritert å øke overvåkingsaktiviteten knyttet til lakselus på vill laksefisk og forekomst av rømt oppdrettslaks i elvene. Instituttet har også økt overvåkingsaktiviteten knyttet til de store fiskebestandene i Norskehavet som norsk vårgytende sild, makrell og kolmule.

Tabell 4.15 Ressursbruk – samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer¹

Tall i 1000 kroner					
År	Kartlegge	Overvåke	Eksperiment, prosessstudier, modellering	Lagre, forvalte og tilgjengeliggjøre data	Sum
2015	95 614	235 892	67 213	66 554	465 275
2016	85 522	258 138	64 081	54 241	461 982

¹ Tallene i 2015 og 2016 er ikke sammenlignbare pga. endret regnskapsføring av gjennomstrømningsmidler.

Havforskningsinstituttet satte i 2016 i gang et prosjekt for å redusere usikkerheten i bestandsestimeringen (REDUS). Redusert usikkerhet i bestandsråd kan gi bedre utnyttelse av fiskeressursene og samtidig redusere risiko for bestandskollaps.

Havforskningsinstituttet har økt bruken av leiefartøy. Det er blitt etablert langsiktige tokt-samarbeid med fem leiefartøy, i hovedsak pelagiske ringnotfartøy.

Instituttets bruk av midlene finansiert ved fiskeriforskningsavgiften skjer i samråd med Faglig utvalg for ressursforskning. Det er de kommersielt viktigste bestandene som har høyest prioritet. Tabell 4.16 viser ressursbruken fordelt på områder for 2016.

Instituttet deltar i MAREANO-programmet kartlegger dybde, bunnforhold, naturtyper, biologisk mangfold og forurensning i norske havområder. Programmet er nærmere omtalt i del III, kap. 7 Klima- og miljørelevante saker.

Levere internasjonalt ledende forskning

Havforskningsinstituttet benytter om lag 30 pst. av sine ressurser til forskning. Forskningsstemaene ved instituttet er i hovedsak styrt av kort-

siktige og langsiktige behov innen rådgivning knyttet til havbruk, fiskerier og marint miljø. I 2016 er det prioritert å styrke forskningen for å redusere usikkerheten i bestandsestimeringer, og havbruksforskningen er styrket for å bedre kunnskapsgrunnlaget for rådgivning. Instituttet har i 2016 gjennomført ny forskning innen genomikk og genetikk, dyrevelferd i havbruk, marin økosystemakustikk og kyst- og havøkologi.

Viktige forskningstema i 2016 har vært spredning av lakselus, interaksjon mellom oppdrett og ville bestander, nye metoder for miljøundersøkelser etter utslipp fra fiskeoppdrett, miljøpåvirkning av kjemikalier og legemidler, effekter av overgjødning, effekter av et varmere klima, forbedrede metoder for bestandsvurderinger av sild og nordsjøsei, oljeeksposering på torsk og hyse og kunnskap om snøkrabbe og mesopelagisk fisk.

Forskningsbaserte råd og tjenester

Instituttet benytter om lag 17 pst. av sine ressurser til rådgivning. Ressursinnsatsen innen råd er noe høyere for havøkosystemene enn for akvakultur/kyst.

Havforskningsinstituttet rådgivning er knyttet til høsting av levende marine ressurser i havet og

Tabell 4.16 Aktivitet finansiert av fiskeriforskningsavgiften i 2016

Tall i 1000 kroner	
Aktivitet	Forbruk i 2016
Bestandsovervåking	53 034
Redskapsutvikling	11 760
Observasjonsmetodikk	1 000
Rådgivning	6 550
Fangstsampling (referanseflåten m.m.)	28 644
Økologi	686
Sum	101 673

Tabell 4.17 Ressursbruk – levere internasjonalt ledende forskning¹

Tall i 1000 kroner				
År	Kunnskap som grunnlag for råd innen havbruk	Utvikle metoder for måling, bestandsvurdering og forvaltningsrådgivning	Utvikle ny relevant kunnskap om marine økosystemer	Sum
2015	86 270	77 048	121 536	284 854
2016	80 901	69 976	107 537	258 413

¹ Tallene for 2015 og 2016 er ikke direkte sammenlignbare pga. endret regnskapsføring av gjennomstrømningsmidler.

langs kysten, havbruk og overvåking av det marine miljø og økosystemer. Instituttet har i 2016 levert 520 råd, inkludert råd på 54 høstbare fiskebestander.

De viktigste prioriteringene innen fiskerirådgivning er vurdering av bestandssituasjonen og utvikling av kvoteråd på de sentrale fiskebestandene. Arbeidet med å etablere gode systemer for bruk av midler fra fiskeriforskningsavgiften har vært viktig, jf. Faglig utvalg for ressursforskning. Instituttet har også lagt vekt på å utarbeide langsiktig overvåkingsplan og sette igang prosjekter som vil styrke bestandsforskningen på sikt, inkludert estimering av sildebestander.

Innenfor havbruk har instituttet prioritert risikovurdering av norsk fiskeoppdrett og videreutvikling av modell for lakselusindikator i det nye vekstsystemet, der Havforskningsinstituttet samarbeider med 11 andre institusjoner.

Effektiv drift

Havforskningsinstituttet skal samarbeide nasjonalt og internasjonalt for å benytte kompetanse og infrastruktur som samlet sett gir best mulig måloppnåelse. I 2016 har det vært høy utnyttelse av fartøyskapasiteten. I tillegg er kapasitetsutnyttelsen av vitenskapelig ansatte og forskningsstasjonene økt sammenlignet med 2015. Instituttet har samarbeidet med andre institusjoner i Bergen for å effektivisere bruken av administrative

systemer og IKT. Det har i 2016 pågått en konseptvalgutredning (KVU) om mulig samlokalisering av marine forskningsinstitusjoner i Bergen, og instituttet har bidratt inn i dette arbeidet. Instituttet har i 2016 etablert Havforskningsakademiet og utviklet kompetanseplaner for de fire neste årene. Sammen med god rekruttering av postdoc- og stipendiatstillinger på fiskeressursområdet i 2016 utgjør dette viktige faktorer for god og bevisst forvaltning av egen kompetanse.

Vurdering av måloppnåelse

Havforskningsinstituttet har i 2016 gjennomført datainnhenting og forskning som grunnlag for sine råd til forvaltningen med god måloppnåelse. Både for fiskeriene og havbruk er kunnskapsgrunnlaget for rådgivningen forbedret og videre utviklingstiltak er iverksatt. Brukerundersøkelse og egne evalueringer av Faglig utvalg for ressursforskning viser at instituttet leverer god kvalitet og har utviklet kommunikasjonen med næringsene. Det er behov for å videreutvikle instituttets rolleutøvelse og kommunikasjon av instituttets rolle i forvaltningen utad. Siteringen av instituttets publiseringer har økt i 2016, og det hentes inn betydelige eksterne inntekter på konkurransearenaer i Norges forskningsråd og EU. Nærings- og fiskeridepartementet vurderer instituttets samlede måloppnåelse som god.

Tabell 4.18 Ressursbruk – levere forskningsbaserte råd og tjenester¹

Tall i 1000 kroner			
År	Leverer råd til forvaltningen basert på beste vitenskapelige kunnskap	Delta i nasjonale og internasjonale fora for forvaltning av fiskeri, havbruk og marint miljø	Sum
2015	101 258	52 510	153 768
2016	97 606	51 337	148 943

¹ Tallene i 2015 og 2016 er ikke direkte sammenlignbare pga. endret regnskapsføring av gjennomstrømningsmidler.

Kap. 3925 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
03	Oppdragsinntekter	287 769	331 325	
	Sum kap. 3925	287 769	331 325	

Kap. 926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	194 112	160 878	158 093
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	65 801	82 059	83 850
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	64 644	1 047 100	55 000
	Sum kap. 0926	324 557	1 290 037	296 943

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017):

- post 01 ble økt med 15,25 mill. kroner
- post 45 ble redusert med 55 mill. kroner

Oppgaver og mål

Kapittelet omfatter drift og bemanning av forskningsfartøyene «G.O. Sars», «Johan Hjort», «Kristine Bonnevie», «G.M. Dannevig», «Hans Brattström» og «Dr. Fridtjof Nansen» med tilhørende vitenskapelige instrumenter og utstyr. I tillegg omfatter kapittelet anskaffelse og drift av nytt isgående forskningsfartøy, «Kronprins Haakon», som etter planen skal leveres i andre halvår 2017.

Havforskningsinstituttet eier fartøy sammen med og utfører rederitjenester for en rekke institusjoner, blant annet Universitetet i Bergen, Norsk Polarinstitut, Norad/FAO og Universitetet i Tromsø. Drift av og investeringer i forskningsfartøy er derfor skilt ut i et eget kapittel i statsbudsjettet. Rederivirksomheten omfattet om lag 157,3 årsverk i 2016.

Forskningsfartøyene er viktige verktøy for forskning og overvåking av hav- og kystmiljøet, de biologiske ressursene i havet og sammenhengen

mellom disse. Fartøyene benyttes også til undersøkelse av geologiske og biologiske forhold på havbunnen. Rederidriften er dermed en sentral del av grunnlaget for en langsiktig forvaltning av våre marine ressurser.

Det er satt følgende mål for driften av forskningsfartøyene:

- Kapasiteten og utstyret på forskningsfartøyene skal utnyttes optimalt og driften skal være best mulig koordinert og kostnadseffektiv.
- Fartøyene og vitenskapelig instrumentering skal vedlikeholdes og oppgraderes som nødvendig for å tilfredsstille myndighetskrav til sikkerhet for personell og materiell, og beskyttelse av det ytre miljøet.

Bruken av de havgående forskningsfartøyene koordineres gjennom en nasjonal toktkomité, slik at toktene kan ses i sammenheng, og at personell fra flere institusjoner kan delta på planlagte tokt. Det er også etablert et samarbeid om bruk av kapitalkrevende vitenskapelig utstyr om bord på fartøyene.

Havforskningsinstituttet har gjennom de siste femten årene bygd opp et betydelig internasjonalt nettverk innen prosjektering, bygging, drift og operasjon av forskningsfartøyer og vitenskapelig instrumentering. Andre land benytter instituttet som rådgiver på dette feltet.

Resultater 2016

Instituttet har i 2016 administrert og driftet 1 429 toktdøgn, hvorav 1 068 i egenregi. Utnyttelsesgraden av fartøysparken har gjennomsnittlig vært 249 døgn per fartøy, noe som er i henhold til resultatkrav. Oppfølging av anskaffelsen av «Kronprins Haakon», «Dr Fridtjof Nansen» og planlegging av oppgradering av eksisterende fartøy har vært viktige oppgaver i 2016. «Kronprins Haakon» skal etter planen leveres i andre halvår 2017. Det pågår en voldgiftssak mellom instituttet og byggeverftet for «Kronprins Håkon», noe som har betydning bl.a. for kontraktsoppfølgingen og leveringstidspunkt.

Forskningsfartøyet «Håkon Mosby» ble høsten 2016 erstattet av «Kristine Bonnevie». «Kristine Bonnevie» er et større fartøy enn «Håkon

Mosby» og dette har bl.a. medført en økt bemanning på ti personer.

I statsbudsjettet for 2017 ble det bevilget midler til anskaffelse av nytt kystgående forskningsfartøy. Havforskningsinstituttet igangsatte umiddelbart en anbudskonkurranse. Tilbudene som kom inn tilfredstilte ikke kravene i utlysningen, og det vil derfor bli igangsatt en ny anbudskonkurranse høsten 2017.

Prioriteringer 2018

I tillegg til den faste virksomheten med planlegging og gjennomføring av tokt og vedlikehold av fartøy, vil arbeidet med utprøving og idriftsetting av nye isgående «Kronprins Haakon» være en viktig oppgave i 2018. Anskaffelsen av nytt kystgående forskningsfartøy vil også være en prioritert oppgave.

Boks 4.1 Krilltokt til Antarktis

Det vises til anmodningsvedtak nr. 457 (2015–2016) i kategoriomtalen for 17.20 der det framgår at «Stortinget ber regjeringen gjenoppta planene om forskningstokt i Antarktis», samt flertallsmerknad fra behandling av Meld. St. 33 (2014–2015), hvor det framgår at «Flertallet mener det må gjennomføres en krill-studie i områdene rundt Antarktis for å øke kunnskapen om krill».

Regjeringen foreslår å gjennomføre et forskningstokt i Antarktis vinteren 2018–2019. Formålet med toktet er å styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av krill i Antarktis, inkludert å styrke kunnskapen om krillen sin betydning for økosystemene i Antarktis.

Forvaltning av høsting av krill i Antarktis skjer på bakgrunn av internasjonalt samarbeid i CCAMLR (Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources). CCAMLR forvalter de levende marine ressursene gjennom en økosystembasert tilnærming. Fangstuttaket skal ikke gå ut over mattilgangen for de artene som er avhengig av krill, og forvaltningen skal være kunnskapsbasert. Økosystemene i Sørishavet er viktige for alt høyere opp i næringskjeden. Den siste store kartleggingen av krill ble foretatt i år 2000, og det vitenskapelige grunnlaget for forvaltningen av ressursene er begrenset. Årlige kvoter blir derfor satt ut fra en føre-var-forvaltning. Det anslås at dagens

høsting utgjør mindre enn én prosent av den totale krillbestanden.

Regjeringen ønsker å satse på næringsutvikling basert på havets ressurser, og har lagt fram en rekke i ulike strategier og meldinger for å støtte opp om dette. For bedre å kunne utnytte næringspotensialet for høsting av krill, er det behov for mer kunnskap om bestanden og økosystemet den lever i. Tilstedeværelse, kunnskap og et solid grunnlag for næringsutøvelse styrker også Norges posisjon og muligheter for innflytelse og ivaretagelse av norske interesser som ansvarlig polarnasjon.

Regjeringen foreslår at det gjennomføres et krilltokt til Antarktis vinteren 2018–2019 og at det bevilges 11 mill. kroner i 2018-budsjettet til dette formålet. Havforskningsinstituttet vil være ansvarlig for planlegging og gjennomføring av krilltoktet, i samarbeid med Norsk Polarinstitutt. Hovedformålet med toktet vil være å styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av krill i Antarktis gjennom kunnskapsinnhenting om krill og økosystemet den lever i. Siden toktet hovedsakelig vil foregå i 2019, må det bevilges midler til formålet også i 2019. Totalrammen for et tokt vil være på om lag 50 mill. kroner, avhengig av valg av fartøy m.m. Regjeringen vil komme tilbake med omtale av et krilltokt og forslag til finansiering for 2019 i Prop. 1 S (2018–2019).

Budsjettforslag**Post 01 Driftsutgifter**

Posten omfatter lønns- og pensjonskostnader for ansatte på Havforskningsinstituttets rederiavdeling og annet skipspersonell, og utgifter til drift og vedlikehold av Havforskningsinstituttets fartøyer. Det foreslås en bevilgning på 158,1 mill. kroner i 2018.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen gjelder bruttoføring av oppdrag, og blir motsvart av inntekter under kap. 3926, post 01 Oppdragsinntekter. Utgiftene omfatter lønn og drift av nye «Dr. Fridtjof Nansen» i henhold til trepartsavtalen mellom Norad, FAO og Havforskningsinstituttet, og Universitetet i Bergens andel av drift og lønn for «G.O. Sars», «Kristine Bonnevie» og, «Hans Brattström». Posten omfat-

ter også utstyr som omfattes av samarbeidsavtalen mellom Havforskningsinstituttet og Universitetet i Bergen. Norsk Polarinstitut og Universitetet i Tromsøs andeler av lønns- og driftskostander på «Kronprins Haakon» er budsjettert på denne posten.

Det foreslås en bevilgning på 83,9 mill. kroner i 2018. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3926, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1. Videre foreslås en fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bygging av nytt kystforskningsfartøy settes i gang i 2017 og slutføres i 2018. Samlet kostnadsramme for fartøyet er 75 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på 55 mill. kroner i 2018.

Kap. 3926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Oppdragsinntekter	91 555	82 158	84 000
	Sum kap. 3926	91 555	82 158	84 000

Post 01 Oppdragsinntekter

Posten motsvares av tilsvarende utgifter under kap. 926, post 21 Spesielle driftsutgifter. Det foreslås en bevilgning på 84 mill. kroner i 2018. Videre

foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 926, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 927 NIFES

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	90 360	98 643	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	66 456	66 105	
22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	5 843	6 900	
	Sum kap. 0927	162 659	171 648	

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble post 22 økt med 6,9 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Vedrørende 2018:

NIFES og Havforskningsinstituttet blir slått sammen til ett institutt fra 1. januar 2018. Forslag til bevilgning til det sammenslåtte instituttet er lagt på kap. 923 Havforskningsinstituttet.

Oppgaver og mål

NIFES (Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning) er et uavhengig forskningsinstitutt og en ledende kunnskapsleverandør innenfor fiskeernæring og trygg og sunn sjømat.

NIFES gir råd til nasjonal og internasjonal forvaltning, hovedsakelig Mattilsynet og EUs vitenskapelige komité for mattrygghet (EFSA), som grunnlag for risikovurderinger av fôr og sjømat, kostråd og fastsetting av regelverk. NIFES deltar i ekspertgrupper og fagforum som er sentrale premissleverandører for myndigheter på fôr- og matområdet, inkludert mattrygghet, matsikkerhet og ernæring. Dette omfatter bl.a. den norske Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM), FNs Codex Alimentarius, og FNs matsikkerhetskomité (CFS).

NIFES' forskning ivaretar et helkjedeperspektiv, fra fôr til fisk og fra fisk til forbruker. Instituttets aktiviteter omfatter forskning, overvåking, analyser, beredskap, risikovurdering og referansefunksjoner knyttet til analysemetoder. Instituttet har en uavhengig rolle i alle faglige spørsmål.

NIFES er organisert som et ordinært forvaltningsorgan. Instituttet er lokalisert til Bergen og disponerte 137 årsverk i 2016.

Formål: NIFES skal være et uavhengig forskningsinstitutt og en ledende kunnskapsleverandør innenfor fiskeernæring og trygg og sunn sjømat nasjonalt og internasjonalt.

Hovedmål: Sunnere fisk og sunnere befolkning

Delmål 1: God forvaltning basert på forskningsbaserte råd

Delmål 2: Kunnskapsbaserte valg om sjømatkonsum

Delmål 3: Kunnskapsdrevet næringsutvikling

Resultater 2016

NIFES hovedmål er sunnere fisk og sunnere befolkning. NIFES har gjennom sin innsats på forskning, publisering og formidling frambrakt ny kunnskap og gitt råd og informasjon til forvaltning, næring og samfunn om hvordan føret påvirker fiskens helse, sjømattrygghet og effekten av å spise sjømat. NIFES har bidratt til sunnere fisk

gjennom sin forskning på oppdrettsfiskens grunnleggende ernæringsbehov, og om nye forskilder inneholder nok av de næringsstoffene fisken trenger, eller stoffer som også kan redusere fiskens helse. NIFES har i 2016 publisert flere artikler med anbefalinger om at innholdet av enkelte mikronæringsstoffer i plantebasert fôr bør økes og om effekter av og behov for marine fettsyrer for en robust fisk. NIFES har i 2016 kartlagt forekomsten av plantevernmiddelester i fiskefôr, og vil også forske på hvilken effekt de har på fiskens helse.

Som annen mat inneholder sjømat både viktige næringsstoffer og uønskede stoffer. NIFES har en viktig rolle i å overvåke sjømattryggheten og bidra med kunnskap om innholdet av uønskede stoffer i sjømat. Rådene fra NIFES har bidratt til at Fiskeridirektoratet har stengt enkelte fiskefelt og at Mattilsynet har nedlagt omsetningsforbud. Generelt vurderes sjømattryggheten som god.

God forvaltning basert på forskningsbaserte råd

NIFES har i 2016 levert kunnskap og forvaltningsråd i tråd med bestillinger og behov til Mattilsynet, VKM, EFSA, Codex alimentarius, Nærings- og fiskeridepartementet og andre.

Mattilsynet er pålagt å overvåke at oppdrettslaks er trygt å spise. NIFES har ut fra dette overvåket forekomstene av både uønskede stoffer og utvalgte næringsstoffer i oppdrettsfisk, fôr og fôrråvarer i tråd med kravene, som også regulerer omfanget (antall prøver) som skal analyseres. I henhold til dette analyserte NIFES vel 12 000 oppdrettsfisk for ulovlige stoffer, uønskede stoffer og veterinære legemidler i 2016. Det ble ikke påvist bruk av ulovlige stoffer eller uønskede stoffer over fastsatte grenseverdier i oppdrettsfisk i 2016. Overvåkingen av fôr viste noen enkeltoverskridelser, men det var ingen tegn på at dette var en del av en trend. Resultatene viser at det er trygt å spise oppdrettslaks.

Videre har NIFES etablert et overvåkingsprogram for villfisk. Resultatene viser at nivåene av miljøgifter i villfanget sjømat er lave og ligger under grenseverdiene for mattrygghet, med noen få unntak, bl.a. knyttet til krabber nord for Saltenfjorden og stor atlantisk kveite. NIFES har levert analyseresultater og sine faglige vurderinger til Mattilsynet, som på denne bakgrunn har kunnet gi tydelige kostholdsråd (advarsel), anmode Fiskeridirektoratet om å stenge fiskefelt eller fatte vedtak om omsetningsforbud.

NIFES har bidratt til å synliggjøre bærekraftig mat fra havets rolle innen matsikkerhet og ernæring, og understøtter departementets arbeid med dette internasjonalt.

Kunnskapsbaserte valg om sjømatkonsum

NIFES har i 2016 deltatt i forskning som undersøker hvordan sjømat påvirker helsen hos mennesker. Sammen med kunnskap om uønskede næringsstoffer i sjømat, er dette kunnskap som er viktig inn i helse- og matmyndighetenes risikovurderinger av sjømatinntak både nasjonalt og internasjonalt.

NIFES rapporterer resultatene av sin overvåking til Mattilsynet, som informerer videre om resultater og eventuelle vedtak. Videre publiserer NIFES resultatene i vitenskapelige artikler og gjennom en database på sin nettside, Sjømatdata, som viser både uønskede stoffer og næringsstoffer i sjømat, i tillegg til en aktiv formidling gjennom å tilrettelegge for besøk, kronikker, foredrag og intervjuer.

Instituttet har videreført arbeidet med å bygge opp et mer helhetlig system for overvåking av villfisk fra norske kyst- og havområder. Systemet består av såkalte basisundersøkelser og stikkprøvebasert overvåking. Basisundersøkelsene dekker geografisk utbredelse og årstidsvariasjon av viktige kommersielle fiskebestander. Fram til 2016 ble det gjennomført basisundersøkelser for åtte av de viktigste kommersielle artene. NIFES har et langsiktig mål om å inkludere flere arter i basisundersøkelsene, og i 2016 startet arbeidet med å inkludere fem nye arter.

NIFES vurderer at den totale overvåkingen har gitt en god dokumentasjon og oversikt over innholdet av miljøgifter i villfanget sjømat.

Kunnskapsdrevet næringsutvikling

I løpet av året har NIFES samarbeidet med fôr-, oppdretts- og næringsmiddelindustrien, hovedsakelig finansiert gjennom Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond og Forskningsrådet, og med en mindre andel fra EU. Dette samarbeidet dekker vel 30 pst. av NIFES' prosjektpor-tefølje, bidrar til at NIFES forsker på relevante problemstillinger for næringen og øker sannsyn-

ligheten for at kunnskapen blir tatt i bruk. Prosjektresultatene er tilgjengelige for allmennheten.

Et eksempel fra 2016 er at NIFES har gjennomført analyser for å dokumentere om nye produkter og ressurser er trygt å omsette. Dette resulterte i at Mattilsynet godkjente eksport av tare til humant konsum, men også i at to kosttilskudd av marine oljer ble trukket fra markedet.

Effektivisering og digitalisering

Instituttet har i 2016 fulgt opp plan for fornying av laboratoriene og har investert ytterligere i robotisering av laboratorieutstyr, noe som øker analysekapasiteten og reduserer manuelle operasjoner. NIFES har vel 450 metoder, hvorav over 60 er akkrediterte.

Publisering og formidling

NIFES produserer og publiserer en rekke artikler og rapporter som kunnskapsressurs for forvaltningen, og har i 2016 hatt en liten produksjonsøkning fra 2015. NIFES bidro i 2016 til 71 vitenskapelige artikler og oppnådde 0,93 publikasjonspoeng per forskerårsverk. NIFES formidler i tillegg en betydelig del av forskningen sin nasjonalt og internasjonalt gjennom populærvitenskapelige foredrag, artikler og kronikker og intervjuer i media.

Vurdering av måloppnåelse

Nærings- og fiskeridepartementet er tilfreds med måloppnåelsen til NIFES i 2016. NIFES har levert forvaltningsråd i tråd med bestillinger og behov, og gjennomført overvåking av de ville fiskebestandene, av oppdrettsfisk og fôr til oppdrettsfisk i henhold til plan. Nivåene av uønskede stoffer i fiskefôr og norsk sjømat er generelt lave og overvåkingen vurderes å være av et omfang og på et nivå som gir en god dokumentasjon av sjømattrygghet. NIFES har en liten økning i antall publiserte artikler, og kvaliteten på publikasjonene vurderes å være på et godt nivå sett i internasjonal sammenheng. NIFES har i 2016 fortsatt arbeidet med å utvikle nye analysemetoder og effektivisere laboratoriene.

Kap. 3927 NIFES

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert bud- sjett 2017	Forslag 2018
01	Oppdragsinntekter	67 177	70 094	
	Sum kap. 3927	67 177	70 094	

Kap. 928 Annen marin forskning og utvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
50	Tilskudd til Veterinærinstituttet	56 494	56 630	57 900
72	Tilskudd til Nofima	99 506	101 502	103 700
	Sum kap. 0928	156 000	158 132	161 600

Post 50 Tilskudd til Veterinærinstituttet

Veterinærinstituttet er et biomedisinsk forskningsinstitutt, og Norges ledende kunnskapsleverandør for nasjonal beredskap innen fiskehelse, dyrehelse, dyrevelferd og fôr- og mattrygghet. Instituttet bistår myndigheter, produsenter og andre over hele landet i å hindre spredning av smittestoffer og utvikling av sykdom hos dyr og mennesker. Instituttet er nasjonalt og internasjonalt referanselaboratorium på mange ulike områder.

Veterinærinstituttet er et statlig forvaltningsorgan med særskilt fullmakt til nettoføring av inntekter og utgifter, og mottar bevilgning og tilskudd fra Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Norges forskningsråd. Landbruks- og matdepartementet har det overordnede administrative og budsjettmessige ansvaret for Veterinærinstituttet. Bevilgningen over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett finansierer instituttets oppgaver innen fiskehelse, og enkelte områder innen sjømattrygghet.

Landbruks- og matdepartementet har i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet og Veterinærinstituttet fastsatt nye mål for instituttet fra 2018. Det nye mål- og resultatstyringssystemet tydeliggjør Veterinærinstituttets oppgaver og samfunnsoppdrag. Det skal ligge til grunn for Land-

bruks- og matdepartementet sin styring av instituttet, og styringen av tilskuddet over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Følgende mål er vedtatt:

- Hovedmål: God helse hos dyr, fisk og mennesker
- Delmål: Kunnskapsbasert forvaltning
- Delmål: God beredskap
- Delmål: Konkurranseskraftige bionæringer

Hovedmålet tar utgangspunkt i begrepet «én helse». Helse hos dyr, planter, miljø eller mennesker henger sammen. Veterinærinstituttets hovedoppgave innen én helse er å generere kunnskap og opprettholde god beredskap mot sykdom som truer helse og velferd til landdyr og fisk, og mot sykdom som kan overføres til mennesker. Første delmål innebærer at Veterinærinstituttet skal utarbeide relevant kunnskapsgrunnlag av høy kvalitet for forvaltningen. Delmål to framhever at instituttet skal ha god beredskap og være en langsiktig kunnskaps- og kompetanseleverandør for relevante aktører, slik at nødvendig kunnskap og kompetanse er tilgjengelig for disse for å avverge mulige helsetrusler. Delmål tre om konkurransekraftige bionæringer vektlegger at instituttet skal arbeide for å øke kunnskapen og kompetansen i biobasert næringsliv om hva som kan forebygges og redusere helsetrusler hos fisk, dyr og mennesker.

Resultater 2016

Beredskap og diagnostikk

Lakselus er fortsatt den største miljøutfordringen for norsk lakseoppdrett. Resistenssituasjonen er alvorlig, og det er fare for utbredt nedsatt følsomhet mot flere av de mest brukte legemidlene.

Bruken av rensefisk i lakseoppdrett har de siste årene økt kraftig. Det er påvist at rensefisk kan være bærer av ulike smittestoffer. Det finnes foreløpig ingen god oversikt over sykdomsstatus hos rensefisken.

Pankreassykdom (PD) er fremdeles den alvorligste virussykdommen hos laksefisk i sjø. Antall utbrudd var på nivå med året før, og i 2016 ble det påvist PD på 138 sjølokaliteter.

Infeksiøs lakseanemi (ILA) ble stadfestet på 12 lokaliteter i 2016, mot 15 lokaliteter i 2015. Hovedandelen av lokalitetene lå i Nordland.

Overvåking og rådgiving

På oppdrag fra Mattilsynet koordinerer Veterinærinstituttet overvåkingsprogrammer for listeførte virussykdommer hos fisk og *Gyrodactylus salaris*. I tillegg koordinerer instituttet et overvåkingsprogram for resistens mot legemidler hos lakselus. Resultater fra dette programmet har vist stor utbredelse av lus med nedsatt følsomhet overfor flere av de mest brukte midlene. Utvikling av resistens mot ikke-medikamentelle metoder for avlusning er bekymringsfullt. Veterinærinstituttet bidrar i arbeidet med utvikling av modell for lakselusindikator i det nye vekstsystemet i laks- og ørretoppdrett.

Referansefunksjoner og internasjonalt arbeid

Veterinærinstituttet er nasjonalt referanselaboratorium for sykdommer hos fisk, skjell og skalldyr, og internasjonalt referanselaboratorium utpekt av Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE) for fiske-sykdommene *Gyrodactylus salaris*, ILA og PD. Videre er Veterinærinstituttet vertskap for OIE Center for Epidemiology and Risk Assessment for Aquatic Animal Diseases. Senteret utgjør et formelt nettverk av eksperter med kompetanse på opplæring i og løsninger på helseutfordringer hos akvatiske dyr. Instituttet deltar også med sin kompetanse på fiskehelse som en del av norsk fiskeri- og akvakulturbistand.

Forskning

Nesten halvparten av årsverkene innen forskning og utvikling ble utført innen Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde. Det er mye aktivitet knyttet til ulike infeksjonssykdommer. Gjennom satsingen på biosikkerhet bidrar Veterinærinstituttet med kunnskap for å redusere risiko for å introdusere smittestoffer til det enkelte oppdrettsanlegg, redusere tap dersom sykdom oppstår og å hindre videre spredning av smitte. Av Veterinærinstituttets fire strategiske instituttsatsinger er to innenfor Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde. Den ene omhandler infeksjonssykdommer hos fisk, mens den andre har som formål å utvikle verktøy og ny kunnskap for kontroll av lakselus i havbruksnæringen.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet mener departementet at Veterinærinstituttet har nådd målene for 2016. Samfunns- og næringslivsforskning AS gjorde høsten 2016 en analyse av den samfunnsøkonomiske verdien av Veterinærinstituttets innsats innen fiskehelse. Analysen viser at Veterinærinstituttets innsats bidrar til å ivareta store samfunnsverdier.

Prioriteringer 2018

Reduksjon av produksjonssvinn i havbruk skal prioriteres i 2018. Dette omfatter bl.a. effekten av nye behandlingsmetoder mot lakselus. Veterinærinstituttet skal bidra til å utvikle en omforent forståelse mellom ulike kunnskapsleverandører av hvordan svinn bør beregnes.

Kunnskapen knyttet til satsingen på biosikkerhet skal utvikles videre, inkludert forskning på lakselus.

Veterinærinstituttet skal i samarbeid med andre arbeide med metodeutvikling og teknologi for å redusere kostnader knyttet til overvåking, diagnostikk og sykdomsspredning.

Budsjettforslag

Tilskuddet skal dekke oppgaver innen forvaltningsstøtte (forskning, beredskap, diagnostikk, rådgivning og kartlegging av risikofaktorer) vedrørende helse hos fisk og andre akvatiske dyr, og enkelte områder innenfor sjømattrygghet.

Det foreslås en bevilgning på 57,9 mill. kroner på posten i 2018.

Post 72 Tilskudd til Nofima

Nofima AS er et av Europas største næringsrettede forskningsinstitutt som driver forskning og utvikling for havbruksnæringen, fiskerinæringen og land- og havbasert matindustri. Nofimas samfunnsoppdrag er å levere internasjonalt anerkjent forskning og løsninger som gir næringslivet konkurransefortrinn langs hele verdikjeden. Nofima har også kunder fra fôr- og ingrediensindustrien, farmasøytisk industri og offentlig forvaltning.

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter Statens eierandel på 56,84 pst. i selskapet. Selskapet har 375 ansatte per 1. mai 2017, fordelt på lokaliteter i ulike deler av landet. Hovedkontoret ligger i Tromsø.

Nofima blir finansiert ved tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, basisbevilgninger fra Norges forskningsråd, strategiske instituttprogrammer over Landbruks- og matdepartementets budsjett og langsiktige forsknings- og utviklingsprogram tildelt fra Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF). Nofima får også inntekter gjennom oppdrag fra norsk næringsmiddel- og sjømatnæring, farmasøytisk industri, forvaltningen, samt konkurranseutsatte prosjektbevilgninger fra bl.a. Norges forskningsråd og EU.

Hovedmål for tilskuddet

Departementets tilskudd til Nofima skal benyttes til forskning innenfor fiskeri og havbruk gjennom hele verdikjeden, fra produksjon til forbruk. Forskningen i Nofima skal bidra til å fremme kundenes konkurranseevne og stimulere til økt bearbeiding, råvaredifferensiering, jevnere råstofftilgang, nye driftsformer, produktutvikling og verdiskaping.

Forskningsvirksomheten skal fremme økt verdiskaping i sjømatnæringen. Tilskuddet skal underbygge dette målet, og skal finansiere aktiviteter innenfor følgende tre hovedområder:

- kunnskapsgrunnlag for å bidra til en effektiv fiskeri- og havbruksforvaltning
- forskning som fremmer bærekraftig verdiskaping i sjømatnæringen
- utvikle og utnytte infrastruktur gjennom kostnadseffektiv drift som muliggjør langsiktig forskning.

Tabell 4.19 Oversikt over Nofimas bruk av tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet i 2016

	(tall i 1000)
Leiekostnader for Havbruksstasjonen	15 103
Husleiestøtte	13 468
Infrastrukturstøtte Sunndalsøra	14 322
Leie avlsstasjon og drift av avlsprogrammet	33 281
Fangstbasert havbruk	4 200
Nasjonalt senter for marin bioprosessering (Bioteq)	3 500
Forskning og nyskaping	15 632
Sum	99 506

Resultater 2016

Rapporteringen er begrenset til bruken av tilskuddet på posten. For rapportering om utviklingen i selskapet vises det til selskapets årsrapport.

Størstedelen av tilskuddet til Nofima AS anvendes til drift av infrastruktur. Havbruksstasjonen i Tromsø eies av Universitetet i Tromsø og Nofima AS. Selskapet driver tre ulike forskningsanlegg: Fiskehelselaboratoriet, landanlegg og sjøanlegg. I tillegg drifter Havbruksstasjonen Senter for marin akvakultur med to avdelinger. Denne delen av virksomheten finansieres i sin helhet gjennom Torskeavlsprogrammet.

Torskeavlsprogrammet er videreført på et nivå som sikrer og utvikler det avlsmaterialet som er opparbeidet, men er samtidig tilpasset omfanget av kommersielt torskeoppdrett. Programmet følger en driftsplan der det foretas seleksjon og produksjon av familier til avlskjernen hvert tredje år. Ifølge instituttet er interessen for torskeoppdrett og etterspørselen etter torskeyngel stadig økende. Forskningen i 2016 har dreid seg om å forbedre og optimalisere produksjonen av yngel og torsk i merd.

Forskningsstasjon for bærekraftig akvakultur på Sunndalsøra er et landbasert forskningsanlegg med ferskvann, sjøvann og resirkulert vann. Hovedaktiviteten ved stasjonen er forskning innen områdene ernæring, fôr og foring, avl og genetik, nye arter, kvalitet, forebyggende helsearbeid og produksjonsteknologi og miljø. Det har vært høy aktivitet ved stasjonen i 2016. Stasjonen er bl.a. vert for CtrlAQUA, senter for forskningsdrevet innovasjon. Senteret skal legge grunnlaget

for utviklingen av fremtidens lukkede oppdrettskonsepter.

Ved Nasjonalt anlegg for marin bioprosesering, Biotep, kan bedrifter gjennomføre prøveproduksjon basert på sine egne prosesser og teknologi i samarbeid med Nofima. Den største leietakeren i 2016 var Calanus AS som produserer olje og proteinkonsentrat av raudåte.

Instituttet har i 2016 fokusert på kostnads-effektiv drift av instituttets forskningsinfrastruktur.

Nofima har i 2016 arbeidet med prosjekter for å fremme økt verdiskapning i sjømatnæringen gjennom markedsorientering, bedre utnyttelse av strategiske fortrinn og høyere grad av nyskaping.

Nofima gjennomfører årlig driftsundersøkelser i fiskeindustrien og har utarbeidet månedlige rapporter til Nærings- og fiskeridepartementet om status i torskefisket vinteren 2016. Det er også lagt vekt på forskning som bidrar til økt verdiskaping av restråstoff og forskning på sjømatkvalitet, inkludert evaluering av effekten av kvalitetstilsynet i Norges Råfisklag.

Nærings- og fiskeridepartementet er tilfreds med Nofimas måloppnåelse innenfor tilskuddet fra departementet.

Prioriteringer 2018

Nofima skal arbeide videre med å utvikle en kostnadseffektiv drift av selskapets forskningsinfrastruktur, med særlig fokus på forskningsstasjonen på Sunndalsøra og Havbruksstasjonen i Tromsø som inkluderer avlsstasjonen for torsk. Torskeavlsprogrammet skal videreføres i 2018 på dagens nivå. Havbruksforskningen skal bidra til utvikling av kunnskapsgrunnlaget for bærekraftig oppdrettsproduksjon.

Det er et mål å styrke evnen til omstilling og innovasjon og slik fremme konkurransekraften og verdiskapingen i sjømatindustrien og sjømatnæringen for øvrig. Nofima skal innenfor tilskuddet prioritere FoU-innsats som kan bidra til at det marine råstoffet anvendes på en bedre måte gjennom hele året.

Budsjettforslag

Tilskuddet skal dekke oppgavene som Nofima er gitt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Det foreslås en bevilgning på 103,7 mill. kroner i 2018.

Kap. 930 Design og arkitektur Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Tilskudd	71 700	71 700	70 100
	Sum kap. 0930	71 700	71 700	70 100

Post 70 Tilskudd

Stiftelsen Design og arkitektur Norge (DOGA), tidligere Norsk design- og arkitektursenter, skal fremme forståelse, kunnskap og bruk av design og arkitektur fra et næringsmessig og samfunnsmessig perspektiv. Hovedmålet for tilskuddet er at design- og arkitekturdrevet nyskaping skal bidra til å øke samlet verdiskaping. Dette skal gjøres gjennom å øke konkurranseevnen i næringslivet, fornye offentlig sektor og være en god design- og arkitekturpolitisk rådgiver for oppdragsgiver. Designdrevet innovasjonsprogram (DIP) er et virkemiddel i DOGA som skal stimulere norske bedrifter til økt bruk av design tidlig i innovasjonsprosessen. Tildelingskriteriene for DIP legger vekt på at selve prosjektet tar utgangspunkt i ide-

fasen, har brukerbehov som utgangspunkt og tar i bruk designkompetanse. Prosjektet skal også ha målbar effekt, være anvendelig for andre og inkludere formidling, i tillegg skal prosjektene som gis tilskudd også innfri krav til samarbeid og vurderes for addisjonalitet.

DOGA har 53 ansatte og er lokalisert i Oslo.

Resultater 2016

DOGA hadde i 2016 driftsinntekter på 86,8 mill. kroner, mot 89,5 mill. kroner året før. Av dette var 71,7 mill. kroner tilskudd fra Nærings- og fiskeridepartementet. Årsresultatet ble 1 495 kroner, mot 737 738 kroner året før.

Det er besluttet å legge ned datterselskapet DOGA Drift AS og innlemme virksomheten i stif-

telsen. Dette antas å bidra til forenkling av administrative prosesser og bedre ressursutnyttelse, tross noe merkostnader.

Økt konkurranseevne i næringslivet

Designrevet innovasjonsprogram (DIP) kan vise til god effekt på endring i innovasjonsnivå hos deltakerbedrifter, økt kompetanse om brukerbehov og at kompetansen inkluderes i bedriftenes innovasjonsprosesser. Når det gjelder spredningseffekter utover deltakerbedrifter er det behov for å gjøre egne målinger. Samarbeidet med eksisterende partnere og etablering av nye strategiske samarbeid med bl.a. utdanningsinstitusjoner, næringslivsorganisasjoner og nettverk, viser at DOGA delvis har lyktes med å oppnå spredningseffekt.

DOGA har jobbet med å videreutvikle priser og utmerkelser som anerkjenner vellykket bruk av design og arkitektur for bedre å synliggjøre læringen virksomheten har tilegnet seg gjennom design- og arkitekturprosjekter og bygge bro mellom de etablerte og nykommere innenfor fagbransjen.

Arbeidet med internasjonal profilering og eksport er styrket gjennom samarbeid med Innovasjon Norge og Utenriksdepartementet om undersøkelse av kreative næringers eksportpotensiale. Undersøkelsen peker på at Norge må gå fra produktorientering til en større grad av markedsorientering dersom næringene skal vokse. DOGA har også utarbeidet en ny strategi for virksomhetens internasjonale arbeid.

Fornye offentlig sektor

DOGA arbeider for å bidra til å fornye offentlig sektor og viser til at deres verktøy og virkemidler bidrar til å skape atferds- og beslutningsendringer i offentlige virksomheter. Prosjektene Levende lokaler og Barnetråkk jobber med kunnskapsspredning for å få bedre planleggingsprosesser i by- og stedsutvikling. Levende lokaler skal motvirke sentrumsdød gjennom å skape liv i tomme lokaler. Barnetråkk er et digitalt verktøy og undervisningsopplegg som bidrar til å sikre økt brukermedvirkning i planleggingsprosesser der barn er målgrupper. Barnetråkk har blitt implementert i 51 nye kommuner, som viser at programmet lykkes bra med kunnskapsspredningen.

Det har blitt igangsatt tre DIP-prosjekter rettet mot offentlig sektor. Prosjektene er en del av Tidstev-prosjektet og skal identifisere forbedrede tjenester som kan gi økt effektivitet og verdiska-

ping for brukerne. DOGA har også inngått samarbeid med Direktoratet for forvaltning og IKT om stimuleringsordningen for innovasjon og tjenstedesign der DOGA er bidragsyter innenfor tjenstedesign.

Gode design- og arkitekturpolitiske råd

DOGA har i 2016 arbeidet med å samle og tydeliggjøre sin rolle gjennom utvikling av strategier, implementering av mål- og resultatstyringssystem og utvikling av sin merkevare. Arbeidet med utvikling av ny merkevareplattform har bidratt til å styrke DOGAs posisjon som kompetansesenter for design og arkitektur i Norge og tydeliggjøre fagenes rolle i arbeidet for omstilling. DOGA har i 2016 hatt en porteføljegjennomgang for å vurdere hvilke aktiviteter som gir best effekt. Denne gjennomgangen bidrar inn i arbeidet med prioriteringer og videre strategiutvikling. Det nye navnet Design og arkitektur Norge skal på en bedre måte vise organisasjonens rolle og verdier.

Vurdering av måloppnåelse

Basert på senterets rapportering, mener departementet at DOGA nådde sine mål i 2016 uten vesentlige avvik. Senterets arbeid har bidratt til at næringsliv og offentlig sektor har fått økt kunnskap og kompetanse om bruk av design og arkitektur for økt innovasjon, effektivisering og verdiskaping.

Prioriteringer 2018

DOGA skal i 2018 prioritere aktiviteter og prosjekter som øker samlet verdiskaping gjennom å øke konkurranseevnen i næringslivet, fornye offentlig sektor og være en god design- og arkitekturpolitisk rådgiver. I tillegg skal DOGA skal i 2018 tydeliggjøre sine tjenester til næringslivet slik at disse blir relevant for flere. DOGA skal arbeide med å videreutvikle DIP og få tydeligere frem effektene av programmet ved målinger av resultater.

I tillegg skal DOGA videreutvikle sin strategi slik at DOGA styrker sin posisjon som tydelig og relevant samarbeidsaktør for øvrig virkemiddelapparat

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 70,1 mill. kroner i 2018. Tilskuddet skal benyttes til å dekke senterets driftskostnader, de ulike aktivitetene og DIP. I

2018 skal DOGA i vesentlig grad styrke DIP-programmet.

Kap. 935 Patentstyret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	247 909	237 301	252 940
	Sum kap. 0935	247 909	237 301	252 940

Oppgaver og mål

Patentstyret behandler søknader om industrielle rettigheter som patent, varemerke og design i Norge, innvilger slike rettigheter og fører register over dem. I tillegg er etaten et kompetansesenter for industrielle rettigheter. Patentstyret ivaretar også nasjonale og internasjonale forpliktelser som følge av norsk medlemskap i Det europeiske patentverket.

Patentstyrets virksomhet er regulert av lov om Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettigheter (patentstyrelova), og forskriften til denne.

Patentstyret er en del av det norske innovasjonssystemet. Gjennom å legge til rette for at norske bedrifter kan sikre seg inntjening av egen nyskaping, strategisk markedsføring og design skal etaten bidra til innovasjon og økt verdiskaping.

Patentstyret er lokalisert i Oslo og disponerte 241 årsverk i 2016.

Patentstyrets hovedmål er:

- Større bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomhet fra immaterielle verdier

De tilhørende delmålene er:

- Flere gode rettigheter
- Bedre bruk av immaterielle verdier

Patentstyret har tre roller: myndighetsrollen, pådriverrollen og oppdragsrollen. Myndighetsrollen omfatter aktiviteter etaten er pålagt å utføre i kraft av å være Norges registreringsmyndighet for industrielle rettigheter. Som pådriver skal etaten stimulere til økt beskyttelse og bedre bruk av immaterielle rettigheter. Oppdragsrollen omfatter rollen som tilbyder av markedstjenester.

Resultater 2016

Håndtering av søknader om patent, varemerke og design utgjør kjernen i de lovpålagte myndighetsoppgavene. Etaten bruker mesteparten av ressursene på å utføre dem. Rundt 93 pst. av etatens utgifter var knyttet til utføringen av disse i 2016. Andre pålagte oppgaver er behandling av visse typer klager, regelverksarbeid, internasjonalt arbeid og råd og bistand til departementer.

Aktiviteter knyttet til etatens pådriverrolle utgjorde ca. 3,5 pst. av ressursbruken i 2016.

Leveranser av informasjonstjenester gjennom etatens oppdragsrolle utgjorde omlag 3,8 pst.

Delmål 1: Flere gode rettigheter

For å kunne vurdere om Patentstyret når delmålet om flere gode rettigheter skal etaten rapportere på indikatorer og gi støttende analyser innenfor områdene *effektivitet*, *kvalitet* og *kundetilfredshet* i søknadsbehandlingen.

Effektivitet i saksbehandlingen

Patentstyret har som mål at den som søker om registrering av varemerke, skal få avgjort søknaden i løpet av tre til seks måneder. Ved utløpet av 2016 var saksbehandlingstiden om lag fire og en halv måned for varemerkesøknader som ble levert direkte til Patentstyret, og om lag tre og en halv måned for internasjonale utpekninger i Norge via Madridprotokollen.

Patentstyret har som mål at den som søker om registrering av design, skal få avgjort søknaden sin i løpet av to til tre måneder. I 2016 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid to måneder.

Patentstyret har som mål å levere en første uttalelse om hvorvidt en patentsøknad kan

Tabell 4.20 Ferdigbehandlede søknader per årsverk brukt på saksbehandling

År	2016
Varemerke	421
Design	600
Patent	79

påregnes å være patenterbar innen sju måneder for minst 95 pst. av alle søknadene som inngis til Patentstyret som første patentverk. Målet ble nådd i 2016, og Patentstyret rapporterer at de ligger best an blant de nordiske lands patentverk. Patentstyret har normalt brukt i underkant av 28 måneder på å ferdigbehandle førstesøknader, om lag på samme nivå som Det europeiske patentverket (EPO).

På grunn av nytt system for timeregistrering foreligger det ikke sammenlignbare tall for tidligere år. Patentstyret anslår at det for patentsøknader er en økning på om lag ti søknader per årsverk fra 2015 til 2016.

Kvalitet i saksbehandlingen

Resultatene fra Patentstyrets kvalitetsmålinger av sine fagområder viser at etaten oppfyller krav til riktig kvalitet i nærmere 95 pst. av utvalget for fagområdene samlet. Det er på nivå med fjoråret.

Tallet på klager til Klagenemnda for industrielle rettigheter (KFIR) har holdt seg på mellom 100 og 150 i flere år. I 2016 kom det inn 127 klager. Hoveddelen av klagenes gjaldt som tidligere år varemerker. Tallet er å anse som lavt når det sammenlignes med det årlige antallet på avgjørelser som fattes av etaten, som er på rundt 20 000.

Kundetilfredshet

Patentstyrets kundeundersøkelser viser at kundene stort sett er godt fornøyd med Patentstyrets tjenester. Etaten arbeider med å forbedre dialogen med kundene i søknadsprosessen og legge til rette for mer tilgjengelig informasjon.

Andelen patentsøknader fra norske søkere som først blir inngitt til Patentstyret kan si noe om hvor fornøyd søkerne er med søknadsbehandlingen. Over halvparten av de internasjonale patentsøknadene norske søkere leverer, har prioritet fra en norsk søknad, det vil si at søknaden først ble inngitt til Patentstyret. Det kan anses

som et uttrykk for høy tillit til kvaliteten til etatens arbeid.

Delmål 2: Bedre bruk av immaterielle rettigheter

Delmålet om bedre bruk av immaterielle rettigheter innebærer at Patentstyret har en rolle for at norske bedrifter har tilstrekkelig kunnskap og bevissthet om riktig bruk av immaterielle rettigheter. På den måten vil Patentstyret kunne gi bidrag til norske bedrifters lønnsomhet. Det er utfordrende å måle Patentstyrets direkte bidrag til dette delmålet, men etatens bidrag til kompetanseoverføring og bedriftenes modenhet innen immaterielle verdier og rettigheter (IR-modenhet) vil gi verdifulle indikasjoner på effektene av Patentstyrets arbeid for dette målet.

Kompetanseoverføring

Patentstyret la i 2016 fram en handlingsplan basert på etatens prioriteringsanalyse fra 2015. Målgruppene i handlingsplanen er universitets- og høyskolesektoren, virkemiddelaktører, næringslivsorganisasjoner, klynger og inkubatorer/næringshager.

Patentstyrets kundeundersøkelser viser at kursdeltagere vurderer nytten som høy og tilbakemeldingene på etatens kurs er positive. I tillegg er kundekontakt gjennom infosenteret, kundesenteret og saksbehandlere viktige ledd i kompetanseoverføringen. Det var en liten økning i kundetilfredshet om opplevd kompetanseoverføring i 2016.

IR-modenhet

Begrepet *IR-modenhet* sier noe om hvor bevisst bedriftene benytter seg av sine immaterielle rettigheter og verdier. Sentrale størrelser som kan gi en indikasjon på bedriftenes modenhet er bl.a. bruk av forundersøkelser av Patentstyrets søke- og varslings tjenester og tall for norske søknader til utlandet.

Bruken av forundersøkelser levert av Patentstyret økte med omtrent 15 pst. både for varemerke- og patentoppdrag i 2016. Det er de profesjonelle aktørene, dvs. patentfullmektig-byråene, som er Patentstyrets største kundedgruppe både på patent- og varemerkeområdet.

Økningen i søknader om industrielle rettigheter til utlandet som er levert av norske søkere har flatet ut de siste årene. I 2015 ble det levert 19 346 søknader til andre land fra norske søkere. Tall for 2016 fra Verdens immaterialrettsorganisa-

sjon (WIPO) forelå ikke på rapporteringstidspunktet I 2016 ble det levert 5 767 søknader i Norge.

Patentstyret bygde i 2016 videre på en tidligere gjennomført undersøkelse av IR-modenhet i norske bedrifter for en riktig prioritering av pådriveraktiviteter.

Vurdering av måloppnåelse

Nærings- og fiskeridepartementet er av den oppfatning at etatens måloppnåelse var god i 2016.

Prioriteringer 2018

Patentstyret skal i 2018 videreføre satsingene på en videre digitalisering av egne tjenester med sikte på økt kundevennlighet og effektivitet.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønn, pensjon, andre driftsutgifter og mindre investeringer. Det foreslås en bevilgning på 252,9 mill. kroner i 2018. Økningen fra saldert budsjett 2017 skyldes økt søknadsinngang, økte pensjonskostnader og en ytterligere digitalisering av etatens tjenester for økt brukervennlighet.

Kap. 3935 Patentstyret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Inntekter av informasjonstjenester	5 598	5 085	5 300
02	Inntekter knyttet til NPI	3 654	4 088	4 500
03	Gebyrer immaterielle rettigheter	78 827	72 003	82 000
	Sum kap. 3935	88 079	81 176	91 800

Patentstyret har både inntektsgivende og ikke-inntektsgivende aktiviteter. De inntektsgivende aktivitetene gir i hovedsak gebyrer og avgifter knyttet til søknadsbehandlingen, eller betaling for utførte tjenester.

Aktivitetene som ikke utløser brukerbetaling, er knyttet til delmålet om å bidra til bedre bruk av immaterielle rettigheter, og til å ivareta andre lov-pålagte oppgaver. Eksempler på slike aktiviteter er veiledning av søkere etter forvaltningsloven, bistand til offentlige myndigheter og store deler av rollen som informasjonsformidler.

Patentstyrets gebyr- og avgiftsinntekter fra bruk av etatens systemer for beskyttelse av industrielle rettigheter forutsettes over tid å være på samme nivå som utgifter til utøvelse av etatens myndighetsroller. Inntektene vil svinge fra år til år, avhengig av konjunktorene som påvirker etter-spørselen etter etatens tjenester.

Post 01 Inntekter av informasjonstjenester

Posten omfatter i hovedsak inntekter fra forundersøkelser til primært norske kunder, til markeds-

vilkår. Dette kan dreie seg om kartlegging av teknikkområder, om oppfinnelser kan patenteres eller varemerker registreres. Det foreslås en bevilgning på 5,3 mill. kroner i 2018.

Post 02 Inntekter knyttet til NPI

Posten omfatter inntekter fra oppdragsvirksomhet utført for Nordisk patentinstitutt. Det dreier seg om forundersøkelser for utenlandske kunder på patentområdet og granskning av internasjonale patentsøknader fra norske, danske, islandske og svenske patentsøkere. Det foreslås en bevilgning på 4,5 mill. kroner i 2018.

Post 03 Gebyrer immaterielle rettigheter

Posten omfatter inntekter fra gebyrer knyttet til Patentstyrets saksbehandling. Patentstyrets utgifter til utøvelse av myndighetsrollen går til behandling av patent-, varemerke- og designsøknader og fornyelse av slike rettigheter enkelte andre lov-pålagte oppgaver og utvikling av kunderettede elektroniske tjenester.

Det foreslås en bevilgning på 82 mill. kroner i 2018. Økningen fra saldert budsjett 2017 skyldes konjunkturforhold, hovedsakelig endringer i søk-

nadsinnngang, brukeradferd og øvrige utviklingstrekk.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
71	Avgifter immaterielle rettigheter	158 130	151 000	163 000
	Sum kap. 5574	158 130	151 000	163 000

Post 71 Avgifter immaterielle rettigheter

På posten føres inntekter fra avgifter knyttet til Patentstyrets søknadsbehandling. Det foreslås en bevilgning på 163 mill. kroner i 2018.

Posten omfatter de årlige fornyelsesavgiftene for å opprettholde beskyttelsen av patenter og de

tiårige fornyelsesavgiftene for å opprettholde et varemerke i en ny periode på 10 år. Økningen fra saldert budsjett 2017 avspeiler forventede endringer i etterspørselen etter de tjenestene som er knyttet til avgiftene. Prognosene baseres på tidligere søknadsinnngang, brukeratferd og øvrige utviklingstrekk.

Kap. 936 Klagenemnda for industrielle rettigheter

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	6 524	7 779	7 830
	Sum kap. 0936	6 524	7 779	7 830

Oppgaver og mål

Klagenemnda for industrielle rettigheter er et uavhengig statlig klageorgan som behandler klager på vedtak fattet av Patentstyret. Virksomheten er regulert av lov om Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettigheter (patentstyrelova) og forskriften til denne. Rasjonalet for å ha klagenemnda er å ha et faglig uavhengig organ som administrativ klageinstans på et så teknisk område som industrielle rettigheter før vedtak er å anse som endelige fra forvaltningens side og som deretter kan påklages videre til domstolene.

Klagenemnda er lokalisert i Oslo og sekretariatet disponerte seks årsverk i 2016. De fleste klagesakene behandles av paneler på tre eller fem medlemmer, vanligvis sammensatt av én fra nemndas ledelse og ellers eksterne nemndsmedlemmer, som utpekes i den enkelte sak. Det er totalt rundt 25 eksterne eksperter tilknyttet nemnda, fordelt på teknisk og juridisk område. Nærings- og fiskeridepartementet utnevner de

eksterne ekspertene for perioder på tre år av gangen, etter forslag fra nemnda.

Formålet med Klagenemnda er å behandle klager på vedtak fattet av Patentstyret etter patent-, varemerke- og designloven, dvs. i hovedsak avslag på og innvilgelse av søknader om patenter og varemerker, og i tillegg etter lov om planteforedlerrettigheter, foretaksnavneloven og edelmetallogen.

Nemndas mål er:

- Klagenemnda skal bidra til økt rettssikkerhet på området industrielle rettigheter.
- Klagenemnda skal være en anerkjent instans innenfor industrielle rettigheter.

Resultater 2016

Nemnda avviklet i 2016 flere patentsaker enn i de forutgående årene, men likevel ikke like mange som det som kom inn. Det skyldes at patentsaker er langt mer arbeidskrevende enn de andre typene saker, og at antallet innkommende

patentsaker økte i 2016. Klagenemnda har avholdt muntlige forhandlinger i én patentsak. Det er i 2016 reist fem søksmål mot avgjørelser fattet av nemnda.

Nemnda deltok i 2016 på en rekke nasjonale og europeiske videreutdanningstiltak for egne ansatte og eksterne medlemmer, og bidro aktivt til kompetansespredning på fagområdet sitt i form av foredrag med mer. De to lederne i nemnda deltar også i et europeisk nettverk for varemerkedommere.

Vurdering av måloppnåelse

Departementets vurdering er at Klagenemnda for industrielle rettigheter nådde sine mål i 2016. Departementet mener Klagenemnda har en for-svarlig og effektiv virksomhet, og er anerkjent blant brukerne.

Budsjettforslag

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter lønns- og pensjonsutgifter og kjøp av varer og tjenester. Det foreslås en bevilgning på 7,8 mill. kroner i 2018.

Kap. 3936 Klagenemnda for industrielle rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyrer	571	698	700
	Sum kap. 3936	571	698	700

Post 01 Gebyrer

Posten omfatter gebyrer fra bedrifter og personer som klager på Patentstyrets avgjørelser ved behandling av søknader om patent, varemerke, design og etter edelmetalloven, samt klager på avgjørelser om planteforedlerrettigheter og fore-

taksnavn fattet av henholdsvis Plantesortsnemnda og Foretaksregisteret. Klagegebyrene er satt lavere enn kostnaden med å behandle klagen. Grunnen til det er at terskelen for å klage på Patentstyrets vedtak ikke skal være for høy.

Det foreslås en bevilgning på 700 000 kroner i 2018.

Kap. 2421 Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
50	Innovasjon – prosjekter, fond	549 500	593 500	514 000
51	Tapsavsetning, såkornfond og koinvesteringsfond	44 625	37 200	37 200
53	Risikoavlastning, såkornfond og koinvesteringsfond	22 500	18 800	18 800
70	Basiskostnader	168 970	166 489	168 100
71	Innovative næringsmiljøer, <i>kan overføres</i>	109 367	116 500	126 600
72	Innovasjonskontrakter, <i>kan overføres</i>	311 757	278 700	278 700
73	Tilskudd til innkjøpskonsortium for kjøp av kraft, <i>kan overføres</i>	1 293		
74	Reiseliv, profilering og kompetanse, <i>kan overføres</i>	495 076	514 900	545 000

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
75	Marint verdiskapingsprogram, <i>kan overføres</i>	17 981		
76	Miljøteknologi, <i>kan overføres</i>	289 430	534 500	465 500
77	Tilskudd til pre-så Kornfond	99 301	50 000	50 000
78	Administrasjonsstøtte for distriktsrettede så Kornfond	4 400	4 400	3 400
80	Næringstiltak på Svalbard	3 074		
90	Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, <i>overslagsbevilgning</i>	45 365 000	41 900 000	48 500 000
95	Egenkapital, så Kornfond og koinvesteringsfond	127 500	106 300	106 300
	Sum kap. 2421	47 606 700	44 321 289	50 813 600

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017):

- post 50 ble redusert med 20 mill. kroner
- post 51 ble økt med 9,2 mill. kroner
- post 53 ble redusert med 18,8 mill. kroner
- post 70 ble økt med 2,5 mill. kroner
- post 95 ble økt med 26 mill. kroner

Oppgaver og mål

Innovasjon Norge er statens og fylkeskommunenes virkemiddel for å realisere verdiskapende næringsutvikling i hele landet.

Innovasjon Norges hovedmål er å utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling, og utløse regionenes næringsmessige muligheter. Av hovedmålet er det utledet tre delmål:

- flere gode gründere
- flere vekstkraftige bedrifter
- flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge er organisert som et særlovsselskap. Selskapets styre har et selvstendig ansvar for selskapets virksomhet og resultatene som oppnås. Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet eier 51 pst. av selskapet, mens fylkeskommunene til sammen eier 49 pst. I tillegg til hovedkontoret i Oslo har Innovasjon Norge i overkant av 20 kontor over hele landet og 34 utenlandskontor fordelt på 29 land. Ved utgangen av 2016 disponerte selskapet 693 årsverk, fordelt med 279 ved distrikts-

kontorene, 167 ved utenlandskontorene og 247 ved hovedkontoret.

Endringer i Lov om Innovasjon Norge om bl.a. begrensning av eiernes ansvar for selskapets forpliktelser, trådte i kraft 1. januar 2017. Begrensningen i eiernes ansvar for selskapets forpliktelser kan medføre behov for endrede føringer fra oppdragsgiverne til Innovasjon Norge. Disse føringene gis i de årlige oppdragsbrevene til selskapet. Lovendringene gir også styret noe endrede plikter og ansvar og stiller endrede krav til selskapets egenkapital. Dette ivaretas i den jevnlig eieroppfølgingen, herunder i form av vedtektsendringer på foretaksmøtet i 2017. I tillegg til utredningen av vedtektsendringene har departementet og fylkeskommunene som eiere hatt god dialog om den videre eieroppfølgingen. Innovasjon Norge forvalter virkemidler innenfor finansiering, kompetanse, profilering, nettverk og rådgiving. Selskapet skal kombinere virkemidler ut fra den enkelte kundes behov og har frihet til å utforme og prioritere virkemidler innenfor gitte budsjetttrammer. I tillegg skal selskapet forvalte virkemidlene i overensstemmelse med EØS-regelverket og føringer gitt i lov om Innovasjon Norge, gjennom Stortingets behandling av årlige budsjettproposisjoner og øvrige føringer fra oppdragsgiverne. Det vises til nærmere beskrivelse av selskapets virkemidler i boks 4.2.

Resultater 2016

Fordeling av midler

Tabell 4.21 viser fylkesvis fordeling av Innovasjon Norges tilsagn om tilskudd, lån og garantier over

Boks 4.2 Virkemidler i Innovasjon Norge over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett

Etablerertilskuddsordningen skal støtte gründere som har nye ideer med stort vekstpotensial. Tilskuddet kan brukes til å utvikle egen kompetanse, kjøpe kompetansetjenester av andre, tilpasse produktet eller tjenesten til markedet eller som sikkerhet for å innhente mer kapital.

Innovasjonskontrakter (tidligere kalt *FoU-kontrakter*) er tilskudd til forsknings- og utviklings-samarbeid mellom en leverandørbedrift og offentlig eller privat kunde. Samarbeidets formål skal være å utvikle et nytt produkt eller løsning som ikke tilbys i dagens marked.

Miljøteknologiordningen gir tilskudd til pilot- og demonstrasjonsprosjekter for å bidra til kommersialisering av innovative løsninger basert på miljøteknologi. Ordningen skal bidra til bærekraftig næringsvirksomhet i Norge og realisere Norges miljømål.

Lavrisikolån gis i hovedsak til prosjekter sammen med lån fra private banker på markedsmessige vilkår. Lavrisikolån brukes til å delfinansiere investeringer i bygninger, driftsutstyr, fiskefartøy og til investeringer i landbruket. Lånene bidrar til å utløse annen finansiering.

Innovasjonslån kan benyttes til delfinansiering av investeringsprosjekter som handler om nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling, hvor det er vanskelig å finne tilstrekkelig risikovilje for gjennomføring i det private kredittmarkedet.

Landsdekkende garanti kan tilbys i forbindelse med driftskreditt eller investeringslån, primært til små og mellomstore bedrifter.

Pre-så Kornfond skal delfinansiere og utløse privat investeringskapital til innovative bedrifter yngre enn fem år. Hver bedrift kan motta inntil 3 mill. kroner i tilskudd gjennom fondet. Private investorer, primært forretningsengler, skal delta med minst 50 pst. av kapitalen som investeres i hver enkelt bedrift. Det innebærer at bedriftene kan få tilført 2–6 mill. kroner. Ordningen er et supplement til Etablerertilskuddsordningen og såkornfondsordningene.

Så Kornfondsordninger skal bidra til å utløse privat kapital til investeringer i tidlig fase. Fondene skal tilby risikovillig kapital og relevant kompetanse. Fondene er privat drevet, og staten bidrar gjennom ansvarlige lån (fond opprettet i 2005 eller tidligere) eller egenkapital (fond opprettet i 2014 og senere) og risikoavlastning.

Investeringsfond for Nordvest-Russland og Investeringsfond for Øst-Europa kan benyttes til å delfinansiere investeringer som norske selskap gjør i Nordvest-Russland og Øst-Europa. 8. desember 2016 besluttet Stortinget at de to investeringsfon-

dene skal slås sammen til ett fond, at det skal lages et nytt mandat for det sammenslåtte fondet tilpasset dagens situasjon og at forvaltningen av fondet skal legges til et kompetent miljø i Nord-Norge med ankerfeste i Sør-Varanger. Det arbeides for at det sammenslåtte fondet skal være operativt i 2018.

Tilskuddsfond for næringssamarbeid med Nordvest-Russland bidrar til å tilrettelegge kommersielle prosjekter av stor betydning for næringssamarbeidet med regionen.

Bedriftsnettverk er et tilbud til små og mellomstore bedrifter som ønsker å etablere forpliktende samarbeid. Etter et vellykket forprosjekt kan deltakerbedriftene i et bedriftsnettverk gå videre til andre tjenester som omfattes av Program for klyngeutvikling.

Program for klyngeutvikling (*Norwegian Innovation Cluster*) skal bidra til å forsterke innovasjons- og fornyelsesevnen i regionale innovasjonsmiljøer gjennom økt samspill og samarbeid i næringslivet, og mellom næringsliv, kunnskapsmiljøer og offentlige utviklingsaktører. Programmet har tre nivåer: *Arena* omfatter klynger med nyetablerte og/eller umodne samarbeidsinitiativ. *Norwegian Centres of Expertise (NCE)* omfatter klynger med en etablert organisasjon med velutviklede tjenester, partnere og oppnådde resultater fra samarbeidsprosjekter. *Global Centres of Expertise (GCE)* skal bidra til økt verdiskaping og gi virksomhetene en bedre posisjon og gjøre dem mer attraktive innenfor globale verdikjeder. Det kan skje gjennom strategiske samarbeidsprosjekter.

Kompetanse og rådgiving: Innovasjon Norge tilbyr ulike kompetansetiltak for etablerere, ansatte og ledere i bedrifter, styremedlemmer eller ulike aktører og interessenter i regionale næringsutviklingstiltak. Selskapet tilbyr også rådgiving til enkeltbedrifter og grupper av bedrifter.

Profilering: Innovasjon Norge skal bidra til å profilere Norge som reisemål og stimulere til positiv utvikling av reiselivsnæringen. Selskapet skal også profilere norsk næringsliv og Norge som et attraktivt land å gjøre investeringer i.

Internasjonalisering: Innovasjon Norge tilbyr kurs rettet mot internasjonal forretningsutvikling for unge bedrifter. Arbeidet med internasjonalisering konsentrerer seg også om å formidle informasjon og kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold, utnytte internasjonale markedsmuligheter og utveksle teknologi og kunnskap.

Tabell 4.21 Geografisk fordeling av tilsagn over NFDs budsjett i 2016 (i 1 000 kr)

	Tilskudd ¹		Lån og garantier ²	
Østfold	45 291	3,8 pst.	29 250	0,9 pst.
Akershus	38 968	3,3 pst.	62 790	1,9 pst.
Oslo	90 781	7,6 pst.	134 850	4,1 pst.
Hedmark	14 396	1,2 pst.	113 745	3,4 pst.
Oppland	21 238	1,8 pst.	85 750	2,6 pst.
Buskerud	33 026	2,8 pst.	59 610	1,8 pst.
Vestfold	36 888	3,1 pst.	46 770	1,4 pst.
Telemark	77 031	6,5 pst.	37 490	1,1 pst.
Aust-Agder	18 175	1,5 pst.	19 625	0,6 pst.
Vest-Agder	57 156	4,8 pst.	117 370	3,5 pst.
Rogaland	145 008	12,2 pst.	142 700	4,3 pst.
Hordaland	161 951	13,6 pst.	337 450	10,2 pst.
Sogn og Fjordane	40 123	3,4 pst.	180 900	5,5 pst.
Møre og Romsdal	64 420	5,4 pst.	452 373	13,7 pst.
Sør-Trøndelag	137 636	11,6 pst.	419 139	12,7 pst.
Nord-Trøndelag	36 927	3,1 pst.	144 499	4,4 pst.
Nordland	33 652	2,8 pst.	527 450	15,9 pst.
Troms	18 438	1,5 pst.	159 696	4,8 pst.
Finnmark	2 157	0,2 pst.	241 082	7,3 pst.
Svalbard	13 688	1,1 pst.	400	0,0 pst.
Flere fylker/utland	103 663	8,7 pst.	0	0,0 pst.
Totalt	1 190 613		3 312 939	

¹ Tilskudd inkluderer ordinære tilskudd og støtteelementet i lån og garantier.

² Lån og garantier inkluderer lavrisikolån, landsdekkende innovasjonslån og garantier.

Kilde: Årlig rapportering til oppdragsgivere 2016 av Innovasjon Norge

Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Figur 4.14 og 4.15 viser hvordan disse midlene fordeler seg på ulike sektorer. Prosenttallene viser andelen av totalbeløpet til det enkelte fylke eller den enkelte sektor for henholdsvis tilskudd og lån og garantier.

Innovasjon Norges ordninger som finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, har i hovedsak ingen føringer knyttet til geografi eller sektor.

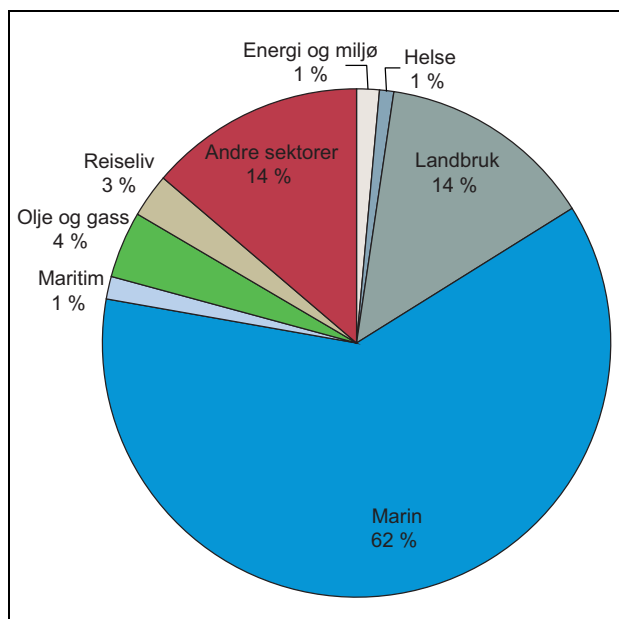
Låne- og garantiordningene er delt inn i tre hovedgrupper av virkemidler: landsdekkende lavrisikolån, innovasjonslån og garantier. Den landsdekkende lavrisikolåneordningen er åpen for alle

næringer, men en stor andel går til investeringer i fiskefartøyer og i landbruket. Lavrisikolån gis i hovedsak sammen med lån fra private banker på markedsmessige vilkår.

Rapportering på Innovasjon Norges ordninger der det ikke gis årlige bevilgninger, dvs. såkornfond og andre fondsordninger, er gitt i vedlegg 3.

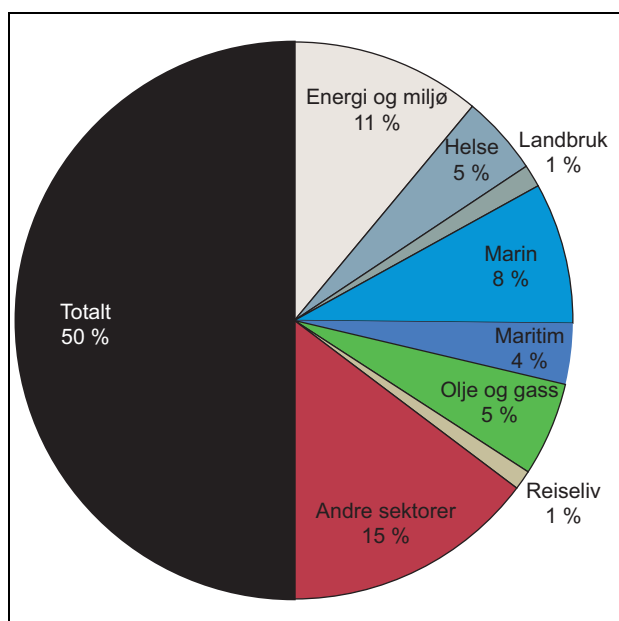
Effekter for hele selskapet

I 2016 ble det bevilget til sammen 3,7 mrd. kroner til Innovasjon Norge over budsjettene til flere departementer og fylkeskommuner. I tillegg dis-

Figur 4.14 Tilsagn om tilskudd i 2016 over NFDs budsjett fordelt på sektorer

ponerte selskapet en ramme for nye utlån på 3,3 mrd. kroner, hvorav 2,5 mrd. kroner gikk til landsdekkende lavrisikolån og 800 mill. kroner til landsdekkende innovasjonslån. Innovasjon Norge disponerte også en ramme for landsdekkende garantier på 40 mill. kroner. Selskapet ga tilsagn om distriktsrettede risikolån på oppdrag fra fylkeskommunene.

Figur 4.15 Tilsagn om lån og garantier i 2016 over NFDs budsjett fordelt på sektorer

Den etterfølgende resultatrapporteringen er i hovedsak basert på mål- og resultatstyringssystemet for selskapet, jf. beskrivelse i boks 4.3.

De følgende beregningene gjelder den samlede innsatsen fra Innovasjon Norge finansiert av alle oppdragsgivere:

- *Høyere omsetningsvekst*: Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har i gjennomsnitt nær 12,3 prosentpoeng høyere årlig vekst i omsetning enn sammenligningsgruppen.
- *Høyere produktivitetsvekst*: Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har i gjennomsnitt 2,2 prosentpoeng høyere årlig vekst i produktivitet enn sammenligningsgruppen.
- *Høyere vekst i verdiskaping*: Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt 6,2 prosentpoeng høyere årlig vekst i verdiskaping enn sammenligningsgruppen.

I tillegg til disse tre effektindikatorerne har Innovasjon Norge undersøkt følgende indikatorer for støttende analyser:

- *Høyere sysselsettingsvekst*: Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt 5,5 prosentpoeng høyere årlig vekst i antall ansatte enn sammenligningsgruppen.
- *Lik utvikling i lønnsomhet*: Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har ikke større vekst i lønnsomhet enn sammenligningsgruppen.

Effekter og resultater for oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet

Rapporteringen nedenfor omfatter tildelingene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett for 2016. Innovasjon Norge har i 2016 gitt tilsagn om tilskudd, lån og garantier på totalt 4,5 mrd. kroner. Av dette gikk 1,15 mrd. kroner (25 pst.) til gründere, definert som bedrifter ikke eldre enn tre år, og 3,3 mrd. kroner (73 pst.) til etablerte bedrifter. I tillegg kommer 95 mill. kroner (2 pst.) til bl.a. tilsagn til klynger, nettverk og flerbedriftsprosjekter og til administrasjonskostnader for Innovasjon Norge.

Tabell 4.23 viser differanse i ulike indikatorer for bedrifter støttet av Innovasjon Norge sammenlignet med likeartede foretak i samme periode som ikke mottok støtte. Tallene representerer forskjell i vekst målt i prosentpoeng. De to første radene i tabellen er tjenester finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Tjenesten lavrisikolån skilles ut i en separat analyse fordi dette er lån på markedsmessige vilkår og anses dermed ikke som støtte slik som de andre tjenestene. Den siste raden gjelder selskapets

Boks 4.3 Innovasjon Norges mål- og resultatstyringssystem

Mål- og resultatstyringssystemet setter overordnede mål og indikatorer for Innovasjon Norges virksomhet og gir sammen med støttende analyser og evalueringer en indikasjon på om selskapet når sine mål. Det kan også være et verktøy for å utvikle bedre og mer treffsikre virkemidler.

Metode

Måloppnåelse for delmålene er en indikator på om hovedmålet nås. Hvert av selskapets delmål har et sett styringsindikatorer til å vurdere måloppnåelse. Effekttindikatorerne skal vise virkninger på lengre sikt som ikke direkte kan knyttes til Innovasjon Norges bidrag, mens resul-

tatindikatorerne skal vise virkninger som Innovasjon Norge ønsker å påvirke direkte.

Statistisk sentralbyrå utfører de statistiske analysene for effekttindikatorerne for Innovasjon Norge ved å sammenligne indikatorerne for bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge med en sammenligningsgruppe, som er en gruppe av likeartede foretak som ikke har fått støtte. Resultatindikatorerne hentes fra Innovasjon Norge og fra kundeundersøkelser utført av Oxford Research. I tillegg suppleres effekt- og resultatindikatorerne med støttende analyser bestående av indikatorerne lønnsomhetsvekst og vekst i sysselsetting.

Tabell 4.22 Styringsindikatorer knyttet til delmålene

Delmål	Flere gode gründere	Flere vekstkraftige bedrifter	Flere innovative næringsmiljøer
Effekttindikatorer	Omsetningsvekst Produktivitetsvekst Vekst i verdiskaping Overlevelsesrate	Omsetningsvekst Produktivitetsvekst Vekst i verdiskaping	Omsetningsvekst Produktivitetsvekst Vekst i verdiskaping
Resultatindikatorer	Utvikling i utløsningsgrad Utvikling i Innovasjon Norges bidrag til kompetanse Innovasjonsnivå i prosjektene Risikovurdering i prosjektene	Utvikling i utløsningsgrad Utvikling i Innovasjon Norges bidrag til kompetanse Innovasjonsnivå i prosjektene Driftsrisiko i bedriftene	Samarbeid innad i næringsmiljøet og med eksterne bedrifter og kunnskapsmiljøer Mobilisere deltakere i næringsmiljøer

Indikatorerne legges også til grunn ved vurdering av måloppnåelse for hver enkelt av Innovasjon Norges virkemidler. Det fremgår av postomtalene hvilke delmål den enkelte ordningen

skal bidra til å oppnå. Prosjektene som støttes, skal være samfunnsøkonomisk lønnsomme, og bidraget fra Innovasjon Norge skal være utløsende for prosjektet.

samlede tjenester finansiert av alle oppdragsgivere.

Estimatene i tabellen indikerer at Innovasjon Norges oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet totalt sett bidrar til vekst i omsetning, verdiskaping og sysselsetting. For tilskudd, innovasjonslån og garantier er det noe høyere vekst i produktivitet enn blant sammenligningsgruppen, mens det ikke er grunnlag for å si at lavrisikolån

påvirker produktivitet. Det er ikke forskjell i lønnsomhetsvekst for bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge og sammenligningsgruppen.

Effekter på delmålnivå

Delmål 1: Flere gode gründere

Innovasjon Norge skal stimulere gründere og oppstartsbedrifter til å utnytte sine muligheter for

Tabell 4.23 Estimerte effekter fra 2016-rapportering for alle Innovasjon Norges delmål – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (prosentpoeng)

	Effektindikatorer			Støttende analyser	
	Vekst i omsetning	Vekst i verdiskaping	Vekst i produktivitet	Vekst i lønnsomhet	Vekst i sysselsetting
Tilskudd, innovasjonslån og garantier (NFD)	11,9 ¹	6,7 ¹	2,8 ¹	–	5,5 ¹
Lavrisikolån (NFD)	11,7 ¹	7,2 ¹	–	–	4,7 ¹
Selskapets samlede virkemidler	12,3 ¹	6,2 ¹	2,2 ¹	–	5,5 ¹

¹ Signifikant på 1 pst.-nivå, dvs, at det er mindre enn 1 pst. sannsynlighet for at forskjellen mellom gruppene er tilfeldig. Ikke signifikante resultater er markert med –.

Tabell 4.24 Effektindikatorer for gründere finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (prosentpoeng)

	Effektindikatorer			Støttende analyser	
	Vekst i omsetning	Vekst i verdiskaping	Vekst i produktivitet	Vekst i lønnsomhet	Vekst i sysselsetting
Gründere som mottok tilskudd, innovasjonslån eller garantier	19,5 ¹	8,0 ²	4,5 ³	–	7,1 ¹

¹ Signifikant på 1 pst.-nivå.

² Signifikant på 5 pst.-nivå.

³ Signifikant på 10 pst.-nivå.

Ikke signifikante resultater er markert med –.

vekst. Med gründere menes i denne rapporteringen foretak yngre enn tre år. Målet er ikke å etablere flest mulig bedrifter, men at flest mulig lovende nyetableringer utnytter sitt vekstpotensial. Selskapet prioriterer tre innsatsområder:

- Flere globale gründere
- Flere levedyktige oppstartsbedrifter
- Mer attraktivt å være gründer

Innovasjon Norges innsats overfor gründere ble betydelig styrket i 2016, bl.a. som følge av økte bevilgninger til det landsdekkende etablerertilskuddet og pre-såørnkapital. Innovasjon Norge prioriterer gründerbedrifter som har vekstambisjoner, betydelig potensial for internasjonal vekst og en innovativ forretningsidé.

I bevilgningene til Innovasjon Norge inngikk en ettårig omstillingspakke på 250 mill. kroner til næringsutvikling over hele landet. Av dette gikk 150 mill. kroner til å styrke innsats overfor gründere, fordelt med 50 mill. kroner til pre-såørnkapital og 100 mill. kroner til det landsdekkende etablerertilskuddet.

Tabell 4.24 viser at gründere som mottok tilskudd, innovasjonslån eller garantier fra Innova-

sjon Norge, har 19,5 prosentpoeng høyere omsetningsvekst, 8,0 prosentpoeng høyere verdiskapingsvekst og 4,5 prosentpoeng høyere produktivitsvekst enn sammenligningsgruppen. De støttende analysene viser at gründere som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har 2,3 prosentpoeng høyere vekst i antall ansatte enn sammenligningsgruppen. Gründere er dermed den kundegruppen i Innovasjon Norge som har størst mervækst i omsetning, verdiskaping, produktivitet og sysselsetting i forhold til sammenlignbare bedrifter.

Den siste effektindikatoren for delmålet er overlevelsesrate. Totalt sett er ca. 80 pst. av gründerne som har fått støtte fra Innovasjon Norge, fortsatt i drift fem år etter etablering. I snitt er overlevelsesraten fem år etter oppstart ni prosentpoeng høyere blant gründerne som fikk støtte enn blant sammenligningsgruppen. Innovasjon Norge skal gå inn i prosjekter med stort potensial, men som ikke hadde blitt gjennomført uten offentlig støtte. Dette er ofte prosjekter som private aktører vurderer å ha for høy teknologisk og kommersiell risiko. Dette kan forklare hvorfor det ikke er stor forskjell i overlevelsesrate.

Innovasjon Norges støtte er utløsende dersom prosjektet eller aktiviteten ikke ville blitt gjennomført i samme grad uten støtten. I følge kundeundersøkelsen har utløsningsgraden blant gründerne vært stabilt høy de siste årene. Resultatindikatorerne tyder på at Innovasjon Norges bidrag til kompetanse hos gründerbedriftene er stabilt høy. Videre viser analysene at ca. 88 pst. av gründerprosjektene som mottok støtte og ca. 75 pst. av gründerprosjektene som fikk tildelt innovasjonslån og garantier i 2016, bidrar til innovasjon som representerer noe nytt internasjonalt.

Risikoen i prosjektene som mottar støtte skal normalt være høy. For prosjekter som mottok tilskudd, ble de fleste vurdert å ha høy risiko, mens for innovasjonslån ble hovedvekten vurdert til å ha normal risiko. Dette har vært stabilt de siste årene.

Etablerertilskudd

I 2016 tildelte Innovasjon Norge 290,7 mill. kroner i landsdekkende etablerertilskudd til 1 093 gründerne, mot ca. 275 mill. kroner til 938 gründerne året før. Målgruppen er nystartede innovative bedrifter med stort potensial for verdiskaping og høye vekstambisjoner. Tilskuddet er delt inn i to faser. I 2016 endret selskapet navn på disse to fasene fra etablerertilskudd fase 1 og fase 2 til henholdsvis markedsavklaringsstilskudd og kommersialiseringstilskudd. Markedsavklaringsstilskuddet benyttes til å delfinansiere aktiviteter for å teste forretningsideen i markedet. Tilskuddet til bedrifter i kommersialiseringssfasen benyttes til å delfinansiere aktiviteter for videreutvikling av forretningsmodellen og kommersialisering. I 2016 ble samtlige søknader om etablerertilskudd behandlet hos Gründercenteret i Førde. Senteret ble opprettet i 2015 for å gi gründerne en mer effektiv og enhetlig saksbehandling.

Pre-så Kornkapital

Pre-så Kornordningen skal delfinansiere og utløse privat investeringskapital til innovative gründerbedrifter. I 2016 har ordningen tilført 100 mill. kroner til TTOer, inkubatorer og forretningsnettverk som skal investere midlene i oppstartsbedrifter sammen med minst like mye privat investeringskapital. I løpet av 2016 ble det investert totalt 233 mill. kroner i 49 oppstartsbedrifter gjennom pre-så Kornordningen, hvorav 61,5 mill. kroner var pre-så Kornkapital, mens 171,5 mill. kroner kom fra private investorer. Disse tallene

inkluderer pre-så Kornmidlene på 40 mill. kroner fra piloten i 2015.

Delmål 2: Flere vekstkraftige bedrifter

Innovasjon Norge skal bistå både nyskapende bedrifter med internasjonale ambisjoner og bredden av norsk næringsliv som arbeider for å sikre sin konkurransekraft og lønnsomhet.

I 2016 inngikk Innovasjon Norge avtaler med Det europeiske investeringsfondet (EIF) for å kunne tilby mer risikokapital til norske små- og mellomstore bedrifter. Selskapet inngikk to garantiavtaler om risikoavlastning. Den ene avtalen innebærer at EIF deler risikoen for tap på innovasjonslån, slik at Innovasjon Norge kan øke sine utlån uten å øke sin samlede risiko for tap. Den andre avtalen gjelder garantier Innovasjon Norge gir norske banker som gir lån til små- og mellomstore bedrifter. Gjennom avtalen deler EIF risikoen for tap, slik at Innovasjon Norge kan øke sitt volum av garantier.

Tabell 4.25 viser at foretak eldre enn tre år som har mottatt tilskudd, innovasjonslån og garantier i snitt har 6,1 prosentpoeng høyere vekst i omsetning og 4,2 prosentpoeng høyere vekst i verdiskaping enn sammenligningsgruppen. For årlig vekst i produktivitet er det ikke signifikante resultater, det er derfor ikke grunnlag for å si om det er forskjell i produktivitetsvekst for bedriftene som fikk støtte fra Innovasjon Norge og sammenligningsgruppen. De støttende analysene viser at etablerte foretak som har fått støtte fra Innovasjon Norge har 2,3 prosentpoeng høyere vekst i antall ansatte enn sammenligningsgruppen. Lønnsomhetsveksten er ikke signifikant og det er derfor ikke grunnlag for å si om det er forskjell i årlig vekst i lønnsomhet for bedriftene som mottok støtte fra Innovasjon Norge og sammenligningsgruppen.

Resultatindikatorerne for delmål 2 viser at 59 pst. av bedriftene som har fått støtte, rapporterer at Innovasjon Norge bidrar til økt kompetanse i bedriftene. Nivået har vært relativt stabilt de siste årene, med en jevn positiv utvikling. Videre rapporterte 73 pst. av bedriftene at støtten i stor grad har vært utløsende for prosjektet. Mer enn 90 pst. av tilskuddsmidlene til bedrifter eldre enn tre år og ca. 77 pst. av innovasjonslån og garantier er tildelt prosjekter som er innovative på et internasjonalt nivå. I alt 52 pst. av prosjektene som mottok tilskudd og 56 pst. av prosjektene som ble tildelt innovasjonslån og garantier i 2016, ble vurdert til å ha høy driftsrisiko.

Tabell 4.25 Effektindikatorer for foretak eldre enn tre år finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (prosentpoeng)

	Effektindikatorer			Støttende analyser	
	Vekst i omsetning	Vekst i verdiskaping	Vekst i produktivitet	Vekst i lønnsomhet	Vekst i sysselsetting
Tilskudd, innovasjonslån og garantier	6,1 ¹	4,2 ¹	–	–	2,3 ¹

¹ Signifikant på 1 pst.-nivå.

Ikke signifikante resultater er markert med –.

Internasjonalisering

Innovasjon Norge opplevde økt etterspørsel etter internasjonaliseringstjenestene i 2016. Over 850 bedrifter benyttet seg av utekontorenes internasjonale markedsrådgivningstjeneste, en økning på over 25 pst. fra 2015. Noe av økningen kan forklares i en forbedret rutine for registrering, men det har samtidig vært en reell økning i antall leveranser. Det var også økt etterspørsel etter kompetanse- og eksportprogrammet FRAM Marked og rådgivningstjenestene om internasjonale handelsregler og EØS. De to siste tjenestene er fra 2017 samlet i et nyopprettet Eksportsenter. I 2016 fortsatte Innovasjon Norge arbeidet med å harmonisere og forenkle internasjonaliseringstjenestene. Nettsiden «Sats Internasjonalt» ble utviklet og lansert sommeren 2016. Nettsiden har til hensikt å øke forståelsen for internasjonaliserings- og eksportprosessen, og skal bidra til å kvalifisere bedrifter og å gjøre dem klare for å motta tjenester fra uteapparatet. I 2016 gjennomførte Innovasjon Norge en større gjennomgang av sin tilstedeværelse i utlandet. På bakgrunn av denne gjennomgangen har selskapet besluttet å legge ned kontorene i Istanbul, Kuala Lumpur og St. Petersburg. Samtidig opprettes det nye kontorer i Dubai og München, og tilstedeværelsen i Stockholm og København styrkes. I 2016 åpnet Innovasjon Norge også et nytt kontor i Brussel, for å bedre kunne hjelpe bedrifter som søker finansiering fra EU.

Reiseliv

Innovasjon Norge har i 2016 arbeidet med å styrke markedsmulighetene for norske reiselivsaktører gjennom målrettet profilering av Norge som reisemål. Det ble gjennomført forbrukerkampanjer, bransjebearbeidelse og presseaktiviteter i prioriterte markeder. Nettsiden visitnorway.com ble offisielt relansert i 2016, der historie-

fortelling og bilde- og filmbruk står sentralt. Som en del av arbeidet med å styrke utviklingen av produkttilbudet i næringen, har Innovasjon Norge i 2016 gitt støtte til bedriftsnettverk, merkeordningen for bærekraftige destinasjoner og reiselivsrelaterte kurs.

Innovasjon Norge brukte 231,5 mill. kroner på sin reiselivssatsing i 2016. I tillegg ble det innvilget 346 mill. kroner i form av lån og tilskudd til bedrifter innenfor reiselivsnæringen.

Sjømat

Marint verdiskapingsprogram ble avviklet i 2015. Overførte midler ble i 2016 brukt til å finansiere felles internasjonale markedstiltak og nettverksprosjekt. Deler av programmet dekkes av andre ordninger i Innovasjon Norge.

Sjømatsektoren er en stor bruker av det generelle virkemiddelapparatet i Innovasjon Norge. Av de innvilgede beløpene i 2016 gikk omtrent 2,4 mrd. kroner til marin sektor. Den største delen, ca. 1,5 mrd. kroner er lån til flåteleddet, mens havbrukssektoren og sjømatindustrien mottok henholdsvis 460 og 430 mill. kroner i lån og tilskudd.

Delmål 3: Flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge skal stimulere bedrifter, kunnskapsmiljøer og offentlige aktører til samhandling for å forsterke evnen til innovasjon og omstilling. Selskapet skal forsterke samarbeidsrelasjonene i slike miljøer og igangsette aktiviteter som øker aktørenes nasjonale og internasjonale konkurransekraft. Disse tre innsatsområdene prioriteres:

- Mer innovative, dynamiske og internasjonalt orienterte næringsmiljøer
- Mer samarbeidsorienterte bedrifter
- Mer innovative og vekstkraftige regioner

Delmålet består av tjenesten Bedriftsnettverk og klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters.

Tabell 4.26 Effektindikatorer for foretak i klynger – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter

	Effektindikatorer			Støttende analyser	
	Vekst i omsetning	Vekst i verdiskaping	Vekst i produktivitet	Vekst i lønnsomhet	Vekst i sysselsetting
Foretak i klynger som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge	7,3 ³	7,3 ²	–	–	–

¹ Signifikant på 1 pst.-nivå.² Signifikant på 5 pst.-nivå.³ Signifikant på 10 pst.-nivå.

Ikke signifikante resultater er markert med –.

Klyngeprogrammet

Klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets og Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjetter. Programmet hadde i 2016 en ramme på om lag 143 mill. kroner til klyngeutviklingsprosjekter. Midlene kanaliseres til fire hovedaktiviteter: utvikling og drift av klyngen, innovasjonssamarbeid, kunnskapskoplinger og klynge-til-klynge-samarbeid. I 2016 besto klyngeprogrammet av tre Global Centres of Expertise (GCE), 15 Norwegian Centres of Expertise (NCE) og 21 Arena-klyngeprosjekter.

Tabell 4.26 viser effektindikatorerne for bedrifter som deltar i klyngeprogrammet. De estimerte effektene gjelder de første tre årene med deltakelse i klyngen. Effektanalysene viser at det er signifikante forskjeller i omsetning og verdiskaping mellom bedrifter som deltar i et klyngeprosjekt og en sammenligningsgruppe. De første tre årene en bedrift er med i et klyngeprosjekt, har den 7,3 prosentpoeng høyere omsetnings- og verdiskapingsvekst sammenlignet med bedriftene i sammenligningsgruppen.

Resultatindikatorer for klyngene viser at programmet bidrar til å etablere nye og forsterkede samarbeidsrelasjoner mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsmiljøer. I 2016 er det etablert et betydelig antall nye relasjoner, også internasjonalt. Resultatindikatorerne er positive og i overensstemmelse med resultater fra tidligere evalueringer/analyser.

Bedriftsnettverk

Tjenesten hadde en ramme på 48 mill. kroner til bedriftsnettverksprosjekter i 2016, hvorav 28 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Ved utgangen av 2016 var Bedriftsnett-

verk engasjert i 85 aktive prosjekter, sammenlignet med 73 året før. I 2016 involverte nettverket over 800 deltakerbedrifter.

En spørreundersøkelse viste at bedriftene har flest samarbeidsrelasjoner innenfor nettverket, men at de har også etablert strategisk og kommersielt prosjektsamarbeid med nye partnere utenfor bedriftsnettverket. I tillegg rapporterer bedriftene at de i økende grad etablerer kontakt med nye partnere i utlandet.

Økonomiske resultater

Selskapets inntekter kommer i all hovedsak fra offentlige bevilgninger og renteinntekter fra låneordningene. Innovasjon Norge har ikke noe økonomisk formål utover effektiv drift, men det er knyttet avkastningsmål og krav om egenkapital til enkelte av låne- og fondsordningene. Selskapets samlede driftskostnader var på 1 377,5 mill. kroner i 2016. Dette er en nominell reduksjon fra året før på 9,4 mill. kroner, eller 0,7 pst. Driftskostnadene består i hovedsak av selskapets administrasjonskostnader og kostnader knyttet til å produsere og gjennomføre de ulike ordninger og tjenester selskapet leverer til sine kunder. Utbetalte tilskudd o.l. inngår ikke i driftskostnadene.

Driftskostnadene i selskapet har gått ned i senere år samtidig som det er en økning i oppdragsmengden målt i offentlige bevilgninger og tilsagn om tilskudd og lån til bedrifter. Informasjonen for å følge opp om selskapet har en effektiv ressursbruk varierer i omfang og kvalitet for selskapets ulike tjenester. Forbedringsområder finnes særlig for selskapets aktiviteter ut over finansieringstjenestene. Departementet følger opp Innovasjon Norges arbeid med effektiv ressursbruk og selskapets arbeid for å bedre dokumentasjonen av dette.

Vurdering av måloppnåelse

Selv om det er usikkerhet knyttet til målingene av effekter og resultater, gir de overordnede resultatene fra mål- og resultatstyringssystemet en indikasjon på at oppdraget fra Nærings- og fiskeridepartementet har bidratt til positive resultater hos bedriftene som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge. Estimaten indikerer bl.a. at Innovasjon Norges oppdrag totalt sett bidrar til vekst i omsetning, verdiskaping, produktivitet og sysselsetting i de bedriftene som mottar støtte.

Nærings- og fiskeridepartementet mener resultatene fra mål- og resultatstyringssystemet sammen med annen rapportering og eksterne evalueringer indikerer at Innovasjon Norge har hatt tilfredsstillende måloppnåelse.

Prioriteringer 2018

Innovasjon Norge spiller en viktig rolle i omstillingen av norsk økonomi. Selskapet skal øke samlet verdiskaping gjennom å skape flere gode gründere, bidra til at Norge får stadig flere vekstkraftige bedrifter og sterkere innovative næringsmiljøer. Innovasjon Norge skal prioritere arbeidet med å effektivisere virksomheten, forbedre kundedialogen og arbeide for stadig bedre samarbeid med de andre virkemiddelaktørene for å sikre god utnyttelse av Statens ressurser.

Innovasjon Norge skal prioritere aktiviteter som gir størst mulig effekt for næringslivet.

Bevilgningene til de generelle ordningene til Innovasjon Norge er økt de siste årene. Åpne programmer med stor konkurranse om midler skal bidra til at de beste prosjektene får finansiering, og at arbeidskraften går til de mest produktive virksomhetene. Samtidig er også enkelte ordninger opprettet eller videreutviklet for å møte utfordringer der regjeringen ser at det trengs en særskilt innsats.

I 2018 skal Innovasjon Norge:

- Styrke tilbudet til pilot- og demonstrasjonsprosjekter fra marin og maritim sektor. Regjeringen foreslår en bevilgning på 30 mill. kroner som skal bidra til å redusere risikoen til private aktører som ønsker å realisere og kommersialisere ny teknologi.
- Selskapets satsing på klyngene. Mange norske virksomheter er små, og alene kan de mangle forskningskapasitet, nettverk, erfaring og kontakter som er viktig for å konkurrere nasjonalt og internasjonalt. Klyngene kan fungere som arenaer for samarbeid og konkurranse som setter virksomhetene i stand til å konkurrere

globalt med spisskompetanse og verdensledende teknologi. Regjeringen foreslår å styrke Innovasjon Norges arbeid med klyngene for å forsterke innovasjons- og fornyelsesevnen i regionale innovasjonsmiljøer.

- Styrke arbeidet med posisjonere Norge som et attraktivt land for internasjonale investorer og gründere. Regjeringen foreslår å styrke selskapets Invest in Norway-funksjon med 10 mill. kroner.
- Styrke arbeidet med å synliggjøre norske grønne løsninger for økt eksport og for å trekke internasjonale investorer til Norge, jf. omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Klima- og miljødepartementet.
- Regjeringens ambisjon er at Norge skal være en ledende havnasjon og den foretrukne partneren for samarbeid innen havbasert næringsliv og bærekraftig utnyttelse av ressursene i havet. OCED anslår at de havbaserte næringene vil doble bidraget sitt til den globale økonomien i 2030. Dette representerer store muligheter for norske havnæringer. Regjeringen foreslår å styrke Innovasjon Norge med 10 mill. kroner til en satsing for å styrke Norges profil som ledende havnasjon.
- Styrke arbeidet med å tilføre næringslivet relevant kompetanse for vekst i internasjonale markeder. Regjeringen foreslår å styrke selskapet med 10 mill. kroner til kompetanseprogrammet Globalt Vekstprogram for norske vekstbedrifter som vil satse internasjonalt. Programmet skal gi vekstbedrifter kompetanse om hvordan de skal innrette virksomheten for konkrete markeder.
- Styrke satsingen på innovative offentlige anskaffelser. Den nye Lov om offentlige anskaffelser, som trådte i kraft i 2017, åpner opp for tidlig dialog mellom oppdragsgiver og flere potensielle leverandører. Innovasjonspartnerskap er en ny prosedyre i regelverket, som er utviklet for å gi næringslivet en større rolle i offentlige innovasjonsprosesser. Stavanger kommune gjennomfører for tiden et første innovasjonspartnerskap, hvor midler avsatt til Innovasjonskontrakter (tidligere FoU-kontrakter) fra Innovasjon Norge brukes for å virke risikoreduserende på både kommune og leverandør. I statsbudsjettet for 2018 foreslås det at Innovasjon Norge skal utvide ordningen med Innovasjonskontrakter til å gjelde innovative anskaffelsesprosesser. Dette åpner for at støtten i større grad også kan gå til innkjøper, sammenlignet med tidligere.

- Selskapets arbeid for tilgang til risikokapital til innovative investeringer for vekst og omstilling. Som følge av Innovasjon Norges avtaler med Det europeiske investeringsfondet (EIF) kan selskapet øke sine utlån og garantier i 2018.

Budsjettforslag

Lån og garantier

Rammen for den landsdekkende innovasjonslåneordningen foreslås satt til 900 mill. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak XI, 1. Rammen for landsdekkende garantier foreslås økt til 80 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VIII, 1. Disse rammene foreslås i lys av Innovasjon Norges avtaler med Det europeiske investeringsfondet (EIF), som innebærer at selskapet kan øke sine utlån og garantier gjennom å dele risikoen for tap med EIF. Rammen for Innovasjon Norges lavrisikolåneordning foreslås videreført på samme nivå som i 2017 med 2,5 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak XI, 2.

Bestemmelsene i Lov om Innovasjon Norge § 9 sier at den enkelte oppdragsgiver er ansvarlig for at Innovasjon Norge kan ivareta forpliktelser knyttet til de låne- og garantiordningene som oppdragsgiveren har lagt til selskapet. I tråd med dette videreføres statens ansvar for forpliktelser knyttet til de låne- og garantiordningene som Innovasjon Norge opererer på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Særskilt om garantier

Innovasjon Norges garantiordning skal bidra til å nå delmålene om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Garantier kan gis for lån fra andre kredittinstitusjoner til realinvesteringer. Det kan også stilles garanti for driftskreditt.

Ordningen skal være selvfinansierende på kort og lang sikt ut over det som avsettes til tapsfond. Innovasjon Norge skal være simpel kausjonist, dvs. at garanti først forfaller når långiver kan dokumentere manglende betalingsevne hos låntaker og underliggende sikkerheter er realisert. Det skal normalt etableres en formell og reell risikofordeling på pro rata basis, vanligvis med en andel på 50 pst. på hver av partene. Innovasjon Norge kan i unntakstilfeller gi tapsgarantier på inntil 75 pst. så lenge risikopotensialet i totalporteføljen av garantier ivaretas. Garantiprovisjon skal normalt innbetales etterskuddsvis, minimum to ganger per år.

Garantiens omfang skal være entydig avgrenset med hensyn til maksimalt beløp og tids-

periode. Normalt skal det fastsettes en lineær nedtrapping av garantiansvaret for investeringslån i samsvar med forutsatt nedbetaling, uavhengig av faktisk nedbetaling. Garantiansvaret for driftskreditt vil normalt løpe i hele garantitiden. Dersom den underliggende låneavtalen endres, skal det innhentes samtykke fra Innovasjon Norge. Garantiavtalen skal inneholde klausul om endring av garantivilkår dersom lånegiver foretar renteregulering. Innovasjon Norge skal gis innsyn i alle nødvendige forhold for å sikre at prosjektet gjennomføres som forutsatt. Dersom en av partene ikke oppfyller vilkårene for tilsagnet, kan garantien sies opp.

Innovasjon Norge skal ha retningslinjer for behandling av krav om innfrielse av garantiansvar og behandling etter at garantien er innfridd, inkl. eventuell regress.

Dekning av administrasjonskostnader

Det er som tidligere år lagt opp til at kostnadene, inklusiv IT-investeringer, ved å forvalte tilskuddsordningene belastes innenfor rammen av bevilgningene til de enkelte ordningene, mens kostnadene ved å forvalte låneordningene dekkes av ordningenes rentemargin. Det er et potensial for å forbedre og effektivisere kundebehandlingen i Innovasjon Norge gjennom økt bruk av moderne IT-løsninger.

Post 50 Innovasjon – prosjekter, fond

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmålene om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Midlene skal i hovedsak disponeres til ordningen med landsdekkende etablerertilskudd og til avsetning til tapsfond knyttet til ordningen med landsdekkende innovasjonslån og den landsdekkende garantiordningen.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 30 mill. kroner for å støtte pilot- og demonstrasjonsprosjekter fra marin og maritim sektor. Midlene skal bidra til å redusere risikoen til private aktører som ønsker å realisere og kommersialisere ny teknologi. Midlene skal ses i sammenheng med eksisterende ordninger i virkemiddelapparatet, og Innovasjon Norge skal samarbeide med Norges forskningsråd om forvaltningen av midlene.

Det foreslås i tillegg avsatt 55 mill. kroner til selskapets bioøkonomiordning, som er en videreføring av nivået i 2017. Midlene skal legge grunnlag for økt verdiskaping i biobaserte næringer

gjennom en markedsorientert og bærekraftig utnytting av bioressursene, herunder innovativt bruk av tre.

Det foreslås avsatt 30 mill. kroner til kondemnerings- og innovasjonslåneordningen for grønn fornyelse av skip i nærskipsfart i 2018. Målet med ordningen er å bidra til at eldre skip i norske farvann skrapes og erstattes med skip som har vesentlig bedre miljøprofil. Det er foretatt endringer av kriteriene for tilsagn om tilskudd for at flere kan søke ordningen. Endringene innebærer blant annet at flaggkravet er erstattet med krav om norsk eierskap i 12 måneder, og at ordningene kan benyttes til kjøp av skip i annenhåndsmarkedet.

I 2017 ble bevilgningen på posten økt med 100 mill. kroner til tapsavsetning for innovasjonslån som del av den ettårige tiltakspakken mot ledighet. For 2018 foreslås en samlet bevilgning på 514 mill. kroner i 2018. Det er en reduksjon på 79,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2017.

Post 51 Tapsavsetning, såkornfond og koinvesteringsfond

Bevilgningen under posten skal brukes til å dekke avsetninger til tapsfond for et nytt landsdekkende såkornfond for IKT-næringer.

Såkornfondene er en statlig ordning hvor statens interesser er forvaltet av Innovasjon Norge. Det er derfor en underliggende forutsetning at tap utover tapsfond ikke skal belaste Innovasjon Norges regnskap og egenkapital.

Det foreslås en bevilgning på 37,2 mill. kroner i 2018.

Post 53 Risikoavlastning, såkornfond og koinvesteringsfond

Bevilgningen under posten skal brukes til risikoavlastning for private investorer i et nytt landsdekkende såkornfond for IKT-næringer.

Hensikten med risikoavlastningen er å utløse privat kapital til investering i tidlig fase av bedrifters liv gjennom såkornfondene

Det foreslås en bevilgning på 18,8 mill. kroner i 2018.

Post 70 Basiskostnader

Formålet med bevilgningen er å sette Innovasjon Norge i stand til å oppfylle rollen som en samarbeidspartner og premissleverandør for næringslivet og offentlige myndigheter. Innovasjon Norge

skal bidra med kunnskap og faglige innspill til nasjonale og regionale myndigheter på bakgrunn av sitt nettverk og kunnskap om næringslivet og bedriftenes utfordringer og rammebetingelser. Innovasjon Norge skal bruke sin kompetanse til å gi bedrifter i Norge og norske bedrifter i utlandet et godt og effektivt tilbud som bidrar til å oppfylle selskapets mål. Innovasjon Norges kostnader til administrasjon og gjennomføring skal dekkes av den enkelte oppdragsgiver med unntak av selskapets basiskostnader og kostnader spesifisert i budsjettforslaget for 2018. Basiskostnadene omfatter:

- direkte personalkostnader for administrerende direktør, lederne ved distriktskontorene og lederne ved utekontorene, med unntak av utekontorer som er dedikert særskilte ordninger
- honorar til styret og valgkomiteen
- en grunnkapasitet til å ta imot henvendelser ved distriktskontorene
- strategiarbeid og virksomhetsstyring som ikke er knyttet til særskilte oppdrag
- styringsdialog med eierne
- innspill til nasjonal og regional politikkutforming
- deltakelse i utviklingsprosesser på nasjonalt og regionalt plan
- fysisk og digital infrastruktur knyttet til funksjoner som dekkes av basiskostnadene

For 2018 foreslås en bevilgning på 168,1 mill. kroner til basiskostnader, inkludert 1,5 mill. kroner for å dekke Innovasjon Norges utgifter til forvaltningen av det statlige koinvesteringsfondet for Nord-Norge.

Post 71 Innovative næringsmiljøer, kan overføres

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmål 3 om flere innovative næringsmiljøer.

Posten skal finansiere nettverks- og klyngetjenester, som bedriftsnettverktjenesten og klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters. Begge programmene finansieres sammen med midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Bevilgningen skal brukes til å videreføre selskapets aktiviteter som fremmer gründere i klyngeprogrammet, som en del av satsingen Møteplasser for vekst fra regjeringens gründerplan *Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*

Bevilgningen foreslås styrket med 10 mill. kroner til klyngeprogrammet. Styrkingen er en opp-

følging av regjeringens strategi for eksport og internasjonalisering, *Verda som marknad*.

Det foreslås en bevilgning på 126,6 mill. kroner til klynge- og nettverksprogrammer for 2018.

Post 72 Innovasjonskontrakter, kan overføres

Formålet med Innovasjonskontrakter (tidligere kalt FoU-kontrakter) er å bidra til å oppfylle Innovasjon Norges delmål om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Det foreslås en bevilgning på 278,7 mill. kroner i 2018. Videre foreslås det at Innovasjon Norge skal utvide ordningen med Innovasjonskontrakter til å gjelde innovative anskaffelsesprosesser. Dette åpner for at støtten i større grad også kan gå til innkjøper, sammenlignet med tidligere.

Det forutsettes at en nødvendig del av bevilgningen benyttes til å dekke tilsagn gitt i 2017, jf. tilsangsfullmakten på posten. Det foreslås at tilsagnsfullmakten på 400 mill. kroner under ordningen videreføres i 2018, jf. forslag til vedtak VI, 1. Det foreslås at Innovasjon Norge skal utvide sin støtte til innovasjonspartnerskap gjennom ordningen.

Post 74 Reiseliv, profilering og kompetanse, kan overføres

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmålene om flere gode gründere, flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer.

Det foreslås en bevilgning på 545 mill. kroner i 2018.

Reiseliv

Det foreslås å sette av 231,5 mill. kroner til reiselivsformål i 2018. Midlene skal primært benyttes til å styrke markedsmulighetene for norske reiselivsaktører gjennom langsiktig merkevarebygging, profilering, operative markedstiltak og tilrettelegging for salg.

Kompetansetjenester og annen profilering

Det foreslås å sette av 313,5 mill. kroner til Innovasjon Norges kompetansetjenester og annen profilering i 2018. Posten finansierer en stor del av Innovasjon Norges internasjonale virksomhet. Innovasjon Norge skal videreføre sin rolle som kontaktpunkt for Enterprise Europe Network

(EEN) i 2018. Bevilgningen skal finansiere programmene Vekst og Møteplasser for vekst presentert i regjeringens gründerplan *Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*. Vekst er et mobiliseringstiltak for å fremme lovende gründere med flerkulturell bakgrunn, lovende kvinnelige gründere og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründere. Møteplasser for vekst inneholder kompetansetjenester og nettverkstjenester rettet mot gründere.

Som en del av oppfølgingen av regjeringens strategi *Verda som marknad* om eksport og internasjonalisering, foreslås følgende satsinger innenfor bevilgningen:

- 10 mill. kroner til etablering av Globalt vekstprogram. Ordningen skal gi vekstbedrifter kompetanse om hvordan de skal innrette virksomheten for å lykkes bedre i internasjonale markeder.
- 10 mill. kroner for å styrke Innovasjon Norges Invest in Norway-funksjon. Funksjonen skal tilrettelegge for internasjonale investeringer i Norge og posisjonere Norge som et attraktivt land for investorer og talenter.
- 10 mill. kroner til selskapets arbeid for å styrke Norges profil som en ledende havnasjon.

Post 76 Miljøteknologi, kan overføres

Innovasjon Norges miljøteknologiordning skal bidra til å oppfylle delmål 2 om flere vekstkraftige bedrifter.

Målgruppen for ordningen er bedrifter i hele landet som skal sette i gang pilot- og demonstrasjonsprosjekter. Prosjektene skal være bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme, og bidraget fra Innovasjon Norge skal være utløsende for prosjektene.

I 2017 ble det videreført en bevilgning på 30 mill. kroner som del av den ettårige tiltakspakken mot ledighet. For 2018 foreslås en bevilgning på 465,5 mill. kroner i 2018. Det forutsettes at en nødvendig del av bevilgningen benyttes til å dekke tilsagn gitt innenfor tilsagnsfullmakten på 550 mill. kroner for 2017. Det foreslås at tilsagnsfullmakten på 550 mill. kroner under ordningen videreføres i 2018, jf. forslag til vedtak VI, 1.

Post 77 Tilskudd til pre-så Kornfond

Formålet med ordningen er å delfinansiere og utløse private egenkapitalinvesteringer i bedrifter i pre-så kornfasen. Bedrifter som blir finansiert må være yngre enn fem år og kvalifisere som innovative etter definisjonene i gruppeinntaket for statsstøtte. Gjennom ordningen kan bedrifter direkte

Tabell 4.27 Innovasjon Norges utlånsportefølje

	(i mill. kr)	
Låneordning	31. desember 2016	30. juni 2017
<i>Innovasjonslåneordningen:</i>		
Landsdekkende innovasjonslån	1 554,1	1 641,3
Distriktsrettede risikolån	1 185,7	1 279,8
Miljøfondslån	6,0	5,4
Sum innovasjonslåneordningen	2 745,8	2 926,5
<i>Lavrisikolåneordningen:</i>		
Ordinære lavrisikolån inklusiv gamle grunnfinansieringslån	3 801,3	3 727,8
Grunnfinansieringslån til fiskeriformål	5 558,4	5 653,0
Lavrisikolån til landbruksformål	4 338,2	4 291,6
Lån til landbruksformål gitt før 2001	305,4	269,0
Sum lavrisikolåneordningen	14 003,3	13 941,4
Sum utlån	16 749,1	16 867,9

De sentrale låneordningene til Innovasjon Norge er lavrisikolån og innovasjonslån.

tilføres egenkapital på inntil 3 mill. kroner. Private investorer skal delta med minst 50 pst. av totalkapitalen som tilføres. Ordningen forvaltes av teknologioverføringskontorer (TTOer), inkubatorer og forretningsenglenettverk som Innovasjon Norge velger ut basert på konkurranse.

Det foreslås en bevilgning på 50 mill. kroner i 2018.

Post 78 Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond

Formålet med ordningen er å dekke deler av administrasjonskostnadene i enkelte av de distriktsrettede såkornfondene og på den måten redusere kostnadene for de private investorene. Støtten skal bidra til å opprettholde regionale forvaltermiljøer med kompetanse innen såkorninvesteringer. Støtten utbetales fra det tidspunktet fondene er operative og skal ikke utgjøre mer enn 50 pst. av det enkelte fonds totale forvaltningskostnader på årsbasis. Midlene skal fordeles likt mellom de operative fondene. Støttetaker er fondene og ikke forvaltningsselskapene.

Det foreslås en bevilgning på 3,4 mill. kroner til administrasjonsstøtte til distriktsrettede såkornfond i 2018. Dette innebærer en reduksjon på 1,1 mill. kroner fra 2017, som skyldes at administrasjonsstøtten for ett av såkornfondene opphører som følge av at forvaltningen av fondet har flyttet.

Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, overslagsbevilgning

For å finansiere egen utlånsvirksomhet foretar Innovasjon Norge innlån i statskassen til valgfri løpetid og med en rentesats som tilsvarende rente på statspapirer med tilsvarende løpetid. Innlån fra statskassen budsjetteres under kap. 2421, mens avdrag/tilbakebetaling og låneprovisjon til staten på 0,4 pst. p.a. budsjetteres under kap. 5325. Innlån og avdrag bruttoføres, dvs. at beløpene utgifts- og inntektsføres hver gang selskapet tar opp eller tilbakebetaler et lån. Bevilgningene vil variere mer som følge av hvor hyppig innlånene refinansieres enn som følge av endringer i utlånsvolumet. Løpetiden på innlånene kan variere fra to måneder til flere år. Rentene som Innovasjon Norge betaler på innlån, inntektsføres under kap. 5625. Selv om det er felles poster i statsbudsjettet for finansiering av Innovasjon Norges ulike låneordninger, er det en forutsetning at ordningene holdes regnskaps- og rapporteringsmessig adskilt.

Tabell 4.27 viser Innovasjon Norges utlånsportefølje fordelt på ulike typer ordninger ved utgangen av 2016 og per 30. juni 2017.

Innovasjonslån

Innovasjonslåneordningen skal bidra til å nå delmålene om flere gode gründere og om flere vekst-

kraftige bedrifter. Denne kategorien lån omfatter distriktsrettede risikolån og landsdekkende innovasjonslån, hvor sistnevnte inngår i Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde. Miljøfondslån i tabellen er under utfasing, og det gis ikke nye lån knyttet til denne ordningen.

Den landsdekkende innovasjonslåneordningen omfatter ansvarlige lån, gjeldsbrevslån og pantelån. Risikoprofilen bestemmes av størrelsen på tapsfond og ordningens tilhørende bevilgning til tapsavsetninger. Det foreslås at innovasjonslåneordningens utlånsramme settes til 900 mill. kroner, jf. forslag til vedtak XI, 1.

Tapsfondet skal dekke bokførte tap som følge av konstaterte tap og endringer i spesifiserte tapsnedskrivninger og ha dekning for påregnelige slike tap i lånenes løpetid. Innovasjon Norge har ansvar for å fylle opp tapsfondet for landsdekkende innovasjonslån med midler fra bevilgningen under post 50 slik at det til enhver tid gjenspeiler den reelle risikoen i porteføljen. Dersom tapsfondet avviker negativt fra vurdert risiko med mer enn 10 prosentpoeng, skal tapsfondet fylles opp inntil avviket er innenfor denne grensen. Som følge av at det har påløpt mindre tap enn forventet for innovasjonslåneordningen og den landsdekkende garantiordningen de siste årene, er det bygd opp en overdekning i tapsfondet for ordningene.

Lavrisikolån

Lavrisikolåneordningen skal primært bidra til å nå delmålet om flere vekstkraftige bedrifter, men kan også bidra til delmålet om flere gode gründere.

Det foreslås at rammen for nye lavrisikolån videreføres på samme nivå i 2018 som i 2017, dvs.

med 2,5 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak XI, 2. Administrasjonskostnadene knyttet til ordningen skal dekkes av rentemarginen.

Bevilgningen skal dekke Innovasjon Norges brutto innlån for samtlige lånetyper under innovasjons- og lavrisikolåneordningene i 2018. Bevilgningen dekker også refinansiering av tidligere opptatte innlån for ordningene. Det foreslås en total innlånsbevilgning på 48,5 mrd. kroner for 2018. Anslaget på brutto innlånsvolum er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Post 95 Egenkapital, såkornfond og koinvesteringsfond

Såkornfond skal bidra til å utløse privat kapital til investeringer i tidlig fase, gjennom å tilby risikovillig kapital og relevant kompetanse.

Det foreslås å opprette et nytt landsdekkende såkornfond for IKT-næringer på minimum 250 mill. kroner i statlig og privat kapital. Midlene på posten skal benyttes til egenkapital i et slikt fond.

Fondet må være innen rammen av statsstøtteregulverkets begrensninger. Det vises til Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer på statsbudsjettet for 2017*, hvor det redegjøres for at den vedtatte innretningen av fondet må godkjennes av EFTAs overvåkingsorgan, ESA, på grunn av fondets størrelse og bransjereetting. Fondet kan ikke opprettes før dette er avklart, noe som vil kunne ta noe tid.

Det foreslås en bevilgning på 106,3 mill. kroner i 2018.

Kap. 5325 Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
50	Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning	6 655	32 500	5 000
56	Tilbakeføring av tapsfondsmidler fra distriktsrettet låneordning	48 100		
70	Låneprovisjoner	59 616	59 000	60 000
90	Avdrag på utestående fordringer	45 170 000	41 400 000	47 900 000
91	Tilbakeført kapital, såkornfond	41 590	10 000	10 000
	Sum kap. 5325	45 325 961	41 501 500	47 975 000

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017):

- post 50 ble økt med 26,2 mill. kroner
- post 91 ble økt med 148,9 mill. kroner
- ny post 51 Tilbakeføring av tapsfonds- og risikoavlastningsmidler, såkornfond, ble bevilget med 67,125 mill. kroner

Post 50 Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning

Midlene som blir bevilget på kap. 2421, post 50, blir overført til en særskilt fondskonto i Norges Bank og samtidig belastet i statsregnskapet. Midler som ikke bindes opp ved tilsagn i løpet av året, skal tilbakeføres i påfølgende budsjettermin. Videre skal annullerte eller reduserte tilsagn om tilskudd tilbakeføres etter utgangen av det tredje året etter at tilsagnet er gitt.

Det foreslås en bevilgning på 5 mill. kroner til tilbakeføring i 2018. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Post 70 Låneprovisjoner

Det vises til omtale av innlånssystemet for Innovasjon Norge under kap. 2421, post 90. Provisjonen beregnes og innbetales etter utgangen av året. Selskapet skal betale en låneprovisjon på 0,4 pst. p.a. for innlån fra statskassen. Det foreslås en bevilgning på 60 mill. kroner i 2018 som provisjon for innlånene i 2017. Anslaget er usikkert, og

regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

Posten omfatter avdrag på de innlånene Innovasjon Norge har tatt opp i statskassen. Det vises til nærmere omtale av innlånssystemet under kap. 2421, post 90. Det foreslås en bevilgning på 47,9 mrd. kroner i 2018. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Post 91 Tilbakeført kapital, såkornfond

Det er i utgangspunktet forutsatt at lånene til såkornfondene som er etablert i perioden 2006–2009, skal tilbakebetales etter 15 år, men det kan betales tilbake avdrag på tidligere tidspunkt. Tilbakebetalingene kommer som følge av avhendinger av porteføljeselskaper. Når midlene blir tilbakebetalt til Innovasjon Norge, blir de plassert på en ikke rentebærende konto i Norges Bank. Det er lagt opp til at midlene tilbakeføres til statskassen året etter at de er tilbakebetalt til Innovasjon Norge.

Ved utgangen av 2016 hadde Innovasjon Norge fått tilbakeført til sammen 154,8 mill. kroner, av dette ca. 31,4 mill. kroner i 2016. I 2017 venter Innovasjon Norge å motta ytterligere forskuddsinnbetalinger. På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner i 2018. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Kap. 5625 Renter og utbytte fra Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
80	Renter på lån fra statskassen	142 938	90 000	170 000
81	Rentemargin, innovasjonslånordningen	24 417	30 000	20 000
85	Utbytte, lavrisikolånordningen	189 179	105 000	100 000
86	Utbytte fra Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa	3 105	500	
	Sum kap. 5625	359 639	225 500	290 000

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017):

- post 80 ble økt med 50 mill. kroner
- post 81 ble redusert med 4,4 mill. kroner
- post 85 ble økt med 52,6 mill. kroner
- post 86 ble redusert med 0,5 mill. kroner

Post 80 Renter på lån fra statskassen

Innovasjon Norge foretar innlån fra statskassen til valgfri løpetid og en rentesats som tilsvarende renten på statspapirer med samme løpetid for å finansiere sine utlån. Det vises til nærmere omtale av innlånssystemet under kap. 2421, post 90. Det foreslås en bevilgning på 170 mill. kroner i 2018. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Post 81 Rentemargin, innovasjonslåneordningen

Renten på innlån fra statskassen for å finansiere Innovasjon Norges utlån under innovasjonslåneordningen følger renten på statspapirer med tilsvarende løpetid. Ordningens administrasjonskostnader dekkes innenfor rentemarginen. Netto-beløpet, etter at administrasjonskostnadene er dekket, skal tilbakeføres til statskassen. Netto rentemargin for regnskapsåret 2017 med utbeta-

ling i 2018 foreslås budsjettert med 20 mill. kroner. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Post 85 Utbytte, lavrisikolåneordningen

Lavrisikolåneordningen skal drives på kommersielle vilkår. Innovasjon Norge bør ha tilsvarende minstekrav og bevaringsbuffer som private banker. Derfor ble kravet til egenkapitalandel for ordningen økt fra 8,0 til 10,5 pst. i 2015. Alt overskudd skal tilbakeføres staten så lenge målet om egenkapitaldekning er nådd. Innovasjon Norge budsjetterer med et resultat for ordningen på om lag 100 mill. kroner for regnskapsåret 2017. På dette grunnlag foreslås en bevilgning på 100 mill. kroner i 2018. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Post 86 Utbytte fra Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa

Det vises til omtale under programkategori 17.30 av oppfølgingen av Stortingets vedtak nr. 115 (2016–2017) om å slå sammen Investeringsfond for Nordvest-Russland og Investeringsfond for Øst-Europa. Det forventes ikke utbytte til staten fra det sammenslåtte fondet i 2017. Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet i 2018.

Kap. 2426 Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Tilskudd	79 992	64 440	63 950
71	Tilskudd til testfasiliteter		50 000	100 000
90	Lån, <i>overslagsbevilgning</i>	50 000	215 000	
	Sum kap. 2426	129 992	329 440	163 950

Oppgaver og mål

Siva – Selskapet for industrivekst SF – tilrettelegger for nyskaping gjennom å bygge, eie og utvikle infrastruktur for innovasjon i hele landet. Siva har et særlig ansvar for å fremme vekstkraft i distriktene.

Sivas eiendomsinvesteringer skal være tilpasset næringslivets behov og skal bidra til å utvikle næringer som er nye og umodne eller bedrifter med behov for omstilling. Eiendomsvirksomheten er samlet i det heleide datterselskapet Siva Eiendom Holding AS. Siva Eiendom Holding skiller seg fra andre eiendomsselskap ved at formålet er

å bidra til innovasjon og næringsutvikling, samtidig som selskapet drives kommersielt og har krav til avkastning. Sivas investeringer skal alltid utløse privat kapital. Siva Eiendom Holding var per. 31.12.2016 hel- eller deleier i 37 eiendomsselskaper, med totalt 116 bygg og 685 leietakere.

Siva er også medeier i 84 små og store innovasjonsselskap (næringshager, forskningsparker, kunnskapsparker osv.). Innovasjonsselskapene er viktige pådrivere for nyskaping i sine miljøer og regioner. Målsettingen med Sivas eierskap er å legge til rette for at selskapene utnytter sitt potensial best mulig i arbeidet med utvikling av bedrifter.

Sivas innovasjonsprogrammer, inkubasjonsprogrammet og næringshageprogrammet, er indirekte virkemidler som bidrar til utvikling av oppstartsmiljø og bedriftsfellesskap gjennom rådgivning og støttetjenester. Gjennom disse programmene får over 2 000 bedrifter og gründere støtte og veiledning hvert år.

Katapultordningen ble innført i 2017 og skal bidra til etablering av nasjonale flerbrukssentre for testing, pilotering, simulering og visualisering, for å gi raskere industriell vekst og utvikling i Norge.

Siva er et statsforetak eid av Nærings- og fiskeridepartementet og mottar tilskudd fra Nærings- og fiskeridepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Selskapet er lokalisert i Trondheim og hadde 42 ansatte ved inngangen til 2017.

Hovedmål for virksomheten

Siva skal utløse lønnsom næringsutvikling i bedrifter og regionale nærings- og kunnskapsmiljøer.

Delmål eiendom

Siva skal gjennom sine eiendomsinvesteringer senke barrierer for etablering der markedsmekanismer gjør dette spesielt krevende, også for større industrielle eiendomsprosjekter.

Delmål innovasjon

Sivas innovasjonsaktiviteter skal tilrettelegge for etablering og utvikling av bedrifter i nærings- og kunnskapsmiljøer, og koble disse sammen i regionale, nasjonale og internasjonale nettverk.

Resultater 2016

Siva har i 2016 benyttet tilskuddsmidler på totalt 200,1 mill. kroner.¹⁰ Av dette gikk 117,6 mill. kroner til inkubasjonsprogrammet og 65,7 mill. kroner til næringshageprogrammet. Resterende 16,8 mill. kroner gikk til henholdsvis klynger (6,8 mill.) og oppfølging av innovasjonssystemet (10 mill.). I beløpene er Sivas eget arbeid med utvikling og oppfølging av programmene og administrative kostnader inkludert.

Tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementets gikk hovedsakelig til inkubasjonsprogrammet, klynger og innovasjonssystemet (nettverksaktiviteter mellom miljøene, eierskapsoppfølging og utviklingsarbeid) og til selskapets basiskostnader.

Siva har et mål- og resultatstyringssystem med styringsindikatorer som er inndelt i effektindikatorer og resultatindikatorer. Effektindikatorer skal vise langsiktige virkninger på et overordnet nivå, mens resultatindikatorer skal vise direkte og mer kortsiktige virkninger av selskapets virksomhet.

Eiendomsvirksomheten

Langsiktige virkninger (effektindikatorer)

Indikatoren omsetningsvekst omfatter bare leietakere lokalisert i enkeltbygg realisert gjennom Sivas medvirkning. I disse byggene har Siva som regel 100 pst. eierskap. I rapporteringen er 14 leietakere i enkeltbygg tatt med. Gjennomsnittlig omsetningsvekst for disse leietakerne over de siste fem år er 13 pst. og gjennomsnittlig omsetningsvekst i 2015 er 3 pst. Leietakere i flerbruksbygg omfattes ikke av indikatoren fordi sammenhengen mellom Sivas eierandel i byggene og omsetningsendring hos den enkelte leietaker vurderes som mer usikker.

Indikatoren avkastning på eiendomsinvesteringene måles som selskapets egenkapitalrentabilitet før skatt (eksklusive Koksa Eiendom AS). Det forventes at avkastningen minimum skal tilsvare fem års rullerende snitt av ti-års statsobligasjonsrenter, med et risikopåslag på 2 pst. Egenkapitalrentabiliteten til Siva Eiendom Holding var på 2,6 pst. i 2016, mot 8,2 pst. i 2015. Fem års rullerende snitt for 2016 gir 2,2 pst., mens avkastningsmålet var 4 pst. Det negative avviket skyldes fremdeles ekstraordinær nedskrivning av eiendoms-

¹⁰ Hvorav 170,7 mill. kroner ble bevilget i 2016.

Boks 4.4 Nærmere om Sivas innovasjonsprogrammer

Inkubasjonsprogrammet: Inkubasjon er et verktøy for å utvikle nye bedrifter eller for å skape vekst i eksisterende bedrifter. I en inkubator får gründere tilgang på profesjonelle forretningsutviklere, rådgivere og investorer. Inkubatoren er også et faglig og sosialt fellesskap som gir forretningsideer rom til å vokse. Inkubasjon er en aktivitet i alle landets forsknings- og kunnskapsparker. Siva gir årlige tilskudd til utvikling av inkubatorer og bedriftene de jobber med. Miljøer som tas inn i programmet må legge vekt på nyetablering, nyskaping og videreutvikling av eksisterende næringsliv, og ha en tett og forpliktende kobling til FoU-miljø. Per 1. januar 2017 var det 35 inkubatorer i programmet. *Næringshageprogrammet:* En næringshage samlokaliserte utviklingsorienterte bedrifter for å fremme vekst, samarbeid og utvikling. I næringshagen får bedriftene tilgang til kompetanse, nettverk og et faglig og sosialt fellesskap. Næringshagene skaper verdi for bedriftene, lokalsamfunnet og det regionale næringslivet. Privat næringsliv skal alltid være pådrivere til prosessen rundt etablering og utvikling av en næringshage. En viktig oppgave for næringshagene er å koble bedriftene opp mot relevante fagmiljøer, FoU-miljøer, investeringsmiljøer og offentlig virkemiddelapparat. Siva gir årlige tilskudd til næringshager og bedriftene de jobber med. Per 1. januar 2017 var det 39 næringshager i programmet.

Nye kriterier for differensiering av Sivas tilskudd til inkubasjons- og næringshageprogrammene ble implementert i 2016. Formålet med differensieringen er å forsterke inkubatorer og næringshager med stort utnyttet potensiale og nedjustere eller avslutte tilskudd til de som leve-

rer dårligere enn forventet. Kriteriene inkluderer måloppnåelse sett i forhold til inkubatorens og næringshagens egen handlingsplan, kundetilfredshet og addisjonalitet for bedriftene, og Sivas vurdering basert på utviklingssamtaler med lederne i den enkelte inkubator/næringshage.

Katapultordningen: Ordningen ble innført i statsbudsjettet for 2017 med en bevilgning på 50 mill. kroner til å støtte investeringer i testfasiliteter som flere bedrifter og forskningsmiljøer kan bruke på deling («katapultsentre»). I sentrene kan ny teknologi og nye løsninger testes ut, simuleres og visualiseres. Dette skal bidra til raskere innovasjon og utvikling og et mer konkurransedyktig næringsliv. Siva fikk i oppdrag å utvikle og håndtere ordningen i samarbeid med Innovasjon Norge og Norges forskningsråd. Nærmere føringer ble gitt i oppdragsbrev til Siva for 2017 og i stortingsmeldingen om industriens rammevilkår (Meld. St. 27 (2016–2017)). Ved vurdering av søknader legges det vekt på om det planlagte senteret vil tilby tjenester innenfor et teknologiområde som er viktig for norsk næringsliv de kommende årene, om søker anses å representere den fremste kompetansen i Norge innenfor det aktuelle teknologiområdet og om senteret vil kunne tilby tjenester til små og mellomstore bedrifter over hele landet. Det forutsettes også at søkere kan dokumentere et forpliktende eierskap og en bærekraftig forretningsmodell. Søkere kan gjerne representere samarbeidsprosjekter mellom ulike næringsmiljøer. Støtten som gis skal matches med tilsvarende bidrag fra næringslivet. Ordningen ble første gang utlyst i juni 2017 som en åpen konkurranse.

verdier i 2012, hovedsakelig grunnet utfordringene i solcelleindustrien.

Kortsiktige virkninger (resultatindikatorer)

Utleiegraden i Sivas eiendomsportefølje er økt fra 83 pst. i 2015 til 86 pst. i 2016. Dette skyldes at flere av de nyoppførte byggene, som ved ferdigstillelse ikke var fullt utleid, nå begynner å fylles opp.

Medinvestorbarometer: Siva har i 2016 ikke gjort nye investeringer sammen med andre investorer. Siva hadde i 2016 totalt 80 medinvestorer i eiendomsporteføljen fordelt på 25 selskap. Medinvestorene er knyttet til selskaper som nå er i ordinær driftsfase, mens medinvestorbarometeret rettes mot organisering og gjennomføring av nye investeringer. Det ble derfor av Siva ikke ansett som hensiktsmessig å foreta en ny undersøkelse rettet mot medinvestorer for 2016. Tidligere undersøkelser viser at Sivas investeringer er

utløsende, tilfører kompetanse til prosjektene og ikke fortrenger privat kapital.

Innovasjonsvirksomheten

Langsiktige virkninger (effektindikatorer)

Sivas innovasjonsvirksomhet omfatter eierskap i de enkelte innovasjonsselskapene, finansiering og utvikling av programaktivitet, nettverksaktiviteter og klyngeutvikling. Siva skal gjennom sitt arbeid bidra til økt kompetanse om inkubasjon og samlokalisering som virkemiddel for å etablere og utvikle bedrifter. Bedrifter som er del av enten næringshage- eller inkubasjonsprogrammet finansieres ikke over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, og det er derfor bare målbedrifter i inkubasjonsprogrammet som blir omtalt i det følgende. I en inkubator får gründere tilgang på profesjonelle forretningsutviklere, rådgivere og investorer. Siva gir en basisfinansiering til inkubatorene i programmet og tilbyr arbeidsverktøy for inkubasjonsledelse, ledersamlinger og spredning av beste praksis.

Av målbedriftene med avtalestart før og i 2015 hadde 60 pst. en økning i omsetningen fra 2014 til 2015. Av disse hadde 16 pst. en økning på 50 pst. eller mer. Av målbedriftene med avtalestart i 2015 hadde 68 pst. en økning i omsetningen fra 2014 til 2015, og 21 pst. hadde en økning på 50 pst. eller mer.

Av målbedriftene med avtalestart før og i 2015, hadde 59 pst. en økning i verdiskapingen (driftsresultat + lønnskostnader) fra 2014 til 2015. Av disse hadde 14 pst. minst en fordobling av sin verdiskaping i samme periode. Av målbedriftene med avtalestart i 2015, hadde 43 pst. en økning i sin verdiskaping fra 2014 til 2015. Av disse hadde 16 pst. minst en fordobling av sin verdiskaping i samme periode.

Kortsiktige virkninger (resultatindikatorer)

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet utfører en kundetilfredshetsundersøkelse på vegne av Siva, som undersøker hvordan innovasjonsselskapene vurderer Sivas bidrag og hvordan målbedriftene vurderer innovasjonsselskaperes bidrag. Kunnskapsbidragene i inkubatorene oppfattes som bra av målbedriftene. Inkubatorene har betydelig addisjonalitet når det gjelder bedriftenes gjennomføringsevne/etablering. Addisjonalitet forstås som effekt av virkemidlet, dvs. i hvilken grad bedriftene har utviklet seg raskere/

bedre som følge av deltakelse i inkubasjonsprogrammet. Til sammen synes respondentenes tilfredshet å være stabil eller økende.

Økonomiske resultater

Konsernresultatet for Siva i 2016 viser et overskudd etter skatt og minoritetsinteresser på 80,5 mill. kroner. Til sammenligning viste resultatet i 2015 et overskudd på 88,4 mill. kroner. Konsernresultatet er sterkest påvirket av resultatet fra eiendomsvirksomheten (Siva Eiendom Holding AS) som ble på 112,1 mill. kroner.

Internasjonal virksomhet

Siva solgte i 2016 seg ut av sitt næringsbygg i Murmansk. Etterspørselen fra norsk næringsliv etter Sivas tilbud i området har avtatt de senere årene.

Koksa Eiendom AS

Siva har forvaltet en eierandel i Koksa Eiendom AS (tidligere IT Fornebu Properties AS) på totalt 37,11 pst., etter at selskapet i juli 2015 kjøpte opp en mindre eierpost for å sikre seg økt innflytelse og ivareta statens eierinteresser best mulig. Statens eierandel på 32,6 pst. har blitt forvaltet som et særoppdrag, men uten særskilt honorering til Siva. Nærings- og fiskeridepartementet ga i mai 2016 et styringssignal til Siva om å delta i salgsforberedelser og gjennomføring av salg av statens eierandel, på bakgrunn av anbefalinger i en ekstern vurdering departementet fikk gjennomført. I slutten av desember 2016 ble det inngått avtale om et samlet salg av de vesentlige eiendelene i selskapet. Sivas andel av salget vil bli inntektsført i selskapets regnskap for 2017. Statens del av dette er estimert til netto 391 mill. kroner. Overføring til staten fra selskapet kan først avklares og skje etter at selskapet har avlevert sitt regnskap for 2017. Det vil i tillegg komme påløpte renter og midler tilbakeholdt pga. garantiansvar overfor kjøper, som vil bli innbetalt på senere tidspunkt.

Utbytte på 146,7 mill. kroner fra tidligere gjennomførte delsalg ble innbetalt til staten per 1. juni 2017 basert på behandling av Sivas 2016-regnskap.

Vurdering av måloppnåelse

Basert på rapporteringen gjennom selskapets mål- og resultatrapporteringssystem mener

Nærings- og fiskeridepartementet at Sivas måloppnåelse i 2016 var god. De støttende analysene i årsrapporteringen, i tillegg til dialog med selskapet, har heller ikke avdekket spesielle utfordringer.

Prioriteringer 2018

Siva skal i 2018 prioritere arbeidet med utvikling og oppfølging av Katapultordningen. Gode testfasiliteter kan gi nye muligheter for norsk industri. Små og mellomstore bedrifter har ikke alltid muligheten til å etablere egne anlegg for å få testet nye produkter og produksjonsmetoder. Siva fikk i statsbudsjettet for 2017 50 mill. kroner til å støtte nasjonale flerbruksanlegg for testing, pilotering, simulering og visualisering. Regjeringen vil gjennom denne ordningen gjøre det enklere for flere norske industribedrifter å få tilgang til infrastruktur og annet utstyr som er nødvendig for å få gjennomført gode forsknings- og innovasjonsprosjekter, og ønsker å styrke ordningen med 50 mill. kroner i 2018.

Siva skal også videreføre arbeidet med profesjonalisering og digitalisering av egen og tilknyttet virksomhet, og utviklingen av kompetanse og policy for sitt eierskap i innovasjonsselskaper.

Budsjettforslag

Post 70 Tilskudd

Det foreslås en bevilgning på 63,9 mill. kroner i 2018. Tilskuddet skal benyttes til Sivas innovasjonsvirksomhet og basiskostnader. Selskapet skal selv fordele tilskuddet på de ulike aktivitetene på en måte som sikrer best mulig måloppnåelse. Basiskostnadene inkluderer de faste kostnadene for selskapets styre og administrerende direktør og kostnader knyttet til rapportering.

Post 71 Tilskudd til testfasiliteter

Det foreslås en bevilgning på 100 mill. kroner i 2018. Dette er en økning på 50 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2017. Tilskuddet skal benyttes til å støtte investeringer i forbindelse med test- og demonstrasjonsfasiliteter som flere bedrifter og eventuelt FoU-aktører kan benytte. Katapultsentrene som etableres ved hjelp av ordningen skal være koblingsbokser mellom forskning og marked og bidra til økt innovasjon og raskere industriell vekst. Målet er at norske bedrifter skal bli mer konkurransedyktige internasjonalt. Siva skal videreføre et tett og godt samarbeid med andre virkemiddelaktører om videreutvikling og håndtering av ordningen, og det skal legges vekt på at ordningen samordnes med og supplerer andre virkemidler og eksisterende ressurser. Høye investeringskostnader, sterk forankring i næringslivet og kobling mot FoU-miljøer skal vektlegges ved utvelgelse av støtteberettigede prosjekter. Mulighetene som ligger i økt utnyttelse av ledig kapasitet i eksisterende testfasiliteter, skal også undersøkes når dette er relevant for søknader under katapultordningen.

Post 90 Lån, overslagsbevilgning

Sivas låneramme er fastsatt til 700 mill. kroner. Lånerammen var per 15. september 2017 fullt utnyttet. Siva kan foreta innlån i statskassen og selv velge løpetid på lånene. Det enkelte innlån knyttes til et statspapir, og rentesats på lånene blir satt lik renten på statspapir med tilsvarende løpetid. Innlån fra og avdrag til statskassen bruttoføres, dvs. at beløpene utgifts- og inntektsføres hver gang Siva tar opp et nytt eller tilbakebetaler et gammelt lån. Innlån budsjetteres på kap. 2426, post 90, mens avdrag budsjetteres på kap. 5326, post 90. Ingen av Sivas lån har forfall i 2018. Det vil derfor ikke være behov for bevilgning til refinansiering av lån i 2018.

Kap. 5326 Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Låne- og garantiprovisjoner	7 000	7 000	7 000
90	Avdrag på utestående fordringer	50 000	215 000	
	Sum kap. 5326	57 000	222 000	7 000

Post 70 Låne- og garantiprovisjoner

Selskapet betaler en låneprovisjon på 0,4 pst. av årlig gjennomsnittlig saldo på innlånsporteføljen til statskassen og en garantiprovisjon på 0,6 pst. av samme beregningsgrunnlag. Sistnevnte skal kompensere for mulig subsidieeffekt ved låneopptak i statskassen, jf. EØS-avtalens regelverk for statsstøtte. Provisjonene innbetales etterskuddsvis.

Låne- og garantiprovisjon for 2017, som innbetales i 2018, budsjetteres med 7 mill. kroner, dvs. full utnyttelse av lånerammen hele året.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

Det vises til omtale under kap. 2426, post 90. Ingen lån forfaller i 2018.

Kap. 5613 Renter fra Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
80	Renter	22 922	24 000	14 900
	Sum kap. 5613	22 922	24 000	14 900

Post 80 Renter

Siva foretar sine låneopptak i statskassen med utgangspunkt i eksisterende statspapirer. Selskapet kan dermed ta opp nye lån fra staten til en

rente som er lik løpende effektiv rente på tilsvarende statspapir. Det foreslås en bevilgning på 14,9 mill. kroner for renter fra Sivas låneopptak i statskassen for 2018.

Programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport

Utgifter under programkategori 17.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
940	Internasjonaliseringstiltak	8 779	7 600	91 000	1 097,4
2429	Eksportkreditt Norge AS	10 234 841	12 107 898	7 112 850	-41,3
2460	Garantiinstituttet for eksportkreditt			10 000	
	Sum kategori 17.30	10 243 620	12 115 498	7 213 850	-40,5

Utgifter under programkategori 17.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–29	Driftsutgifter	8 779	7 600	10 000	31,6
70–89	Overføringer til andre	113 362	107 898	203 850	88,9
90–99	Lånetransaksjoner	10 121 479	12 000 000	7 000 000	-41,7
	Sum kategori 17.30	10 243 620	12 115 498	7 213 850	-40,5

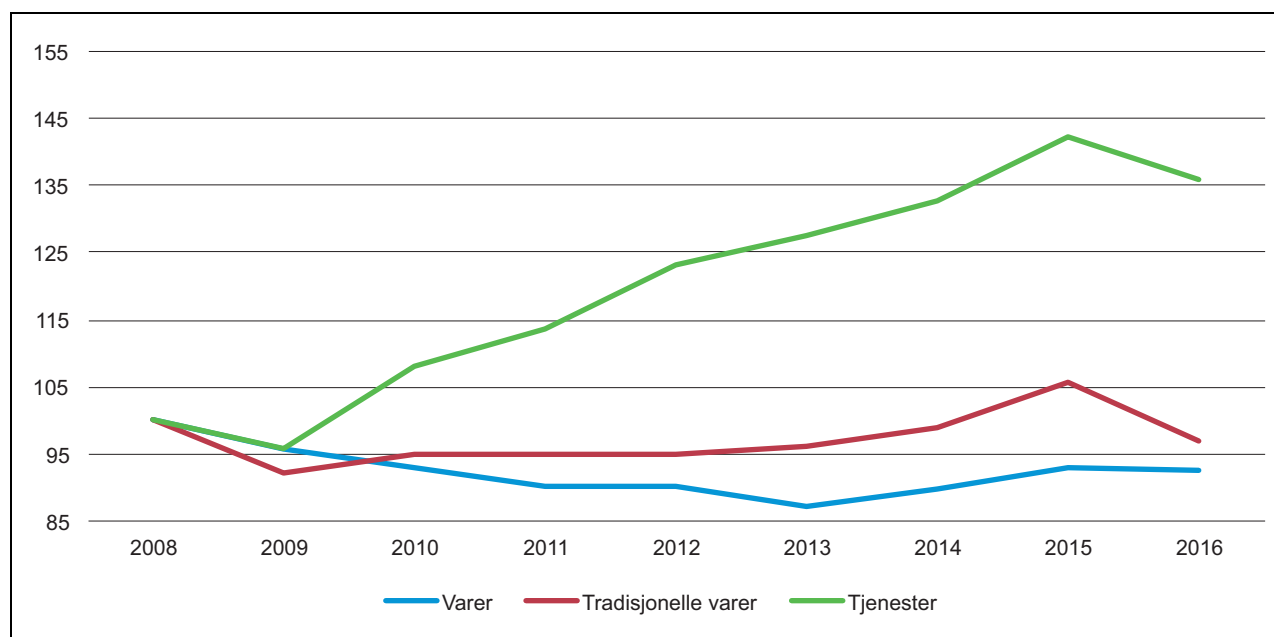
Departementets arbeid med markedsadgang og eksport skal legge til rette for at bedrifter skal lykkes i internasjonale markeder. Dette gjøres gjen-

nom å inngå handelsavtaler, legge til rette for konkurransedyktige eksportfinansieringsordninger og gjennom å fremme norsk næringsliv i utlandet.

Tabell 4.28 Norsk eksport i 2016

	Verdi, mrd. kroner	Volumendring, pst.	Prisendring pst.
Totalt	1 064	- 1,8	-7,9
Varer	746	-0,7	-9,5
– råolje og naturgass	373	4,3	-19,6
– tradisjonelle varer	356	-8,2	3,5
Tjenester	318	-4,4	-3,7
– utenriks sjøfart, bruttofrakter	71	-0,2	-14,3
– finans- og forretningstjenester	75	-12,8	1,3

Kilde: Nasjonalregnskapet, SSB

Figur 4.16 Utvikling i norsk eksport, volumindekser, 2008 = 100

Kilde: SSB.

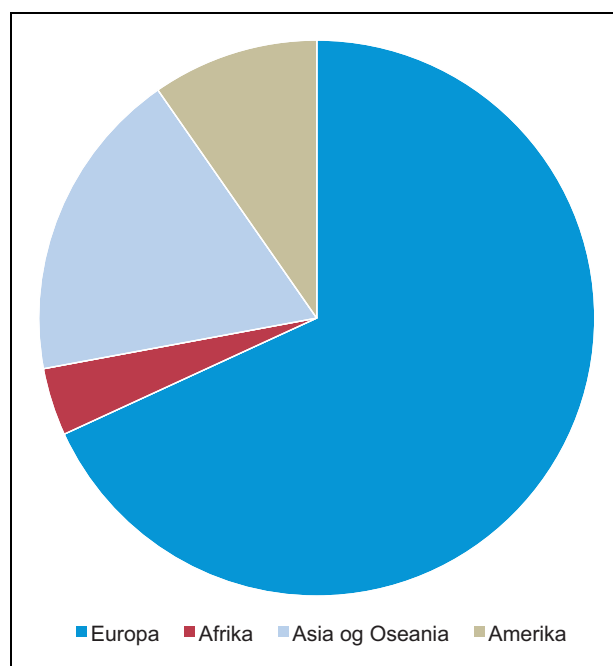
Utvikling i norsk eksport

Norges totale eksportvolum til utlandet avtok i kjølvannet av den internasjonale finanskrisen. Utviklingen skyldtes i hovedsak lav økonomisk vekst hos våre handelspartnere i denne perioden, i tillegg til et høyt norsk kostnadsnivå. Situasjonen bedret seg de påfølgende årene for mange eksportnæringer, som følge av bl.a. vekst i etterspørselen.

Fallet i oljeprisen har fått konsekvenser for utviklingen i norsk eksport. I takt med lavere olje- og gasspriser har den samlede *verdien* av norsk eksport gått ned. De totale eksportinntektene har falt, og i 2016 var det en nedgang på 9 pst. sammenlignet med 2015, jf. tabell 4.28. Også eksportvolumet og prisene falt i 2016.

Totalt utgjorde norsk eksport 1 064 mrd. kroner i 2016. Av dette var om lag 35 pst. olje og gass, 34 pst. tradisjonelle varer (bl.a. verkstedprodukter og metaller, produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske) og 30 pst. tjenester. Av tjenesteeksporten utgjorde utenriks sjøfart 25 pst.

Den norske kronen svekket seg betydelig etter at oljeprisen falt, noe som bedret den kostnadmessige konkurranseevnen til norske eksportbedrifter. Veksten hos våre handelspartnere har imidlertid vært lav, og veksten i den internasjonale etterspørselen likeså.

Figur 4.17 Markeder for norsk eksport av tradisjonelle varer i 2016

Kilde: SSB.

Målt i *volum* falt den totale vareeksporten med 0,7 pst. i 2016, etter to år med oppgang. Den største delen av nedgangen i fjor kom i eksport av tradisjonelle varer, som falt med 8,2 pst. Mye av reduksjonen skyldes svak internasjonal etterspørsel generelt og redusert internasjonal etterspørsel fra olje- og gassrelaterte virksomheter spesielt.

Store varegrupper som verkstedprodukter, kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter, samt metaller hadde nedgang. Eksportvolumet av sjømat gikk også ned (se egen omtale av sjømat i boks 4.5). Eksporten av tjenester har steget mye siden finanskrisen, men i 2016 var det en nedgang på 2,3 pst.

Norges viktigste eksportmarked, sett under ett, er Europa. Nesten all eksport av petroleum går til europeiske land. Europeiske land mottar også over 2/3 av den tradisjonelle eksporten, jf. figur 4.17. Sverige, Nederland, Tyskland og Storbritannia er de største importmarkedene. Land i Asia har stadig blitt viktigere handelspartnere for Norge de siste årene, og i 2016 gikk nær 20 pst. av eksporten fra fastlandet til asiatiske land.

Handelspolitikk og fremme av norsk næringsliv i utlandet

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med å fremme norsk næringsliv i utlandet gjennom bl.a. bilateral myndighetsdialog og næringslivsdelegasjoner. Sentrale virkemidler under departementet¹¹ er bl.a. Innovasjon Norge som gjennom sitt internasjonaliseringsarbeid bistår norske selskaper i utlandet. På sjømatområdet er Norges sjømatråd en viktig aktør. GIEK og Eksportkreditt

¹¹ En samlet oversikt over regjeringens virkemidler for fremme av norsk eksport og internasjonalisering finnes i regjeringens eksportstrategi «Verda som marknad».

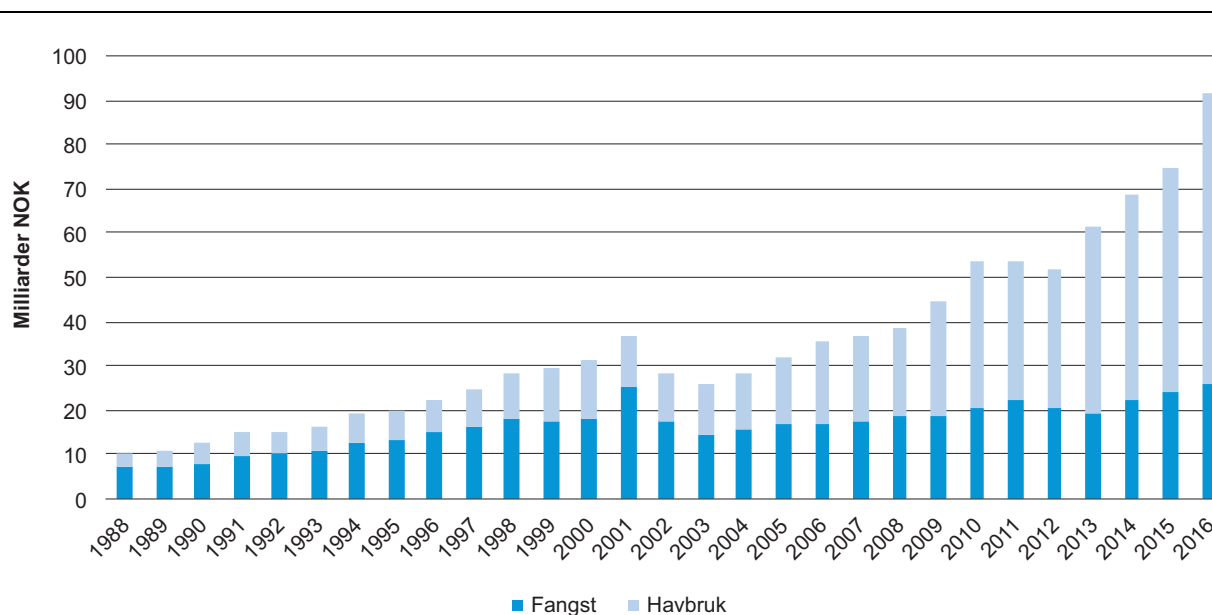
Boks 4.5 Sjømat

I 2016 utgjorde sjømat over 23 pst. av fastlands-eksporten. Det ble eksportert 2,4 mill. tonn sjømat til over 145 land, med en samlet verdi på 91,6 mrd. kroner, jf. figur 4.18. Havbruk sto for om lag 70 pst. av den norsk sjømateksporten. Eksportverdien for norsk sjømat økte i fjor med hele 23 pst. fra 2015, og nådde sitt høyeste nivå noensinne. Oppgangen i eksportverdien kan særlig tilskrives sterk etterspørsel etter norsk laks, økende priser og en svakere kronekurs. Målt i norske kroner økte gjennomsnittlig kilo-

pris for eksportert norsk sjømat med 32 pst. Tilsvarende tall for laks var 36 pst., en oppgang fra 46 til vel 62 kroner per kilo.

Eksportvolumet av norsk sjømat falt imidlertid med 7 pst., hovedsakelig på grunn av lavere produksjon av laks og lavere makrellkvote.

Målt i verdi utgjorde eksporten til EU 66,8 pst. av den totale sjømateksporten. Polen og Frankrike var Norges største enkeltmarkeder målt i verdi, mens Danmark er det viktigste markedet målt i volum.

Figur 4.18 Norsk eksport av sjømat 1988–2016 (nominelle verdier)

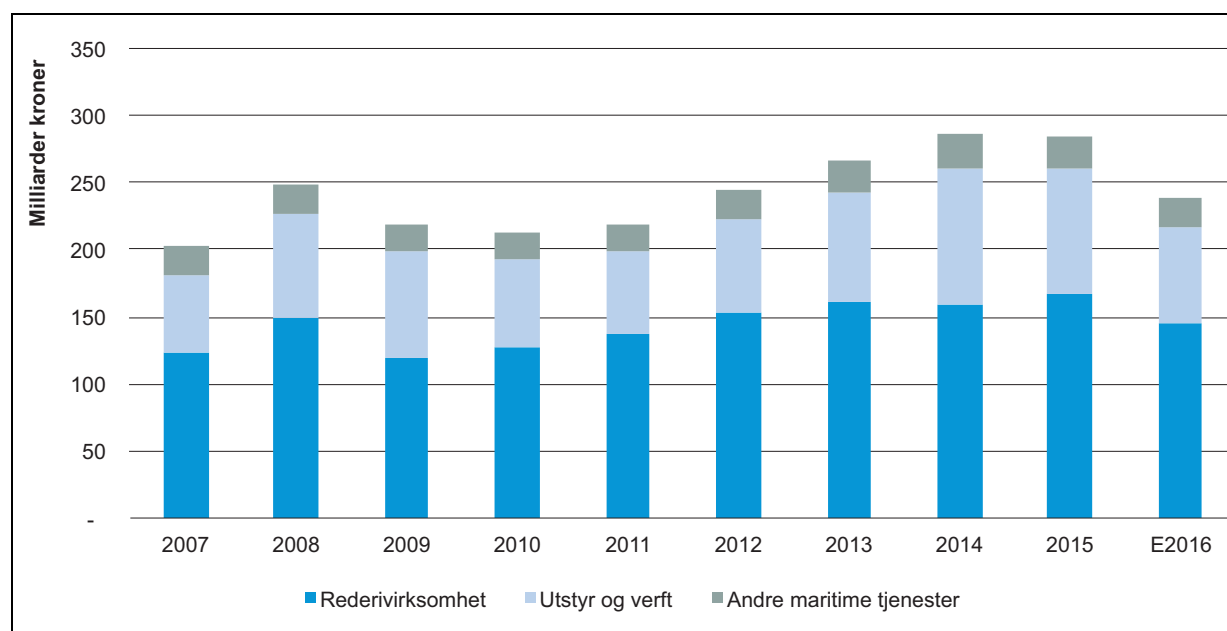
Kilde: Norges sjømatråd

Boks 4.6 Maritim næring

Maritim næring er av natur internasjonal med skip og rigger som opererer over hele verden. Næringen har svært høy eksportandel, eksempelvis eksporteres om lag 90 pst. av norsk skipsutstyr. Maritim næring er ikke en egen kategori i nasjonalregnskapet. Analyser fra Menon Business Economics viser imidlertid at samlet verdi av eksport fra maritim næring i 2015 var 284 mrd. kroner. Estimert verdi av eksport fra mari-

tim næring i 2016 var på om lag 239 mrd. kroner¹. Det gjør maritim næring til den største eksportøren etter petroleumsnæringen. Rederiene står for om lag 60 pst. av eksporten, mens den resterende andelen fordeler seg på utstyrsleverandører, skipsverft og maritime tjenester.

De viktigste eksportmarkedene for norske maritime selskaper er EU, USA, Brasil, Russland, Kina, Japan, Sør-Korea og Singapore.

Figur 4.19 Eksport fra maritim næring 2007–2015, estimert 2016 (mrd. kroner)

¹ Estimert eksport fra alle virksomheter som eier, opererer, designer, bygger, leverer utstyr eller spesialiserte tjenester til alle typer skip og andre flytende enheter.

Kilde: Menon Economics, «Eksport fra maritim næring 2007–2015 (Med estimater for 2016)»

Norge er også viktige aktører i arbeid med å fremme norsk eksport og investeringer i utlandet.

Departementet er ansvarlig for næringslivsdelegasjoner ved statsbesøk og offisielle besøk til utlandet. Målet med næringslivsdelegasjonene er at bedriftene som deltar, skal dra nytte av profileringen som representantene fra det offisielle Norge skaper. Myndighetsdialog med prioriterte land for norsk næringsliv vektlegges, og dette sikres bl.a. gjennom møter i bilaterale økonomiske kommisjoner. Departementet har også ansvar for det næringspolitiske samarbeidet innenfor regionale fora som bl.a. Nordisk Ministerråd, og fremmer næringslivets interesser gjennom Norges samarbeid med ASEAN¹² og deltakelse i ASEM¹³. Næringslivets samfunnsansvar er prioritert i dialogen med myndigheter og næringsliv ved politiske

besøk i utlandet, i økonomiske kommisjoner og i forbindelse med handelsavtaleforhandlinger. Det stilles også krav til at bedrifter skal ivareta sitt samfunnsansvar ved tildeling av offentlig støtte til næringslivet gjennom bl.a. Innovasjon Norge, GIEK og Eksportkreditt Norge AS.

Departementet er ansvarlig for norsk deltakelse på verdensutstillinger organisert av det internasjonale utstillingsbyrå (BIE). Beslutning om deltakelse på verdensutstillinger tas etter en vurdering av kostnad og nytteverdi av deltakel-

¹² Association of Southeast Asian Nations – ASEAN består av: Brunei, Filippinene, Indonesia, Kambodsja, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand og Vietnam.

¹³ Asia-Europe Meeting

Boks 4.7 Eksportteamet

GIEK, Eksportkreditt Norge og Innovasjon Norge er viktige virkemidler for å fremme norsk eksport. Høsten 2016 lanserte aktørene prosjektet «Eksportteamet» sammen med GIEK Kredittforsikring og formålet er å markedsføre det samlede offentlige tilbudet til norske bedrifter og for å hjelpe de ut i nye markeder.

sen, og om det er tilstrekkelig interesse fra norsk næringsliv for å delta.

Nærings- og fiskeridepartementet leder arbeidet med «Team Norway», der også Kunnskapsdepartementet, Olje- og energidepartementet og Utenriksdepartementet deltar. Team Norway er et samarbeid mellom ulike offentlige og private aktører som jobber for å fremme norsk næringsliv i utlandet. Formålet er å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom informasjonsutveksling, samordning og koordinert innsats.

Regjeringen har i 2017 utarbeidet strategien *Verda som marknad* om eksport og internasjonalisering, som et svar på økende global konkurranse, endringer i sammensetningen av norsk eksport og handelspolitiske omveltninger i verden. Strategien omfatter en rekke tiltak som skal tilrettelegge for økt handel og investeringer til og fra Norge. Tiltakene favner bredt og knytter seg bl.a. til internasjonale rammevilkår, økt eksport- og internasjonaliseringskompetanse, samt koordinering av virkemiddelapparatet. Blant tiltakene er etableringen av et globalt vekstprogram, styrking av Invest in Norway-funksjonen i Innovasjon Norge, etablering av en helhetlig satsing for økt eksport av norske grønne løsninger, styrking av klyngeprogrammet, styrking av Norges profil som en ledende havnasjon og en utvidelse av tilbudet av offentlig eksportfinansiering. Globalt vekstprogram skal gi vekstbedrifter kompetanse om hvordan de skal innrette virksomheten for konkrete markeder for å bidra til at flere norske bedrifter lykkes internasjonalt. Styrkingen av Invest in Norway skal bidra til å tilrettelegge for internasjonale investeringer i Norge og posisjonere Norge som et attraktivt land for investorer og talenter gjennom en mer systematisk og profesjonell tilnærming. Satsingen på synliggjøring av norske grønne løsninger skal gi økt eksport av slike løsninger og trekke internasjonale investorer til Norge. Styrkingen av klyngeprogrammet skal

Boks 4.8 Norges sjømatråd AS

Norges sjømatråd AS, som eies av Nærings- og fiskeridepartementet, har som formål å øke verdiskapingen i fiskeri- og havbruksnæringen ved å øke etterspørselen etter norsk sjømat. Hovedoppgavene til selskapet er fellesmarkedsføring, innhenting av markedsinformasjon, arbeid med markedsadgang og beredskap for næringen.

Norges sjømatråd er finansiert av fiskeri- og havbruksnæringen gjennom en årsavgift for sjømateksportører og en markedsavgift fastsatt i medhold av fiskeeksportloven av mars 1990. Dette utgjorde i overkant av 560 mill. kroner i 2016.

bidra til omstilling gjennom deling av kompetanse, nettverk og teknologi. Satsingen på å styrke Norges profil som ledende havnasjon skal bidra til økt eksport og internasjonalisering av havnæringene.

Utvidelse av tilbudet av offentlig eksportfinansiering består i at regjeringen vil åpne for at Eksportkreditt Norge, i avgrenset omfang og i en prøveperiode på tre år, kan bruke garantister med noe lavere kredittverdighet enn i dag. Minimumskravet blir endret til BB. Den samlede ekspenseringen mot garantister med lavere kredittverdighet skal ikke overstige 300 mill. kroner, og ingen enkeltinstitusjon kan garantere for mer enn maksimalt 25 pst. av rammen på 300 mill. kroner.

Brexit

Storbritannia er en av Norges største handelspartnere for varer, tjenester og investeringer. Storbritannia utløste 29. mars 2017 artikkel 50 i traktaten om Den europeiske union, som regulerer utmeldelse av EU. Storbritannia og EU har inntil to år til å forhandle en utmeldingsavtale, med mindre partene blir enige om å forlenge forhandlingsperioden. Norge er ikke part i forhandlingene, men blir direkte berørt ved at Storbritannia også forlater EØS-samarbeidet. For å sikre et best mulig nærings- og handelspolitisk samarbeid og best mulig adgang til det britiske markedet etter at Storbritannia forlater EU, er det viktig at Norge får et nytt, omfattende avtaleverk med Storbritannia. Norge ønsker muligheten til å bli omfattet av både overgangsordninger og permanente ordnin-

ger mellom EU og Storbritannia, der det er relevant og i Norges interesse.

Nærings- og fiskeridepartementet følger prosessen for Storbritannias utreden av EU tett. Norske myndigheter har utstrakt kontakt med både EUs organer og med britiske myndigheter for å få informasjon om forhandlingsprosessen og formidle norske næringsinteresser, både på politisk- og embetsnivå. Departementet har opprettet en nærings- og handelspolitisk dialog på embetsnivå med Storbritannias departement for internasjonal handel. Fra 1. mai 2017 har departementet også tilsatt en spesialråd for nærings- og fiskerisaker ved den norske ambassaden i London. Samtidig har EU besluttet å orientere EØS/EFTA-landene særskilt om utviklingen i forhandlingene. Departementet arbeider også med å kartlegge konsekvenser for norsk næringsliv.

Kina

Kina er en handelspolitisk stormakt og Norges største handelspartner i Asia. I 2016 handlet Norge varer og tjenester med Kina for i overkant av 100 mrd. kroner. Norges forhold til Kina ble normalisert i desember 2016, etter seks år med begrenset myndighetskontakt som følge av fredsprisutdelingen i 2010. Selv om handelen økte i denne perioden, har den manglende myndighetskontakten hatt negative følger for enkeltsektorer og for norsk næringslivs evne til å utnytte muligheter i det kinesiske markedet.

I etterkant av normaliseringen har Innovasjon Norge og utenriksstasjonene i Kina meldt om økt pågang fra norske bedrifter som ønsker informasjon om det kinesiske markedet. Det er store muligheter for økt handel og næringslivssamarbeid mellom Norge og Kina, særlig innen sjømat, reiseliv og maritim sektor. Sektorer som helseteknologi, entreprenørskap og miljøteknologi er også viktige.

Som følge av normaliseringen har Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 gjenopprettet samarbeidet med kinesiske myndigheter på flere områder. Dette omfatter bl.a. videreføring av forhandlingene om en bilateral frihandelsavtale som ble satt på vent i 2010, og møter i blandet økonomisk kommisjon. I tillegg er det signert to avtaler med Kina om henholdsvis eksport av matvarer generelt, og eksport av laks fra Norge til Kina. Det er også enighet om å opprette en bilateral arbeidsgruppe om maritim transport under Norges og Kinas skipsfartsavtale fra 2003. Dette er viktige steg for å gjenåpne det kinesiske markedet.

USA

USA er Norges viktigste marked etter EU. Etter presidentskiftet i januar 2017 er det tegn til at USA fører en ny linje i handelspolitikken. Nærings- og fiskeridepartementet vil arbeide for at norsk næringsliv fortsatt skal ha gode og forutsigbare rammevilkår i handelen med USA.

Departementet har siden 2013 fulgt forhandlingene mellom EU og USA om et transatlantisk handels- og investeringspartnerskap (TTIP). I 2016 ga departementet oppdrag til Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) om å utrede konsekvensene for Norge av TTIP og ulike norske handlingsalternativer. Utredningens hovedfunn var at Norge vil tjene på å bli del av TTIP dersom det blir en slik avtale, og at Norge uavhengig av TTIP vil tjene betydelig på å inngå en handelsavtale med USA. TTIP-forhandlingene ble lagt på is i januar 2017.

Frihandelsavtaler og WTO

Norge inngår frihandelsavtaler for å sikre norske bedrifter best mulig markedsadgang hos viktige handelspartnere. Det er også viktig å sikre at rammebetingelsene for norsk næringsliv i utenlandske markeder er minst like gode som for konkurrenter i EU og andre land. Bilaterale frihandelsavtaler har fått økende betydning for norsk næringsliv som følge av at handelen er blitt mer globalisert. Avtalene har primært vært framforhandlet sammen med EFTA-statene, men forestående forhandlinger mellom Norge og Kina skjer bilateralt.

Regjeringen prioriterer frihandelsavtaler med land der en avtale kan gi det største bidraget til økt handel og verdiskaping. I tillegg legges det vekt på utenriks- og utviklingspolitiske hensyn.

Nærings- og fiskeridepartementet har i 2017 prioritert arbeidet med å gjenoppta forhandlingene om en bilateral frihandelsavtale med Kina.

Japan er en annen viktig handelspartner i Asia hvor Norge lenge har ønsket en frihandelsavtale. EU er nær ved å slutføre en frihandelsavtale med Japan, og målsettingen er at Norge kan innlede forhandlinger med Japan når denne prosessen er ferdigstilt.

Det pågår også forhandlinger om nye EFTA-frihandelsavtaler med India, Indonesia, Vietnam, Malaysia, Ecuador og Mercosur¹⁴. Forhandlingene med India og Indonesia ble i 2016 gjenopptatt etter en lengre pause, mens forhandlingene

¹⁴ Mercado Común del Sur – Mercosur er et frihandelssamarbeid mellom Brasil, Argentina, Uruguay og Paraguay.

med Malaysia viser jevn, men langsam framgang. Forhandlingene med Vietnam har vært tidkrevende, men ventes avsluttet i 2018. Forhandlingene med Ecuador startet opp i 2016 og viser tydelig framgang. Forhandlingene med Mercosur startet opp i juni 2017. EFTA er i dialog med EAC¹⁵ og Nigeria om å inngå samarbeids-erklæringer med sikte på forhandlinger. EFTA er også i dialog med ASEAN og ønsker å utvikle de handelspolitiske relasjonene mellom EFTA og ASEAN. Departementet har videre prioritert arbeidet med en flerstatlig avtale om handel med tjenester, TISA (Trade in Services Agreement).

Departementet har i 2016 og 2017 arbeidet med reforhandlinger av flere EFTA-frihandelsavtaler av eldre dato. Reforhandling av frihandelsavtalen med Tyrkia fra 1992 har pågått siden august 2015. I 2016 innledet EFTA forhandlinger med Mexico og Chile om en oppdatering av avtalene fra henholdsvis 2000 og 2003, og en liknende prosess pågår med Canada om frihandelsavtalen fra 2009. I tillegg fører EFTA konsultasjoner med den sørafrikanske tollunion (SACU¹⁶) om en begrenset oppdatering av frihandelsavtalen fra 2008. For Norges del er det særlig viktig med en forbedring av avtalenes vilkår for handel med tjenester.

Stortinget ga 6. juni 2017 samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Filippinene og en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Georgia, begge signert i 2016.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for å følge opp WTO-prosesser som berører norsk næringsliv og medvirke til at hensynet til norsk verdiskaping blir ivarettatt.

Det arbeides i WTO med en avtale om forbud mot fiskerisubsidier som leder til overkapasitet, overfiske og ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Det tas sikte på å oppnå et forhandlingsresultat under WTOs ministerkonferanse i desember 2017.

Investeringsavtaler

Regjeringen vil øke bruken av investeringsavtaler (BITs) der dette er hensiktsmessig. Norge har ikke inngått nye investeringsavtaler siden 1990-tallet. Hovedformålet med investeringsavtaler er å beskytte norske investeringer i utlandet, spesielt i

land der det er en politisk og økonomisk ustabil situasjon, og sikre at norske bedrifter kan konkurrere på lik linje med bedrifter fra andre land. Mange selskaper vegrer seg mot å satse i nye vekstmarkeder på grunn av uforutsigbare rammevilkår, og investeringsavtaler bidrar til å redusere risikoen. Det er også et viktig hensyn at avtalene kan bidra til å fremme investeringer i utviklingsland.

Nyere investeringsavtaler inneholder bestemmelser om markedsadgang i tillegg til beskyttelse. Avtalene kan inngås selvstendig eller som et kapittel i en frihandelsavtale, og mange av våre forhandlingspartnere etterspør slike bestemmelser i frihandelsavtaler.

Departementet arbeider med mandat til å forhandle investeringsavtaler basert på en modellavtale. Departementet jobber også for at norsk posisjon kan inngå i et kapittel i framtidige EFTA-frihandelsavtaler. Dette forutsetter at EFTA-statene kan komme til enighet.

EØS og indre marked

Gjennom EØS-avtalen er Norge integrert i EUs indre marked. Et velfungerende indre marked er viktig for norsk verdiskaping, ikke minst fordi EU er Norges viktigste handelspartner. EØS-avtalens bestemmelser om fri bevegelighet for varer, tjenester, personer og kapital åpner for mer effektiv utnyttelse av ressursene og bidrar til vekst, sysselsetting og konkurranseevne. Et felles regelverk skaper forutsigbarhet og likeverdige konkurransvilkår for alle som opererer i det indre marked.

Nærings- og fiskeridepartementet administrerer flere ordninger der målet er å fjerne ulovlige restriksjoner i det indre marked og motvirke etablering av nye handelshindringer. Dette omfatter bl.a. EØS-høringsloven, varekontaktpunktet og EØS-problemløsningsnettverket SOLVIT.

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter en stor og variert portefølje av EU/EØS-saker. Sentralt i arbeidet med det indre marked er nasjonal oppfølging av Europakommisjonens strategi for det indre marked for varer og tjenester fra oktober 2015. 22 ulike initiativer konkretiseres nå i forslag til regelverk. Målet er å sikre enklere handel med trygge varer og tjenester i EØS.

Nærings- og fiskeridepartementet legger stor vekt på å påvirke regelverksutviklingen i EU i tråd med norske interesser på et tidlig tidspunkt. Samtidig etterstreber departementet å innlemme nytt EØS-relevant regelverk i EØS-avtalen, for å sikre like vilkår for norsk næringsliv.

¹⁵ East African Community – EAC består av: Burundi, Kenya, Rwanda, Sør-Sudan, Tanzania og Uganda.

¹⁶ Southern African Customs Union – SACU er en tollunion mellom Botswana, Lesotho, Namibia, Sør-Afrika og Swaziland.

To ansvarsområder kan eksemplifisere viktigheten av regelverksarbeidet:

Norge har et omfattende og godt samarbeid med Europakommisjonen, det europeiske sjøfartsbyrået EMSA og EUs medlemsland i skipsfartsspørsmål gjennom deltakelse i det indre marked. Skipsfart er en global næring og reguleringer må skje gjennom FNs sjøfartsorganisasjon IMO. Regjeringen arbeider for at EØS-regelverket for skipsfart er i tråd med relevant IMO regelverk.

For sjømatnæringen er EØS-regelverket svært viktig. Matområdet utgjør den største andelen av rettsaktene i EØS-avtalen. Regelverket skal sikre høy beskyttelse når det gjelder næringsmidler, både for menneskers helse og for forbrukerinteresser. Samtidig skal det sikres at det indre marked virker på en tilfredsstillende måte.

Særskilt om maritim næring og sjømatnæringen

Maritim næring

Frihandelsavtaler gjennom EFTA, forhandlinger i WTO, forhandlinger om en flernasjonalt tjenesteeftersatt (TISA) og bilaterale maritime samarbeidsavtaler er viktige verktøy i arbeidet med å fremme maritime bedrifters eksport av varer og tjenester og næringens verdiskaping. Norge leder arbeidet med å få på plass et skipsfartsvedlegg i TISA. I 2016 ble det videre lagt vekt på å oppnå gode forpliktelser på det maritime området i forbindelse med EFTA-forhandlinger med bl.a. Filippinene, Malaysia, Indonesia og India.

Norge har tett bilateral dialog på det maritime området med en rekke land, bl.a. Kina, Japan, Sør-Korea, Singapore, India, Russland, Brasil og USA. Samarbeid om industri- og teknologiutvikling, miljøvennlig skipsfart, bruk av flytende naturgass (LNG), skipsfart i Arktis og skipsbygging var noen av temaene som ble prioritert i 2016.

Sjømat

Sjømatområdet er sterkt berørt av veterinære krav, tekniske handelshindringer og krav til mattrygghet og kvalitet som legger viktige føringer for internasjonal handel med mat.

Nærings- og fiskeridepartementet legger stor vekt på at det etableres internasjonale standarder, både for å beskytte forbrukerne og akvatiske dyrs helse. Et internasjonalt harmonisert regelverk for mattrygghet og matkvalitet er viktig for å ivareta forbrukerinteresser samtidig som man sikrer et

fungerende internasjonalt marked for norsk sjømat.

Regelverket for mattrygghet og kvalitet reguleres over landegrensene gjennom WTO/SPS-avtalen (veterinære og plantesanitære forhold) og WTO/TBT-avtalen (tekniske handelshindre). EØS-avtalen sikrer problemfri markedsadgang for norsk sjømat i EU når det gjelder mattrygghet og veterinære krav. Sjømatnæringen møter imidlertid veterinære og ikke-tariffære handelshindre i land utenfor EØS-området. Mattilsynet og Nærings- og fiskeridepartementet bruker betydelige ressurser på å bedre rammebetingelsene utenfor EØS.

Norge har over flere år arbeidet for å få etablert globale retningslinjer for fangstsertifikatsystemer for villfanget fisk gjennom Verdens landbruks- og matvareorganisasjon (FAO). Formålet med slike fangstsertifikatsystemer er å hindre at ulovlig fanget fisk kommer på markedet. Retningslinjene etablerer et felles globalt rammeverk for utvikling av og håndheving av slike systemer. Retningslinjene ble vedtatt på FAOs konferanse i juli 2017.

USA er Norges nest viktigste marked for eksport av sjømat etter EU og sikring av markedsadgangen til det amerikanske markedet er derfor en viktig oppgave for norske myndigheter.

Russland har tidligere vært et av de viktigste eksportmarkedene for norsk sjømat. Fra og med 7. august 2014 innførte Russland importforbud for all fisk under kapittel 3 i tolltariffen, med unntak av levende fisk (smolt). Importforbudet er siden forlenget årlig og gjelder nå ut 2018.

Sjømateksporten til Ukraina har over tid vært utfordrende som følge av finansiell ustabilitet og sterkt svekket lokal valuta. Det er fortsatt utfordringer særlig i tollbehandling av vareforsendelser. Det jobbes aktivt bilateralt for å løse dette, bl.a. gjennom å styrke tollsamarbeidet med Ukraina.

Nigeria er også et viktig marked for norsk sjømateksport, men det er store svingninger fra år til år. Næringen har opplevd utfordringer når det gjelder valutarestriksjoner og andre handelshindringer ved eksport til Nigeria. Selv om eksporten til Brasil generelt går godt, opplever næringen enkelte utfordringer med nye krav til merking. Norske myndigheter følger opp markedsadgangsutfordringene i disse landene både bilateralt og i WTO.

Eksportfinansiering og finansiering av skip til bruk i Norge

Langsiktig eksportfinansiering

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for oppfølging av de statlige ordningene for langsiktig eksportfinansiering. Ordningene omfatter garantier fra Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og lån fra Eksportkreditt Norge AS og skal være et supplement til kommersiell finansiering av eksportkontrakter. GIEK og Eksportkreditt Norge er rettet mot eksport som har et langsiktig finansieringsbehov. GIEK og Eksportkreditt Norge spiller en sentral rolle i finansieringen av norsk eksport, spesielt i tider med uro i finansmarkedene og få alternative finansieringskilder. De er ofte involvert i finansieringen av de samme eksportkontraktene, men da med ulike roller – Eksportkreditt Norge gir lån, mens GIEK gir garantier. Det er et utstrakt samarbeid mellom GIEK og Eksportkreditt Norge.

Markedssituasjonen innen petroleumsrelaterte næringer har medført at både GIEK og Eksportkreditt Norge arbeider mye med oppfølging av utestående lån og garantier hvor låntaker er eller kan komme i økonomiske vanskeligheter. I slike saker skal GIEK og Eksportkreditt Norge arbeide for å sikre statens samlede verdier. Det er GIEK som tar kredittrisiko og som må utbetale eventuell erstatning. I håndtering av problem-saker, tar GIEK en aktiv rolle for å redusere risiko for tap, og å få til løsninger som er bærekraftige og balanserte. Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med å følge opp risikoen i GIEKs garantiordninger.

GIEK og Eksportkreditt Norge arbeider aktivt for å markedsføre tilbudet sitt og jobbe med søknader fra andre næringer. GIEK og Eksportkreditt Norge gjennomfører felles brukerundersøkelser. Undersøkelsene fra 2016 indikerer at kunder og interessenter i hovedsak er fornøyde med eksportfinansieringstilbudet og at tilbudet bidro til økt eksport og økt sysselsetting i Norge i 2016.

Regjeringen er opptatt av å tilpasse ordningene til behovet for næringslivet, og vil sørge for et konkurransedyktig eksportfinansieringstilbud som fungerer på en god måte, ref. omtale i Regjeringens strategi for eksport og internasjonalisering. Det siste året er det gjennomført enkelte justeringer i eksportfinansieringstilbudet, for å bedre legge til rette for norsk eksport. Sommeren 2017 ble det innført en utvidelse av GIEKs tilbud av eksportgarantier, slik at GIEK nå kan tilby långivergarantier for eksportrelaterte investeringer i Norge. Utvidelsen er omtalt i Meld. St. 27 (2016–

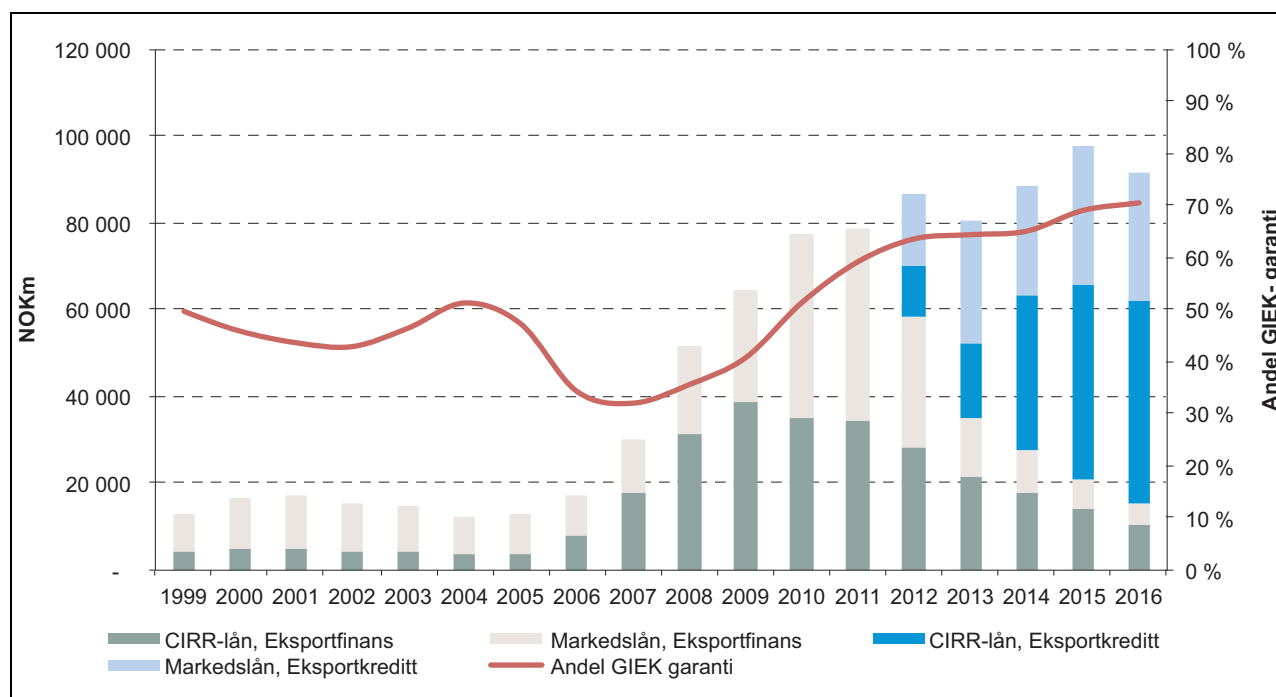
2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*. I 2017 har regjeringen også åpnet for at GIEK og Eksportkreditt Norge kan finansiere krillfartøy som skal gå i utenriksfart, som bygges i Norge og selges til norske kjøpere. Det er også presisert at GIEK og Eksportkreditt Norge kan finansiere norske selskapers kjøp av offshore havmerder fra norske verft.

Ny midlertidig ordning om finansiering av skip til bruk i Norge

Regjeringen foreslår for 2018 å opprette en ny midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen vil inkludere f.eks. ferger, fiskebåter, brønnbåter og hurtigbåter. Ordningen skal forvaltes av GIEK og Eksportkreditt Norge. Ordningen vil være en midlertidig treårig ordning som skal evalueres. Regjeringen foreslår en garantiramme på 10 mrd. kroner for ordningen i 2018.

Formålet med den nye ordningen vil være å bidra til at redere i Norge oppnår finansiering på markedsmessige vilkår og dermed medvirke til økt aktivitet for skipsverft i Norge. Ordningen vil kunne bidra til å skape økt aktivitet i verftene og til at kompetansen forblir i Norge. Ordningen vil være åpen for selskaper som er registrert i Norge og som kjøper det som er omfattet av ordningen. Målgruppen vil være verft og underleverandører i Norge. Gjennom ordningen skal det kunne gis garanti for og lån til kjøpere av skip, inkludert utstyr og tjenester til slike, når disse enhetene helt eller delvis bygges ved verft i Norge og skal brukes i Norge. Det vises for øvrig til kap. 2460, post 71.

Hovedvilkår med tilhørende avvik som permanent gjelder for GIEKs garantivirksomhet i dag skal også gjelde for den nye ordningen. Andre hovedelementer i garantiordningen vil i hovedsak tilsvare reglene for GIEKs andre ordninger, se nærmere omtale i vedlegg 4. GIEK kan be om årlig garantipremie eller full forhåndsinnbetaling av premie. Departementet vil i samarbeid med GIEK og Eksportkreditt Norge utarbeide øvrige vilkår, inkl. spesifiserte standardvilkår, for å sikre at ordningen er markedsmessig og i tråd med EØS-avtalens regler om offentlig støtte. Det vil bl.a. være en forutsetning at GIEK gir långivergarantier på like vilkår (*pari passu*) med medvirkende bank eller finansinstitusjon og at Eksportkreditt Norge gir lån på markedsvilkår. En markedsmessig statsgaranti i henhold til EØS-avtalens regler om offentlig støtte kan maksimalt

Figur 4.20 Utvikling i offentlige eksportlån 1999–2016 (mill. kroner)

Utlånssaldo representerer lånesaldo Eksportkreditt Norge AS/Eksportfinans ASA. Lånesaldo Eksportfinans ASA inkluderer også annen finansiering enn CIRR-kvalifiserende lån (med CIRR-kvalifiserende menes lån som kvalifiserer for offentlig støttede fastrentelån iht. den OECD-tilknyttede avtalen, Arrangement).

Kilde: Eksportkreditt Norge AS.

dekke 80 pst. av lånet som garantien svarer mot. Departementet vil vurdere nærmere retningslinjer for dette i GIEKs regelverk. Regjeringen vil legge fram for Stortinget forslag til endringer i eksportkredittloven.

Internasjonal regulering av eksportfinansiering

Betingelsene for offentlige langsiktige eksportlån og -garantier (bl.a. minimumspriser og maksimale løpetider) reguleres i dag av en OECD-tilknyttet avtale, Arrangement on Officially Supported Export Credits («Arrangement»). Det pågår også forhandlinger om å få på plass en ny internasjonal avtale, der også ikke-OECD land som bl.a. Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika deltar.

Formålet med den internasjonale reguleringen er å sikre at konkurranse mellom eksportører er basert på pris og kvalitet på varen/tjenesten og ikke på den offentlige finansieringen som tilbys. Videre skal internasjonal regulering av feltet bidra til å begrense subsidiekonkurranse mellom land. Nærings- og fiskeridepartementet, med bistand fra GIEK og Eksportkreditt Norge deltar i arbeidet med å videreutvikle internasjonal regulering av feltet ref. også omtale i regjeringens strategi for eksport og internasjonalisering.

Prioriteringer 2018

Nærings- og fiskeridepartementet vil prioritere den nærings- og handelspolitiske dialogen med Storbritannia, med mål om å sikre best mulig adgang til det britiske markedet, også etter at landet forlater EU. Norge vil fortsette det gode samarbeidet med EU for å ivareta EØS-avtalen og sikre gode løsninger for norsk næringsliv i forbindelse med Storbritannias utreden av EU.

Departementet vil også prioritere den nærings- og handelspolitiske dialogen med Kina og arbeide for en frihandelsavtale som sikrer gode og forutsigbare rammebetingelser for norsk næringsliv. På det maritime området vil arbeidet med en bilateral arbeidsgruppe for maritim transport prioriteres. Det arbeides også for rammebetingelser på det veterinære området som sikrer norsk sjømateksport til Kina.

Departementet vil følge med på utviklingen i USAs handelspolitikk og arbeide for å fremme norske nærings- og handelspolitiske interesser i USA.

Departementet vil prioritere arbeidet med å legge til rette for forhandlinger om en bilateral frihandelsavtale med Japan.

Departementet vil videreføre arbeidet i EFTA med forhandling av nye frihandelsavtaler med India, Malaysia, Ecuador, Mercosur, Vietnam og Indonesia og reforhandle de eksisterende frihandelsavtalene med Canada, Mexico og Tyrkia. Departementet vil også arbeide videre med utviklingen av de handelspolitiske relasjonene med ASEAN¹⁷.

Departementet vil ferdigstille arbeidet med en modellavtale med sikte på at denne skal danne utgangspunkt for forhandlinger om investeringsbeskyttelse i frihandelsavtaler og investeringsavtaler.

Departementet vil videreføre arbeidet for en flerstatlig avtale om handel med tjenester (TISA) og følge opp etableringen av regelverk i WTO som forbyr skadelige fiskerisubsidier.

Som følge av et økende antall utfordringer vil arbeidet med å håndtere og forebygge veterinære handelshindre knyttet til sjømateksporten intensiveres.

Departementet vil følge opp amerikansk importregelverk knyttet til bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske og bifangst av sjøpattedyr, for å sikre markedsadgangen for norsk sjømat til USA.

Nærings- og fiskeridepartementet vil følge opp norske interesser i Europakommisjonens strategi for det indre marked.

Nærings- og fiskeridepartementet vil arbeide for et konkurransedyktig og relevant eksportfinansieringstilbud, herunder følge opp den nye midlertidige markedsmessige låne- og garantiordningen for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge, og vil arbeide med å følge opp risikoen i GIEKs portefølje.

Tiltakene i regjeringens strategi «Verda som marknad – regjeringa si strategi for eksport og internasjonalisering» vil bli fulgt opp, herunder etableringen av Globalt vekstprogram, og styrking av Invest in Norway, etablering av en helhetlig satsing for eksport av norske grønne løsninger, styrking av Norges profil som en ledende havnasjon og en utvidelse tilbudet av offentlig eksportfinansiering.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 115 (2016–2017), 8. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen 1. Slå sammen Investeringsfondet for Nordvest-Russland og Investeringsfondet for Øst-Europa. 2. Lage nytt mandat for det sammenslåtte fondet tilpasset dagens situasjon. 3. Legge forvaltningen av det nye sammenslåtte investeringsfondet til et kompetent miljø i Nord-Norge, med ankerfeste i Sør-Varanger.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 58 S (2016–2017), jf. Dokument 8:103 S (2016–2017) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen og Odd Omland om å flytte forvaltningen av investeringsfondet for Nordvest-Russland til Kirkenes.*

Som oppfølging av vedtaket har regjeringen vedtatt at fondene slås sammen til ett fond som får navnet Investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa. Sammenslåingen av fondene vil håndteres i statsregnskapet for 2017. Det nye fondet kan investere i landene som inngikk i de tidligere fondenes dekningsområde¹⁸. Fondets formål vil fortsatt være å fremme næringssamarbeid mellom Norge og disse landene. Mandatet til fondet endres ved at fondskapitalen fra nå av også kan investeres i selskaper lokalisert i Nordland, Troms og Finnmark dersom dette bidrar til fondets formål. Videre vil det i større grad enn tidligere vektlegges at fondet skal prioritere finansiering av prosjekter som bidrar til verdiskaping eller næringsutvikling i Norge. Nærings- og fiskeridepartementet vil gi Innovasjon Norge i oppdrag å opprette et aksjeselskap som enten forvalter fondskapitalen selv eller setter ut forvaltningen til eksterne. Som en del av oppdraget skal Innovasjon Norge vurdere om det finnes et forvaltningsmiljø i Sør-Varanger eller regionen som kan forvalte fondet. Vedtaket anses med dette som oppfylt.

Vedtak nr. 155 (2016–2017), 13. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen fremme for Stortinget forslag til ny ordning i GIEK som dekker både politisk og kommersiell risiko knyttet til fornybarinvesteringer i utviklingsland, slik at det kan behandles i vårsesjonen 2017.»

¹⁷ Association of Southeast Asian Nations – ASEAN består av: Brunei, Filippinene, Indonesia, Kambodsja, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand og Vietnam.

¹⁸ Land i Øst-Europa og tidligere Sovjetunionen som ikke er medlemmer av EU.

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 8 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet. Det vises til foreløpig tilbakemelding i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* og Innst. 401 S (2016–2017), der Stortinget tok omtalen til orientering. I Prop. 129 S (2016–2017) redegjorde regjeringen for dagens finansieringstilbud gjennom eksportfinansieringsvirkemidlene som forvaltes av Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og Eksportkreditt Norge. GIEK er en statlig forvaltningsbedrift som har som formål å fremme norsk eksport og investeringer i utlandet gjennom å utstede garantier på vegne av den norske stat. GIEK forvalter statlige garantiordninger knyttet til norsk eksport og norske investeringer i utlandet. Tilbudene er tilgjengelige for alle sektorer, og den bransjemessige fordelingen av porteføljene er etterspørselsstyrt. Når en eksportør innenfor fornybar energi konkurrerer om en eksportkontrakt, vil GIEK kunne bidra med garantier på samme måte som for eksportører i andre bransjer. I tråd med internasjonalt regelverk har GIEK anledning til å tilby aktører innen fornybar energi lengre nedbetalingstider på lånene GIEK garanterer for enn aktører i øvrige næringer. Hovedvekten av GIEKs garantier er eksportgarantier (långivergarantier), men GIEK har også mulighet til å gi investeringsgarantier for politisk risiko. GIEKs tilbud av investeringsgarantier er i liten grad brukt.

Alminnelig garantiordning er GIEKs hovedordning for eksport- og investeringsgarantier. Alle søknader vurderes først under denne ordningen. GIEK forvalter også Garantiordningen for investeringer i og eksport til utviklingsland (U-landsordningen). Formålet med Ulandsordningen er å fremme investeringer i og eksport til land som av OECD er definert som lavere mellominntektsland, lavinntektsland og minst utviklede land. U-landsordningen brukes til å møte etterspørselen etter garantier som dekker lån til kjøpere med høyere risiko enn det som er akseptabelt under Alminnelig garantiordning og skal bidra til at norske eksportører deltar i utviklingsfremmende prosjekter.

I tillegg til GIEK består det norske offentlige systemet for langsiktig eksportfinansiering av Eksportkreditt Norge AS, som forvalter den offentlige eksportkredittordningen. Gjennom eksportkredittordningen tilbyr Eksportkreditt Norge lån til kjøpere av norske eksportørers varer og tjenester.

I regjeringens foreløpige tilbakemelding i Prop. 129 S (2016–2017), fremgikk det at regjerin-

gen har vurdert muligheten for å opprette en ny ordning for investeringer i fornybar energi i utviklingsland, og at den ville utrede ulike alternativer nærmere og vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Både offentlig eksportfinansiering og andre offentlige finansierings- og garantiordninger er internasjonalt regulerte felt hvor utgangspunktet for reglene er at støtte som virker konkurransevridende, er ulovlig. GIEKs eksportgarantier under Alminnelige garantiordning og U-landsordningen, og Eksportkreditt Norges eksportkredittordningen er regulert av den OECD-tilknyttede avtalen Arrangement on Officially Supported Export Credits (Arrangement). Arrangement regulerer kun eksportfinansiering. Lån og garantier for investeringer som ikke faller inn under eksportfinansieringsreguleringene må være i tråd med EØS-avtalens regler om offentlig støtte. Regelverket gir detaljerte føringer for utforming av statlige garantitilbud, enten de skal drives kommersielt eller innebærer støtte. Dersom en garantiordning skal drives kommersielt, kreves det kommersiell prising. Ordningen kan ikke bindes til norske bedrifter. Dersom det er snakk om en støtteordning som er notifisert til EFTAs overvåkningsorgan ESA, kan man avgrense ordningen til bedrifter som har virksomhet i Norge, men man kan ikke avgrense ordningen til norske investorer.

I tillegg til eksportfinansieringsvirkemidlene finnes det flere andre virkemidler som bidrar til å øke investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Norfund er det mest sentrale virkemiddelet i norsk bistand for økt næringsutvikling og jobbskaping i privat sektor i fattige land. Gjennom lønnsomme og bærekraftige direkteinvesteringer og ved å tilby risikokapital og lån til små og mellomstore bedrifter, bidrar Norfund til jobbskaping og utvikling innenfor fornybar energi, finans og landbruk. Et av Norfunds kjerneoppdrag er å ta landrisiko i krevende markeder og å sikre addisjonalitet i forbindelse med utenlandske investeringer.

Norfund investerer om lag halvparten av sin årlige investeringskapital på om lag 1,5 mrd. kroner i fornybar energi. Totalt har Norfund investert 7 mrd. kroner i fornybar energi i utviklingsland.

Norad har som hovedoppgave å bistå Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene med faglig rådgivning på det utviklingspolitiske området, bistå i arbeidet med kvalitetssikring av norsk utviklingssamarbeid, initiere og gjennomføre evalueringer av utviklingssamarbeidet, kommunisere om langsiktig utviklingssamarbeid og resultater.

Norad forvalter en søknadsbasert ordning som kan dekke opptil halvparten av kostnadene som bedrifter har ved vurderinger av om energiprojekter i utviklingsland bør gjennomføres. Ordningen skal bidra til å redusere risiko i en tidlig fase. I 2017 tildelte Utenriksdepartementet 35 mill. kroner til Norad til denne ordningen.

«Fornybar AS», som er under opprettelse, skal gjøre investeringer som direkte eller indirekte bidrar til reduserte klimautslipp. Selskapet skal investere i unoterte selskap og fond med virksomhet i eller ut fra Norge. Mandatet er åpent for at selskapet kan vurdere å investere i selskap med produksjon av fornybar energi i andre land. Ny teknologi i overgangen fra teknologiutvikling til kommersialisering skal vektlegges, og «Fornybar AS» skal prioritere lav- og nullutslippsløsninger som skal bidra til å redusere klimautslipp gjennom investeringer.

For 2018 foreslås det å bevilge 570 mill. kroner til fornybar energi over bistandsbudsjettet. Dette er en økning på 75 mill. kroner fra 2017. Midlene skal bidra til FNs bærekraftsmål om å sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til overkommelig pris, og vil bl.a. bli benyttet til å tilrettelegge for kommersielle investeringer og å redusere risiko for private investorer i tidlig fase av prosjekter. Det foreslås at Norfunds kapitaltilførsel økes med 188 mill. kroner i 2018, som første ledd i regjeringens målsetning om å øke kapitaltilførselen med 50 pst. i løpet av neste stortingsperiode. Norfund er et viktig instrument for private investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Halvparten av Norfunds investeringsportefølje på 16,8 mrd. kroner er i energisektoren.

Norge er en av få kjøpere av klimakvoter fra Den grønne utviklingsmekanismen. Det blir lagt vekt på at statens kvotekjøp skal gjøre en forskjell. Staten kjøper derfor bare kvoter fra prosjekter som er i ferd med å innstille på grunn av manglende inntekter fra kvotesalg, og kvoter fra nye prosjekter. Staten støtter også i noen grad FNs tilpassingsfond gjennom kvotekjøp derfra. Gjennom kvotekjøpsprogrammet arbeider Klima- og miljødepartementet med å videreutvikle dagens kvote-

system med sikte på å prøve ut ordninger som er tilpasset den nye klimaavtalen for perioden etter 2020. Klima- og miljødepartementet deltar således i Transformative Carbon Asset Facility (TCAF), som ble lansert i tilknytning til klimakonferansen i Paris. Fondet skal utvikle piloter for nye samarbeidsformer tilpasset en ny mekanisme under Paris-avtalen.

Videre finnes det en rekke multilaterale virkemidler som norske investorer som ønsker å bygge ut fornybar energi i utviklingsland, kan benytte seg av. Multilateral Investment Guarantees Agency (MIGA), International Bank for Reconstruction and Development (IBRD), International Development Agency (IDA), International Finance Cooperation (IFC), The African Development Bank (AfDB), Guarantco (PIDG), African Trade Insurance Institute (ATI), Renewable Energy Performance Platform (REPP), Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA) og United States Agency for International Development (USAID) er eksempler på organisasjoner som tilbyr ulike former for garantier. Det finnes også andre relevante låne-, gavefinansierings- og investeringsinstrumenter som Climate Investment Fund, United Nations Environment Programme (UNEP), Verdensbanken, Green Climate Fund, Nordisk utviklingsfond (NDF), The European Fund for Sustainable Development (EFSD) og GETFiT.

Regjeringens gjennomgang viser at det allerede finnes et bredt tilbud som støtter opp om investeringer i fornybar energi i utviklingsland, både gjennom eksportfinansieringsordningene, bistand og andre virkemidler nasjonalt og internasjonalt. Regjeringen har bl.a. merket seg at prosjekter innenfor fornybar energi kan få eksportfinansiering på mer gunstige vilkår enn prosjekter innenfor andre sektorer. Regjeringen viser også til at nye ordninger som skal være i tråd med EØS-regelverk ikke kan avgrenses til norske bedrifter eller norske investorer.

Regjeringen har vurdert det eksisterende tilbudet nasjonalt og internasjonalt og anser dagens virkemidler som dekkende.

Kap. 940 Internasjonaliseringstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 779	7 600	10 000
73	Støtte til kapitalvareeksport			81 000
	Sum kap. 0940	8 779	7 600	91 000

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det bevilget 111,6 mill. kroner under post 73, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Nærings- og fiskeridepartementet stiller årlig midler til disposisjon for næringslivsaktiviteter ved utenriksstasjonene, strategiske prosjekter for internasjonalisering og til eventuell norsk deltakelse på verdensutstillinger. Målet er å bidra til å samordne og styrke den samlede og langsiktige offentlige innsatsen for å øke norsk eksport og fremme norske næringsinteresser i utlandet. Næringslivet har særlig behov for draghjelp og støtte fra myndighetene i nye og viktige vekstmarkeder. Dette skal være et supplement til den ordinære virksomheten til virkemiddelapparatet, i markeder og innenfor sektorer der norsk næringslivs langsiktige muligheter er spesielt framtreddende. Det er særlig behov for tiltak som kan bidra til å forsterke den langsiktige profilerings- og døråpningseffekten i forbindelse med gjennomføringen av politiske besøk og statsbesøk.

Resultater 2016

I 2016 ble det totalt brukt om lag 8,8 mill. kroner i arbeidet med strategiske internasjonaliseringsprosjekter. Midlene ble benyttet på tiltak i samarbeid med næringslivet og virkemiddelapparatet, bl.a. i forbindelse med offisielle besøk til Italia, Finland og Canada. Av dette ble om lag 8 mill. kroner benyttet til nærings- og profileringsarbeid ved utenriksstasjonene, og finansierte totalt 174 prosjekter. Ved tildelingen av midler ble det bl.a. lagt vekt på prosjekter som er finansiert sammen med næringslivet og samordnet med andre deler av

virkemiddelapparatet, for å underbygge satsingen på Team Norway.

Prioriteringer 2018

Nærings- og fiskeridepartementet vil også i 2018 bidra med midler til gjennomføring av nærings- og profileringsaktiviteter ved utenriksstasjonene og internasjonaliseringsprosjekter i samarbeid med virkemiddelapparatet, næringslivet og forsknings- og utdanningsinstitusjoner, med særlig vekt på markeder i vekst, herunder Kina. Departementet vil følge opp strategi for eksport og internasjonalsisering og fortsette arbeidet med å videreutvikle Team Norway-samarbeidet, for å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom informasjonsutveksling, samordning og koordinert innsats og initiativer.

Budsjettforslag

Bevilgningen under posten dekker utgifter til eksportfremmende tiltak ved utenriksstasjonene og strategiske internasjonaliseringsprosjekter.

Det foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner i 2018.

Post 73 Støtte til kapitalvareeksport

Om 108-ordningen

Ordningen med fastrentelån (CIRR-lån) til kjøperne av norske eksportvarer, den såkalte 108-ordningen, ble opprettet i 1978. Formålet med 108-ordningen har vært å fremme norsk eksport. Dette ble gjort ved å tilby norske eksportører av kapitalvarer og arbeids- og tjenesteytelser et konkurransedyktig eksportkredittilbud på like gode vilkår som offentlig støttede eksportkreditter i våre konkurrentland.

Eksportfinans administrerte ordningen på vegne av staten. Avtalen mellom Eksportfinans ASA og daværende Nærings- og handelsdepartementet om forvaltning av ordningen ble sagt opp

med virkning for nye tilsagn fra og med 21. desember 2011. En overgangsordning gjaldt fram til 1. juli 2012. Siden da har Eksportkreditt Norge AS forvaltet statens eksportkredittordning. Det vises også til omtale under kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS.

Eksportfinans ASA skal fortsette å forvalte den utestående porteføljen av CIRR-lån under 108-ordningen, og det vil derfor i flere år framover kunne være behov for bevilgninger under kap. 940, post 73.

Gjennom 108-ordningen kunne kjøperne av norske eksportvarer få tilbud om fastrentelån (såkalte CIRR-lån), med rente lik statsobligasjonsrenten i den aktuelle valutaen pluss ett prosentpoeng. Bevilgningsbehovet over statsbudsjettet framkommer når rentesatsene på utlånene ikke fullt ut dekker innlåns- og forvaltningskostnadene. Bevilgningen avhenger dermed av rentebetingelsene til eksisterende utlån under ordningen, det samlede volumet av utestående kreditter i ulike valutaer, rentesatsene på innlånene og valu-

tabevegelser. Staten bærer følgelig en risiko knyttet til ordningens økonomiske resultat. Eksportfinans blir kompensert for å forvalte ordningen gjennom marginer på utestående lån.

De årlige underskuddene belastes statsbudsjettet to år etter de er påløpt. I tillegg dekkes rentegodtgjørelse til Eksportfinans for den mellomværende perioden fram til utbetalingstidspunktet.

Budsjettforslag

Saldoen til utestående utlån ved utgangen av 2016 utgjorde 10,6 mrd. kroner.

Regnskapet for 108-ordningen for 2016 viste et underskudd på om lag 80 mill. kroner. Rentegodtgjørelsen forventes å utgjøre om lag 1 mill. kroner. Dersom rentegodtgjørelse avviker vesentlig fra anslaget, vil regjeringen foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer i budsjettet våren 2018. På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 81 mill. kroner i 2018.

Kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Tilskudd	100 786	107 698	112 650
71	Viderefakturerte utgifter		200	200
89	Valutatap	12 576		
90	Utlån	10 121 479	12 000 000	7 000 000
	Sum kap. 2429	10 234 841	12 107 898	7 112 850

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble post 70 økt med 2 mill. kroner, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Oppgaver og mål

Eksportkreditt Norge AS er et 100 pst. statseid selskap som har som formål å forvalte en statlig ordning for finanstjenester til norsk eksport av kapitalvarer og tjenester. Selskapets eneste oppgave er å drifte statens eksportkredittordning, jf. boks 4.9 nedenfor. Ordningen skal bidra til at norske eksportører kan konkurrere på like vilkår med andre eksportører med tilgang til tilsvarende nasjonale eksportkredittordninger. Selskapets

virksomhet er regulert bl.a. i eksportkredittloven og forskrift om eksportkredittordningen.

Regjeringen foreslår i 2018 å opprette et nytt midlertidig tilbud av markedsmessige lån og garantier for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Tilbudet er nærmere omtalt under programkategori 17.30 (under Eksportfinansiering og finansiering av skip til bruk i Norge). Eksportkreditt Norge skal forvalte tilbudet av lån under eksportkredittordningen, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer i eksportkredittloven. Nye lån skal tas innenfor eksisterende utlånsbevilgning.

Eksportkreditt Norge ivaretar hele prosessen med markedsføring/salg, behandling av søknader, utbetalinger og oppfølging av lån under

eksportkredittordningen. Lånene står på statens balanse, og staten tar all risiko selskapet pådrar seg i forbindelse med utlånsvirksomheten og som ikke knytter seg til driften av selskapet. Eksportkreditt Norge legger vekt på å sikre at det ikke oppstår tap i forbindelse med utlån. Det forventes i et normalår ikke tap under eksportkredittordningen, da alle lån er garantert og/eller sikret. Regjeringen varslet i sin strategi for eksport og internasjonalisering at det vil bli åpnet for at Eksportkreditt Norge, i avgrenset omfang og i en prøveperiode på tre år, kan bruke garantister med noe lavere kredittverdighet enn i dag. Minimumskravet blir endret til BB. Den samlede eksponeringen mot garantister med lavere kredittverdighet skal ikke overstige 300 mil. kroner og ingen enkeltinstitusjon kan garantere for mer enn maksimalt 25 pst. av rammen på 300 mill. kroner.

Styret i Eksportkreditt Norge har ansvar for selskapets virksomhet og resultater. I tillegg til eierskapsdialogen med Eksportkreditt Norge har departementet også styringsdialog med selskapet knyttet til selskapets forvaltning av eksportkredittordningen og tilskudd til driften av denne. Nærings- og fiskeridepartementet har igangsatt en evaluering av Eksportkreditt Norge og GIEK for bl.a. å få belyst virksomhetenes måloppnåelse, om ressursbruken er effektiv og om helheten i det offentlige eksportfinansieringstilbudet fungerer godt.

Eksportkreditt Norge holder til i Oslo. Ved utgangen av 2016 disponerte selskapet 46 årsverk.

Hovedmålet for Eksportkreditt Norge er å fremme norsk eksport gjennom konkurransedyktig, tilgjengelig og effektiv eksportfinansiering.

Med *konkurransedyktig eksportfinansiering* menes det at norske, offentlig støttede, kontraktsutløsende eksportkreditter skal tilbys på like gode vilkår som i våre konkurrentland og i samsvar med internasjonale avtaler. Eksportkreditt Norge skal bidra til å videreutvikle det internasjonale regelverket i samarbeid med departementet og fungere som et fagorgan for departementet i relevante eksportpolitiske spørsmål.

Med *tilgjengelig eksportfinansiering* menes et kjent tilbud fra et selskap med godt nasjonalt og internasjonalt omdømme. Tilbudet skal omfatte små og mellomstore norske eksportbedrifter og selskaper som utvikler ny kunnskap og teknologi.

Effektiv eksportfinansiering innebærer en effektiv organisering og drift av selskapet, inkludert søknadsbehandling. Selskapet skal også legge vekt på effektiv risikostyring, bl.a. knyttet til prising, etablering og oppfølging av lån.

Resultater 2016

Eksportkreditt Norge opplevde høyt aktivitetsnivå i 2016. Situasjonen for petroleumsnæringen og maritime næringer medførte at selskapet arbeidet mye med oppfølging av utestående lån i denne delen av porteføljen. I løpet av 2016 deltok selskapet i flere restruktureringer og innvilget avdragsutsettelse til 20 låntakere. Eksportkreditt Norge hadde ingen faktiske tap relatert til utlån i 2016.

Selskapet arbeidet med å gjøre eksportkredittordningen kjent og tilgjengelig både for bedrifter som har fått bedret konkurranseevne på bakgrunn av en lavere kronekurs og for bedrifter som opplever en mer krevende markedsituasjon. I dette arbeidet samarbeidet Eksportkreditt Norge tett med andre virkemiddelaktører, som Innovasjon Norge og GIEK, bl.a. gjennom felles kundearrangementer. Selskapet arbeidet med å styrke samarbeidet med GIEK, for å forenkle prosessene overfor kunder og samarbeidspartnere. Virksomhetene la bl.a. ned betydelige ressurser i forenkling av søknadsprosesser for små og mellomstore bedrifter.

I løpet av 2016 utbetalte Eksportkreditt Norge 24 nye eksportlån til en verdi av 10 mrd. kroner, mens det i 2015 ble gitt 58 nye lån til en verdi av 17,9 mrd. kroner. Reduksjonen i utbetalinger var knyttet til lavere aktivitetsnivå innenfor maritim petroleumsrelatert næring. Totalt hadde selskapet 233 lån under forvaltning til en samlet verdi på 76,5 mrd. kroner ved utgangen av 2016. Målt i norske kroner var 39 pst. av utlånsporteføljen markeds lån og 61 pst. CIRR-lån.

Eksportkreditt Norge mottok 285 søknader om finansiering av eksportkontrakter til 67 land i 2016, som er om lag samme antall som i 2015. Eksportkreditt Norge opplevde i 2016 en økning i søknader tilknyttet større prosjekter knyttet til olje og gass, mens antall søknader tilknyttet offshorerelaterte fartøyer ble mer enn halvert sammenlignet med 2015. Antall søknader tilknyttet annen industri og fornybar energi er på om lag samme nivå som i 2015. Selskapet mottok 106 søknader fra små- og mellomstore bedrifter i 2016.

Tilskudd over statsbudsjettet er Eksportkreditt Norges eneste inntektskilde. I 2016 mottok selskapet 100,8 mill. kroner i tilskudd. Årsresultatet etter skatt viser et underskudd på 2,2 mill. kroner. Underskuddet skyldes bl.a. at det ble gjennomført en omlegging av selskapets pensjonsordninger i 2016.

Boks 4.9 Statens eksportkredittordning

Eksportkreditt Norge forvalter statens eksportkredittordning. Det innebærer at selskapet på vegne av den norske stat, tilbyr lån til kjøpere av norske eksportørers kapitalvarer og tjenester. Regjeringen foreslår fra 2018 at selskapet under eksportkredittordningen over en treårig periode også skal kunne tilby markedsmessige lån til kjøperne av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen er rettighetsbasert og finansieres i sin helhet ved bevilgning over statsbudsjettet. Vilklårene for å få lån, og vilklårene for selve lånet, reguleres bl.a. i den OECD-tilknyttede eksportfinansieringsavtalen, Arrangement, og i forskrift om eksportkredittordningen. Dersom eksportkontrakten kvalifiserer for lån etter regelverket, vil Eksportkreditt Norge gi et tilbud (tilsagn) om lån. Det stilles krav bl.a. knyttet til samfunnsansvar. Alle lån må være garantert av en statlig eksportgarantistitusjon og/eller en finansinstitusjon med god kredittrating, eller sikret med kontantdepot i henhold til Eksportkreditt Norges kredittretningslinjer. En betydelig andel av lånene (74,4 pst. per 31. desember 2016) er garantert av Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK). Låntakere av eksportlån kan velge mellom to

ulike rentetyper, den offentlig støttede fastrenten CIRR¹ og en flytende markedsrente. Låntakere av lån til finansiering av skip fra verft i Norge til bruk i Norge, vil kunne få tilbud om markedsrente. Markedsrenten settes på kommersielle vilkår.

Selskapet forvalter eksportkredittordningen etter de krav som fastsettes gjennom statens styrende dokumenter. Eksportkredittordningens kontantstrømmer holdes adskilt fra Eksportkreditt Norges drift ved at kontantstrømmene fra ordningen går direkte gjennom statens konsernkontoordning i Norges Bank.

Før Eksportkreditt Norge AS ble etablert i 2012, forvaltet Eksportfinans ASA (som er 15 pst. statseid) den norske eksportkredittordningen (108-ordningen). Ettersom lånene under ordningen nedbetales over mange år, forvalter Eksportfinans ASA fortsatt en del lån på vegne av staten, jf. omtale under kap. 940.

¹ CIRR (Commercial Interest Reference Rate) er minimumsrenten for offentlig støttede fastrentelån i henhold til «Arrangement On Officially Supported Export Credits», og rentesatsen oppdateres månedlig. For fastsettelse av renten tas det utgangspunkt i statsobligasjonsrenten i den aktuelle valuta. CIRR renten settes ett prosentpoeng høyere enn denne.

Tabell 4.29 Næringsfordeling i Eksportkreditt Norges utlånsportefølje i 2016

(tall i mill. kroner)				
Utlånssaldo	Olje og gass	Annen industri	Fornybar energi	Sum
Utlånssaldo	72 314	3 144	1 047	76 505
– herav skip og skipsutstyr	63 591	2 836	342	66 769
Andel av utlånssaldo	94,5 pst.	4,1 pst.	1,4 pst.	

Vurdering av måloppnåelse

Departementet vurderer at selskapets resultater er i samsvar med selskapets mål og departementets føringer. Eksportkreditt Norge er i en utfordrende situasjon, med krevende oppfølging av utestående lån i olje- og gassbransjen, samtidig som selskapet behandler søknader og markedsfører tilbudet. Etter departementets vurdering håndterer Eksportkreditt Norge situasjonen godt. Departementet er fornøyd med selskapets arbeid, sammen med GIEK, med å øke kjennskapen til

eksportfinansieringstilbudet, samt med å forenkle og effektivisere tilbudet.

Prioriteringer 2018

Eksportkreditt Norge skal i 2018 prioritere arbeidet med å opprette og forvalte et midlertidig finansieringstilbud til kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Selskapet skal videre prioritere å følge opp låneporteføljen på en måte som sikrer statens samlede verdier, og sammen med GIEK, arbeide for økt eksport gjen-

nom å øke kjennskapen til eksportfinansieringstilbudet og forenkle og effektivisere tilbudet.

Budsjettforslag

Post 70 Tilskudd

Tilskuddet skal sikre at selskapet kan betjene sine kunder på en profesjonell og effektiv måte.

Tilskuddet skal dekke alle utgifter til administrasjon av selskapet og forvaltningen av eksportkredittordningen, inklusiv lønn og personalkostnader, husleie, programvarelisenser, IKT-utgifter og eksterne tjenestekjøp. Tilskuddet skal også dekke utgifter forbundet med enkeltlån når slike kostnader ikke viderefaktureres til låntaker. Videre skal tilskuddet dekke selskapets arbeid med rådgivning til departementet.

Ved behandling av statsbudsjettet for 2017 vedtok Stortinget å innføre finansskatt. For Eksportkreditt Norge utgjør denne skatten i 2018 om lag 3 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 112,7 mill. kroner i 2018.

Post 71 Viderefakturerte utgifter

Før Eksportkreditt Norge inngår eller endrer låneavtaler, vil det ofte være behov for å innhente eksterne vurderinger for å sikre at vesentlige forhold ved lånet og lånedokumentasjonen er tilstrekkelig godt ivaretatt. Eksportkreditt Norge viderefakturerer normalt utgiftene til låntaker. Utleggene er ikke garantert av tredjeparter, og det kan forekomme enkelte mindre tap. Bevilgningen på posten skal dekke akkumulerte tap for slike utlegg, året etter at tapene inntreffer. Bevilgningen for viderefakturerte utgifter for 2018 skal dekke akkumulerte tap i 2017.

Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner i 2018. Dette er et anslag, og regjeringen vil om

nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2018.

Post 90 Utlån

Alle lånesøknader som oppfyller kravene i regelverket for eksportkredittordningen, jf. forskrift om eksportkredittordningen § 1, vil få tilbud (tilsagn) om finansiering, jf. forslag til vedtak XI, 3. I tillegg har selskapet i henhold til *Lov om Eksportkreditt Norge AS (eksportkredittloven)* anledning til å videreføre hele eller deler av Eksportfinans ASAs lån som kommer til marginreforhandling, og har også en oppgave i å sikre statens verdier i tilfeller der låntaker har betalingsproblemer og/eller misligholder lånet. Videre kan selskapet, når hensynet til statens samlede interesser tilsier det, refinansiere på markedsmessige vilkår lån som er minimum 70 pst. garantert av GIEK, jf. forskrift om eksportkredittordningen § 6.

Det er knyttet usikkerhet til utbetalingsbehovet under ordningen. Posten gjelder nye låneutbetalinger, midlertidige utlegg for å sikre statens verdier i tilfeller der låntaker har betalingsproblemer og/eller misligholder, låneutbetalinger knyttet til refinansiering, samt eventuelle låneovertakelser. Anslått beløp er 7 mrd. kroner. Videre foreslås det en fullmakt til å overskride bevilgningen med inntil 30 mrd. kroner.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 7 mrd. kroner og en fullmakt til å kunne overskride bevilgningen, men slik at samlede utbetalinger ikke overstiger 37 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 3.

Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2018.

Kap. 5329 Eksportkreditt Norge AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Gebyrer m.m.	19 694	30 000	20 000
89	Valutagevinst	1 294 463		
90	Avdrag på utestående fordringer	8 921 853	10 700 000	6 700 000
	Sum kap. 5329	10 236 010	10 730 000	6 720 000

Post 70 Gebyrer m.m.

Gebyrene for lån under eksportkredittordningen fastsettes i tråd med markedspraksis for tilsvarende lån og varierer bl.a. med kompleksiteten i den enkelte låneavtale og rollen Eksportkreditt Norge har som långiver. I tilfeller hvor Eksportkreditt Norge har rollen som agent, dvs. den som forestår den praktiske oppfølgingen overfor låntaker i låneforholdet, kan selskapet f.eks. ta et agentgebyr. For de indirekte kostnadene ved å binde likviditet til et lån, kan det videre påløpe en såkalt beredskapsprovisjon, og for arbeidet med å skrive ut og sette sammen lånedokumentasjonen kan det påløpe arrangementsgebyrer. Nivået på samlede gebyrinntekter vil, i tillegg til forhold ved den enkelte låneavtale, avhenge av antall lån som utbetales og hvor mange lån som innfris før tiden. Gebyrnivået skal ikke avhenge av låntakers rentevalg. Nærings- og fiskeridepartementets anslag for gebyrinntekter i 2018 er 20 mill. kroner.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 20 mill. kroner i 2018. Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2018.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

I 2018 forventes det avdrag for totalt 6,7 mrd. kroner på lån under eksportkredittordningen. Avdragene følger fastsatte avdragsprofiler som normalt innebærer halvårlige avdrag. Beløpet består av forventede avdrag på eksisterende utestående saldo, avdrag på lån som forventes utbetalt framover og anslag på førtidsinnfrielse. Anslaget for avdragene reflekterer forventet innbetaling målt i norske kroner.

Sammenlignet med 2017 forventes det lavere avdragsinnbetalinger i 2018. Dette er knyttet til at flere låntakerne under eksportkredittordningen har søkt om og fått innvilget avdragsutsettelse, samt at det er usikkerhet knyttet til hvorvidt restrukturerte lån vil bli førtidsinnfrikk. Dette påvirker forventede avdrag på eksisterende utlånssaldo og anslag for førtidsinnfrielse.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 6,7 mrd. kroner i 2018. Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2018.

Kap. 5629 Renter fra eksportkredittordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
80	Renter	1 711 132	1 800 000	1 800 000
	Sum kap. 5629	1 711 132	1 800 000	1 800 000

Post 80 Renter

Forventede renteinntekter for utlån under eksportkredittordningen er anslått til 1 800 mill. kroner. Renteinntektene er avhengig av utlånsvolum, valuta-

kurs på innbetalingstidspunktet og renteutviklingen for det enkelte lån. Det foreslås en bevilgning på 1 800 mill. kroner. Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2018.

Kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
24	Driftsresultat:			
71	Tilskudd til garantiordningen for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge			10 000
	Sum kap. 2460			10 000

Post 24 Driftsresultat:

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
24.1	Driftsinntekter		-169 000	-188 000
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>		169 000	188 000
	Sum post 24			

Vedrørende 2017:

Ved stortingsvedtak 21. juni 2017 ble bevilgningen på post 24 økt med 11 mill. kroner, jf. Innst 401 S og Prop. 129 S (2016–2017).

Oppgaver og mål

Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) er en statlig forvaltningsbedrift som har som formål å fremme norsk eksport og investeringer i utlandet gjennom å utstede garantier på vegne av den norske stat. Nærings- og fiskeridepartementet har utnevnt et styre for GIEK som leder virksomheten på statens vegne. GIEK ligger i Oslo og disponerte 92,4 årsverk i 2016.

- GIEK tilbyr primært garantier for langsiktige eksportlån. Garantiene gis i hovedsak til virksomheter som gir lån til kjøpere av norske eksportvarer og -tjenester, f.eks. Eksportkreditt Norge AS. Dette innebærer at det er GIEK som tar risikoen for at kjøper ikke betaler. GIEK er også tillagt enkelte andre oppgaver, bl.a. å forvalte byggelåns- og kraftgarantier og en beredskapsordning for statlig varekrigsforsikring, jf. omtale under kap. 900, post 72. Regjeringen vil foreslå å opprette en ny midlertidig markedsmessig låne- og garantiordning i 2018 for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen er nærmere omtalt under programkategori 17.30 (under Eksportfinansiering og finansiering av skip til bruk i Norge). GIEK skal forvalte den nye garantiordningen.
- GIEK har i tillegg ansvar for oppfølging av løpende garantiansvar og gjenstående krav under garantiordninger som er opphørt og der nye garantier ikke utstedes jf. omtale under kap. 5460, post 71.

GIEK har følgende mål:

- GIEK skal bidra til eksportkontrakter ved å gi et konkurransedyktig eksportgarantitilbud og være et supplement til markedet
- GIEK skal medvirke til at byggelån oppnås på forretningsmessige vilkår
- GIEK skal medvirke til at langsiktige kraftavtaler inngås på forretningsmessige vilkår
- GIEK skal medvirke til markedsmessig finansiering av skip som bygges ved verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge
- GIEK skal oppfylle kravet om at den enkelte ordning skal gå i balanse på lang sikt inkludert eventuelle tapsfond

GIEKs garantivirksomhet skal finne sted innenfor de rammer som settes av internasjonalt regelverk, bl.a.:

- den OECD-tilknyttede avtalen «Arrangement on Officially Supported Export Credits»
- EØS-avtalens regler om offentlig støtte
- WTO regelverket, særlig «the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures»

GIEK er også faglig rådgiver for departementet bl.a. i det internasjonale arbeidet i OECD og arbeidet med en mulig ny bred eksportfinansieringsavtale gjennom International Working Group on export credits (IWG).

Nærings- og fiskeridepartementet har igangsatt en evaluering av Eksportkreditt Norge og GIEK for bl.a. å få belyst virksomhetenes måloppnåelse, om ressursbruken er effektiv og om helheten i det offentlige eksportfinansieringstilbudet fungerer godt.

Resultater 2016

Resultater for alle ordningene

Nye garantier fra GIEK i 2016 utløste eksportkontrakter for 30,5 mrd. kroner i 2016. Det er 14,3 mrd. kroner mindre enn året før og reflekterer at 2016 var et krevende år for viktige næringer, for GIEK og norsk økonomi. Totalt utestående

Boks 4.10 Oversikt over GIEKs aktive garantiordninger

Alminnelig garantiordning består i hovedsak av eksportgarantier for risiko knyttet til manglende betaling fra kjøper, enten det skyldes politiske forhold (f.eks. krig) eller kommersielle forhold (f.eks. konkurser). Garantier for investeringer (f.eks. investeringslån) gis bare for risiko knyttet til politiske forhold. Formålet med Alminnelig ordning er å fremme norsk eksport og norske investeringer i utlandet. Garantiordningen bidrar til at norske eksportbedrifter får nye kontrakter og er viktig for verdiskaping og sysselsetting i Norge. Regjeringen utvidet i 2017 ordningen til også å omfatte garantier for eksportrelaterte investeringer i Norge.

Garantiordning for investeringer i og eksport til utviklingsland (U-landsordningen) benyttes til å garantere for lån til kjøpere med høyere risiko enn det som er akseptabelt under Alminnelig garantiordning. Formålet med U-landsordningen er å fremme investeringer i og eksport til land som er definert av OECD som lavere mellominntektsland, lavinntektsland og minst utviklede land. Ordningen skal bidra til at norske eksportører deltar i utviklingsfremmende prosjekter. Det er et grunnfond, som ikke er rentebærende, tilknyttet ordningen.

Garantiordning for byggelån til skip, fartøy og innretninger til havs (Byggelånsgarantiordningen) benyttes til å garantere for byggelån i forbindelse med bygging eller ombygging av skip, fartøy og innretninger til havs. Formålet med garantiordningen er å sikre at norske skipsverft, offshoreverksteder og annen relevant virksomhet oppnår byggelån, gjennom risikoavlastning for private banker, og på den måten medvirke til å sikre økt aktivitet. Ordningen skal bidra til å gjøre norske verft mer konkurransedyktige ved å gi lettere tilgang på finansiering og øke kapasiteten i det norske finansmarkedet.

Garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft (Kraftgarantiordningen) skal benyttes til å garantere for finansiering i forbindelse med kjøp av kraft på langsiktige vilkår. Ordningen skal medvirke til at kraftintensiv industri i Norge kan inngå langsiktige kraftavtaler på forretningsmessige vilkår.

Garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge foreslås etablert i 2018 og skal benyttes til å garantere for lån til kjøpere av skip som bygges ved verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. Ordningen er midlertidig.

Tabell 4.30 Næringsfordelingen i GIEKs portefølje

	(i mill. kroner)			
Utestående garantiansvar ¹	Olje og gass	Annen industri	Fornybar energi	Sum
Utestående garantiansvar i mill. kroner	84 184	11 736	2 098	98 018
– herav skip og skipsutstyr	66 154	6 313	28	72 495
Andel av utlånssaldo	86 pst.	12 pst.	2 pst.	

¹ Forvaltningen av eierskapet til GIEK Kredittforsikring AS ble overført fra GIEK til Nærings- og fiskeridepartementet med virkning fra 1. januar 2015.

garantiansvar for alle ordninger var på 98 mrd. kroner, fordelt på 419 garantier, mot 100,2 mrd. kroner fordelt på 431 garantier i 2015. Garantiinntektene i 2016 var på 1,5 mrd. kroner i 2016, mot 1,6 mrd. kroner i 2015. I 2016 ble det betalt ut 3,2 mrd. kroner i erstatninger under garantier, noe som er en markant økning fra 1,2 mrd. kroner i 2015 og 203 mill. kroner i 2014. Tapsavsetninger og nedskrivninger utgjorde 7,7 mrd. kroner. Dette var en økning på 1,6 mrd. kroner fra 2015. Resulta-

tet for garantiordningene i 2016, viser et samlet underskudd på 533 mill. kroner, mot et overskudd på 121 mill. kroner i 2015. Underskuddet i 2016 dekkes av overskudd fra tidligere år.

Tabell 4.30 viser at olje og gass utgjorde 86 pst. av utestående garantiansvar i GIEKs samlede portefølje, av dette var 68 pst. knyttet til skip og utstyr til skip. Totalt var 74 pst. av utestående garantiansvar i GIEKs portefølje knyttet til skip og utstyr til skip.

Resultater for de enkelte garantiordningene

Tabell 4.31 Hovedtall for GIEKs aktive ordninger ved utgangen av 2016

(i mill. kroner)								
Ordning	Garanti- ramme	Gjel- dende til- bud om garanti	Utestå- ende garanti- ansvar	Bundet under rammen	Gjel- dende søkna- der	Nytt garanti- ansvar i 2016	Antall nye garantier i 2016	Antall gjel- dende garantier
Alminnelig garantiordning	145 000	16 934	95 297 ¹	112 981 ²	12 348	14 747	79	402 ³
U-landsordningen	3 150	1 200	782	1 982	171	43	1	5
Byggelånsgarantiordningen	5 000	1 045	1 939	2 984	368	1 920	13	12
Kraftgarantiordningen	20 000							
Sum	173 150	19 179	98 018	117 947	12 887	16 710	93	419

¹ Inkluderer Gammel alminnelig ordning og reforsikring av GIEK Kredittforsikring.

² Inkluderer gjeldende tilbud om garantier (tilsagn), utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning, reforsikring av GIEK Kredittforsikring og ubenyttet del av rammeavtaler for bonds (en avtale mellom GIEK og en bank som gjør det enkelt for banken å søke avlastning for garantier knyttet til en konkret eksportør opp til et gitt beløp).

³ Inkluderer Gammel alminnelig ordning

Ved utgangen av 2016 utgjorde garantier for beløp i amerikanske dollar omtrent 69 pst. av GIEKs portefølje. Beløp angitt i norske kroner vil dermed variere med endringer i valutakursene.

Tabell 4.32 Årsresultat for GIEKs garantiordninger per 31. desember 2016

(i 1000 kroner)						
Ordning	Premie og andre inntekter	Resultat før av- setninger og nedskrivning	Endringer i tapsavsetning ¹	Overføring til staten	Resultat 2016	
Alminnelig garantiordning	1 528 899	1 361 239	1 952 450		-591 210	
U-landsordningen	24 058	23 539	-8 071		31 610	
Byggelånsgarantiordningen	26 619	19 693	-13 887		33 580	
Kraftgarantiordningen	12	-508			-508	
Sum ordninger under avvikling ²	2 856	2 596	-6 935	-15 600	-6 069	

¹ Netto endring avsetninger og nedskrivning. Dette er ikke konstaterte tap, men endringer i GIEKs anslag på hva GIEK vil kunne tape i sin portefølje. Negativ endring betyr at tapsavsetningene er redusert.

² Ordninger under avvikling består av Gammel alminnelig ordning og gamle særordninger, samt SUS/Baltikum-ordningen etter 1. januar 1999 som ved utgangen av 2016 ikke hadde noe utestående garantiansvar.

Bidra til eksportkontrakter

Alminnelig garantiordning og U-landsordningen er virkemidler for å bidra til eksportkontrakter.

tal på 4,1 mrd. kroner og avsetninger for tap på garantiansvar på nesten 4,8 kroner ved utgangen av 2016. Ordningen hadde likviditet i form av bankinnskudd på 6,4 mrd. kroner.

Alminnelig garantiordning

GIEK mottok 221 nye søknader til en verdi av 27,7 mrd. kroner under Alminnelig garantiordning i 2016. Alminnelig ordning hadde opparbeidet kapi-

U-landsordningen

GIEK mottok ingen nye søknader under U-landsordningen i 2016. Bankinnskudd for ordningen var på 542,6 mill. kroner per 31. desember 2016.

Ved utgangen av året var kapital under ordningen 452 mill. kroner, hvorav grunnfondet utgjorde 450 mill. kroner.

Byggelånsgarantiordningen

Etterspørselen etter byggelånsgarantier var større i 2016 enn i 2015. GIEK mottok 21 søknader til en verdi 2,8 mrd. kroner under Byggelånsgarantiordningen i 2016. I løpet av året ble det gitt 13 nye garantier for 1,9 mrd. kroner. Til sammenligning mottok GIEK i 2015 ti søknader til en verdi av 3,9 mrd. kroner og utstedte to nye garantier for til sammen 790 mill. kroner. Ordningen hadde opparbeidet kapital på 23,9 mill. kroner ved utgangen av 2016, mens bankinnskuddet tilknyttet ordningen var på noe over 106 mill. kroner.

Kraftgarantiordningen

GIEK mottok ingen søknader under kraftgarantiordningen i 2016. Ved utgangen av året var det ikke søknader til behandling, utestående garantiansvar eller gitt tilbud om garanti under ordningen. Ordningen hadde et underskudd på 508 000 kroner i 2016, og ordningens opparbeidede kapital er negativ. Etablerings- og driftskostnadene for denne ordningen dekkes av et tilskudd på 10 mill. kroner, jf. Innst. 5 S og Prop. 1 S (2009–2010), som skal tilbakebetales med framtidige garantiinntekter. Ved utgangen av 2016 var 8,9 mill. kroner benyttet av tilskuddet.

Ordninger som er under avvikling

Av ordningene som er under avvikling, var det bare Gammel alminnelig ordning som hadde utestående garantiansvar ved utgangen av 2016, og det utgjorde 54,6 mill. kroner. Fordringene under Gammel portefølje (Gammel alminnelig ordning og Gamle særordninger) var per 31. desember 2016 regnskapsført til 142 mill. kroner. GIEK hadde videre om lag 380 mill. kroner i utestående fordringer i moratorieavtaler per 31. desember 2016. Moratorieavtaler er en avtale som utsetter et lands betaling av gjeld til et annet land, på bakgrunn av internasjonalt kreditorsamarbeid i Parisklubben. I Parisklubben treffes 19 land for å inn-drive eller ettergi gjeld fra land med betalingsvansker. I forumet deltar GIEK sammen med Utenriksdepartementet og diskuterer bl.a. GIEKs fordringer på fremmede stater gjennom moratorieavtalene.

Ett av hovedtiltakene i handlingsplanen om gjeldslette for utvikling, kalt gjeldsplanen, er å

ettergi fordringer overfor gjeldstyngede lavinntektsland. For GIEK medfører dette at fordringer mot visse land kan ettergis, i hovedsak eksportkredittgarantier gitt på slutten av 1970- og begynnelsen av 1980-tallet og som stort sett hører inn under Gammel portefølje. Gjeldsplanen er nærmere omtalt i Utenriksdepartementets budsjettproposisjon.

GIEKs garantiordninger skal gå i balanse på lang sikt

GIEKs ordninger skal drives slik at hver ordning går i balanse på lang sikt. Ulandsordningen skal drives i balanse på lang sikt, gitt bevilgninger til grunnfondet.

GIEKs garantier konsentrerer seg rundt olje- og gass/maritim sektor, få land og få selskaper. De ti største eksponeringene utgjorde 45 pst. av utestående garantiansvar per 31. desember 2016. Svikt i kundenes gjeldsbetjeningsevne vil kunne gi betydelige tap og underskudd for GIEK i perioder.

Samlede tapsavsetninger og nedskrivning på garantiansvar var per 31. desember 2016 på 7,7 mrd. kroner, en økning på 1,6 mrd. kroner siden året før. I løpet av 2016 utbetalte GIEK i alt 3,2 mrd. kroner i erstatninger, mot 1,2 mrd. kroner i 2015. Fordringsmassen økte fra 2,4 mrd. kroner i 2015 til 5,6 mrd. kroner i 2016. Økningen skyldes utbetalinger under garantier for lån som ikke betjenes eller som restruktureres. GIEK hadde en likviditet (bankinnskudd) på til sammen 7,2 mrd. kroner ved utgangen av 2016. GIEK vurderer at ordningene fortsatt vil gå i balanse over tid.

Risikoen i porteføljen har økt betraktelig på grunn av situasjonen i petroleumsnæringen og de maritime næringene. En stor andel GIEKs kunder innen disse næringene har hatt behov for endringer i lånebetingelser og avdragsutsettelse, og det har vært gjennomført flere restruktureringer. GIEK har tatt en aktiv rolle i disse prosessene for å sikre statens verdier og å få til løsninger som er bærekraftige og balanserte. GIEK legger stor vekt på å minimere tap i porteføljen og samtidig få tilvekst av nye garantier som kan kompensere for brått bortfall av inntekter, samt å kompensere for tapskostnader. Organisasjonen har i løpet av de siste årene fått implementert gode systemer og rutiner, og økt kompetansen internt for risikovurdering i den enkelte sak og oppfølging av porteføljens risiko.

Samtidig har GIEK arbeidet aktivt for å få tilvekst av nye garantier, og med å øke spredningen i GIEKs portefølje når det gjelder land og næringer, særlig fra fastlandsindustrien og prosjekter

knyttet til fornybar energi. Det er imidlertid lite sannsynlig at søknader fra andre sektorer vil veie opp for faller i søknader fra olje, gass og maritime næringer. Dette vil kunne bidra til at GIEKs premieinntekter faller i tiden framover.

Benyttelse av fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner

Formålet med GIEKs fullmakt til å midlertidig erverve og avhende aksjer og opsjoner i misligholds- og gjenvinningssaker er å sikre statens verdier. Fullmakten innebærer bl.a. at GIEK kan gå inn som midlertidig eier i aksjeselskap hvor man har plassert et panteobjekt, f.eks. et skip, knyttet til et misligholdt engasjement. Å gå inn som eiere i et pantsatt objekt anses som regel som ytterste konsekvens og siste utvei både for GIEK og kommersielle banker. Før partene trer inn som eiere forsøker kreditorene å finne andre løsninger som f.eks. restruktureringer, avdragsutsettelse eller salg av panteobjektet. Det er bare i de tilfeller hvor det ikke finnes kjøpere, eller det ikke er mulig å selge til en akseptabel pris at GIEK vil vurdere å ta eierskap i panteobjektet. Ved utgangen av 2016 hadde GIEK eierskap i tre selskaper, med aksjer for i alt 1,24 mrd. kroner.

Vurdering av måloppnåelse for 2016

GIEK står i en utfordrende situasjon, med krevende oppfølging av kunder innenfor olje- og gassbransjen, samtidig som etaten jobber med å markedsføre tilbudet og arbeide med søknader fra andre næringer. Etter departementets vurdering håndterer GIEK situasjonen godt. Det er likevel viktig med tett oppfølging av risiko i GIEK da det er økt risiko for tap og manglende måloppnåelse når det gjelder at de enkelte ordningene skal gå i balanse på lang sikt, inkludert eventuelt grunnfond.

Prioriteringer 2018

GIEK skal prioritere arbeidet med å opprette og forvalte et midlertidig garantitilbud til lån til kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge. GIEK skal videre prioritere arbeidet med å minimere tap og sikre statens verdier ved å følge opp og håndtere risikoen i porteføljen og, sammen med Eksportkreditt Norge, arbeide for økt eksport gjennom å øke kjennskapen til eksportfinansieringstilbudet og forenkle og effektivisere tilbudet.

Budsjettforslag

Garantivedtak

Alminnelig garantiordning

Per 31. juli 2017 var 101,6 mrd. kroner bundet under rammen¹⁹, og søknader for 28 mrd. kroner lå til behandling. Det foreslås å videreføre en totalramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning på til sammen 145 mrd. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak VIII, 2.

Garantiordningen for investeringer i og eksport til utviklingsland (U-landsordningen)

Per 31. juli 2017 var 898 mill. kroner bundet under rammen for U-landsordningen, og det lå søknader til behandling for 40 mill. kroner. Garantirammen foreslås videreført fra 2017, som innebærer en ramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på 3,15 mrd. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak VIII, 3.

Garantiordning for byggelån til skip, fartøyer og innretninger til havs

Per 31. juli 2017 var 1,7 mrd. kroner bundet under rammen. På samme tidspunkt var det ikke søknader til behandling. GIEK forventer en økning i søknader innen utgangen av 2017 og i 2018. Det foreslås å videreføre rammen for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på til sammen 5 mrd. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak VIII, 4.

Garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft

Per 31. juli 2017 var 604 mill. kroner bundet under rammen. Beløpet vedrører ett tilbud (tilsagn) om garanti. Dette er det første tilbudet om garanti som GIEK har gitt under ordningen. Per 31. juli 2017 hadde GIEK ikke ytterligere søknader til behandling. Det foreslås at ordningen videreføres med en ramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på til sammen 20 mrd. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak VIII, 5.

¹⁹ Dette er summen av gjeldende tilbud om garantier (tilsagn), utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning, reforsikring av GIEK Kredittforsikring AS og ubenyttet del av rammeavtaler for bonds (en avtale mellom GIEK og en bank som gjør det enkelt for banken å søke avlastning for garantier knyttet til en viss eksportør opp til et gitt beløp).

Garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge

Det foreslås å etablere en ny midlertidig garantiordning for kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge, med en ramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på til sammen 10 mrd. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak VIII, 6.

Trekkfullmakter

En trekkfullmakt gir GIEK fullmakt til å låne et gitt beløp fra statskassen som følge av at utbetalinger under en garantiordning overstiger ordningens bankinnskudd.

Dersom GIEK foretar trekk i statskassen, forutsettes midlene tilbakebetalt i etterfølgende år når gjennomførte utbetalinger under en garantiordning helt eller delvis gjenvinnes. Trekk i statskassen renteberegnes.

Byggelånsgarantiordningen har lite opparbeidet kapital og likviditeten er begrenset, noe som kan medføre behov for å benytte trekkfullmakt i 2017. Det forventes ikke behov for å benytte trekkfullmakt i 2017 for GIEKs andre ordninger. Det foreslås derfor å videreføre trekkfullmakten knyttet til Byggelånsgarantiordningen, med en ramme på 600 mill. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak III.

*Andre fullmakter**Fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner*

GIEK har siden 2015 fått årlig fullmakt fra Stortinget til å midlertidig erverve og avhende aksjer og opsjoner i misligholds- og gjenvinningssaker. Dette har bidratt til å tydeliggjøre GIEKs handlingsrom til å sikre statens verdier i situasjoner med mislighold, der kjøper ikke betaler gjelden. GIEK har dermed mulighet til å midlertidig overta aksjer, etablere aksjeselskap alene eller sammen med andre, å ha eller gi en opsjon til å selge eller overta aksjer på et senere tidspunkt.

Det foreslås å videreføre GIEKs fullmakt til midlertidig å kunne erverve og avhende aksjer og opsjoner med formål å få dekning for krav i misligholds- og gjenvinningssaker i 2018, jf. forslag til vedtak XV.

Fullmakt til å etablere holdingselskap

GIEK kan, som en siste utvei i misligholdssaker, erverve og avhende aksjer og opsjoner. Eierska-

pet skal være midlertidig. I 2017 fikk GIEK fullmakt til å etablere et holdingselskap med formål å forvalte eierandeler som følger av misligholds- og gjenvinningssaker under GIEKs Alminnelige ordning. Forvaltning av eierandeler gjennom et holdingselskap vil kunne gi staten som eier et bedre vern mot ansvarsgjennombrudd og evt. erstatningsansvar. Holdingselskapet skal være midlertidig og avvikes når markedssituasjonen bedres og det er få gjenstående selskaper i porteføljen. Selskapet skal kunne erverve og avhende aksjer og opsjoner, yte lån, konvertere lån til aksjer, etablere aksjeselskap og skyte inn aksjekapital.

Det foreslås å videreføre GIEKs fullmakt til å opprette, oppkapitalisere og benytte holdingselskapet i forvaltning av midlertidig eierskap i 2018, jf. forslag til vedtak XVIII.

Post 24 Driftsresultat

GIEKs arbeidsmengde har økt betydelig de siste årene, da store deler av porteføljen er eksponert mot olje, gass og maritime næringer. På grunn av den krevende markedssituasjonen i disse næringene, er det et stort antall saker som har oppfølgingsbehov og risiko for mislighold. Sakene er ofte komplekse og omfangsrike, og med mange involverte parter. Der det er behov for spesialistkompetanse, er det ofte nødvendig å bruke eksterne rådgivere. GIEK har også begynt å overta pant (i hovedsak i skip) som må følges opp for å sikre statens verdier, noe som er en del av GIEKs rolle som kreditor. Samtidig arbeider GIEK med å gjøre tilbudet sitt kjent i andre sektorer og opparbeide seg kunnskap om nye produkter og tjenester. GIEK har satt i gang flere prosjekter for å forenkle og effektivisere tilbudet, f.eks. et prosjekt for innføring av CRM-system, som vil gi GIEK grunnlag for mer målrettet og effektiv dialog med sine kunder. Prosjektet har fått tildelt 3,5 mill. kroner av Difis medfinansieringsordning til å dekke deler av utviklingskostnadene til det nye systemet.

GIEKs administrasjonsutgifter dekkes av premieinntekter fra garantiordningene, og GIEK mottar ikke tilskudd til drift bortsett fra til forvaltning av beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring, jf. omtale under kap. 900, post 72. Stortinget fastsetter likevel en øvre ramme for GIEKs utgifter gjennom en overslagsbevilgning. Overslagsbevilgningen for 2018 foreslås satt til 188 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til garantiordningen for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge

Bevilgningen på posten skal dekke GIEKs administrasjonskostnader i oppstarten av ordningen.

Tilskuddet skal tilbakebetales når GIEK anser det som hensiktsmessig ut fra likviditeten i ordningen.

Det foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner i 2018.

Kap. 5460 Garantiinstituttet for eksportkreditt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
71	Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning	8 100	10 400	10 900
72	Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland	7 500	7 100	8 000
	Sum kap. 5460	15 600	17 500	18 900

Post 71 Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning og post 72 Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland

Gammel alminnelig ordning og Gammel særordning for utviklingsland søkes avviklet med minst mulig utbetaling og størst mulig gjenvinning etter eventuelle utbetalinger under garantiene. Siden behandlingen av St.prp. nr. 59 (1983–84) og stats-

budsjettet for 2000 har fjorårets overskuddslikviditet utover 25 mill. kroner årlig blitt tilbakeført fra Gammel alminnelig ordning, og hele fjorårets overskuddslikviditet årlig blitt tilbakeført fra Gammel særordning for utviklingsland.

På denne bakgrunn foreslås det en bevilgning på 10,9 mill. kroner under post 71 og 8 mill. kroner under post 72.

Programkategori 17.40 Statlig eierskap

Utgifter under programkategori 17.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
950	Forvaltning av statlig eierskap	514 237	446 329	444 100	-0,5
953	Kings Bay AS	20 662			
	Sum kategori 17.40	534 899	446 329	444 100	-0,5

Utgifter under programkategori 17.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–29	Driftsutgifter	37 265	23 329	23 100	-1,0
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	238 486	179 000	148 000	-17,3
70–89	Overføringer til andre	20 662			
90–99	Lånetransaksjoner	238 486	244 000	273 000	11,9
	Sum kategori 17.40	534 899	446 329	444 100	-0,5

Oppgaver og mål

Forvaltningen av statens direkte eierskap i 74 selskaper er fordelt på ulike departementer. Eierskapet varierer i størrelse, fra store eierposter i flere av landets største børsnoterte selskaper til heleide selskaper med rene sektorpolitiske formål. Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierskap i 29 selskaper. Staten har forretningsmessige mål med eierskapet i 21 av disse selskapene og sektorpolitiske mål med de resterende åtte. Fra 1. januar 2017 er ansvaret for å forvalte statens eierskap i Kings Bay AS og Bjørnøen AS overført fra Nærings- og fiskeridepartementet til Klima- og miljødepartementet, mens ansvaret for å forvalte statens eierskap i Posten Norge AS er overført fra Samferdselsdepartementet til Nærings- og fiskeridepartementet.

Regjeringens eierskapspolitikk er presentert i Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen). For selskaper der staten har forretningsmessige mål med eierskapet er målet høyest mulig avkastning over tid på investert kapital. For selskaper der staten har sektorpolitiske mål med eierskapet er ambisjonen at målene skal nås mest mulig effektivt. Statens eierskapsutøvelse skal bidra til verdiskaping. Regjeringen vil fortsatt arbeide for ytterligere å forbedre og profesjonalisere statens eierskapsutøvelse.

Regjeringen mener det er gode grunner til at staten bør være direkte eier i enkelte norske selskaper. Det er begrunnet i bl.a. ønske om å korrigere ulike typer av markedssvikt, et ønske om at enkelte selskaper beholder en nasjonal forankring i form av at hovedkontorfunksjoner og nøkkelkompetanse forblir i Norge, en ambisjon om god

forvaltning av felles naturressurser og sektorpolitiske hensyn. Begrunnelsene varierer mellom selskaper og tar utgangspunkt i at statlig eierskap skal bidra til at samfunnsøkonomiske og samfunnsmessige hensyn ivaretas.

Det statlige eierskapet i norsk næringsliv er omfattende i forhold til andre land det er naturlig å sammenligne seg med. Etter regjeringens syn bør privat eierskap være hovedregelen, og direkte statlig eierskap bør begrunnes særskilt. Erfaringene fra statlige forsøk på industrireising i siste halvdel av forrige århundre tyder heller ikke på at staten er den beste aktøren til å drive økonomisk utvikling gjennom direkte eierposisjoner. For å bidra til et mer mangfoldig og verdiskapende eierskap, og for å redusere potensielle utfordringer med et omfattende statlig eierskap, ønsker regjeringen å redusere det direkte statlige eierskapet over tid. Hensynene som er nevnt over tilsier imidlertid at staten vil ha et betydelig eierskap i overskuelig framtid.

Det statlige eierskapet skal utøves profesjonelt og forutsigbart innenfor rammen av norsk selskapslovgivning og annet lovverk, basert på allment aksepterte eierstyringsprinsipper og med bevissthet om skillet mellom rollen som eier og andre roller staten har.

Det er styret og daglig leder som skal utøve forvaltningen ut fra selskapets og eiernes interesser. Staten utøver sin myndighet som eier gjennom generalforsamlingen/foretaksmøtet, og følger løpende opp sitt eierskap i tråd med prinsippene nedfelt i eierskapsmeldingen. Statens stemmegivning på generalforsamling og eieroppfølging er basert på statens ti prinsipper for god eierstyring, utdypende forventninger til selskapene og andre rammer, jf. eierskapsmeldingen.

Statens eierskapsutøvelse er innrettet for å bidra til verdiskaping i selskapene gjennom å arbeide for egnet styresammensetting, god virksomhetsstyring, effektiv kapitalstruktur og riktig utbytte, åpenhet og god rapportering, og at samfunnsansvar og bærekraft er integrert i virksomheten.

Staten har plassert eierpostene i selskapene i henhold til fire kategorier²⁰, og spesifiserer også statens mål med eierskapet for det enkelte selskap nærmere²¹. Dette bidrar til åpenhet og tydelighet om statens eierskap.

²⁰ De fire kategoriene er: 1) Forretningsmessige mål. 2) Forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontorfunksjoner. 3) Forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål. 4) Sektorpolitiske mål.

²¹ I Statens eierberetning for 2016 beskrives statens mål med eierskapet i hvert enkelt selskap.

Status og resultater

Selskapene i Nærings- og fiskeridepartementets portefølje opererer i en rekke ulike bransjer. Samlet verdi av statens eierinteresser i disse selskapene var om lag 345 mrd. kroner pr. 31. desember 2016, mot 355 mrd. kroner året før. Avkastningen på statens aksjer i de sju børsnoterte selskapene i porteføljen var 5,5 pst. i 2016. Norsk Hydro ASA hadde høyest avkastning med 28,5 pst. Deretter fulgte Entra ASA med 27,6 pst. og DNB ASA med 22,2 pst. Øvrige selskaper hadde negativ avkastning i 2016. SAS AB hadde lavest avkastning med -42,8 pst. Deretter fulgte Kongsberg Gruppen ASA med -11,4 pst., Telenor ASA med -8,0 pst. og Yara International ASA med -6,7 pst. Se tabell 4.33 for nærmere oversikt over selskapene og verdi av statens eierandeler.

I tråd med regjeringens eierskapspolitikk ønsker regjeringen å legge til rette for muligheter for en gradvis reduksjon av statens direkte eierskap der det ikke foreligger særskilte grunner for statens eierskap. Med hjemmel i fullmakt fra Stortinget solgte staten ved Nærings- og fiskeridepartementet 30 mill. aksjer i Entra ASA for 2,49 mrd. kroner i september 2016. Statens eierandel gikk ned fra 49,7 til 33,4 pst. I oktober 2016 solgte staten ved Nærings- og fiskeridepartementet 9,2 mill. ordinære aksjer i SAS AB for 132 mill. kroner. Statens eierandel gikk ned fra 14,2 til 11,5 pst.

Regjeringen foreslår at Nærings- og fiskeridepartementet også i 2018 får fullmakt til, gjennom salg av aksjer eller gjennom andre transaksjoner, å kunne redusere statens eierskap helt eller delvis i følgende selskaper, som alle er plassert i kategori 1 med utelukkende forretningsmessige mål: Ambita AS, Baneservice AS, Entra ASA, Mesta AS, SAS AB og Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS. Videre foreslås det at departementet i 2018 får fullmakt til, gjennom salg av aksjer eller andre transaksjoner, å kunne redusere statens eierskap i Telenor ASA ned mot 34 pst., jf. forslag til vedtak XVI.

Departementet innhentet ekstern kompetanse for å heve kompetansen og videreutvikle statens eierskapsutøvelse på områdene antikorrupsjon og klima og miljø. PricewaterhouseCoopers har utarbeidet en rapport med en gjennomgang av relevant korrupsjonsregelverk og anbefaling om beste praksis innenfor antikorrupsjonsprogram og eieroppfølging. Departementet engasjerte Trucost som rådgiver til å kartlegge hvordan 37 selskaper med statlig eierandel arbeider med å følge opp statens forventninger på klima- og miljøområdet. Rapporten inneholder bl.a. analyser av klimarelatert risiko generelt og av selskapene. Begge rapportene vil bli fulgt opp i eierdialogen med selskapene.

Tabell 4.33 Statens eierandeler forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet¹ (avrundede beløp)

	Statens eierandel per 31.12. (pst.)	Verdi av statens eierandel per 31.12. (mill. kroner) ²	
	2016	2015	2016 ³
DNB ASA	34,0	60 806	71 107
Entra ASA	33,4	6 510	5 262
Kongsberg Gruppen ASA	50,0	8 700	7 470
Norsk Hydro ASA	34,3	23 485	29 276
SAS AB	11,45	1 147	527
Telenor ASA	53,97	120 162	104 524
Yara International ASA	36,2	38 141	33 638
Sum børsnoterte selskaper		258 951	251 804
Aker Kværner Holding AS	30,0	1 674	2 306
Andøya Space Center AS	90,0	77	83
Ambita AS	100,0	91	96
Argentum Fondsinvesteringer AS	100,0	7 955	7 331
Baneservice AS	100,0	164	218
Bjørnøen AS	100,0	4	4
Eksportfinans ASA	15,0	1 111	1 060
Eksportkreditt Norge AS	100,0	45	43
Electronic Chart Centre AS	100,0	10	9
Flytoget	100,0	802	771
GIEK Kredittforsikring AS	100,0	241	245
Innovasjon Norge	51,0	1 535	1 555
Investinor AS	100,0	2 011	2 634
Kings Bay AS	100,0	13	12
Mesta AS	100,0	1 003	716
Nammo AS	50,0	1 165	1 192
Nofima AS	56,8	102	131
Norges sjømatråd AS	100,0	439	481
Siva SF	100,0	969	893
Space Norway AS	100,0	406	453
Statkraft SF	100,0	76 524	73 069
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	100,0	-355	281
Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS	34,0	14	19
Sum unoterte selskaper		96 000	93 602
Sum alle selskaper		354 951	345 406

¹ Ansvar for å forvalte statens eierskap i Posten Norge AS ble overført fra Samferdselsdepartementet til Nærings- og fiskeridepartementet 1. januar 2017.

² Beregnet ut fra børsverdi ved årets slutt for børsnoterte selskaper. De unoterte selskapene er verdsatt til bokført egenkapital (i konsernet) fratrukket eventuelle minoritetsinteresser, med unntak av Aker Kværner Holding AS, som er verdsatt til børskurs for Aker Solutions ASA, Kværner ASA og Akastor ASA justert for statens indirekte eierandel i disse selskapene.

³ Statens eierandel i Entra ASA og SAS AB var lavere ved utgangen av 2016 enn ved utgangen av 2015 grunnet salg av aksjer, jf. omtale ovenfor.

Prioriteringer 2018

Arbeide for at selskapene har kompetente og velfungerende styrever

Det er styret som har ansvaret for forvaltningen av selskapet. En av statens viktigste oppgaver som eier er derfor å bidra til at selskapene har kompetente styrever. Hvordan staten arbeider med styrevervalg og hvilke forventninger staten stiller til styrene, framgår nærmere av eierskapsmeldingen.

Styrke den strategiske og økonomiske oppfølgingen av selskapene

Regjeringen vil fortsatt videreutvikle og ytterligere profesjonalisere den statlige eierskapsutøvelsen, for at fellesskapets verdier skal forvaltes på en best mulig måte. Som ledd i dette arbeides det med å videreutvikle kompetanse og kapasitet på analyse og vurdering av selskapenes forretningsmessige strategier og økonomiske utvikling. Nærings- og fiskeridepartementets rolle som kompetanse- og ressurscenter for andre eierdepartement vil bli videreført og videreutviklet.

Legge til rette for reduksjon av statens direkte eierskap

Regjeringen ønsker å legge til rette for muligheter for en gradvis reduksjon av statens direkte eierskap der det ikke foreligger særskilte grunner for å opprettholde det. Ved beslutninger vurderes både markedsmessige, selskapsspesifikke og andre forhold. Regjeringen vil ikke gjennomføre endringer i statens eierskap eller støtte transaksjoner med mindre det forventes å være økonomisk gunstig for staten i hvert enkelt tilfelle. Dette innebærer bl.a. at en reduksjon av statens direkte eierskap vil skje over tid.

Saker i tilknytning til enkeltelskaper

Eksportfinans ASA

Med hjemmel i fullmakt fra Stortinget tiltrådte daværende Nærings- og handelsdepartementet i juni 2008 en porteføljegarantiavtale mellom Eksportfinans ASA og selskapets aksjeeiere. Garantiavtalen innebar at selskapet på nærmere angitte vilkår sikres mot verdifall i en definert portefølje av verdipapirer innenfor en totalramme på 5 mrd. kroner. Avtalen bidro dermed til å beskytte egenkapitalen i selskapet.

Ifølge garantiavtalen er den enkelte garantist hvert år, fra og med 2011, forpliktet til å betale til Eksportfinans ASA et beløp som tilsvarer garantis-

tens andel av eventuelt verdifall på likviditetsporteføljen per utgangen av februar. På den annen side skal Eksportfinans ASA betale til garantistene dersom det blir verdistigning på porteføljen. Gjennom avtale med Eksportfinans ASA ble garantirammen nedjustert til 1,5 mrd. kroner fra 1. mars 2016. Statens andel av den nye garantirammen utgjør 225 mill. kroner, jf. Stortingets vedtak 17. juni 2016 ved behandlingen av Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

I første halvår 2017 har markedsverdien til den definerte likviditetsporteføljen økt, bl.a. som følge av reduksjon i investorenes risikomarginer. Per 31. juli 2017 utgjorde verdiøkningen for porteføljen 98,6 mill. kroner. Statens andel av dette var 14,8 mill. kroner. Det er usikkert hva markedsverdien for likviditetsporteføljen vil være 28. februar 2018, som er neste dato for utveksling av garantibeløp mellom garantistene og Eksportfinans ASA. På denne bakgrunn foreslås det at gjeldende fullmakt til å kunne foreta utgifts-/inntektsføring uten bevilgning av ut-/innbetalinger knyttet til garanti-ansvar overfor Eksportfinans ASA innenfor gitt garantiramme på 225 mill. kroner, videreføres i 2018, jf. forslag til vedtak V.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Bakgrunn

Store Norske-konsernet består av morselskapet Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS (SNSK) og de heleide datterselskapene Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS (SNSG), Store Norske Boliger AS (SNB), Store Norske Gruvedrift AS (SNGD) og Gruve 3 AS, samt deleide Pole Position Spitsbergen AS (75 pst.), Svea Svalbard AS (50,8 pst.), Materiallageret AS (33 pst.) og Svea Tank AS (15 pst.). I tillegg har SNSK avtale med departementet om leie og forvaltning av deler av statens eiendommer på Svalbard. Konsernet har i dag om lag 110 ansatte. Staten eier 100 pst. av aksjene i SNSK.

Som følge av en betydelig reduksjon i kullprisen de siste årene, kombinert med store tap på valutasikringsavtaler og krevende markedsutsikter for kull, har SNSKs datterselskap SNSG stått overfor store økonomiske utfordringer. Konsernet har flere ganger de siste årene fått tilført kapital, jf. Innst. 343 S og Prop. 118 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Nærings- og fiskeridepartementet (Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS – eiendommer og gruvedrift)* og Innst. 214 S og Prop. 52 S (2015–2016) *Endringer i statsbudsjettet 2016 under Nærings- og fiskerideparte-*

mentet (*Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS – rammer for kullvirksomheten*). Med bakgrunn i Innst. 8 S og Prop. 1 S (2016–2017) *Nærings- og fiskeridepartementet* ble det bevilget 144 mill. kroner for gjennomføring av driftshvile i Svea/Lunckefjell i 2017, og Innst. 126 S og Prop. 25 S (2016–2017) *Endringer i statsbudsjettet 2016 under Nærings- og fiskeridepartementet* ga grunnlag for å styrke Store Norske-konsernets likviditet med 194 mill. kroner, slik at SNSG kunne innfri krav fra selskapets hovedbankforbindelse ved utløpet av 2016.

Med utgangspunkt i et fortsatt krevende og usikkert kullmarked har departementet i løpet av 2017, og med bistand fra eksterne rådgivere, vurdert en henvendelse fra SNSK om ev. oppstart av kullvirksomheten i Svea/Lunckefjell, ev. videreføring av driftshvilen, ev. avvikling og opprydding i området og ev. andre relevante utfall knyttet til Svea/Lunckefjell.

Departementet legger med dette fram forslag om at det bevilges midler for å kunne gjennomføre avvikling av kullvirksomheten i Svea/Lunckefjell og starte opprydding i 2018, samt å dekke pensjonsforpliktelser knyttet til selskapets eksisterende virksomhet. På bakgrunn av Stortingets behandling av Innst. 88 S (2016–2017) og Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*, gjør departementet også rede for Store Norske-konsernets framtidige retning og strategi.

Henvendelse fra SNSK

Styret har i løpet av våren 2017 gjennomført en oppdatert vurdering av grunnlaget for ev. oppstart av kullvirksomheten, ev. videreføring av driftshvilen, ev. avvikling og opprydding og ev. andre relevante utfall knyttet til kullvirksomheten i Svea/Lunckefjell ved utløpet av 2017. Styret har også gjort en vurdering av konsernets retning og strategi fremover.

I brev datert 12.6.2017 til departementet gir styret uttrykk for at fortsatt driftshvile fra 2018 vil innebære høy risiko for tap av kritisk kompetanse og forringelse av infrastrukturen. Dette, sammenholdt med de beregnede kostnadene for fortsatt driftshvile på om lag 144 mill. kroner, gjør at styret mener at fortsatt driftshvile innebærer en så høy «opsjonspremie» at alternativet er mindre aktuelt basert på rent kommersielle vurderinger.

Styret gir uttrykk for at det er lønnsomt å gjenoppta gruvedriften i Svea/Lunckefjell fra høsten 2018 under gitte forutsetninger. Det er ifølge styret betydelig usikkerhet knyttet til disse forutset-

ningene, herunder til utvikling i kullprisen. En ev. oppstart av gruvedriften vil kreve om lag 880 mill. kroner i ny kapital, og staten som eier må være villig til å tilføre selskapet 60–70 pst. av beløpet i ny egenkapital. Klimahensyn eller samfunnsmessige hensyn er ikke vektlagt i denne vurderingen. Styret gir også uttrykk for at dersom virksomheten i Svea/Lunckefjell ikke gjenopptas, bør den, ut fra en ren kommersiell vurdering, avvikles og opprydding i området bør gjennomføres. Totale opprydningskostnader i Svea/Lunckefjell er beheftet med betydelig usikkerhet. Avhengig av bl.a. hvilke krav miljømyndighetene vil stille til oppryddingen i Svea, er kapitalbehovet for oppryddingen anslått til mellom 500–700 mill. kroner og arbeidet antas å ta om lag tre år. Store Norske-konsernet har i dag ikke midler til å dekke disse kostnadene. Styret anbefaler at SNSG bør stå for samfunnsdriften og byggherreansvaret ved opprydding, og det bør engasjeres en ekstern entreprenør for opprydding- og rivningsarbeidene.

Styret i SNSK gir uttrykk for at den overordnede strategien for Store Norske-konsernet per i dag er å arbeide for oppnåelse av sektorpolitiske målsettinger gjennom å videreføre og utvikle de eksisterende virksomhetsområdene, samt å søke aktivt etter nye virksomhetsområder innenfor rammen av svalbardpolitiske målsettinger og selskapsspesifikke forutsetninger. Som vesentlig samfunnsaktør og arbeidsgiver er det etter styrets vurdering naturlig at SNSK også framover og innenfor ovennevnte rammer tar en rolle i å bidra til videre utvikling i Longyearbyen.

Styret viser imidlertid til SNSGs krevende økonomiske situasjon og at eiers tilslutning vil være vesentlig for styrets ev. beslutninger knyttet til de aktuelle handlingsalternativene. Styret viser til at det ser det som hensiktsmessig med en nær videre dialog med eier om de aktuelle alternativene og tilhørende finansieringsløsninger.

Departementet har med bistand fra ekstern rådgiver og i samarbeid med selskapet kvalitets-sikret kostnadsanslagene for de tiltakene styret har vurdert. Dette reflekteres i de eksterne vurderingene fra finansiell rådgiver og i de forslag departementet fremmer.

Eksterne vurderinger

Konsulentselskapet Deloitte har, på oppdrag fra departementet, vurdert de forretningsmessige sidene av styrets henvendelse og alternativer. Deloitte peker på følgende hovedpunkter:

Oppstart av drift

- Det er betydelig usikkerhet knyttet til utviklingen i de internasjonale kullmarkedene, herunder etterspørsel, tilbud og utvinningskostnader av kull.
- Selskapet benytter i sin analyse kun en prisbane (ett scenario) som forutsetter en lineær utvikling i kullmarkedet, uten noen større diskontinuitet verken på etterspørsels-, tilbuds-, eller kostnadssiden. Prisbanen er i hovedsak basert på makroøkonomiske forutsetninger som vil være fordelaktig for utviklingen i kullprisen.
- Selskapets prisscenario representerer en del av utfallsrommet, men det forutsetter bl.a. økt forbruk av kull globalt, til tross for synkende etterspørsel i Europa og USA, og at det ikke skjer en vesentlig endring i strukturen på kraftproduksjonen i folkerike land i Asia. Det er også basert på valutaforutsetninger som medfører stigende produksjonskostnader for kull, som vil være brudd på en langvarig trend der realkostnaden for produksjon går ned på grunn av produktivitetsforbedringer.
- Med bakgrunn i risikoen i prosjektet bør det benyttes et høyere avkastningskrav (15 pst.) enn det selskapet har benyttet (12,2 pst.).
- Med selskapets prisbane vil prosjektet i, beste fall, bli marginalt lønnsomt. Med en prisbane basert på forwardkurven for kull vil nåverdien bli negativ med 402 mill. til 528 mill. kroner. I et slikt scenario vil kapitalbehovet fra eier være inntil om lag 817 mill. kroner, og det må påregnes at tilnærmet hele investeringen går tapt.
- Dersom kullprisen i en toårsperiode faller ned på laveste observerte 12 måneders gjennomsnitt de siste årene, vil nåverdien for prosjektet bli negativ med 584 mill. til 774 mill. kroner. Kapitalbehovet fra eier vil være inntil om lag 1 053 mill. kroner. Også i dette scenariet vil investeringen i praksis gå tapt.
- Selskapet har forutsatt at kapitalbehovet skal dekkles med en kombinasjon av egenkapital, obligasjonslån og kassekreditt. Det foreligger ikke tilsagn på ekstern finansiering, og det er uklart hva som eventuelt blir prising, krav til sikkerhetsstillelse og øvrige lånevilkår. Det er stor sannsynlighet for at obligasjonsfinansiering kun vil være mulig på vilkår som vesentlig begrenser eiers kontroll og handlingsrom. Det er derfor nærliggende å anta at eier må stå for hele den langsiktige finansieringen.

- På dette grunnlag fremstår den foreslåtte investeringen som ikke forretningsmessig for- svarlig for staten.

Avvikling og opprydding

- De direkte kostnadene forbundet med avvikling er estimert til 628 mill. kroner, og er basert på en ekstern rapport selskapet fikk utarbeidet i januar 2017. Ved avvikling bør det tillegges 72 mill. kroner i ekstra kostnader. Dette estimatet reflekterer seks måneders samfunnskostnader og vedlikehold av gruvene frem til den fysiske opprydningsprosessen, som av vær- og logistikkmessige årsaker, tidligst kan påbegynnes i juli 2018. Totalt kostnadsanslag er derfor 700 mill. kroner, hvorav 158 mill. kroner i 2018.
- Kostnadsestimatet for avvikling er beheftet med betydelig usikkerhet. Det er ikke endelig klarlagt hvilke krav som vil bli satt for fjerning av infrastruktur og tilbakeføring av naturområder i Svea, og det er uavdekket risiko for grunnforurensning som kan øke kostnadene. Fram til kontraktsinngåelse vil det også være usikkerhet knyttet til markedsforhold i entreprenør- og transportmarkedene. Etter at beslutning er fattet bør det etableres en konkret plan for å avklare endelige opprydningskrav og inngå mest mulig gunstige kontrakter for gjennomføringen.
- En effektiv opprydningsprosess er avhengig av kompetansen i, og informasjon fra, SNSG, samtidig som SNSG har et formelt og direkte juridisk ansvar for å rydde opp etter seg. Det kan derfor synes formålstjenlig at SNSG viderefører sitt ansvar for oppryddingsarbeidet og ivaretar rollen som byggherre. Det vil i selve gjennomføringen, i tillegg til gruvekompetanse, være behov for annen type utstyr og kompetanse (enn det SNSG besitter), og det er derfor naturlig at det inngås en kontrakt med en egnet entreprenør.
- For å kunne starte oppryddingsarbeidet medio 2018 må nødvendige maskiner være på plass i Longyearbyen senest i slutten av mars 2018. For at dette skal la seg realisere bør en signert leieavtale for maskiner og utstyr foreligge senest i starten av januar 2018. Dersom arbeidet ikke starter opp sommeren 2018 kan det påregnes en kostnadsøkning på om lag 140 mill. kroner, jf. ekstern rapport av januar 2017 som forutsetter at gruen i Svea må holdes åpen en ekstra sesong for å opprettholde tilgangen til Lunckefjell. Dette vil i praksis påføre

kostnader tilsvarende ett års ekstra driftshvile, samt inflasjonsjustering av kostnadsanslaget for opprydding.

- Av kostnadmessige årsaker er det hensiktsmessig å avklare etterbruken av Svea og krav fra miljømyndighetene, før man ber om anbud fra entreprenører for oppryddingen i Svea. Oppryddingen i Lunckefjell bør prioriteres for å unngå kostnader til å vedlikeholde adkomst gjennom Sveagruven.
- Uten tilførsel av ny kapital vil SNSG ikke være i stand til å oppfylle sine forpliktelser relatert til pensjoner og opprydding, og styret vil derfor måtte begjære oppbud dersom selskapet ikke får tilført ny kapital. Dersom SNSK, som eier av SNSG, settes i stand til å håndtere oppryddings- og pensjonsforpliktelsene kan det gjennomføres en styrt avvikling av SNSG. Øvrige forpliktelser bør selskapet, basert på allerede bevilgede midler, kunne innfri per utløpet av året.
- Det gjestående kapitalbehovet knyttet til pensjoner i SNSG er per utløpet av 2017 estimert til om lag 43 mill. kroner. Samlede pensjonsforpliktelser i SNSG er om lag 60 mill. kroner.
- Det er ingen særskilte grunner til at staten som eier av SNSK bør være bedre tjent med en styrt avvikling av SNSG enn å opprettholde SNSG for å ivareta byggherreansvaret for oppryddingen. Forpliktelsene i nåværende SNSG vil uansett måtte innfris ved styrt avvikling og nye forpliktelser som pådras ifm. oppryddingsarbeidet vil oppstå uavhengig av juridisk enhet.

Departementets vurderinger

Staten skal ivareta ulike hensyn gjennom eierskapet i SNSK. På den ene side skal eierskapet bidra til å understøtte de overordnede målene i svalbardpolitikken. Selskapets gruve drift har i mange år bidratt vesentlig til stabil, helårlig norsk aktivitet og bosetting på Svalbard. SNSK har også inngått avtaler med staten om drift og vedlikehold av deler av statens grunneiendommer på Svalbard. På den annen side har statens mål med eierskapet i SNSK inntil nylig vært at selskapet skal drives på forretningsmessig grunnlag og med sikte på å levere konkurransemessig avkastning. Dette har vist seg krevende de siste årene.

For bedre å reflektere de ulike interessene staten har som eier i SNSK, har regjeringen flyttet SNSK fra kategori 3 – forretningsmessige mål og spesifikt definerte mål, til kategori 4 – sektorpolitiske mål, jf. Prop. 52 S (2015–2016).

Departementet har merket seg at styret i SNSK mener at fortsatt driftshvile fra 2018 ikke synes forretningsmessig forsvarlig. Rådgiver har ikke avvikende syn på dette. Fortsatt driftshvile vil innebære høy risiko for tap av kritisk kompetanse og forringelse av infrastrukturen, samtidig som årlige kostnader er anslått til om lag 144 mill. kroner per år. Departementet slutter seg til styrets vurdering om at fortsatt driftshvile ikke fremstår som et aktuelt alternativ.

Departementet anser at staten som eier nå står overfor to hovedalternativer for kullgruvevirksomheten i Store Norske-konsernet: 1) Oppstart i Svea/Lunckefjell og videre drift av Gruve 7. 2) Avvikling og opprydding av kulldriften i Svea/Lunckefjell nå og videre drift av Gruve 7.

Oppstart eller avvikling

Hovedspørsmålet i en vurdering av oppstart eller avvikling er om staten skal være villig til å finansiere inntil om lag 1 050 mill. kroner (rådgivers vurdering) for en eventuell oppstart i Svea/Lunckefjell, eller om en samlet vurdering av ulike hensyn tilsier at avvikling og opprydding i Svea/Lunckefjell er et mer formålstjenlig alternativ.

Departementet oppfatter at styret gir uttrykk for at oppstart i Svea/Lunckefjell nå vil kunne være lønnsomt under gitte forutsetninger, men som også styret viser til, er det knyttet betydelig risiko til et slikt prosjekt. Departementets finansielle rådgiver gir uttrykk for at en gjennomføring av prosjektet ikke er forretningsmessig forsvarlig. Departementet slutter seg til rådgivers vurdering, og vektlegger bl.a. følgende forhold:

- Rådgiver gir uttrykk for at det i denne type vurderinger ikke bør legges til grunn et for snevert utfallsrom for kullprisutviklingen. Prisbanen selskapet har lagt til grunn bør etter rådgivers vurdering utgjøre et «beste-scenario» samtidig som det også bør vurderes et «basis-scenario» og et «verste-scenario».
- Gitt et avkastningskrav på 15 pst., fremstår også et beste-scenario som ulønnsomt for eier. Scenariene «best» og «verst» vil begge gi betydelige tap for eier.
- Rådgiver viser til at det kan synes krevende å få på plass ekstern langsiktig finansiering på tilfredsstillende vilkår.
- Det kan også være betydelige operasjonelle utfordringer i oppstart og drift av gruvevirksomhet i arktiske strøk, herunder HMS, rekruttering, opplæring, opprettholdelse av kompetanse, tekniske og geologiske utfordringer.

På denne bakgrunn er det departementets vurdering at staten som eier, ut fra et forretningsmessig perspektiv, ikke bør bidra til en oppstart i Svea/Lunckefjell. Regjeringen kan heller ikke se at det nå foreligger svalbardpolitiske hensyn som tilsier at gjenoppstart forsvarer de betydelige kostnadene. Selv om kullvirksomheten historisk har vært drivkraften i den lokale økonomien, har Longyearbyen fått et vesentlig mer variert næringsliv. Den krevende markedssituasjonen for kullvirksomheten den senere tid har forsterket behovet for en omstilling av næringsvirksomheten i Longyearbyen i tråd med målene i svalbardpolitikken. Folketallet er relativt stabilt, selv om tallet på norske statsborgere har gått noe ned, noe som dels har sammenheng med nedtrappingen i Store Norske-konsernet. Departementet vil også vise til at staten også har andre virkemidler for å ivareta sine svalbardpolitiske hensyn, eksempelvis direkte eierskap til grunn på Svalbard. I 2016 var det om lag 45 ansatte i SNSG i Svea. Regjeringen vil også trekke frem at en avvikling vil gi betydelig aktivitet i oppryddingsperioden, noe som vil kunne gi Longyearbyen-samfunnet ytterligere tid til omstilling. Det vises for øvrig til regjeringens politikk for Svalbard, jf. Meld. St. 32 (2015–2016).

Opprydding

I forbindelse med at regjeringen foreslår at gruvevirksomheten i Svea/Lunckefjell blir avviklet, vil opprydding bli satt i gang. Infrastrukturen i Svea skaleres ned til et minimum, og det er ikke aktuelt å legge til rette for bruk av Svea til annen aktivitet når oppryddingen er gjennomført. Dette utelukker ikke at enkelte gjenværende «kalde bygg» kan stilles til disposisjon for reiseliv eller forskning på linje med forlatte bygg andre steder på øygruppen.

Selskapet anslår, med bakgrunn i en ekstern vurdering, samlede oppryddingskostnader til om lag 700 mill. kroner eks. pensjonskostnader. Departementet har ikke grunnlag for å ha avvikende syn og viser også til at det er miljømyndighetene som setter vesentlige rammer for oppryddingsforpliktelsene.

Departementet viser også til at Store Norske-konsernet tidligere har avsatt nær 63 mill. kroner til oppryddingstiltak i forbindelse med driftskonsepsjonen i Lunckefjell. Netto forpliktelser (eks. pensjonskostnader) vil derfor anslagsvis utgjøre 637 mill. kroner, hvorav 141 mill. kroner vil påløpe i 2018. Dekning av SNSGs resterende utestående pensjonsforpliktelser, som per utløpet av 2017 er estimert til om lag 43 mill. kroner, kommer i til-

legg. Departementet vil understreke den usikkerheten som er knyttet til størrelsen på kostnadene ved avvikling og opprydding av kullvirksomheten. Slike kostnader vil komme på det tidspunkt opphør av kullvirksomheten i Svea/Lunckefjell besluttet, og det må påregnes at staten må dekke disse kostnadene, da SNSG og Store Norske-konsernet ikke har kapital til dette. Departementet viser i den forbindelse til Prop. 52 S (2015–2016).

Styret gir uttrykk for at oppryddingsarbeidet trolig kan komme i gang sommeren 2018 og at dette forutsetter inngåelse av entreprisekontrakter allerede i januar 2018. Departementet vil påpeke risikoen for forsinkelser og viser til rådgivers vurdering av ev. konsekvenser av dette. I den grad arbeidet ikke starter opp sommeren 2018, kan det påregnes en kostnadsøkning på om lag 140 mill. kroner som skyldes at gruve og infrastruktur i Svea må være tilgjengelig en ekstra sesong for å opprettholde tilgangen til Lunckefjell. I tillegg kommer inflasjonsjustering av kostnadsanslaget for opprydding. Totale merkostnader ved en forsinkelse er derfor anslått til 156 mill. kroner.

Når det gjelder gjennomføringen av oppryddingen tilrår styret i SNSK, etter vurdering av ulike modeller, at oppryddingen gjennomføres med SNSG som ansvarlig byggherre og ved hjelp av underleverandører. Rådgiver gir også uttrykk for at det synes mest hensiktsmessig at dette arbeidet ivaretas av SNSG. Kunnskap om gruve-drift og infrastruktur, også over bakkenivå, tilsier at Store Norske-konsernet bør være en vesentlig bidragsyter. Departementet slutter seg til dette. Det bør da legges opp til at SNSG, adskilt fra øvrig gruvevirksomhet (Gruve 7) og konsernets øvrige virksomhet, ivaretar ansvaret for oppryddingen i Svea/Lunckefjell og for opprettholdelse av nødvendig infrastruktur i Svea i oppryddingsperioden.

Framtidig rolle og strategi

Ut over virksomheten i Svea/Lunckefjell er Store Norske-konsernets hovedvirksomhet konsentrert om gruvevirksomheten i Gruve 7 og boligvirksomheten som er organisert i datterselskapet SNB. I tillegg har Store Norske-konsernet øvrig virksomhet, herunder bl.a. logistikkvirksomhet i det deleide selskapet Pole Position, turistvirksomhet knyttet til gruvemuset i Gruve 3 og avtale om leie og forvaltning av deler av statens eiendommer på Svalbard.

Departementet har merket seg at hovedpunktene i den overordnede strategien for Store Nor-

ske-konsernet, slik styret vurderer det, bør være å arbeide for oppnåelse av sektorpolitiske målsettinger gjennom å videreføre og utvikle de eksisterende virksomhetsområdene, samt å søke aktivt etter nye virksomhetsområder innenfor rammen av svalbardpolitiske målsettinger og selskaps-spesifikke forutsetninger. I tillegg viser styret til at det for SNSK, som vesentlig samfunnsaktør og arbeidsgiver, er naturlig å bidra til videre utvikling i Longyearbyen.

For bedre å reflektere de ulike interessene staten har som eier i SNSK, har regjeringen flyttet SNSK fra kategori 3 – forretningsmessige mål og spesifikt definerte mål, til kategori 4 – sektorpolitiske mål, jf. Prop 52 S (2015–2016).

Departementet legger opp til at Store Norske-konsernets framtidige hovedvirksomhet skal være gruvevirksomheten i Gruve 7. Som det framgår av Prop. 52 S (2015–2016) antas videre drift i Gruve 7 å være forretningsmessig ulønnsom, og det ble derfor, av hensyn til bl.a. sysselsetting i Longyearbyen og leveranse av kull til kraftverket bevilget midler for å kunne videreføre virksomheten i Gruve 7. Det ble samtidig lagt til rette for at driften i Gruve 7 kunne utvides til to skift. Omleggingen til to skift, som ble gjennomført i 2016, innebærer at Gruve 7 sin levetid reduseres til om lag ti år, noe som igjen har betydning for gruvens leveranse av kull til energiverket i Longyearbyen på lang sikt. Regjeringen har oppmerksomhet om dette, og følger situasjonen.

Departementet vil vurdere nærmere framtidig utvikling av boligvirksomheten til Store Norske-konsernet, herunder også andre organiseringsmodeller som ivaretar svalbardpolitiske hensyn.

Departementet legger til grunn at Store Norske-konsernets øvrige virksomhet skal være forretningsmessig og drives innenfor rammen av gjeldende svalbardpolitiske hensyn. Slik departementet ser det, foreligger det ikke tungtveiende grunner til at Store Norske-konsernet skal få en bredere virkemiddelrolle for å bidra til videre utvikling på Svalbard. Det er departementets vurdering at andre aktører ivaretar dette på en mer hensiktsmessig måte. Regjeringen vil også vise til det økte mangfoldet i næringslivet i Longyearbyen og at SNSKs rolle for Longyearbyen-samfunnet ikke er av like stor betydning som tidligere.

Det legges med bakgrunn i dette opp til at SNSKs framtidige hovedvirksomhet skal være drift av Gruve 7, at dagens øvrige virksomhet som logistikkvirksomhet og turistvirksomhet kan videreføres dersom det kan gjøres på forretningsmessig grunnlag og er iht. til svalbardpolitiske

hensyn, og at aktiviteten ut over gruve driften ikke utvides.

Med bakgrunn i ovennevnte er målet med statens eierskap i Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS framover å bidra til at kraftverket i Longyearbyen har tilgang på stabil og sikker kullforsyning gjennom drift av Gruve 7, og virksomheten skal utøves i samsvar med de overordnede målene i norsk Svalbard-politikk. Gruve 7 skal ha effektiv drift. Øvrig virksomhet skal drives på forretningsmessig grunnlag.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementets forslag om avvikling av kullvirksomheten i Svea/Lunckefjell og iverksettelse av opprydding innebærer at det i statsbudsjettet for 2018 foreslås bevilget til sammen 184 mill. kroner, hvorav 141 mill. kroner til opprydding i Svea og Lunckefjell under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 31 Miljøtiltak Svea og Lunckefjell, *kan overføres*, og 43 mill. kroner til dekning av pensjonsforpliktelser knyttet til gruvevirksomheten under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 95 Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS og med tapsavsetning for tilsvarende beløp under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 51 Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS. I tillegg fremmes det forslag om fullmakt til å forplikte staten for inntil 500 mill. kroner ut over budsjettåret for gjennomføring av miljøtiltak i Svea og Lunckefjell.

Basert på styrets og rådgivers vurderinger antar departementet at oppryddingen med oppstart i 2018 vil ta om lag fire år med et samlet kostnadsanslag på om lag 700 mill. kroner. SNSK har tidligere avsatt nær 63 mill. kroner til oppryddingstiltak i forbindelse med driftskonsesjonen i Lunckefjell slik at netto kostnader er anslått til 637 mill. kroner med tillegg av 43 mill. kroner til pensjoner. Det er betydelig usikkerhet knyttet til anslagene. Departementet vil påpeke risikoen for forsinkelser. I den grad oppryddingsarbeidet ikke starter opp sommeren 2018 kan det påregnes en kostnadsøkning på om lag 156 mill. kroner (inklusive inflasjonsjustering) som skyldes at gruen og infrastruktur i Svea må være tilgjengelig en ekstra sesong for å opprettholde tilgangen til Lunckefjell. Departementet vil komme tilbake til Stortinget dersom det foreligger ny informasjon som tilsier at anslagene knyttet til gjennomføring av miljøtiltak i Svea og Lunckefjell må justeres.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 108 (2016–2017) delvedtak 43, 5. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen påse at ekstraordinært utbytte fra Argentum finansieres gjennom realisering av eiendeler dersom det er likviditetsbehov.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 2 S (2016–2017), jf. Meld. St. 1 (2016–2017) *Nasjonalbudsjettet 2017*, Prop. 1 S (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 1–5 (2016–2017).

Utbytte fra Argentum ble besluttet i selskapets generalforsamling 13. juni 2017 og utbetalt 18. august 2017. Selskapet hadde tilstrekkelig likviditet til utbetalingen. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
21	Spesielle driftsutgifter	37 265	23 329	23 100
51	Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	238 486	144 000	43 000
52	Risikokapital, nytt investeringsselskap (Fornybar AS)			70 000
54	Tapsavsetning, investeringskapital Investinor AS		35 000	35 000
90	Kapitalinnskudd, nytt investeringsselskap (Fornybar AS)			130 000
95	Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	238 486	144 000	43 000
96	Aksjer		100 000	100 000
	Sum kap. 0950	514 237	446 329	444 100

Vedrørende 2017:

Ved Stortingsvedtak 21. juni 2017 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 401 S og Prop. 129 S (2016–2017):

- post 54 ble redusert med 35 mill. kroner
- post 95 ble økt med 15 mill. kroner
- post 96 ble redusert med 90 mill. kroner

til år, og utgiftene til slike tjenester er derfor vanskelig å anslå på forhånd.

Det foreslås en bevilgning på 23,1 mill. kroner i 2018. Det foreslås at gjeldende overskridelsesfullmakt for posten videreføres for 2018, jf. forslag til vedtak IV, 2. Eventuelle endringer i bevilgningen foreslås i de faste endringsproposisjonene i vår- eller høstsesjonen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til konsulentbistand ved eier- og strukturmessige vurderinger, meglerhonorar (transaksjonskostnader) og faglig bistand ved aksjetransaksjoner i selskaper hvor Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierskap. I tillegg dekker posten årsgebyr til Verdipapirsentralen (VPS) og godtgjørelse til departementets kontofører hos VPS.

Departementets behov for eksterne rådgivnings- og megler tjenester varierer betydelig fra år

Post 51 Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Regjeringen foreslår at driftshvilen i Svea/Lunckefjell avsluttes, og at det settes i gang opprydding etter gruvevirksomheten. Det vises til nærmere omtale under programkategori 17.40 Statlig eierskap.

Det foreslås en bevilgning på 43 mill. kroner i 2018.

Post 52 Risikokapital, nytt investeringselskap (Fornybar AS)

I forbindelse med statsbudsjettet for 2016 ba Stortinget regjeringen forberede opprettelse av «Fornybar AS».

Under behandlingen av statsbudsjett for 2017 ble Stortinget forelagt forslag til investeringsmandat, organisering og budsjettering av selskapet, jf. omtale og forslag i Olje- og energidepartements budsjettproposisjon, Prop. 1 S (2016–2017). Formålet med selskapet skal være å bidra til reduserte klimagassutslipp. Selskapet skal investere i unoterte selskaper og/eller i såkalte fond-i-fond-løsninger. Investeringene skal i hovedsak rettes mot ny teknologi i overgangen fra teknologiutvikling til kommersialisering. Investeringene skal foretas på like vilkår som private medinvestorer. Selskapets eierandel i den enkelte investering skal maksimalt utgjøre 49 pst. Stortinget sluttet seg til regjeringens forslag i Innst. 5 S og 9 S (2016–2017) og bevilget i tråd med dette 25 mill. kroner til aksjekapital og kapitalinnskudd knyttet til etablering og drift av det nye investeringselskapet i oppstartsåret.

Nærings- og fiskeridepartementet har overtatt ansvaret for etableringen av selskapet, jf. omtale i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Departementet arbeider med opprettelsen av selskapet. Departementet vil føre dialog med styret om konkretisering av mål og rammer for selskapets drift, slik at selskapet kan være operativt i løpet av 2018. Det vil også velges et endelig navn for selskapet.

Det foreslås at selskapet får en samlet ramme på 400 mill. kroner til investeringsaktivitet i 2018. Det foreslås bevilget til sammen 200 mill. kroner som kan tilføres selskapet, hvorav 70 mill. kroner bevilges som risikokapital under post 52 og 130 mill. kroner bevilges som øvrig kapitalinnskudd under post 90. I tillegg foreslås en fullmakt til å forplikte framtidige investeringer innenfor en ramme på 200 mill. kroner utover bevilgningen, jf. forslag til vedtak XIII. Den foreslåtte fullmakten innebærer at selskapet kan inngå forpliktelser om investeringer utover bevilgningen i 2018 som vil komme til utbetaling i senere år.

Rammene forutsettes å gi selskapet tilstrekkelig kapital til drift og investeringer i oppstarten. De bevilgede midlene vil bli plassert på en konto i Norges Bank og tilføres selskapet ved behov. Regjeringen vil foreslå opptrapping av bevilgningene til selskapet i lys av virksomheten og investeringsmuligheter selskapet står overfor.

Regjeringen er opptatt av at «Fornybar AS» skal være et virkemiddel som bidrar til reduserte klima-

gassutslipp og at selskapet ikke skal fortrenge privat kapital. Da er det nødvendig at selskapet gis anledning til å ta risiko og på den måten utløse investeringer som ellers ikke ville blitt gjennomført. Selskapet skal primært investere i faser hvor det kan tenkes å være markedssvikt og hvor det kan være vanskelig å skaffe kapital for enkelte aktører.

Regjeringen vil ta høyde for at selskapet kan ta risiko som beskrevet over gjennom at 35 pst. av kapitalen som skal tilføres selskapet, bevilges som risikokapital og ikke føres i statens kapitalregnskap. Slik budsjettering anses å være i tråd med god budsjettpraksis. Mandatet og risikoen selskapet skal ta, sammen med erfaringer med andre statlige investeringselskaper, tilsier at ikke all kapital som bevilges kan behandles som en formuesomplussing i kapitalregnskapet. Forutsetningen for at investeringer skal behandles som formuesomplussinger er en forventning om avkastning tilsvarende alternative plasseringer, jf. skillet som trekkes opp i Gul bok 2018. Andelen risikokapital videreføres på 35 pst. inntil selskapets virksomhet er nærmere avklart og det er mulig å foreta en mer detaljert risikovurdering. Den totale kapitalen på 200 mill. kroner stilles til rådighet for selskapet på samme vilkår, herunder samme forventninger om avkastning, uavhengig av statens budsjettering og håndtering i kapitalregnskapet.

På dette grunnlag foreslås en bevilgning på 70 mill. kroner til risikokapital.

Post 54 Tapsavsetning, investeringskapital Investinor AS

Det ble i 2017-budsjettet bevilget tapsavsetning og egenkapital til et nytt mandat for Investinor AS. Stortinget ba samtidig om at dagens mandat ble videreført uendret, og at bevilgningene til nytt mandat ble fryst inntil det er gjennomført en helhetlig gjennomgang av tilgang på venturekapital i Norge, og en helhetlig gjennomgang og vurdering av Investinors mandat og rolle. Som det fremgår av Meld. St. 27 (2016–2017), har regjeringen nedsatt et offentlig utvalg som skal vurdere næringslivets tilgang til kapital. Utvalget skal levere sin innstilling innen 1. mars 2018. Etter dette må regjeringen vurdere ytterligere utredninger for å svare ut Stortingets merknad. Dette tilsier at det tidligst er grunnlag for å iverksette det nye mandatet til Investinor i 2018. På dette grunnlag ble bevilgningen redusert med 35 mill. kroner, til 0, ved Stortingets behandling av vårens endringsproposisjon av statsbudsjett for 2017. Det foreslås en bevilgning på 35 mill. kroner til tapsavsetning i 2018 til nytt mandat for sel-

skapet slik det ble beskrevet i Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet. I tråd med Stortingets merknad, vil nytt mandat ikke iverksettes før regjeringen har kommet tilbake til Stortinget om de nevnte gjennomgangene. Det vises også til omtale under kap. 950, post 96.

Post 90 Kapitalinnskudd, nytt investeringsselskap (Fornybar AS)

Det vises til nærmere omtale av etablering av investeringsselskapet under post 52 ovenfor. Det foreslås en bevilgning på 130 mill. kroner i øvrig kapitalinnskudd til selskapet, slik at samlet bevilgning til kapitalinnskudd til selskapet blir 200 mill. kroner i 2018.

Post 95 Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Regjeringen foreslår at driftshvilen i Svea/Lunkefjell avsluttes, og at det settes i gang opprydding

etter gruvevirksomheten. Det vises til nærmere omtale under programkategori 17.40 Statlig eierskap.

Det foreslås en bevilgning på 43 mill. kroner i 2018.

Post 96 Aksjer

I Saldert budsjett 2017 ble det bevilget 100 mill. kroner i aksjekapital til Investinor AS. Stortinget har samtidig bedt om at bevilgningene til nytt mandat for Investinor fryses i påvente av en helhetlig gjennomgang av tilgangen til venturekapital, jf. nærmere omtale under post 54 ovenfor. På denne bakgrunn ble bevilgningen redusert med 100 mill. kroner til 0, ved Stortingets behandling av vårens endringsproposisjon av statsbudsjett for 2017. Der foreslås dermed en bevilgning av 100 mill. kroner i 2018 i tråd med Stortingets opprinnelige vedtak.

Kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
96	Salg av aksjer	2 875 522	25 000	25 000
	Sum kap. 3950	2 875 522	25 000	25 000

Vedrørende 2017:

Ved St.vedt. 21. juni 2017 ble det bevilget 30,7 mill. kroner under ny post 87 Innbetaling – garantiordning, Eksportfinans ASA, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 96 Salg av aksjer

Det foreslås en bevilgning på 25 mill. kroner fra mulige statlige aksjesalg i 2018. Endelige og full-

stendige inntektsbeløp for de enkelte aksjesalgene må foreslås bevilget i løpet av budsjettåret når transaksjonene er avklart eller gjennomført, enten i egne proposisjoner eller i de faste endringsproposisjonene i vår- og høstsesjonen.

Departementet er avhengig av å bruke meglerforetak og annen faglig bistand for å gjennomføre transaksjoner, jf. omtale under kap. 950, post 21.

Kap. 953 Kings Bay AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Tilskudd	20 662		
	Sum kap. 0953	20 662		

Kings Bay AS eier grunnen og de fleste av bygningene i Ny-Ålesund på Svalbard. Selskapet har ansvaret for drift, vedlikehold og utvikling av infrastrukturen på stedet og ivaretar miljø og kulturminner. Formålet med Kings Bay AS er å sørge for at Ny-Ålesund kan videreutvikles som et norsk senter for internasjonal arktisk naturvitenskapelig forskning på Svalbard. Ny-Ålesund skal være en grønn forskningsstasjon. Det er krav om at driften til Kings Bay AS skal gå i balanse.

Selskapet er avhengig av tilskudd over statsbudsjettet for å utføre samfunnsoppgavene det er pålagt. Tilskuddet skal dekke investeringer, eventuelt driftsunderskudd i Kings Bay AS og nødvendige utgifter til administrasjon av Bjørnøen AS.

Ansvaret for forvaltningen av eierskapet i Kings Bay AS ble overført til Klima- og miljødepartementet fra 1. januar 2017.

Resultater 2016

Kings Bay har fortsatt å legge til rette for forskning i Ny-Ålesund med minst mulig påvirkning av klima og miljø på en økonomisk rasjonell måte. Forskningsaktiviteten har vesentlig betydning for selskapets inntekter. Antall forskerdøgn i Ny-Ålesund, den mest brukte indikatoren for forskningsaktiviteten, ble om lag 13 300 i 2016. Dette er noe lavere enn i 2015, men fortsatt et relativt høyt nivå.

Selskapet har i 2016 rehabilitert vernet og freddet bygningsmasse.

Årsresultatet for 2016 gikk nesten i balanse med et underskudd på 148 770 kroner.

Kap. 3961 Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Garantiprovisjon, Statkraft SF	2 112	2 100	2 100
71	Garantiprovisjon, Eksportfinans ASA	3 750	2 700	2 700
	Sum kap. 3961	5 862	4 800	4 800

Post 70 Garantiprovisjon, Statkraft SF

Statkraft SF hadde per 31. august 2017 et gjenværende lån med statsgaranti pålydende 400 mill. kroner. Basert på forfallsstrukturen for dette lånet anslås garantiprovisjonen til 2,1 mill. kroner i 2018.

Post 71 Garantiprovisjon, Eksportfinans ASA

Statens andel av porteføljegarantiavtale med Eksportfinans ASA ble endret fra 750 til 225 mill. kroner i 2016, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016). Årlig garantiprovisjon skal i henhold til avtalen utgjøre 1,2 pst. av garantirammen. På denne bakgrunn foreslås bevilget 2,7 mill. kroner i garantiprovisjon fra Eksportfinans ASA i 2018.

Kap. 5612 Renter fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
81	Renter fra ansvarlig lån	32 486		
	Sum kap. 5612	32 486		

Kap. 5656 Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
85	Utbytte	12 475 367	13 412 300	16 381 119
	Sum kap. 5656	12 475 367	13 412 300	16 381 119

Vedrørende 2017:

Ved St.vedt. 21. juni 2017 ble post 85 økt med 2 288,8 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 85 Utbytte

Det budsjetteres med 16 381,1 mill. kroner i utbytte fra statens aksjer i selskaper hvor eierskapet forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet i 2018. Det vises til den selskapsvise fordelingen av utbytteanslag i tabell 4.34.

Selskapenes årsregnskap for 2017, aktuelle markedsforhold og annet vesentlig som inngår i styrenes og eiernes vurderinger av utbytte våren 2018 er i stor grad ikke kjent på forhånd. Det er derfor stor usikkerhet knyttet til utbytteanslagene nedenfor. Oppdaterte anslag vil bli lagt fram i forbindelse med revidert budsjett for 2018. For de børsnoterte selskapene er det ikke beregnet egne anslag på utbytte i 2018, i stedet er det teknisk videreført utbetalt utbytte per aksje i 2017. Det samme gjelder Aker Kværner Holding AS, som får inntekter gjennom utbytter fra de børsnoterte selskapene Akastor ASA, Aker Solutions ASA og Kværner ASA

Tabell 4.34 Anslag for utbytte fra statens aksjer forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet i 2018

	Forslag 2018, (tall i mill. kroner)
<i>Børsnoterte selskaper:</i>	
DNB ASA	3 156,6
Entra ASA	214,8
Kongsberg Gruppen ASA	225,0
Norsk Hydro ASA	886,1
SAS AB	0,0
Telenor ASA	6 320,1
Yara International ASA	989,4
<i>Unoterte selskaper:</i>	
Aker Kværner Holding AS	0,0
Ambita AS	2,8
Argentum Fondsinvesteringer AS	250,0
Baneservice AS	12,5
Eksportfinans ASA	0,0
Electronic Chart Centre AS	1,5
Flytoget AS	50,0
GIEK Kredittforsikring AS	0,0
Mesta AS	60,0
Nammo AS	50,0
Posten Norge AS	0,0
Statkraft SF	4 162,0
Store Norske Spitsbergen Kul- kompani AS	0,0
Veterinærmedisinsk Oppdrags- senter AS	0,3
Sum	16 381,1

Programområde 33

Programkategori 33.40 Arbeidsliv

Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2016	budsjett 2017	2018
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	80 000	80 000	85 000
	Sum kap. 2540	80 000	80 000	85 000

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Ordningen administreres for Nærings- og fiskeridepartementet av Garantikassen for fiskere, og blir i sin helhet finansiert innenfor det beløp som fiskere betaler i produktavgift ved førstehåndsomsetning av fisk.

Rett til a-trygd for fiskere gjelder når fartøy blir satt ut av drift. Det kan være som følge av sykdom, havari og ishindrenger, eller ved stopp i fisket grunnet reguleringer, sesongavslutning eller leveringsvansker. Ordningen omfatter alle fiskere som står oppført i fiskermanntallets blad B

eller som fyller betingelsene for opptak, og som har vært sysselsatt om bord i fartøy innført i merkeregisteret for norske fiskefartøy over seks meter. Ordningen omfatter også fiskere som er blitt oppsagt og som dermed står uten fartøytilknytning.

Ordningen er inntekstbasert på samme måte som alminnelig a-trygd etter folketrygdloven. På bakgrunn av prognoser fra Garantikassen for fiskere, foreslås en bevilgning på 85 mill. kroner til a-trygd til fiskere og fangstmenn i statsbudsjettet for 2018.

Del III
Andre saker

5 Forny, forenkle og forbedre

Økt produktivitet og en mer effektiv økonomi er sentrale forutsetninger for å nå Nærings- og fiskeridepartementets hovedmål om størst mulig samlet verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Departementets arbeid for økt produktivitet og en mer effektiv økonomi er derfor sentralt for alle politikkområdene departementet har ansvar for, og er omtalt gjennom hele budsjettproposisjonen. Under følger en oversikt over de viktigste tiltakene innenfor forenkling, digitalisering og brukerretting, og arbeidet med tiltak for bedre styring og ressursbruk i sektoren.

Nærings- og fiskeridepartementet koordinerer regjeringens forenklingsarbeid for næringslivet. Det vil si at departementet arbeider med hele forvaltningen for å identifisere gode forenklingstiltak. Tiltakene dreier seg hovedsakelig om forenklinger i regelverket og digitaliseringstiltak for å effektivisere og modernisere kommunikasjonen mellom næringsliv og myndigheter. Regjeringen har som mål å redusere næringslivets årlige kostnader med å oppfylle lover og regler med 15 mrd. kroner innen utløpet av 2017, sett i forhold til kostnadsnivået i 2011. Med regjeringens forslag til endringer i regnskapsloven, er det i perioden 2011–2017 oppnådd brutto årlig innsparing på 15 mrd. kroner for næringslivet. Målet er dermed nådd.

Nærings- og fiskeridepartementet har gått gjennom regelverket innenfor sitt ansvarsområde, som omfatter 81 lover og over 600 forskrifter med sikte på forenkling. Så langt er seks lover opphevet. Den største regelverksrevisjonen gjelder regelverket om offentlige anskaffelser. Departementet arbeider også med å følge opp utvalgene som har foreslått endringer i aksjeloven og stiftelsesloven. Den 21. april 2017 fremmet regjeringen en lovproposisjon om forenklinger i aksjelovene. Forslaget ble vedtatt av Stortinget 12. juni 2017 og sanksjonert 16. juni 2017. Endringene sikrer at aksjeselskapene kan benytte elektroniske løsninger. I tillegg er kapitalreglene forenklet, adgangen til fravalg av revisjon er utvidet og krav til særattestasjoner er redusert. Departementet arbeider også med ytterligere proposisjoner for å forenkle og forbedre selskapslovgivningen. På fiskeriområ-

det er det satt i gang en prosess som kan føre til opphevelse av inntil fire lover, og forenkling av flere andre lover. Endringene medfører kostnadsbesparelser både for næring og forvaltning.

Regjeringen legger vekt på digitalisering for å fremme innovasjon og økt produktivitet. Regjeringens arbeid for å forenkle regelverk og fjerne hindringer for digitalisering bidrar til å utvikle tjenester av høy kvalitet.

Nærings- og fiskeridepartementet gjennomgår regelverk for å forenkle og fjerne rapporteringskrav og manuelle prosesser og å gi insitamenter til ny næringsutvikling gjennom tilgang til offentlige data. Samtidig prioriteres tiltak som legger til rette for at Brønnøysundregistrene kan møte næringslivets behov i årene framover. For eksempel ønsker departementet at det skal være en reell elektronisk kjede fra bokføring gjennom regnskap og årsregnskap, og fra selvangivelse til ferdig skatteoppgjør. Dette vil gi sømløse og effektive prosesser samt bidra til omstilling og økt konkurransekraft for både næringsliv og forvaltning. Samtidig vil dette gi bedre kontrollmuligheter for myndighetene og bidra til å redusere svart økonomi.

Brønnøysundregistrene med Altinn er samtidig en pådriver for arbeidet med digitalisering og effektivisering av offentlig sektor. Gjennom sine registre og fellesløsninger, er Brønnøysundregistrene med Altinn den viktigste aktøren for effektivisering av forvaltningen. Blant de største prosjektene for Brønnøysundregistrene på dette området er bl.a. en heldigital registerforvaltning, satsing på tilgjengeliggjøring av åpne data, etablering av en nasjonal datakatalog med oversikt over opplysninger som det offentlige har, ny registerplattform og etablering av fellesløsninger for håndtering av digital kontaklinformasjon og fullmakter for virksomheter.

Etatene under Nærings- og fiskeridepartementet har de siste årene arbeidet for mer brukervennlige tjenester og en mer effektiv saksbehandling. Investeringene i digitalisering er intensivert i en rekke etater. Mange prosjekter prioriteres innenfor etatenes driftsbudsjetter. Sju prosjekter, fordelt på seks av departementets etater, har i til-

legg mottatt støtte fra medfinansieringsordningen under Direktoratet for forvaltning- og IKT (Difi). Prosjektene som nå er i gang med tilskudd fra Difi, er anslått å ha en samlet samfunnsøkonomisk nytte på over 3 mrd. kroner.

Gode mål rettet mot effekter er et sentralt premiss for å oppnå formåls effektivitet. Nærings- og fiskeridepartementet har de siste årene utviklet nye mål- og resultatstyringssystemer (MRS) for en rekke av departementets tilknyttede virksomheter og tilskudd, som Innovasjon Norge, Siva,

Patentstyret, DOGA, NIFES, Norges Forskningsråd, Ungt Entreprenørskap og Veterinærinstituttet. De nye MRS-systemene retter oppmerksomheten mot bruker- og samfunnseffekter, og gir virksomhetene større handlingsrom, men også ansvar for resultater.

Det er vedtatt endringer i lov om Innovasjon Norge som medfører at selskapet får et klarere ansvar og handlingsrom til å organisere virksomheten.

6 Samfunnssikkerhet og beredskap

Nærings- og fiskeridepartementet legger det normale fagansvaret til grunn for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Dette innebærer at departementet skal legge til rette for at næringslivet kan levere de varer og tjenester samfunnet forventer også i kriser. Innenfor matvareforsyning har departementet det overordnede koordineringsansvaret. Fra 22. november 2016 har Nærings- og fiskeridepartementet det overordnede ansvaret for oppfølging av sikringstiltak ved de nukleære anleggene, og fra 1. januar 2017 ble det overordnede ansvaret for drivstofforsyning overført fra Olje- og energidepartementet. Departementet har også ansvar for skipsfartsberedskap.

For å ivareta ansvaret for samfunnssikkerhet og beredskap har departementet etablert et formelt samarbeid med næringer innenfor viktige samfunnsfunksjoner. Oppgavene ivaretas gjennom et godt samarbeid mellom myndigheter og næringsliv og et hensiktsmessig hjemmelsgrunnlag. Lov om næringsberedskap vektlegger styrket samarbeid mellom myndighetene og næringslivet for å sikre tilgang til varer og tjenester under kriser. Loven gir myndighetene hjemmel til å iverksette særskilte tiltak i en situasjon med forsyningssvikt, for å sikre befolkningens behov, militære behov eller internasjonale forpliktelser knyttet til varer og tjenester.

Departementet har ansvar for å kunne håndtere alle typer kriser i egen sektor på en effektiv måte og å bidra til å løse kriser som berører flere sektorer og viktige funksjoner i samfunnet.

Status og resultater

I arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i 2016 ble det lagt vekt på systemer og funksjoner som er samfunnskritiske. Dette omfattet styringsystemer, matforsyning, transport, lagring av og tilgang til viktig informasjon og satellittnavigasjon, men også andre støttefunksjoner som f.eks. bygg og anlegg. Til grunn for valg av tiltak ligger bl.a. Nasjonalt risikobilde 2014 med oppdateringer, rapport om samfunnskritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner fra Direktoratet for

samfunnssikkerhet og beredskap samt dialog med næringsberedskapsrådene.

Det har vært økt oppmerksomhet om sivil-militært samarbeid og kontakt med Forsvarsdepartementet om behov for sivil støtte. Det har også vært lagt vekt på det sivile beredskapsarbeidet i NATO og på oppfølgingen av alliansens Baseline Requirements, som ble vedtatt på toppmøtet i Warszawa i 2016.

I 2016 gjennomførte Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap en risiko- og sårbarhetsanalyse av matvareforsyningen på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. I 2017 vil det bli gjennomført en tilsvarende risiko- og sårbarhetsanalyse av drivstofforsyningen. Analysene og den videre oppfølgingen vil utgjøre en sentral del av departementets bidrag i Totalforsvarsprogrammet som ble etablert av Justis- og beredskapsdepartementet i 2016.

Departementet har etablert en kriseorganisasjon og et krisehåndteringsverktøy for sin interne håndtering av uforutsette situasjoner. Departementet gjennomfører jevnlig interne øvelser og deltar i nasjonale øvelser.

Departementets sektoransvar omfatter krav til og oppfølging av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i underlagte virksomheter. Departementet har lagt vekt på at etatene må ha gode krise- og beredskapsplaner basert på egne risiko- og sårbarhetsanalyser, at det gjennomføres øvelser og vurderinger av sikkerhetstilstanden og at strategi og handlingsplan for informasjonssikkerhet følges opp. I tillegg gjelder særlige krav til etater som har sikkerhetsgradert informasjon og skjermingsverdige objekter. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet er det gjennomført en kartlegging av sikkerhetstilstanden i sektoren.

Med bakgrunn i sikkerhetsloven og forskrift om objektsikring, er det arbeidet med vurdering, utpeking, skadevurdering og sikring av skjermingsverdige objekter. Departementet vurderer sammen med objekteier og sikkerhetsmyndighetene om sikringen av slike objekter knyttet til det nukleære området og drivstofforsyningen er tilstrekkelig og korrekt. Det arbeides med videreut-

vikling av styringssystem for informasjonssikkerhet i samarbeid med andre departementer. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet er det gjennomført en kartlegging av sikkerhetstilstanden i sektoren.

Prioriteringer 2018

Arbeidet med samfunnssikkerhet, beredskap og intern sikkerhet videreføres og utvikles i 2018 med basis i relevante analyser, styringsdokumenter og i samarbeid og dialog med aktuelle aktører i sektoren.

På sikkerhets- og beredskapsområdet vil Nærings- og fiskeridepartementet prioritere å:

- følge opp risiko- og sårbarhetsanalyse innenfor matvareberedskap og drivstofforsyningen
- utvikle det formelle samarbeidet med næringer av betydning for samfunnskritiske eller samfunnsviktige funksjoner
- følge opp oppgaver innenfor totalforsvaret og oppgaver knyttet til det sivile beredskapsarbeidet i NATO
- fortsette arbeidet med god sikkerhet og krisehåndteringsevne i sektoren og ivareta det overordnede oppfølgingsansvaret for sikring av kritiske funksjoner, inkludert å videreføre vurdering av objektsikring knyttet til det nukleære området og drivstofforsyningen.

7 Omtale av klima- og miljørelevante saker

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøsinn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljømålene kan nås. For en omtale av regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Mål, oppgaver og utfordringer

Departementet arbeider for at norsk klima- og miljøpolitikk skal være så effektivt innrettet som mulig og at norsk næringsliv skal kunne utnytte de mulighetene som oppstår når det legges større vekt på klima- og miljømål i politikktutforming. En aktiv innovasjonspolitik for å fremme utvikling og kommersialisering av mer miljøvennlige teknologier og tjenester er en viktig del av dette arbeidet.

Å løse utfordringen med å utvikle og ta i bruk mer miljøvennlig teknologi er hovedsakelig en oppgave for næringslivet. Myndighetenes oppgave er først og fremst å utforme riktige rammebetingelser som skaper incentiver og etterspørsel etter miljøteknologi og produksjonsløsninger som bidrar til lave klimautslipp.

Norge ligger langt framme i klima- og miljøpolitikken. Likevel har også vår næringsvirksomhet og energiproduksjon klima- og miljøkonsekvenser, som medfører naturinngrep, påvirker naturmangfoldet, forurensar luft og jord og bidrar til global temperaturøkning. En god næringspolitikk vil søke å begrense disse konsekvensene, slik at verdiskapingen kan være bærekraftig over tid.

Riktig regulering og prising av miljø- og klimakostnader kan gi økte kostnader for virksomheter som forurensar, men også gi nødvendige incentiver til å investere i miljøvennlig produksjon, etterspørre miljøteknologi og bidra til en bedre ressursbruk i samfunnet. Hvilke miljøpolitiske virkemidler som er mest hensiktsmessige, avhenger bl.a. av miljøpåvirkningens art, kostnader og nytten av det enkelte tiltaket.

Teknologisk utvikling er en forutsetning for å løse miljø- og klimautfordringene. Det kan dreie seg om utvikling av teknologier som reduserer

bruk av miljøforringende innsatsfaktorer eller som bidrar til å fjerne forurensning etter at den er oppstått. Næringslivet har en avgjørende rolle i å utvikle og ta i bruk ny miljøteknologi og mer miljøvennlige produkter. Utviklingen av miljøteknologi vil typisk springe ut fra og bygge videre på kunnskap i eksisterende virksomheter og forskningsmiljøer. En kommersialisering og spredning av miljøteknologi vil kunne gi gevinster både for næringslivet og for klimaet.

Klimaendringer er et globalt problem. Parisavtalen ble vedtatt under Klimakonvensjonens 21. partsmøte i Paris, desember 2015. Avtalen trådte i kraft 4. november 2016 etter at minst 55 land hadde ratifisert avtalen, og 55 pst. av verdens totale utslipp var inkludert i den. Formålet med avtalen inkluderer å holde økningen i den globale gjennomsnittstemperaturen godt under 2 grader Celsius sammenlignet med førindustrielt nivå, og tilstrebe å begrense temperaturøkningen til 1,5 grader Celsius.

Nasjonale tiltak som gjør at et land har strengere klimapolitikk enn andre land kan gi bedriftene en konkurranseulempe, som igjen kan føre til at landets bedrifter legger ned eller flytter til land med svakere klimaregulering (karbonlekkasje). Dette vil ikke gi noen positiv klimaeffekt, men kan i stedet føre til økte utslipp globalt. Regjeringen vil ta hensyn til konsekvensene som særnorske miljøkrav kan ha for konkurransevnen til norske bedrifter.

Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid* ble lagt fram 16. juni, og inneholder en strategi for hvordan Norge kan oppfylle utslippsbudsjettet fra EU for 2021–2030. Regjeringen arbeider for å oppfylle Parisforpliktelsen sammen med EU. Gjennom et slikt samarbeid vil 2030-målet for ikke-kvotepliktige utslipp nås med hovedvekt på innenlandske utslippsreduksjoner og med nødvendig bruk av EU-regelverkets fleksibilitetsmekanismer.

Sjødeponering av avgang fra gruvedrift og bruk av prosesskemikalier kan skape konflikter mellom hensynet til verdiskaping fra mineralutvinningen og andre næringer, som sjømatnærin-

gen, samt hensynet til naturmangfoldet. Det er derfor viktig med helhetlige avveininger av fordelene og ulempene med mineralprosjekter.

Regjeringen har ambisiøse klima- og miljømål for den maritime næringen. Regjeringen vil stimulere til grønn vekst ved å legge til rette for økt utvikling og bruk av lav- og nullutslippsteknologier, deriblant energieffektiviseringstiltak, mer miljøvennlig drivstoff og en fornyelse av nærskipsflåten.

Sjømatnæringen er avhengig av et sunt og rent hav. For å sikre en bærekraftig høsting av de viltlevende marine ressursene er det nødvendig med en helhetlig og økosystembasert forvaltning. Kunnskap om fremmedstoff og næringsstoff er viktig for utnyttelsen av marine ressurser og for å dokumentere at sjømaten er trygg og sunn. Langtransportert forurensning er hovedutfordringen, men også lokal forurensning påvirker marint miljø og mattrygghet.

Miljøhensyn skal være et grunnleggende premiss for videreutvikling og vekst i havbruksnæringen. Lakselusssmitte fra oppdrett til villaks og sjøørret og genetisk påvirkning fra rømt oppdrettslaks på villaksen er de to viktigste miljøutfordringene i norsk havbruksvirksomhet på kort sikt. Andre områder som har betydning for havbruksnæringens miljøbelastning er utslipp, produksjon/høsting av fôrvarer og hvordan kystarealet til havbruksformål disponeres.

Nærings- og fiskeridepartementets arbeid med klima og miljø

Forskning og innovasjon

Miljøspørsmål og kunnskap om miljøproblemenes årsaker, virkninger og løsninger er sektorovergripende. Forskning på feltet er avhengig av faglig samarbeid på tvers av fagfelt og sektorer. Miljørelevant forskning er derfor utbredt i satsinger som har andre hovedformål og inngår således i mange av programmene som blir finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Norges forskningsråd følger opp miljørelevant forskning innenfor de fleste av sine programmer. Miljørettet forskning innenfor marin og maritim sektor inkluderer forskning både på miljøkonsekvenser av påvirkninger i marine økosystemer og hvordan virksomheter innenfor disse sektorene kan drives med mindre miljøkonsekvenser. En rekke av de øvrige næringsrettede programmene bidrar også med miljørelevant forskning innenfor klima, energi og industri.

I Forskningsrådets utvelgelse av prosjekter gjøres det en vurdering av prosjektenes miljøvirkninger. I Forskningsrådets totale portefølje i 2016 utgjorde forskning som kan føre til reduserte klima- og miljøavtrykk – i Norge eller globalt – i overkant av 2 mrd. kroner. Forskningsrådets ressursinnsats til miljø/miljøteknologi og klima tildeles i hovedsak gjennom BIA, IFEs Haldenprosjekt og andre nukleære aktiviteter, Marinforsk, Maroff, EnergiX, Havbruk, basisbevilgninger til instituttene, Forny og SFI-ordningen. Tildelingene utgjorde i 2015 til sammen 368 mill. kroner, om lag 18 pst. av totale tildelinger fra Nærings- og fiskeridepartementet. Nærings- og fiskeridepartementets tildeling til Forskningsrådet omfatter tiltak som direkte eller indirekte forbedrer eller har til hensikt å forbedre miljøet og klimaet. Tiltakene dreier seg om teknologier som begrenser forurensning ved hjelp av rensing, mer miljøvennlige produkter og produksjonsprosesser, mer effektiv ressurs håndtering og teknologiske systemer som reduserer miljøpåvirkningen.

Innovasjon Norge har de siste årene bidratt med betydelige midler til miljørettede prosjekter. I 2016 gikk 47 pst. av Innovasjon Norges tilsagn om lån og tilskudd – rundt 2,9 mrd. kroner – til slike prosjekter. Tilsvarende tall i 2015 var 2,4 mrd. kroner – 34 pst. av totale tildelinger. Innovasjon Norge definerer prosjekter som miljørettet dersom det har en miljøbegrunnelse. Eksempler er kommersialisering av miljøteknologi, forbedring av miljøkvalitet på foretakets produkt eller at prosjektet fører til at foretaket blir miljøsertifisert.

I tillegg til å gi finansiell støtte til prosjekter med en miljøprofil, bidrar Innovasjon Norge med nettverksaktiviteter og kompetansetjenester i prosjekter som har miljø som hovedinnretning. Bærekraftig utvikling er et viktig mål for flere av næringsklyngene i Innovasjon Norges klyngeprogram.

I slutten av 2015 vedtok hovedstyret i Innovasjon Norge en ny strategi for selskapet fram mot 2020. Ett av de vedtatte tiltakene for å implementere strategien er at selskapet skal være pådriver for å fremme innovasjon og utvikling av konkurransedyktige og nye bærekraftige løsninger. Dette innebærer bl.a. at bærekraft, i form av effekter på samfunn og miljø, beskrives og vurderes i alle finansieringssaker. Innovasjon Norge vurderer prosjekter etter kriterier for bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomhet. I tilfeller der to prosjekter er like gode vil bærekraftige prosjekter bli prioritert.

Handelspolitikk

Sammen med de øvrige EFTA-statene (Island, Liechtenstein og Sveits) har Norge utarbeidet bestemmelser om handel og bærekraftig utvikling som legges fram i alle frihandelsavtaleforhandlinger. Kapitlet om bærekraftig utvikling inneholder bestemmelser knyttet til miljø og arbeidstakerrettigheter. I forhandlinger med land hvor avskoging er en problemstilling foreslår EFTA bestemmelser om bærekraftig skogforvaltning. Ved reforhandling av tidligere inngåtte frihandelsavtaler gjennom EFTA har Norge som mål å få inn et kapittel om bærekraftig utvikling. Nærings- og fiskeridepartementet deltar også i forhandlingene om tollnedtrapping for miljøvarer i Verdens handelsorganisasjon, og følger arbeidet i OECDs arbeidsgruppe for handel og miljø. Den OECD-tilknyttede eksportfinansieringsavtalen, *Arrangement on Officially Supported Export Credits*, regulerer betingelsene for GIEK og Eksportkreditt Norge AS sine garantier og lån, f.eks. minimumnivå for renter og maksimale løpetider. Det legges her til rette for grønn energi ved at eksportkontrakter som faller innenfor virkeområdet til klimasektoravtalen kan tilbys gunstigere finansieringsvilkår (hovedsakelig lengre nedbetalingstider) enn øvrige eksportkontrakter. OECD har også egne retningslinjer for vurdering og håndtering av risiko for negativ miljøpåvirkning i offentlige eksportlån og -garantier. Eksportkreditt Norge AS og GIEK følger disse retningslinjene, og aktsomhetsvurderinger knyttet til miljøpåvirkning utgjør en integrert del av virksomhetenes utlåns- og garantivirksomhet. Nærings- og fiskeridepartementet deltar i OECDs eksportfinansieringsgrupper og deltar bl.a. i arbeidet med utvikling av retningslinjene på miljøområdet. Per 31. desember 2016 hadde GIEK 5,6 mrd. kroner i utestående garantier og tilbud til prosjekter innenfor fornybar energi, mens Eksportkreditt Norge hadde utestående lån på 1 mrd. kroner.

Klima og utslipp

Klimatilpasning

Marint miljø, fiskeri og havbruk blir påvirket av klimaendringene. Fiskeri- og havbruksforvaltningen må tilpasse seg nye naturgitte forutsetninger. Både i programmer finansiert av Norges forskningsråd og ved Havforskningsinstituttet legges det ned en omfattende forskningsinnsats for økt kunnskap om havets rolle i klimasystemet og konsekvensen av klimaendringer for marine øko-

system og ressurser. Forskningen viser at en rekke ulike klimafaktorer vil påvirke marine organismer.

Som følge av klimaendringer og stadig større isfrie områder, er det store endringer i bestandsutbredelser og dynamikken i havøkosystemene. Derfor har både kompleksiteten i og arealet for ressurs- og miljøovervåking økt vesentlig de siste årene.

Utslippsreduksjoner

Klimaendringene har forsterket behovet for reduserte utslipp av klimagasser, andre avgasser og partikkelutslipp, og for å utvikle mer energieffektive fartøy. Miljø er ett av åtte prioriterte satsingsområder i regjeringens maritime strategi som ble lagt fram i mai 2015. I statsbudsjettet for 2016 ble det etablert en kondemnerings- og innovasjonslånordning for nærskipsfarten. Formålet er å stimulere til grønn fornying av en til dels gammel og utdatert nærskipsfartsflåte. Regjeringen har endret og forenklet ordningen slik at flere aktører kan søke og benytte seg av denne fra 2017.

Selv om sjømat har et lavere klimaavtrykk enn annen produksjon av animalske proteiner, er det potensial for forbedringer. Utslippsreduksjoner fra sjømatproduksjonen vil i hovedsak komme fra mer energieffektive fangstmetoder. Dette fordrer utvikling av bedre framdriftsmaskineri og mindre energikrevende fangstmetoder. En viktig nyvinning på dette området er elektrifiserte kystfiskefartøy. Innen havbruksnæringen utvikles det nå elektrifiserte arbeidsbåter.

Opprydning etter industri og gruvedrift

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) er statens fagetat for forvaltning og utnyttelse av mineralressurser. Dette omfatter også oppfølging av eventuell forurensning etter tidligere gruvedrift. Ett av etatens hovedmål er å redusere miljøkonsekvenser av tidligere mineraluttak. DMF arbeider med tiltak for å begrense forurensningen etter tidligere gruvedrift på Løkken, i Folldal og i Sulitjelma.

Miljødirektoratet har fastsatt en handlingsplan for forurensningstiltak i gruveområder med antatt størst forurensningsrisiko. DMF har siden 1989 gjennomført tiltak i disse områdene, og tungmetallavrenningen av kobber og sink er blitt vesentlig redusert i perioden. DMF vurderer i samarbeid med Miljødirektoratet ytterligere tiltak i disse og andre områder hvor det har vært mineralutvinning.

Løkken

Miljødirektoratet har gitt Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om å iverksette forurensningsbegrensende tiltak ved Løkken Gruver. Arbeidet med å utrede alternative forurensningsbegrensende tiltak har pågått i mange år. DMF har vurdert og sammenlignet alternative renses- tekniske løsninger som kan oppfylle miljøkravene i pålegget fra Miljødirektoratet. Miljødirektoratet ga i mai 2014 tilslutning til tiltaksplan for Løkken. DMF har ansvar for gjennomføring av tiltaksplanen. Det er gjennomført supplerende kartlegging som har avdekket et behov for renovering og ombygging av eksisterende anlegg. Det arbeides med nytt renseanlegg og ombygging av Wallenberg sjakt. Tilstanden i Orkla er blitt bedre, noe som kan bety nedskalering av opprinnelig plan for tiltakene og reduserte kostnader. Det pågår arbeid med en revidert tiltaksplan som ferdigstilles i løpet av høsten 2017.

Folldal

Nærings- og fiskeridepartementet er pålagt å gjennomføre tiltak for å redusere forurensningen fra gruveområdet i Folldal. Målingene viser at metallavrenningen fortsatt ligger over kravet fra forurensningsmyndighetene. På basis av kartleggende undersøkelser og utredning fra Norges geotekniske institutt (NGI), har DMF oversendt forslag til tiltaksplan for Folldal til Nærings- og fiskeridepartementet. For å få en bedre forståelse av kost-nytte-effekten av de alternative løsningene, gjennomfører DMF ytterligere utredninger for å underbygge og gi et best mulig grunnlag for hvilke tiltaksløsninger som bør anbefales.

Sulitjelma

I Sulitjelma er utslippene av kobber til innsjøen Langvatnet fortsatt høyere enn kravene fra Miljødirektoratet. Etter pålegg fra Miljødirektoratet har DMF overvåket vannkvaliteten, og kartlagt kilder og deres betydning for metalltransporten ut i Langvatnet. I tillegg er også kontrollmålingsprogrammet for Sulitjelma revidert. NGI har utredet og utarbeidet en rapport om alternative tiltaksløsninger, inklusiv kostnadsoverslag for Sulitjelma. Med vekt på kost-nytte-vurdering og teknisk gjennomførbarhet for å oppnå miljømålet, har DMF arbeidet med ytterligere undersøkelser av tiltaksalternativene fra NGI.

Søve

Staten har påtatt seg å bekoste og gjennomføre opprydding etter virksomheten til statsaksjeselskapet AS Norsk Bergverk ved Søve i Telemark i perioden 1953–1965. Statens strålevern ga i mars 2014 Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om opprydding basert på departementets forslag til tiltaksplan.

Nærings- og fiskeridepartementet kunngjorde oppdrag for opprydding inkludert deponeringstjenester i 2014 og i 2016. Begge ganger har aktuelle deponier trukket seg etter at oppdraget om opprydding er kunngjort. Departementet arbeider nå med å få på plass et deponi før ny kunngjøring av oppryddingen foretas. Valget av deponiløsning vil avgjøre den videre framdriften. Oppryddingen kan tidligst foretas i 2018/2019.

Miljøtiltak Raufoss

Stortinget vedtok 23. mars 2004 at staten ved Nærings- og handelsdepartementet kunne utstede garantier for historisk miljø- og forurensningsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området som følge av offentligrettslig miljøpålegg, jf. Innst. S. nr. 147 (2003–2004) og St. prp.nr. 40 (2003–2004). Miljøtiltakene som er gjennomført i Raufoss Industripark siden 2004, har ført til en betydelig forbedring av miljøkvaliteten i parken. Overvåking viser at vannkvaliteten i Hunnselva er forbedret de siste årene, og at miljøpåvirkningen fra industriparken er betydelig redusert. Oppryddingsprosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidligere gitte pålegg fra Miljødirektoratet og miljømålene som er satt.

I oktober 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor Raufoss Næringspark ANS hovedsakelig knyttet til miljøovervåking og rapportering. Det vil fortsatt være behov for overvåking av Hunnselva, samt både oppfølging og videre drift av enkelte tiltak i industriparken hvor forurenset vann pumpes opp og renses. Det kan også komme ytterligere forpliktelser under garantiene knyttet til historisk relatert forurensning i forbindelse med gravearbeider for bygg og annen infrastruktur.

Maritim næring

MAROFF-programmet og Skattefunnordningen bidrar til å realisere regjeringens satsing på fremme av miljøvennlig verdiskaping i maritim næring. Miljø er ett av de hovedprioriterte områdene i MAROFF-programmet. I 2016 gikk totalt

174,5 mill. kroner til miljøprosjekter gjennom disse ordningene.

Innovasjon Norge benyttet i 2016 betydelige midler til miljø- og klimavennlige maritime prosjekter. Av totalt 179,5 mill. kroner til maritime prosjekter, har miljø- og klimavennlige prosjekter i maritim sektor fått tilsagn om støtte på 98,9 mill. kroner fordelt på 47 prosjekter. Dette innebærer bl.a. tilskudd, innovasjonslån og markedslån. I 2016 ble det bevilget 65 mill. kroner til prosjektering og bygging av klima- og miljøvennlige skip og ferger på Klima- og miljødepartementets budsjett. NO_x-avtalen har vært et annet viktig tiltak for utviklingen av en miljøvennlig, norsk flåte. Klima- og miljødepartementet har undertegnet en ny miljøavtale med 15 næringsorganisasjoner om reduksjon i utslippene av helse- og miljøskadelige nitrogenoksider (NO_x) som vil gjelde for perioden 2018–2025. Innovasjon Norge er gitt ansvaret for Regjeringens styrking av eksportfremme av norske grønne løsninger, som vil være viktig for havnæringene.

PILOT-E er et samarbeid mellom Norges forskningsråd, Innovasjon Norge og Enova, og har som mål å følge aktørene gjennom utviklingsløpet, fra idé til marked. Det tematiske fokuset for den første utlysningen på 70 mill. kroner var klima- og miljøvennlig maritim transport.

Fiskeri

Høsting av fiskeriressursene skal være bærekraftig og basert på best tilgjengelig kunnskap. Mynighetene vil med jevne mellomrom vurdere bestandene det blir høstet av, for å vurdere hva slags forvaltningstiltak som er nødvendig for å sikre bærekraftig høsting. Riktig kvotefastsetting og andre reguleringstiltak er viktig for å unngå overbeskatning. Det er satt i gang et målrettet arbeid for bestander der det er særlig behov for nye forvaltningstiltak og/eller økt kunnskap. Dette kan være bestander med risiko for overbe-

skatning, men der det ikke er etablert forvaltningstiltak som i tilstrekkelig grad regulerer uttak. Enkelte bestander med særlig behov for oppfølging prioriteres. I 2016 var de prioriterte artene breiflabb, kveite, leppefisk, kysttorsk i sør, reker i Skagerrak/Nordsjøen, sjøkreps, snøkrabbe og kystbrisling.

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider både nasjonalt og internasjonalt for å få slutt på ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og fiskerikriminalitet. Det er etablert et samarbeid mellom ulike statlige etater i kampen mot lovbrudd i fiskerinæringen. Fiskeridirektoratet, Kystverket, Kystvakten, Skattedirektoratet, Tolldirektoratet, Økokrim og Politidirektoratet deltar i samarbeidet.

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider for å sikre et mest mulig miljøvennlig fiske, både for å unngå skade på bunnhabitat og for å redusere fiskeflåtens energiforbruk. Det er også viktig å videreutvikle og ta i bruk selektive fiskeredskap og ha et regelverk som reduserer utkast av fisk og bifangst.

Havressursloven pålegger som hovedregel sokning etter redskap som mistes og har fastsatt en rapporteringsplikt. Fiskeredskap går likevel tapt, og opprydding av fiskeredskap er en av Fiskeridirektoratets oppgaver. Prioritering av opprenskingsområder foretas på bakgrunn av tapsmeldinger fra fiskere og erfaring.

Havbruk

I november 2015 ble det etablert en prøveordning over to år med utviklingstillatelser for å legge til rette for å ta i bruk teknologi som kan løse miljø- og arealutfordringene havbruksnæringen står overfor. Tildelinger av slike tillatelser så langt viser at det er betydelig vilje og evne til å utvikle drift og teknologi i havbruksnæringen for å håndtere miljøutfordringer.

Rømming

Tabell 7.1 Antall rapporterte rømte fisk og rømmingshendelser

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 ¹
Laks	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	298	111	225	291	365	38	198	287	170	131	7,2
	Antall rapporterte rømmingshendelser	23	20	34	38	17	9	19	38	34	35	14
Regnbueørret/ ørret	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	315	7	133	6	4	133	0,2	2,7	84	62	4,1
	Antall rapporterte rømmingshendelser	3	2	1	4	4	2	2	5	3	5	6
Torsk	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	85	304	222	166	7	57	55	14	0	0	0
	Antall rapporterte rømmingshendelser	9	17	23	11	3	2	2	1	0	0	0

¹ Foreløpige tall per 31. juli 2017.

Kilde: Fiskeridirektoratet.

Tabell 7.1 viser at antall rømte oppdrettsfisk varierer fra år til år, men at tendensen ser ut til å være fallende. I 2016 ble det samlet inn og systematisert data om innslag av rømt oppdrettslaks i 196 vassdrag. Undersøkelser i 2016 viser at det er lav til moderat innblanding av rømt oppdrettslaks i 154 elver og høyt innslag i 24 elver. Grensen mellom høy og lav til moderat innblanding er satt til 10 pst. I de siste 18 elvene var det vanskelig å fastslå om innslaget var mer eller mindre enn 10 pst. Innslag av rømt oppdrettslaks i elvene har hatt en fallende trend de siste ti årene.

Regjeringen har vedtatt en strategi mot rømming, der det prioriteres fem satsingsområder: Kunnskap, erfaringsformidling og dialog, sterk sikkerhetskultur, effektivt sikkerhetsregelverk og profesjonell beredskap.

Havbruksnæringen er gjennom forskrift pålagt å organisere og finansiere utfisking i vassdrag med for høyt innslag av rømt oppdrettsfisk. Ordningens første operative år var 2016, og det ble utført målrettede utfiskingstiltak i 37 elver over hele landet i løpet av høsten 2016.

Lakselus

Grensene for hvor mye lus det kan være på oppdrettsfisk er satt svært lavt for å beskytte villlevende laksefisk. På grunn av økende resistens mot lakselusmidler har bekjempelsen blitt vanskeligere. For første gang på lenge har det forekom-

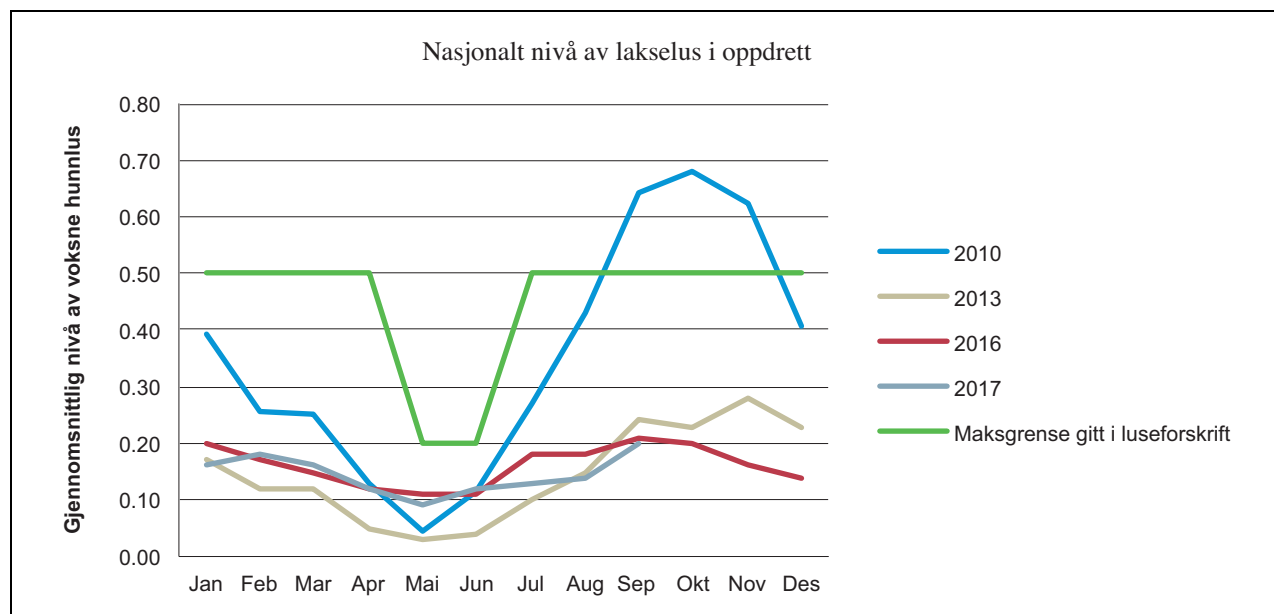
met enkelttilfeller der nivået av lakselus i oppdrett har hatt betydning for velferden til oppdrettsfisken.

Data for 2017 viser at nivået av lakselus på oppdrettsfisken så langt har ligget jevnt eller noe under nivået i 2016. Figur 7.1 viser utvikling i gjennomsnittlig antall voksne hunnlus per fisk i oppdrett. Den heltrukne linjen markerer tillatt nivå etter luseregelverket.

Den store bruken av medikamenter mot lakselus er bekymringsfull, og det er registrert nedsatt følsomhet og resistens mot de fleste legemidler som brukes mot lakselus. Nærings- og fiskeridepartementet har lagt fram en handlingsplan mot legemiddelresistens blant lakselus. Mattilsynet har forsterket innsatsen mot uforsvarlig forskrivning og bruk av legemidler mot lakselus, og legger nå ytterligere til rette for utvikling og bruk av ikke-medikamentelle metoder. Nærings- og fiskeridepartementet har i tillegg vedtatt nye regler for å redusere negative miljøeffekter ved bruk av lakselusmidler.

Det var i 2016 en betydelig nedgang i medikamentelle behandlinger, men langt flere mekaniske behandlinger. Mattilsynet fikk i 2016 ca. 400 meldinger om hendelser med dårlig velferd, skader og fisk som har dødd under og etter avlusing.

Mattilsynet har de siste årene prioritert å følge opp anleggene med de største luseproblemene, og har brukt flere og strengere virkemidler enn tidligere. Ett av virkemidlene var redusert produk-

Figur 7.1 Utvikling i gjennomsnittlig antall voksne hunnlus per fisk.

Kilde: Lusedata.no

sjon, og 30 anlegg fikk i 2015/2016 vedtak om dette.

Den 6. mars 2017 ble det fastsatt nye krav for å sikre lave lusenivåer i oppdrettsanleggene om våren når smolten vandrer ut fra elvene. Kravet om samordnet våravlusning er nå opphevet, og erstattet med en lav grense (0,2) for maksimalt tillatt voksne hunnlus i perioden før og under smoltens hovedutvandring. Med de fastsatte endringene vil det være opp til næringsaktørene å finne de beste løsningene og tiltakene for å overholde kravet ut fra situasjonen i det enkelte området. Foreløpige resultater fra overvåkingen på villfisk i 2017 indikerer at lakselus har hatt negativ innvirkning på utvandrende laksesmolt og sjørret i flere av de undersøkte områdene på vårparten av 2017 (Rogaland – Trøndelag).

Utslipp fra havbruksanleggene

Miljøovervåkingen av bunnen under og rundt oppdrettsanlegg skjer i samsvar med norsk standard NS9410. Denne standarden ble oppdatert i 2016. I nærområdene til havbruksanleggene viser undersøkelsene at tilstanden er stabil med gode miljøforhold. Fra 2011 til 2016 har over 90 pst. av lokalitetene hatt tilstandsklasse «god» eller «meget god». I 2016 har bare 0,4 pst. av lokalitetene uakseptabel tilstand, tilstandsklasse 4 «meget dårlig». En gjennomgang av dataene fra undersøkelser utført fra 2011 til og med 2016 viser at det også i området utenfor anleggene er gene-

relt gode bunnforhold. I alt 90 pst. av lokalitetene har miljøtilstand meget god eller god, mens rundt 10 pst. har moderat tilstand.

Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider med Klima- og miljødepartementet om et oppdatert regelverk for utslipp og overvåking av forurensning fra havbruksnæringen.

Tverrgående tema i fiskeri- og havbruksforvaltning

Kartlegging av marine naturtyper

MAREANO-programmet har siden 2005 drevet kartlegging av havbunnen i norske havområder, gjennom systematisk innsamling av dybde- og data om havbunnens geologi, landskap og naturtyper, biologiske mangfold og forurensning. Formålet med denne kartleggingen er bl.a. å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av de havbaserte næringene og de marine økosystemene gjennom bidrag til forvaltningsplanene for norske havområder. Kartleggingen gjennomføres av Havforskningsinstituttet, Norges geologiske undersøkelse og Statens kartverk. I 2016 har MAREANO kartlagt områder i Barentshavet og rundt Svalbard, og i 2017 områder rundt Bjørnøya og Svalbard, inkludert østlige deler av Barentshavet. Resultater og kart fra Mareano-programmet publiseres løpende på www.mareano.no.

Gjennom *Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold – hav og kyst* har

utvalgte naturtyper blitt kartlagt i kystområdene i flere fylker.

Fremmede arter

Havforskningsinstituttet kartlegger forekomst av fremmede arter gjennom programmer for hav- og kystovervåking.

Bestanden av kongekrabbe nådde sitt maksimum i 2008 og har etter den tid stabilisert seg på et lavere nivå. Det er lite som indikerer spredning av bestanden nordover og til havs. Dagens forvaltning av kongekrabbe er basert på St.meld. nr. 40 (2006–2007) *Forvaltning av kongekrabbe* og Meld. St. 17 (2014–2015) *Evalueringsrapport om kongekrabbe*. Øst for 26°Ø, der kongekrabben allerede er veletablert, forvaltes bestanden slik at det legges til rette for næringsaktivitet og sysselsetting. Samtidig er det et overordnet mål å avgrense ytterligere spredning av bestanden. Vest for 26°Ø er det derfor fri fangst og utkastforbud. Det frie fisket og tilskuddsordningen til utrydningsfiske vest for 26°Ø har redusert tettheten av kongekrabbe utenfor det kvoteregulerte området, og dermed også spredningshastigheten videre vestover. Kongekrabben forvaltes således i tråd med målet om å begrense ytterligere spredning av bestanden.

Stillehavssøsters har vært etablert i Danmark en tid, og siden 2006 har arten fått stor utbredelse langs den svenske vestkysten, langs Skagerrakkysten og nordover til Hordaland. Arten kan utkonkurrere den europeiske flatøstersen, og kan være bærer av parasittsykdommer som har alvorlig virkning på flatøsters. Miljømyndighetene har utarbeidet en handlingsplan for å begrense den økologiske effekten av introduksjonen. Det er også utarbeidet rapporter og prosjektskisser for mulig kommersiell utnyttelse av arten. Det er identifisert betydelige kunnskapsbehov i forbindelse med dette arbeidet.

Sykdom hos viltlevende akvatisk arter

Nærings- og fiskeridepartementet har det forvaltningsmessige ansvaret for forebygging og bekjempelse sykdom hos villfisk og andre viltlevende akvatisk arter. Sykdommer som kan true en art blir prioritert. De mest aktuelle slike sykdommer er krepsepest hos edelkreps, og *Gyrodactylus salaris* hos atlantisk laks.

Krepsepest kan føre til total utryddelse av edelkrepsbestanden i et vassdrag. Signalkreps, som er en fremmed art i Norge, kan være smittet uten å bli syk. Ulovlig utsetting av signalkreps

eller flytting av båter og utstyr som har vært brukt i smittede vassdrag, gir økt risiko for smittespredning. Det ble i 2016 påvist krepsepest i Mosse-vassdraget.

Parasitten *Gyrodactylus salaris* kan føre til at hele bestander av den atlantiske villaksen i elver går tapt. Parasitten angriper ikke laksefisk i sjø. Det er fram til i dag påvist *Gyrodactylus salaris* i 50 vassdrag i Norge. Det har ikke skjedd endringer i status for parasitten i 2016/2017. Per 1. september 2017 er 7 elver infisert, 3 elver er under behandling, 22 elver er friskmeldt etter rotenonbehandling og 18 elver er under friskmelding.

Trygg sjømat

Rene hav er viktig forutsetning for havet som et trygt og sunt matfat. Kravene til dokumentasjon øker stadig og overvåkingen må tilpasses nye problemstillinger. Forholdene i havområdene endrer seg også i takt med klimapåvirkning og miljøforandringer.

Miljøgifter forblir i miljøet og i organismer lenge etter at utslipp stanses. Arbeidet med miljøgifter er derfor viktig ikke bare for miljøet, men også for sjømattrygghet og folkehelse. Miljøgifter i norske havområder overvåkes årlig. NIFES (Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning) overvåker innholdet av uønskede stoffer i sjømat generelt, inkludert oppdrettsfisk fra norske kyst- og havområder.

Norge har en gunstig situasjon sammenlignet med andre land når det gjelder smittestoffer og uønskede stoffer i sjømat. Funnene i norsk sjømat ligger med få unntak lavere enn grenseverdiene som er fastsatt i internasjonalt regelverk for handel med mat.

Innholdet av miljøgifter i sjømat varierer mellom arter og også mellom enkeltindivider. Forvaltningen har god dokumentasjon på innhold av miljøgifter i de viktigste kommersielle villfiskartene som høstes og i oppdrettsfisk. Selv om tilstanden generelt er god, finnes utfordringer for enkelte arter og i visse områder. På grunn av for høye nivåer av miljøgifter i atlantisk kveite, ble det i 2017 innført utkastpåbud for all fisk over 2 meter/100 kg, og fiskefeltet Sklinnabanken ble stengt for all fiske av denne arten.

I 2017 ble de første undersøkelsene om innhold av radioaktive stoffer i oppdrettsfisk publisert. Nivåene er svært lave og uten betydning for de som spiser den. Det har til nå ikke vært data for naturlige bakgrunnsnivåer av slike stoffer i oppdrettsfisk. Ved en eventuell hendelse som kan resultere i forurensing med radioaktive stoffer, er

det i et omdømmeperspektiv viktig å ha data som sier noe om naturlig forekommende nivåer som referanseverdier.

På grunn av økt interesse for utnyttelse av flere marine arter analyseres nå flere nye arter for næringsstoffer og uønskede stoffer. Foreløpig er det begrensede kunnskaper om nye arter.

Det er lite kunnskap om miljøvirkninger av nye gifter i marine miljø og virkningen av kombinasjoner av flere stoffer. Det er mangelfull kunnskap om hvordan totalbelastningen av stoffer som f.eks. plast, tungmetaller, radioisotoper, organiske miljøgifter og oljekomponenter påvirker økosystemene.

Miljøgifter i oppdrettsfisk kommer hovedsakelig gjennom fôret. Innholdet av miljøgifter i fôret er regulert ved grenseverdier både på fôrråvarer og ferdig fôr. Nye fôringredienser kan endre innholdet av uønskede stoffer og påvirke næringsopptaket fra fôret. Utfordringer knyttet til nye fôrråvarer er derfor et prioritert forskningsområde. NIFES har det siste året undersøkt forekomsten av plantevernmidler i fiskefôr og hvilken effekt de har på fisken. Av 150 plantevernmidler er 5–7 stoffer påvist i kommersielt fôr. Nivået av slike rester i fôret er generelt lave.

Mikroplast er plastpartikler under fem millimeter, som i hovedsak stammer fra nedbryting av større plastgjenstander. Mikroplast er funnet i vann, på sjøbunnen og i levende organismer, og har potensiale til å påvirke det marine økosystemet globalt. Plast kan inneholde miljøgifter, og mikroplast kan dermed bidra til transport og spredning av miljøgifter og til økt akkumulering av miljøgifter i ulike organismer og i næringskjeden. Gjennom det felles europeiske samarbeidet i JPI Oceans deltar NIFES med flere andre forskningsmiljø i et arbeid med å utvikle og standardisere en felles metode for å måle mengde og type plast i de ulike prøvene. Det Europeiske Mattrygghetsbyrået (EFSA) har gjort en foreløpig vurdering av problemet med plastpartikler knyttet til mattrygghet. Foreløpig er det for lite data til å konkludere, men de peker på at de minste partiklene, nanoplast, kan være problematiske for mattryggheten fordi de kan passere cellemembraner.

Beskyttede områder

I beskyttede områder er utgangspunktet at marine ressurser fortsatt skal kunne utnyttes og havbruk drives dersom det ikke er i strid med verneformålet. Mer enn 50 pst. av norske hav- og kystområder har en eller annen form for beskyttende områdebaserte reguleringstiltak. F.eks. er

det generelle forbud mot bunnsløypte redskaper i store deler av kystområdene og på dyp større enn 1 000 meter, og mot etablering av lakseoppdrettsanlegg i nasjonale laksefjorder. Enkelte områder med kaldtvannskoraller er gitt særskilt vern mot bunnsløypte redskaper siden 1999. I januar 2016 ble disse områdene gitt status som marine beskyttede områder. Samtidig ble ytterligere ni områder gitt særskilt beskyttelse. I noen av områdene er det også gitt restriksjoner på bruk av garn, line, teiner og all annen krokredskap.

Vannforvaltning

Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Mattilsynet, Norges geologiske undersøkelse og Direktoratet for mineralforvaltning deltar i arbeidet med å følge opp vannforskriften. En del av arbeidet er å oppdatere regionale forvaltningsplaner og tiltaksprogram. Målet er å sikre miljøtilstanden i alle vannforekomster i Norge, langs kysten og ut til én nautisk mil utenfor grunnlinjen.

Bedre utnyttelse av marine ressurser

Regjeringen har lansert en egen bioøkonomistrategi, der reduserte klimagassutslipp og en mer effektiv og lønnsom utnyttelse av alt råstoff er blant målene.

Restråstoff fra sjømatnæringen er en ressurs. Det meste av restråstoffet som oppstår i oppdrettssektoren og pelagisk sektor utnyttes i dag, mens det for hvitfisk er mulighet for økt utnyttelse. Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond, Innovasjon Norge og Forskningsrådet (bl.a. gjennom MABIT-programmet) støtter forskning og utvikling som kan øke lønnsomheten i bruken av restråstoff.

Utkast av fisk er sløsing med mat. Arbeidet for å forhindre utkast av fisk har lenge stått høyt på den nasjonale dagsorden. Norge var en av pådriverne for å få vedtatt internasjonale retningslinjer for å regulere bifangst og redusere utkast.

Reduksjon av matsvinn vil bidra til bærekraftig utvikling, økt matsikkerhet og redusere klima og miljøbelastningen. Gjennom FN's nye bærekraftsmål har vi forpliktet oss til å redusere matsvinn innen 2030. Høy kvalitet gjennom hele verdikjeden helt ut til forbruker er avgjørende for å forebygge matsvinn. I tillegg til arbeidet med kvalitet, har myndighetene signert avtale med bransjeaktørene i matverdikjeden om å redusere matsvinn. Internasjonalt støttes reduksjon av matsvinn ved

at Norge finansierer et pågående prosjekt i FAO for reduksjon av matsvinn i verdikjeden for fisk.

Prioriteringer 2018

Forskning og innovasjon

Nærings- og fiskeridepartementet vil bidra til å utvikle og ta i bruk miljøteknologi og mer miljøvennlige varer og tjenester. Målgruppen for miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge er bedrifter i hele landet som skal sette i gang pilot- og demonstrasjonsprosjekter innen miljøteknologi. Innen Norges forskningsråds programmer vil det bli gitt støtte til prosjekter som har et potensial for å påvirke klimagassutslipp. Forskingen på konsekvenser av klimaendringer for marine økosystem og ressurser vil bli videreført.

Regjeringen ønsker å legge til rette for kunnskapsbasert omstilling og vekst i biobaserte næringer, gjennom økt, mer effektiv og lønnsom produksjon og bruk av fornybare biologiske ressurser. Derfor har regjeringen lagt fram en egen strategi for bioøkonomien og styrket satsingen på bioøkonomirelevant forskning og innovasjon gjennom Innovasjon Norge og Forskningsrådet.

Mineralnæringen

Direktoratet for mineralforvaltning skal arbeide for at Norges mineralressurser blir forvaltet og utnyttet til det beste for samfunnet. Dette omfatter også forsvarlig og bærekraftig forvaltning av mineralressurser og redusere miljømessige konsekvenser av tidligere mineraluttak.

Maritime næringer

Regjeringen la i mai 2015 fram sin maritime strategi, der miljø er et av åtte prioriterte områder. I statsbudsjettet for 2016 ble det innført en kondemnerings- og innovasjonslåneordning for skip i nærskipsfart. Ordningene ble i 2017 endret og forenklet slik at flere kan søke og benytte seg av disse. Regjeringen foreslår å videreføre ordningene i 2018.

Klima- og næringsorganisasjonene signerte mai 2017 ny avtale som grunnlag for videre fritak for NO_x-avgift etter 2017. Avtalen vil være gjeldende for perioden 2018–2020. Sjøfartsdirektora-

tet skal styrke sin kompetanse på nye klimavennlige løsninger for skipsfarten og bidra til utvikling av nye miljøvennlige løsninger.

Enova har flere programmer som er relevante for reduserte klimagassutslipp i transportsektoren, herunder skipsfarten. Enova har gitt tilsagn om støtte til bl.a. landstrømanlegg, prosjektering og bygging av klima- og miljøvennlige skip og ferger, deriblant batterihibridisering på skip, landanlegg for elektriske ferger og andre større og mindre enkelttiltak på skip. Videre vil arbeidet med å videreutvikle et klima- og miljøvennlig internasjonalt regelverk i FNs sjøfartsorganisasjon IMO være et prioritert område.

Fiskeri og havbruk

Fiskeri- og havbruksforvaltningens eksisterende arealtiltak (inkl. marine beskyttede områder) vil bli gjennomgått for å vurdere om de gir beskyttelse av et representativt utvalg av naturtyper. Implementering av det nye produksjonsreguleringsregimet i havbruksnæringen som Stortinget har sluttet seg til, er viktig for å sikre at den ønskede økningen i havbruksproduksjonen foregår innenfor miljømessige akseptable rammer. Det vil bli prioritert å sikre et godt kunnskapsgrunnlag for bestandsestimater og å sikre tilstrekkelig kontroll med bestandsuttaket. Det er viktig å utvikle og ta i bruk fiskemetoder som reduserer utkast av fisk og bifangst, samt gjør mindre skade på bunnhabitat. Innsatsen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) er særlig viktig for å sikre en bærekraftig høsting av de globale fiskeressursene.

Trygg og sunn sjømat

Helhetlig overvåking av fiskebestander og sjømat for å kartlegge innholdet av uønskede stoffer vil bli videreført. I tillegg er det behov for kartlegging og kunnskapsoppbygging om uønskede stoffer, smittestoffer og næringsstoffer i nye marine arter som tas i bruk som mat og fôr.

Kunnskapen om hvordan plastpartikler påvirker matsikkerhet og mattrygghet er mangelfull, og det er behov for å styrke kunnskapsgrunnlaget om forekomst og effekt av mikroplast i det marine miljøet og i sjømat.

8 Oppfølging av FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål ble vedtatt av FNs generalforsamling i september 2015. De 17 utviklingsmålene fastsetter en global fellesinnsats fram mot 2030, for å realisere en miljømessig, sosial og økonomisk bærekraftig utvikling for alle. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for den nasjonale oppfølgingen innenfor flere av delmålene, og har det nasjonale koordineringsansvaret for hovedmål 9 om å bygge robust infrastruktur og bidra til innovasjon, og for hovedmål 14 om bærekraftig forvaltning av hav.

Mål 2 – om matsikkerhet

Bærekraftig kosthold bidrar til både menneskers og miljøets helse. Mat fra havet kan produseres med et relativt lavt miljøavtrykk, og inneholder næringsstoffer som er viktig for god helse og som det er lite av i annen mat. Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) forsker på sammenhengen mellom inntak av sjømat og helse. Norges forskningsråd legger til rette for helhetlig og økt kunnskap på fagområdene mat, ernæring og helse. Dette gir grunnlag for råd om kosthold, tilrettelegging for sunne valg og produktutvikling. Internasjonalt bidrar Norge med å dele kunnskap om bærekraftig produksjon, forvaltningsprinsipper og kunnskap om sunn og trygg sjømat.

Mål 5 – om likestilling mellom kjønn

De næringsrettede virkemidlene Innovasjon Norge, Siva SF og Norges forskningsråd er gitt et særlig ansvar for å tilrettelegge og styrke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet. Aktørene skal bl.a. bidra til å få flere kvinner inn i lederstillinger, bli styremedlemmer, satse på egne bedrifter eller en næringsrettet forskningskarriere.

I statens eierskapsforvaltning er en av de viktigste oppgavene å sørge for godt sammensatte og kompetente styre i selskaper hvor staten er eier. Staten legger vekt på kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart når staten foreslår og velger personer i selskapenes styre. Med utgangspunkt i de grunnleggende kompe-

tansebehovene tilstrebes en mest mulig lik representasjon mellom kjønnene ved styreutvelgelse, og det er en ambisjon å øke andelen kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel. I tråd med ambisjonen har kvinneandelen blant styreledere i selskapene det rapporteres på i statens eierberetning²² økt de siste årene og er per. 31. mars 2017 på 44 pst. Når det gjelder kvinner blant eiervalgte styremedlemmer, har andelen vært stabil de siste årene og er per 31. mars 2017 på 47 pst.

Mål 8 – om å fremme inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst og sysselsetting

Norge må som andre høykostland konkurrere på kunnskap som grunnlag for innovasjon og høyere produktivitet. Muliggjørende teknologier, som IKT, bioteknologi og nanoteknologi, vil påvirke hvordan Norge kan produsere konkurransedyktige varer og tjenester.

En forsterket satsing på avanserte produksjonsprosesser i tett samarbeid mellom næringsliv og offentlige kunnskapsmiljøer er viktig for å legge til rette for verdiskaping og arbeidsplasser i Norge, både innenfor nye og etablerte virksomhetsområder.

Regjeringen vil at næringslivet skal bruke mer av tiden på næringsvirksomhet og mindre til oppfølging av regelverk og rapportering. Regjeringen har hatt som mål å redusere næringslivets årlige kostnader knyttet til å oppfylle lover og regler med 15 milliarder kroner innen utløpet av 2017, sett i forhold til kostnadsnivået i 2011. Med regjeringens forslag til endringer i regnskapsloven, er det i perioden 2011–2017 oppnådd brutto årlig innsparing på 15 mrd. kroner for næringslivet. Målet er dermed nådd.

Regjeringen la fram en Gründerplan høsten 2015. Planen presenterte regjeringens politikk for å fremme flere gode gründere i Norge, bl.a. med tiltak for å styrke ordningen for pre-såkorfond, styrking av etablerertilskuddsordningen og tiltak

²² I Statens eierberetning for 2016 rapporteres det på 68 selskaper.

for å skape flere møteplasser som samler gründere, kompetanse og kapital. Nye såkornfond, innovasjonslån og en ny skatteinsentivordning er andre tiltak som skal bidra til ytterligere fornyelse av norsk næringsliv.

Regjeringen la i februar 2017 fram havstrategien *Ny vekst, stolt historie*. Strategiens hovedmål er å bidra til størst mulig samlet bærekraftig verdiskaping og sysselsetting i havnæringene.

Regjeringen la i mars 2017 fram Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*. Meldingen redegjør for muligheter og utfordringer i norsk reiseliv, og presenterer regjeringens politikk for reiselivsnæringen. Etterspørselen etter norske reiselivsprodukter øker både i vinter- og sommersesongen. Et økt antall reisende kan føre til belastninger på natur og miljø, og påvirke lokalsamfunn. Regjeringen vil arbeide for en bærekraftig utvikling av reiselivsnæringen som fremmer miljømessige, sosiale og økonomiske verdier.

Norge er internasjonalt kjent som et bærekraftig reisemål, og det arbeides godt både på bedrifts- og destinasjonsnivå for å styrke Norges profil på området. Norge har, som det første landet i verden, implementert en nasjonal merkeordning for bærekraftige reisemål. *Merket for bærekraftig reisemål* er et norsk kvalitetsmerke utarbeidet av Innovasjon Norge. Per i dag har åtte norske reisemål fått dette merket, og flere reisemål er i prosess med å oppnå statusen.

Mål 9 – om bærekraftig industrialisering og innovasjon

Teknologisk utvikling gir behov for kontinuerlig omstilling og kompetansebygging i industrien for å sikre industriens framtidige konkurransekraft. Regjeringen la i mars 2017 fram Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende*. Regjeringens visjon for en aktiv industripolitikk er at Norge skal være en ledende industri- og teknologinasjon. Et viktig formål med meldingen er å drøfte hvordan nærings- og innovasjonspolitikken bør innrettes for å møte utviklingen.

Regjeringen arbeider for at private investorer skal plassere kapital i lovende gründerprosjekter, og at staten bidrar med kapital slik at flere samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter gjennomføres. Det er etablert flere programmer som skal avhjelpe utfordringer som nyetablerte foretak har når de skal finansiere utvikling og drift, bl.a. pre-såkornfond ordning, fem nye såkornfond og etablerertilskuddsordningen.²³

Tilgang til kapital er en nødvendig forutsetning for omstilling og innovasjon. En effektiv kobling mellom kapitalsøkere og kapitaleiere er da sentral. Regjeringen har oppnevnt et offentlig utvalg som skal vurdere ulike problemstillinger knyttet til næringslivets tilgang til kapital. Utvalget har frist til 1. mars 2018 med å levere sin rapport.

I omstillingen i retning et lavutslippssamfunn er innovasjon og kompetanse viktig. For å fremme mer effektiv bruk av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser har regjeringen styrket satsingen på forskning og utvikling av miljøteknologi. Regjeringen vil legge til rette for en bærekraftig industri og vil etablere et samarbeidsforum, Prosess21. Prosess21 skal vurdere hvordan utslipp fra prosessindustrien kan minimeres, samtidig som bedrifter kan oppnå bærekraftig vekst.

Regjeringen har økt bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon, noe som gir mer forskning i næringslivet og dermed grunnlag for nye produkter og tjenester. Virkemidler i regi av Forskningsrådet og Innovasjon Norge bidrar også til økt innovasjon. Regjeringen vektlegger bredt innrettede programmer uten tematiske begrensninger for å sikre at midlene går til de prosjektene med størst potensial for verdiskaping.

Mål 10 – redusere ulikhet i og mellom land

Den norske ordningen for generelle tollpreferanser for import av varer fra utviklingsland (Generalized System of Preferences, GSP) innebærer at varer fra utviklingsland ilegges lavere toll. Formålet med den norske GSP-ordningen er å øke utviklingslandenes eksportinntekter som et bidrag til økonomisk og sosial utvikling. Ordningen er hjemlet i et unntak fra prinsippet om likebehandling i regelverket i Verdens handelsorganisasjon (WTO).

Norge har innført tollfrihet for alle varer fra de minst utviklede landene (MUL). I 2008 ble det besluttet at den norske GSP-ordningen skulle omfatte land på OECDs liste over godkjente bistandsmottakere. I tillegg ble nulltollordningen for MUL utvidet til å omfatte 14 lavinntektsland med mindre enn 75 mill. innbyggere, slik at ordningen dermed omfatter i alt 64 land. Den norske GSP-ordningen er for tiden under revisjon med sikte på å forbedre vilkårene for de nest fattigste utviklingslandene.

²³ Se for øvrig omtalen under mål 8.

Mål 12 – om bærekraftig produksjon og forbruk

Norge arbeider i FN og i regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner for å sikre en bærekraftig forvaltning av fiskeressurser utenfor de økonomiske sonene. Et langvarig forvaltningssamarbeid mellom Russland og Norge har ført til at den nordøstarktiske torskebestanden har en gytebestand på rekordnivå. Det arbeides for å sikre bedre samarbeid og forvaltning av pelagiske ressurser. Forvaltningen av ressursene i norske økonomiske soner bygger på grunnprinsippene i bærekraftdefinisjonen, og norsk fiskerinæring har i dag i meget stor grad oppnådd miljømessig, økonomisk og sosial bærekraft.

Nesten en tredel av all mat som produseres i verden går tapt. FNs matvareorganisasjon (FAO) har utviklet internasjonale retningslinjer for håndtering av bifangst og reduksjon av utkast. Norge støtter FAOs arbeid med å utvikle retningslinjer for å redusere matsvinn i hele matverdikjeden for fisk.

Norske myndigheter har sammen med aktørene i matverdikjeden i Norge signert en intensjonsavtale om reduksjon av matsvinn. Intensjonsavtalen vil gjelde til den erstattes av en konkret bransjeavtale når det foreligger statistikk og indikatorer som kan gi grunnlag for konkrete reduksjonsmål.

Staten som eier gir tydelig uttrykk for sine forventninger på ulike områder til selskaper med statlig eierandel. Regjeringen forventer bl.a. at selskapene med statlig eierandel arbeider systematisk med sitt samfunnsansvar, og det er framsatt forventninger knyttet til klima og miljø, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, arbeidet mot korrupsjon og for åpenhet om økonomiske transaksjoner.

Det forventes også at selskapene er åpne og rapporterer om vesentlige forhold i sin virksomhet som kan påvirke mennesker, samfunn og miljø. Statens forventninger til selskapene følges opp i eierdialogen med selskapene.

Den nye loven om offentlige anskaffelser utvider mulighetene til å ivareta miljø, grunnleggende menneskerettigheter og andre samfunnshensyn i anskaffelsesprosessen.

Mål 13 – om klima

Klimaendringene har forsterket behovet for reduserte utslipp av klimagasser og partikler og for å utvikle mer energieffektive fartøy. Miljø er ett av åtte prioriterte satsingsområder i regjeringens maritime strategi, lagt fram i mai 2015. I 2016 ble

det opprettet en kondemnerings- og innovasjonslånordning for fornyelse av nærskipsfartflåten.

De næringsrettede virkemidlene til Innovasjon Norge, Siva SF og Norges forskningsråd finansierer alle prosjekter som har positive miljøeffekter, selv om dette ikke er virkemidlenes hovedformål. En av de viktigste ordningene med klimaeffekt som finansieres av Nærings- og fiskeridepartementet er Innovasjon Norges miljøteknologiordning. Ordningen tilbyr finansiering til å bygge pilot- og demonstrasjonsanlegg innen miljøteknologi. Bedrifter får mulighet til å prøve ut og vise fram sine miljøteknologiløsninger, og sikre at produktene blir mest mulig tilpasset de nasjonale og internasjonale markedene de skal konkurrere i.

Det er omfattende overvåking og forskning på hvordan klimautviklingen i våre kyst- og havområder påvirker produksjonsforholdene og fordelingen av fisk og andre marine organismer. Utvikling av havforsuring følges gjennom langsiktig overvåking for å beskrive endringene som skjer. Det gjøres også et omfattende arbeid for å undersøke virkningene av havforsuring på nøkkelartene i næringskjeden. Som følge av klimaendringer og stadig større isfrie områder, er det bl.a. store endringer i bestandsutbredelser og dynamikken i havøkosystemene. Derfor har både kompleksiteten i og arealet for ressurs- og miljøovervåking økt vesentlig de siste årene.

Mål 14 – bærekraftig forvaltning av hav

Norge har omfattende systemer og reguleringer for å sikre god forvaltning av havområdene utenfor våre kyster. For å nå målet om å bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling må forvaltningen legge til rette for nye arbeidsplasser og ansvarlig utnyttelse av havets ressurser. Havnæringenes bidrag til norsk økonomi er betydelig. Kunnskap og teknologi gir gode forutsetninger for fortsatt bærekraftig vekst og verdiskaping i de norske havnæringene, og det ligger et potensial i å utnytte synergier og styrke samspillet mellom etablerte næringer, sektorer og fagområder. Regjeringen la i mars 2017 fram havstrategien, som presenterer helheten i regjeringens satsing på havnæringene.

Norge investerer mye i forskning, kartlegging og overvåking knyttet til havområder. Hav er en av satsingsområdene i *Langtidsplan for utdanning og forskning*.

Norske havområder er viktige for matproduksjon. Norge legger store ressurser i en kunnskapsbasert fiskeri- og havbruksforvaltning, der

en bærekraftig, langsiktig og ansvarlig utnyttelse av naturressursene legges til grunn.

Konkurransen om bruken av kystsonen er økende i Norge. Økosystemtilstanden langs norskekysten er i hovedsak fortsatt god, men stadig mer omfattende bruk og påvirkning fordrer overvåking og oppsyn med utviklingen.

Norske havområder er godt forvaltet. Overfiske, forurensning og ødeleggelser av viktige leveområder er de viktigste truslene mot verdens havområder. Årsaken til disse problemene er ofte utilstrekkelig lokal og regional forvaltning. Norge legger sterk vekt på internasjonalt samarbeid om havrelaterte saker i FNs generalforsamling, FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) og FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). I mai 2017 var Norge vertskap for det første statspartsmøtet om havnestatsavtalen for å hindre og eliminere ulovlig, uregistrert og urapportert fiske. 34 parter til avtalen samt 15 observatørland deltok, i tillegg til regionale fiskeriorganisasjoner, en multilateral organisasjon (IMO) og internasjonale frivillige organisasjoner. Norge har finansiert arbeidet i FAO med å utvikle globale retningslinjer for bruk av fangstsertifikatsystemer. Fangstsertifikater brukes i økende grad for å hindre at ulovlig fanget fisk kommer på markedet. I tillegg er arbeidet gjennom regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner viktig. Norge er videre en aktiv bidragsyter i arbeidet med å etablere et forbud i WTO mot visse former for fiskerisubsidier som har skadelig effekt med henblikk på overkapasitet og overfiske.

Arbeidet til IMO dekker det overordnede målet om å bevare og bruke hav på en måte som fremmer bærekraftig utvikling. IMO har utviklet konseptet «bærekraftig maritimt transportsys-

tem». Konseptet ble utviklet for å vise skipsfartens viktige rolle i transportkjeden globalt, og behovet for samarbeid i den maritime sektoren. FNs bærekraftsmål er tatt inn i IMOs strategiske plan.

Søppel og mikroplast er et økende problem i internasjonale havområder. Norge har tatt initiativ i FN for å bekjempe dette problemet. Norge er aktiv i internasjonale organisasjoner som har mandat til å arbeide for en bærekraftig forvaltning av verdenshavene. For å redusere problemet med tap av fiskeredskap gjennomføres det oppryddingstokt i regi av Fiskeridirektoratet. Under norsk formannskap i Nordisk ministerråd er det tatt initiativ å styrke arbeidet med opprydding av tapte fiskeredskaper. Det er gitt støtte til FAOs arbeid med internasjonale retningslinjer for merking av fiskeredskap og støtte til utvidelse av prosjektet Fishing for Litter.

Mål 15 – om å sikre bærekraftige økosystemer og stanse tap av artsmangfold.

Fiskeriforvaltningen har en rekke arealbaserte tiltak som ivaretar hensyn til naturmangfold.

Havforskningsinstituttet kartlegger forekomst av fremmede arter gjennom programmer for hav- og kystovervåking. Å utrydde fremmede arter er ofte ikke mulig eller aktuelt ut fra et kost-/nytteperspektiv, men det er et mål å holde kontroll med utviklingen slik at de ikke ødelegger viktige habitat eller endrer økosystemfunksjoner i negativ retning.

Det arbeides med å utarbeide en ny CITES-for-skrift (Convention on International Trade in Endangered Species) som vil bedre mulighetene til å håndheve og sanksjonere ulovlig handel med truede arter.

9 Likestilling

I dette kapitlet omtales status og virkemidler for likestilling innen Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde.

Likestilling i næringslivet

Næringslivet selv har hovedansvaret for å arbeide bevisst med likestillingsstrategi, målrettet rekruttering og virkemidler for å oppnå større mangfold. Mangfold kan gi et bredere grunnlag for å ta gode beslutninger og det er et potensiale å hente ut for norsk næringsliv ved å øke kvinners deltakelse. Et konkurransedyktig næringsliv må rekruttere gode kandidater fra hele befolkningen.

I dag er to av tre kvinner sysselsatte, og flere kvinner enn menn fullfører høyere utdanning. Det er likevel store kjønnsforskjeller i utdannings- og yrkesvalg som innebærer at kvinner utgjør en uutnyttet ressurs i næringslivet. Færre kvinner enn menn er gründere, ledere og styremedlemmer. En av fire gründere er kvinner. I de 200 største selskapene i Norge er det 7,5 prosent kvinnelige administrerende direktører, og andelen kvinnelige styremedlemmer i selskaper som ikke omfattes av bestemmelsen om kjønnsrepresentasjon, er fortsatt lav.

Den lave kvinneandelen i næringslivet betyr at verdifulle ressurser ikke utnyttes fullt ut og kan tyde på at kvinner ikke har samme muligheter til å bruke sine ressurser som menn. Meld. St. 7 (2015–2016) *Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn*, ble lagt fram i oktober 2015. Regjeringen har bl.a. som mål å bidra til at flere kvinner blir gründere, øke andelen kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel og tilstrebe mest mulig lik representasjon mellom kvinner og menn i disse styrene. I tillegg vil Nærings- og fiskeridepartementet følge opp statens forventninger om mangfold og likestilling til selskaper med statlig eierandel i eierdialogen. Statens forventninger er presentert i Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap*.

Likestilling og mangfold i eierskapsforvaltningen

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierinteresser i 29 selskaper, hvorav sju er allmennaksjeselskap, 13 er heleide aksjeselskaper, to er statsforetak, ett særlovselskap, fem er deleide aksjeselskaper og ett aktiebolag (registrert i Sverige).

I henhold til statens prinsipper for god eierstyring skal styresammensetningen være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra det enkelte selskapets egenart. Dette vektlegges når departementet vurderer og velger personer i selskapenes styrer. Med utgangspunkt i de grunnleggende kompetansebehovene vil departementet bidra til at det enkelte styre representerer et relevant mangfold, bl.a. når det gjelder geografisk tilhørighet, alder, kulturell og erfaringsmessig bakgrunn. Videre vil departementet tilstrebe mest mulig lik representasjon mellom kjønne ved styreutvelgelse.

I Statens eierberetning for 2016 framgår det at kjønnsfordelingen i toppledelsen blant selskap med statlig eierandel²⁴ ved utgangen av 2016 var slik:

- gjennomsnittlig kvinneandel i konsernledelsen (selskapets ledergruppe) var 36 pst.
- gjennomsnittlig kvinneandel på nivået under konsernledelsen var 34 pst.
- gjennomsnittlig kvinneandel totalt for de to ovennevnte nivåene var 34 pst.
- kvinneandelen blant administrerende direktører var 26 pst. (18 av 68)

Ulik kompetanse og erfaring kan bidra positivt til et selskaps utvikling. Relevant mangfold kan styrke selskapets nyskappings- og vurderingsevne og gjøre selskapet bedre rustet for lønnsomhet og vekst. Selskaper bør derfor være bevisst verdien av mangfold i organisasjonen. Det er en sentral lederoppgave at likestilling og mangfold er solid forankret i selskapenes personalpolitikk. Gjen-

²⁴ 68 av totalt 74 selskaper hvor staten har eierandel inngår i rapporteringen.

nom Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* kommuniserer staten som eier forventninger om at selskapene ivaretar mangfold og likestilling.

Det forventes av styrene at personalpolitikken preges av inkludering og mangfold og at selskaper med statlig eierandel har etablert strategier og gjennomfører tiltak for å fremme mangfold og likestilling i virksomheten. Det er fortsatt få kvinner i ledende posisjoner i norske selskaper, samtidig som andelen kvinner som tar høyere utdanning i Norge utgjør mer enn halvparten. Rekruttering til lederstillinger er en oppgave for selskaperes styre og administrasjon. For selskapene vil det være viktig å legge strategier for hvordan den beste kompetansen kan benyttes, inklusiv hvordan det kan legges til rette for å få flere kvinnelige toppledere. Nærings- og fiskeridepartementet tar opp temaet mangfold og likestilling som del av eierdialogen med selskapene, og utfordrer selskapene på det å sette konkrete mål for andelen kvinner i selskaperes toppledergrupper.

Likestilling og mangfold i virkemiddelapparatet

Innovasjon Norge

I 2016 arbeidet Innovasjon Norge med å mobilisere kvinnelige gründere gjennom programmet Vekst, som er et oppdrag fra regjeringens gründerplan «*Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*». Vekst er et spisset mobiliseringsprogram for å fremme lovende gründere med flerkulturell bakgrunn, lovende kvinnelige gründere og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründere. Innovasjon Norge har bl.a. opprettet et akseleratorprogram som skal hjelpe et utvalg bedrifter med vekst og skalering, med spesielt fokus på mangfold som konkurransefortrinn.

Innovasjon Norge synliggjør kvinnelige rollemodeller i næringslivet bl.a. gjennom den årlige kåringen av Female Entrepreneur of the Year (tidligere Årets gründerkvinne).

I 2016 bidro Innovasjon Norge med 1,5 mrd. kroner til kvinnerettede prosjekter og bedrifter gjennom sine virkemidler. Det utgjør 24 pst. av de totale tilsagnene om støtte.

Siva SF

Tiltak rettet mot kvinner inngår i Sivas ordinære programvirksomhet, som i 2016 omfattet Næringshageprogrammet og Inkubasjonsprogrammet. I Inkubasjonsprogrammet har andelen målbedrifter med kvinnelig ledelse (definert som kvinnelig daglig leder og/eller styreleder og/eller

gründer) vært stabil på om lag 20 pst. i årene 2013–2015. I 2016 er andelen noe redusert, til om lag 16 pst. Tilsvarende andel i Næringshageprogrammet har i perioden 2013–2015 vært svakt økende fra om lag 24 pst. til om lag 27 pst., og er i 2016 på 31,4 pst.

Norges forskningsråd

Forskningsrådet jobber for en god kjønnsbalanse ved utlysning av forskningsmidler gjennom programmene. Ved utgangen av 2016 var prosjekter ledet av universitets- og høyskoler og institutter på vei til å nå målet om 40 pst. kvinner blant nye prosjektledere, mens næringslivsprosjekter fremdeles ligger et stykke unna å nå dette målet.

Økningen i bevilgningen til de næringsrettede programmene de siste årene har gitt vekst i forskerutdanning og forskningskapasitet. Den totale andel kvinnelige doktorgradsstipendiater er imidlertid noe redusert fra 2015 til 2016, mens andelen FoU-årsverk utført av kvinnelige postdoc er uendret. I programmer finansiert av Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) har 22 pst. kvinnelige prosjektledere. Dette er en noe høyere andel enn i 2015.

I Skattefunn er andelen prosjekter med kvinnelig prosjektleder eller daglig leder på 18 pst. Andelen er økende, men varierer kraftig fra sektor til sektor. Skattefunn er en rettighetsbasert ordning og Forskningsrådet har ikke samme mulighet til å prioritere prosjekter med kvinnelige prosjektledere som innenfor programmene.

Forskningsrådet arbeider for en god kjønnsbalanse ved utlysning av forskningsmidler gjennom programmene. Alle programmer rapporterer om andel kvinnelige prosjektledere eller kvinner i ledende posisjoner i årsrapporten.

Ungt Entreprenørskap

Ungt Entreprenørskap har to aktiviteter som er rettet mot jenter: *Jenter og ledelse* (elever i videregående skole) og KAN (Kvinner, Ambisjoner og Nettverk) rettet mot kvinnelige studenter. Målet med aktivitetene er å styrke likestillingen i næringslivet gjennom å motivere og engasjere jenter/kvinner til å ta lederroller samt bli gründere. I 2016 deltok 169 jenter på *Jenter og ledelse* mot 191 i 2015. KAN programmet hadde 28 deltakere i 2016 mot 31 i 2015. Departementet ba i 2016 Ungt Entreprenørskap innenfor rammen av departementets tilskudd om å gjennomføre landsdekkende aktiviteter rettet mot jenter.

Likestilling og mangfold i Nærings- og fiskeridepartementet

Likestillingsloven § 1 a, diskrimineringsloven § 3 a og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 3 pålegger statlige virksomheter en aktivitetsplikt. Aktivitetsplikten innebærer at statlige virksom-

heter skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. I tillegg skal virksomhetene i årsrapportene redegjøre for iverksatte og planlagte tiltak. Aktivitets- og redegjørelsesplikten gjelder kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisitet, religion m.m.

Rapportering for Nærings- og fiskeridepartementet i 2016

Tabell 9.1 Nærings- og fiskeridepartementet – kjønnsbalanse og status

	År	Menn pst.	Kvinner pst.	Kjønnsbalanse i antall og pst.	
				Antall totalt	Kvinnens lønn i pst. av menns
Totalt i Nærings- og fiskeridepartementet ¹	2016	43	57	342	92,3
	2015	44	56	343	94,5
Departementsråd	2016	100	0	2	–
	2015	100	0	2	–
Ekspedisjonssjef ²	2016	62,5	37,5	8	97,4
	2015	62,5	37,5	8	99
Kommunikasjonssjef	2016	50	50	2	–
	2015	50	50	2	–
Avdelingsdirektør ³	2016	41	59	32	94,2
	2015	44	56	36	98,3
Spesialrådgiver	2016	100	0	2	–
	2015	100	0	2	–
Underdirektør	2016	44	56	25	97,6
	2015	50	50	24	99,5
Fagdirektør	2016	50	50	20	95,4
	2015	39	61	18	94,9
Prosjektleder	2016	75	25	4	–
	2015	100	0	3	–
Seniorrådgiver	2016	48	52	155	98,7
	2015	47	53	145	98
Rådgiver	2016	33	67	39	104,2
	2015	36	64	53	97,8
Seniorkonsulent	2016	0	100	4	–
	2015	0	100	4	–

Tabell 9.1 Nærings- og fiskeridepartementet – kjønnsbalanse og status

	År	Menn pst.	Kvinner pst.	Kjønnsbalanse i antall og pst.	
				Antall totalt	Kvinnens lønn i pst. av menns
Førstekonsulent	2016	17	83	35	105,9
	2015	26	74	31	103,4

¹ Inkluderer fast ansatte, vikarer, engasjementer og andre på midlertidige vilkår. Inkluderer ikke ansatte som er i permisjon, uførepensjon eller ekstern hospitering. Tall fra departementets personalsystem per 31. desember 2016.

² Ekspedisjonssjefer med personalansvar

³ Avdelingsdirektører med personalansvar

Departementet er opptatt av å ha en rimelig kjønnsbalanse. I dag er 57 pst. av departementets ansatte kvinner. Innenfor stillingsgruppen avdelingsdirektør med personalansvar er det overvekt av kvinner og innen underdirektør er det samme antall kvinner og menn. Det er betydelig flere kvinnelige rådgivere og førstekonsulenter enn menn. Blant fagdirektører og seniorrådgivere er det om lag samme andel kvinner og menn. Det er for tiden bare menn som har stillingstittel som spesialrådgiver. I stillingsgruppen ekspedisjonssjef er det overvekt av menn.

Lønns- og arbeidsvilkår

I 2016 var gjennomsnittslønnen for kvinner 92,3 pst av gjennomsnittslønnen for menn. Dette skyldes bl.a. at kvinner er overrepresentert i stillingsgrupper der det ikke kreves høyere utdanning, og at det er rekruttert relativt høyt antall nyutdannede kvinner de senere årene. I tillegg kommer ansiennitet og markedsforhold, som kan bidra til lønnsforskjeller innen samme stillingskode.

Det tas sikte på mest mulig jevn fordeling av kjønn ved tilsetting i lederposisjoner, og det tilstrebes mest mulig jevn kjønnsfordeling på stillingskoder og lønn ut fra kvalifikasjoner, oppgaver og ansvar.

Rekruttering

Nærings- og fiskeridepartementet har annonsert ledige stillinger i departementenes fellesannonse hvor det framgår at den statlige arbeidsstyrken i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i

samfunnet. Alle kvalifiserte kandidater blir oppfordret til å søke jobb i staten. Flere kvinner enn menn ble tilsatt i 2016. To kvinnelige ekspedisjonssjefer som ble rekruttert i 2015, tiltrådte i 2016.

Til topplederstillinger sørges det for at aktuelle kvalifiserte kvinner finnes blant søkerne. For øvrig følges statens prosedyrekrav for rekruttering til disse stillingene.

Departementet har som mål å ha minst 40 pst. kvinner i lederposisjoner.

Nærings- og fiskeridepartementet har en likestillingstillitsvalgt i Innstillingsrådet og Uttalelsesrådet som kan uttale seg om tilsetninger i departementet.

Nærings- og fiskeridepartementet er en IA-virksomhet.

Departementet har rutiner som sørger for at det blir innkalt minst én søker med innvandrerbakgrunn til intervju for hver stilling som utlyses, dersom søkeren er kvalifisert. Kvalifiserte søkere som oppgir å ha nedsatt funksjonsevne skal også kalles inn til intervju.

Departementet deltar i Kommunal- og moderniseringsdepartementets trainéprogram for personer med høyere utdanning og nedsatt funksjonsevne.

Nærings- og fiskeridepartementet tilbyr i samarbeid med NAV såkalt IA-plass. IA-plass er en ordning for personer med nedsatt funksjonsevne som har behov for arbeidstrening og arbeidsutprøving. Ordningen skal bidra til at flere personer med nedsatt funksjonsevne og andre utsatte grupper kommer seg ut i arbeidslivet. Departementet hadde en person på IA-plass i 2016.

Tabell 9.2 Nærings- og fiskeridepartementet – andel ansatte i deltid, midlertidig, foreldrepermisjon og sykefravær

	Antall tilsatte	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Sykefravær	
		M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)
2016	342	0,6	2,6	5,3	4,4	2,6	5,5	4,0	5,4
2015	343	0,8	2,6	2	2,3	1,8	4,4	3,2	5,7

Nærings- og fiskeridepartementets etater

Tabell 9.3 gir en tilstandsrapport om kjønn for etatene under Nærings- og fiskeridepartementet. For en nærmere beskrivelse av hver enkelt etat

vises det til etatenes årsrapporter, hvor det også framgår hvordan etaten har ivaretatt aktivitetskravene for mangfold på andre områder, som etnisitet, nedsatt funksjonsevne m.m.

Tabell 9.3 Tilstandsrapportering for etater under Nærings- og fiskeridepartementet – kjønn

Etat	År	Kjønnsbalanse			Kvinner lønn i pst. av menn	Deltid pst.		Midl. ans. pst.		Foreldre- perm. pst.		Legemeldt sykefravær pst.	
		M pst.	K pst.	Tot. antall		M	K	M	K	M	K	M	K
Brønnøysund- registrene	2016	42	58	549	82,9	0,2	1,1	0,2	0,4	0	0,2	2,6	7,4
	2015	41	59	563	83,6	0,2	3	0,5	0,5	0	0,4	3,9	8,7
Direktoratet for mineralforvalt- ning med Berg- mesteren for Svalbard	2016	41	59	39	121,6	6	9	0	4	3	3	2	9
	2015	39	61	33	100,7	8	10	15	5	3	6	0	7
Fiskeri- direktoratet	2016	55	45	462	93,6	2,4	5,6	1,1	1,3	2,4	2,2	3,7	5,8
	2015	54	46	460	89,3	4	8	2	0,4	0,6	0,8	4,2	7,5
Garantiinstitut- tet for eksport- kreditt (GIEK)	2016	51	49	100	97,1	4	2	10	5	0	3	2,2	3,2
	2015	52	48	94	94,3	4,3	3,2	5,3	3,2	0	2,1	1,6	5,6
Havforsknings- instituttet	2016	61	39	642	90	1	1	4	3	2	2	4	4,8
	2015	62	38	613	89	0	1	4	3	2	3	3,6	5
Justervesenet	2016	72,5	27,5	102	97,7	1	1	2,9	1	0	0	3,14	2,92
	2015	70	30	100	101,5	1	1	1	0	0	2,53	2,01	1,68
Klagenemnda for industrielle rettigheter	2016	28,5	71,5	7	–	28,5	0	0	0	50	0	–	–
	2015	28,5	71,5	7	–	0	28,5	0	0	14	0	–	–

Tabell 9.3 Tilstandsrapportering for etater under Nærings- og fiskeridepartementet – kjønn

Etat	År	Kjønnsbalanse			Kvinnens lønn i pst. av menn	Deltid pst.		Midl. ans. pst.		Foreldre- perm. pst.		Legemeldt sykefravær pst.	
		M pst.	K pst.	Tot. antall		M	K	M	K	M	K	M	K
Konkurransen- tilsynet	2016	45	55	110	89,5	0	5	2	1,67	3,11	5,93	0,38	4,27
	2015	46	54	114	88,5	0	4,84	1,92	0	1,01	3,09	1,77	4,18
NIFES	2016	34	66	157	94,1	4	8	23	21	2	6	1,4	4,2
	2015	30	70	150	93,6	0	15	11	28	7	10	2,6	3,2
Norges geologiske undersøkelse	2016	61	39	202	91,8	6,44	4,95	3,47	1,98	0,12	0,40	1,57	1,64
	2015	61	39	227	90,5	5,29	3,96	4,85	3,96	0,52	0,83	2,37	1,30
Norsk akkreditering	2016	34	66	29	94,2	–	3,3	–	3,3	–	–	1,7	1,7
	2015	37	63	30	88,8	0	3,3	–	3,3	–	3,3	1,8	5,5
Norsk Romsenter	2016	59	41	41	75,3	4,9	4,9	0	9,8	0	0	0,16	1,02
	2015	65	35	40	76,6	2,5	5	2,5	5	2,5	0	0,13	0,28
Patentstyret	2016	39	61	249	86,4	1,0	14,5	1	1,3	0	1,6	2,3	4,2
	2015	39,2	60,8	255	86,6	2	18,1	1	0,6	1	1,9	3,8	5,5
Sjøfarts- direktoratet	2016	62	38	330	84,52	0,06	1,7	2,0	4,2	0,0	1,2	3,35	7,24
	2015	62	38	326	82,83	0,31	3,99	1,84	0,31	0,31	0,02	3,09	5,56

10 Retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel

Retningslinjene er fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet med virkning fra 13. februar 2015, og erstatter retningslinjene av 31. mars 2011.

Formål

Retningslinjene angir hvilke forhold staten som eier vil legge vekt på i sin stemmegivning når styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte behandles på selskapets generalforsamling, foretaksmøte eller lignende. Retningslinjene reflekterer også statens holdning til lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i selskaper der dette ikke er egen sak på generalforsamlingen. Retningslinjene endrer ikke selskapslovgivningens regulering av styrets ansvar eller rolledelingen mellom generalforsamling og styre eller mellom styre og daglig leder. Der hvor næringsspesifikt regelverk stiller strengere eller mer detaljerte krav til selskapene enn disse retningslinjene, har slikt regelverk forrang.

Retningslinjenes virkeområde

Retningslinjene gjelder for ledende ansatte, jf. definisjon nedenfor, i selskaper²⁵ hvor staten har en direkte eierandel. Staten forventer at selskaper hvor staten har en eierandel på over 90 pst., sikrer at statens retningslinjer også gjelder for heleide datterselskaper.

Definisjoner

- *Ledende ansatte* omfatter daglig leder og andre ledende ansatte, jf. Ot.prp. nr. 55 (2005–2006) som viser til forståelsen av begrepet i allmennaksjeloven § 4-12 og regnskapsloven §§ 7-26 og 7-31.
- Med *godtgjørelsesordning* menes ett eller flere av følgende elementer: fastlønn, variabel lønn (bonus, aksjeprogram, opsjoner og tilsva-

rende), annen godtgjørelse (naturalytelser og lignende), pensjonsytelser og sluttvederlag.

- Med *opsjoner* som avlønningsform menes rett til å kjøpe aksjer til på forhånd avtalt pris. Retningslinjene sidestiller opsjonsavtaler hvor eventuell gevinst utbetales direkte uten foregående fysiske transaksjoner (syntetiske opsjoner) med alminnelige opsjoner, jf. regnskapslovens krav til rapportering.
- Med *aksjeprogram* menes ordninger med direkte aksjeeierskap uten foregående opsjon. Dette kan innebære at den ansatte får aksjen som betaling, rabatt ved aksjekjøp eller bonus-utbetaling med betingelse om å kjøpe aksjer. Såkalte langtidsinsentivordninger (LTI) anses som et aksjeprogram. Aksjespareprogram for alle ansatte omfattes ikke av retningslinjene.
- *Sluttvederlag* omfatter her kompensasjon i tilknytning til fratredelse og kan inneholde etterlønn, arbeidsfrie perioder, andre finansielle ytelser og naturalytelser.

Styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse

- Det følger av bestemmelser i allmennaksjeloven § 5-6 (3) og § 6-16a at styret i allmennaksjeselskaper skal utarbeide erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse for daglig leder og andre ledende ansatte. Erklæringen skal behandles på den ordinære generalforsamlingen og skal inneholde styrets retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse for daglig leder og andre ledende ansatte for det kommende regnskapsåret. Allmennaksjelovens regler om lederlønnserklæring gjøres gjeldende gjennom vedtektsbestemmelser²⁶ for alle selskaper som staten har eierandel i, og som ikke defineres som «små foretak» etter regnskapsloven.

²⁵ Statsforetak, regionale helseforetak, særlovselskaper, statsaksjeselskaper, allmennaksjeselskaper og aksjeselskaper.

²⁶ I deleide selskaper må staten enten alene eller sammen med andre aksjonærer ha 2/3 flertall for å gjøre nødvendige vedtektsendringer.

- Styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte skal også inneholde en redegjørelse for den lederlønnspolitikken som har vært ført det foregående regnskapsåret, herunder hvordan styrets retningslinjer for fastsettelsen av lønn og annen godtgjørelse er blitt gjennomført. Der som styret i en avtale fraviker egne retningslinjer, bør det opplyses om dette i redegjørelsen.
- I selskaper hvor staten har en direkte eierandel på over 90 pst., skal vedtektene inneholde en bestemmelse om at det i styrets erklæring om lønn og annen godtgjørelse også skal redegjøres for hvordan statens retningslinjer er fulgt opp i heleide datterselskaper.
- Den samlede godtgjørelsen skal ses under ett når styret vurderer denne i forhold til statens retningslinjer.
- Styret skal påse at godtgjørelsesordningene ikke gir uheldige virkninger for selskapet eller svekker selskapets omdømme.
- Ledende ansatte skal ikke ha særskilt godtgjørelse for styreverv i andre selskaper i samme konsern.
- Avtaler inngått før ikrafttreden av disse retningslinjene kan opprettholdes.

Variabel lønn

Eventuell variabel lønn skal bygge på følgende prinsipper:

«Følg eller forklar»-prinsippet

- Staten vil legge til grunn et «følg eller forklar»-prinsipp ved håndhevelsen av statens retningslinjer. Det vil si at styrene i sin erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse bør redegjøre for i hvilken grad styrets retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte for kommende regnskapsår er i overensstemmelse med statens retningslinjer. Eventuelle avvik begrunnes.
- I selskaper hvor staten har en direkte eierandel på over 90 pst., legges det til grunn at statens retningslinjer for lederlønn skal følges. Dette innebærer at styret ikke kan fravike statens retningslinjer når styret utarbeider sine retningslinjer.

Hovedprinsipper for fastsettelse av godtgjørelsesordninger

- Det er styrets ansvar å fastsette retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte. Daglig leders godtgjørelse fastsettes av styret.
- Godtgjørelsen til ledende ansatte skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende sammenlignet med tilsvarende selskaper.
- Styret skal bidra til moderasjon i godtgjørelsen til ledende ansatte.
- Hovedelementet i en godtgjørelsesordning bør være fastlønnen.
- Ordningene skal utformes slik at det ikke oppstår urimelig godtgjørelse på grunn av eksterne forhold som ledelsen ikke kan påvirke.
- Styret skal ha en oversikt over den totale verdien av den enkelte leders avtalte godtgjørelse og redegjøre for denne på en lett tilgjengelig måte i selskapets årsregnskap.

- Det skal være en klar sammenheng mellom de mål som ligger til grunn for den variable lønnen, og selskapets mål.
- Variabel lønn skal være basert på objektive, definerbare og målbare kriterier som ledelsen kan påvirke. Flere relevante målekriterier bør legges til grunn.
- En ordning med variabel lønn skal være transparent og klart forståelig. Ved redegjørelse for ordningen er det vesentlig å få belyst forventet og potensiell maksimal utbetaling for hver enkelt deltaker i programmet.
- Ordningen skal være tidsbegrenset.
- Samlet oppnåelig variabel lønn, dvs. hva som maksimalt kan opptjenes det enkelte år, bør ikke overstige 50 pst. av fastlønn, med mindre særskilte hensyn tilsier det.
- Aksjeprogrammer, som LTI, kan benyttes av børsnoterte selskaper dersom de er særlig egnet til å nå langsiktige mål for selskapets utvikling. Aksjebasert avlønning skal utformes slik at den bidrar til langsiktig innsats for selskapet og bør innebære bindingstid på aksjene på minst tre år. For børsnoterte selskaper kan staten støtte en tilleggsramme øremerket slike aksjeprogrammer, hvor verdien av det tildelte beløpet ikke skal overstige 30 pst. av fastlønn.
- Opsjoner og andre opsjonslignende ordninger skal ikke benyttes.

Pensjonsytelser – tjenestepensjon

- Pensjonsvilkår for ledende ansatte skal være på linje med andre ansattes vilkår i selskapet.
- Pensjonsgrunnlaget for alderspensjon skal ikke overstige maksimalgrensen i de skattefavorediserte kollektive pensjonsordningene i Norge (p.t. 12 G), jf. innskuddspensjonsloven,

foretakspensjonsloven og tjenestepensjonsloven.

- Ved avtaler om ytelsespensjon skal det tas hensyn til eventuell ytelsespensjon som er opptjent fra andre stillinger. Samlet pensjonsutbetaling bør ikke overstige 66 pst. av lønn opp til 12 G.
- Når en leder ikke lenger er ansatt i selskapet skal det ikke lenger påløpe pensjonskostnader ut over hva som følger av en eventuell skattefavorisert ytelsesordning.

Sluttvederlag

- I forhåndsavtaler hvor virksomhetens øverste leder fraskriver seg bestemmelsene om oppsigelsesvern i arbeidsmiljøloven, kan det avtales sluttvederlag i overensstemmelse med arbeidsmiljøloven § 15-16 (2). Sluttvederlag bør ikke benyttes når lederen har tatt initiativ til oppsigelsen.
- Sluttvederlag og lønn i oppsigelsestiden bør i sum ikke overstige 12 månedslønner.

- Ved ansettelse i ny stilling eller ved inntekt fra næringsvirksomhet som vedkommende er aktiv eier av, bør sluttvederlaget reduseres med et forholdsmessig beløp beregnet på grunnlag av den nye årsinntekten. Reduksjon kan først skje etter at vanlig oppsigelsestid for stillingen er ute.
- Sluttvederlag kan holdes tilbake hvis vilkårene for avskjed foreligger, eller hvis det i perioden hvor det ytes sluttvederlag oppdages uregelmessigheter eller forsømmelser som kan lede til erstatningsansvar eller at vedkommende blir tiltalt for lovbrudd.
- For øvrige ledende ansatte kan det ikke inngås forhåndsavtale om sluttvederlag hvor kompensasjon ved fratredelse er endelig fastsatt. Det kan i stedet inngås forhåndsavtale om rimelig sluttvederlag som får virkning dersom den ansatte ikke bestrider oppsigelsen. For slikt sluttvederlag vil ovennevnte retningslinjer gjelde tilsvarende.

11 Lederes ansettelsesvilkår i virksomheter heleid av staten og der eierskapet forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet

I henhold til rundskriv fra Finansdepartementet skal det gis en samlet framstilling av ansettelsesvilkårene til lederne i heleide statlige foretak i fagproposisjonene. For Nærings- og fiskeridepartementet omfatter oversikten selskapene nedenfor. Det gjøres oppmerksom på at godtgjørelsen til administrerende direktører for 2016 i disse selskapene også fremgår av Statens eierberetning for 2016.

Ambita AS

Administrerende direktør Stig W. Seljeseth mottok 2 106 153 kroner i fastlønn for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 192 399 kroner, og pensjon utgjorde 130 035 kroner. Selskapet har bare innskuddspensjon. Det utbetales en pensjonskompensasjonsordning som utgjør 30 pst. av lønn som overstiger 12 G og som utbetales månedlig. I forbindelse med avviklingen av ytelsespensjonen får ansatte som kom økonomisk dårligere ut en løpende månedlig lønnskompensasjon begrenset oppad til 50 000 kroner årlig. Administrerende direktør er berettiget til etterlønn ved oppsigelse fra selskapets side som tilsvare seks måneders fastlønn. Avtalen om sluttvederlag inneholder ikke bestemmelse om reduksjon av sluttvederlag ved ny årsinntekt.

Argentum Fondsinvesteringer AS

Administrerende direktør Joachim Høegh-Krohn mottok 4 529 000 kroner i fastlønn i 2016. Opptjent variabel lønn utgjorde 545 000 kroner. Annen godtgjørelse utgjorde 17 000 kroner og pensjonskostnad utgjorde 67 000 kroner. Selskapet har en innskuddsbasert pensjonsordning. For 0–7,1 G og 7,1–12 G betales det inn et innskudd på henholdsvis 7 og 25,1 pst. av fastlønn. For fastlønn over 12 G betales det ikke inn til ordningen. Administrerende direktør har avtale om to års etterlønn samt andre godtgjørelser dersom selskapet blir avviklet.

Baneservice AS

Administrerende direktør Ingvild Storås mottok 2 067 000 kroner i fastlønn og 654 000 kroner i bonus for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 169 000 kroner. Bonus er begrenset oppad til fire månedslønner. Administrerende direktør har en innskuddsbasert pensjonsordning, og pensjonskostnaden utgjorde 68 000 kroner i 2016.

Eksportkreditt Norge AS

Jarle Roth fratrådte som administrerende direktør 30. juni 2016 og mottok 1 792 000 kroner i fastlønn og 92 000 kroner i annen godtgjørelse for perioden 1. januar – 30. juni 2016. Pensjonskostnaden for den samme perioden utgjorde 289 000 kroner. Otto Søberg tiltrådte som ny administrerende direktør 1. desember 2016, og mottok 242 000 kroner i fastlønn og 14 000 kroner i annen godtgjørelse for perioden 1.–31. desember 2016.

Electronic Chart Centre AS

Administrerende direktør Ralph Daber mottok 1 092 000 kroner i fastlønn for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 15 000 kroner, mens pensjonskostnaden utgjorde 22 000 kroner. Administrerende direktør har pensjonsordning gjennom Statens pensjonskasse og har ingen avtale om etterlønn ved opphør av ansettelsesforholdet.

Flytoget AS

Linda Bernander Silseth fratrådte som administrerende direktør 30. september 2016 og mottok for perioden fram til og med denne datoen 1 837 000 kroner i fastlønn og 111 000 kroner i annen godtgjørelse. Pensjonskostnaden utgjorde 276 000 kroner. Avgått administrerende direktør hadde avtale om gjensidig oppsigelsestid på seks måneder. Hun inngikk i selskapets kollektive pensjonsordning, som gir en pensjonsytelse på 66 pst. av sluttlønn (inntil 12 G), forutsatt full opptjening i

selskapet ved fylte 67 år. Bonus var fastsatt til maksimalt tre måneders lønn. Ny administrerende direktør, Philipp Engedal, tiltrådte 1. januar 2017.

GIEK Kredittforsikring AS

Administrerende direktør Erica Blakstad mottok 1 741 743 kroner i fastlønn, 161 753 kroner i bonus og 22 004 kroner i annen godtgjørelse i 2016. Pensjonskostnaden for året utgjorde 163 203 kroner. Administrerende direktør har en etterlønnssavtale på 12 måneder ved oppsigelse eller avtale med selskapet om fratreden etter utløpet av oppsigelsestiden på tre måneder. Administrerende direktør er omfattet av selskapets pensjonsordning i Statens pensjonskasse. Det opparbeides ikke pensjonsrettigheter for lønn over 12 G.

Innovasjon Norge

Administrerende direktør Anita Krohn Traaseth mottok 2 710 000 kroner i fastlønn for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 12 000 kroner. Administrerende direktør er omfattet av selskapets avtale om pensjonsordning i Statens pensjonskasse.

Investinor AS

Geir Ove Kjesbu var administrerende direktør fram til 28. mars 2016 og mottok lønn for perioden fram til 31. juli 2016, henholdsvis 1 345 000 kroner i fastlønn, 1 131 000 kroner i bonus (opptjent i 2015 og utgjør mindre enn 50 pst. av fastlønn for 2015), og 20 000 kroner i annen godtgjørelse. Pensjonskostnaden utgjorde 107 000 kroner i tillegg til tilleggspensjon på 430 000 kroner. I forbindelse med avgang av administrerende direktør ble avtale om tilleggspensjon videreført. Tilleggspensjonen sikrer den avgåtte administrerende direktør pensjonsutbetaling fra fylte 65 år, med avkorting mot andre opptjente rettigheter. Beløpet inkluderer årets opptjening og rentekostnad. Summen av mottatte pensjonsutbetalinger skal utgjøre 60 pst. av sluttlønn forutsatt full opptjening. Sluttlønn er definert som årlig kontantlønn eksklusiv bonuser og annen variabel avlønning. Avgått administrerende direktør mottar etterlønn i perioden 1. august 2016 – 31. juli 2017, etter en oppsigelsestid på seks måneder. Etterlønn avregnes mot annen inntekt i perioden. Etterlønn i 2016 utgjorde 942 000 kroner og det er satt av 1 320 000 kroner for 2017.

Ny administrerende direktør, Haakon H. Jensen, tiltrådte 17. oktober 2016 og mottok for sin

periode som ansatt i 2016 fastlønn på 587 000 kroner, 1 000 kroner i annen godtgjørelse, og 2 000 kroner i pensjon. Dersom selskapet bringer ansetelsesforholdet til opphør, er administrerende direktør berettiget til å motta etterlønn i en periode på seks måneder etter en oppsigelsestid på seks måneder. Etterlønn avregnes mot annen inntekt i perioden.

Kings Bay AS og Bjørnøen AS

Ole Øiseth er administrerende direktør for begge selskapene. Han mottok 936 045 kroner i fastlønn for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 64 631 kroner. Selskapet har avtale om innskuddspensjon for samtlige ansatte i henhold til minimumskrav i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Mesta AS

Kurt Opseth tiltrådte som ny administrerende direktør 8. januar 2016. Han mottok 2 800 000 kroner i fastlønn for 2016. Han har i tillegg mulighet for en variabel resultatlønn basert på definert intervall på selskapets driftsmargin, begrenset til 35 pst. av grunnlønn. Det ble ikke betalt ut resultatlønn til administrerende direktør i 2016. Pensjonskostnaden utgjorde 80 961 kroner basert på en innskuddsbasert pensjonsordning inntil 12 G. Han har avtale om seks måneders oppsigelsestid og 12 måneders etterlønn. Etterlønn avregnes mot annen inntekt i perioden.

Norges sjømatråd AS

Renate Larsen tiltrådte som ny administrerende direktør i Norges sjømatråd 1. september 2016. Larsen mottok 808 000 kroner i lønn og andre godtgjørelse for 2016. 15 000 kroner ble i tillegg betalt til Larsens innskuddsbaserte pensjon. Ved utløpet av åremålsperioden (august 2016) hadde tidligere administrerende direktør Terje E. Martinussen rett til å ta ut ett års permisjon, hvor lønn og andre godtgjørelser han mottok på tidspunktet ble opprettholdt. Det er i åremålsperioden (august 2011 – august 2016) gjort løpende kostnadsmessig avsetning på forventet kostnad. Regnskapsmessig er det tilbakeført avsetninger for perioden 21. august 2016 – 31. desember 2016 på 739 708 kroner. Total godtgjørelse til administrerende direktør (Larsen og Martinussen) var i 2016 på 2 040 000 kroner, hvorav 1 980 000 var fastlønn, 15 000 andre kostnader og 45 000 pensjonskostnader.

Siva SF

Administrerende direktør Espen Susegg mottok 1 882 000 kroner i fastlønn for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 220 000 kroner og pensjonskostnad var 171 000 kroner. Det benyttes ikke bonuser eller andre former for resultatavhengig godtgjørelse. Susegg ble konstituert i stillingen fra 1. januar 2015 og fast ansatt fra 15. april 2015.

Space Norway AS

Administrerende direktør Jostein Rønneberg mottok 1 019 500 kroner i fastlønn for 2016 (gjelder for 10 måneder). Fast bilgodtgjørelse utgjorde 63 204 kroner. Space Norway er tilknyttet Storebrand med ordning for innskuddspensjon, personforsikring og gruppeliv. Administrerende direktør har samme betingelser som øvrige ansatte, med en innbetalt pensjonspremie på 87 267 kroner i 2016. Administrerende direktør har ingen avtale om etterlønn.

Statkraft SF

Konsernsjef Christian Rynning-Tønnesen mottok 4 978 414 kroner i fastlønn for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 173 511 kroner. Pensjonskostnaden var 2 413 137 kroner. Det ble innført en bonussordning for konsernsjefen i 2015. Ordningen er begrenset oppad til 25 pst. av fastlønn.

Opptjent bonus i 2016 for konsernsjefen er 677 875 kroner. Konsernsjefen har en pensjonsalder på 67 år med en pensjonsytelse på 66 pst. av årslønnen forutsatt full opptjeningstid på 30 år. Konsernsjefen har avtale om stillingsendring etter fylte 62 år. Avtalen innebærer at det på ethvert tidspunkt etter fylte 62 år foreligger en gjensidig rett for vedkommende eller selskapet til å be om,

eller bli bedt om, å fratre konsernsjefstillingen uten nærmere begrunnelse. Gjør en av partene denne retten gjeldende, skal vedkommende tilbys en annen stilling med en lønn på 75 pst. av konsernsjeflønnen og en arbeidstid på inntil 50 pst. fram til avtalt pensjonsalder.

Gjensidig oppsigelsestid for konsernsjef er avtalt til seks måneder. Det er avtalt en særskilt etterlønn ved oppsigelse fra arbeidsgiver med kortere frist enn ovennevnte.

I avtalen fraskriver konsernsjefen seg rettighetene i arbeidsmiljølovens bestemmelser om oppsigelsesvern. Dersom arbeidsgiver benytter denne oppsigelsesadgangen, har konsernsjefen rett til et sluttvederlag på inntil 12 månedslønner utover avtalt oppsigelsestid. Sluttvederlaget skal reduseres etter fastsatte regler dersom vedkommende har annen inntekt innenfor utbetalingsperioden. Avtalen er inngått i henhold til retningslinjer for ansettelsesvilkår for ledere i heleide statlige foretak og selskaper av 28. juni 2004. Lederlønnspolitikken er i dag endret og ordningen er lukket for nye ansatte.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Administrerende direktør Wenche Ravlo mottok 1 908 868 kroner i fastlønn for 2016. Annen godtgjørelse utgjorde 200 392 kroner, inkl. 66 500 kroner i bonus opptjent i 2015. Pensjonskostnaden til administrerende direktør utgjorde 148 460 kroner.

Pensjonsvilkårene er på linje med andre ansattes vilkår i selskapet, og begrenset oppad til 12 G. Bonus er fastsatt til maksimalt tre måneders lønn. Opptjent bonus til administrerende direktør i 2016 er 395 833 kroner. Dersom selskapet sier opp ansettelsesforholdet, gis seks måneders etterlønn fra utløpet av oppsigelsestiden, med avkortning for eventuell annen inntekt i perioden.

12 Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Norsk Romsenter

Innledning

Det er i tilknytning til budsjettproposisjonen for 2018 utarbeidet tre standardtabeller med følgende nøkkeltall for Norsk Romsenter:

Tabell 12.1 Utgifter og inntekter etter art: Formålet med tabellen er å vise virksomhetens brutto utgifter og inntekter basert på kontantprinsippet og artsinndelt etter samme prinsipper som gjelder for de bruttobudsjetterte virksomhetene. Tall for årene 2014–2016 og 2017 er basert på henholdsvis virksomhetens regnskaper og interne budsjett.

Tabell 12.2 Inntekter etter inntektskilde: De fleste nettobudsjetterte virksomheter har flere inntektskilder, og formålet med tabellen er å gi en oversikt over de ulike inntektskildene. Tall for årene 2014–16 og 2017 er basert på henholdsvis virksomhetens regnskaper og interne budsjett.

Tabell 12.3 Virksomhetens kontantbeholdning per 31. desember med spesifikasjon av de formål kontantbeholdningene skal benyttes til: Formålet med tabellen er å vise totale overføringer til neste budsjettår og sammensetningen av overføringene.

Tabeller med kommentarer (alle beløp i 1 000 kroner)

Tabell 12.1 Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart	2014	2015	2016	2017
<i>Driftsutgifter:</i>				
Lønnsutgifter	35 422	38 663	43 281	44 056
Varer og tjenester	125 860	167 344	138 818	105 916
Sum driftsutgifter	161 282	206 007	182 099	149 972
<i>Investeringsutgifter:</i>				
Investeringer, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	0	0	6 854	0
Sum utgifter til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	0	0	6 854	0
<i>Overføringer fra virksomheten:</i>				
Overføringer til andre statlige regnskaper	0		0	0
Utbetalinger til andre virksomheter	562 351	692 730	653 254	686 530
Sum overføringer fra virksomheten	562 351	692 730	653 254	686 530
<i>Finansielle aktiviteter:</i>				
Kjøp av aksjer og andeler	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	10 501	150
Sum finansielle aktiviteter	0	0	10 501	150
Sum utgifter	723 633	898 737	852 708	836 652

Tabell 12.1 Utgifter og inntekter etter art

Inntektsart	2014	2015	2016	2017
<i>Driftsinntekter:</i>				
Inntekter fra salg av varer og tjenester	0	0		0
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser	0	0	0	0
Refusjoner			0	0
Andre driftsinntekter	84 351	105 414	110 391	81 425
Sum driftsinntekter	84 351	105 414	110 391	81 425
<i>Inntekter fra investeringer:</i>				
Salg av varige driftsmidler	0	0	0	0
Sum investeringsinntekter	0	0	0	0
<i>Overføringer til virksomheten:</i>				
Inntekter fra statlige bevilgninger	766 613	694 042	715 880	754 131
Andre innbetalinger	0	2 170	2 000	2 100
Sum overføringer til virksomheten	766 613	696 212	717 880	756 231
<i>Finansielle aktiviteter:</i>				
Innbetaling ved salg av aksjer og andeler	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalinger (f.eks. innbetaling av rente)	0	0	10 056	0
Sum finansielle aktiviteter	0	0	10 056	0
Sum inntekter	850 964	801 626	838 327	837 656
Netto endring i kontaktbeholdning	127 331	-97 111	-14 381	1 004

Tabell 12.2 Inntekter etter inntektskilde

Inntektstype	2014	2015	2016	2017
<i>Bevilgninger til finansiering av statsoppdraget:</i>				
Bevilgninger fra fagdepartementet	766 613	694 042	715 880	754 131
Bevilgninger fra andre departement	9 319	2 170	2 000	2 000
Bevilgninger fra andre statlige forvaltningsorganer	0		0	0
Tildelinger fra Norges forskningsråd	0		0	0
Sum bevilgninger til statsoppdraget	775 932	696 212	717 880	756 131
<i>Offentlige og private bidrag:</i>				
Bidrag fra kommuner og fylkeskommuner	0		0	0
Bidrag fra private	0		0	0
Tildelinger fra internasjonale organisasjoner	11 091	11 755	12 632	12 000
Sum bidrag	11 091	11 755	12 632	12 000

Tabell 12.2 Inntekter etter inntektskilde

Inntektstype	2014	2015	2016	2017
<i>Oppdragsinntekter m.m.:</i>				
Oppdrag fra statlige virksomheter	0	0	0	0
Oppdrag fra kommunale og fylkeskommunale virksomheter	0	0	0	0
Oppdrag fra private	500	120	74	100
Andre inntekter og tidsavgrensninger	63 441	93 539	107 741	69 425
Sum oppdragsinntekter m.m.	63 941	93 659	107 815	69 525
Sum inntekter	850 964	801 626	838 327	837 656

Kommentarer til tabell 12.2

- Tilskudd fra internasjonale organisasjoner er overføring fra den europeiske romorganisasjonen ESA, som bidrag til EASP-programmet på Andøya Space Center AS. Beløpet knytter seg til Frankrikes, Tysklands og Sveits sine deler av programmet.
- Andre inntekter og tidsavgrensninger er inntekter fra avtaler Norsk Romsenter har med NASA, NOAA, USGS og ESA om å levere bakkestasjonstjenester til noen av deres romprogrammer, og kommunikasjonstjenester til NASA og NOAA via fibersambandet til Svalbard. Disse inntektene motsvares av nærmest identiske utgiftsposter. Eventuelle forskjeller skyldes valutaeffekt.

Tabell 12.3 Virksomhetens kontantbeholdninger per 31. desember

Balansedag 31. desember	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	Endring fra 2015 til 2016
<i>Kontantbeholdning:</i>				
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank	182 316	82 726	68 351	-14 375
Beholdning på andre bankkonti	0	2 479	2 474	-5
Andre kontantbeholdninger	0		0	0
Sum kontanter og kontantekvivalenter	182 316	85 205	70 825	-14 380
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>				
Feriepenger m.m.	2 716	2 929	3 039	110
Skattetrekk og offentlige avgifter	3 298	3 102	3 516	414
Gjeld til leverandører	17	1 296	11 003	9 707
Gjeld til oppdragsgivere	0	0	0	0
Annen gjeld som forfaller i neste budsjettår	0	0	0	0
Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår	6 031	7 327	17 558	10 231
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i framtidige budsjettår:</i>				
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd	0	0	0	0
Større påbegynte, flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	0	0	0	0

Tabell 12.3 Virksomhetens kontantbeholdninger per 31. desember

Balansedag 31. desember	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	Endring fra 2015 til 2016
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	188 888	106 255	41 055	-65 200
Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgninger fra andre departementer	-22 791	-40 201	311	40 512
Sum avsetninger til planlagte tiltak i framtidige budsjettår	166 097	66 054	41 366	-24 688
<i>Andre avsetninger:</i>				
Avsetninger til andre formål/ikke spesifiserte formål	0	0	-500	-500
Fri virksomhetskapital	10 188	11 824	12 501	677
Sum andre avsetninger	10 188	11 824	12 001	177
<i>Langsiktig gjeld (netto):</i>				
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggsmidler	0	0	0	0
Annen langsiktig gjeld	0	0	-100	-100
Sum langsiktig gjeld	0	0	-100	-100
Sum netto gjeld og forpliktelser	182 316	85 205	70 825	-14 380

Kommentarer til tabell 12.3

- Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet er prosjekter som finansieres over

nasjonale følgeprogrammer som ennå ikke er utbetalt.

- Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål er midler til finansiering av følgeprogrammer fra andre organisasjoner, hvor midlene ikke er satt i ansvar.

Nærings- og fiskeridepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2017–2018) om statsbudsjettet for år 2018 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Nærings- og fiskeridepartementet føres det i Prop. 1 S (2017–2018)
statsbudsjettet for budsjettåret 2018 opp følgende forslag til vedtak:

**Kapitlene 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460 og 2540, 3900–3961, 5325, 5326, 5329,
5460, 5574, 5613, 5625, 5629 og 5656**

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Forvaltning og rammebetingelser				
900	Nærings- og fiskeridepartementet			
	01 Driftsutgifter	430 794 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	52 650 000		
	22 Trygg håndtering av norsk atomavfall og atomanlegg, <i>kan overføres</i>	58 000 000		
	23 Digital Norway/Toppindustrisenteret AS	2 000 000		
	30 Miljøtiltak Søve, <i>kan overføres</i>	20 600 000		
	31 Miljøtiltak Svea og Lunckefjell, <i>kan overføres</i>	141 000 000		
	60 Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling	15 000 000		
	70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	37 400 000		
	71 Miljøtiltak Raufoss	6 200 000		
	72 Tilskudd til beredskapsordninger	3 700 000		
	73 Tilskudd til Ungt Entreprenørskap	29 100 000		
	74 Tilskudd til Visit Svalbard AS	2 250 000		
	75 Tilskudd til særskilte prosjekter, <i>kan overføres</i>	8 800 000		
	76 Tilskudd til Standard Norge	32 700 000		
	77 Tilskudd til sjømattiltak, <i>kan overføres</i>	9 750 000		
	78 Tilskudd til Akvariet i Bergen	4 300 000		
	81 Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling	10 000 000	864 244 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
902	Justervesenet			
	01 Driftsutgifter	123 430 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	350 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 700 000	132 480 000	
903	Norsk akkreditering			
	01 Driftsutgifter	53 140 000	53 140 000	
904	Brønnøysundregistrene			
	01 Driftsutgifter	321 200 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	20 820 000		
	22 Forvaltning av Altinn-løsningen, <i>kan overføres</i>	274 850 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	212 100 000	828 970 000	
905	Norges geologiske undersøkelse			
	01 Driftsutgifter	171 850 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	73 710 000	245 560 000	
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard			
	01 Driftsutgifter	48 710 000		
	30 Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	7 000 000		
	31 Miljøtiltak Løkken, <i>kan overføres</i>	36 700 000	92 410 000	
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk			
	73 Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, <i>overslagsbevilgning</i>	2 030 000 000	2 030 000 000	
910	Sjøfartsdirektoratet			
	01 Driftsutgifter	387 000 000	387 000 000	
911	Konkurransetilsynet			
	01 Driftsutgifter	108 200 000	108 200 000	
912	Klagenemndssekretariatet			
	01 Driftsutgifter	18 230 000		
	22 Konkurranseskklagenemnda	2 400 000	20 630 000	
915	Regelrådet			
	01 Driftsutgifter	10 795 000	10 795 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
917	Fiskeridirektoratet			
	01 Driftsutgifter	402 230 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	10 700 000		
	22 Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	67 800 000	480 730 000	
919	Diverse fiskeriformål			
	74 Erstatninger, <i>kan overføres</i>	1 900 000		
	75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>	29 300 000		
	76 Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>	22 100 000		
	79 Tilskudd til informasjon om ressurs- forvaltning, <i>kan overføres</i>	840 000	54 140 000	
	Sum Forvaltning og ramme- betingelser		5 308 299 000	
	Forskning og innovasjon			
920	Norges forskningsråd			
	50 Tilskudd til forskning	2 073 800 000		
	51 Tilskudd til atomforskning	102 500 000	2 176 300 000	
922	Romvirksomhet			
	50 Norsk Romsenter	68 780 000		
	70 Kontingent i European Space Agency (ESA)	217 310 000		
	71 Internasjonal romvirksomhet	426 770 000		
	72 Nasjonale følgemidler, <i>kan overføres</i>	20 400 000		
	73 EUs romprogrammer	355 100 000		
	74 Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, <i>kan overføres</i>	41 400 000	1 129 760 000	
923	Havforskningsinstituttet			
	01 Driftsutgifter	584 880 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	397 050 000		
	22 Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	157 100 000	1 139 030 000	
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer			
	70 Tilskudd	29 520 000	29 520 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
926	Havforskningsinstituttet, forsknings- fartøy			
	01 Driftsutgifter	158 093 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	83 850 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	55 000 000	296 943 000	
928	Annen marin forskning og utvikling			
	50 Tilskudd til Veterinærinstituttet	57 900 000		
	72 Tilskudd til Nofima	103 700 000	161 600 000	
930	Design og arkitektur Norge			
	70 Tilskudd	70 100 000	70 100 000	
935	Patentstyret			
	01 Driftsutgifter	252 940 000	252 940 000	
936	Klagenemnda for industrielle rettig- heter			
	01 Driftsutgifter	7 830 000	7 830 000	
	Sum Forskning og innovasjon		5 264 023 000	
	Markedsadgang og eksport			
940	Internasjonaliseringstiltak			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	10 000 000		
	73 Støtte til kapitalvareeksport	81 000 000	91 000 000	
	Sum Markedsadgang og eksport		91 000 000	
	Statlig eierskap			
950	Forvaltning av statlig eierskap			
	21 Spesielle driftsutgifter	23 100 000		
	51 Tapsavsetning, egenkapitalinn- skudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	43 000 000		
	52 Risikokapital, nytt investerings- skap (Fornybar AS)	70 000 000		
	54 Tapsavsetning, investeringskapital Investinor AS	35 000 000		
	90 Kapitalinnskudd, nytt investerings- selskap (Fornybar AS)	130 000 000		
	95 Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	43 000 000		
	96 Aksjer	100 000 000	444 100 000	
	Sum Statlig eierskap		444 100 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Statsbankene				
2421	Innovasjon Norge			
	50 Innovasjon – prosjekter, fond	514 000 000		
	51 Tapsavsetning, såkornfond og koinvesteringsfond	37 200 000		
	53 Risikoavlastning, såkornfond og koinvesteringsfond	18 800 000		
	70 Basiskostnader	168 100 000		
	71 Innovative næringsmiljøer, <i>kan overføres</i>	126 600 000		
	72 Innovasjonskontrakter, <i>kan overføres</i>	278 700 000		
	74 Reiseliv, profilering og kompetanse, <i>kan overføres</i>	545 000 000		
	76 Miljøteknologi, <i>kan overføres</i>	465 500 000		
	77 Tilskudd til pre-såkornfond	50 000 000		
	78 Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	3 400 000		
	90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, <i>overslagsbevilgning</i>	48 500 000 000		
	95 Egenkapital, såkornfond og koinvesteringsfond	106 300 000	50 813 600 000	
2426	Siva SF			
	70 Tilskudd	63 950 000		
	71 Tilskudd til testfasiliteter	100 000 000	163 950 000	
2429	Eksportkreditt Norge AS			
	70 Tilskudd	112 650 000		
	71 Viderefakturerte utgifter	200 000		
	90 Utlån	7 000 000 000	7 112 850 000	
	Sum Statsbankene		58 090 400 000	
Statens forretningsdrift				
2460	Garantiinstituttet for eksportkreditt			
	24 Driftsresultat:			
	1 Driftsinntekter	-188 000 000		
	2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	188 000 000		
	71 Tilskudd til garantiordningen for kjøp av skip fra verft i Norge til bruk i Norge	10 000 000	10 000 000	
	Sum Statens forretningsdrift		10 000 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Arbeidsliv				
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn			
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		85 000 000	85 000 000
	Sum Arbeidsliv			85 000 000
	Sum departementets utgifter			69 292 822 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Ordinære inntekter				
3900	Nærings- og fiskeridepartementet			
	01 Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære driftsutgifter		157 000	
	02 Ymse inntekter og refusjoner knyttet til spesielle driftsutgifter		100 000	
	86 Tvangsmulkt		10 000	267 000
3902	Justervesenet			
	01 Gebyrinntekter		39 000 000	
	03 Inntekter fra salg av tjenester		16 700 000	
	04 Oppdragsinntekter		350 000	56 050 000
3903	Norsk akkreditering			
	01 Gebyrinntekter og andre inntekter		48 100 000	48 100 000
3904	Brønnøysundregistrene			
	01 Gebyrinntekter		484 000 000	
	02 Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter		31 100 000	
	03 Refusjoner og inntekter knyttet til forvaltning av Altinn-løsningen		85 800 000	600 900 000
3905	Norges geologiske undersøkelse			
	03 Oppdragsinntekter og andre inntekter		77 900 000	77 900 000
3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard			
	01 Leie av bergrettigheter og eiendommer		100 000	
	02 Behandlingsgebyrer		765 000	865 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
3910	Sjøfartsdirektoratet			
	01	Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR	183 100 000	
	02	Maritime personellsertifikater	14 000 000	
	03	Diverse inntekter	400 000	
	04	Gebyrer for skip i NIS	52 000 000	
	86	Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt	4 800 000	254 300 000
3911	Konkurransetilsynet			
	03	Refusjoner og andre inntekter	200 000	
	86	Lovbruddsgebyr	100 000	300 000
3912	Klagenemndssekretariatet			
	01	Klagegebyr	1 100 000	
	02	Refusjoner og andre inntekter	200 000	
	87	Overtredelsesgebyr	100 000	1 400 000
3917	Fiskeridirektoratet			
	01	Refusjoner og diverse inntekter	100 000	
	05	Saksbehandlingsgebyr	17 800 000	
	22	Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling	4 500 000	
	86	Forvaltningssanksjoner	1 000 000	23 400 000
3923	Havforskningsinstituttet			
	01	Oppdragsinntekter	410 200 000	410 200 000
3926	Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy			
	01	Oppdragsinntekter	84 000 000	84 000 000
3935	Patentstyret			
	01	Inntekter av informasjonstjenester	5 300 000	
	02	Inntekter knyttet til NPI	4 500 000	
	03	Gebyrer immaterielle rettigheter	82 000 000	91 800 000
3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter			
	01	Gebyrer	700 000	700 000
3950	Forvaltning av statlig eierskap			
	96	Salg av aksjer	25 000 000	25 000 000
3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning			
	70	Garantiprovisjon, Statkraft SF	2 100 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	71	Garantiprovisjon, Eksportfinans ASA	2 700 000	4 800 000
5325		Innovasjon Norge		
	50	Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning	5 000 000	
	70	Låneprovisjoner	60 000 000	
	90	Avdrag på utestående fordringer	47 900 000 000	
	91	Tilbakeført kapital, såkornfond	10 000 000	47 975 000 000
5326		Siva SF		
	70	Låne- og garantiprovisjoner	7 000 000	7 000 000
5329		Eksportkreditt Norge AS		
	70	Gebyrer m.m.	20 000 000	
	90	Avdrag på utestående fordringer	6 700 000 000	6 720 000 000
5460		Garantiinstituttet for eksportkreditt		
	71	Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning	10 900 000	
	72	Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland	8 000 000	18 900 000
		Sum Ordinære inntekter		56 400 882 000
Skatter og avgifter				
5574		Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet		
	71	Avgifter immaterielle rettigheter	163 000 000	
	72	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur	29 600 000	
	73	Årsavgift Merkeregisteret	8 550 000	
	74	Fiskeriforskningsavgift	247 000 000	
	75	Tilsynsavgift Justervesenet	46 600 000	494 750 000
		Sum Skatter og avgifter		494 750 000
Renter og utbytte mv.				
5613		Renter fra Siva SF		
	80	Renter	14 900 000	14 900 000
5625		Renter og utbytte fra Innovasjon Norge		
	80	Renter på lån fra statskassen	170 000 000	
	81	Rentemargin, innovasjonslåneordningen	20 000 000	
	85	Utbytte, lavrisikolåneordningen	100 000 000	290 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
5629	Renter fra eksportkredittordningen			
	80 Renter	1 800 000 000	1 800 000 000	
5656	Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning			
	85 Utbytte	16 381 119 000	16 381 119 000	
	Sum Renter og utbytte mv.		18 486 019 000	
	Sum departementets inntekter		75 381 651 000	

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 900 post 01	kap. 3900 post 01
kap. 900 post 21	kap. 3900 post 02
kap. 902 post 01	kap. 3902 postene 01 og 03 og kap. 5574 post 75
kap. 902 post 21	kap. 3902 post 04
kap. 903 post 01	kap. 3903 post 01
kap. 904 post 01	kap. 3904 post 02
kap. 904 post 21	kap. 3904 post 02
kap. 904 post 22	kap. 3904 post 03
kap. 905 post 21	kap. 3905 post 03
kap. 910 post 01	kap. 3910 post 03
kap. 912 post 01	kap. 3912 post 01
kap. 917 post 01	kap. 3917 post 01
kap. 917 post 21	kap. 3917 post 22
kap. 923 post 21	kap. 3923 post 01
kap. 926 post 21	kap. 3926 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

2. overskride bevilgningen under kap. 917, post 22, kap. 919, post 76 og kap. 923, post 22, slik at summen av overskridelser tilsvarer merinntekter under kap. 5574, post 74.

III

Utbetaling under garantiordninger
(trekkfullmakter)

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan foreta utbetalinger til Garantiinstituttet for eksportkreditt uten bevilgning i den utstrekning behovet for utbetalinger under byggelånsgarantiordningen overstiger innestående likvide midler tilknyttet ordningen, men slik at saldoen for nytt og gammelt trekk på trekkfullmaktskontoen ikke overstiger 600 mill. kroner. Utbetalinger på trekkfullmakten posteres under kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt, post 91 Utbetaling iflg. trekkfullmakt – byggelånsgarantiordning.

IV

Fullmakt til å overskride

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan:

1. overskride bevilgningen under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 71 Miljøtiltak Raufoss, for miljøtiltak innenfor gitt garantiramme på 168 mill. kroner.
2. overskride bevilgningen under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 21 Spesielle driftsutgifter, til dekning av meglerhonorarer og utgifter til faglig bistand ved salg av statlige aksjeposter, samt andre endringer som kan få betydning for eierstrukturen i selskapene.
3. overskride bevilgningen under kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS, post 90 Utlån, til utbetaling av lån under den statlige eksport-

kredittordningen, men slik at utlån i 2018 ikke overstiger 37 mrd. kroner.

4. overskride bevilgningen under kap. 905 Norges geologiske undersøkelse, post 21 Spesielle driftsutgifter, kap. 923 Havforskningsinstituttet, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy, post 21 Spesielle driftsutgifter i forbindelse med gjennomføringen av bestemte oppdragsprosjekter, mot tilsvarende kontraktsfestede innbetalinger til disse prosjektene i 2019 under henholdsvis kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse, post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter, kap. 3923 Havforskningsinstituttet, post 01 Oppdragsinntekter og kap. 3926 Havforskningsinstituttet, forskningsfartøy, post 01 Oppdragsinntekter. Ved beregning av beløp som kan overføres til 2019 under de nevnte utgiftsbevilgninger, skal alle ubrukte merinntekter og mindreinntekter regnes med, samt eventuell inndekning av foregående års overskridelse på posten.

V

Fullmakt til å utgifts- og inntektsføre uten
bevilgning

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan utgifts-/inntektsføre ut-/innbetalinger knyttet til garantiansvar overfor Eksportfinans ASA uten bevilgning, under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 70 Utbetaling – garantiordning, Eksportfinans ASA, og kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap, post 87 Innbetaling – garantiordning, Eksportfinans ASA, innenfor gitt garantiramme på 225 mill. kroner.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan:

1. gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn

og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
920		Norges forskningsråd	
	51	Tilskudd til atomforskning	105 mill. kroner
2421		Innovasjon Norge	
	72	Innovasjonskontrakter	400 mill. kroner
	76	Miljøteknologi	550 mill. kroner

2. gi tilsagn om tilskudd på 157,75 mill. euro i tillegg til eksisterende bevilgning, for å delta i de frivillige programmene til Den europeiske romorganisasjonen ESA. Samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar skal likevel ikke overstige 198,75 mill. euro.

VII

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan:

1. inngå forpliktelser for inntil 7,5 mill. kroner til utredninger og lignende ut over bevilgning under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter.
2. foreta bestillinger ut over gitt bevilgning under kap. 904 Brønnøysundregistrene, post 22 Forvaltning av Altinn-løsningen, men slik at ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger 50 mill. kroner.

VIII

Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan gi:

1. Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier for inntil 80 mill. kroner for lån til realinvesteringer og driftskapital, men slik at total ramme for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 201 mill. kroner.
2. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 145 000 mill. kroner ved eksport til og investeringer i utlandet innenfor Alminnelig garantiordning og inkludert Gammel alminnelig ordning.
3. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en

ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 3 150 mill. kroner ved eksport til og investeringer i utviklingsland, samt innenfor en øvre rammebegrensning på syv ganger det til enhver tid inntestående beløp på ordningens grunnfond.

4. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar på 5 000 mill. kroner ved byggelån innenfor skipsbyggingsindustrien.
5. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme på 20 000 mill. kroner ved etablering av langsiktige kraftkontrakter i kraftintensiv industri.
6. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 10 000 mill. kroner ved kjøp av skip fra verft i Norge når disse skipene skal brukes i Norge.

IX

Garantifullmakt og fullmakt til å utgiftsføre uten bevilgning

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan inngå standardavtaler for leie av grunn til bolig- og næringsformål på Svalbard med garantier overfor långiver som har pant i bygg som står på statens grunn. Garantiansvar kan kun utløses dersom staten sier opp avtalen eller nekter overføring av leierett. Samlet garantiramme for nye og gamle avtaler begrenses oppad til 25 mill. kroner. Det kan utgiftsføres utbetalinger knyttet til garantiene uten bevilgning under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 80 Lånesikringsordning, bolig- og næringsformål på Svalbard, innenfor en ramme på 10 mill. kroner.

X

Dekning av forsikringstilfeller

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan:

1. gi tilsagn til Institutt for energiteknikk og Statsbygg om dekning av forsikringsansvar for inntil 80 000 000 euro overfor tredjeperson for instituttets og Statsbyggs ansvar etter lov av 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet, kapittel III.
2. inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring innenfor en totalramme for nye tilsagn og gammelt ansvar på 2 000 mill. kroner.

XI

Utlånsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan:

1. gi Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye landsdekkende innovasjonslån innenfor en ramme på 900 mill. kroner.
2. gi Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye lån under lavrisikolåneordningen innenfor en ramme på 2 500 mill. kroner.
3. gi Eksportkreditt Norge AS fullmakt til å gi tilsagn om lån i tråd med selskapets og eksportkredittordningens formål uten en øvre ramme.

XII

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser knyttet til miljøtiltak

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan:

1. pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for inntil 190 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak på Løkken.
2. pådra staten forpliktelser ut over budsjettåret for inntil 500 mill. kroner til gjennomføring av miljøtiltak i Svea og Lunckefjell.

XIII

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser knyttet til investeringer

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan gi nytt investeringsselskap (Fornybar AS) fullmakt til å forplikte investeringer for inntil 200 mill. kroner ut over gitt bevilgning.

Andre fullmakter

XIV

Fullmakt til å bortfeste

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan bortfeste hjemfalte gruveeiendommer til museale formål vederlagsfritt.

XV

Fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan gi Garantiinstituttet for eksportkreditt anledning til å erverve og avhende aksjer og opsjoner med formål å få dekning for krav i misligholds- og gjenvinningssaker. Eierskapet skal være midlertidig.

XVI

Endring i statlige eierposter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 gjennom salg av aksjer eller gjennom andre transaksjoner kan:

1. redusere eierskapet i Ambita AS helt eller delvis.
2. redusere eierskapet i Baneservice AS helt eller delvis.
3. redusere eierskapet i Entra ASA helt eller delvis.
4. redusere eierskapet i Mesta AS helt eller delvis.
5. redusere eierskapet i SAS AB helt eller delvis.
6. redusere eierskapet i Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS helt eller delvis.
7. redusere eierskapet i Telenor ASA ned mot 34 prosent.

XVII

Salgsfullmakt og nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan avhende eiendom på Raudsand i Nesset kommune i Møre og Romsdal. Utgifter knyttet til eventuell avhending kan trekkes fra salgsinntektene før det overskytende inntektsføres under kap. 3900, (ny) post 30.

XVIII

Opprettelse av holdingselskap

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2018 kan gi Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å:

1. etablere et holdingselskap for å forvalte eierandeler som følge av misligholds- og gjenvinningssaker under GIEKs Alminnelig garantiordning. Selskapet oppkapitaliseres med midler fra Alminnelig garantiordning. Alminnelig garantiordning kan også gi lån til holdingsel-

skapet eller overføre andre verdier for oppkapitalisering. Holdingselskapet skal være midlertidig.

2. plassere aksjer eller andre verdier tilhørende Alminnelig garantiordning i holdingselskapet.
 3. overføre utbytte fra holdingselskapet tilbake til Alminnelig garantiordning.
 4. overføre inntekter fra salg av aksjer i holdingselskapet til Alminnelig garantiordning.
 5. avvikle holdingselskapet, samt tilbakeføre eventuelle midler til eller dekke eventuelt kapitalbehov fra Alminnelig garantiordning.
-

Vedlegg 1**Meldinger og proposisjoner Nærings- og fiskeridepartementet har fremmet for Stortinget i 2016 og så langt i 2017**

- Prop. 51 L (2015–2016) *Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)*
- Prop. 52 S (2015–2016) *Endringer i statsbudsjettet 2016 under Nærings- og fiskeridepartementet (Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS – rammer for Kullvirksomhet)*
- Prop. 57 L (2015–2016) *Endringer i lov om offentlig støtte m.m. (opprettelse av nasjonalt register for offentlig støtte)*
- Prop. 66 L (2015–2016) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (ansvarsforhold og forvaltning)*
- Prop. 80 L (2015–2016) *Endringer i sjømatloven mv. (oppdrydding og forenkling)*
- Meld. St. 20 (2015–2016) *Noregs fiskeriavtalar for 2016 og fisket etter avtalane i 2014 og 2015*
- Prop. 1 S (2016–2017) *For budsjettåret 2017*
- Prop. 25 S (2016–2017) *Endringer i statsbudsjettet 2016 under Nærings- og fiskeridepartementet*
- Prop. 41 L (2016–2017) *Lov om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs*
- Prop. 52 L (2016–2017) *Oppheving av lov om ferie for fiskere og endringar i ferieloven*
- Prop. 60 L (2016–2017) *Endringer i anskaffelsesloven m.m. (retting av feil)*
- Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig*
- Meld. St. 20 (2016–2017) *Pliktsystemet for torske-trålere*
- Meld. St. 27 (2016–2017) *Industrien – grønnere, smartere og mer nyskapende.*
- Meld. St. 28 (2016–2017) *Noregs fiskeriavtalar for 2017 og fisket etter avtalane i 2015 og 2016*
- Meld. St. 31 (2016–2017) *Noen fiskeri- og havbrukspolitiske saker*
- Prop. 112 L (2016–2017) *Endringer i aksjelovgivningen mv. (modernisering og forenkling)*
- Prop. 119 L (2016–2017) *Endringar i havressurslova m.m. (regulering av turistfiskerieringa m.m.)*
- Prop. 136 L (2016–2017) *Endringer i skipsarbeiderloven (rederiets garantiplikt)*
- Meld. St. 37 (2016–2017) *Tilbaketrekning av Meld. St. 20 (2016–2017) Pliktsystemet for torske-trålere*
-

Vedlegg 2

Omtale av medlemskap i internasjonale organisasjoner, jf. kap. 900, post 70

Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO) i London er FNs maritime organisasjon. IMOs hovedformål er å forbedre sjøsikkerheten, begrense forurensning til sjøs og forhindre pirat- og terrorvirksomhet til sjøs og i havn. Norge vil gjennom medlemskapet påvirke utforming av internasjonale regelverk som organisasjonen fastsetter for skipsfarten. Det er viktig at IMOs regelverk legger til rette for teknologiutvikling. Det enkelte medlemslands bidrag fastsettes hovedsakelig på grunnlag av medlemslandenes flåte (andel av verdens bruttotonnasje). I tillegg støttes særskilte IMO-bistandsprosjekter innen bl.a. sjøsikkerhet, miljø og security med 1 mill. kroner.

Det europeiske maritime sikkerhetsbyrået (EMSA – European Maritime Safety Agency) har som formål å sikre at Europakommisjonen og medlemslandene har tilgjengelig nødvendig ekspertise og teknisk og vitenskapelig støtte for å gjennomføre et høyt maritimt sikkerhets-, miljø- og arbeidsmiljønivå og forhindre terrorvirksomhet gjennom et harmonisert regelverk i EU. Norge er medlem i EMSA med bakgrunn i EØS-avtalen. Medlemskapet sikrer deltakelse i EUs lov- og regelverksarbeid og bidrar til å sikre norske interesser.

EQUASIS er en globalt dekkende informasjonsdatabase med formål å fremme bruk av skip med høy kvalitet. Databasen startet i 2000, og Norge har deltatt i styret siden 2007. Databasen omfatter i dag data fra ca. 50 ulike offentlige og organisasjoner, inklusive seks samarbeidsområder for havnestatskontroll. Nedlasting av data fra EQUASIS på PC og mobilapp har stadig økt, noe som viser at databasen får stadig økende betydning for næringen ved valg av skip med høy kvalitet.

Paris MoU (Paris Memorandum of Understanding on Port State Control) er et regime for harmonisering av risikobasert havnestatskontroll, hvor alle fremmedregistrerte skip som anløper Europa skal kontrolleres i havn ved første anløp. Paris MoU består i dag av 27 medlemsstater som omfatter EUs kyststater, Island, Norge, Russland

og Canada, og spenner dermed over et betydelig geografisk område. Formålet med havnestatskontrollen er å fjerne skip med uakseptabel standard fra fart på europeiske havner. Kontrollen av fremmede skip i norske havner utføres av Sjøfartsdirektoratet. Statistikkene viser at aktiv havnestatskontroll under Paris MOU-samarbeidet medfører stadig høyere standard på skip i norske farvann.

Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia (ReCAAP) er en samarbeidsavtale om bekjemping av piratvirksomhet og væpnede ran mot skip i Asia. ReCAAP består i dag av medlemsstater fra Asia og Europa, i tillegg til USA og Australia. ReCAAPs informasjonsdelingssenter er lokalisert i Singapore og finansieres ved frivillige bidrag fra medlemslandene. Gjennom Norges medlemskap og bidrag støtter Norge opp om og kan påvirke senterets arbeid for å forbedre sikkerheten for skipsfarten.

Ispatroljetjenesten (NAIP – the North Atlantic Ice Patrol Service) har som formål å observere, overvåke og rapportere om isforhold i det nordlige Atlanterhavet, og utføres av den amerikanske kystvakten i samarbeid med den kanadiske istjenesten. Tjenesten skal bidra til sikkerhet for menneskeliv på sjøen, sikker navigasjon og beskyttelse av det marine miljø. Norge har vært tilsluttet avtalen gjennom SOLAS-konvensjonen siden 1956. Medlemslandenes andel av kostnadene fastsettes på grunnlag av bruttotonnasjen for passerende skip.

Medlemskapet i *Det internasjonale handelskammer, Det norske Handelskammerforbund* og *Det internasjonale utstillingsbyrå* sikrer norsk deltakelse i, og påvirkning av henholdsvis det internasjonale arbeidet for frihandel og det internasjonale samarbeidet i forbindelse med verdensutstillinger. *Det norske Handelskammerforbund* skaffer gjennom sitt medlemskap i Eurochambers, sine medlemmer, hovedsakelig små og mellomstore bedrifter, nyttig informasjon om utviklingen i handel i EU og Europa generelt.

Norge er medlem av de FN-forankrede *studiegruppene for bly og sink og for nikkel*. Studiegruppene utarbeider rapporter om markedssituasjon, statistikk, miljøregelverk og faglig utvikling for uttak m.m. som har betydning for produsenter og industriselskaper innenfor de aktuelle bransjene. Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard er ansvarlig for norsk deltakelse i studiegruppene.

Det internasjonale råd for havforskning (ICES) gir fiskerimyndighetene vitenskapelige råd om det marine miljøet og om forvaltningen av fiskebestandene i Nord-Atlanteren.

Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) spiller en aktiv rolle i å regulere bestandene utenfor nasjonal fiskerijurisdiksjon i det nordøstlige Atlanterhavet. Arbeidet omfatter bl.a. oppfølging av prinsipper for kvotetildeling, bærekraftig forvaltning og ressurskontroll. NEAFC har de siste årene fått stadig større betydning for utvikling av nye rammeverk for effektiv bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og for nytenking omkring økosystembasert forvaltning, inkludert beskyttelse av sårbare marine økosystemer.

Den nordvestatlantiske fiskeriorganisasjon (NAFO) fastsetter kvoter i internasjonalt farvann i området mellom Grønland, Canada og USA. NAFO-konvensjonen omfatter i prinsippet alle bestander i området unntatt laks, tunfisk, sverdfisk og hval. NAFO er et viktig forum, ikke minst fordi sentrale aktører som USA, Canada, EU og Japan, foruten Norge, er medlemmer. NAFO har mye til felles med NEAFC, og organisasjonene samarbeider godt på ulike områder.

Den sørøstatlantiske fiskeriorganisasjon (SEAFO) har ansvar for forvaltning av fiskeriresursene i internasjonalt farvann i det sørøstlige Atlanterhav og omfatter både vandrende og stasjo-

nære bestander. SEAFO er den første regionale fiskeriorganisasjonen som ble etablert etter inngåelsen av FN-avtalen om fiske på det åpne hav. Norge har ingen igangværende fiskeriaktivitet i området, men har interesse av regelverksutviklingen og utviklingsdimensjonen.

Den internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC) skal etter Den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst (ICRW) legge til rette for forvaltning og vern av hvalbestandene og sørge for en vitenskapelig basert utvikling av hvalfangstnæringen.

Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO) har som formål å fremme samarbeid om forskning, bevaring og forvaltning av sjøpattedyr. Det konkrete samarbeidet omfatter sel, små tannhvaler og hvalross og oppdatering av oversikten over bestandssituasjonen for diverse arter av sjøpattedyr i Nord-Atlanteren, medregnet de store bardehvalene. NAMMCO har også gjort en betydelig innsats i arbeidet med å forbedre avlivningsmetodene for hval og sel.

Den internasjonale kommisjon for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT). Formålet med Norges deltakelse i ICCAT er å bidra til en forvaltning som sikrer forskning og gjenoppbygging av makrellstørjebestanden i det østlige Atlanterhav. Videre er ICCAT på grunn av det store antall medlemsstater en viktig organisasjon for utvikling av regelverk og forvaltningsprinsipper. Norge bidrar i arbeidet for modernisering av konvensjonsteksten i ICCAT.

Organisasjonen *EUROFISH* skal gi bistand til oppbygging og utvikling av egen fiskerisektor i sentral- og østeuropeiske land. Oppgavene omfatter bl.a. innsamling av markedsinformasjon og statistikk, teknisk bistand, utredninger og publikasjoner.

Vedlegg 3

Innovasjon Norge – rapportering på ordninger uten årlige bevilgninger

Såkornfond

Gjennom flere runder er det opprettet statlig delfinansierte såkornfond. Felles for såkornfondene er at de skal bidra til framveksten av flere innovative vekstbedrifter, ved å investere i bedrifter i en tidlig fase.

Distriktsrettede fond opprettet i 2006

Det langsiktige målet med den distriktsrettede såkornordningen er å tilføre kunnskapsbedrifter med stort vekstpotensial lokalisert i nærings-svake områder en blanding av tålmodig egenkapital og relevant kompetanse. Kommitert kapital under ordningen var 1 mrd. kroner, av dette var 643 mill. kroner lån fra staten. Ordningen skiller seg vesentlig fra de øvrige såkornfondsordningene ved at fondene kan investere i de fleste små og mellomstore bedrifter.

Det er opprettet fem distriktsrettede såkornfond. Fondene er lokalisert i Tromsø, Bodø, Førde og to i Ålesund. De to fondene i Ålesund var lokalisert i Namsos fram til 4. kvartal 2016, men ble flyttet som følge av at daværende forvalterselskap ble overtatt av forvalterselskapet i Ålesund. Gjenværende kapital i fondene er reservert for oppfølgingsinvesteringer i allerede investerte selskaper. For disse fondene var det ved utgangen av 2016 gjort tapsavsetninger ut over tapsfond på hovedstol på 12,3 mill. kroner, i tillegg til tapsavsetninger for 41,5 mill. kroner på renter. Fondene har til og med 2016 forskuddsinnbetalt til sammen om lag 28,5 mill. kroner av hovedstol på statens lån.

Landsdekkende fond opprettet i 2006

Det langsiktige målet med den landsdekkende såkornkapitalordningen er gjennom økt tilgang på kompetent kapital og kompetanse å støtte etablering av innovative, konkurransedyktige vekstfore-

tak. Kommitert kapital under ordningen var 1,3 mrd. kroner, av dette var om lag 50 pst. i ansvarlig lån fra staten.

Fondene er lokalisert til Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim. Gjenværende kapital i fondene er forbeholdt oppfølgingsinvesteringer i allerede investerte selskaper. For disse fondene var det ved utgangen av 2016 gjort en tapsavsetning ut over tapsfond på hovedstol på 17,9 mill. kroner, i tillegg til tapsavsetninger for 66,3 mill. kroner på renter. Fondene har til og med 2016 forskuddsinnbetalt til sammen om lag 126,3 mill. kroner av hovedstol på statens lån. I tillegg til den kapitalen som er skutt direkte inn i hvert enkelt fond, har både de landsdekkende og distriktsrettede fondene bidratt til å utløse privat kapital i form av egenkapital og lån. Det har også vært et nært samspill mellom ordningene.

Landsdekkende fond opprettet fra 2014

Fondene som ble etablert i Trondheim og Oslo i 2014 skal investere i såkorn- og oppstartsfasene, med mulighet for at investerte midler også kan brukes til internasjonaliserings- og omstillingsprosesser i bedriftene. Fondets totale kapitalbase er i overkant av 1 mrd. kroner, hvorav 500 mill. kroner tilføres fra staten som egenkapital. Begge fondene er i en oppstartsfase og hadde ved utgangen av 2016 gjort 14 investeringer.

I statsbudsjettet for 2015 ble det bevilget 300 mill. kroner til statens investeringskapital i to nye såkornfond på minimum 300 mill. kroner hver. Forvaltningen av fondene skal lokaliseres i Bergen og Nord-Norge, og forvaltere ble valgt etter konkurranse i november 2015. Fondet som skal forvaltes fra Bergen er operativt fra 1. halvår 2017. Det har ikke lyktes å opprette et såkornfond forvaltet fra Nord-Norge med gjeldende rammebetingelser. I revidert budsjett 2017 ble det vedtatt å opprette et statlig koinvesteringsfond, som skal finansiere unge innovative bedrifter lokalisert i

Nord-Norge. Fondet forventes å være operativt første halvår 2018.

I statsbudsjettet for 2016 ble det bevilget 150 mill. kroner til statens investeringskapital i et nytt landsdekkende såkornfond på 300 mill. kroner. Forvaltningen av fondet skal lokaliseres i Agder/Telemark, og forvalter ble valgt etter konkurranse i juni 2016. Fondet ble opprettet i desember 2016 og de første investeringene forventes gjort i 2017.

I statsbudsjettet for 2017 ble det bevilget 125 mill. kroner til statens investeringskapital i et nytt landsdekkende såkornfond for IKT-næringer på 250 mill. kroner. Den vedtatte innretningen av fondet må godkjennes av ESA på grunn av fondets størrelse og bransjeretting. Dette innebærer at norske myndigheter må fortsette dialogen med ESA om eventuelle endringer i den eksisterende notifiseringen, for å bringe klarhet i om det er behov for en ny notifisering eller om innretningen for såkornfondet må endres. Fondet kan ikke opprettes før dette er avklart. Ved Stortingets behandling av revidert budsjett 2017 ble bevilgningen til såkornfondet derfor satt til 0. Det foreslås ny bevilgning til investeringskapital og tapsavsetning i statsbudsjettet 2018, jf. omtale under kap. 2421.

Fond for Nordvest-Russland og Øst-Europa

De to investeringsfondene for henholdsvis Nordvest-Russland og Øst-Europa skal investere i aksjekapital og tilby ansvarlige lån til prosjekter der norske bedrifter samarbeider med bedrifter i fondenes dekningsområder. Formålet med investeringsfondene og Tilskuddsfond for Nordvest-Russland er å bidra til å fremme næringsutvikling og å styrke norske bedrifters konkurranseevne og verdiskaping gjennom deltakelse i kommersielle investeringsprosjekter med statlig investeringskapital. Investeringsfond for Nordvest-Russland og Tilskuddsfond for næringsssamarbeid med Nordvest-Russland dekker fylkene Murmansk og Arkhangelsk, det autonome området Nenets og republikken Karelen, mens Investeringsfond for Øst-Europa omfatter Russland, Hviterussland, Ukraina, øvrige eks-Sovjet-land og østeuropeiske stater som ikke er medlemmer av EU. Resultatene for begge fond var negativt i 2016, med et underskudd på 7,8 mill. kroner for Nordvest-Russland-fondet og 2,1 mill. kroner i underskudd for Øst-Europafondet. Underskuddene i 2016 skyldes primært nedsatt verdi på flere investeringer i begge fond, samt tapsføring av en konkursbedrift i Nordvest-Russland.

Investeringsfond for Nordvest-Russland

Investeringsfondet ble opprettet i 1996 med en ramme på 150 mill. kroner. Innovasjon Norge mottok ingen søknader i 2016, mot to søknader i 2015. Det ble truffet én investeringsbeslutning i 2016. Totalt har det vært foretatt 15 investeringer i fondets løpetid, og samlet utbetalt beløp til disse er 62 mill. kroner. Det gjenstår tre aktive investeringer. Aktiviteten i fondet er preget av den vanskelige økonomiske situasjonen i Russland. De restriktive tiltakene overfor Russland som følge av den folkerettsstridige anneksjonen av Krim har bare hatt innvirkning på én investering i porteføljen, et selskap som eksporterer fisk til Russland.

Investeringsfondet vil i 2018 bli slått sammen med Investeringsfond for Øst-Europa til ett fond.

Tilskuddsfond for næringsssamarbeid med Nordvest-Russland

Tilskuddsfondet er tilknyttet Investeringsfond for Nordvest-Russland. Formålet med tilskuddet er å styrke samarbeidet mellom norske og russiske bedrifter i Nordvest-Russland. Det er også et mål å stimulere til næringsvirksomhet i Sør-Varanger kommune ved videreutvikling av næringsssamarbeidet mellom bedrifter i kommunen og næringslivet i Nordvest-Russland.

Bevilgningen skal nyttes til utredning, planlegging og tilrettelegging av kommersielle prosjekter. Bruken av midlene forutsettes å være innen rammen av de gjeldende hovedlinjene for det norsk-russiske samarbeidet i regionen. Målgruppe er norske selskaper som er aktive mot Nordvest-Russland.

Opprinnelig engangsbevilgning til tilskuddsordningen i 1996 var 30 mill. kroner, og det gjenstår ca. 6,4 mill. kroner av dette.

Det ble i 2016 gitt ett tilsagn om støtte fra fondet på 0,5 mill. kroner. Bedrifter i Sør-Varanger har mottatt støtte til 18 forprosjekter for til sammen 5,3 mill. kroner. Per 31. desember 2016 utgjorde disponible midler i fondet 5,9 mill. kroner.

Investeringsfond for Øst-Europa

Investeringsfondet ble opprettet i 1997 med og har en ramme på 70 mill. kroner. Fondet ble i 2000 tilført 50 mill. kroner slik at investeringsmidlene totalt utgjorde 120 mill. kroner. Innovasjon Norge mottok 8 søknader i 2016, mot 10 søknader i 2015 og 22 i 2014. Det ble foretatt én investeringsbeslutning i 2016. Det er til sammen foretatt 25

investeringer i fondets levetid, og samlet utbetaling er 108,9 mill. kroner. Det gjenstår åtte aktive investeringer. Årsresultatet for fondet i 2015 var negativt med 2,060 mill. kroner.

Investeringsfondet for Øst-Europa vil i 2018 bli slått sammen med Investeringsfond for Nordvest-Russland til ett fond.

Vedlegg 4

Mål og vilkår for garantiordningene under GIEK

Mål for GIEKs ordninger og målgruppe

Alminnelig garantiordning

Formålet med Alminnelig garantiordning er å fremme norsk eksport og norske investeringer i utlandet. Målgruppe er bedrifter og næringsdrivende som bidrar til norsk eksport eller investeringer i utlandet.

U-landsordningen

Formålet med U-landsordningen er å fremme investeringer i og eksport til land som definert i GIEKs regelverk kapittel 4.1 og med høyere risiko enn det som er akseptabelt under Alminnelig garantiordning. Det legges til grunn samme målgruppe som under Alminnelig garantiordning.

Garantiordning for byggelån til skip, fartøy og innretninger til havs

Formålet med garantiordningen for byggelån til skip, fartøy og innretninger til havs er, gjennom risikoavlastning for private banker, å bidra til å sikre at norske skipsverft, offshoreverksteder og annen relevant virksomhet oppnår byggelån og på den måten bidra til å sikre økt aktivitet. Målgruppen er selskaper som er lokalisert i Norge og som produserer enhetene som omfattes av ordningen.

Garantiordning for kraftintensiv industris kraftkjøp

Garantiordningen for kraftintensiv industris kraftkjøp skal medvirke til at aktørene kan inngå langsiktige kraftavtaler på forretningsmessige vilkår. Målgruppen er selskaper registrert i Norge med virksomheter innenfor trelast og trevare, treforedling, kjemisk produksjon og metaller, og som har et årlig kraftforbruk på minst 10 GWh.

Hovedvilkår og spesifiserte standardvilkår

Hovedvilkår

- Total ramme for ordningene (summen av nye og gamle tilbud om garanti og nytt og gammelt garantiansvar) fastsettes av Stortinget. GIEKs samlede ansvar for hovedstol under garantier og tilbud om garanti må ikke ved tidspunkt for utstedelse av nye tilbud om garanti overstige de rammer Stortinget fastsetter.
- Garantiformen for statlige garantier skal normalt bestå i at staten stiller seg som simpel kausjonist. GIEK har adgang til å fravike dette kravet.
- Det skal normalt etableres en formell og reell risikofordeling på pro rata basis for statlige garantier. Med mindre annet er bestemt under vilkår for den enkelte garantiordning, har GIEK adgang til å fravike dette kravet.
- Garantipremie skal normalt innbetales som et engangsbeløp, og garantier skal ikke stilles før fastsatt premie er fullt innbetalt. GIEK har adgang til å fravike kravet om full forhåndsinnbetaling av premie.
- Dersom en garanti knytter seg til lån tatt opp i utenlandsk valuta, skal statens ansvar normalt begrenses oppad til et gitt kronebeløp. GIEK har imidlertid adgang til å dekke risiko i valuta ved valutakursendringer fullt ut uten begrensning i NOK. Det kan gis garantier i valutaer som i sin alminnelighet anvendes i forbindelse med internasjonale forretninger, eller i annen valuta såfremt slik garantistillelse synes hensiktsmessig ut i fra risikohensyn.

Spesifiserte standardvilkår for U-landsordningen

U-landsordningen skal gå i balanse på lang sikt når det tas hensyn til statlig grunnfond til tapsdekning.

Spesifiserte standardvilkår for Byggelånsgarantiordningen

Det skal for samtlige garantier under denne ordningen etableres en formell og reell risikofordeling på pari passu²⁷ basis.

Spesifiserte standardvilkår for Kraftgarantiordningen

- Garantier skal tilbys på ordinære forretningsmessige vilkår og i tråd med fastsatte prinsipper i EØS-avtalen. Garantiene skal være koblet til en konkret kraftavtale, for et angitt beløp eller beløpsandel og for en begrenset tidsperiode. Garantipremiene skal ta hensyn til risiko på en måte som gjør at ordningen er selvfinansierende på lang sikt. Premiene skal reflektere følgende tre faktorer; (i) kapitalkostnad knyttet til relevant kapitaldekningskrav; (ii) alminnelig kredittrisiko, og (iii) deknningen av garantiordningens administrasjonskostnader. GIEK skal minst en gang i året vurdere om de premier som tilbys er tilstrekkelige for å sikre at ordningen er selvfinansierende.
- Ved garantistillelse der kraftkjøper er et konsortium skal de faktiske brukerne av kraften være betalingsansvarlige for sine respektive andeler, i den grad dette synes nødvendig ut fra forutsetningen om at ordningen skal gå i balanse. GIEK skal om nødvendig stille krav til innholdet i avtalen mellom deltakerne i konsortiet og eventuelt til avtalen med deres morselskaper.
- Ved inngåelse av garantier skal GIEK også vurdere kraftselgers soliditet og kreve morselskapsgarantier bankgarantier eller liknende dersom dette synes nødvendig.
- Garantien skal på en rimelig måte reflektere nåværende og fremtidig forbruk hos kraftkjøper.

Kriterier for tilbud om garanti

I GIEKs regelverk fremkommer krav til administrative forhold og saksbehandling i GIEK som gjelder på tvers av de ulike garantiordningene. I tillegg fremkommer for eksempel garantiens omfang eller garantimottaker under særskilte regler for de enkelte ordningene.

²⁷ Både begrepet pari passu og pro rata betyr en relativ deling. GIEK bruker begrepet pari passu der hvor partene i alle henseender skal stå likt i den relative fordeling.

Alminnelig ordning og U-landsordningen

Eksportgarantier – Garantiens omfang og garantimottaker

Garantimottaker kan være enhver som får avdekket risiko som beskrevet under. Eksportgarantier kan dekke både kommersiell og politisk risiko. Garanti kan stilles for avdekning av:

- Risiko i forbindelse med kredittsalg.
- Risiko i forbindelse med finansiering av kjøper.
- Risiko i forbindelse med annen kredittgiving og lignende i tilknytning til norsk eksport.
- Risiko i forbindelse med finansiering av eksportvarelagre samt produksjon og levering av eksportvarer under faste salgskontrakter.
- Risiko i forbindelse med gjennomføring av kontrakter om leveranse som nevnt under «Generelt» ovenfor. Risiko i forbindelse med anbuds, forskudds og fullførelsesgaranti som et norsk foretak må stille overfor kjøper og risiko for at kjøper uberettiget utnytter den norske garanti.
- Risiko i forbindelse med salgsarbeid i utlandet og andre eksporttiltak.
- Risiko i forbindelse med leveranser fra utenlandsk kontraktspart som skal inngå i leveranser fra norsk eksportnæring som nevnt under «Generelt» ovenfor.

Garanti som nevnt over kan gis for norsk eksport som er knyttet til kontrakt mellom utenlandske kontraktsparter på en slik måte at oppgjør til den norske eksportør er avhengig av betaling fra den endelige kjøper.

Investeringsgarantier – Garantiens omfang og garantimottaker

Garantimottaker kan være enhver som får avdekket risiko som beskrevet under. Investeringsgarantier dekker kun politisk risiko. Garanti kan stilles for avdekning av:

- Risiko i forbindelse med selve investeringen
- Risiko i forbindelse med lån som ytes til bedriften i forbindelse med investeringen, eller når lånet har karakter av investering
- Risiko i forbindelse med garantiforpliktelser som investor overtar i forbindelse med investeringen kan også omfattes av garantien

Byggelånsgarantiordningen

Garantiens omfang

Det er et vilkår for å oppnå garanti at kjøper innbetaler en andel, normalt minimum 20 pst. av kontraktssummen i løpet av byggeperioden. Andelen

bestemmes av GIEKs risikovurdering av forhold som anses relevante i hver enkelt sak. Risikofaktorer som vurderes er bl.a. antakelser om verftets gjennomføringsevne og finansieringsbehov gjennom byggeperioden, vurdering av teknisk risiko relatert til byggeprosjektet, finansiell soliditet hos kjøper og tilfredsstillende opplysninger vedrørende kjøperens finansieringsplan for fartøyet.

GIEK kan dekke risiko i forbindelse med byggelån med inntil 50 pst.

Betaling for risiko skal minimum være den samme som medvirkende bank eller finansinstitusjon krever.

Risikoavdekning kan kun gis i tilfelle hvor det dokumenteres at kjøpet av det aktuelle skipet, fartøyet eller innretningen er finansiert på en tilfredsstillende måte.

Byggelånet skal være relatert til kostnader som påløper i det prosjekt kontrakten gjelder og skal senest forfalle til betaling ved avslutning av prosjektet.

Kraftgarantiordningen

Rammebetingelser

Garantier etter disse reglene kan gis for kraftintensiv industris kjøp av kraft på langsiktige vilkår. Det stilles følgende rammebetingelser:

- Garantier kan gis til enkeltvirksomheters kraftkjøp eller til kraftkjøp foretatt av en sammenlutning av virksomheter (konsortier) innenfor kraftintensiv industri.
- Garantier kan stilles både overfor kraftselger og banker eller andre långivere som finansierer kraftkjøpet. GIEK garanterer ikke for at kraftselger oppfyller sine plikter etter en langsiktig kraftavtale.
- Kraftavtaler det garanteres for må være inngått med en kraftselger i EØS-området. Dette inklu-

derer både omsettere av kraft og kraftprodusenter.

- En kraftavtale må ha en varighet på minst syv år for å bli omfattet av ordningen. Det kan ikke garanteres for kraftavtaler med en varighet på mer enn 25 år.

Garantiens vilkår

I de tilfellene der GIEK har stilt garanti, må overdragelse eller annen disposisjon over kraftavtalen godkjennes av GIEK, som da vil vurdere vilkårene i garantiavtalen for å sikre at ordningen er på forretningsmessige vilkår.

Garantiens omfang

Garantier kan til enhver tid maksimalt dekke 80 pst. av den underliggende forpliktelsen som garantien svarer mot. Ved mislighold kan GIEKs tapsdekning maksimalt utgjøre 80 pst. av det tapet som oppstår.

Innfrielse av garanti

Det skal foreligge rutiner for behandling av krav om innfrielse av garantiansvar der det framgår hvordan GIEK skal påse at garantimottaker har korrekt grunnlag for kravet.

Det skal foreligge rutiner for behandling etter at garanti eventuelt er innfridd, dvs. for hvordan gjenvinningsarbeidet og realisasjon av sikkerhet skal gjennomføres, herunder hvilke omkostninger som kan pådras, spørsmål om og eventuelt hvordan GIEK skal tre inn i garantimottakers sikkerhet og tiltak for sikring mot tap pga. kommersielle innsigelser fra debitor i regressomgangen.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 PrintMedia AS – 10/2017

